

PRAECLARISSIMAE
RESPONSIONES,
AD MILLE QVAESITA
IN OMNI FERÉ FACVLTA TE.

*Ex omnibus Dni Aurelij Augustini libris excerpta.
& in unum congesta:*

D. IACOBO TRIBESCO BRIXIANO,
Canonico regulari Lateranensi AVTORE.

Cum declaratione canonis, Vitæ canonica (opater Augustine)
lucerna nostris pedibus: qui in alijs editio-
nibus non extabat.

Opus omnibus Theologis catholicisq; viris proficiam admodum & vile

CVM PRIVILEGIIS.

VENETIIS,

Apud Antonium Ferrarium. M D LXXXIII.

**Numerus cuiuslibet Tomi quaestio-
num sequitur.**

Primus Tomus continet quaestita.	99.
Secundus Tomus continet quaestita.	91.
Tertius Tomus continet quaestita.	132.
Quartus Tomus continet quaestita.	77.
Quintus Tomus continet quaestita.	85.
Sextus Tomus continet quaestita.	102.
Septimus Tomus continet quaestita.	103.
Octauus Tomus continet quaestita.	144.
Nonus Tomus continet quaestita.	111.
Decimus Tomus continet quaestita.	75.

ILLVSTRISSIMO
ET REVERENDISSIMO
MARCO ANTONIO
COLVMNE

S. R. E. Præsbytero Cardinali amplissimo, ac dignif-
simo & incomparabili Canonicoꝝ Regularium
Lateranensium Protectoꝝ:

*Iacobus Tribeschus, Brixianus, Canonicus Re-
gularis Lateranensis. Fælicitatem.*

V M sapius ac sapius, Illu-
strissime ac Reuerendissime
Protectoꝝ, innumeras, maxi-
masq; tuas virtutes, animo
menteq; considero: Necnon
& donum Canonicoꝝ Re-
gularium Lateranensium congregationi conces-
sum, vt de tam eximio patrono gaudeat. Qui,
non solum uniuersalia, sed & particularia pro-
tegit.

tegat. Nomenque, institutum, originem, honorem, mores, & quaecunque alia, ad eiusdem congregationis pacem pertinentia, super humeros deferat: hoc tutoris officium, non satis admirari queo. Qui, ut verè legitimèq; patris Augustini familiae Protector & Custos designatus fuisti, ad eam ampliandam, reformandam, protegendamq; non dormitasti. Ac se alter Augustinus, institutor, reformatoq; fuisses. Non ignorans hanc solam esse, qua olim de patris Augustini visceribus nata, producta, stabilitaq; aut erecta fuit: qua antea ad terram deiecta erat. Abolito in ea victu illo communi, sancto, apostolico: postea demò restaurato, & readificato, ad illius famosissimi Salomonis templi similitudinem, quod pluries readificatum est; ut testatur scriptura. Nam & ordo iste Canonicus Augustinianus, velut templum readificatum designatur. Cuius tu, Illustrissime & Reuerendissime pater, es columna. Columna (dico) firmissima, & fortitudo huiuscemodi templi: quis timet? Quis dubitat hoc templum ad terram deiici? cum supra tam grandem Columnam sit firmatum. Et cum sis, Illustrissime & Reuerendissime

disſime pater, protector & defenſor huius Au-
guſtiniæ templi, quare non es & doctrina Au-
guſtiniana. Qua, non ſolum canonici ordinis ſta-
tus regitur & illuminatur, ſed & uniuerſa ca-
tholica eccleſia. Ab omnibus enim verè fideli-
bus, lumen eccleſiæ, & lux doctorum Auguſtinus
proclamatur. Eſt enim lucerna lucens & ar-
dens. Lucens, ex ſua doctrina veracitate ple-
na. Ardens, ex charitate inflammata. Nam
ignorans hanc doctrinam, eſi non inſcius, pa-
rum tamen ſcius: quod a te, Illuſtriſſime & Re-
uerendiſſ. pater, eſt omnino alienum. Quapro-
pter, volens inſcios huiusmodi doctrina, ad eius
amorem, eorum corda inflammare, ad te, Prae-
ſul digniſſime, & antiſtes præſtantiſſime, con-
fugi, tanquam ad virtutum fortilitium: unde
& me quoque, eſi omnium minimum litteras
proſitentium, contuliſſe perſpexeris. Non ob
aliud ſciat amplitudo tua, quam, ut tuo nomi-
ne, que in lucem dare decreui, firmentur, pro-
tegantur, & auctoriſentur. Cum ea, qua ſci-
tu ſummè neceſſaria, per doctrinam patris Au-
guſtini ſparſim atq; diffuſè traduntur, in breuè
quandam Epitomen, faciliori ſtudio, quo potui,
(multis

(multis tamen laboribus atque vigilijs) redegi.
Quod opus qualecunque sit, felicissimis auspicijs tuis in vulgus profero: idque tibi, Illustrissime & praestantissime pater, in manus tuas dedo & dedico, fideique amplitudinis tuae ac tutela cōmendo. Et non fortuito, sed gravissimis ductus causis: decet enim, tibi, amplissime Protector, Epitomen hanc offerri: cum super Augustinianos Canonicos Lateranenses, primatum teneas. Ideo condecens est, ut & ipsorum patris dicta conserves & defendas. Vale, Illustrissime, & Reuerendissime patrone, diu felix.

GABRIEL FLAMMA

Lectori candido salutem.

DOCITORVM hominum consuetudinem semper probaui, quantumquè licuit, nunquam ob eorum latere discessi: Nec me poenitet huiusce mei consilij. Factum enim est eorum doctrina, vt ego ad eam, quam semper à puero habui in literas propensionem, multum adderem. Quocirca, tresdecim annos natus, Canonicorum regularium ordinem ingressus, Iacobo Brixienti, qui tunc temporis nostræ militiae tironibus præerat, docto homini totum me tradidi. Qui cum me vidisset toto animo addictum esse suis præstantissimis monitis, numquam non de me ornando cogitabat: nec ego eius hortationibus locum reliqui. Ita eius uocem, quoad potui, semper mihi audiendam proposui; singulaque eius, uerba, singula oracula essa statuebam. Cumque propter varia negotia eo tandem priuari mihi contigisset, eius lucubrationes, quasunque potui, auidissimè excerptas euolui, legi, meditatus sum. Eas cum tali homine dignissimas comperijssem, in eam ueni sententiam, vt doctos viros ijs fraudari summi peccati loco ducerem. Tantumque valuit hoc meum de præstantissimo viro iudicium, vt eas edendas suaferim. Nec me quidem ab hoc proposito remouerit, quod Laurentius Massa, Serenissimæ Reipub. Venetæ Secretarius, vir inter viros & omnium scientiarum genere præclare ornatus, & summè æmulatus pro munere, sibi ab Illustrissimo Senatu assignato, in hoc libro notauit: in quo cum Brixientis

xienſis nonnulla Diui Auguſtini placita poſuiſſet, ex
quibus quædam ab eccleſia poſtea reiecta ſunt; opinaba-
tur Maſſa non ea ita edenda, ſed ſingulis locis receptam
eccleſiæ ſententiã ponendam. Quod cum probarem,
nolui tamen, quod Brixienſis ſcripſerat immutare: ſatis
eſſe ratus, ſi lectorem de hoc admonerem. Qui cum Di-
ui Auguſtini verba leget, ſciat aliqua ab eo eſſe ſcripta,
quæ tunc probabantur, verũ proceſſu temporis reiecta
ſunt. Eccleſia enim catholica, paſſim à Spiritu ſancto ve-
ritatem excipiens, auctoritatem interpretandi, diſſini-
diquẽ ſummam habet, iuſquẽ in hoc ſummum eſt, quæ
nunquam labi poſſit; firmamentum, & columna verita-
tis. Quod neque ſummis illis doctoribus permiſſum fuit,
vt ex ipſius Auguſtini lapſu facilẽ eſt videre; ex quo fra-
gilitatem humanam cognõſcimus. Quare in theologico
ſtudio, Lector optime, humilitas tibi præcipua ſit: qua
duce, maximas Sirtes prætergreſſus, nauim appelles,
quo volueris: & ijs tandem fruere bonis, quæ verè bona
ſunt, quæquẽ nos Deo gratos reddunt. Vale.

Author

Author ad Lectorem.

NON mirum sit tibi, candide Lector, si ad tam permaximum doctrinarum pelagus, illius eximij doctoris Augustini manus porrexerim: ut in minutos fasciculos restringerem. Nam illi vulgato (gaudent breuitate moderni) aures dedi. Volens tamen breui cibo scientiarum auidos, ad magna fercula duci.

Dico ad ea omnia, qua doctè & profundissimo eximius ille doctor per sua scripta demonstrat. Qua, quàm magna sint, & quàm plena eruditissimis & sanctis instructionibus, debilitas ingenij mei hoc ad exprimendum non exposulat. Hac pauca in ijs breuiloquijs contenta, ut potui, expressi. Et licet inter eximia Augustini dicta, pauca sint: sunt tamen inter digniora connumeranda, ut qui nolit fastidiri in longis eius assertionibus, hanc Epitomen accipiat. Et paruo cibo, substantiali tamen, saturabitur, & nutrietur. Ex quo te, oratum volo, qui breuiloquia hæc piè sis lecturus, ut duo animaduertas: vnum, ne quid falsum in eis statuas, nisi omnia perspexeris: id est ne dignum reijci iudices, tum id, quod in vno loco obscure, indigestè, disputatiuè, opinatiuè vel nondum ab ecclesia tunc resolutè definitum enunciatur, in alio tamen loco idem clarius, & iuxta ecclesia mentem manifestatur. Index, si ipsum percurreris, fidem faciet. Nihil enim in ijs breuiloquijs proponitur, quod prius ab ipso auctore Augustino in suis scriptis diffusè non sit propositum. Lege ergo ista, sicut & illa. Me tibi collectorem tantum propono. Alterum est, ut errata, qua ex inertia correctoris vel impressoris exciderunt, quaque in fine Indicis in unum collecta reperies, lustrare, aut saltem percurrere & præcognoscere ne graueris. Vale candide Lector, & ad Dominum pro me preces effunde.

Alter

Alterā admonitio ad Lectorem.

RE Lector, ne legendo piam Diui patris Augustini mentem in impiam deducas, quæ hic inferius in varijs quaesitis annotantur, animaduertere.

Quæsitum quartum.

Huius quaesiti titulus sic legatur: Dolores in hac uita, An sint amandi, vel non amandi?

Quæsitum 36.

Huius q. titulus sic legatur: vera sapientia, apud huius mundi scientes, quid est?

Quæsitum 43.

In responsione huius q. in fine adde: Et amat, si rationalis est creatura.

Quæsitum . 49.

Huius q. titulus sic legatur. An anima habeat alimenta propria spiritualia, sicut & corpus habet corporalia? Demum aduerte, quod Augustinus in hoc q. loquitur de alimentis animæ intellectualibus idest scientificis tantum: & non de alimentis spiritualibus quibus spiritualiter reficitur anima: ut de diuina gratia, De verbo Dei: De Sacramento altaris: & similibus.

Quæsitum 51.

Huius q. titulus sic legatur, Sapientia humana quid sit inquiritur. Et in q. 255. De vera sapientia declarat.

Quæsitum 97.

Reconcilia hoc q. cum quaesitis. 297. 584. 663. & scrupulus quem parit de matrimonio tollitur.

Quæsitum 107.

In fine responsionis q. Adde, sed indiget Dei gratia.

Quæsitum 228.

In responsione q. per abdita receptacula: Intellige Paradisum, vel Purgatorium: vel Limbum puerorum, vel Infernum. In Purgatorio potest dari celerior terminus.

Quæsitum 280.

Augustinus ex sua opinione tenet demones habere corpora aerea, & habitare in aere caliginoso. Idem dicit in q. 309. & 558. Est sua opinio.

Quæ

Quæsitum 299.

Augustinus disputat de factiōne animæ Eue. & reliquit indeterminatum. Sed & in q. 289. & 512. catholicè loquitur: Dicens, quòd anima sit spiritus a Deo ex nihilo factus.

Quæsitum 305.

Huius q. titulus legatur sic. Anima nostra cum exierit de corpore, quo fertur? An ad superiora loca? Intentiō Augustini in hoc q. est tantum probare infernum dari, contra negantes ipsum. & non remouendi Purgatorium, cum in alijs quæstis illud confiteatur. At tamen, ut hoc q. legatur sine scrupulo; in linea 12. responsionis, cassent tres dictiones contigüe: uidelicet, pœnalia & uera. Et loquentio erit tantum de pœnabilibus, & non de uerè pœnabilibus. Præterea aduertant legentes, quòd in fine dicit. Hæc sint dicta querendo potius quàm affirmando. Possunt tamen a nobis affirmari, admissa correptione data.

Quæsitum 313.

De auctoritate ecclesiæ & Papæ. uide non tantum hoc q. sed & q. 503. & 626. & catholicam ueritatem habebis.

Quæsitum 368.

Augustinus non uult determinare, an animæ defunctorum uisus appareant, licet multa dicat. Et cum non determinet, nec scrupulus oriri potest.

Quæsitum 378.

Responsio huius q. in principio est dubia: sed in fine se resoluit.

Quæsitum 646.

Augustinus paruulos sine baptismo decedentes, si dicit damnari, sed mitissima damnatione. Est sua opinio: potest tamen reconciliari cum ecclesiâ, ut illa mitissima damnatio sit uisionis Dei priuatio, & non sensus pœna. De hoc in q. 678.

Quæsitum 716.

Augustinus inquit Christum non timuisse mortem. Quamuis dixerit, transeat a me calix iste. Posset hic dici, timuisse, & non timuisse. Timuisse, quia uestitus erat humanis passionibus. Non timuisse, quia corde, dilectione, & uiribus, præstantior erat omnibus hominibus. Et sic intelligit Augustinus.

Quæsitum 949.

Ezechiel Propheta. c. 18. dicit, Quotiescunque ingemuerit peccator, non recordabor amplius iniquitatum eius. Nihilominus, dictum Augustini nos expergisfacit, ut in timore stemus, et non differamus conuersionem.

Quæsitum 953.

Augustinus dicit tribus modis dimitti peccata. Tertius modus est in humilitate maioris penitentia. Et in hoc tertio modo includitur sacramentum penitentia, cum suis partibus, videlicet cum contritione, confessione, & satisfactione.

Hæc sola supradicta annotauimus: cum cætera bene intellecta contra aliquod ecclesia dogma iudicio nostro, nullum scrupulum afferant. Restat tantum, de illo inextricabili nodo sancta predestinationis. Sed apud theologos non ignoratur opinio Augustini: quibusdam placet, & quibusdam non: Ideo unumquemque relinquo adhrere ei, si placet: si non placet, inueniat securiorem opinionem.

X R D M I

INDEX OPERVM

DIVI AVGVSTINI.

<p>LIBRI Confessionum.</p> <p>Libri contra Academicos.</p> <p>De ordine.</p> <p>De beata vita.</p> <p>Soliloquia.</p> <p>De immortalitate anime.</p> <p>De quantitate anime.</p> <p>De libero arbitrio.</p> <p>De vera religione.</p> <p>De moribus ecclesie.</p> <p>De moribus Manicheorum.</p> <p>De gener. contra Manicheos.</p> <p>Epistola.</p> <p>De Doctrina Christiana.</p> <p>De fide & Symbolo.</p> <p>Enchiridion.</p> <p>De Trinitate.</p> <p>De gener. ad litteram.</p> <p>De Agone Christiano.</p> <p>De opere Monachorum.</p> <p>Ad Marcellinum.</p> <p>De diuinatione Damonum.</p> <p>De mendacio ad Consentium.</p> <p>Contra mendacium.</p> <p>De fide & operibus.</p> <p>Questiones super Genesi.</p> <p>Questiones sup Leuiticū.</p> <p>Super Deuteronomium.</p> <p>Super Iosue.</p> <p>Super Iudicum.</p> <p>Super Lucam.</p> <p>Super Mattheum.</p>	<p>De consensu Evangelistarum.</p> <p>Ad Simplicianum.</p> <p>De cura pro mortuis gerenda.</p> <p>De cathertzandis rudibus.</p> <p>De sermone Domini in monte.</p> <p>epistola inchoata ad Romanos & ad Galatas.</p> <p>De ciuitate Dei.</p> <p>De heresibus ad quod vult Deum.</p> <p>Contra Iudeos & Paganos.</p> <p>Oratio contra Iudeos.</p> <p>Liber ad Honoratum.</p> <p>Epistola contra Manicheum.</p> <p>Contra Faustum Manicheum.</p> <p>Contra Fortunatum Manicheum.</p> <p>Contra Adimantum.</p> <p>Contra Felicem Manicheum.</p> <p>Contra Secundum Manicheum.</p> <p>De natura boni.</p> <p>De fide contra Manicheos.</p> <p>Contra aduersarium Legis & Prophetarum.</p> <p>Ad Orosium.</p> <p>Contra sermonem Arrianorum.</p> <p>Contra Maximinum Arrianum.</p> <p>De bono coniugali.</p> <p>De virginitate.</p> <p>De coniugijs adulterinis.</p> <p>De Stoicis & Epicureis.</p> <p>Ex tractatu ego sum qui sum.</p> <p>Contra Epistolam Parmeniani.</p> <p>Contra Petilianum.</p> <p>Contra Cresconium.</p>	<p>} qōnes.</p>
--	--	-----------------

Contra

I N D E X

Contra Gaudentium . Contra Donatistas de Baptismo . De unico Baptismo contra Petilianum . De unitate ecclesie . De gestis cum emerito . De peccatorum meritis & remissione . De gratia Christi contra Pelagium . De peccato originali . De nuptijs & concupiscentia . Contra duas Epistolas Pelagianorum . Contra Iulianum . De origine anime .	De predestinatione Sanctorum . De bono perseverantijs . De gratia & libero arbitrio . De correptione & gratia . De perfectione iustitie . Super Psalmos . Super Ioannem . Liber meditationum . De diligendo Deo . Liber Soliloquiorum . De verbis Domini . De verbis Apostoli . Ex Homelijs . Sermones de tempore .

TABVLA DISTINCTIVS

OSTENDENS NON QVAESITA,

Sed in quæsitis contenta, & in quo quæsitæ sit
quod desideratur.

A

ABRAM non culpandus si cum ancilla coivit. quæst. 539
 Abortiva si in fine mundi resurgent 214
 Adam si non peccasset nec mortuus esset 642
 Adam quomodo secundum corpus factus est, in qua ætate & statura secundum corpus, animale vel spirituale an mortale vel immortale 286
 Adam & Eva ante peccatum non habebant passiones alienius tristitiz 452
 Adam & Eva ante peccatum per coitum sine libidine generassent 454
 Adam & Eva vnde sumpserunt principium peccati. & quod ante peccatum poterant quidquid volebant, post vero minime 453
 Adam ante peccatum habuerit donum perseverantiæ 696
 Adæ inobedientis quæ pœna 565
 Abissi sunt tres 244
 Adoptio filiorum est admittenda 518
 Ad discendum duo necessaria requiruntur 45
 Aduocatus potest vendere verum patrociniũ 33
 Aer est superior aqua & quomodo probatur 275
 Agricultura est opus dignissimum & deliciosissimum 291
 Allegoria quid est 492
 Amor Dei erga creaturam & propter quid eam amet 273
 Amor difficilia facit facilia 788

Amor non est ociosus 830
 Amor verus semper crescit erogando 1023
 Angeli se iunct numerum electorum & quot adhuc desunt 216
 Amicitia vera quæ est. 11 b. 59
 Angeli boni si peccarent minueretur ordo uniuersi 74
 Angelus non est potentior anima 92
 Angeli nec boni nec mali possunt dici creatores. Licet operiuntur quædam mirabilia 239
 Angeli licet quædam Deo nuntient, licet tamen ea antequam nuntient, etiã quare nuntient. Analogia quid est. 271. 492
 Angeli quomodo in uerbo prius sciunt quàm in propria natura quæ sciunt 284
 Angelis passiones animi attribuuntur tantum ex modo loquendi 427
 Angeli nolunt sibi a nobis sacrificari & quare 436
 Angeli tam boni quàm mali an in illo sũ creationis principio fuerint beati, an tantum post ruinam malorum Angelorum 436
 Angeli nũ sunt creati ante hunc mundum uisibilem sed simul eõ co. 440
 Angeli boni & mali non differant inter se natura sed uitio 441
 Angeli boni vnde beati, & mali vnde miseri 442
 Angeli non possunt creare aliquam naturam 445
 Angelus & homo per liberum arbitriũ peccauerunt 552
 Angelus est nomen officij. 814
 Angeli deputati sunt ad custodiam hominum 935

Anima

Anima humana an sit extraduce vel non, nondum diffinitum est	912	Animalia quibus quatuor Euangelis sæ comparantur	883
Anima hominis est immortalis	55	Anni in principio mundi erant 12. mensium sicuti & hunc	455
Anima est tota in toto, & tota in qua- libet parte	56. 504	Anni Dei sunt æternitas ipsius Dei	302
Anima hominis unde est, quanta est qualis est, & cur corpori data est	76, 57	Antiphraſis quid sit	201
Anima quid est	57	Antipodeæ an dentur	458
Anima humana post peccatum Adæ non potest regere suum corpus om- ni modo pro suo arbitrio	107	Antiqui omnes in illis vmbriſ veteris testamenti non intellexerunt Chris- tum	570
Anima quare detur corpori quod mor- tali est moriturum	113	Antiqui ſaluabantur in fide Christi venturi.	666
Anima licet in memoriam voluntatē & intelligentiam diuidatur, est tam- en vna eſſentia, vna vita & illæ tres potentia vna tantum ſubſtan- tia	251.	Antitheta quæ ſunt videlicet ornamen- ta ſermonis	437
Anima ex quibus ſit miſera & beata	264	Appetitus vitæ beatæ fuit cauſa philo- ſophandi	595
Anima eſt quæ ſentit, ſed per corpus	270	Apoſtoli Baptizati ſunt Baptiſimo Christi	735
Anima humana quomodo ſit facta, an de aliqua materia, an de nihilo	399	Apoſtoli vna voce exprimebāt varias linguas	735
Anima Christi non eſt extraduce ani- mæ Adæ	299	Aquila quomodo iuuenis reuertatur	812
Anima humana quo fertur poſt mor- tem	34	Aſtologi cum dicunt vera inſtincta dæmonum dicunt	472
Anima quibus medijs Deo fiat ſubie- cta	311	Audire vocem laudis eſt intelligere	719
Anima vna tantum in nobis eſt	511	Auguſtinus potuit aliquando in ſuis ſcriptis errare	106
Anima non eſt Deus nec de ſua ſub- ſtantia	512	Augmentum charitatis auget dolo- rem	805
Anima Christi cum ad inferos deſcen- dit non fuit ſine diuinitate	501	Auctores ſacræ ſcripturæ loquuti ſunt eloquenter	202
Anima peccatrix melior eſt corpore pnechro.	842	Auctoritas diuina quæ dicenda eſt	46
Anima eſt in amico amanda pluſquā corpus	881	Authoritati an ſit magis credendum quā rationi	59
Animæ gradus quot ſunt & qui ſunt	57	Auctor mali quis eſt	63
Animæ ubi habitant & ſque ad iudi- cium	228	Ab authoritate vel ratione an ſit inci- piendum	90
Animus poſter quare ſic eſt tardus ad bonum	18	Aquas eſſe ſuper cælos quomodo pro- batur	276
Animus eſt idem, quod memoria	23	Authoritates gentilium. pro fide no- ſtra tantum accipimus ad eos reni- gendos	524
Animalia irrationalia quare patiuntur dolores cum nō poſſint peccare	78	Auxilium Dei requiritur ad bene ope- randum, & non inale	651
		Auxilium Dei requiritur ad perfeue- randum	723

I N D E X

Baptismus sanguinis saluat ha-
 ereticos 160
Baptismus Ioannis non faciebat rena-
 sceri vultu scilicet pietatis 163
Baptismus valet, etiam si pauciores non
 offerunt parvulum ea fide conven-
 ient 164
Baptismus cathecuminis in transitum
 mortis non loquentibus potest da-
 ri 165
Baptismus rite datus unus est. licet in
 diversis ecclesijs detur 164
Baptismus & a malis potest dari 168
Baptismus non amittitur per heresi-
 sim 163
Baptismus sanguinis & flaminis ad sa-
 lutem prodest 164
Baptismus parvulis prodest etiam si
 non credunt 165
Baptismus in nobis efficit, quod erit
 in Christo efficit 167
Baptismus Christi est lauacrum aquae
 in verbo 168
Baptizati ab hereticis non sunt rebap-
 tizandi 168
Baptizandus si est adultus, primo de-
 ponat malam vitam, postea bap-
 tizetur 168
Baptizatus a perfido baptizatore non
 est rebaptizandus 164
Baptizati a Ioanne habebant bap-
 tizati in bap-
 tismo Christi 165
Baptizatus sicte non est rebaptizandus
164
Beatus quis dici non potest 191
Beati quidquid volunt obtinent, & no-
 lunt quod Deus non vult 190
Beati omnes esse cupiunt 191
Beator alio alius est 119
Beatu quis non potest esse quolibet
 & gaudio, sed tantum gaudio quod
 est Deus 126
Beatre viure quid sit 135
Beatra vita quae est 150
Beatu est qui dominu habet, ibidem
Beatu non vident modo dominu, sic
 perfecti vt Angeli & quare 107

Beatitudo vera quot requirit vt sit p-
 fecta. 436
Bellare etiam bonis congruit vt malis
 dominentur 411
Bella sic pro longatur & etiam cito fi-
 niuntur iusto Dei iudicio 416
Bigamus quare non possit sacros or-
 dines suscipere 588
Blasphe-mia quid sit 96
Benevolentia cum Angelis quomodo
 acquiri potest 903
Bonum coniugij, quid sit 648
Boni & mali quo differunt 310
Boni quare cum malis flagellant 403
Boni in hoc mundo non effugient tri-
 bulationes 533
Bona & mala temporalia quare sunt
 communia bonis & malis 403

Cantus in ecclesia occidentali Me-
 diolani incepsus est 19
Canticum & psalmus quomodo dif-
 ferunt 787
Caro multis modis dicitur, & ipsa in
 nobis non est causa peccati, sed ani-
 ma 48
Caro vnde cepit concupiscere 978
Castitas non tollitur ex violentia 326
Castitas non amittitur nisi voluntas
 consentiat 403
Castitas virginalis melior est castitate
 coniugali 890
Cathecizandi modus circa rudes in fi-
 de quis est servandus 370
Catholica ecclesia est ubi Petri sedes
 est 503
Charitas quantum sit necessaria ad sa-
 lutem 230
Charitas duplex 1016
Charitas quae Deus est, proprio voca-
 bulo coponatur tantum Spiritui San-
 cto 269
Cause fortuitae non sunt nullae licet no-
 bis ignote 413
Cause efficientes variae 413
Causarum ordo Deo est certissimus 413

I N D E X

Causa passionis Christi peccata nostra
 1927
 Charitas bonorum & malorum differt
 1927
 Caelum & terra in quo principio facta sunt
 1927
 Cæcitas infidelium non est in ecclesia
 1927
 Cærus occisione serpentium sumi a qui
 1927
 Christiani quare dicuntur filij pro
 missionis in Isaac
 1927
 Christianus an peccare vel non permi
 tendo idolatri sumete de suis re
 bus pro facti scilicet idolis peragendis
 1927
 Christianus uerus potest dici Iudeus
 vel Hæreticus
 1927
 Christianus qui fieri uult & esse
 quis est
 371
 Christiani quid debeant respondere
 infidelibus cum insultat quod Chri
 stus in liberat eos de manibus suo
 rum inimicorum
 407
 Christiani non celebrant Pascha iux
 ta Iudaico & quare
 349
 Christiani mali sunt peliores infide
 les
 219
 Christianus quare non circumcidit
 319
 Christianus illi crimine obnoxius ex
 communi cædendus est
 286
 Christiani boni quidquid agunt pro
 pace agunt
 910
 Chastitas in cælis erit uisua & gloria
 unicuique augebit
 940
 Cui tres dicti historialiter & tres in
 significatione
 946
 Christus in celo nec ossa & carne
 172
 Christus & si de Spiritu sancto sit ha
 ros, non tamen dicitur eius filius
 210
 Christus quare sit baptizatus & uolde
 sit mori
 214
 Christus uidebit uidos & mortuos, &
 qui sunt illi uidi & mortui
 215
 Christus non est mortuus pro Angelis
 licet ipsi profecerit mors eius
 116
 Christus ueritas & uera sapientia
 70
 Christus non potest esse humana sed di

uina iudicabit il
 23
 Christus quomodo fuit salus etiam
 ad inimicos
 200
 Christus per nouem menses & sex dies
 fuit in uero uirginis
 244
 Christus post mortem sua soluit mul
 tros ad inferendam doloribus
 306
 Christus crucifixus est a Iudeis hora
 tertia, & a militibus hora sexta.
 309
 Christus humilis, & dissimilis peccato
 rum est
 324
 Christus quos peccatores sanat
 346
 Christus dicitur uirgenitus & primo
 genitus & quare
 354
 Christus ministratus ab Angelis &
 quomodo
 377
 Christus mortuus est corporaliter se
 cundum legem naturæ
 382
 Christus distulit aduentum suum &
 quare
 386
 Christus non tacebat mortem
 400
 Christus quare dicitur Deus non oculus
 416
 Christus omnia naturalia hominis ha
 buit
 424
 Christus saluauit nos gratis
 428
 Christus uirginitate duob.
 432
 Christus scit & sciunt diem & horam
 441
 Christus a patre in cruce non est de
 relictus
 448
 Christus pulcher ubique
 449
 Christus est imitandus in obseruati
 one præceptum non in obsequio
 468
 Christus est baptizatus, ut non asper
 ternaremur baptizari
 484
 Christus quare moxerat spiritus, elegit
 482
 Chores duos est peccatum
 474
 Cibis anime quis est ille
 49
 Cyara & platerium quid sint & quid
 designentur
 533
 Circumcisio octauo die fiebat & quare
 578
 Civitas quid est
 581
 Civitas re uocatur quæ requiritur
 590
 Clauis ecclesie datur ipsi, cum Petro
 sunt datur
 613
 Clamans

Clamans ad dominū, exauditur: si indi-
 gentem se cognoscit. *id. canon. 337*
 Clamare ad dominū quid est. *id. 39*
 Cognoscere dominū melius est, quam
 cognoscere motus caelorum & pa-
 turas rerum. *id. 7*
 Cognita solum & non incognita ama-
 ri possunt. *id. 248*
 Clamantes ad dominū in tribulatione
 non omnes exaudiuntur. *id. 717*
 Cognitione veritatis quid est. *id. 939*
 Cogere ad fidem aliquem inuitum nō
 stat bene. *id. charv. de. can. 699*
 Columbae gemitus est signū dilectio-
 nis. *id. canon. de. 763*
 Communio non prodest iniquato-
 ri. *id. canon. de. 372*
 Communicare quotidie bonū est. *id. 970*
 Compatres & commatres erga filios
 spirituales, quid debeat agere. *id. 1010*
 Concilium generale in determinatio-
 nibus fidei non valet sine iudicio
 papae. *id. canon. de. 46*
 Concilium ultimum priori praeponi-
 tur & uniuersale particulari. *id. 218*
 Concupiscentia ex prohibitionē auge-
 tur. *id. canon. de. 333*
 Concupiscentia peior est ignorantia.
id. canon. de. 333
 Concupiscere & desiderare differunt.
id. 826
 Concupiscere & post concupiscentiam
 non ire differunt. *id. 985*
 Conceptus Christi de Virgine Deo nō
 fuit impossibilis. *id. 2014*
 Concubere cum uxore pro sola libi-
 dine veniale est. *id. 663*
 Confitemur Deo scienti miserias no-
 stras & quare. *id. 28*
 Confessio uera de ipsa, quae de Deo fitur
 dicenda. *id. 936*
 Confusio bona & mala quae sunt. *id. 122*
 Coniugati non possunt uenere conti-
 nentiam sine consensu alterius, &
 cum uouerint in simul amplius non
 possunt redire ad concubitus. *id. 118*
 Coniugium est uerum, licet non se-
 quatur copula carnalis. *id. 347*

Coniuges ex utroque consensu pos-
 sunt simul stare absque commix-
 tione carnis & hoc est sublime in
 ecclesia Christiana. *id. 377*
 Coniugum alter potest dimittere al-
 terum causa fornicationis, & hoc an
 sit praecipuum vel consilium. *id. 323*
 Coniugum alter au possit dare licen-
 tiam alteri ut possit cum aliena perso-
 na commisceri. *id. canon. de. 379*
 Coniugium est bonum, propter gen-
 erationem filiorum & propter socie-
 tatem. *id. canon. de. 389*
 Coniugati tenentur reddere debitum
 petenti pro sola libidine. *id. 584*
 Coniuges dura uiuunt non possunt
 separari. *id. canon. de. 661*
 Coniugium uerum fuit inter Mariam
 & Ioseph. *id. 662*
 Consuetudo delictorum est in homi-
 ne maior tribulatio. *id. canon. de. 663*
 Confusio est quae mordet conscientiam
 792
 Consanguinei antiquitus uocabantur fra-
 tres & sorores. *id. canon. de. 340*
 Consuetudo mala aliquando libertate
 impedit. *id. canon. de. 513*
 Consuetudo naturae & contra ipsam
 in facere, est contra naturam. *id. 348*
 Consuetudo cedit ueritati. *id. 630*
 Consuetudo mala in peccato quatuor
 progressibus perfcitur. *id. 981*
 Consumari est perficere, consumi est an-
 nihilari. *id. canon. de. 274*
 Contemplatio Dei, est fidei merces. *id. 332*
 Continentia carnis a solo Deo datur
 & rige petentibus dat eam. *id. 11*
 Conuictio aliquorum quare sic differ-
 tur. *id. canon. de. 2*
 Correctio male uitae est tantum uali-
 da in hac uita. *id. canon. de. 131*
 Correctio fiat saluandis & non saluan-
 dis. *id. canon. de. 699*
 Coronat Deus dona sua in nobis. *id. 811*
 Corpus humanum est pars hominis, &
 non sicut Platonici dicebant animā
 esse totum hominem. Ideo exclu-
 debant corpus, & male. *id. 404*
 Corpus Adae ante peccatū erat mortale

Correctio fraterna quomodo fit sienda 964
 Corpora gloriosa erunt spiritalia & quomodo 950
 Corpora nostra sunt membra Christi 997
 Cor rectum dicit dominum omnia iuste facere, cor prauum e conuerso 332
 Corde distortes res sententias contra dominum dicunt ibidem
 Creatura quantum sit non potest dici omnipotens 954
 Creatura quid est 979
 Corruptio non est nisi ubi praecessit bonum 505
 Creatura humana non effugiet ne delectetur illicitis 538
 Creatura corporalis subdita est spiritali 294
 In creatura quot modis potest fieri aliqua operatio 298
 Creatura nihil agit sine Dei voluntate, & inferior creatura regitur a superiore 237
 Credenda aut ratione defendenda quae sunt 205
 Quare credat ille, & alius non, altitudo sapientiae Dei est 153
 Credere in religione prius est quam scire 497
 Credere quid est 686
 Credere cognitionem praecedit 875
 Credere in Deum necessarium est ad salutem 1021
 Cremonum spirituale stat in potestate nostra & non corporale 920
 Crucifixio Christi magnum spectaculum 912
 Crucis dimensiones quid significant 915
 Curiosus quis est 496

D

Inter damnatos vnus est alio inferiorior 229
 Decimae sunt dandae ecclesiae 1024
 Degradatio in ecclesia quomodo figurata fuit in veteri testamento 330

Deliciae Paradisi pax. mod. bn. zann. 742
 Demones habent corpora & tamen non moriuntur, & ubi habitabant ante transgressionem, & modo post transgressionem ubi habitant 780
 Demones quomodo praedicant futura & multa de diuinatione demonum ubi dicitur 2 in. mod. bn. zann. 324
 Delictum & peccatum quomodo differunt 338
 Demones suo exercitio incitant homines aliquando ad mala perpetranda 408
 Demones non sunt meliores hominibus eo quia habeant corpora subtiliora, & quia locum in aere superiorum tenent 422
 Demones non sunt inter nuntios inter homines & Angelos 423
 Demones quid & quantum cognouerunt de Christo 428
 Demones vsque ad iudicium in quo Inferno sunt inclusi 558
 Desiderium Paradisi est vt contempletur Deus 721
 Desiderium continuum est continua oratio 743
 Desperandum non est de uenia peccatorum 919
 Desidentibus peccata non parcat Deus 773
 Deus non potest uideri oculis corporeis nec in hac uita nec in futura 164
 Deus apud omnes est, id quo nihil melius est 394
 Deus licet nos diligat, non tamen fruimur nobis nec uitur, vt nos uitur 198
 Deus an prius sciatur, an inuocatur an laudatur 1
 Deus cogi non potest 21
 Deus quid faciebat antequam faceret caelum & terram 29
 Deus ordinata diligit 41
 Deus non diligit mala & tamen continentur in ordine ab eo dilecto 41
 Cum Deo esse quid sit 43
 Deus semper iustus fuit, licet malum

Deus non semper fuerit, & quomodo hoc verum sit	344	Deus noscitur infinita	444
Deus est alicuius mali auctor & non est auctor mali	63	Deus quomodo creaturis loquitur	457
Deus non cogit nos peccare licet sit proximus nostrorum peccatorum	72	Deus non est auctor mali	501
Deus post resurrectionem non videbitur a sanctis oculis corporis	305	Deus quidquid dat ante iudicium est medicina	562
Deus mutans sacrificia veteris legis, quando nouum condidit testame- ntum benefecit	102	Deus est summum bonum	508
Deus ubique est licet non habitet in reprobis per gratiam	137	Deus liberam arbitrium dedit homini	514
Deus vitat omnibus creaturis prout vult	137	Deus est visibilis & inuisibilis	517
Deus per Angelos apparuit antiquis patribus	240	Deus solus omnipotens	547
Deus neminem incipit diligere cum non temporaliter diligit	246	Deus non precipit quae seruari non possunt	560
Deus non proprie dicitur substantia sed abusue proprie dicitur essentia	247	Deus operatur voluntate & non neces- sitate	562
Deus debet primo sciri per negativa quam per affirmatiua	245	Deus quare non occultauit lignum in quo erat peccatus Adam	566
Deus quomodo operatur	274	Deus non pariter sicut homo, sed si- cut Deus	568
Deus quomodo operetur & etiam quies- cat, & quomodo quiescit die septimo, & tamen vsque modo operatur	282	Deus ex nihilo omnia fecit & quomo- do	571
Deus quare sanctificauit tantum diem septimum & non alios sex dies	283	Deus sua natura nobis est inuisibilis in hac vita	578
Dei operatio in mundo duplex, & ex- emplificatur per omnes creaturas	292	Deus se ostendit aspectibus humanis per subiectam creaturam	578
Deus quomodo mouet creaturam ipso non moto	293	Deus in veteri testamento loquebatur per Angelos	598
Deus quomodo poeniteat, cum dicat scriptura dominum poenitere	364	Deus etiam peccatores exaudit	600
Deus cur hominem creauit cum pra- seiret ipsum debere peccare	373	Deus non est acceptator personarum	668
Deus quomodo est amandus	374	Deus quomodo vult omnes saluos fieri	674
Deus non est Deus, si non praesentetur sua	413	Deus quomodo induret	685
Deus cum sit inuisibilis, quare se pra- ebuit visibilem antiquis patribus, & quare facit miracula visibilia	431	Deus non elegit sanctos ab aeterno ex prauiis meritis	689:903
		Deus non facit peccatores	709
		Deus punit non de ipso inferens ma- lum	708
		Deum auertere faciem a nobis quomo- do intelligitur	715
		Deus est omne bonum in Paradiso con- templandum	722
		Deus non cognoscit ut homo & quo- modo cognoscit nestitur	754
		Deus parcendo peccata iustus & mis- ericors est	758
		Deus nouit omnia licet de caelo pro- spiciat	

spiciat vt videat	759	Dilectio proximi includit dilectionē	
Deus pro seipſo ſolo eſt colendus	767	Angelorum	197
Deus formauit mulierem de coſta Adę		Dilectio inimici quomodo intelligitur	p̄ illa uerba, Dimitte nobis &c.
dormientis, quia de Chriſto in Cruce	769	Dies	222
mortuo formata eſt eccleſia	769	Dies brumalis habet breuiores horas	
Deus noluit Adam tangere arborem		eſt iuo die	336
ut obediret	795	Dilectionis plenitudo an in duobus	
Deus infligit pœnas per malos & bonos	798	præceptis uel uno tantum conſiſtat	397
Deus non iuſſit vt Hæbrei ſpoliarent		Dilectio proximi eſt ſignum Spiritus	
Aegyptios in Aegypto	817	ſancti in te habitantis	924
Deus antequam faceret mundum habitabat in ſeipſo	832	Differentia inter prædeſtinationem & gratiam	688
Deus neminem tentat quę decipit, ſed		Diligenda a nobis ſunt quatuor	196
quam probat	888	Dilectio Dei prior eſt in ordine præcipiendi dilectione proximi	863
Deum non amans non ſe amat	916	Disciplina humanę iuſtitie quid ſit	387
Deus & proximus quomodo diligendi ſunt	391	Diſputandum non eſt an verum uel falſum ſit quod continetur in ſcriptura	627
Deus mirabilior oſtenditur in pietate	932	Diſcretio ſpirituum eſt donum Dei	304
Deus non inueniẽt uti eſt in rebus exterioribus	335	Diſplicitia mali in ſomno non eſt ſine merito	304
Deus peccatorem expectat ut puniat, uſque ad determinatum tempus & non plus	947	Diuinationes non ſunt ex ſcientia ſed ſunt ſorte diſtę	14
Deus non poteſt comprehendere ab aliqua creatura	975	Diſputatio Pauli cū Philoſophis	288
Deus mandat multis modis	1008	Dives & pauper ſunt ſibi inuicem neceſſaria	969
Diabolus quomodo inductus eſt ad committendum primum peccatum	81	Docere bona & non facere eſt reprehẽſibile	959
Diabolus ſtatim ut creatus eſt peccauit	301	Doctor in malo nullus dici poteſt	63
Diabolus inuiſibilis quomodo poteſt a nobis uinci	308	Doctrina Chriſti de præbendo maxillam percutienti non aduerſatur legibus humanis	104
Diabolus de quibus rebus tentat	375	Doctrina particulatim epiſcoporum eccleſie non ſe tenenda eſt inconcuſſa ut ſcriptura canonica	120
Diabolus quare creatus eſt a Deo cum ipſum malum præſeueret	437	Doliſita eſt fraus in uerbis	736
Diabolus quęrit ſibi ſacrificari ut Deo æquetur	567	Dolor quilibet non occidit	474
Diabolus non tentat niſi quos uiderit in aliquo uitio inclinatos	841	Dolores ſunt amandi an non	5
Diſtum, qui fecit te ſine te intelligitur affirmatiue	995	Dolores in corporibus uoluntis a demonibus poſſunt fieri	836
Dies non incipit a tenebris & quare	242	Dominatio iuſta quę ſit	334
Dialeſtica eſt diſputatio	623	Dolor quid eſt	78
Diapalma quid eſt	708	Dotes corporis glorioſi quę ſunt	948
Dies mali quib. rebus ſunt mali	1060	Dubitatio impudens quid eſt	68

Dulcedo fallax quid est 354
 Virtus cordis quid est 625
 Janus in cognatione non est 2104
 E m u a q u e d
 s i u i p e t e m e r a t

Ebrictas est pessimum vitium 1025
 Ebriosus & ebrius differunt 541
 Ecclesia est magistra totius sapientie 93
 Ecclesie mos est seruandus 114
 Ecclesia debet legibus coercere hæreticos & alios malefactores etiam cum brachio seculari 127
 Ecclesia militans tota non est sine ruga & macula 1865, 128
 Ecclesia non vult post penitentiam a magno criminis aliquem ad clericatum redire 129
 Ecclesia habet auctoritatem remittendi omnia peccata. & ideo debet de facili in hoc secura correctis 137
 Ecclesia una est militans & triumphans 640
 Ecclesia quid agere debeât dum recedit a hæreticis & infidelibus 637
 Ecclesie auctoritati est standum quando non inuenitur in scripturis 618
 Felicitas quid est & quomodo fit 130
 Electi nesciunt se esse de numero electorum 138
 Electio sequitur iustificationem 358
 Electio saluandorum non fit ex præiudicis meritis 905, 17, 397
 Elementorum duo sunt ad patiendum & duo ad agendum 180
 Eleemosynæ quomodo profunt 478
 Eleemosyna maxima est inimicum diligere & ei benefacere 121
 Eleemosyna data indigenti non petenti est melior 813
 Eleemosynæ Deo gratæ, due sunt id est edificatæ aurum super fundamentum sunt boni & sancti fideles, imperfecti aut stipulam edificant 808
 Eloquentia duplex 102
 Eloquentia est facultas dicendi 611
 Emulatio quid sit 399
 Enoch & Helyas quibus cibis pascuntur 643

Episcopus potest sibi successorem eligere dum viuere 162
 Episcopatus est nomen operis & nominis honoris, & quid sit verus episcopus 447
 Episcopatus Petri cui libet episcopatus præfertur 625
 Epistolarum Pauli scopus quis est 116
 Aetates mundi quot sunt, & quomodo applicantur diebus quibus fabricatus est mundus 600
 Etyimologia quid sit 127
 Etræe proprie quid sit, & quis est qui errat 69, 207
 In errore hominum duo tollentur difficile 237
 Error in religione Christiana unde provenit & quomodo vera religio defendi potest 86
 Errorum genera in his quæ leguntur quot sunt 497
 Euangelio uti possumus ad sedandos corporis dolores 856
 Euangelizare Christum quid sit 332
 Euangelistæ quatuor quibus animalibus assimilantur 345, 883
 Excommunicatio in ecclesia quomodo fuit figurata in veteri testamento 338
 Exemplum datur circa prædestinationem 691
 Exemplum Iacob & Esau ventilatur 905, 357
 Exequiæ mortuorum siendæ, & pompa exequialis solatium est tantum viduorum 404, 367
 Excommunicatio est poena spiritualis & animas obligat, & peccatum vniuersi non debet promulgari super multos 144
 Eucharistiam sumere quotidie vel non quomodo bene sit 970, 167
 Extra ecclesiam non est salus 177
 Extra ecclesiam peccata non remittuntur 218
 Exultare potius est eligendum quam mereri 10
 Familiaritas mulierum est fugienda 3026

I N D E X

Falsum quid est	54	Finis duplex est	727
Fantasmata quid sunt	83	Finis quid est	669
Fœlix quis est qui vocari possit	720	Fomes peccati remanet in nobis post baptismum	653
Fictio quælibet non est mendacium	34	Fornicatio quid sit	398
Fides potest defendi etiam cum verbis quæ non inveniuntur in sacra scriptura	183	Frus & vti quid sunt	193. 250
Fides quomodo differt a spe & de quibus est fides	206	Fucatio in facie non estlicita	142
Fides quæ per discretionem operatur tantum saluat	219	Furandum non est ut detur elemosyna	972. 677
Fides perentum quomodo prodest parvulis	110. 77	Futura quot modis præsciuntur	244
Fides non videtur nisi ab eam habente & quomodo sit una & plures	257		
Fides catholica quæ est	270	G Audium seculi est impunita nequitia	974
Fides est in potestate nostra & tamen donum Dei est	322	Gaudia Paradisi & pœnæ Inferni non possunt ad plenum cogitari	941
Fides sine operibus est mortua & parum prodest	332	Gentiles imposuerunt nomina diebus hebdomadæ	527
Fides non meretur iustificationem	359	Genera visonum tria sunt, & quo genere videtur Deus	517
Fides est principium cognoscendæ veritatis	553	Genera malorum duo sunt	513
Fides non datur ex præcedentibus meritis	686	Generatio filiorum ex semibus viro & muliere an possit fieri	333
Fides Christianorum non tantum credere Christum mortuum sed & resurrexisse	807	Generatio hominum quomodo facta fuisset si Adam non peccasset	281
Fide catholica confundi Arrianos & Sabellianos	885	Gladius naturalis in disciplina Christiana debet cessare	330
Fides antiquorum est vna cum fide Christianorum	889	Gloria est frequens de aliquo fama cum laude	909
Fides sine operibus non saluat	731. 926	Gloria Paradisi quæ est	937
Fides est orationi necessaria	973	Gradus abusionum 12. sunt	943
Fides recta est initium bonæ vitæ	999	Gratia promerendi vitam æternam stat in tribus	933
Fides Christianorum & demonum differunt	1007	Gratiam dari pro gratia declaratur	848
Factum quid sit, & an homines sint sub facto	412	Gratia Dei liberat quidem in hac vita a peccatis. Sed non ab omnibus malis	682
Filios habere sine matrimonio peius est quam non habere	543	Gratia Dei quid sit	593
Filius Dei dicitur passus & filius hominis de cælo venisse	574	Gratia quæ impium iustificat & fides quæ est initium salutis sine meritis datur	119. 153
Filius semper patri obedire debet nisi contra dominum præcipiat	794	Gradus hominis in observatione legis Dei quatuor	389
Filius Dei non est minor patre licet ab eo sit missus	976. 867		
Filosoforum genera inter græcas literas quot sunt	421		

H

H Abitus scientiæ est in animo licet actus desit

Hæreticus

I N D E X

Hæreticus non est dicendus qui pertinaciter non affirmat falsitatē. 181	uniuersitas 74
Hæreticus quis est, & quomodo non est in catholica ecclesia 203	Homo in delictis mundi inuolutus potius stultus & miser q̄ sapiens est 57
Hæreticus ad pœnitentiā rediens debet manifestare omnes quos scit esse hæreticos 143	Homo spiritualis quō iudicatio 33
Hæreticus quomodo differt a malo catholico 344	Homo non se totum cognoscit 21
Hæreticus quis sit 491	Homo est speculum quo in enigmate videtur Deus 267
Hæreticus est cultor contrariæ, & interpretatiuæ religionis 616	Homo non potest iuste viuere uiribus proprijs 319
Hæreticus pro Christi nomine occisus non fit martyr 632	Homo quō incipit gratiam percipere 356
Hæreticorum intentio est peruertere idoneos ad docendum 789	Homo quō sit iustus & iniquus 545
Hæretici sunt a regionibus coarcenti 622	Homo in hac uita Dei gratia median- te & libero arbitrio sine peccato dari potest, quod autem quisque talis sit, hoc aliud est 652
Hæretici reuertentes ad ecclesiam aliter sunt recipiendi quā pagani. 617	Homo de se solum mendacium loquitur 450
Hæretici multi sunt & numerantur 487	Homo nascitur cum morte 890
Hæretici non sunt prohibendi in ista quæ cum ecclesia tenent 351	Omnis homo uult esse beatus, sed non potest fieri uisi re meliori, 736
Hæreses quare permittantur 15	Homines boni dicuntur dijs 753
Hæresis est diuersa sequentiū secta 616	Homines a scriptura laudari in omnibus non sunt imitandi 621
Historia quid sit 271	Homines mali ex Deo sunt & nō sunt 507
Hidromantia quid sit 420	Homines conuerti in bestias non est uerum 463
Hymnus est cantus cū laude Dei. 845	Homines uiui in somnijs alijs apparent, ipsis nescientibus 463
Homicida est qui alium occidit uel seipsum nō habens potestatem 406	Hominum quare sic pauci saluantur 66
Homo non debet frui seipso uel alio homine sed uti 138. 195	Hominum duo genera sunt iustorum & iniquorum 743
Homo est proximus 397	Humilitas Christi extra dignoscitur 895
Homo quomodo est diligendus 196	I
Homo non potest esse a seipso sapiens 204	I acob ignorauit viuere Ioseph, & Deus non illi manifestauit & quare 1030
Homo sine peccato non inuenitur. 151. 318	Ignis conflagrationis nō incenduntur sancti nec Angeli 809
Homo quomodo ad imaginem Dei sit factus & quomodo habeat potestatem super animalia irrationalia 99	Ignis purgatorij grauior est omni pena huius uite 744
Homo cui timet animalia bruta & ipse imperet homini 89	Ignorantes Christum si per legem nature saluari possunt 654
Homo uetus & nouus quid sunt 86	Ignis inferni cruciabit corpora post resurrectionē & nō cōsumabit 474
Homo quomodo a Deo est factus stultus aut sapiens 80	Ignis inferni est corporalis, & tamen cruciat spiritus 475
Homo si peccat nō minuit nec deturpat ordinem uniuersæ: si autem non esset uique aliquid minus haberet	Ignis penetrat omnia & non potest frigi 278

I N D E X

Jejunium est de præcepto	146	adulterio	131
Imago quid sit	270	Ioseph recte vocatur pater Christi & quare	348
Imago quomodo differat a similitudine	339	Ira quid sit	165
Infideles qui nihil de Christo audierunt excusantur de peccato in fidelitate	907	Ira Dei duplex.	774-766
Infantes baptizati dicuntur fideles	992	Ira & furor Dei quid est	705
Infantes possunt baptizari ante octauum diem	192.193	Ira ex charitate proueniens est bona	816
Infantes quare doloribus cruciantur in corpore cum non habeant peccata	79	Ira Dei magna quomodo a nobis cognoscitur	712
Infantes baptizati vere fidem habent, licet non habeant cognitionem	112	Ira festuca est odium trabes est.	762
Infernus post mortem datur, & est subter terram & non est corporalis: aliter dicitur. q. 473	299	Ioannes Baptista ultra Christum multos baptizauit & quare	849
Ingenia aliquorum vnde est, quod sunt tardiora quam multorum aliorum	299	Ioannes quid cognouit de Christo per aduentum columbæ	851
Imperium Romanum quare Deus sic magnum fecerit	414	Ironia quæ est tropus quomodo sit.	201
Imperatores & domini Christiani quibus rebus sunt felices	417	Iudæi quare sic dispersi sunt	346.118
Incessus peior est adulterio nisi in inferno sunt peccata maiores & minores	477.633	Jubilatio est gaudij admiratio	751
Incarnatio Filij Dei fuit optimus modus nostræ redemptionis	259	Iudæi nesciunt vnde sit Christus	880
Inimicus est diligendus	761	Judicium quot modis dicitur	868
Inimicus spei est retro aspicere	971	Judicandum personaliter non est	879
Iniquitas omnis habet puniri	773	Jurare licitum est	1001
Iniquitas non reprehendatur nisi visa iustitia	779	Jurandum est raro	531
Iniquus debet subueniri sed non ut iniquus	813	Juramentum per Deos falsos factum quomodo sit licitum vel non	178
Iniuriarum duo genera sunt	380	Judex non debet accipere pecuniam pro sententia danda	135
Intercessio sanctorum multum valet	818	Jurisperitus potest vendere verum consilium	135
Inuidia quid sit	400	Juramentum non est frequentandum licet sit verum & quare	149
Inuitus nemo in Christum credit	871	Iurans falsum an debeat manifestare, quod falsum iurauit, & non manifestans an peccet	337
Instituta maiorum pro lege tenenda sunt	145	Juratio Dei est promissionis confirmatio	803
Incantationes varie cum suis nominibus describuntur	420	Iusti quare affliguntur cum peccatoribus	172
Inuocatio nominis Christi etiam alijs prodest	607	Iusti quare moriuntur cum mors sit peccati	654
Ioseph putauit Mariam concepisse de		Iusti cupiunt vindictam iniquorum id est, ut corrigantur	799
		De iusto nascitur peccator & quare.	
		Iustificati sumus per Christi sanguinem	260
		Iustitia Dei quid est	44
		Iustitia quid sit	60
		Iustitia ordine præcedit potentiam	260
		Iusti non semper erunt de corporali affli-	

I N D E X

afflictione licet clament 338
 Iustitia iniusta non datur nec dici potest 828
 Iudicium temerarium consistit in duobus 384
 Iudicium in manifestis sine crimine fieri potest 392

L

Latro in quo Paradiso fuit quando mortuus est 136
 Latro bonus per baptismum sanguinis lotus est 684
 Latria est seruitus qua Deo seruitur 523
 Lex & prophetæ quare data sunt 528
 Lex speciosa est etiam in peccatoribus non fictis 602
 Leges etiam coercent malos, non tamen tollunt liberum arbitrium 610
 Lex operum & lex fidei quomodo differunt 320
 Lex Moyfi fuit bona & sancta 352
 Lex Moyfi ab Apostolo non improbat 389
 Lex Moyfi quare sit data antiquis, cum ex fide iustificarentur 396
 Laudatur Deus quia bonus est 838
 Liberari dicitur duobus modis 979
 Liberum arbitrium ad bonum tantum: uti erit in patria est liberius 226
 Liberum arbitrium quare homini datum est 68
 Liberum arbitrium quare proclium ad malum Deus dedit 170
 Liberi arbitrij motus ad peccandum non tantum naturalis sed & voluntarius 71
 Liberum arbitrium in homine non potest meritorie operari sine Dei gratia 119
 Liberum arbitrium non est validum ad salutem sine Dei gratia 148, 319
 Liberum arbitrium non tollitur per necessitatem gratiæ 321
 Liberum arbitrium non tollitur per necessitatem gratiæ 321
 Liberum arbitrium non tollitur etiam

si vires nostræ sint insufficientes ad bene operandum 255
 Liberum arbitrium non est homini per peccatum ablatum 657, 389
 Læti tristitia recordamur 23
 Leges duæ, una bona & una mala non dantur 522
 Libri canonici in quibus fundatur auctoritas qui sunt 200
 Libido quid sit 327
 Libri Machabæorum sunt authentici 620
 Lingua Hæbreæ fuit prima quæ data est homini 459
 Lingua diuise sunt per superbiam & unitæ per Apostolorum humilitatē 764
 Lingua adulteris plus occidit quam manus intersectoris 793
 Locus orandi non dabitur in Paradiso 976
 Locus diaboli ubi est 109
 Lumen & tenebræ in homine quæ sunt 383
 Luna facta est perfecta & plena licet aliquando semipleua appareat, & quare sic appareat 277, 714
 Luna significat ecclesiam 714

M

Malefactor potest cogi ad bonum agendum 187
 Malefacere quid sit 67
 Malum a peruersa voluntate est 13
 Malum non fit in mundo nisi a Deo uolente permittit 223, 225
 Malum aut est peccatum aut poena peccati 276
 Mali homines quomodo multa bona iudicant & recte 265
 Malum quod facit dominus quid est 516
 Malum est corruptio modi speciei uel ordinis 556
 Malum totum in hominibus est peccatum & poena 559, 563
 Mala non possunt dici bona in comparatione peiorum 585

d 2 Malum

Malum vnde est	671	Mendacium quodcumque non est sine culpa	707
Mansiones in paradiso diuersae sunt	899	Mentiri homini iusto an liceat & quomodo	208
Mali non sunt odiendi licet execrant nos, & quare permittat eos Deus.	760	Mens humana quomodo est Dei imago	263
Maledictiones parentum in filios aliquando filijs eueniunt	481	Mens humana quomodo differat ab Angelica in cognitione rerum	284
Maria virgo non orauit, vt Christus nos docuit	147	Merces aeterna debetur bonis operibus	1006
Maria virgo fuit de stirpe Regali & Sacerdotali	348	Meretrices antiquitus Lupae vocabantur, & ideo loca sua Lupanaria dicuntur	464
Maria virgo in scripturis aliquando dicitur mulier, & quare	561	Miles stipendiatus a principe iuste potest bellare praecipiente principe	544
Martyres cultu dilectionis & societatis coluntur	534	Ministrat Christo qui ambulat vias suas	892
Martyres ante Christi mortem non fuerunt causa sui nominis	840	Militare non est peccatum	967
Matthaeus describit descendendo, & Lucas ascendendo generationem Christi & quare	963	Miraculum quid sit	500
Maria virgo euasit tria eue mala & tria alia bona habuit	1013	Miracula quare fiunt ab aliquibus sanctis & ab aliquibus non	173
Maritus non potest coeubere cum aliena causa filiorum etiam consentiente uxore	586	Miracula magica quae potestate fiunt, & quare a Deo permittuntur	339
Matrimonium vnde dicatur	533	Miracula quare modo non fiunt sic fiuerunt	185
Matrimonij violatio peior est, quam fornicatio	583	Miracula fiunt per sanctos Angelos & alios sanctos ex Dei auxilio, vt cultum veri Dei commendent	433
Matrimonium non est semper inter maritum & uxorem & quando	97	Miraculum magnum a Deo factum est totus mundus	ibidem
Matrimonium tria complectitur, & etiam est bonum, licet statum propter incontinentiam	297	Miraculis factis ab homine maius miraculum est, homo	ibidem
Matrimonium quare modo non fit inter parentes, sicuti in principio mundum fiebat	456	Miracula & nunc fiunt licet essent crebra antequam mundus crederetur	145
Mediator non vnus sed plurius est	988	Misera quaedam narrantur	454
Membra genitalia quare dicantur pudenda	454	Misae & eleemosynae in ecclesia factae defunctis profunt	27
Mendax & mentiens quomodo differunt	323	Miracula non arguunt sanctitatem in faciente ea	608-885
Mendacium quid est, & quod prodest & an sit licitum	323	Miseria vlla non est in Paradiso.	753
Mendacium est peccatum etiam si proficit, & quomodo tale remuneratur	208	Misericordia perfecta in pauperes est, date non petenti	1010
Mentiens & fallens quomodo differunt	87	Misericordia quid sit	24
		Moyse ad petram quidem peccauit, sed aboleuit non intrans terram promissionis.	819

Monachi debent manibus operari	Mundus & rectus corde differunt
314	1701
Monachus non debet portare comam	Mundus sine Dei cognitione non est factus
316	435
Monstra in iudicio resurgunt	Mundus non esset hominibus notus nisi esset
224	116
Mores vnius ecclesie non sunt feruendi in omnibus ecclesijs	Mundus in quor pares munditur
146	360
Mors quid est	Masca est praxtantiore sole
380	306
Mors Christi non fuit diminutio deitatis	
375	N
Mors est separatio anime a corpore vel a Deo	
552	N on omne quod nascitur dicitur filius eius a quo nascitur
Moyfes non vidit Deum oculis corporeis sed mentis	210
955	Natus ex Deo non peccat omni peccato
Morticinium quid sit	923
150	Natura non est contraria Deo cum sit bona
Misericordia Dei in sanguine Christi est tenenda	441
886	Negatio trina Petri Apostoli quae fuit, & antequam gallus nihil cantaret, & etiam post primum cantum, & quod fuit in domo Anan
Mortui non iudicantur nisi de ijs quae in corpore gesserunt	349.911
159	Neguitia est mater omniu vitiorum & quare dicitur nequitia
Mortui per quot dies possunt a Christianis lugeri	312
355	Natura humana non potest se sanare per solum liberum arbitrium
Mortui an appareant aliquando viuus & an sentiant res viuorum	987
368	Nocens alij quid vult facere
Mors quare datur sanctis cum non habeant puniendae	510
456	Numerus praedestinatorum est certus
Mors quare non tollatur cum in baptismo peccatum tollatur ibidem	510
182	Numerus usque ad decem, & denarij & reuertuntur ad vnum & quare
Mors data pro confessione Christi non baptizatis saluat	54
447	Numerus senarius & numerus septemarius sunt perfecti & quare, & quid significent, & quae sit pars quor numerorum, & de denario, & duodecenario etiam aliquid dicitur
Mors prima & secunda inueniuntur & quae sunt & omnes datae sunt hominibus peccatoribus	439
448	Nox quatuor vigilias habet, vigiliae tres horas
Mos bonus semper est seruandus & illum peruertere malum est	962
456	Numeri sunt infiniti
Morientur omnes etiam qui in iudicio die viuere reperientur	444
473	Nuptiae fuisse etiam si Adae non peccasset
Mulier an sit facta ad imaginem Dei	639
273	
Mulier ad quale adiutorium sit facta	
295	
Mulier est subiecta viro ex culpa & non natura	302
302	
Mulier quare in adiutorium homini sit facta	372
372	
Mulier nunquam licuit duos maritos viuos habere	387
387	
Mulier non licet a viro non fornicante discedere	392
392	
	O blationes altaris Deo, & non sanctis sunt
	534
	Occidere seipsum non licet
	606.891
	Officium Diaconi, presbyteri & episcopi est periculosum
	175
	Officia

Officiales pratorij possunt suscipere pecuniam pro suo labore	335	Opprobriū est, quod obijcit inimicus	792
Œleum nocet animalibus sex pedum	94		
Opera bona in cœlo præmiantur	188		
Opera bona nostra merentur	114		
Opera bona non sunt frustratoria	155		
Opera præcedentia gratiam non sunt bona sed sequentia	356		
Opera Trinitatis sunt indiuisa	576		
Operari meritorie sine Dei auxilio non possumus	658		
Opera in Dei gratia facta sunt meritoria	694		
Opera bona ad Dei gratiam pertinent	695		
Opera sine fide, & fides sine operibus, mortua sunt	731		
Opera bona, sola sunt illa quæ a fide per dilectionem operant, proueniunt	790		
Opera bona sunt necessaria	810		
Opera bona nostra vnde incipiunt.	859		
Opera bona possunt fieri coram hominibus & quomodo	958		
Occidit anima aut desperatione aut spe peruersa	984		
Orandum pro inimicis	1003		
Orandum est pro nobis inuicem	896		
Oratio sine Christo non est valida	822		
Oratio quid est	395.469		
Oratio vna obedientis citius exauditur quam decem milia contemptoris	314		
In oratione quid petere debemus	171		
Orandum est pro infidelibus	157		
Orandum est pro mortuis	20		
Orandum est pro quocunque pessimo peccatore in hac vita posito	38		
Ordo omnia complectitur	40		
Ordini nihil est contrarium	49		
Ordo ducit ad dominum	40		
Ordo quid est	395.469		
Orandum est leuatis manibus	782		
Orandum est non vt tentemur, sed ne vt induamur in temptationem	783		
Organum dicuntur omnia instrumenta musice corporæ	507.770		
		P	
		P acificus quis sit	599
		Passiones quō sunt a voluntate malæ & bonæ	481
		Paruuli contrahunt peccatum originale, & ideo indigent baptismo	191
		Paradisus terrestris est corporalis, & non tantum spiritualis	290
		Paradisus in quo beati habitant, non corporalis sed intellectualis est.	305
		Paruuli morientes sine baptismo eunt in minutissimam damnationem q.	644
		Paruulis fuit melius nasci quam non nasci etiam extra ecclesiam	678
		Paschæ dies quare variatur omni anno & non dies natalis Domini	168
		Passiones animi, quomodo cadunt in sapientem & quomodo, considerantur in Christiano	425.997
		Pax sancta quid agat in nobis	843
		Pax quid est, & pax Dei quid sit	469.983
		Pater æternus non veniet ad iudicium nec etiam passus est	884
		Peccatum est facere malum licet putetur facere bonum	180
		Peccans post baptismum penitentia potest lauari	212
		Peccatum Adæ vnum potest diuidi in multa peccata	211
		Peccata aut committantur, semper, aliqua causa	183
		Peccans ex consuetudine difficile conuertitur	187
		Peccatum non est crimen licet conuerso	217
		Peccatum nihil est	13
		De peccatore conuerso quare sit maior gaudium	16
		Peccata omnia, aut quæ videntur peccata sunt ne ab omnibus vitanda	5
		Peccatorum dux causa	123
		Peccata duplicem originem habet	75
		Pecca-	

Peccatum in Spiritum sanctum quod omnino non potest remitti, quid est	130.960	cuatur per baptismam	650
Peccatum quod temporaliter committitur quare æternaliter punitur	126	Peccat qui non recto sine operatur bonum	673
Peccata non sunt æqualia, sed vnum est grauius altero	116	peccatum non est naturale	700
Peccatum proprie non dicitur nisi voluntarium	84	peccatores & impij quomodo in iudicio resurgent	704
Ex peccato primorū parentum, quare nos nascimur ignorantēs & mortales	76	peccata contra multa solent committi	142
Peccare in corpus & extra corpus quid sit	254	peccata venialia aggrauant valde animam quando sunt multiplicata	860
Paulus Apostolus castitatem seruabat	317	peccator non potest excusari si Deus excecat eum	893
Paulus fuit dialecticus	613	peccatum maximum est non credere in Christum	906
Peccatum primum Diaboli quid fuit	301	peccata in ecclesia tribus modis dimittuntur	953
Sine peccato præter Christū nemo est in hac vita licet possit esse, vt sit	318	peccata quoptidiana quæ sunt	950
Peccata priora multotiens dimittuntur à Deo propter bona opera posteriora	329	peccata omnia ex mala cupiditate oriuntur	986
Peccare in Deum & in Dominū quid sit	340	peccatum est causa omnium nostrarū miseriarum	1018
Peccato vnus an liceat punire multitudinem	341	peccata mortalia non purgantur per ignem purgatorij	1028
peccatum quid sit	360.336	peccare in Deum & homines quid est	1029
peccatum quibus rebus impletur	376	peccator prius deserit Deum quam Deus peccatorem	1031
peccatum ad mortē quid est	697.382	patientia auget mercedem, si sanctē tolleratur	375
peccata in hac vita nō omnia puniuntur & quare	402	pœnæ inferni quæ sunt	475
peccatum primum Luciferi fuit superbia	442	pœnæ quæ secundum leges in hoc mundo infligunt quot sunt	476
peccatum Adæ maculauit omnes & illo obnoxij sunt omnes & quare	449	penitete Dei non est, sicut penitete hominis	823
peccati causa in nobis non est caro sed anima	451	pœnas inferni sustinebunt & non credentes simpliciter in Christum	693
peccata iam dimissa quomodo redire possunt	625	pœna non facit martyres sed causa.	740
peccans in hæresim nesciens, & sciens si non recesserit ad idolatria ambo æqualiter peccant	631	pœnarum species tres sunt	773
peccatum propagatione intrat in omnes	645	Pellicanus viuificat filios suos sanguine suo	806
peccatum in paruulis quomodo euacuat	645	penitentia ante baptismum & post baptismum in peccatore requiritur	162
		penitentia quare in ecclesia datur penitentibus	218
		penitentia solennis non reiteratur, licet reciduat ab ea conuerti ad dominū possit, & ei parcat si penituerit	133
		pœni-	

Pœnitentia est necessaria in peccatoribus	270	quàm coeteri Philosophi, & hoc ideo, quia ex libris Moyſi edoctus est	421
Pœna peccati quæ est	260	Platonici ponunt beatitudinem in adhæſione Dei vti faciunt Chriſtiani	429
Pœnitere Dei quid ſit	490	Poteſtas vera quæ est	322
Pœnitentiæ actiones tres ſunt	951	Prædicator quem modum tenere debet in docendo & prædicando	102
Pœnitentia tarda non eſt ſecura	1011	Prædeſtinati ſolum ſaluantur	139
Pœnitentes eant ad Sacerdotes pro abſolutione peccatorum	1012	prædicator gratia lucri prædicans non Deo ſed Mammonæ ſeruit	315
Pœnitentiam certam duo faciunt	1013	prædeſtinati non poſſunt perire	676
Perire de via iuſta timendū eſt, & quid ſit faciendum ne pereamus	1032	prædeſtinatio quomodo eſt prædicanda	692
Pœna culpa eſt longior licet peccata ſint remiſſa	918	præſcientia quid ſit & an ſit in Deo.	363.413
Perſonæ diuinæ quare aliquando diuiſim nominantur	901	præſcientia Dei non cogit homines peccare	942
Perſonæ diuinæ ſunt vnus ſubſtantię	791	præuaricator quis ſit	394
Perſeuerantia non eſt certa alicui ſine Dei reuelatione	436	præſcientia Dei facit, quod futurum præſcit ut neceſſario ſit futurū	287
Perſequentio quomodo & quando eſt fugienda a miniſtris Chriſti	184	pignus & arra non ſunt idem	990
Omnis perſequentio non eſt culpabilis	639	Pilatus peccauit occidens Chriſtum ſed plus Iudæi	912
Perturbationes animi ſunt quatuor	23	prodigium eſt qualiſ porticidium	863
Perſecutiones magnæ in eccleſia quot ſunt	713	prodigia tempore Romanorum facta ante aduentum Chriſti	409
Perſeuerantia in bonum vſque in finē eſt donum Dei	690	prophetiæ Spiritus quomodo varie aſſicir homines	361
Perſuadens ad bona etiam ſi non audiatur non perdit mercedem	612	Prophetia reproborum noue connumeratur inter prophetias ſanctorum	361
Perſonæ laudabiles & improbabiles quot ſunt in religione	498	prophetæ non omnes intelligunt ſua vaticinia	419
Pœna cuique culpæ qualiſ & quanta debetur, diuini iudicij eſt	557	prophetiarum & viſionum ſumma eſt, Chriſtus: & tamen poſt Chriſtum adhuc erunt prophetiæ quæ ex ipſo naſcuntur	ibidem
Pes animæ quid eſt	771	prophetatarum tempus vnde incipiat & finiatur	462
Petrus & Ioannes Chriſtum diligebat, ſed quis eorum plus	917	prophetiæ Prophetarum tripartita eſt ſignificatio	ibidem.
Petrus vere reprehenſibilis erat vt Gal. 2. habetur & quare	109	pronidentia diuina datur circa hæc inferiora	285
Peteanti iuſte dandum eſt	381	proximus a nobis diligendus eſt	332
Poteſtas vera quæ eſt	322	proximus quis eſt,	718
Prædicator quem modum tenere debet in docendo & prædicando	202	petitiones noſtræ non omnes exaudiunt ſed tantū aliquæ & quare	402
Prædeſtinati ſolum ſaluantur	139		
Principatus eccleſiæ eſt Romæ	182		
Petitiō ad Chriſtum ſi eſt pro ſalute exauditur	900		
Piſces habent memoriā	279		
Plato propius acceſſit fidei Chriſtiane			

Psalmi omnes non sunt editi a David 702
 Pudicitia vera nõ inuenitur in impijs 675
 Pueri in utero matrum non recipiunt gratiam, iustificatam 138
 Pulchritudo corporis quid est 176
 Purgatorium post hanc vitam esse non est incredibile 220
 Purgatorium datur ex doctrina Augustini 477

Quadragesima unde habet auctoritatem 169
 Questionũ tria sunt genera 22

Ratio & intellectus non sunt idem 1000
 Ratio prior est auctoritate, re non autem tempore 45
 Ratio quid sit 47
 Regulæ septem dantur pro intelligentia sacre scripturæ 101
 Regulæ rectè iudicandi sunt immutabiles 265
 Regna quid sunt sine iustitia 410
 Regna terrena bonis & malis tantum a Deo dantur 411
 Religio uera quæ est 369.58
 Religioso licet vitam petere & liberationem pro reis victis 133
 Religioso licet petere liberationem pro ijs qui puniuntur propter furta. 135

Remissione peccatorum facta quare adhuc remanet mors 655
 Renouatio perfecta imaginis Dei in homine non fit in instanti sed gradatim 266
 Renouatio per Christum quomodo fit in nobis 286
 Reprehensio quomodo est scienda. 385
 Reprehensio est magis amanda quam laudatio 215

Res omnes in vnum tendunt 48
 Res mala non fit bona vsu bono 680
 Res non sunt auferendæ ab avaris vt pauperi subueniatur 1004
 Respectus Dei tribus modis dicitur. 956
 Regnum cœlorum quid est 947
 Restituere tenemur malè ablatum. 135
 Resurrectio hominum quomodo fiet & multa ibi dicuntur de resurrectione 224
 Resurrectio corporum nostrorum erit conueniens Christi resurrectioni & non Lazari 307
 Resurrectio corporum quare fit scienda 307
 Responsio ad infideles interrogantes de Christo 882
 Resurrectio probatur ex dictis Platonis & Porphyrij 484
 Resurrectio erit & manifestatur 998. 780
 In resurrectione sancti non habebunt corpora tantum, ut Adam habuit ante peccatum, sed potiora & habebunt potestatem ædendi licet non egestatem 450
 Resurgent abortiui, formicæ in suo sexu, & omnes in starura iuuentutis quam habuerunt vel habendi erant si vixissent 423
 Roma quo tempore Iudæorum sit condita 465
 Romana Respublica non fuit vere Respublica & quæ sit respublica 140
 Resurrectiones duæ sunt 570

Sacra scriptura quare tantã habeat auctoritatem 9
 Sacra scriptura canonica nullam continet falsitatem 108
 Sacra scriptura quot modis exponi potest 271
 Sacra scriptura quare ante Christi aduentum sit scripta & dictata 369

Sacra scriptura prius est amanda quam adiscenda 494	non 486
Sacra scriptura cuncta quæ pronuntiat a Spiritu sancto sunt sed nõ omnia sunt uera 573	Sancti in cælo post resurrectionem an Deum uisuri sint oculis corporeis 485
Sacramenta sunt quasi uerba uisibilia 530	Sancti sunt inuocandi ut nobis auxi- lientur 330.488
Sacramenta ueteris legis quare a nobis non obseruentur 489	Sancti orant pro nobis 802
Sacramenti altaris assumptio quid si- gnificet 873	Sancti audiunt orationes nostras non aure sed corde prolatas 945
Sacramentum uñctionis est ipsa uirtus inuisibilis 921	Sapientia diuina & ea quæ est domus Dei differunt 929
In sacrificio quatuor considerantur. 243	Sapiens non peccat, sed stultus 499
Sacrificium tantum prodest accipienti sicuti ad illud accedit 605	Sapientia & scientia quomodo inter se differunt 255
Sacrificium Deo soli est faciendum & quo sine Deus uult sibi fieri sacrifi- cium, & quod nos ipsi & omne opus bonum pro Deo factum sunt sacrifi- cium 430.482	Sapiens & studiosus quomodo disse- runt 36
Sacrificium vnum est tota societas san- ctorum quæ simul offertur Deo per Christum, & in sacrificio altaris of- fertur, tota ecclesia ibidem	Sapientia quid sit 36.51
Salus cum dicitur alicui quid sonat 388	Sapientia hominis pietas est. 204
Salus non est extra ecclesiam 641	Scripturæ sacræ variæ exponi possunt 31
Saluari omnes in die iudicij est falsum 478	In scriptura canonica quate non po- nuntur quidam prophete antiqui qui tamen allegantur in testimoniũ ab ipsa canonica scriptura 467
Sancti orandi sunt 389	Scriptura uetus significat quæ sunt no- ui testamenti 520
Sancti homines in hac uita non sunt sine peccato 657.217	Satisfactio requiritur licet a commis- sis cessetur 956
Sancti non sunt omnes æquales in san- ctitate 137	Schismaticus quis est, & quomodo nõ est in ecclesia catholica 344.203
Sacrificium altaris non fit ut oremus pro martyribus 903	Scire non est quoddam reminisci 256
Sacrificijs pecorum uel hominũ nun- quam Deus est delectatus 342	Scientiarum quarundam primi autho- res qui sint 421
Sancti non sunt imitandi in omnibus 328	Scientia Angelorum quomodo disse- rat a scientia dæmonum 428
Sancti an appareant secundum præsen- tiam suam uel per Angelos cum in auxilium hominum apparent 368	Scientia diuina & maxime prophetia nostra antiquior est qualibet scien- tia philosophica, humana, astrolo- gica morali & qualibet alia 467
Sancti quomodo uenerantur uel a no- bis uenerari debeant 424	Scisma quid est 616
Sancti in cælo obliuiscuntur præteri- torum in malorum vno modo altero	Sectæ circa finem bonorum & malorũ id circa beatam uitam quot sunt & quæ est uerior 468

Seculum & æternum differunt 572
Seductor potest dici etiam in bono
877
Sensus quid est 62
Sensus quomodo comparatur quatuor
elementis 278
Sensus

I N D E X

Sensus non exercent suos actus sine igne ibidem
 Sensus sacre scripturæ quot & qui sunt 492
 Seruilis conditio vnde habuit originē 470
 Serpentes abundāt vbi aer est serenior 95
 Sepultura facta apud corpora sanctorum parum mortuis prodest 367
 Seruitus iusta quæ sit, & seruus vnde dicatur 334
 Sibillæ quot sunt & quid de Christo prophetauerint 466
 Similitudines in scriptura datæ non sunt semper obseruandæ 771
 Simulata innocētia est duplex iniquitas 755
 Sinedoche tropus quomodo sit 101
 Sors dicitur gratia Dei 730
 Spiritus sanctus procedit a patre & filio 245
 Spiritualia omnia non sunt in laude accipiēda 894
 Spes remissionis peccatorum sit in passione Christi 928
 Species peccatorum ab Apostolo Petro nume ratæ quæ sunt 1009
 Spiritus sanctus est, qui per ministrum remittit peccata si absit fictio. 601
 Spes quomodo differat a fide 106
 Spiritus in scriptura quomodo debent intelligi 362
 Stella Saturni est frigida, & quare. 276
 Studiosus quis est 496
 Studium sacrarum literarum reiiciendum est, ab ijs qui in eis querunt dissentire a regula fidei & veritatis 597
 Similitudo aliquādo capit nomen rei cuius est, similitudo 980
 Spiritualis homo quomodo a nobis cognosci potest 401
 Stultitia quid est 80
 Suffragia facta pro defunctis eis profunt 365
 Superbia quid sit 301.453

Suspiciosus quis est 496
 Spiritus sanctus apparuit in specie columbæ in baptismo Christi, & qua re 853
 Superbia semper innidet 175
 Spes Christianorum est, vt resurgant ad supernam felicitatem 780
 Superstitiones sunt fugiendæ 956

T

Templa non sunt ædificanda sanctis tanquam dijs 481
 Tempus quid est 30
 Tempora æterna quomodo sint intelligenda 443
 Temporalia quomodo differunt ab æternis 199
 Tentatio dæmonum quare est permissa bonis & quomodo vincitur 432
 Testis non debet recipere pecuniam pro testimonio dando 135
 Testamentum vetus & nouum quomodo differunt 519
 Titulus crucis in tribus linguis significat tres testes crucis 765
 Tribulationes pati necesse est 766
 Trinitas diuina non est incarnata licet sint vnum Pater & Filius & Spiritus sanctus 231
 Trinitas diuina, id est, Pater & Filius, & Spiritus sanctus, dicuntur tres personæ, & non tamen tres Dijs 247
 Trinitas super beatissima In simul semper operatur in creatura 152
 Trinitas sanctissima concurret ad redemptionem nostram 260
 Trinitas sanctissima non debet dici tria principia, sed vnum tantum. 433
 Trinitas sanctissima est, bonum simplex, & ideo incomutabile & quare 434
 Trinitatis sanctissimæ imago 438
 Trinitas tota ad miracula Christi operata est 866
 Tribulationes sunt pro Christo deferendæ 938
 Trabes & festuca in oculo quid sunt 965

Tortores animæ duo sunt	977	proximi	931
Timor præcedit charitatem	925	Vita Christiani est sanctum desiderii	922
Timor castus & non castus qui sunt	834	Villa aliqua dicitur mea iure humano	854
Tribulationes in ecclesia oriuntur a male lege vrentibus	777	Vindictam iuste facere & cum charitate non est peccatum	532
Turpia & deformia continentur in ordine & faciunt ad decorem uniuersæ.	42	Vestigium Trinitatis quomodo in omni sensu corporis inuenitur	259
Tribus dicitur curiæ	831	Virgo Maria concepit sine libidinis concupiscentia	679
Tristitia secundum Deum est, vt ster-cus	1019	Virgo humilis tenet maiorem locum in cælo maritata	982

V

V anagloria est vitium valde detestandum	415	Via catholicæ disciplinæ ad inueniendam veritatem sequenda est	495
Vas vacuum immersum in aquam ore deorsum quare non impletur	275	Virtuosus quis dicitur etiam si non sit permanens in illa virtute	692
Vestigial constitutum exigere non est peccatum	968	Virtutes suscipiunt augmentum & decrementum	117
Ventus, pluuia, tonitrua, grando, quomodo fiunt	28	Virtutes Cardinales sunt concatenatæ idest, vbi vna ibi & omnes	115
Verum non semper est, eo quodd polite enuptiatur	8	Virtutes Cardinales quid sunt	801.65
Verbum & vox differunt	1027	Virtutes quibus recte viuatur non possunt esse sine scientia	255
Verbum filius Dei quomodo aliqualiter possint cognosci	847	Virtutes morales in patria non remanebunt, & aliquo modo remanebunt	262
Verbum Dei potest dici crucifixum	837	Virtutes tres Christiano necessariæ.	1107
Verecundia est quæ facit ingenuam frontem	792	Virginitas quare num, temporis est tanti meriti	296
Veritas non prodest paruipendentibus eam	786	Viro non licet tradere vxorem suam alteri	331
Veritas interire non potest	53	Viro vni antiquitus plures vxores concedebantur sed non conuerso	660
Veritas communis est, eam amantibus	32	Visio corporalis quid sit	252
Verum sine Dei auxilio nõ percipitur	38	Visionum tria sunt genera	304
Vita beata non potest oculis videri & tamen recordatur	24	Omne vitium est contra naturam	75
Vita beata non est, nisi sit sempiterna & hoc probatur	258	Vitium contrariatur nature	441
Vita æterna datur meritis nostris	154	Vitium in quo consistat	442
Vita beata sola est dicenda vita	596	Viuentes in die Iudicij an & ipsi sint morituri	366
Vita nostra non est in hoc mundo sine tentatione	778	Viuos & mortuos qui iudicaturi sunt in die iudicij quomodo intelligere debemus	215
Vitæ humanæ sunt multæ	781	Viuere secundum carnem & secundum spiritum	
Via ad Paradisum est, dilectio Dei &			

Spiritum quid sit	449	Voluntates malæ non sunt a Deo ibi.	
Vniuersitatis natura extrinsecus non indiget corporali adiutorio & quare		Voluntas mala nullam habet causam efficientem	440
192		Voluntas hominis est ipsæ homo	449
Vocati a Deo scilicet propositum quid est	670	Voluntas Dei operatur quidquid vult & nullus ei resistit, licet quidam agant contra eius voluntatem & quomo- do hoc fiet	477
Vocati a Deo omnes non saluantur.		Vouendum est sed reddendum	793
388		Vfus malus bonæ rei causat malum & non res	896
Voluntas est animi motus	307	Vxor non potest dispensare bona do- mus sine scientia mariti	133
Voluntas enim hominis a Deo præpa- ratur vt velit	207	Vxor accepta post votum continentie non debet dimitti	139
Voluntas bona quid est	63	Vxor quomodo oditi & amari a ma- rito deberet	373
Voluntas Dei est causa omnium rerum	286		
Voluntas tantum in bonis dicitur	384		
Voluntates humanæ sunt causæ hu- manorum operum	411		

Finis Tabula.

Errata sic corrigito, pimus numerus, quo quasi-
to, secundus, qua linea quæsit ea depræ-
hendere possis indicat.

17	4	facie, lege	facit	348	14	parasta lege	perasta
22	1	Quod	Quot	370	16	torbedat	torpebat.
26	6	Militare	Militare	373	13	peccatorum	peccaturum
30	16	futuri	futuris	440	3	Die	Dici
30	38	Cotrius,	Contuitus	441	2	Bonus	bonis
33	27	lumina	luminarium	445	4	Crata	creta
33	2	Alipi	alibi	447	4	Dominu	Dominus
35		lege sic. Et salubriter impetitionibus quasi nutu quodam loquuti sunt, crediq; sibi voluerunt ab his, quorum animis, vel tardioribus vel implicatoribus alia salus esse non possent		447	4	saluatur	saluator
				447	15	Sir	Sit
				457	vl.	Creatura	Creaturam
				458	5	Connexa	conuexa
				463	23	Celebretate	celeritate
				446	5	prures	plures.
63	18	Doctores	Doctot	468	42	eruditio	Erndito
80	1	Quomodo	Quando	474	44	adhibitio	adhibi ro
101	5	Quia	Qui	475	20	corporea	corpota
110	16	io	Ideo	478	42	per	pro
115	23	seruet	seruent	478	47	de iudicij	de die
115	25	peccatore	peccatores.	493	24	uoluntate	voluptate
116	6	Quadam	quandam	498	10	tertium	tertium
121	3	hæretici	hæreticis.	404	3	Confidatetur	consideraretur
123	1	Reddire	Redite	515	11	Diuira	dura
139	13	laptitudinem	latitudinem	116	vl.	profetę	Propheta
128	16	sunt gratia:	sunt in gratia	538	10	periceps	particeps
192	30	se	sed	549	13	ce	ex
202	24	sciret	sciat	558	10	Dicetur	dieetur.
218	4	per	pro	577	6	Dequantur	Dieuntur
218	3	vrba	Verba	587	1	femina	feminam
218	13	Sipipitum	spiritum	549	21	penitentis	penitentes
221	10	admonit	admonuit.	603	9	petciperet,	præciperet
222	4	veros	vestros.	603	11	leperari	leparari
225	9	omnipotentem	omnipotentē	613	1	fuert	fueit:
236	1	sic	sit	613	3	denominatur	denominata
244	12	indicat	Indicat,	614	20	Vnitate	Vnitatem
260	57	Tu	tam	615	3	rij	Rei
265	14	anullo	annulo	624	3	ab	ad
266	20	Est	Et si	659	26	parturientis	parturientis
267	5	id	in	661	4	insepabiliter	inseparabiliter
267	8	nistitas.	Vsistatus:	665	1	si	sit
274	6	stætu	statu	695	vl.	cios	cuius
288	1	Quo	Que	714	3t	etiam	eius
291	vl.	Agituræ	Agriculturæ	724	14	hominet	homines
289	6	naturam	natura	761	15	iunita	imita
299	60	Cristis	Christi	768	5	summus	sumus
299	15	Redditui	Redditur	783	2	Mec	Nec
301	1	Intium	initium	784	1	Vrificatur	verificatur
305	24	confedienti	consequenti	785	2	Discernerunt	discrernerunt
313	16	superstiosam	superstitiosam	799	14	diligitur	dilig' t
314	8	summus	sumus	820	13	pergere	peragere
340	12	per	pro	826	7	absentiam	absentium
348	6	Macua	Marcus	837	1	sine	sine

846	6	piscis lege	piscibus
851	5	esset	esse
869	1	tot	totum
879	1	indicandum	Iudicandum
881	6	vobis	vocabitur
823	20	nodo	modo
885	11	ascendat	abscedat
893	2	nn	non
909	16	suspiciantur	suspiciantur
950	1	Quz si	Quz sint
964	10	Corri	corripe
966	3	Dele	Date
991	4	né	non
995	vi.	prænidciandú	pronunciandum

1005	5	solet	sol.
1011	9	senus	sanus
1011	15	notissimus	nonissimus
1016	3	Quare	Qua
1031	3	ab hominem	ab homine
1029	pen.	præcipiatut	præcipitatur.

Alia forſitan poterunt eſſe errata, quæ etiam literarum ignarus deprehendere facile poterit, numerum quoque quæſtionum a CCCXLV. vſq; CCCCC. variare ſcito, inde redit ſed ex præcedente collige ſequentem.

The following is a list of the names of the persons who have been admitted to the office of the Secretary of the Board of Education since the last meeting of the Board. The names are given in alphabetical order of their surnames.

Name	Address
Adams, John	123 Main St.
Adams, Mary	456 Elm St.
Adams, William	789 Oak St.
Adams, Elizabeth	101 Pine St.
Adams, Charles	202 Cedar St.
Adams, Sarah	303 Birch St.
Adams, James	404 Spruce St.
Adams, Anne	505 Willow St.
Adams, George	606 Poplar St.
Adams, Margaret	707 Hickory St.
Adams, Thomas	808 Walnut St.
Adams, Rebecca	909 Chestnut St.
Adams, Daniel	1010 Sycamore St.
Adams, Susan	1111 Magnolia St.
Adams, Joseph	1212 Dogwood St.
Adams, Mary Ann	1313 Redwood St.
Adams, John	1414 Cypress St.
Adams, Elizabeth	1515 Juniper St.
Adams, William	1616 Fir St.
Adams, Charles	1717 Hemlock St.
Adams, Sarah	1818 Larch St.
Adams, James	1919 Alder St.
Adams, Anne	2020 Hawthorn St.
Adams, George	2121 Beech St.
Adams, Margaret	2222 Ash St.
Adams, Thomas	2323 Elm St.
Adams, Rebecca	2424 Oak St.
Adams, Daniel	2525 Pine St.
Adams, Susan	2626 Cedar St.
Adams, Joseph	2727 Birch St.
Adams, Mary Ann	2828 Spruce St.
Adams, John	2929 Willow St.
Adams, Elizabeth	3030 Poplar St.
Adams, William	3131 Hickory St.
Adams, Charles	3232 Walnut St.
Adams, Sarah	3333 Chestnut St.
Adams, James	3434 Sycamore St.
Adams, Anne	3535 Magnolia St.
Adams, George	3636 Dogwood St.
Adams, Margaret	3737 Redwood St.
Adams, Thomas	3838 Cypress St.
Adams, Rebecca	3939 Juniper St.
Adams, Daniel	4040 Fir St.
Adams, Susan	4141 Hemlock St.
Adams, Joseph	4242 Larch St.
Adams, Mary Ann	4343 Alder St.
Adams, John	4444 Hawthorn St.
Adams, Elizabeth	4545 Beech St.
Adams, William	4646 Ash St.
Adams, Charles	4747 Elm St.
Adams, Sarah	4848 Oak St.
Adams, James	4949 Pine St.
Adams, Anne	5050 Cedar St.
Adams, George	5151 Birch St.
Adams, Margaret	5252 Spruce St.
Adams, Thomas	5353 Willow St.
Adams, Rebecca	5454 Poplar St.
Adams, Daniel	5555 Hickory St.
Adams, Susan	5656 Walnut St.
Adams, Joseph	5757 Chestnut St.
Adams, Mary Ann	5858 Sycamore St.
Adams, John	5959 Magnolia St.
Adams, Elizabeth	6060 Dogwood St.
Adams, William	6161 Redwood St.
Adams, Charles	6262 Cypress St.
Adams, Sarah	6363 Juniper St.
Adams, James	6464 Fir St.
Adams, Anne	6565 Hemlock St.
Adams, George	6666 Larch St.
Adams, Margaret	6767 Alder St.
Adams, Thomas	6868 Hawthorn St.
Adams, Rebecca	6969 Beech St.
Adams, Daniel	7070 Ash St.
Adams, Susan	7171 Elm St.
Adams, Joseph	7272 Oak St.
Adams, Mary Ann	7373 Pine St.
Adams, John	7474 Cedar St.
Adams, Elizabeth	7575 Birch St.
Adams, William	7676 Spruce St.
Adams, Charles	7777 Willow St.
Adams, Sarah	7878 Poplar St.
Adams, James	7979 Hickory St.
Adams, Anne	8080 Walnut St.
Adams, George	8181 Chestnut St.
Adams, Margaret	8282 Sycamore St.
Adams, Thomas	8383 Magnolia St.
Adams, Rebecca	8484 Dogwood St.
Adams, Daniel	8585 Redwood St.
Adams, Susan	8686 Cypress St.
Adams, Joseph	8787 Juniper St.
Adams, Mary Ann	8888 Fir St.
Adams, John	8989 Hemlock St.
Adams, Elizabeth	9090 Larch St.
Adams, William	9191 Alder St.
Adams, Charles	9292 Hawthorn St.
Adams, Sarah	9393 Beech St.
Adams, James	9494 Ash St.
Adams, Anne	9595 Elm St.
Adams, George	9696 Oak St.
Adams, Margaret	9797 Pine St.
Adams, Thomas	9898 Cedar St.
Adams, Rebecca	9999 Birch St.
Adams, Daniel	10000 Spruce St.

INCIPIVNT
PRAECLARISSIMAE

RESPONSIONES
AD MILLE QVAESITA
IN OMNIFERE FACVETATE;

EXCERPTAE EX OMNIBVS

Diui Augustini Libris.

ATQVE IN VNVM COLLECTAE
ET DIGESTAE
PER D. IACOBVM BRIXIEN-
TRIBESCVM CANONICVM

HEATERANENSEM

QVOD sit prius, scire Deum, an inuocare Deum? Et quid
prius inuocare Deum, an laudare Deum.

Responsio ex primo libro confessionum Diui Augustini. Cap. I.

RIVS scitur Deus, quam inuocetur. Quis enim
quempiam inuocet, nesciens eum? Aliud enim
pro alio posset inuocare, nesciens eum. Et Paulus
dicit. Quomodo inuocabunt in quem non
crediderunt? Aut quomodo credent sine pra-
dicante? Prius est etiam inuocare, quam lauda-
re, quia inquit Psal. Et laudabunt dominum, qui
requirunt eum; sed queritatur dominus dum inuocatur. Et que-

Mille Quaesita.

A tendo

sciendo inuenitur, & inuentus, laudatur. Vt sit talis ordo, credendo scitur Deus, sciendo inuocatur, inuocando queritur, & inuenitur, & inuentus laudatur.

Q V A E S T. II.

Q VIL sit cur conuersio Aug. & ex consequenti multorum infidelium, qui tandem ad fidem ueniunt, sic differtur, id est non est facta in infanti etate, aut inuentente, sicut uisum est in August. qui in uirili etate conuersus est, & baptismum suscepit?

Responso ex primo libro confessionum Diui Augustini. Cap. XI.

D iffertur multotiens, ne si tempestiue daretur, sceleretur ne phandissimis vitijs, & sic in maiorem reatum incurreret homo. Nam post haec illud, maior & periculosior in fortibus delictorum reatus est.

Q V A E S T. III.

C VM ab aliquo facinus perpetratur, an sine causa, an cum causa committatur?

Responso ex secundo libro confessionum. Cap. V.

N VLLUM peccatum committitur sine aliqua causa, aut ut adipiscatur aliquod terrenum, quod appetitur, committitur, aut quia timetur, ne amittatur tale quid. Quis enim committere homicidium sine causa, delectatus scilicet tantummodo ipso homicidio? Dices, fuit quidam homo tam crudelis, qui gratuito, id est sine causa homicidium faciebat. Et in tali, inuenta est etiam aliqua causa, id est ne per oecium torpesceret manus, aut animus, & etiam, ut exercitatione scelerum, capta urbe, honores, imperia, diuitias allequeretur, & careret metu legum, & difficultate rerum, propter inopiam rei familiaris, & conuicentiam scelerum. Nec ipse Catilina amauit facinora sua, sed utique aliud, cuius causa, illa faciebat.

Q V A E S T . IIII .

DOLORES an sint amandi . an non amandi ?

Responsio ex tertio libro confessionum Divi Augustini . **Cap. I .**

A Pud eos , qui tragedias faciunt , videntur quidem dolores amari , cum gaudeant magis , cum auditores moueant ad magis dolendum . Et cum non mouentur ad dolendum , tristantur auctores tragediarum . Ergo amantur , & dolores . Nulli placet esse miserum : alicui tamen placet esse misericordem . Et quia sine dolore non potest quis esse misericors . Hac ergo causa amantur dolores . Sed si de vero misericorde , id est de illo , qui charitate misericors est , loquamur , nollet talis miserum esse quæ doleteret , licet officio charitatis doleat miserum . Vnde sequitur , quod dolor non est amandus , licet in quibusdam sic misericordibus sit approbandus , qui vt exercent officium charitatis , cupiunt esse miseros .

Q V A E S T . V .

N Vnquid omnia flagitia , aut quæ videntur , flagitia , ab omnibus semper , & vbique sint vitanda .

R E S P O N . Flagitia , quæ sunt contra naturam . Vbique , & ab omnibus sunt fugienda , detestanda , & punienda , qualia sodomitarum fuerant , per hæc enim flagitia violatur ipsa societas , quæ cum Deo nobis esse debet , cum eadem natura , cuius ille auctor est , libidinis peruersitate polluitur , sunt vero quædam flagitia , quæ tantum sunt contra mores hominum alicuius ciuitatis , & regni . Et hæc vitanda sunt , ab incolis illius ciuitatis , vel regni , et si sint peregrini , quia non licet violare mores illius loci , dum ibi habitant , quia dum ibi habitant , sunt pars illius loci . Et turpis esset omnis pars , quæ non congrueret suo vniuerso . Si vero Deus iuberet contra morem illius loci . non esset vitium operari contra illum morem , imò flagi-

conf. lib. 3. c. 8. & 9.

tium esset operari contra id, quod a Deo iustum esset, quia magis obediendum est Deo, quam hominibus, generale quippe pactum est societatis humane obedire regibus suis. siquid iubent, quanto magis Deo regnatori uniuersę creaturę suę, ad ea que iusserit, sine dubitatione seruiendum est: sed inter flagitia, & facinora, & tam multas iniquitates, sunt peccata proficientium, qui a bene iudicantibus, & vituperantur ex regula perfectionis, & laudantur spe fructus, sicut herba segetis. Sunt etiam quedam, que non sunt peccata, quia non offendunt Dominum, nec sociale confortium hominum; sunt tamen similia, vel flagitio, vel facinori, & talia sunt (verbi gratia) cum conciliantur aliqua in vltim vite congrue temporis, & incertum est, an libidine habendi acquiritantur. Sicut & incertum est, cum quis habens auctoritatem punit aliquem, vel studio corrigendi ordinata potestate, an libidine nocendi. Multa igitur sunt facta, que hominibus improbanda videntur, & Dei testimonio approbanda, & e conuerso multa laudantur ab hominibus, que a Deo damnantur, cum ille sit inspector animi. Ideo non iudicat, vt de foris est, sed vt in animo est, quod homo facere non potest, cum videat tantum, que extrinsecus videntur.

Q V A E S T. VI.

. V . T R I A V O

QVAE sit vera, & perfectissima inter homines amicitia?

Responsio ex quarto libro confessionum Diui
Augustini. Cap. IIIII.

Amicitia non est vera, nisi cum ea, d Deus, agglutinas inter in-
hærentes tibi charitate diffusa in cordibus nostris per S. S. qui
datus est nobis.

Q V A E S T. VII.

Quid melius, an Deum cognoscere, an motus celorum, & fi-
derum naturas, & naturalium rerum proprietates tantum
cognoscere, an hæc & Deum insimul.

RESPON.

R E S P O N. Infelix enim homo, qui scit illa omnia te autem nescit, ò Deus meus. Beatus autem, qui te scit, etiam si illa nesciat. Qui vero, & te, & illa nouit. non propter illa beator, sed propter te solum. Beatus est. Si cognoscens te, sicut dominum glorificet, & grarias agat, & non euanescat in cogitationibus suis. Sicut enim melior est, qui nouit possidere arborem, & de usu eius tibi gratias agit, quamuis nesciat, vel quot cubitis alta sit, vel quanta latitudine diffusa, quam ille, qui eam metitur, & omnes ramos eius numerat, & neque possidet eam, neque creatorem eius nouit, aut diligit. Sic fidelis homo, cuius totus mundus diuitiarum est, & quasi nihil habens, omnia possidet, inherendo tibi, cui seruiunt omnia, quamuis, nec saltem septentrionis giros nouerit, dubitare stultum est, quin utique melior sit, quam mensor cæli, & numerator siderum, & pensor elementorum, & negligens tui, qui omnia in mensura, & numero, & pondere disposuisti.

Conf.lib.

5.c.4.

Q V A E S T. VIII.

N Vnquid polite aliquid enuntiare: argumentetur. Verum esse, quod enunciat.

R E S P O N. Me autem iam docueras Deus meus. miris, & oculis cultis modis, & propterea credo, quod tu me docueris, quoniam niam verum est, nec quisquam præter te, alius est doctor veri. Vbiunque, & vndeunque claruerit, iam ergo abs te didiceram, nec eo debere videri, aliquid verum dicti, quia eloquenter dicitur, nec eo falsum, quia incompolitè sonant signa labiorum? Rursus, nec ideo verum, quia impolitè enunciat, nec ideo falsum, quia splendidus sermo est, sed perinde esse sapientiam, & stultitiam, sicut sunt tibi vtilis, & inutiles: verbis autem ornatis, & inornatis, si-
cui vasis
vrba-
nis, & rusticanis utrisque
cibi possent ministrari.

Conf.lib.

5.c.6.

Q V A E S T. VIII.

Quare literis sacris, tanta a Deo concessa est auctoritas, ut quae
 conf. li. 6
 c. 5. **R**ESPON. Disputationibus Philosophorum nunquam suis argu-
 mentationibus potuerunt persuadere, Deum non esse, neque ad ipsum non
 pertinere rerum humanarum administrationem, sed cum hoc, ad
 credendum, firmiter; essemus infirmi. Ideo ad inveniendam li-
 quida ratione veritatem, nobis opus fuit auctoritate sanctorum
 scripturarum, ut per ipsam teneremus, Deum sibi voluisse credi. &
 per ipsam, se voluisse queri;

Q V A E S T. X.

Quid potius eligendum sit, an exultare, an metuere?
 conf. li. 6.
 c. 6. **R**ESPON. Responderem inquit Aug. potius exultare, sed
 si ulterius quereretur, si exultare, ut faciunt mendicij, quando satu-
 rati sunt, via canunt ludunt, sit potius eligendum, quam metuere, ut faciunt
 homines docti, & diuites, qui propter ambitionem, semper anhe-
 lant ad maiora, & trepidant, ne hominum gratiam perdant. Et hoc
 exultare potius eligendum esset, licet neutrum, sit verè exultare, cum
 illud sit in Deo gaudere.

Q V A E S T. XI.

Continentia carnis, an proprijs viribus possit acquiri?
 conf. li. 6
 c. 11.
 Sap. 8. **R**ESPON. Propriarum virium credebam esse continen-
 tiam: quare mihi non eram conscius. Cum tam stultus essem, ut
 nescirem sicut scriptum est. Neminem posse esse continentem, ni-
 si tu dederis. Vtique dares, si gemitu interno pulsarem aures tuas,
 & fide solida in te iactantem curam meam.

Q V A E S T. XII.

Deus omnipotens, an aliquo modo cogi possit?
 conf. li. 7
 c. 4. **R**ESPON. Deus cum sit incorruptibilis, nullo modo, sua
 substantia violari potest. Nullo enim prorsus modo, violat cor-
 ruptio

ruptio Deum nostrum : nulla voluntate, nulla necessitate, nullo improviso casu : quoniam ipse est Deus. & quod sibi vult bonum est, & ipse est idem bonum. Corrupti autem non est bonum. Nec cogitur inuitus ad aliquid, quia voluntas sua non est maior potentia sua. Esset autem maior, si seipso, ipsemet maior esset. Voluntas enim & potentia Dei, Deus ipse est.

Q V A E S T. XIII.

Malum vnde sit? Quicquid est, bonum est. Malū ergo nihil est, quia si esset quatenus sic, bonum esset. Et si malum non est: quare sic timetur, & ab omnibus cauetur?

R E S P O N. Iniquitas non est substantia, sed a summa substantia, quæ Deus est detortæ voluntatis perversitas, proijcientis in infimam perversitatem intima sua, & tumescens foras. Itaque vidi vnde malum. Videlicet liberum voluntatis arbitrium causam esse, ut malum facerem, & rectum Dei iudicium, ut pateremur. Itaque cum aliquid volo, aut nollo, non aliud, quàm me velle, ac nolle certissimus sum. & ibi esse causam peccati mei. Iamque animaduertio. Quod autem inuitus facio, pati me potius, quàm facere video, & id non culpam, sed pœnam esse iudico qua me non iniuste, sed iustissime plectitur Deus.

*conf. lib.
7. c. 3. &
16.*

Q V A E S T. XIII.

Diuinationes mathematicorum, quæ ex constellationibus fiunt, an veræ, vel falsæ sint.

R E S P O N. Relatum mihi fuit: Duas mulieres peperisse filium in eodem momento, in eadem constellatione, & in iisdem minutis. Et nihilominus alter eorum. fuit in seculo honoratus, & diues. Alter seruus, & pauper. Ex quibus certissime collegi. ea quæ vera consideratis constellationibus dicerentur. non arte dici, sed sorte, quæ autem falsa, non artis imperitia, sed sortis mendatio. Hanc met considerationem direxi in eos, qui gemini nascuntur. ut in Esau, & Iacob. De ipsis quidem. eadem deberent dici. Et tamen non possunt dici: quia utrique non eadem acciderunt. Non ergo arte, sed sorte verâ dicunt.

*conf. lib.
7. c. 6.*

Gen. 23.

Q V A E S T. XV.

Conf. lib.
7. c. 19
1. Cor.
11.

HAereses quare permittantur in Dei ecclesia.
R E S P O N. Improbatio quippè hæreticorum facit emine-
re, quod ecclesia Dei sentiat. & quid habeat sana doctrina. oppor-
tuit enim, & hæreses esse, vt probati manifesti fierēt inter infirmos.

Q V A E S T. XVI.

LH. 15.

Quare fiat in cælo maius gaudium de penitente peccatore:
quàm de nonaginta nouem iustis. Dic mihi Deus bonè
quod agitur in homine vt plus gaudeat de salute desperatę animę,
& de maiore periculo liberatę, q̄ si spes ei semper affuisset, aut pe-
riculorū minus fuisset? Hoc fit, & in anima nostra, Quid ergo agi-
tur in ea cum amplius delectatur, inuentis aut redditis rebus quas
diligat, quam si eas semper habuisset; constant enim, & cætera, &
plena sunt omnia testimonijs clamantibus ita est. Triumphat vi-
ctor Imperator, & non vicisset nisi pugnauisset. Et quanto maius
periculum fuit in prælio, tanto maius gaudium fuit in triumpho:
lactat tempestas nauigantes, minaturque naufragium, omnes futu-
ra morte pallefcunt tranquillatur cælum, & mare, & exultant ni-
mis, quoniam timuerāt nimis. Aeger est charus, & vena eius malū
renuntiat, omnes qui eum saluum cupiunt egrotant simul animo.
Fit ei recte, & nondum ambulat pristinis viribus, & fit iam tale
gaudium quale non fuit cum antea saluus & fortis ambularet. Sic
etiam accidit in voluptatib. corporis. Voluptas edendi, & bibendi
nulla est nisi prius præceserit esuriendi, & sitiendi molestia. Et
institutum est vt iam pacte sponsę, non tradantur statim, ne vilem
habeat maritus datam, quàm non suspirauerit sponsus dilatam.
Vbiq; ergo maius gaudium, vbi maior molestia præcedit. Et qua
re hoc.

Conf. lib.
8. c. 4.

R E S P. Lætitiã magna in conuerso peccatore ideo fit a sanctis,
quia illius exēplo multi de profundiore tartaro cęcitat̄ ad Deum
redeunt, & sic illuminantur, quando enim a multis noscebatur pec-
cator conuersus, & a multis fit gaudium. Et ideo eius conuersio, fit
occasio maioris feruoris & inflammationis spiritus in alijs. Ideo
præcedit

præcedit multos peccatores, qui eū suo exēplo sunt sequuturi; lætatur ergo iusti qui ante eum. Iam ad Deum accesserat quia non tantum de peccatore solo cōuerso lætantur, licet & de hijs qui exēplius sunt conuertendi. Lætantur, quia qui perierat reuixit, & alijs amplius scandalum non erit.

Luc. 15.

Q V A E S T. XVII.

C Vt peccator ex longa consuetudine difficile conuertatur?
R E S P O N. Talis enim peccator ligatus quidem est non ferro alieno, sed voluntate sua ferrea. Velle suum tenet inimicus, & in de ei catenam facit, & eum ligat. Nam ex voluntate peruersa fit libido, & dum seruitur libidini fit consuetudo, & dum non resistitur consuetudini, fit neccessitas, & sic tali catena ligatus difficile soluitur.

Conf. lib.

8. c. 5.

Q V A E S T. XVIII.

Q Vare animus noster. Sic tardus est ad bonum, etiam si sibi ipsi imperet. Imperat enim animus corpori, & paretur statim. Imperat animus sibi & resistitur. Imperat animus vt moueatur manus, & tanta est facilitas, vt vix a seruitio discernatur imperium. Et animus, animus est, manus autē corpus est. Imperat animus, vt velit animus, nec alter est, nec facit enim. Vnde hoc monstrum? Et quare istud?

R E S P O N. Imperat quidem animus vt velit, qui non imperaret nisi vellet, & non fit quod imperat, quia non ex toto vult, nō ergo ex toto imperat. Nā in tantum imperat, in quantum vult, & in tantum non fit, quod imperat in quantum nō vult. Non utiq; plena voluntas imperat. Ideo nō est quod imperat. Nā si plena esset, nec imperaret vt esset, q̄a iā esset. Nō igit̄ monstrū est, partim velle, partim nolle, sed egritudo animi est, quia nō totus a surgit veritate subleuatus, cōsuetudine prægrauatus. Et ideo sunt duę voluntates quia vna earum tota non est, & hoc ad est alteri quod de est alteri. Aduertendum tamen, & quod licet sint duę voluntates in delibendo, non tñ sunt duę naturæ duarū mentium, sed vna tantum, q̄a ego sum qui volo Deo seruire, & qui nolo, sed si nō serui Deo, hoc

Conf. lib.

8. c. 9. &

10.

hoc ideo est, quia nec plenè nolo, nec plenè nolo, quàm saltem mecum contendo. Et aliquando ego non operor illud nolle, sed quod habitat in me peccatum. Et ideo tale nolle non ostendit naturam mentis alienæ, sed penam meam. Dicimus ergo quòd cum voluntas nostra altercatur, vtrum sit bonum eligere hoc aut illud, verbi gratia vel legere Paulum, aut ire ad missam, aut ad prædicam, tunc sunt plures voluntates. cum vero vnum istorum eligitur, & in illud fertur tota voluntas vna tantum voluntas est.

Q V A E S T. XIX.

Conf. lib. 9. c. 7. **C**ANTUS in ecclesia Occidentali. Vnde sumpsit exordium? **R**ESPON. Iustina Valetiniani regis pueri mater. dùm persequeretur Sanctum Ambrosium, & alios fideles hæresis suæ causa, quæ fuerat seducta ab Arrianis. Fideles in ecclesia excubabant, mori parati cum Episcopo suo Ambrosio. & ideo ne populus in tali persecutione tedio contabesceret. institutum est, vt dum oraretur in ecclesia. Hymni, & Psalmi canerentur secundum morem ecclesiæ Orientalis. & sic mos canendi vsque in hodiernum diem retentus est: & demum in multis alijs ecclesijs obseruatus.

Q V A E S T. XX.

AN pro animabus mortuorum; quæ in fide ex hac vita decesserunt sit orandum. **R**ESPON. Augustinus pro sua matre defuncta Monica videlicet, quæ reliquerat, vt pro ea offerretur sacrificium ad altare, orat. talibus ver. Quamquam illa in Christo viuificata, etiam in hoc mundo tam Sanctè vixerit: vt laudetur nomen tuum, in fide moribusque eius, non tamen audeo dicere ex quo eam per baptismum regenerasti. nullum verbum exisse ex ore eius contra præceptum tuum. Ego itaque laus mea, & vita mea Deus cordis mei. Sepositis paulisper eius bonis actibus: pro quibus tibi gaudens gratias ago. nunc pro peccatis matris meæ deprecor te: Exaudi me per medicinam vulnerum nostrorum, quæ pependit in ligno; & sedens ad dexteram tuam te interpellat pro nobis. Scio misericorditer operatam, & corde dimisisse debita debitoribus suis: Dimitte illi, & tu debita sua, Si qua etiam contraxit per nos, nos,

Rom. 8. Matth. 6

nos, postquam salutis. Dimitte Domine, dimitte obsecro, ne intres cum ea in iudicium. Namque illa imminente die resolutionis suae, non cogitavit suum corpus sumptuose conteri, aut eòdiri aromatis, aut sepulchrum electum, & patrium. non ista mandavit nobis, sed tantummodo memoriam sui. ad altare tuum fieri desideravit. cui nullius prætermissione servierat. Vnde sciret dispensari victimam sanctam, qua delictum est chirographum, quod erat contrarium nobis, quia triumphatus est hostis computans delicta nostra, & quaerens quid obijciat. & nihil inueniens in illo in quo vincimus. Quis ei refundet innocentem sanguinem? Quis ei restituet precium, ergo nos emit? ut nos auferat ei? Ad cuius precij nostri sacramentum ligavit ancilla tua animam suam vinculo fidei. Nemo a protectione tua dirumpat eam. Non se interponat draco. nec vi, nec insidijs. Et inspira Domine Deus meus. Ut quotquot hæc legerint. meminerint ad altare tuum. Monice famule tuæ. cum patrio quondam eius coniuge per quorum carnem. introduxisti me in hanc vitam.

Q V A E S T. XXI.

AN homo se se totum, sine Dei lumine cognoscat.
R E S P O N S. Quamuis, ut inquit Paulus, nemo scit hominū, quæ sunt hominis: nisi spiritus hominis, qui in ipso est. Tamen est aliquid hominis, quod nec ipse spiritus hominis, qui in ipso est, scit. Deus autem scit eius omnia, quia fecit eum. Aliquid enim scit homo de Deo, quod de se nescit. De Deo scit, quod nullo modo potest violari. De se autem, non scit, quibusve tentationibus resistere valeat, quibusve, non valeat, nisi lumine superno illustratur.

Conf. lib.
 10. ca. 5.
 1. Cor. 2.

Q V A E S T. XXII.

Quod sunt genera questionum.
R E S P O N S. Tria sunt genera questionum, videlicet an sit, Quid sit, & quale sit.

Conf. lib.
 10. c. 10.

Q V A E S T. XXIII.

Quomodo dum sumus tristes. Læta præterita recordamur, de corpore recordari non est mirum, cum aliud sit animum & aliud

& aliud sit corpus. Vnde cũ præteritum corporis dolore, gaudens memini, non est mirum, sed cum animus sit idem quòd memoria, quòd patet ex hoc quòd cum mandamus aliquòd vt memoriter habeatur, dicimus. Vide vt illud in animo habeas, & cum obliuiscitur dicimus non est in animo, elapsum est animo ipsam memoriam vocantes animum, cum ergo ita sit quid est hoc quòd cũ tristitiam meam præteritam lætus memini. Animus habet lætitiã, & memoria tristitiã. Lætusque est animus, ex eo quòd inest ei lætitiã, memoria verò ex eo quòd inest ei tristitiã tristis non est? Num forte non pertinet ad animum? Quis hoc dixerit?

Conf. lib.

10. c. 14

RESPON. Nimirum ergo memoria quasi venter est animi, lætitiã verò atque tristitiã quasi cibus dulcis & amarus, cum memorię cõmendantur, quasi traiecta in ventre recondi illuc possunt, sapere non possunt. Ridiculum est hæc illis similia. Sed ecce de memoria profero cum dico quatuor esse per turbationes animi. Cupiditatem lætitiã metum tristitiã, & quod quot de hijs disputare potuero, diuidendo singula & per species sui cuiusque generis. & definiẽdo ibi inuenio quid dicã, atq; inde profero, nec tamẽ vlla eorum per turbationẽ perturbor, cum eas reminiscendo commemoro, & antequam recolerentur a me, & retractarentur ibi erant, propterea inde per recordationẽ potuere depromi. Fortẽ ergo si cut de ventre cibus ruminando, sic ista de memoria recordando proferuntur.

QVAEST. XXIII.

Beata vita an possit oculis corporis videri.

Conf. lib.

10. c. 21

RESPON. Vita enim beata non videtur oculis quia non est corpus. Et tamen eam in notitia hebemus & ideo amamus eam, & adipisci eam volumus vt beati simus. Hãc beatam vitam in alijs. nullo sensu corporis experimur & tamen meminimus eam. Et fortasse, vt gaudium. Nam gaudium meum ita tristis memini. sicut vitã beatã miser. Neque vnquam corporis sensu. gaudium meũ. vel vidi audiui, vel tetigi vel gustavi. Sed expertus sum in animo meo, quando lætatus sum, & adhẽsit eius notitiã memoriã meã, vt id reminisci valeam, sed vbi & quando expertus sum vitam meã beatã, vt recorder eam & amem, & desyderem? Nisi quia beata vita Deus est, & in notitiã meã impressus est.

QVAEST.

XXV. Q V A E S T. XXV.

A Nomnes velint beati esse?

R E S P O N. Beati omnes esse volumus, sed quid est hoc, quod si quaeratur a duobus utrum militare velint, fieri posset, ut alter eorum, vellet se, alter nolle respondeat. Si autem ab eis quaeratur, utrum beati esse velint, uterque statim se sine vlla dubitatione dicat optare. Nec ob aliud velit ille militare, nec ob aliud iste nolit, nisi ut beati sint?

Conf. lib.
10. 6. 21

XXVI. Q V A E S T. XXVI.

BEata vita est ne de quolibet gaudio
R E S P O N. Absit domine ut quocumque gaudio gaudeam, beatum me putem. Est enim gaudium, quod non datur impijs, sed eis, qui te gratis colunt, quorum gaudium tu ipse es. Et ipsa est beata vita, gaudere ad te, de te, propter te, ipsa est & non est altera.

Conf. lib.
10. 6. 22

XXVII. Q V A E S T. XXVII.

AN pater Aug. fuerit vnquam heremita.
R E S P O N. Conteritus peccatis meis, & mole peccatorum, & misericordiae meae, agitaueram in corde, meditatusque fueram fugam in solitudinem. Sed prohibuisti me, & confirmasti me dicens ideo pro omnibus, Christus est, ut qui viuunt, iam non sibi viuunt, sed ei qui pro ipsis mortuus est. Ecce domine iacto in te curam meam, ut viuam, & considerabo mirabilia de lege tua, scis imperitia mea & infirmitatem meam, doce me, & sana me,

Conf. lib.
10. 6. 23

XXVIII. Q V A E S T. XXVIII.

Quare Deo scienti miserias nostras confitemur, quasi eas nesciat
R E S P O N. Non utique confitemur Deo nostras miserias, ut per nostram confessionem eas nouerit; sed ut affectum nostrum excitemus in eum, patefacimus ergo affectum nostrum in eum, confitendo ei miserias nostras.

Conf. lib.
10. 6. 24

Q V A E S T. XXIX.

XXX

Conf. lib. **Q** Vid faciebat Deus antequam faceret cælum & terram.
11. c. 12 **R**ESPON. Antequam faceret Deus cælum, & terrā, non
13. a. faciebat aliquid, quia ante cælum, & terram nullum erat tempus,
 ideo non est querendum, quid tunc faciebat non enim erat tunc,
 ubi non erat tempus, nec ipse Deus tempore præcedit, tēpora, alio-
 quin non omnia tempora præcederet, & tamen omnia tempora
 præcedit celsitudine semper præsentis eternitatis; & superat om-
 nia futura, quia & illa futura sunt, & cum venerint præterita erūt,
 ipse autem idem est, & anni sui non deficient.

Q V A E S T. XXX.

Conf. lib. **Q** Vid fit tempus inuestigatur ab Augustino.
11. c. 14 **R**ESPON. Tempus non esset tempus si semper permane-
& seq. ret, quid ergo est? si nemo ex me quærat quid sit scio, si quæren-
 ti explicare velim nescio, fidenter tamen dico, scire me, quod si
 nihil præteriret, non esset præteritum tempus, & si nihil adueni-
 ret, non esset futurum tempus, & si nihil esset, non esset præsens
 tempus. Sed quomodo sunt ista tria tempora videlicet præteritum
 præsens & futurum, cum non sint in esse, præteritum non est quia
 præterijt, futurum non est quia nondum aduenit, præsens non est
 quia si semper esset non in præteritum trāsiret, & sic non esset tem-
 pus, sed æternitas, præteritum ergo non habemus nec futurum,
 quia non sunt, de præsentibus non habemus nisi instans, & hoc non est
 tempus. Et tamen dicimus longum tempus præteritum & futurum,
 si non sunt, quomodo longa tempora sunt? Dicitur quod tempus
 præteritum & futurum, sunt nobis præsentia in memoria nostra
 & ideo quatenus sic nobis sunt præsentia, in tantum ea proferimus
 non res ipsas quæ præterierūt, vel quæ nodum venerūt, sed verba
 concepta ex imaginibus earum, quæ in animo velud vestigia per
 sensus prætereundo fixerunt proferimus, vnde cum imaginem rei
 præterite recolimus & narramus in præsentibus intuemur, quia adhuc
 est in memoria nostra, sic etiam cum videri dicuntur futura, non
 ipsa quæ nondum sunt, id est quæ futura sunt, sed eorum causæ vel
 signa forsitam videntur, quæ iam sunt, ideo non futura, sed præsen-
 tia sunt iam videntibus ex quibus futura prædicantur animo con-
 cepta. Que rursus conceptiones iam sunt, & eas præsentibus apud
 se

se intuentur qui illa prædicunt. Demus exemplum intueor aurorã
 oriturum solem pronuncio. Quod intueor præfens est quod pro
 nuncio futurum. Non Sol qui iam est. Sed ortus eius qui non
 dum est. Tamen etiam ortum ipsam, nisi animo imaginarer, sicut
 modo cum id loquor, non eum possem prædicere. Futura ergo
 nondum sunt. Et si non sunt videri omnino non possunt, sed præ
 dici possunt ex presentibus quæ iam sunt, & videntur, tria igitur
 sunt tempora videlicet præfens præteritum, & futurum, & tamen
 proprie non dicitur tria esse tempora illo modo sed fortasse pro
 prie diceretur hoc modo, tempora sunt tria præfens de præteritis,
 præfens de presentibus, præfens de futuris: Sunt enim hæc in anima
 tria quædam, & alibi ea non video, præfens de præteritis memoria,
 præfens de presentibus contuius, præfens de futuris expectatio.
 Si enim hæc permittimur dicere tria tempora video fateorquæ
 tria sunt.

Tempus igitur est id quo metimur motus corporum. Et si non
 vidimus ex quo coepit moueri corpus & perseverat, vt non videt
 mus, cum desinit non valeamus metiri, quod si diu videmus, tantu
 modo longum tempus esse renunciamus non autem quantum sit,
 si autem locorum spatia notamus, vnde & quo veniat corpus quod
 mouetur, vel partes eius, possumus dicere quantum sit temporis,
 ex quo ab illo loco, vsque ad illum locum motus corporis vt partis
 eius effectus est.

Metimur etiam tempus sed animo. Dicimus vere futurum nõ
 dum est, sed tamen iam est in animo expectatio futurorum præ
 terita etiam non sunt, sed in animo est memoria præteritorum, præ
 fens etiam tempus caret spatio, quia in puncto præterit, sed tamen
 perdurat attentio, per quam peragat abesse quod ad erit.

Q V A E S T. XXXI.

S licet scripturas sacras, varie exponi.

R E S P O N S. Quid mihi obest cū diuersa in hijs verbis intel
 ligi possint: quæ tamen vera sint? Quid inquit mihi obest, si aliud
 ego sensero quã sensit alius eum sensisset qui scripsit. Omnes qui
 dem qui legimtis nitimur hoc indagare atque comprehen
 dere, quod voluit ille quem legimus. Et cum eum veridicum
 credimus. nihil quod falsum esse vel nouimus, vel putamus, au
 demus

Conf. lib.
12. c. 18.

idem eum existimare dixisse. Dum ergo quisque conatur id senti-
re in scripturis, quod in eis sensit ille qui scripsit, quid mali est si
hoc sentiat, quod tu lux omnium veridicarum mentium, esten-
dis verum esse, etiam si hoc non sensit ille quem legit, cum & ille
verum nec tamen hoc senserit?

Q V A E S T. XXXII.

Cum quis dicit verum, illa veritas est ne solum dicentis ipsam,
an & omnium amantium veritatem.

Conf. lib.
12. c. 25.
RESPON. Si ideo amat quod dicit quispiam, quia verum est,
iam & ipsius est, & nostrum est, quoniam in commune omnium est,
veritas amatorum.

Q V A E S T. XXXIII.

Christianus verus ac spiritualis, quomodo ut inquit Paulus iu-
dicat omnia & ipse a nemine indicatur?

Conf. lib.
13. c. 23.
RESPON. Quod autem iudicat omnia, hoc est, quod habet
potestatem piscium maris, & volatilium caeli, & omnium pecorum,
& ferarum & omnis terrae & omnium reptantium quae repunt super
terram. Hoc enim agit per mentis intellectum per quem percipit
quae sunt spiritus Dei. Alioquin homo in honore positus, non intel-
lexit, comparatus est iumentis insensatis, & similis factus est illis,
Psal. 48
spiritales ergo siue qui praesunt siue qui obtemperant spiritualiter
iudicant, non de cognitionibus spiritualibus quae lucent in firma-
mento. Non enim oportet de tam sublimi auctoritate iudicare,
neque de ipso libro tuo d. domine, etiam si quid ibi non lucet, quo-
niam submittimus ei nostrum intellectum, certumque habemus,
etiam quod clausum est aspectibus nostris, recte veraciterque di-
ctum esse. Sic enim homo licet iam spiritualis, & renouatus in
agnitionem Dei, secundum imaginem eius qui creavit eum factor
tamen legis debet esse, non iudex. Neque de illa distinctione iudi-
cat, spiritualium, videlicet atque carnalium hominum, qui, cuius
81.3.21
Deus noster, oculis noti sunt, & nullis adhuc nobis apparere
operibus, ut ex fructibus eorum cognoscamus eos, sed tu domine
iam scis eos, & diuisti & vocasti in occulto antequam fieret firma-
mentum. Neque de turbidis huius seculi populi tamquam spiri-
talis

ritalis homo diiudicat. Quid enim ei de his, qui foris sunt iudicare, ignorantique quis interuenturus sit in dulcedinem gratiæ tuæ, & quis in perpetua impietatis amaritudine remansurus. Ideoque homo quem fecisti ad imaginem tuam, non accepit potestatem luminaria cæli, neque ipsius occulti cæli, neque diei & noctis, quæ ante cæli constitutionem vocasti, neque congregationis aquarum, quod est mare, sed accepit potestatem piscium maris, & volatilium cæli, & omnium pecorum, & omnis terræ, & omnium reptilium, quæ repunt super terram, iudicat enim & approbat, quod rectè, im probat autem, quod perperam inuenerit, siue in ea solemnitate sacramentorum, quibus inicianitur, quos peruestigat in aquis multis misericordia tua, siue in ea, qua ille piscis exhibetur, quem leuitum de profundo, terra pia comedit, siue in verborum signis vocibusque subiectis auctoritati libri tui, tanquam sub firmamento volitantibus, interpretando, exponendo, disserendo, disputando, benedicendo atque inuocando te, ore erumpentibus, atque sonantibus signis, vt respondeat populus. Amen.

Q V A E S T. XXXIIII.

Vnde est? quæ est ratio? quòd cum numeramus incipiendo ab vno, progredimur vsque ad decem & demum ad vnum reuertimur. Dicendo vndecim, quod est, ac si diceremus decem, & vnum.

RESP. Primus numerus totus, & pfectus est ternarius, quia constat ex principio medio, & fine, vnum est principium. Duo est medium, tria est finis. Et etiam iste numerus ternarius est primus numerus impar, non enim inueniunt, nisi duo numeri, videlicet par, & impar, & cum iste ternarius numerus sit primus impar totus, & pfectus, quia constat ex principio medio, & fine, oportet vt inueniatur, & primus par, qui sit totus, & pfectus, vt sit par requiritur, vt diuidatur inæquales partes, vt sit totus, & pfectus, requiritur, vt constet, principio medio, & fine, vt sit primus requiritur, vt alius par non præcedat eum, numerus quaternarius habet has omnes condiciones: Est enim primus par pfectus, quia nõ est duo, cum non constet ex principio medio, & fine, quatuor autem sic, in numero duodenario non est medium, quia nec ibi est finis, vbi enim non est finis, nec medium esse potest, in quaternario vero ibi

est principium, videlicet vnum, ibi est medium, videlicet duo, ibi est finis, videlicet quatuor. Et quia est quædam proportio inter vnum duo tria, & quatuor, quod non est, inter alios numeros. Ideo ex ipsis tantum fit decem. Ecce proportio, vnum enim, & duo sunt quodammodo duo principia numerorum. Vnum enim est principium a quo omnes numeri incipiunt, & inveniuntur, & etiam duo, duo autem quia est origo coniunctionis numerorum, id est, quia est prima complicatio numerorum. Ideo & ipse dicitur principium numerorum a quo omnes numeri sunt, cum ibi incipiat numerus, quia ut dicitur vnum non est numerus, sed principium numeri, duo autem est numerus, & primus numerus. Ad proportionem veniamus. Vnum iungatur duobus. Quid fit? tria sine aliquo numero interpolito, sed statim sequitur suo ordine numerus ternarius totus, & perfectus, non sic sequitur, si iungatur duo, & tria, quia non quatuor, sed quinque facerent, & sic esset interpolitio quaternarij, & sic ordo non sequeretur, ordo autem iustus stat in hijs, & magna concordia, siue proportio, videlicet vnum duo & tria, vnum semel nominatur duo, bis, tria semel. Semel ergo, & bis, & semel. Quater tantum faciunt, ut ergo respondeamus quæstioni. Quia est concordia, & proportio inter ista, videlicet inter vnum duo tria, & quatuor, cum ordine, quod non est, inter alios numeros, & quia ex vno, & duobus, & tribus, & quatuor sunt postea decem, ideo iterum ad vnum post decem reuertimur, ut stemus semper in connexionione numerorum honorabiliorum.

Q V A E S T. XXXV.

Quid est beatè viuere?

R E S P O N. Beatè viuere nihil aliud est, nisi secundum id quod in homine optimum est, id est secundum rationem, & mentè viuere, sed adde tu ex lib. 1. retrac. capit. 1. Hoc quidem verum est. Nam quantum adrioret ad hominis naturam, nihil est in eo melius, quam mens, & ratio, sed non secundum ipsam, debet viuere, qui beatè vult viuere alioquin secundum hominem viuere, cum secundum Deum viuendum sit, ut possit ad beatitudinem peruenire, propter quam consequendam, non seipsa debet esse contenta, sed Deo mens nostra subdenda est.

Contra
Acad. li.
li. 1. c. 2.

Q V A E S T. XXXVL

Vera sapientia, quid est?
R E S P O N. Sapientia est rerum humanarum diuinarūq;
 scientia. Ego scientiam non appello, in qua ille, qui eam profite-
 tur aliquando fallitur, scientia enim non solum comprehensio, sed
 ita comprehensio rebus constat, vt neque in ea quisquam errare,
 nec quibuslibet aduersantibus impulsus nitare debeat. Vnde ve-
 rissime a quibusdam Philosophis dicitur, in nullo eam posse, nisi
 in sapiente inueniri, qui non modo perceptum habere debet, quod
 tuetur, ac sequitur, verum etiam inconcussum tenere. Humana-
 rum rerum scientia illa est, quæ noui lumon prudentiæ, temperan-
 tiæ decus fortitudinis robur, & iustitiæ sanctitatem
 Q V A E S T. XXXVII.

*Contra
Acad.li.
1.c.6. &
cap.7.*

Quæ differentia est inter sapientem, & studiosum seu Philoso-
 phum.

R E S P O N. Sapientem a studioso, nulla re differre arbitror,
 nisi quòd quarum rerum in sapiente quidam habitus inest, eatum
 est in studioso sola flagrantia. Nam mihi nihil aliud videtur in-
 teresse, nisi quòd alter scit sapientiam, alter scire desiderat.

*Contra
Acad.li.
3.c.3.*

Q V A E S T. XXXVIII.

Verum an sine Dei auxilio percipi possit?

R E S P O N. Quis autem verum possit ostendere abs te Ali-
 pi dictum est, a quo ne dissentiam magnopere mihi laborandum
 est, etenim nume aliquod aisti solum posse ostendere homini, quid
 sit verum cum breuiter tum etiam pie. Nihil itaque in hoc ser-
 mone nostro libentius audiui, nihil grauius, nihil probabilius, &
 si id numen, vt confido assit, nihil verius.

*Contra
Acad.li.
3.c.6.*

Q V A E S T. XXXIX.

Vera amicitia, quæ est.

R E S P O N. Mecum enim familiarissimus amicus meus,
 Nulle Quæsitæ.

*Contra
Acad.li.
3.c.6.*

non solum de probabilitate humanæ vitæ. Verum etiam de ipsa religione concordat, quod est veri amici manifestissimum indicium. Si quidem amicitia rectissime, atque sanctissime definita est, rerum humanarum, & diuinarum cum beneuolentia, & charitate consensio.

ARTIC.

lib. 1. c. 6

De ordi.

lib. 1. c. 6

Q V A E S T. XL.

AN ordini sit aliquid contrarium. **R E S P O N.** Quid saltem censes ordini esse contrarium? Nihil. Nam quomodo esse contrarium quidquam potest ei rei, quæ totum occupauit, totum obtinuit? Quod enim erit ordini contrarium, necesse erit esse præter ordinem. Nihil autem esse præter ordinem video. Nihil igitur ordini oportet putare esse contrarium. Ordo enim est quem si tenuerimus in vita, perducet ad Deum, & quem nisi tenuerimus in vita, non perueniemus ad Deum.

ARTIC.

lib. 1. c. 7

De ordi.

lib. 1. c. 7

Q V A E S T. XLI.

AN Deus diligit ordinem vniuersi? **R E S P O N.** Certè enim Deus amat ordinem, nam ab ipso manat, & cum ipso est, sed dices, mala continentur in ordine, ergo Deus mala diligit cum ordinem diligit. Dicitur, quod mala quidem continentur in ordine. Et tamen Deus non diligit mala, nec ob aliud, nisi quia ordinis non est, ut Deus mala diligit, & ordinem ideo multum diligit, quia per eum non diligit mala. Et iste est malorum ordo, ut non diligantur a Deo. An paruum resursum ordotibi videtur, ut & bona Deus diligit, & non diligit mala? Ita nec præter ordinem, sunt mala, quæ non diligit Deus. Ipsum tamen ordinem diligit, hoc ipsum enim diligit diligere bona, & non diligere mala, quod est magni ordinis, & diuinæ dispositionis.

Q V A E S T. XLII.

O Rdo vniuersi quid sit.

R E S P O N. Ordo est, quo Deus agit omnia quæ sunt, Dices ergo, & quæ aguntur a stulto, ordine aguntur, ita est. Nam omnis vita stultorum, quamuis per eos ipsos minimè constans, minimeq; ordinata sit, per diuinã tñ prouidentiam necessario rerum ordine includitur, & quasi quibusdam locis illa ineffabili, & sempiterna lege dispositis, nullo modo esse sinitur, vbi esse non debet. Et ad hoc demonstrandum, non deficiunt humana exempla. Dic mihi quid carnifice tetrius? At inter ipsas leges locum necessarium tenet, & in bene moderatę ciuitatis ordinem inseritur, estq; suo animo nocēs, ordine autem alieno, Pœna nocentium. Quid sordidius & turpitudinis plenius, meretricib. lænonib. ceterisq; hoc genus pestibus dici potest? Aufer meretrices de rebus humanis turbaueris omnia libidinibus, constitue matronarum loco; labe ac dedecore dehonestaueris. Sic igitur hoc genus hominum per suos mores impurissimum vita, per ordinis leges conditione vili ssimū. Vnde licet ista sint vilissima, & deformia ordine tamen locantur suis locis. Et sic faciunt ad decorem vniuersi.

*De ord.
li. 2. c. 4.*

Q V A E S T. XLIII.

Q Vid est cum Deo esse?

R E S P O N. Esse cum Deo est illud, quod ab eo regitur atque administratur, siue cum Deo est, quidquid intelligit Deum.

*De ord.
lib. 2. c. 2*

Q V A E S T. XLIIII.

Iustitia Dei, quid est.

R E S P O N. Iustitia Dei, est, quæ separat inter bonos & malos, & sua cuique tribuit, stante autem hac definitione, sic arguitur, semper Deus fuit iustus, ergo semper fuit bonum & malum, quæ, a Deo possent abinuicè separari, ergo semper fuerunt boni, & mali, vt mala malis, & bona bonis tribuere: Dicitur ad hoc, quod non semper fuit malum, quia antequam mundus fieret non erat. Et tamē semp Deus fuit iustus, quia semper potuisset discernere bo-

*De ord.
li. 2. c. 7.*

Mille Quæsta.

B 3 num

nū a malo si extitisset. Et ex eo ipso quo poterat, iustus erat. Virtus enim per seipsam, non per aliquod huiusmodi opus, consideranda est, & in homine, quanto magis in Deo? sic dicatur, & de ordine. Licet malum non semper fuit, quod in ordine includitur. Fuit tamen semper ordo apud deum.

Q V A E S T. XLV.

AD discendum litteras, siue alias virtutes, quibus rebus necessario ducimur.

De ord.
li. 2. c. 9.

R E S P O N. Ad discendum necessario dupliciter ducimur auctoritate atque ratione, tempore auctoritas, re autem ratio prior est. Aliud est enim quod in agendo anteponitur, aliud quod pluris in appetendō estimatur, itaque quamquam honorum auctoritas imperitæ multitudini videatur esse salubrior, ratio vero aptior eruditis tamen, quia nullus hominum nisi ex imperito, peritus fit, nullus autem imperitus, nouit qualem se debeat præbere docentibus, & quali vita esse docilis possit, euenit, ut omnibus bona magna, & occulta discere cupientibus, non aperiat nisi auctoritas ianuam, quam quisque ingressus sine ulla dubitatione vitæ optimæ præcepta sectatur, per quæ cum docilis factus fuerit: tum demum discit, & quanta ratione prædita sint ea ipsa quæ secutus est ante rationem, & quid sit ipsa ratio, quàm post auctoritas cunabula firmus, & idoneus iam sequitur atque comprehendit, & quid intellectus in quo vniuersa sunt, vel ipsa potius vniuersa, & quid præter vniuersa vniuersorum principium. Ad quam cognitionem in hac vita peruenire pauci, ultra quam vero etiam post hanc vitam nemo progredi potest.

Q V A E S T. XLVI.

AVthoritas diuina, quæ dicenda est.

De ord.
li. 2. c. 9.

R E S P O N. Illa auctoritas diuina dicenda est, quæ non solū in sensibilibus signis transcendit omnem humanam facultatem, sed & ipsum hominem agens, ostendit ei quousque se propter ipsum depresserit, & non teneri sensibus corporis quibus videntur illa miranda, sed ad intellectum iubet euolare, simul demonstrans, & quanta hic possit, & cur hæc faciat, & quam parui pendat. Doceat enim

enim oportet, & factis potestatem suam, & humilitate clemenciam, & præceptione naturam, quæ omnia sacris quibus initiamur, secretius firmitusque traduntur in quibus facillime honorum vita non disputationum ambagibus, sed misteriorum autoritate purgatur: Humana vero autoritas pletumque fallit.

Q V A E S T. XLVII.

QVOD est Ratio?

RES. Ratio est mentis motio, ea quæ discutiuntur, siue discuntur distinguendi, & conectendi potens: qua duce vi ad Deum intelligendum, vel ipsam quæ aut in nobis, aut vsquequaque est, animã, rarissimum omnino genus hominum potest: non ob aliud, nisi quia in istorũ sensuũ corporis negotio progressu redire in semetipsum cuique difficile est, itaque cum in rebus ipsis fallacibus ratione totum agere homines moliantur, quid sit ipsa ratio, & qualis sit, nisi perpauci, prorsus ignorant. Mirum videtur, sed tamen se ita res habet, satis est hoc dixisse in præsentia.

Rationale autẽ est, vt dicunt doctissimi viri, quòd ratione vtitur veluti potest. rationabile vero, quod ratione est factũ, vel dictum, i. res, quæ cum ratione facta est ab vteute ratione.

De ord.
li. 2. c. 18

Q V A E S T. XLVIII.

AN omnes res ad vnum tendant.

RESPON. Omnes quidem res ad vnum tendunt. Nam lapis vt esset lapis, omnes eius partes omnisque natura in vnum soli data est. Quid arbor? Nonne arbor non esset, si vna non esset? Quid membra cuiuslibet animantis ac viscera & quidquid est eorum ex quibus constat? Certe si vnitate patiuntur diuortium non erit aial. Amici quid aliud quàm esse vnũ conantur? Et quãto magis vnum tanto magis amici sunt, populus vna ciuitas est cui est periculosa dissensio. Quid est autem dissentire nisi non vnum sentire? Ex multis militibus fit vnus exercitus. Nonne quæuis multitudine eo minus vincitur quo magis in vnum coit? Vnde ipsa coitio in vnum, cuneus nominatus est quasi couneus. Quid amor omnis? Nonne vnum vult fieri cum eo quòd amat? Et si ei contingat, vnum cum eo fit, voluptas ipsa non ob aliud delectat vehemen-

De ord.
li. 2. c. 17

Mille Quasita.

B 4 tius,

tius, nisi quod amantia sese corpora in vnum coguntur. Dolor unde perniciosus est? Quia quod vnum erat disiungere nititur. Ergo molestum, & periculosum est cum eo vnum fieri, quod separari potest.

Q V A E S T. XLIX.

AN Anima habeat alimenta propria, sicut & corpus habet.
RESPON. Quid enim? Anima habet ne aliqua almēta propria? An eius esca scientia nobis videtur? plane inquit Aug. mater, nulla re alia credo ali animam quā intellectu rerum atque scienti. De qua re cū dubitanter streperent, nonne inquam conceditis hominū doctissimorum animos multō esse quā imperitorum quasi in suo genere pleniore atque maiores? Manifestum esse dixerunt. Recte igitur dicemus eorum animos qui nullis disciplinis eruditi sunt nihilque bonarum artium habuerunt ieiunos, & quasi famelicos esse. Plenos, inquit Trigetius, & illorum animos esse arbitror sed vitjs atque nequitia, ista ipsa est inquam crede mihi quaedam sterilitas, & quasi fames animorum. Nam quemadmodum corpus detracto cibo plerumque morbis, atque scabie repletur; quę in eo vitia indicant famē. Ita & illorum animi pleni sunt morbis, quibus sua ieiunia consentunt. Etenim ipsam nequitiam matrem omnium vitiorum, ex eo quod ne quidquam sit, idest ex eo quod nihil sit, veteres dictam esse voluerunt, cui vitio quę contraria virtus est frugalitas nominatur. Vt igitur hæc a fruge idest a fructu propter quandam animorum fecunditatem. Ita illa ab sterilitate, hoc est a nihilo, nequitia nominata est. Nihil est enim omne, quod fluit quod liquefcit, & quasi semper perit. Ideo tales homines etiam perditos dicimus. Est autē aliquid si manet si constat si semper tale est vt est virtus cuius magna pars est atque pulcherri ma quę temperantia, & frugalitas dicitur, sed si hoc obscurius est quā vt id iam vos videre possitis, certe illud conceditis, quia si animi imperitorum etiam ipsi pleni sunt, vt corporum, ita animorum. duo alimentorum genera inueniuntur, vnum salubre atque vile. Alterum morbidum atque pestiferum.

De beata
vita di-
sp. 1.

Q V A E S T. L.

Quis est, qui beatus dici possit.

R E S P O N . Omnis, qui quod vult habet, si bona velit. beatus est. nam si mala velit, quamvis habeat, quòd velit, miser est. Velle enim quod non deceat, idem ipsum miserrimum. Nec tam miserum est nò adipisci, quod velis, quàm adipisci velle, quod non oporteat. Plus enim mali prauitas voluntatis affert, quàm fortuna cuique boni, vnde ille non dicitur beatus, qui etiam si bona habeat, non sunt tamen semper manentia, aut nò satiant, oportet, vt talia bona semper maneant, & satient. Solus Deus est bonum semper manens, & satians, ergo qui habet Deum beatus est, & talis non patitur egestatem, nec eam pertimescit, quia sapiens est. Habet ergo modum suum, idest sapientiam, quisquis beatus est. Quæ est autem dicenda sapientia, nisi quæ Dei sapientia est? Accepimus autem autoritate diuina Dei filiū nihil esse aliud, quàm Dei sapientiam, & est Dei filius profecto Deus. Deum igitur habet quisquis beatus est, sed quid putatis esse sapientiam, nisi veritatē? Etiam hoc enim dictum est. Ego sum veritas. Veritas autem, vt sit, fit per aliquem summū modū, a quo procedit, & in quem se perfecta conuertit, ipsi autem summo modo nullus alius modus imponitur; si. n. summus modus p summū modū, modus est, p seipsum modus est: Sed et summus modus necesse est, vt verus modus sit, vt igitur veritas modo, i. patre gignitur, ita veritate, modus, idest pater cognoscitur. Neque igitur veritas sine modo, neque modus sine veritate vnquam fuit. **Quis est Dei filius?** Dictum est veritas. **Quis est, cui non habet patrem?** **Quis alius, quàm summus modus?** **Quisquis igitur ad summum modum, per veritatem venerit beatus est.** Hoc est animum Deum habere, id est Deo frui: Cætera enim, quamuis a Deo habeantur, non habent Deum. Hæc est igitur beata vita piè perfectèque cognoscere a quo inducaris in veritatem, qua veritate perfuaris, per quid cōnectaris summo modo, quæ tria vnum Deum intelligentibus, vnāque substantiam exclusis vanitatibus, variæ superstitionis ostendunt.

Q V A E S T. LI.

Sapientia, quid sit inquiritur.

R E S P O N . Nihil est, aliud sapientia, quàm modus animi.

Hoc

*De beata
vita di-
spu. 1. &
disp. 3.*

*1. Cor. 1.
10. 14.*

*De beata
vita di-
spu. 3.*

Hoc est, quæ se animus librat, vt neque excurrat in nimium, neque infra, quàm plenum est coarctetur, excurrit autem in luxurias, dominationes, superbias cœteraque id genus, coarctatur autem sordibus, timoribus, maiore, cupiditate, atque alijs quæcunque sunt, quibus homines miseros, etiam miseri confitentur.

Q V A E S T. LII.

AN homo quibuslibet bonis & commoditatibus mundi gaudēs, sit stultus, aut sapiens.

*Ex solilo
eniorum
li. 1. c. 15*

RE S P O N. Fuit quidam ditissimus, amenissimus, deliciosissimus, cui neque ad voluptatem quicquã defuit, neque ad gratiã, neque ad bonam integramque valetudinem. Nam & præcijs quæstiosissimis, amicis iocundissimis, quantum libuit abundauit, & illis omnibus aptissime ad salutem corporis vsus est. cuiusque breuiter, vt totum explicem, omne institutum voluntatemque omnẽ successio prospera consecuta est, sed licet iste non maiora corporis bona desideraret, tamen illa, quæ habebat timebat aliquãdo amittere. Et sic egebat sapientia, licet non egeret facultatibus, & bonis corporis. Nam & maior & miserabilior egestas nulla est, quam egere sapientia, & qui sapientia non eget, nulla re omnino egere potest, est ergo animi egestas, nihil aliud, quàm stultitia. Hæc est enim contraria sapientiæ, & ita contraria, vt mors vite, vt beata vita miseriz hoc est sine aliquo medio. Nam vt omnis non beatus, homo miser est, omnisque homo non mortuus viuuit, sic omnem non stultum, manifestum est esse sapientem, ex quo concludunt istum hominem tam ditissimum, non ex eo tantum fuisse miserum, quod timebat ne fortunæ illa munera amitteret, sed & stultus erat cum non sapiens esset. Quo fit, vt miserior esset, ergo nec homo fruens omnibus bonis huius mundi potest dici sapiens, sed potius stultus.

Q V A E S T. LIII.

*De beata
vita di-
spu. 3.*

AN veritas interire possit & deficere.

RE S P O N. Verum & veritas duæ res sunt, & veritas vero est præstantior, quia sicut casto non fit castitas, sed econuerso, ita

ita quia verum est. Veritate utique est verum, & si quod est verum moritur, non tamen veritas mori potest, quia si veritas moreretur. Adhuc verum esset, quod veritas esset mortua, & sic veritas adhuc daretur, ergo veritas nullo modo occidet, sed semper manebit.

Q V A E S T. LIIII.

Falsum quid est, id est quid illud est, quod dicitur falsum.

R E S P O N. Falsum illud est, quod ad similitudinem alicuius accommodatum est, neque id tamen est cuius simile apparet solet esse dici falsum quod a verisimilitudine longe abest. quod tamen habeat ad verum nonnullam imitationem siue alicuius veri similitudinem, non enim dicimus lapidem esse falsum argentum, quia non habet ad argentum aliquam similitudinem, tamen si quisquam lapidem argentum esse dicat, dicimus falsum eum dicere id est falsam proferre sententiam, stannum autem vel plumbum non absurde ut opinor falsum argentum vocamus, quia aliquam imitationem argenti veri habet, unde nostra sententia ex eo non est falsa, sed illud ipsum de quo nuntiatur.

*Ex solil.
li. 2. c. 15*

Q V A E S T. LV.

An anima hominis sit immortalis.

R E S P O N. Omne quod, in subiecto est, si semper manet, ipsum etiam subiectum maneat semper necesse est. Et in animo hominis tamquam in subiecto est disciplina scilicet veritas quae semper manet, ergo & subiectum quod est anima hominis semper manet, ergo immortalis est.

*Ex solil.
li. 2. c. 13*

Q V A E S T. LVI.

An anima dum est in corpore sit diuisa per partes corporis, an tota in toto, & tota in qualibet parte.

R E S P O N. Moles quippe omnis quae occupat locum non est in singulis suis partibus tota, sed in omnibus. Quare aliqua pars eius alibi est, & alibi alia: Anima vero non modo vniuersae mole corporis sui, sed etiam vnicuique particulæ illius tota simul adest. Partis enim corporis passionem tota sentit nec in toto tamen corpo-

*De immor. ani-
mæ. c. 16*

re cum enim quid dolet in pede, aduertit oculus, loquitur lingua, admouetur manus. Quod non fieret nisi id quod animæ in eis partibus est, & in pede sentiret. Nec sentire quod ibi factum est absens posset. Non enim nuntio aliquo credibile est fieri non sentiente quod nuntiat, quia passio, quæ sit nõ p continuatione molis currit, vt cæteras animæ partes quæ alibi sunt latere non sinat, sed illud tota sentit anima quod in particula fit pedis, & ibi tantum sentit vbi fit. Tota igitur singulis partibus simul adest, quæ tota simul sentit in singulis. Nec tamen hoc modo adest tota, vt candor vel alia huiusmodi qualitas in vnaquaque parte corporis est. Nam quod in alia parte corporis patitur cum immutatione potest ad eandem qui est in alia parte non pertinere. Quapropter secundum partes molis a se distantes, & ipse a se distare conuincitur. Non autem ita esse in anima, per sensum, de quo dictum est, probatur.

Q V A E S T. LVII.

Anima rationalis vnde est idest ex qua regione siue patria ad nos venit, aut ex quibus constat? Qualis est? Quanta est? Cur corpori data est? & cum ad corpus venerit qualis efficit? Qualis cum abfuerit?

De quantitate aīę
c. 1. 2. 3.
18. 33.

RESPON. Propriam quandam patriam, ac animæ habitacionem. Deum ipsum credo esse a quo creata est, substantiam verò eius nominare non possum, quia non est composita, vt corpus elementis. Si enim diceres, ex quibus constat hæc arbor, responderem, ex terra, ex aqua, ex aere, & ex igne. Rursus si quæres, terra, aut aqua, aut aer, aut ignis ex quibus constat, nihil iam quod dicerem reperirem. sic cum quæritur, ex quibus sit homo compositus, respondere possum, ex anima & corpore. Rursum de corpore si quæras, ad illa elementa quatuor recurram. De anima vero quærenti tibi. Cum simplex quiddam & propriæ substantiæ videatur esse, non aliter hæream, ac si quæras, vt dictum est. Vnde sit terra. simplex animæ natura dici potest, quia ex alijs naturis non est.

Cum dicis qualis est. respondeo, quod est similis Deo, similis hoc modo, quia sicut Deus est, immortalis, ita & anima est immortalis, non enim est similis Deo in hoc, vt ipsa faciat, quod Deus facit, cum nec imago corporis mei, quæ est eius similitudo, potest hoc

hoc valere quod meum corpus valet sic anima non mirandum est, si potentiam tantam non habet quantam ille ad cuius similitudinem facta est.

Cum dicis quanta est. Respondeo quod anima non est longa nec lata cum hoc sit corporis. Et ideo quia non est corporea præcipitur in baptismo ut oia corporea contēnat, vniuersoq; huic mūdo renuntiet. Et quamuis non sit corporea, est tamen aliquid quod tali exēplo probatur. Arbor quidem est aliquid sed iustitia multo, melior est arbore, ergo, & iustitia multo melius est aliquid, licet nō sit longa nec lata uti est arbor, ita est & de anima, quæ licet sit quædam substantia rationis particeps regendo corpori accommodata nō tamen est quanta. Magna quædam crede mihi. Magna, sed sine vlla mole de animo cogitanda sunt, equidem non creſcit anima in puero dum ipse corpore creſcit quia molem non habet, creſcit tamen peritia in diſcēdo, quia fit peritior, & in dediſcēdo minuitur, tamen illud cauendum est ne quasi spatium loci maius occupare videatur, dum dicitur creſcere sed maiorem quandam vim peritior quam imperitior habere ad agendum, sed vt melius diſcurtarius quanta sit eius vis, qua vi non occupat locum. Videamus gradus animæ.

Primus animæ gradus est viuificare corpus præſentia ſua, & ipsum colligere in vnum & tenere vt non diſſuat nec contabefcat, & facere alimēta equaliter diſtribui ſuis quibusque redditis. Et hæc omnia homini communia ſunt cum arbuſtis.

Secundus gradus animæ est vis eius in ſenſibus quæ magis manifeſtatur in ipſo motu animantis. Et hac vi, tactu diſcernit calida frigida aſpera lenia, dura mollia, leuia & graua. Deinde innumerabiles differentias ſaporum odorum ſonorum formarum, guſtando obſaciendo, audiendo vidēdoque diſiudicat, Atque in his omnibus ea quæ ſecundum naturā ſui corporis ſunt aſciſit atque appetit reiſcit fugitque contraria, & omnia cum beſtijs communia homini ſunt, tertius gradus est homini proprius, & in hoc excellit animalia bruta videlicet per diſcurſum rationis quo mediante tot artes, tot edificaciones vrbium tot numeros librorū tot ordines familiarum, tot apparatus tot bona ſimul ac mala ſiunt ſed hæc communia ſunt doctis & indoctis, bonis ac malis animis. ideo ſequitur quartus gradus,

Quartus gradus animæ est conſiderare ſe meliorem omnibus corruptibili-

corruptibilibus rebus, & ideo se purgat ab his, & querit varijs medijs puram ac mundam in conspectu dei fieri, partim ex consideratione mortis, partim ex cōsideratione bonitatis gubernationis, partim uidentieq; superni dei, & ad tantā vim in hoc gradu prolehiunt, ut mortē valde timēdam non timeant, nec angatur aliquibus aduersis.

Quintus gradus animæ est nō efficere se purgatā, sed purgatā esse, in tenere puritatem, in quo gradu non patitur se rursus inquinari. Et in hoc gradu omnifariam concipit quanta sit. Quod cum conceperit tunc verō ingēti quadā, & incredibili fiducia pergit in Deum id est in ipsam contemplationem veritatis, & illud propter quod tm̄ laboratū est altissimū & sacratissimū p̄m̄ium, sed hec actio, in appetitio intelligendi ea que vere summeque sunt, summus aspectus est animæ quo perfectiorem meliorem rectioremque non habet. Sextus gradus animæ est serēnum atque rectum aspectum in id quod videndum est dirigere, Aliud est enim mundari oculum ipsum animæ ne frustra, & temerē aspiciat, & prauē videat, quod est quarti gradus. Aliud est ipsam custodire atque firmare sanitatem, quod est quinti gradus, & aliud est dirigere aspectum in id quod videndū est quod est huius sexti gradus. Non enim possibile est dirigere aspectū in illam lucē veritatis nisi prius mundari & sanari fuerimus. Dicebat. n. propheta in Psal. Cor mundum creā in me Deus, & spiritum rectum innoua in visceribus meis, spiritus enim rectus est credo quo fit ut anima in veritate querenda deuiare atque errare non possit. Qui profecto in ea non instauratur nisi prius Cor mundum fuerit, hoc est nisi prius ipsa cogitatio ab omni cupiditate ac sece rerum mortalium sese cohibuerit, & eliquauerit.

Psal. 50

Septimus & vltimus gradus animæ est mansio ipsius animæ in ipsa visione atque contemplatione veritatis & certe non iam gradus sed quēdam mansio ad quem illis superioribus gradibus peruenitur potius debet nominari: Audisti quanta uis sit animæ ac potentia quod ut breuiter colligam quemadmodum fatendum est, animam humanam non esse quod deus est, ita præsumentum, nihil inter omnia que creauit Deo esse propinquius.

Resumamus ergo sic istos septem gradus causa adiscendi, primus dicitur animatio, secundus sensus, tertius Ars, quartus virtus, quintus tranquillitas, sextus ingressio, septimus contemplatio. possunt & hoc modo appellari primus de corpore secundus, per corpus

corpus, tertius circa corpus, quartus ad seipfam, quintus in seipfam, sextus ad Deum, septimus apud Deum, possunt, & sic, pulchre de aliopulchre circa aliud, pulchre ad pulchrum, pulchre in pulchro, pulchre ad pulchritudinem, pulchre apud pulchritudinem.

Q. Cum dicis cur corpori data est? Respondet Aug. sic. Quis est qui iuste stomachetur quod agendo atque iniherando corpori anima data sit, cum tantus & tam diuinus rerum ordo, coniecti melius non possit?

Q. Cum dicis qualis in corpore efficiatur? Respondet Aug. sic. A te querendum quis putet qualis in hoc mortali, & fragili corpore efficiatur, cum & in mortem propter peccatum, tunc contraria sit, & virtute huiusmodi possit excellere?

Cum dicis qualis efficiatur cum abcesserit. Respondet Aug. sic aut qualis post hoc corpus. Futura sit cum & pœna mortis, necessario manere debeat manente peccato, & virtuti pietatique sit Deus ipse id est veritas ipsa pœmium.

Q. V. AE. S. T. LVIII.

Q. *Utra sit vera Religio inquiritur.* Utrum uero uisum habeat ut in

Est enim uera religio qua se uni Deo anima, unde se peccato uelut abruperat reconciliatione religat, innectit ergo animam in illo actu tertio, i. tertio gradu superius descripto atq; incipit ducere, purgat in quarto, reformat in quinto introducit in sexto, pascit in septimo atq; hoc alias citius, aliàs tardius, ut queq; amore ac meritis ualeat. Oia tamē, Deus iustissime pulcherrime facit quodquomodo sese habere uoluerint, de quibus facit.

Q. V. AE. S. T. LIX.

Q. *Utrum magis credendum an auctoritati an rationi?*

RESPON. Aliud est cum auctoritati credimus, aliud cum rationi. Auctoritati credere magnum compendium est, & nullus labor. Quod si te delectat poteris multa legere quæ magni, & diuini uiri de his rebus necessario qua uidebant & salubriter impetantur his quorum animis, uel tardioribus, uel implicationibus, alia salus effertoribus quasi nutu quodam loquuti sunt et ceterisq; sibi uoluerunt ubi non possent. Tales enim homines quorum profecto maxima multa

QUEST.

titudo

De quantitate animæ c. 36.

De quantitate animæ c. 7.

titudo est, si ratione velint verum comprehendere similitudinibus rationum facilius decipiuntur, & in varias noxiasque opiniones, ita labuntur, vt emergere inde, ac liberari, aut nunquam, aut egerit me queant. His ergo vtilissimum est, excellentissimæ autoritati credere, & secundum hoc agere vitam, quod si tutius putas non solum nihil resisto, sed etiam multum approbo, si autem cupiditatem istam refrenare non potes, quia tibi per sua sibi ratione peruenire ad veritatem. Multi & longi circuitus tibi tolerandi sunt, vt non ratio te adducat, nisi ea, quæ solâ ratio dicenda est, id est vera ratio, & non solum vera, sed ita certa, & ab omni similitudine falsitatis aliena, si tamen illo modo hæc ab homine inueniri potest, vt nullæ disputationes falsæ, aut verisimiles ab ea te possint trahere.

Q V A E S T. LX.

Quid est iustitia?

De quantitate. dicitur cap. 9.

RESPON. Iustitia aliud non est, nisi æquitas. Aequitas autem ab æqualitate quadam videtur, appellata, sed quæ in hac virtute æquitas, nisi, vt sua cuique tribuantur? porro sua cuique nisi quadam distinctione tribui non possunt, & sic iustitia seruanda non potest, nisi in rebus, in quibus seruatur, sit quædam, vt ita dicam imparitas, & dissimilitudo.

Q V A E S T. LXI.

Impudens dubitatio quid est?

De quantitate. dicitur cap. 15.

RESPON. Impudens dubitatio duobus fieri modis cognoscitur, vno modo, quando homo ex pigritia, non vult vti ratione, & ratiocinari dum potest ad inuestigandam veritatem, sed potius vult in tenebris remanere, vt sunt quidam, qui propter laborem, nolunt studere, licet bonum ingenium habeant, sed potius in ignorantia stare, & sic dubitant de omnibus, quasi rebus, secundo modo est, quando homo non vult stare ex superbia, dictis aliorum, qui magno labore acquisierunt scientiam, & veritatem inuenierunt, neque aliam ob causam facit, nisi quod a semetipso talis veritas non est inuenta. Quod genus inuidiæ impudentissimum esse, ratio probat. Minus enim ego de his rebus dubito, quàm de his, quas istis oculis videmus, cum pituita semper bellum gerentibus.

Q V A E S T. LXII.

Sensus corporis quid sit.
R E S P O N. Sensus corporis est passio corporis per seipsam non laens animam per temperantiam corporis.

*De quantita. aia
c. 25. &
30.*

Q V A E S T. LXIII.

Deus est ne auctor malis.
R E S P O N. Duobus modis appellare solemus malū vno modo cum male quēquam fecisse dicimus, alio cum mali aliquid esse perpessum: Nam cum Deus bonus sit, malum non facit. Et cum iustus sit, utiq; præmia bonis, & supplicia malis tribuit, quæ utiq; supplicia patientib. mala sunt. Vnde cū nemo iniuste luat pœnas, quia hoc vniuersum diuina prouidentia regitur. Dicimus, quod Deus nullo modo est auctor illius primi gradus mali. Secundi autem est auctor. Quis est auctor mali primi generis, utique non Deus, nec vnus aliquis homo sed quisque malus sui male facti auctor est. Qui facit malū a quod didicit malum facere? Ad hoc responderetur quod non est inuestigandum hoc, quia nullus malus doctor inuenitur. Nam omnis qui discit bene facit, & omnis qui discit intelligit & omnis qui intelligit bene facit, quisquis igitur quærit auctorem per quem aliquid discimus auctorem profecto per quem beneficiamus quærit. Qua propter desine velle inuestigare, nescio quem malum doctorē, si n. malus est, doctor nō est, si doctores malus nō est. Relinquitur ergo quod nulla alia res mentem nostram, cupiditatis comitem faciat quam propria voluntas & liberum arbitrium quia nihil præfertur ipsi menti nisi Deus qui non facit eam peccare. Demum nullum inferius ipsa mente, potest eam in seruitutem peccati redigere ergo per seipsam ad malum currit.

*De libero arbitrio
1. ca. 12
& 11.*

Q V A E S T. LXIII.

B O N A voluntas quid est.

R E S P O N. Bona voluntas est voluntas qua appetimus recte honesteque viuere, & ad summam sapientiam peruenire. Quam

*De libero arbitrio
1. ca. 12.*

Mille Quæsitæ.

C quidem

quidem voluntatem, quisque cum habet, id certè habet, quod terrenis omnibus regnis, voluptatibusque omnibus corporis longè anteponendum sit. Quisquis autem non habet, caret profecto illa re, quam præstantiorem omnibus bonis in potestate nostrâ non constitatis: sola illi voluntas per se ipsam daret.

Q V A E S T. LXV.

Virtutes Cardinales, videlicet Prudentia, Fortitudo, Temperantia, & Iustitia, quæro quid sint.

*De libro
arb. li.*

l. 1. 3.

RESPON. Prudentia est scientia appetendarum, & vitandarum rerum. Fortitudo est illa animæ affectio, qua omnia incommoda, & damna rerum non in nostrâ potestate constitutarum committimus. Temperantia est affectio coercens, & cohibens appetitum ab his rebus, quæ turpiter appetuntur. Iustitia est, virtus qua sua cuique tribuuntur, & ille qui habet bonam voluntatem; necesse est ut habeat has quatuor virtutes.

Q V A E S T. LXVI.

*De libro
arb. li.*

l. ca. 14.

Quæ est causa, quòd tam pauci homines ad beatitudinem perueniant, cum omnes velint, & cupiant illam?

RESPON. Dicitur est; quòd homines illam beatitudinem merentur voluntate sua præudentia tamen & adiuta à Dei gratia. Et etiam voluntate sua, miseram vitam merentur, sed dices: Quomodo voluntate sua quis meretur vitam miseram, cum nemo eam velit. Aut quomodo voluntate beatam vitam consequitur homo, cum tam multi miseri sint, & beati omnes esse velint? An eo evenit, quòd aliud est velle bene, aut male, aliud mereri aliquid per bonam, vel malam voluntatem? Nam illi, qui beati sunt, quos etiam bonos esse oportet, non propterea sunt beati, quia beate vivere voluerunt. nam hoc volunt etiam mali, sed quia rectè vivere volunt, quòd mali nolunt, quomobrem nihil mirum est, quòd miseri homines, non adipiscuntur, quòd volunt, id est beatam vitam. Itaque cum dicimus, voluntate, homines esse miseros, non ideo dicimus, quòd miseri esse velint, sed quòd in ea voluntate sunt, quam etiam eis inuitis miseria sequatur necesse

celle est. Quare non repugnat superiori rationi, quod volunt omnes beati esse, nec possunt. Non enim volunt omnes recte vivere, cui vni voluntati, vita beata debetur.

Q V A E S T. LXVII.

Malefacere quid sit inuestigandum est. **R E S P O N S.** Malefacere nihil aliud est, quam neglectis rebus æternis, quibus per seipsam, mens fruitur, & per seipsam percipit, & quas amans amittere non potest, temporalia, & quæ per corpus hominis partem vilissimam sentiuntur, & nunquam esse certa possunt, quasi magna & miranda sectari. Nam hoc vero genere omnia male facta, id est peccata, mihi videntur includi, Et hæc malefacta facimus ex libero voluntatis arbitrio.

De libero arb. li. 1. ca. 16.

Q V A E S T. LXVIII.

Cur homini dedit Deus liberum arbitrium, quod si non dedisset, nunquam homo peccasset. Vnde quia dedit videtur quasi Deum esse aliquammodo auctorem peccati ab homine perpetrati.

R E S P O N S. Homo aliquod bonum est, quia recte vivere cum vult potest, sed cum sit aliquod bonum, & quod non posset recte vivere, nisi vellet, sequitur quod debuit habere liberam voluntatem, sine qua recte facere non posset. Non enim quia per illam etiam peccatur, ad hoc eam Deum dedisse credendum est. Satis ergo cause est, cur dari debuerit, quoniam sine illa homo recte non potest vivere. Ad hoc autem datam; vel hic intelligi potest, quia si quis ea usus fuerit ad peccandum, diuinitus in eum vindicatur. Quod iniuste fieret, si non solum, ut recte viueretur, sed etiam ut peccaretur. libera esset voluntas data. Quo enim iuste vindicaretur in eum, qui ad hanc rem usus esset voluntate, ad quam rem data est. Nunc vero Deus cum peccantem punit, quid videtur tibi aliud dicere, nisi cur non ad eam rem usus es libera voluntate ad quam tibi eam dedi, hoc est ad recte faciendum?

De libero arb. li. 2. c. 1.

Q V A E S T . L X I X .

ERrare quid est. **R**ESPOND. Quisquis appetit, quod appetendum non est, tametsi id non appeteret, nisi ei videretur bonum, errat tamen. Errare autem, neque ille potest, qui nihil appetit, neque ille, qui hoc appetit, quod debet appetere, in quantum igitur omnes homines, appetunt vitam beatam, non errant, in quantum autem, quisquis non eam tenet vitæ viam, quæ ducit ad beatitudinem, cum se fateatur, & profiteatur nolle nisi ad beatitudinem peruenire in tantum errat, error est enim eam sequimur aliquid, quod non ad id ducit, quo volumus peruenire.

Q V A E S T . L X X .

CVM Deus dederit homini liberum arbitrium, vt possit bene facere, quare dedit, vt etiam homo per ipsum possit conuerti ad peccandum? vtique dare non debuisset. **R**ESPOND. Sciendum est animam humanam, maius bonum esse, quàm corpus. Si ergo in corporis bonis, inuenimus aliqua, qui bus non rectè vti homo possit, nec tamen dicimus non ea dari debuisse, quoniam esse confitemur bona, quid mirum si & in animo, sunt quædam bona, quibus etiam non rectè vti possimus, sed quia bona sunt, non potuerunt dari nisi ab illo a quo sunt omnia bona: Vides enim quantum boni desit corpori, cui desunt manus, vel pedes, vel oculi, & tamen homo aliquando male vtitur his membris. Cum autem absunt, quis hæc dedit, nisi bonorum omnium largitor Deus? Quemadmodum ergo ista probas in corpore, & non intuens eos, qui malè his vtuntur, Laudas illum, qui hæc dedit bona. Sic liberam voluntatem, sine qua nemo potest rectè viuere, oportet & bonum esse, & diuinitus datum, & potius eos damnandos, qui hoc bono male vtuntur, quàm eum qui dederit, dare non debuisse fatearis.

Q V A E S T. LXXI.

Cum libera hominis voluntas, sit non paruum bonum a Deo homini datum, unde fit, ut homo auertatur a Deo, & conuertatur ad infima, & caduca per liberum arbitrium, talis motus auersionis, unde caufatur?

R E S P O N. Si talis motus esset naturalis, quemadmodum motus lapidis cum per se ad ima descendit, est naturalis, utiq; nō posset vituperari homo cum conuerteretur ad caduca, quia naturaliter moueretur, & necessitate naturæ suæ, ad perniciem compelleretur, sed talis motus, non dicitur naturalis, uti motus lapidis, sed dicitur voluntarius, & sic anima est, quæ se ipsam mouet libera voluntate, ad caduca. Nam si talis motus non esset voluntarius, non esset culpandus homo, cum ad caduca vadit, nec laudandus cum ad superiora ascendit.

De libero arb. li.

3. c. 1.

Q V A E S T. LXXII.

Quomodo stant simul nos voluntate, & non necessitate peccare, & quod Deus sit præscius futurorum omnium. si enim Deus est præscius iniquis peccaturum esse hominem, necesse est, ut peccet. Si autem necesse est non ergo est in peccando voluntatis arbitrium, sed potius inenitabilis, & fixa necessitas.

R E S P. Aduertendū est hic, quod voluntas nostra, nō esset voluntas, nisi in nostra potestate esset, & quia est in nostra potestate, ideo libera est, nobis. Non enim est nobis liberum, quod in potestate non habemus, aut potest non esse, quod habemus. Cum igitur sit Deus præscius voluntatis nostræ, cuius est præscius, ipsa erit: Voluntas ergo erit, quia voluntatis est præscius. Nec voluntas esse poterit, si in potestate non erit, ergo & potestatis est præscius. Non igitur per eius præscientiam mihi potestas adimitur, quæ propterea mihi certior aderit, quia ille cuius præscientia non fallitur affuturam mihi esse præsciuit. Non igitur aduersantur illa duo in contrarium adducta, quia sicuti, cum præscis tu aliquem peccaturum, utique peccabit, quia aliter non esset præscientia, nisi esset certa. Et tamen tu non

De libero arb. li.

3. c. 3. §

4.

Mille Quæstia.

C 3 cogeres

cogeres peccare, quem peccaturum esse præscires, ita cum præscit Deus aliquem peccaturum, utique peccabit, sed Deus non cogit eum, quia prævidet voluntate sua peccaturum. Cur ergo non iudicet iustus, quæ fieri non cogit præscius? Sicut enim tu memoria tua, non cogis facta esse, quæ præterierunt, sic Deus præscientia sua, non cogit facienda, quæ futura sunt, & sicut tu quædam quæ fecisti meministi, nec tamen omnia quæ meministi, omnia fecisti, ita Deus omnia quorum ipse auctor est præscit, nec tamen omnium, quæ præscit, ipse auctor est, quorum autem non est malus auctor, iustus est ultor.

Q V A E S T. LXXIII.

O Rignes peccatorum quot sunt?

De libero arbitrio. li. 3. ca. 10.

RESPON. Duæ sunt origines peccatorum. Vna spontanea cogitatione, altera persuasione alterius, quod pertinere arbitror quod Propheta dicit. Ab occultis meis munda me Domine, & ab alienis parce seruo tuo. Vtrunque voluntarium est quidem. Nam sicut propria cogitatione non peccat inuitus, ita dum consentit male suadenti, non utique nisi voluntate consentit, sed tamen gravius est, non solum nullo suadente, propria cogitatione peccare, sed etiam peccatum alteri per invidiam dolumque suadere, quàm ad peccandum alterius suasionem traduci, seruata est ergo in utroque peccato iustitia Dei punientis.

Q V A E S T. LXXIII.

S I ex peccato hominis labefactatus sit ordo vniuersi.

De libero arbitrio. li. 3. ca. 11.

RESPON. Naturas omnes Deus fecit, non solum in virtute, atque iustitia permanuras, sed etiam peccaturas, non ut peccarent, sed ut essent ornatuque vniuersum, siue peccare, siue non peccare voluissent. Si enim rebus deessent animæ, quæ ipsum fastigium ordinis in vniuersa creatura, sic obtinerent, ut si peccare voluissent, infirmaretur, & labefacteretur vniuersitas magnum quiddam deesset creaturæ. Illud enim deesset quo remoto stabilitas rerum, atque connexio turbaretur. Tales sunt optimæ, & sanctæ, & sublimes creaturæ, cælestium, vel super cælestium potestatum, quibus solus Deus imperat. Vniuersus autem mundus subietus est: Sing
istarum

istarum officijs iustis atque perfectis esse vniuersitas non potest: item si desſent quæ siue peccarent siue non peccarent, nihil vniuersitatis ordini minueretur etiam sic pſurimum deesset. Animæ sunt enim rationales & illis superioribus officio quidem impares, sed natura pares quibus adhuc inferiores sunt multi, & tamen laudabiles a summo Deo, constitutarum rerum gradus, illa ergo natura sublimioris officij est quæ non solum si non esset, sed etiam si peccaret minueretur ordinẽ vniuersitatis, inferioris officij est ista quæ tantummodo si non esset, non autem si peccaret aliquid minus haberet vniuersitas.

Q V A E S T. LXXV.

Vitium est ne contra naturam?

RESPON. Omne quippe vitium eo ipso quo vitium est, contra naturam est, si enim nature non nocet nec vitium est, si autem quia nocet ideo vitium est. Et ideo vitium est quia contra naturam est. Non enim tibi teſte in vitio displicet nisi quia vitiat quod in natura placet.

De libro
arb.li.
3.ca.13.

Q V A E S T. LXXVI.

Quare nos nascimur, cum cecitate ignorantia, & cruciatibus difficultatis, quia Adam & Eva peccauerunt, quid ad nos eorum peccatum? quid nos miseri fecimus vt primo erraremus, nescientes quid nobis esset faciendum, deinde vbi nobis inciperent aperiri præcepta iustitiæ vellemus ea facere, & renitente carnalis concupiscentiæ nescio qua necessitate non valeremus?

RESPON. His breuiter respondetur vt quiescant, & aduersus Deum murmurare desistant. Recte enim fortasse quæreretur, si erroris, & libidinis nullus hominum victor existeret. Cum vero ubique sit præſens qui multis modis per creaturam sibi domino seruientem auersum vocet, doceat credentem, conſoletur sperantem, diligentẽ exhortetur. Conantẽ adiuuet, exaudiat deprecantẽ, non deputatur ad culpam quod iuuitus ignoras neque illud quodd vulnerata membra non colligis, sed quodd volentem sanare contẽnis, ista tua propria peccata sunt. Nulli enim homini ablatum est, scire vtiliter quod inutiliter ignoratur, & humiliter conſitentiam

De libro
arb.li.
3.ca.19.
20.ct 22

Mille Quæſita.

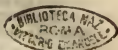
C 4 esse

esse imbecillitate, ut quareretur & confitenti ille subueniat qui nec errat dum subuenit nec laborat. Nam illud quod ignorans quisque non recte facit, & quod recte volens facere non potest, ideo dicitur peccata quia de peccato illo liberæ voluntatis originem ducunt, illud enim præcedens meruit ista sequentia. Nam sicut linguam dicimus non solum membrum quod mouemus in ore dum loquimur, sed & formam tenoremque verborum secundum quem modum dicimus alia lingua greca alia latina, sic non solum peccatum illud dicimus, quod proprie vocatur peccatum, libera enim voluntate & ab sciente committitur, sed etiam illud quod iam de huius supplicio consequatur necesse est. Sic etiam ipsam naturam aliter dicimus cum proprie loquimur naturam hominis in qua primum in suo genere inculpabilis factus est, aliter istam in qua ex illius, damnati pœna, & mortales & ignari, & carni subditi nascimur iuxta quem modum dicit Apostolus. Fuimus enim & nos naturaliter filij iræ sicut & cæteri.

Quod autem nos nascamur cum ignorantia cum difficultate, & mortalitate quoniam illi primi parentes peccauerunt & in mortem precipitati sunt, sic Deo rerum moderatori summo iustissime placuit. Ut in ortu hominis originaliter appareret iustitia punientis & in prouectu miseria liberantis. Iam vero ut meliores gigneret, quam ipse esset non erat æquitatis, sed ex conuersione ad Deum, ut vinceret quisque supplicium quod origo eius ex auersione meruerat, non solum volentem non prohiberi, sed etiam adiuuari oportebat. Sic enim rerum creator ostendit quanta facilitate potuisset homo, si voluisset retinere quod factus est cum proles eius potuit etiam superare quod nata est. Mittuntur enim animæ ad inspiranda & regenda corpora singulorum quorumque nascentium, ad hoc utique mittuntur officium ut corpus quod de pœna peccati, hoc est de mortalitate primi hominis nascitur bene administrando id est castigando per virtutes, & ordinatissime atque legitime seruituti subiiciendo & ipsi corpori compararent ordine atque tempore opportuno cælestis incorruptionis locum. Quæ cum introeunt in hanc vitam subeuntque gestanda membra mortalia, subeant etiam necesse est, & obliuionem vite prioris, & præsentis, laborem. Unde illa ignorantia & difficultas consequitur quod in primo homine supplicium mortalitatis fuit ad animi expendendam miseriam in istis autem ianua ministerij ad reparandam corporis in corruptionem

ptionem . Nam hoc quoque modo nõ dicitur ista peccata nisi quia caro de propagine veniens peccatoris, venientibus ad se animis hanc ignorantiam & difficultatem facit, quæ neque his neque creatori tamquam culpanda tribuatur. Non enim quod naturaliter nescit, & naturaliter non potest, hoc animæ deputatur in reatum sed quod scire non studuit, & quod dignam facilitati cõparandæ ad recte faciendum operã non dedit, loqui enim nonse atque non posse infanti naturale est, quæ ignorantia difficultasque sermonis non modo inculpabilis sub grammaticorum legibus sed etiam humanis affectibus blanda, & grata est. Non enim vlllo vitio illam facultatem comparare neglexit aut vlllo vitio quam comparuerat omisit.

Q V A E S T. LXXVII.

Sacramentum baptismi Christi quid paruulis profit, cum eo accepto, plerumque moriuntur priusquam ex eo quidquam cognoscere potuerunt.

R E S P O N . Quæ in re satis piè rectè quæ creditur prodesse parvulo eorum fidem, a quibus consecrandus offertur. Et hoc ecclesiæ commendat falluberrimã authoritas, vt ex eo quisque sentiat, quid sibi profit fides sua, quãdo in aliorum quoque beneficium, qui propriam nondum habent, potest aliena commodari. Quid enim filio viduæ profuit fides sua quam vtique mortuus non habebat, cui tamen profuit matris vt resurgeret? Quanto ergo potius fides aliena potest consulere Parvulo, cui sua perfidia non potest imputari?

De libero arbitrio. li. 3. ca. 23.

Q V A E S T. LXXVIII.

Dolor quid est.

R E S P O N . Dolor nihil aliud est nisi quidam sensus diuisionis vel corruptionis impatiens: Vnde luce clarius apparet, quã sit illa anima in sui corporis vniuersitate auida vnitatis & tenax, quæ nec libenter, nec indifferenter, sed potius renitèter, & reluctanter intenditur in eam passionem corporis sui per quam eius vnitatem atque integritatem labefactari molestè accipit. Non ergo appareret, quantus inferioribus creaturis animalibus esset appetitus vnitatis, nisi dolore bestiarum.

De libero arbitrio. li. 3. ca. 23.

QVAEST.

Q V A E S T. LXXIX.

QVare infantes baptizati, aliquando doloribus corporis, sic cruciatur, ac si haberent peccata, cum tamen non habeant.

De libero arbitrio. li. 3. ca. 23.

R E S P O N. Parvuli innocentes flagellantur aliquando, & cruciantur corporaliter, ut duritia maiorum contundatur, aut fides exerceatur, aut misericordia probetur. Demum quis novit quid ipsis parvulis, in secreto iudiciorum suorum bonae compensationis referret Deus? Qui parvuli, quamquam nihil recte fecerint, tamen nec peccantes aliquid, ista perpessi sunt. Non enim infantes innocentes, qui ab Herode occisi sunt pro Christo, frustra in honorem martyrum receptos commendat ecclesia, unde potest videri ad quem honorem, eorum cruciatus Deus reseravit, de cruciatibus etiam animalium, quae non peccant, dicimus, quod nos illorum doloribus admonemur in illa summa, & ineffabili unitate creatoris esse omnia constituta, cum videmus oculis propriis, animam moleste accipere illos dolores, quia dolor vellet divisionem, & non unitatem, & tamen animalium appetitus est etiam ipse ad unitatem.

Q V A E S T. LXXX.

HOmo quomodo factus est? Aut sapiens, aut stultus factus est; si sapiens; quomodo potuit seduci? si stultus, quomodo Deus non est author vitiorum: cum sit stultitia maximum vitium?

De libero arbitrio. li. 3. ca. 24.

R E S P O N. Dicimus, quod datur medium inter stultitiam, & sapientiam, quod nec stultitia, nec sapientia dici potest: Tunc enim homo incipit, aut stultus esse, aut sapiens, ut alterum horum necessario appelletur, cum iam posset, nisi negligeret, habere sapientiam, ut vitiosae, stultitiae, sit voluntas rea. Non enim quisquam desipit, ut stultum appellet infantem, quamvis sit absurdior si velit appellare sapientem. Ut ergo infans, nec stultus, nec sapiens dici potest, quamvis iam homo sit: ex quo apparet hominis naturam recipere aliquid medium, quod neque stultitiam, neque sapientiam recte vocaveris: ita etiam si quisquam tali affectione animatus esset qualem habent illi, qui per negligentiam sapientia carent, nemo eum stultum recte diceret, quem non vitio, sed natura talem videret. Est enim stultitia rerum appetendarum, & vitandarum,

non

non quælibet sed vitiosa ignorantia. Vnde neque animal irratio-
nale stultum dicimus, quia non accepit, vt sapiens esse posset. Ap-
pellamus tamen aliquid ex similitudine plerunque non proprie:
Nam & cæcitas cum maximum vitium sit oculorum, non tamen
in catulis nascentibus vitium est, nec proprie cæcitas dici potest.

Si ergo ita factus est homo, vt quamuis sapiens nondum esset.
præceptum tamen posset accipere, cui vtique obtemperare debe-
ret; nec illud iam mirum est, quod seduci potuit, nec illud iniustū,
quod præcepto non obtemperans pœnas luit: nec creator eius au-
thor vitiorum est: quia non habere sapientiam, nondum erat vi-
tium hominis, si nondum, vt habere posset acceperat, sed tamen
habebat aliquid quo si bene vti vellet, ad id quod nō habebat ascē-
deret. Aliud est enim esse rationale, aliud esse sapientem. Ratio-
ne quisque sit præcepti capax, cui fidem debet, vt quod præcipi-
tur faciat, sicut autem natura rationis præceptum capit, sic præ-
cepti obseruatio sapientiam.

Q V A E S T. LXXXI.

Diabolum quis mouit ad peccandum. Dum primum pecca-
tum commisit, non enim habuit suaforem ab extra, sicut ho-
mo, & tamen peccauit, quia venit in mentem eius se auerti a Deo.
Et vnde igitur venit in mentem, vt ea moliretur, quib. ex bono An-
gelo diabolus fieret?

R E S P O N. Duobus modis quis inducitur ad peccandum, aut
suggestione suadentis, quale fuit illud diaboli, cui homo consentiē-
do, peccauit, aut a subiacentibus rebus, quæ aut subiacent inten-
tioni animi, vt est ipse animus, & etiam corpus, quod ipse animus
administrat, aut subiacent sensibus corporis, vt sunt quæcunque
corporea, Lucifer enim dum contemplaretur Deum, incommu-
tabile, in tali contemplatione intuebatur etiam seipsum, cōmuta-
bilem, vnde sic veniebat in mentem sui ipsius, & hoc non fiebat, ni-
si quia videre se, non esse, quod Deus, debebat, sed tamen sibi pla-
cuit ipse plusquam Deus, cum potius debebat in tali contempla-
tione seipsum contemneret, & sui, præ charitate incommutabilis Dei
obliuisci, sed quia sibi plus placuit, ad peruersè imitandum Deū,
vt potestate sua frui vellet, tanto factus est minor, quanto cupiebat
se esse maiorem: Et hoc est initium omnis peccati, superbia, &
initium

*De libe-
ro arb. li.
3. ca. 25.*

initium superbix hominis apostatare a Deo, superbix autem dyaboli accessit malevolentissima inuidia, vt hanc superbiam homini persuaderet, per quam sentiebat se esse damnatum. Vnde factum est, vt pœna hominem susciperet emendatoria potius, quam interfectoria.

Q V A E S T. LXXXI.

ERror in religione christiana vnde prouenit. Et vnde defenditur vera religio.

*De vera
Rel.c.10*

RESPON. Nullus error in religione posset esse, si anima pro Deo suo non coleret animã idest creaturam spiritualem, aut corpus, aut phantasmata sua, aut hõrum aliqua duo coniuncta, aut certè simul omnia, sed in hac vita societati generis humani sine dolo temporaliter congruens, æterna medietur, vnum Deum colens. Non ergo creature potius quam creatori seruiamus, nec euanesca mus in cogitationibus nostris, & perfecta religio est. Ea est, nostris temporibus christiana religio, quã cognoscere, ac sequi securissima ac certissima salus est. Defendi autẽ aduersus loquaces, & aperiri querentibus multis modis potest. Omnipotente ipso Deo demonstrante per seipsum, quæ vera sunt, & ad hæc intuenda, & percipienda bonas voluntates, per bonos Angelos, & quoslibet homines adiuuante. Eo modo autem quisq; vtitur quem videt congruere ijs cum quibus agit. Ego itaque diu multumq; considerans, quales oblatrans & quales querentes expertus sum, vel qualis ipse, siue cum latrare, siue cum quererem, fuerim, hoc modo michi vtendum putauit, Quæ vera esse perspexeris tene, & ecclesiæ catholicæ tribue, quæ falsa respue, & mihi qui homo sum ignosce, quæ dubia, crede, donec aut respuenda esse, aut vera esse, aut semper credenda esse, vel ratio doceat, vel præcipiat autoritas.

Q V A E S T. LXXXIII.

Phantasmata quid sunt.

*De vera
Rel.c.10*

RESPON. Phantasmata nihil sunt aliud quàm de specie corporis, corporeo sensu tracta figmenta; quæ memoriæ mandare vt accepta sunt, vel partiri, vel multiplicare, vel contrahere vel distendere, vel ordinare, vel perturbare, vel quolibet modo figurare cogitando

tando facillimum est sed cum verum quæritur cauere & vitare difficillimum est.

Q V A E S T. LXXXIIII.

Peccatum quare est malum & quare dicitur peccatum.

R E S P O N. Nunc vero vsque adeo peccatum voluntarium est malum, vt nullo modo sit peccatum si non sit voluntarium. Et iterum dicit quòd nullum peccatum potest committi nisi dum appetuntur ea quæ Christus contempsit, aut quæ ille sustinuit. Tota enim vita eius in terris per hominem quem suscipere dignatus est disciplina motum fuit.

*De vera
reli.c.13
& 16.*

Q V A E S T. LXXXV.

Miracula quare his temporibus non sic frequenter fiunt, vt in primitiua ecclesia fiebant.

R E S P O N. Cum enim ecclesia catholica per totum orbem diffusa atque fundata sit, nec miracula illa in nostra tempora dure permilla sunt ne antitus semper visibilia quæreret, & eorum consuetudine frigereret genus humanum quorum nouitate flagrauit.

*De vera
reli.c.22*

Q V A E S T. LXXXVI.

Quid sit vetus homo & quid nouus homo.

R E S P O N. Dispensatio ergo temporalis, & medicina diuine providentiæ erga illos qui peccato mortalitatem meruerunt sic traditur. Primum vniuscuiuslibet hominis nascentis natura, & eruditio cogitatur. Prima huius ætas infantia in nutrimentis corporalibus, agitur, penitus obliuiscenda crescenti. Eam pueritia, sequitur vnde incipimus aliquid meminisse. Huic succedit adoleſcentia, cui iam propagationem proles natura permittit, & patrem facit. Porro adoleſcentiam iuuentus excipit, iam exercenda muneribus publicis, & domanda sub legibus in qua vehementior prohibitio peccatorum, & pœna peccantium sequiliter coercens, atrociores impetus libidinis gignit, & omnia commissa congeminat. Non enim simplex peccatum est, non solum malum, sed etiam vitium admittere. Post labores autem iuuentutis, seniori pax non ul-

*De vera
reli.c.26*

la conceditur inde vsque ad mortem deterior ætas, ac decolor, &
 morbis subiectior debilisque perducit. Hec est vita hominis vi-
 uentis ex corpore, & cupiditatibus rerum temporalium colligati.
 Hic dicitur vetus homo, & exterior & terrenus, etiam si obtineat
 eam quam vulgus vocat felicitatem in bene constituta terrena ci-
 uitate, siue sub regibus, siue sub principibus siue sub legibus, siue
 sub his omnibus. Aliter enim bene constitui populus non potest
 etiam qui terrena sectatur. Hunc veterem hominem nonnulli
 agunt totum ab istius vitæ ortu vsque ad occasum. Nonnulli autem
 istam vitam necessariò ab illo incipiunt, sed renascuntur interius,
 & ceteras eius partes spiritu necant, & in cœlestes leges, donec post
 visibilem mortem instauretur totum astringunt, iste dicitur no-
 uus homo, & interior & cœlestis, habens & proportionem non an-
 nis, sed profectibus distinctas quasdam spirituales ætates suas, pri-
 mam in vberibus utilis hystorie, quæ nutrit exemplis, secundam
 iam obliuiscensentem humana, & ad diuina tendentem in qua non au-
 thoritatis humane sinu continetur, sed ad summam incommuta-
 bilem legem passibus rationis innititur. Tertiam iam fidentiore,
 & carnalem appetitum rationis robore maritantem gaudentem-
 que intrinsecus in quadam dulcedine cõiugali, cum anima men-
 ti copulatur, & velamento pudoris obnubitur, vti iam recte viuere
 non cogatur, sed etiam si omnes concedant, peccare non libeat.
 Quartam iam idipsum multo firmiss ordinatiusque facientem
 & emicantem in virum atque aptam & idoneam omnibus etiam
 persequutionibus, & mundi huius tempestatibus ac fluctibus sy-
 stinendis, atque strangendis. Quintam paccatam atque ex omni
 parte tranquillam viuentem in opibus & abundantia inconutabi-
 lis regni summe atque ineffabilis sapietie. Sextam oimodæ mutatio-
 nis in æternam vitam, & vsque ad totam obliuioem vitæ tempo-
 ralis transeuntem in perfectam formam, quæ facta est ad imaginem, &
 similitudinem dei. Septima enim iam quies æterna est, & nullis,
 ætatibus distinguenda beatitudo perpetua vt enim finis veteris ho-
 minis mors est, sic finis noui hominis vita æterna, ille namque ho-
 mo peccati est, iste iustitie.

Q V A Æ S T. LXXXVII.

De vera **M**Entiens & fallens quomodo inter se differunt. *reli.c. 33*
RESPON. Ille mentitur qui vult videri id quod non est,

qui autem non volens aliud putat quam est non mentitur, sed fallit tantum. Nam ita discernitur mentiens a fallente, quod inest omni mentienti voluntas fallendi etiam si non ei credatur, fallens autem esse non potest qui non fallit.

Q V A E S T. LXXXVIII.

AN horæ diei brumalis sint tam longiores, sicut sunt horæ diei estiuæ.

R E S P O N. Licet enim dies brumalis, totidem horas habeat quot estiuus, sunt tamen breuijores, nam hora brumalis, horæ estiuæ comparata minor est. Et ideo horæ estiuæ & horæ brumales sunt inæquales, quia pro loco solis in Zodiaco variantur.

De vera reli. li. 1. c. 43.

Q V A E S T. LXXXIX.

VNde prouenit quod homo timet quantumque bestiolam, cum ipse etiam imperet hominibus.

R E S P O N. Si homo Deum, subditus imitaretur secundum præcepta eius viuendo, per eum haberet subdita cætera nec ad eam tam deformitatem veniret, ut bestiolam timeret, qui vult hominibus imperare.

De vera reli. li. 1. c. 44.

Q V A E S T. XC.

AN ab auctoritate, vel ratione incipiendum sit cum disputatur vel aliquid declaratur.

R E S P O N. Vnde igitur exordiar ab auctoritate an a ratione Naturæ quidem ordo ita se habet: ut cum aliquid dicimus, rationem præcedat auctoritas. Nam infirma ratio videri potest, quæ cum reddita fuerit auctoritatem postea per quam firmetur assumit, sed quia caligantes hominum mentes consuetudine tenebrarum, quibus in nocte peccatorum vitiorumque vallantur perspicuitati sinceritatiq; rationis aspectum idoneum intendere nequeunt. Saluberrime comparatum est, ut in lucem veritatis aciem titubantem veluti ramis humanitatis opacata inducat auctoritas, sed quoniam cum his nobis res est qui omnia contra ordinem, & sentiunt, & loquuntur, & gerunt, nihilque aliud maxime dicunt, nisi

De moribus eccl. c. 2.

nisi ratione prius esse reddendam, morem illis geram, & quod fateor in disputando vitiosum esse suscipiam.

Q V A E S T. XCI.

Q Vis est qui non potest dici beatus.

De moribus eccl.
cap. 3.

R E S P O N. Beatus autem quantum existimo, neque ille dici potest, qui non habet quod amat, qualecumque sit neque qui habet quod amat, si noxium sit, neque qui non amat quod habet, etiam si optimum sit, Nam & qui appetit quod adipisci non potest erutiatur, & qui adeptus est quod appetere nondum non est fallitur, & qui non appetit quod adipiscendum esset egrotat. Nihil autem istorum animo contingit sine miseria. Nec miseria, & beatitudo in homine vno simul habitare consueuerunt. Nullus igitur illorum beatus est.

Q V A E S T. XCII.

De moribus eccl.
c. 11.

S I Angelus sit potentior anima nostra.

R E S P O N. Non enim est Angelus cum inhaeremus Deo nostra mente potentior.

Q V A E S T. XCIII.

De moribus eccl.
c. 30.

E Cclesia catholica & orthodoxa est ne magistra totius sapientiae. R E S P O N. Merito ecclesia catholica mater christianorum verissima, non solum ipsum Deum cuius adeptio vita est beatissima; purissime atque castissime colendum praedicas, nullam nobis adorandam creaturam inducens, cui seruire iubeamur: & ab illa incorrupta, & inuiolabili eternitate, cui soli homo subiiciendus est, cui soli rationalis anima cohaerendo non misera est, excludens omne, quod factum est, quod obnoxium commutationi, quod subditum tempori, neque confundens quod eternitas, quod denique pax ipsa distinguit, nec rursus separans quod maiestas vna coniungit, sed etiam dilectionem atque charitatem ita complecteris, vt variorum morborum, quibus pro peccatis suis animae egrotant, omnis apud te medicina praepolleat. Tu pueriliter pueros; fortiter iuuenes, quiete senes prout cuiusque non corporis

poris tantum, sed & animi etas est exerceas & doces. Tu fœminas viris suis, non ad explendam libidinem, sed ad propagandam prolem, & ad rei familiaris societatem, casta & fideli obedientia subijcis. Tu viros coniugibus, non ad illudendum imbeciliorem sexum, sed sinceri amoris legibus præficias. Tu parentibus filios, li-bera quadam seruitute subijcis, parentes, filijs pia dominatione præponis. Tu fratribus fratres religionis vinculo firmiore atque arctiore, quàm sanguinis nectis. Tu omnem generis propinquitatem, & affinitatis necessitudinẽ seruatıs naturæ voluntatisq; nexibus, mutua charitate constringis. Tu dominis seruos, non tam conditionis necessitate, quàm officij delectatione, doces adherere. Tu Dominos seruis summi Dei scilicet communis Domini consideratione, placabiles, & ad consulendum, quàm coercendum propensiores facis. Tu ciues ciuibus, gentes gentibus, & prorsus hominibus homines primorum parentum recordatione non societa-tem tantum, sed quadam etiam firmitate coniungis. Doces reges prospicere populis, mones populos se subdere regibus, quibus honor debeat, quibus affectus, quibus reuerentia, quibus timor, quibus consolatio, quibus admonitio, quibus cohortatio, quibus disciplina, quibus obiurgatio, quibus supplicium sedulo docens, ostendens, quemadmodum & non omnibus omnia, & omnibus charitas, & nulli debeat iniuria.

Q V A E S T. XCIII.

Oleum an profit omnibus animalibus?

RESPON. Oleum corporibus quidem hominum est cõmodum, multis autem animalium, quæ sex pedes habent vehementer aduersum est.

De moribus Manich. c. 8.

Q V A E S T. XCV.

Serpentes in quibus mundi partibus magis abundant, aut in quibus locis.

RESPON. Serpentes acutissimè vident, & præsentia solis exultant. Ibiq; sunt abundantiores, vbi aer serenior, difficilior & rarius, vbi nubem contrahit.

De moribus Manich. ca. 10.

Q V A E S T. XCVI.

BLASPHEMIA quid sit.

Mille Quasira.

D

RESPON.

*De Gen.
contra
Manich.
c. 10.*

RESPON. Est autem blasphemia, cum aliqua mala dicuntur
de bonis, itaque iam vulgò blasphemia non accipitur, nisi mala
verba de Deo dicere, de hominibus namque dubitari potest, Deus
vero sine controuersia bonus est,

Q V A E S T. XCVII.

Matrimonium est ne semper inter vxorem & maritum?
RESPON. Quisquis procreare liberos, quàm concum-
bere grauius dicit esse peccatum prohibet utique nuptias, & non
iam vxorem, sed meretricem feminam facit, si enim vxor est ma-
trimonium est. Non autem matrimonium est. Vbi datur opera
ne sit mater, non igitur vxor.

Q V A E S T. XCVIII.

Cœlum in quo principio factum est: vt in Principio Genesis di-
citur in principio creauit Deus cœlum, & terram, si in princi-
pio temporis, fecit Deus cœlum & terram, quid agebat antequam
faceret cœlum & terram, & quid ei subito placuit facere, quod nū-
quam antea fecerat per tempora æterna.

RESPON. Respondemus Deum in principio fecisse cœlum
& terram, non in principio temporis, sed in Christo, cum ver-
bum esset apud patrem, per quod facta & in quo facta sunt omnia,
Christus enim est principium, vt Ioan. dicit, ego principium,
quod & loquor vobis; sed si dicamus, quod in principio temp-
oris fecit. Debemus intelligere, quod ante principium temporis,
non erat tempus, Deus enim fecit & tempora, quando fecit cœ-
lum & terram, non ergo dicendum est, quid faciebat ante,

cum non esset tempus, nec querendum quare sic Deo

subito placuit facere cœlum, & terram, quia vo-

luntas Dei non habet causam. Ideo fecit,

quia sic ei placuit, voluntas enim eius

est causa cœli, & terræ, & ideo

maior est voluntas Dei,

quàm cœlum &

terràm.

Q V A E S T. XCIX.

Homo quomodo ad imaginem Dei sit factus.

R E S P O N S. Homo ad imaginem Dei dicitur factus, secundum interiorem hominem, ubi est ratio, & intellectus, unde etiam habet potestatem piscium maris, & volatilium cæli, & omnium pecorum, & ferarum & omnis terræ, & omnium reptantium, quæ repunt super terram. Cum enim dixisset faciamus hominem ad imaginem, &c. addidit continuo, & habeat potestatem piscium maris, & volatilium cæli, &c. ut intelligeremus, non propter corpus dici hominem factum ad imaginem Dei, sed propter eam potestatem, quæ omnia pecora superat, omnia enim animalia cætera subiecta sunt homini, non propter corpus, sed propter intellectum, quem nos habemus, & illa non habent, quamvis etiam corpus nostrum sic fabricatum sit, ut indicet nos meliores esse, quàm bestias, & propterea Deo similes, sed dices quomodo homo habet potestatem super bestias, cum videamus plerunque homines a feris occidi. Dicitur primo, quòd propter peccatum amisit homo illam perfectionem. secundo dicitur, quòd etiam post peccatum multis feris dominatur, & quasi omnes domat, & tamen ipse, licet occidi possit a feris, a nullis tamen domari potest.

De Gen. Contra Manich. li. 1. c. 17

Q V A E S T. C.

Quot sūt ætates mundi numerando ab Adam vsque ad finem mundi.

R E S P O N S. Ætates mundi tot sūt, quot dies in quibus fabricatus est mundus, sex sūt dies, & sex sūt ætates, prima ætas comparatur primo diei, quo fecit Deus lucem. Hæc ætas tanquam infantia deputanda est ipsius vniversi seculi, quod tanquam hominẽ unum, proportionẽ magnitudinis suæ, cogitare debemus, quia vnusquisque homo, cum primo nascitur, & exit ad lucem primam ætatem agit in infantia. Hęc tenditur ab Adam, vsque ad Noẽ generationibus decem: Quasi vespera huius diei fit diluuium, quia & infantia nostra tanquam obliuionis diluuiò deletur.

Contra Manich. li. 1. c. 23 De Gen.

Et incipit mane a temporib. Noẽ, secunda ætas tanquã pueritia, & tenditur hęc ætas vsque ad Abraam alijs generationibus decem.

Mille Quæsitæ.

D 2 Ei

Et bene comparatur secundo diei, quo factum est firma mentum inter aquam & aquam, quia & archa in qua erat Noè, cum suis firmamentum erat inter aquas inferiores in quibus natabat & superiores quibus compluebat. Hæc ætas non diluuiò deletur, quia & pueritia nostra nõ obliuione tergitur de memoria. Meminimus enim nos fuisse pueros, infantes autem non meminimus. Huius vespera est confusio linguarũ in eis qui turtim ædificabant, & fit mane ab Abraã, sed nec ista, & ætas secunda generauit populũ Dei, quia nec pueritia apta est ad generandum. Mane ergo fit ab Abraã, & succedit ætas tertia similis adolescentiæ, & bene cõparatur diei tertio, quo ab aquis terra separata est. Ab omnibus enim gentibus idolatris, tanquam a seculi huius fluctibus, populus Dei separatus est per Abraam, tanquam terra cum apparuit arida, id est sitiens hymbrem caelestem diuinorum mandatorum, qui populus, vnum Deum colendo, tanquam irrigata terra, vt fructus viles posset afferre, sanctas scripturas, & prophetias accepit. Hæc ætas potuit iã generare populum Deo, quia & tertia ætas, id est adolescentia filios habere iam potest, & ideo ad Abraam dictum est, patrem multarũ gentium posui te. Hæc ætas porrigitur ab Abraam vsque ad Dauid 14. generationibus. Huius vespera est in populi peccatis, quibus diuina mandata præteribant. vsque ad malitiam pessimi regis Saul. Et inde fit mane regnum Dauid. Hæc ætas similis iuuetuti. Et reuera inter omnes ætates iuuentus regnat, & ipsa est firmamentum & ornamentum omnium ætatum, & ideo bene comparatur, quarto diei, quo facta sunt sidera in firmamento caeli. Quid enim evidentius significat splendorem regum, quàm solis excellentia? Et plebem obtemperantem regi, splendor Lunæ ostendit, tanquam sinagogam ipsam, & stellæ principes eius, & omnia tanquam in firmamento in regni stabilitate fundata. Huius quasi vespera est in peccatis regum quibus illa gens meruit captuari, atque seruire. Et fit mane transmigratio in Babiloniam, cũ in ea captiuitate populus leniter, & in peregrino otio collocatus est, & porrigitur hæc ætas vsque ad aduentum Domini nostri Iesu Christi, id est quinta ætas, scilicet declinario à iuuentute ad senectutem, nondum senectus, sed iam non iuuentus, quæ senioris ætas est, & reuera sic ista ætas a regni robore inclinata, & fracta est in populo Iudæorum, quemadmodum homo a iuuentute fit senior, & bene comparatur diei quinto quo in aquis animalia, &

Tertia
ætas.

Gen. 17.

Quarta
ætas.

Quinta
ætas.

volatilia

volatilia cœli facta sunt. posteaquam illi homines inter homines tanquam in mari esse cœperunt; dum erant in captiuitatem noluerunt idolis seruire. Ideo benedixit Deus illa animalia dicens crescite, & multiplicamini &c. Huius ætatis vespera est multiplicatio peccatorum, in populo Iudæorum, quia sic execat sunt, vt etiam Dominum Iesum Christum non possent agnoscere. Mane autem fit prædicatione Euangelij per Dominum Iesum Christum, & sic finitur dies quintus incipit sextus in quo senectus veteris hominis apparet. Hac enim ætate illud carnale regnum vehementer attritum est, quando & templum deiectum est, & sacrificia cessauerunt, & nunc ea gens quantum ad regni sui vires attinet: quasi extremam vitam trahit. In ista autem ætate tanquam in senectute veteris hominis homo nouus nascitur, qui iam spiritaliter viuit. Sexta enim die dictum erat, producat terra animam viuam. Nam quinto die dictum erat, producant aquæ non animam viuam, sed reptilia animarum viuarum, quoniam corpora sũnt reptilia, & adhuc corporali circuncisione, & sacrificijs tanquam in mari gentium populus ille seruiebat legi. Istam vero animam viuam dicit, qua vita iam incipiunt æterna desiderari, & sicut in sexto die factus est homo ad imaginem Dei, qui animalibus præest, ita & in hac ætate fit homo perfectior, & sicut in illo die. masculus & femina fuerunt, ita & in ista ætate Christus, & ecclesia. Huius autem ætatis quasi vespera, quæ vtinam nos non inueniat, si tamen nondum cœpit. Illa est de qua Dominus dicit, putas cum veniet filius hominis inueniet fidem super terram? Post istam vespæram fiet mane, cum ipse Dominus in claritate venturus est. Tunc requiescent cum Christo ab omnibus operibus suis, ij quibus dictum est. Estote perfecti sicut pater vester qui in cœlis est. Tales enim faciunt opera bona valde, post enim talia bona opera, speranda est requies in die septimo, qui vespæram non habet. Si autem vis scire, quare in primis duabus ætatibus. 10. tantum generationes sunt, in cæteris autem. 14. Dicitur, quod licet in pueris in illis primis duabus ætatibus vigent quinque sensus, non tamen cognitio, & actio, quæ tamen in adolescentia iuuentute, & senectute vigent. In illis igitur primis duabus ætatibus quinque tantum sensus vigent, & faciunt 10. respectu duorum sexuum videlicet maris & femine, in cæteris autem ætatibus vigent septem, videlicet quinque sensus & cogni-

Sexta
ætas .Luc. 18.
Matt. 5.

rio & actio, & faciunt 14. duplicando, respectu duorum sexuum, & sic habetur ratio horum.

Q. V. A. E. S. T. C. I.

Contra
Manich.
lib. 2. ca.
20.

AN detur purgatorium ex doctrina Augustini?
RESPON. Qui enim coluerit agrum suum interius, & ad panem suum quamuis cum labore peruenerit, potest usque ad finem vitæ huius, hunc laborem pati, post hanc autem vitam, non est necesse, ut patiat, sed quia forte agrum non coluerit, & spinis eum opprimi permiserit, habet in hac vita maledictionem terræ suæ in omnibus operibus suis, & post hanc vitam habebit, vel ignem purgationis, vel pœnam æternam, ita nemo euadit istam sententiã.

TOMVS SECVNDVS

EPISTOLARVM

DIVI AVGVSTINI.

Q. V. A. E. S. T. C. II.

VARE Deus spreuit sacrificia veteris testamenti, & delectatus est nouis: aut illa, quæ fecit in veteri testamento, non erant rectè facta, & ideo correxit in nouo, aut si erant bona, & rectè facta, non debebant utique mutari.

Epist. 5.
ad Mar-
cel.

RESPON. Non enim verum est, quod semel rectè factum nullatenus esse mutandum.

Cum videmus medicum quædam nomine Vindicianum, reprehendisse quendam, qui voluit adhibere eandem medicinam eidem dolori, licet quando primo adhibuit, sit sequuta sanitas, non tamen quando secundo adhibuit, quia vno tempore fuit illa medicina salubris, non tamen alio tempore erat salubris, licet infirmitas esset eiusdem speciei, ita dicitur de sacrificijs veteris legis: tunc data sunt

sunt a Deo, quia illi populo apta erant, & illi tempori, in nouo autem testamento abolita sunt, quia huic tempori non sunt apta, omnia suis temporibus accommodauit Deus, non ut sibi prodesse cum non indigeat aliquo bono creato, sed ut nobis prodesse. Unde breuiter dici potest, quare Deus mutauit talia, quod oportebat alijs sacramentis prænunciari Christum cum venturus esset, alijs cum venisset. Ideo prædixit per Prophetam hanc nouitatem cum dixit. Ecce dies venient dicit Dominus, & confirmabo super domum Iacob testamentum nouum non sicut testamentum, quod disposui patribus eorum, cum eduxi eos de terra Aegypti.

Q V A E S T. CIII.

Conitas quid est.

R E S P O N. Ciuitas est multitudo hominum in quoddam vinculum redacta concordia.

Epist. 5.
ad Mar.

Q V A E S T. CIIII.

Quare Christus præcipit patienti percussione in vna maxilla præbere & aliam, tollenti pallium, & tunicam relinquere, cum videantur aduersari legibus.

R E S P O N. Hoc quippe docet Christus, ut vincatur bono malo, imò in homine malo vincatur bono malo, & homo liberetur a malo, non exteriorè & alieno, sed intimo, ac suo. Qui ergo vincit bono malo, patienter amittit temporalia commoda, ut doceat, quæ pro fide, atque iustitia, contènenda sùnt, quæ ille nimis amando fit malus, ac sic iniurius, ab eo ipso cui fecit iniuriam, discat quæ lia sùnt propter quæ fecit iniuriam, atque in cõcordiam, qua nihil est vtilius ciuitati, penitens acquiratur. Victus non sequentis viribus, sed beneuolentia patientis. Tunc enim rectè fit, cum videtur ei profuturum esse, propter quem fit, ad operandam in eo correctionem, atque concordiam. Hoc certè animo faciendum est, si etiam alius exitus consequatur, id est si non corrigatur. nam hoc docuit Christus, ut potius patientiæ studeamus, quàm vindictæ, & hoc non aduersatur legibus.

Epist. 5.
ad Mar.

Q V A E S T. CV.

AN Dens in caelo sit videndus oculis corporeis a sanctis, cum resuscitati fuerint cum corpore?

1. Cor.
13.

Epi. 6. ad
Italicam

RESPON. Paulus dicit videmus nunc per speculum in enigmate: tunc autem facie ad faciem. Intellige inde nos tunc visuros facie ad faciem. Vnde videmus nunc per speculum in enigmate. Hoc autem utrunq; interioris hominis munus est, siue cum in ista peregrinatione adhuc per fidem ambulat, in qua vritur speculo & enigmate, siue in illa patria, cum per speciem contemplabitur, pro qua visione positum est facie ad faciem. Audiatur caro carnalibus ebria cogitationibus. Spiritus est Deus, & ideo, qui adorant Deum, in spiritu & veritate oportet adorare, si adorare quanto magis videre? Quis enim audeat affirmare Dei substantiam corporaliter videri, cum eam noluerit corporaliter adorari? Ad hoc enim fide corda nostra mundantur, quia nobis fidei merces visio Dei, promittitur. Quae si per corporis oculos erit, frustra ad eam percipiendam sanctorum animus exercetur. Imò vero tam peruersè sentiens animus nō in se exercetur, sed totus in carne est, ubi enim tenacius habitabit, & fixius, nisi se vnde Deū visurū esse praesumit.

Q V A E S T. CVI.

AN sit tenendum, quòd Augustinus vnquam errauerit in suis scriptis.

Epif. 7.
ad Mar.

RESPON. Vos autem, qui me multum diligitis, si talem me asseritis aduersus eos, quorum malitia, vel imperitia, vel intelligētia reprehendor, vt me nusquam scriptorum meorum, errasse dicatis: frustra laboratis, non bonam causam suscepistis. facile in ea me ipso iudice superamini. Quoniam non mihi placet cum a carissimis meis, talis esse existimor, qualis non sum.

Q V A E S T. CVII.

AN anima humana postquam Adam peccauit, regere possit corpus suum in quo habitat, in omnibus prout vult, id est omni modo pro arbitrio suo?

Epi. ea.

RESPON. Post peccatum primi hominis in inferioribus corporibus ordinata anima, regit corpus suum, non omni modo pro suo arbitrio, quia & caro concupiscit aduersus spiritum, & ingemiscimus

miscimus grauari, & corpus quod corrumpitur aggrauat animam. Et quis enarret omnia incomoda carnalis infirmitatis? quæ vti que non erunt cum corruptibile hoc induerit incorruptionem. Tunc itaque spiritale corpus, reget omnimodo pro libero arbitrio, nunc vero non omni modo, sed sicut leges vniuersitatis sinunt per quæ constitutum est vt corpora orta occidant, & aucta senescant. Nam illius primi hominis anima ante peccatum etiam si nondum spirituale corpus sed animale, tamen pro arbitrio regebat, post peccatum anima rationalis sic est in inferioribus corporibus ordinata, vt non omnimodo pro arbitrio regat corpus suum.

Gal. 15.

2. Corin.

3ap. 9.

Q V A E S T. CVIII.

AN sacra scriptura semper sit verorum id est nunquam pronuntiet quod falsum est.

R E S P O N. Ego enim fateor solis eis scripturarum libris, qui canonici appellantur didici hunc timorem honoremque deferre vt nullum eorum auctore scribendo aliquid errasse firmissime credam. Ac si aliquid in eis offendero litteris, quod videatur contrarium veritati, nihil aliud quam vel mendosum esse codicem vel interpretem non assequutum esse quod dictum est, vel me minime intellixisse non ambigam. Alios autem lego vt quantalibet sanctitate doctrinaque præpolleant, non ideo verum putem quia ipsi ita senserunt, sed quia mihi vel per illos auctores canonicos, vel probabili ratione quod a vero non abhorreat, persuadere potuerunt.

Epis. 19.

ad D. Iero.

ro.

Q V A E S T. CVIII.

AN Paulus vere reprehenderit petrum id est an esset Petrus reprehensibilis.

R E S P O N. Cum sacra scriptura sit in omnibus vera ergo & vbi dicitur, quod Petrus reprehensibilis erat vera est, & sic sequitur quod Petrus vere reprehensibilis erat, & vere reprehensus est a Paulo. Et si circumciderit Timothæum & Hierosolymis fecerit purificationem ad moris iudeorum instar, non tamen ipse reprehensibilis erat sicut Petrus qui cogebat gentes iudaizare, sua simulatione. Ratio est quia iam decretum erat per Apostolos gentes nullo modo debere seruare ceremonias legis, iudeos vero ad fidem tunc

Epis. ca.

Act. 16.

Act. 21.

tunc temporis conuersos, posse quidem seruare sine præiudicio salutis pro tunc. Et ideo Petrus contra decretum agebat vel si decretum nondum erat factum, vt magis Aug. arbitratur, tamen reprehensibilis adhuc erat quia iam in hanc sententiam conuenerat, vt gentes non iudaizarent, & postmodum agit simulatorie vt iudaizarent, idans gentilibus credere tali simulatione, non posse eos confiteri qui salutem sine circumcisione & cæteris legalibus, quod erat contra gratiam Christi: Si vero Paulus fecerit purificationem, & etiam circumciderit Timothæum hoc fecit inter iudeos tantum, mater enim Thimotei erat iudea. Fecit etiam hoc vt daret cognoscere, legalia omnino non esse damnanda cum a Deo data essent. Vt vmbre & figuræ prænuuntiantes gratiam Christi. Fecit hoc vt quietaret furorẽ iudeorum, cum tunc temporis nondum talia legalia iudeis fidelibus non essent prohibita, prohibenda tamen erant. Paulatim postmodum seruente prædicatione gratiæ Christi, quæ sola nossent postmodum credentes se iustificari saluosque fieri, & non illis vmbri legis. Tunc ergo non erat perniciosum illas obseruantias seruare, progressu vero temporis erat perniciosum, nisi tales obseruationes desererentur ab omnibus christianis.

Q V A E S T. CX.

De cons. dist. 4. c. Queris.

Cum fides parentum offerentium paruulos ad baptismum prosit, quero an & impietas eorum nocere paruulis possit. Vt verbi gratia cum conantur sanare suos paruulos superstitionibus, & demoniorum incantationibus.

Epist. 23 ad Bonifacium.

RESPON. Tanta est virtus sacramenti baptismi, vt qui semel est generatus, per aliorum carnalem voluptatem: Regeneratus postmodum semel per aliorum spiritualem voluntatem, non possit maculari alieno peccato; cui nulla sua voluntate consentit inquit enim. Ezechiel. Anima quæ peccauerit ipsa morietur. Anima autem filij non est anima patris. Licet enim cum generatur puer carnale contrahat peccatum patrum, & maxime Adam, hoc ideo fit quia tunc vnus est cum parentibus, vnus cum illo & in illo a quo traxit quoniam quod traxit admixtum est. Quoniam autem puer homo factus est, & in seipso est habens animam separatim viuens, ab anima patris, ex quo dicitur postea per Ezechielem, & anima patris mea est, & anima filij mea est tunc puer alter effectus est. Et ideo tunc alterius peccato sine sua consensione non tenetur obnoxius, prodest

tamen fides offerentium paruulam in regeneratione propter communem spiritum, Regeneratur quidem paruulus ex aqua & spiritu, ex aqua forinsecus exhibente sacramentum gratiæ, ex spiritu intrinsecus operante beneficium gratiæ, & quia iste spiritus regenerans in maioribus offerentibus & in paruulo oblato Renatoque communis est, ideo per hanc societatem vnus eiusdemque spiritus prodest offerentium voluntas paruulo oblato, non sic est autem de nuncumento peccati offerentium, quia anima paruuli & anima offerentium non est communis, ideo nec culpa est communis, sed anima quæ peccauerit ipsa morietur. Non enim sic communicatur culpa per alterius voluntatem quemadmodum communicatur gratia per sancti spiritus vnitatem, potest enim & in hoc & in illo homine esse vnus spiritus. S. etiam si inuicem nesciant per quem sit vtriusque gratia communis, Non potest autem spiritus hominis esse & huius & illius per quem peccante altero, & altero non peccante sit tamen culpa communis,

QVAEST. CXI.

Cum offeruntur paruuli a parentibus ad baptismum non ea fide, ut gratia spiritali ad vitam regenerentur æternam, sed tantum putantes hoc remedio temporalem retinere vel recipere sanitatem, quare an recipiant tunc sic oblato remissionem peccatorum id est an proficit eis baptismus spiritaliter.

R E S P O N S. Quando offeruntur paruuli ad baptismum, non solum offeruntur ab illis tantum qui eos materialiter ante sacerdotem præsentant baptizandos, sed etiam offeruntur ab vniuersa societate sanctorum fidelium id est a tota ecclesia quæ est mater omnium sanctorum tota ergo mater ecclesia quæ in sanctis est, hoc facit, quia tota omnes, tota singulos parit, si ergo parentes non offerunt paruulos ea fide qua conuenit, ecclesia tamen offert, ut conuenit. Et ideo si christiani baptismi sacramentum apud hereticos valet & sufficit quantum ad consecrationem, licet non valeat ad salutem quia factum est extra veram ecclesiam. Ex quo cum taliter baptizatus rediens ad vniõnem ecclesiæ non requiritur ut reiteretur baptismus, quanto magis in catholica ecclesia factus, valebit, cum concurrat sancta mater ecclesia ad oblationem paruulorum.

Epif. 23.
ad Bonif.

Cum offeruntur paruuli ad baptizandum. Sacerdoti interroganti parentes respondent pro paruulo, credo, & ab renuntio sathanae &c. Et hoc mirum est, quod hoc dicant, nomine paruuli, cum ignorent cogitationem & affectum paruuli, nam si Sacerdos, interrogaret eosdem parentes, & diceret iste paruulus erit ne castus vel bonus vir cum ad annos rationis venerit? Vtique responderent. Nescimus. Et tamen cum ignorent, cogitationem paruuli an velit credere vel non animose respondent pro paruulo. Credo. Ad hanc peto responsionem.

Epi. ead. **R**ESPON. Difficillimam quaestionem proposuisti, quantum possum dicam. Deo adiuuante. Aniauertendum est quod quando adest dies dominicus. Dicimus. Hodie dominus resurrexit, & tamen multi anni transierunt postquam resurrexit, sed sic dicimus, quia talis dies similis eius est reuolutione tamen temporis. Et dicimus hodie resurrexit propter sacramenti celebrationem, quod non illo die sed iam olim factum est, sacramenta enim quaedam similitudinem earum rerum habent quarum sacramenta sunt, quod si non haberent nec sacramenta essent. Et ideo plerumque nomina ipsarum rerum, sacramenta accipiunt, ex tali similitudine, dicimus ergo quod quando patrinus respondet pro paruulo, credo, ac si diceret paruulus credit, vult dicere, quod paruulus habet fidei sacramentum, licet non habeat fidei affectum. Et tamen vere dicit, quod paruulus credit id est quod habet fidem, quia sacramentum fidei fides est, vere dicit quod paruulus conuertit se ad Deum propter conuersionis sacramentum, quia & ipsa responsio ad celebrationem pertinet sacramenti itaque paruulum, & si nondum fides illa quae in credentium voluntate consistit iam tamen ipsius fidei sacramentum fidelem facit. Nam sicut credere respondetur ita etiam fidelis vocatur non rem ipsa mente annuendo, sed ipsius rei sacramentum percipiendo cum autem homo ad usum rationis venerit, non repetit illud sacramentum sed intelligit eiusque veritati consona etiam voluntate coaptabitur. Hoc quandiu, non potest, id est antequam ad usum rationis veniat valebit sacramentum ad capessendam aeternam salutem, &c.

Q V A E S T. CXIII.

A Nima cur infunditur corpori quod est cito moriturum?

R E S P O N. Possumus respondere, parentum hinc peccata, *Epif. 28.*
vel conuinci vel flagellari, possumus etiam rectè Dei moderationi *ad Hier.*
ista relinquere qui abbreviat, & producit hanc temporalem vitã,
sicut nouit vninersitatis moderamini consonare.

Q V A E S T. CXIII.

A N liceat aliquando sentire contra fundatissimum morem ec-
clesiæ.

R E S P O N. Sicuti contra auctoritatem scripturæ canonicæ nõ *Epif. ead.*
licet sentire sic contra fundatissimum morem ecclesiæ nemo
sentiat.

Q V A E S T. CXV.

A N qui habet vnã virtutem, omnes habeat, & qui vnã non
habet nullam habeat.

R E S P O N. Sententia omnium philosophorum est, vt vbi vnã *Epif. 29.*
virtus vere est ibi sint omnes. Et vbi non est vnã vere, ibi nulla. *ad Hier.*
Detur exemplum sunt verbi gratia quatuor virtutes videlicet Pru-
dencia Iusticia Temperãtia, & Fortitudo, vique si alicui inest forti-
tudo non posset esse nec imprudens, nec intemperans, nec iniustus
inerit. n. ei etiam temperantia prudentia & iustitia. Et e contrario si
non habet quis fortitudinem, nec ceteras habebit perfecte, quia
fortitudo non est sine ceteris virtutibus: sic dicatur de ceteris vir-
tutibus, qui non habet temperantiam nec habebit fortitudinem
quia sunt concatenatæ simul, sed hæc opinio, non est sumpta ex di-
uina sententia, sed ex hominibus tantum ingeniosis tamen. Quia
si secundum diuinam sententiam volumus loqui profecto erit in
aliquo virtus vnã, & ceteræ omnes non erunt in eo, cum inuenian-
tur sancti homines, qui tamen non audent dicere se esse sine pec-
cato quia inquit Ioã. si dixerimus, quia peccatum non habemus *1. Io. c. 1*
nos ipsos seducimus & veritas in nobis non est. Et si in ipsis est ali-
quod peccatum ergo in ipsis non sunt omnes virtutes, sunt quidẽ
omnes virtutes in principio. i. in gratia, quã habet, qui tm venia-
liter peccat, licet non sint in sua summa perfectione. Nec etiam
verum est secundum diuinam sententiam, qui vnã non habet,
nullam

nullam habeat, cum possit stare, quod vxor suę maritus, seruet ad inuicem castitatē matrimonialem propter amorem Dei. Et quod in cæteris, sint peccatore, sed dices: dicit Iacobus: Quicumque tam legem seruauerit, offendat autem in vno factus est omnium reus, sic intelligitur, quia omnia præcepta sunt vnum in charitate offendendo in vno offendit charitatem, & sic reus est omnium cū sit reus charitatis, stat tamen quod minus offendat charitatem, in illa virtute quam complectitur, licet minorauerit illā virtutem nō tamen in toto illam perdidit, maxime si tantum venialiter in vno offenderit.

A

Q V A E S T. CXVI.

Epi. cad. **A**N pecca ta sint paria, in culpa, & grauitate.
R E S P O N. Stoici dixerunt paria esse peccata. Et hoc non placet auctoribus nostris, nam vitia virtutibus contraria non sunt paria, nam quædam sunt aperte contraria vt imprudentia prudentia, & iniustitia iustitiæ, sunt vero quædam quæ non sic aperte sunt contraria, sed quadam specie fallaci similia, vt astutia prudentiæ, & ideo ista talia quatenus vitia sunt in tantum sunt contraria, & tamen non sunt paria: Etiam ideo dico, quod qui magis facit contra charitatem grauius peccat, & qui minus, minus peccat, ideo quādo Iacobus dicit in multis offendimus omnes, sic intelligitur, quod omnes quidem offendimus, sed vnus grauius alius leuius.

Q V A E S T. CXVII.

Epif. 29. **A**N virtutes in vno homine suscipiant augmentum vel decrementum.
R E S P O N. Puto verius esse sacrisque litteris congruentius, quod suscipiant augmentum, & decrementum, quia ita sunt anime intentiones: vt corporis membra, non quod videantur locis, sed quod sentiantur affectibus, & aliud illuminatur amplius, aliud minus, aliud omnino caret lumine, & tenebroso inumbratur obstaculo, profecto ita vt quisque illustratione piæ charitatis affectus est, in alio actu magis, in alio minus, in alio nihil, sic potest dici habere aliam, & aliam non habere, aliam magis, aliam minus habere virtutem. Nam & maior est, in isto charitas, quàm in illo,
rectè

rectè possumus dicere, & aliqua in isto, nulla in illo, quantum pertinet ad charitatem, quæ pietas est, & in ipso vero homine, quod maiorem habuit pudicitiam, quàm patientiam, & maiorem hodie, quàm heri si proficit, & adhuc non habeat continentiam, & habeat non parvam misericordiam. Et ut generaliter breuiterq; cõplectar, quàm de virtute habeam notionem, quod ad rectè viuendum attinet: virtus est, charitas, qua id quod diligendum est, diligitur: hæc in aliis maior, in alijs minor, in alijs nulla est. Plenissima vero, quæ iam non possit augeri, quamdiu hic homo viuit est in nemine, quamdiu autem augeri potest, profecto illud, quod minus est, quàm debet, ex vitio est, ex quo vitio non est iustus in terra, qui faciat bonum & non peccet: ex quo vitio non iustificabitur in conspectu Dei omnis viuens, propter quod vitium, si dixerimus, quia peccatum non habemus nos ipsos seducimus, &c. Et propter illudmet vitium necesse est, ut dicamus quotidie Dimitte nobis debita nostra, etiam si quotidie profecerimus.

Q V A E S T. CVIII.

A N votum castitatis a coniugatis factum teneat, & sit obligatorium.

R E S P O N S. Armentari, quia vouisti, iam te obstrinxisti, aliud tibi facere non licet: Priusquam esses voti reus, liberum fuit, quo esses inferior, quamuis non sit gratulanda libertas, qua fit, ut non debeat, quod cum lucro redditur. Nunc vero quia tenetur apud Deum sponso tua, non te ad magnam iustitiam intuito, sed a magna iniquitate deterreo. Non enim talis eris, si non feceris, quod vouisti, qualis mansisses, si nihil tale vouisses. Minor enim tunc esses non peior. Modo autem tantum, (quod absit,) miserior si fidè Deo freris, quanto beator si persolueris. Imple ergo factis, quod vouisti. Vna sola causa esse posset, qua te id quod vouisti, non solum non hortaremur, verum etiam prohiberemus implere, si forte tua coniunx hoc tecum suscipere animi seu carnis infirmitate recusaret. Nam & vouenda talia non sunt a coniugatis nisi ex consensu, & voluntate communi. Esi præpropere factum fuerit, magis est, corrigenda temeritas, quàm persolueda promissio. Neque enim Deus exigit, si quis ex alieno aliquid vouerit, sed potius vetat vlurpare alienum. Tuum non est vouere castitatem sine consensu vxoris.

Epi. 45.
ad Arment.
33. cau.
q. 5.

vxoris. Dicente Apostolo. 1. Cor. 7. vir non habet potestatem sui corporis, sed mulier, similiter nec mulier, sed vir.

Q V A E S T. CXIX.

*Epist. 46.
et 47. ad
Valent.*

AN homo per solum liberum arbitrium, sine Dei gratia possit bene, & sanctè siue meritorie operari, vel tantùm gratia habeat locum in homine & non liberum arbitrium?

Ioan. 3.

RESPON. Mihi indicauerunt quòd plures vestrum sentiunt quòd liberū arbitrium adiuuatur per Dei gratiam, vt recta sapiamus atque faciamus, vt cum venerit dominus reddere vnicuique secundum opera sua inueniat opera nostra bona, quæ præparauit Deus vt in illis ambulemus. Hoc qui sentiunt, bene sentiunt. Nam in euangelio Io. c. 3. sic habetur, quòd non venit Christus, vt iudicet mundum, sed vt saluetur mundus per ipsum. Deinde dicit Paulus quòd iudicabit mundum in fine, quando venturus est. Si igitur non esset Dei gratia, quomodo saluaretur mundus? Et si non esset liberum arbitrium, quomodo iudicaretur mundus?

Iac. 1.

Datur ergo vtrumque. Ex quo dico, quòd bona opera & piæ orationes, & recta fides nullo modo in nobis esse possunt, nisi hæc acceperimus ab illo, de quo dicit Apostolus Iacobus. Omne datum optimum de sursum est. Nec ideo quisquam dicat meritis operū suorum, vel meritis orationum suarum, vel meritis fidei sibi traditam Dei gratiam, & putetur verum, quod dicunt hæretici peliagiani gratiam Dei secundum merita nostra dari, quod omnino falsissimum est. Non quia nullum est meritum, vel bonum piorum, vel malum impiorum; alioquin quomodo iudicabit Deus mundum? sed misericordia & gratia Dei conuertit hominem, de

Pf. 53.

qua Psal. dicit: Deus meus misericordia eius præueniet me, vt iustificetur impius, hoc est ex impio fiat iustus, & incipiat habere meritum bonum, quod Deus coronabit quando iudicabitur mundus: iudicabitur igitur homo secundum opera sua, qui iam per ætatem vti potuit libero voluntatis arbitrio, soli paruuli, qui nondum habent opera propria si non sunt baptizati, secundum originale peccatum peribunt, cæteri vero qui vsi sunt libero arbi. & originali peccato insuper addiderunt, nisi per gratiam Dei fuerint liberati, damnabuntur, & iudicium reportabunt, boni vero, qui bene operati sunt, non solum secundum suæ bonæ voluntatis me-

rita,

rita premium consequentur, sed etiã ipsam bonam voluntatẽ per Dei gratiam consequuti sunt. Fides igitur catholica, & sana neque liberum arbi. negat siue in vitam malam siue in bonam, neque tantum ei tribuit, vt sine gratia Dei, valeat aliquid siue vt ex malo conuertatur in bonũ, siue vt in bono perseuerãnter proficiat, siue vt ad bonum sempiternum perueniat, vbi iam nõ timeat ne deficiat.

Q V A E S T. CXX.

AN dicta vel scripta Episcoporum ecclesie catholice sint tam firmiter tenenda, vt in nullis credamus posse errare.
RESPON. Noli frater contra diuina testimonia velle colligere calumnias ex Episcoporum scriptis, siue nostrorũ sicut Hylarij Cypriani, & Agripinij primo quia hoc genus litterarum idest scriptorũ Episcoporum ab autoritate canonis distinguendum est. Non enim sic leguntur eorum scripta tamquam ita ex eis testimonium proferatur, vt contra sentire non liceat, sicubi forte aliter sapuerint, quã veritas postulat, & precipue cum integritas litterarum suarũ aliquandõ ab inuidiosis, & mendacibus infringatur, & sic nõ possit cuiuslibet Episcopi doctrina custodiri integra quemadmodum scriptura canonica.

Dist. 9. c. noli frater. Epis. 48.

Q V A E S T. CXXI.

AN baptizatus ab hereticis sit rebaptizandus.
RESPON. Et si qui baptismo Ioãnis baptizati erant, denuo baptizarentur, baptismo Christi, non tamen qui ab heretici baptizati sunt, Christi baptismo rebaptizãdi sunt: quia sacramenta Christiana non faciũt hereticum, sed praua dissensio. Ex catholica enim ecclesia sunt omnia sacramenta. Heretici enim sunt nobiscum in sacramento baptismi, licet in multis aliis non sint nobiscum, videlicet in vnitare ecclesie. Et ideo si quis esset baptizatus baptismo Donati uel aletius heretici, & non baptismo Christi, vtique talis esset baptizandus baptismo Christi, sed cũ & baptismus hereticorum, & nostris, sit baptismus Christi, ideo talis baptizatus non est rebaptizãdus, quia nihil interest inter baptismum Christi quem dat Apostolus, siue quislibet alius catholicus, & inter baptismum Christi quem dat hereticus, & ideo baptizati Io. baptismo ba-

Epis. 48.

prizabantur Christi baptismo, quia multum interest inter baptis-
 mum, Ioan. & baptismum Christi, sunt enim duo, & non yuam
 tantum.

Q. V. A. E. S. T. CXXII.

Confusio quot modis dicitur, & quæ est quæ amplectenda sit
 a nobis.

*Epi. ead.
 d. 1. c. 114
 Rom. 6.*

RESPON. Ecclesiastici 4. dicitur quod est confusio adducēs
 peccatum, & confusio adducens gratiam & gloriam. Confusio ad
 ducit peccatum, cum erubescit quisque prauam, mutare, senten-
 tiam, ne sicut inconstans putetur, aut diu errasse seipso iudice teneat-
 tur; confusio autem adducit gratiam, & gloriam, cum erubescit
 quisque de propria iniquitate, & penitendo in melius commutat-
 tur. Et hanc confusionem suscipiunt vere penitentes, qui volunt
 potius erubescere corrigendo errorem, quam erubescere perma-
 nere in errore.

Q. VI. A. E. S. T. CXXIII.

*De peni.
 d. 1. c. ne-
 minem.
 Epi. ead.*

An requiratur penitentia si ad veritatem, quis ab errore reddi-
 re possit.

RESPON. Nec quemquam putes ab errore ad veritatem, vel
 a quocumque seu magno, seu paruo peccato, ad correctionem sine
 penitentia posse transire.

Q. VII. A. E. S. T. CXXIIII.

*Epif. 49.
 in solutio
 ne 1. q.
 Rom. 6.*

An resurrectio corporum nostrorum in fine mundi, sit fienda
 ut conueniens resurrectioni Lazari, an Christi? Si Christi quo
 modo erit conueniens, cum ille natus sit sine femine virili, nos ve-
 ro minime, si Lazari, nec sic erit conueniens, quia corpus eius non-
 dum corruptum erat, nostrum vero ex multis iam seculis corru-
 ptum, & marcidum erit.

RESPON. Conueniens utique potius erit nostra resurrectio,
 Christi resurrectioni quam Lazari, quia Lazarus ita resurrexit, ut
 etiam moreretur, Christus vero minime, quia resurgens ex mor-
 tuis iam non moritur. Ita & nos, resurgemus nunquam moritu-

vi, sed in æternum cum illo regnaturi. Et ideo non, est attendenda resurrectionis contuenientia ad natiuitatem, sed potius ad mortem. Et si Christus non est natus, siue conceptus vti nos: Mortuus tamen est vti nos. Primus Adam non est natus vti nos, mortuus tamen est, vti nos. Diuersa ergo natiuitas non facit diuersitatem mortis, sic nec facit diuersitatem resurrectionis. Videmus, enim multa animalia nasci ex putredine, quæ postmodum viuunt, & moriuntur, vti illa quæ coitu generata sunt: ita non est absurdum vt similiter resurgant corpora, quæ dissimiliter orta sunt. Et sicut Christus post resurrectionem comedit, non necessitate id est, quod indigeret cibo, sed potestate; ita & nos. Nam futuræ resurrectionis corpus imperfectæ felicitatis esset, si cibos sumere non posset, etiam imperfectæ felicitatis esset si cibis indigeret. Quod vero corpus Christi non sensit corruptionem, & ideo cito resurrexit, nostra autem corpora, iam multo tempore putrida, & annihilata, hoc nihil facit ad potentiam Dei, vt possint resurgere, tam enim potens est Deus resurgere facere corpus corruptum, & annihilatū, quàm non corruptum.

Q V A E S T. CXXV.

SI Christus est ipse solus via salutis, quid dicemus de his, qui ante eum fuerunt quomodo habuerunt ipsi salutem?

RESPOND. Possumus ad gentiles sic respondere. Dij ante sacra eorum sui semper ne fuerunt: utique non: vnde erat salus eorum qui præcesserunt institutionem sacramentorum? Dicent forsam, quod alio modo purgabantur, & saluabantur ante institutionem sacrorum, post vero institutionem nisi sacris deorum: Ita & melius nos christiani dicere possumus, quod qui præcesserunt natiuitatem Christi, saluabantur in fide Christi venturi, sicuti enim nos christiani credimus in filium Dei apud patrem manentem, & quod in carne iam venerit, ita & illi antiqui credebant, & apud patrem manentem, & in carne venturum, & si volebat coli Deus noster ab illis antiquis, alijs institutis, quàm nunc, hoc nihil interest per diuersa temporum locorumque congruentiam, si quod colitur sanctum est, sicut nihil interest per diuersa linguarum auditorū que congruentiam, quàm diuersis sonis dicatur, si quod dicitur verum est, licet enim sacramenta antiquorum, & nostra essent alia &

Epist. 49
in solut.
ad q. 2.

alia; res tamen demonstrata per illa vna est, & sic etiam vna salus sua, & nostra. Deus enim qui sua providentia ordinavit tempora; quid cui temporis sit opportunum dedit. Et ideo hoc non est admirandum, cum præter grediatur humanum consilium.

Q. V. A. E. S. T. CXXVI.

Math. 7

Vnde provenit quòd Deus punit æternaliter pro peccato commisso temporaliter; cum Christus dicat. In qua mensura mensi fueritis in ea remetietur vobis, cum mensura peccatoris sit temporalis; ita deberet esse, & remensura id est pœna pro peccato data.

Epist. 49 in solut. ad q. 4.

R. E. S. P. O. N. S. In ipso quidem animo, ubi appetitus voluntatis hominum est, humanorum mensura factorum continuo pœna sequitur culpam ideo cum dixisset in quo iudicio iudicaveritis, iudicabimini, sequutus adiunxit. Et qua mensura mensi fueritis metietur vobis, in voluntate quippe propria metitur bonus homo bona facta, & in ea metietur ei beatitudo. Itemque in mala voluntate propria metitur iniquus homo mala opera, & in ea metietur ei miseria, quoniam ibi quisque bonus est cum bene vult, ibi etiam malus, cum male vult. Ac per hoc ibi etiam, sic vel beatus vel miser, hoc est in ipso sitæ voluntatis affectu, quæ omnium factorum meritorumque mensura est. Ex qualitatibus quippe voluntatum, non ex temporum spatijs, siue recte facta siue peccata metiuntur, quia igitur voluit voluntas habere æternam peccati perfruitionem, æternam etiam vindictæ inveniet severitatem, voluntas quippe ipsa punitur siue animi supplicio siue corporis, ut quæ delectatur in peccatis, ipsa plectatur in pœnis.

Q. V. A. E. S. T. CXXVII.

23. q. 4. e. si ecclesia.

A. N. ecclesia debeat reges postulare ut condant leges contra impietates suorum subditorum, cum hoc non fecerint Apostoli suo tempore?

Epist. 50 ad Bonif.

R. E. S. P. O. N. S. Tempore Apostolorum nondum imperatores, & reges in Christum crediderant, & maxime in principio, eorum

eorum prædicationis. Et ideo tunc temporis non poterat ecclesia postulare, vt reges conderent leges iustas, & sic defenderent ecclesiam, immo tunc in regibus adimplebatur illud propheticum.

Quare fremuerunt gentes, &c. Quando autem adimpletum est, quòd postmodum in eodem Psal. sequitur & nunc reges intelligite, &c. Tunc prohibuerunt reges religiosa seruitute, quæ sunt contra iussu domini, aliter non seruirent domino in timore, nisi talia prohiberent. Aliter enim debent seruire domino, vt homines, aliter vt reges, vt homines seruiunt domino fideliter viuendo, vt reges verò seruiunt leges iustas constituendo, & prohibentes contra legem Dei, sic seruiuit Ezechias, sic seruiuit Iosias, sic seruiuit rex ninuitarum, compellendo populum ad placandum Deum, sic seruiuit Darius, sic seruiuit Nabucodonosor: postquam ergo impletum est, & adorabunt eum omnes reges terræ, omnes gentes seruiunt illi. Nemo dicere audeat, quòd ad regem non pertineat curare, vn de oppugnetur ecclesia, & quis sit in suo regno sacrilegus, vel religiosus: Debent enim curare, vt Deus suus sit honoratus, sequitur ergo, quòd ecclesia, & Domini temporales possunt coercere malefactores, & præcipuè hæreticos pœnis temporalibus, vt animæ eorum liberentur: sicut fecit Dominus Sauli, vt faceret eum magnum prædicatorem ecclesiæ, prius prostrauit eum, & cecitate percussit.

Psal. 2.

4. Re. 18

4. Re. 22.

Iona 3.

Dan. 14.

Dan. 3.

Q V A E S T. CXXVIII.

AN tota ecclesia militans sit sine aliqua ruga, & macula, id est, si aliqui fideles adulti possint dicere se esse sine aliquo peccato.

R E S P O N. Paulus dicit, qd Christus tradidit semetipsum pro ecclesia mundas eam lauacro aquæ in verbo vitæ, vt exhiberet sibi gloriosam ecclesiam, non habentem maculam, aut rugam, dicit vt exhiberet, scilicet in futurum. i. in die Iudicij: tunc. n. erit sine ruga, & macula, & mors erit absorpta. Modo autem non inuenitur aliquis iustus, & pter infantes baptizatos, qui possit dicere, ego sum sine aliquo peccato dū est in hac vita, quia si inueniretur quispiam, qui hoc auderet dicere, vtique talis contemneret Christum, qui docuit nos quotidie dicere, Dimitte nobis debita nostra, & veraciter diceret. Contemneret & Ioannem dicentem. Si dixerimus, quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, &c. in quantum ergo viget in nobis, qd ex Deo nati sumus, ex fide viuētes, iusti sumus, in quantum

Epi. ead.

Eph. 5.

Mille Quasira.

E 3 autem

1. Io. 3. autem reliquias mortalitatis ex Adam trahimus, sine peccato non sumus. Et illud enim verum est: Qui natus est ex Deo non peccat. Et illud verum est, si dixerimus, quia peccatū nō habemus, &c.

Q V A E S T. CXXIX.

Dist. 50.
c. vt con-
stituere-
tur.

Epi. cad.

AN de rigore ecclesie, possit aliquis, in aliquo magno crimine inuolutus, licet fecerit pœnitentiam de tali crimine post pœnitentiam suscipi ad clericatum si non est clericus, vel si est clericus reddere ad ministerium clericatus.

R E S P O N. Licet enim Dauid Rex Israel post pœnitentiā peccati adulterij, &c. permanferit in honore regalis dignitatis, & Petrus post pœnitentiam negationis factæ permanferit in dignitate Apostolatus, tamen ecclesia, quæ in terra potest soluere, & ligare, & vtrunque in cælo erit ratum, & firmum constituit ne quisquam post alicuius criminis pœnitentiam, clericatum accipiat, vel ad clericatum redeat, vel in clericatu maneat, non desperatione indulgentiæ, sed rigore factum est disciplinæ, ne multi si ad hos honores admitterentur, fictam pœnitentiam facerent, rigor ergo ecclesie hoc constituit, vt humilitas in talibus pœnitentibus seruaretur, & vera pœnitentia esset, quæ non spe honoris, sed tantum veniæ a Deo impetrandæ. Quando vero cognoscit ecclesia, magnam vtilitatem animarum, in admittendo tales pœnitentes ad honores ecclesiasticos: tunc demittit hunc rigorem, ne aliquando ex tali rigore fierent scissuræ, & magnæ strages in populis.

23. q. 4.
cap. ipsa
pietas.

Q V A E S T. CXXX.

CVm hœretici peccauerint in S.S. & multi alij, qui loquuntur, & operantur aduersus S.S. quare quærimus eos, vt redeant ad vnitatem ecclesie, & ad pœnitentiam peccatorum, cum peccatū in S.S. non possit remitti neque in hoc seculo, neque in futuro. Dicente hoc Domino.

Mat. 12.
Epi. cad.

R E S P O N. Si ad simplicem intellectum horum verborum attenderemus. oporteret confiteri, quod pauci essent, qui saluarentur, quia multi inueniuntur, qui peccant in S.S. intelligendum ergo est, quod non omne peccatum in S.S. sit irremissibile, sed tantummodo aliquod peccatum, nā multi Iudæi peccauerant in S.S.

& tamen

& tamen conuersi sunt, & saluati, sic & multi christiani peccauerunt in S. S. & tamen pœnitentiam agentes, saluati sunt, quia nō peccauerunt in illo peccato in S.S. quod omnino est irremissibile. Nam cum Dominus dixisset. Si non venissem peccatum non haberent, vtrique non omne peccatum intelligi voluit, cū essent pleni peccatis alijs, sed aliquod proprium peccatum, idest non crede re in eum : hoc non haberent si non venisset ad eos. Ita cum dicit, qui peccauerit in S.S. &c. non intelligitur de omni peccato in S.S. sed de duritia cordis, vsque ad finem huius vitæ qua homo recusat in vnitae corporis Christi, quod viuificat S. S. remissionem accipere peccatorum. Dono enim S. S. remittuntur peccata. Qui ergo huic dono gratiæ Dei resistit, vel repugnat vsque in finem huius vitæ, non remitteretur ei, neque in hoc seculo, neque in futuro, hoc. s. tam grande peccatum, vt eo teneantur cuncta peccata, quod non probatur ab aliquo esse commissum, nisi cum de corpore exierit.

Q V A E S T. CXXXI.

AN in hac vita sit virtus vera & sancta sine Dei dilectione.
R E S P O N. In hac vita virtus non est, nisi diligere, quod diligendum est: Id elig. re prudentia est: Nullis inde auerti molestijs, fortitudo est: nullis illecebris, temperantia est: nulla superbia, iustitia est: Quid autem eligamus, quid præcipue diligamus, nisi id quo nihil melius inuenimus? Hoc est Deus, cui si diligendo aliquid vel præponimus, vel equamus, nos ipsos diligere nescimus: quia nemo diligit seipsum, nisi diligendo Deum: Quando enim Dominus dedit præcepta dilectionis tantum duo posuit, videlicet, Diligere Deum & proximum, non dedit, vt diligamus nos ipsos, quia in dilectione Dei, electio nostri includitur, in eo enim vnusquisque diligit seipsum, quod diligit Deum.

*Epist. 52.
ad Mac.*

Q V A E S T. CXXXII.

QUIS est proximus, qui nobis præcipitur, vt diligatur tamquam nos ipsi?

R E S P O N. Proximus sanè hoc loco non sanguinis propinquitate, sed rationis societate pensandus est, in qua socij sunt om-

Epi. ead.

Mille Quasita.

E 4 nes

nes homines: Nam si pecunię ratio socios facit quanto magis ratio naturę, non negociandi, sed nascendi lege communis? Hinc & ille comicus (sicut luculentis ingenijs non desit resplendentia veritatis.) cum ab vno sene alteri seni dictum componeret. Tantum ne ab re tua est ocij tibi, aliena vt cures, ea quę nihil ad te attingent? Responsum ab altero reddidit. Homo sum, humani nihil a me alienum puto: cui sententię seruuit etiam theatra tota, plena stultis indoctisquę applausisse. Ita quippe omnium affectum naturaliter attingit societas humanorum animorum, vt nullus ibi hominum, nisi cuiuslibet hominis proximum se esse sentiret. Debet ergo vnusquisque sicut seipsum diligere proximum, id est, vt quem potuerit hominem, vel beneficentię consolatione, vel informatione doctriņę, vel disciplinę coercitione adducat ad colendum Deum.

23. q. 4.
ca. debet.

Q V A E S T. CXXXIII.

AN liceat religioso, sub specie religionis Christianę, reum vinculum petere, vt donetur ei vita.

Epis. 54.
ad Mat.
22. 6. 62.

RESPON. Cum omnia peccata veniabiliora videantur; cum is qui reus est correctionem promittit, ideo quantum facultas datur pro peccatis omnibus intercedimus. Non enim approbamus culpas quas corrigi volumus, nec impunitum esse, quod peperam committitur, quia placeat nobis tale quid: sed hominem miserantes, detestamur flagitium, vt quanto magis nobis displicet vitium, tanto minus volumus in emendatum interire vitiosum: Diligimus namque hominem & improbamus vitium in eo. Non est igitur iniquitatis, sed potius humanitatis societate deuinctus, qui propterea est criminis persecutor, vt sit hois liberator. Morum porro corrigendorum, nullus alius, q̄ in hac vita locus: nam post hanc quisq; id habebit, quod in hac sibi met, conquisierit. Ideo compellimur humani generis charitate interuenire pro reis, ne istam vitam sic finiant per supplicium, vt ea finita non possint finire supplicium. Non est igitur dubitandum, hoc officium videlicet petere pro reis vitam, ex religione descendere, cū Deus totaliter bonus ipse pluat super bonos & malos, & Christus doceat nos diligere inimicos, & benefacere persequentibus nos. Et vt inquit Apostolus cum dominus patientiam habeat, super peccatores, vt

23. q. 5.
e. non est
iniquitatis.

Rom. 2.

ad

ad penitentiã, eos adducat. Et tamen multi non agunt penitentiã, licet Deus perseueret in patientia, quanto magis nos in eos qui correctionem promittunt, & vtrum faciant, quod promittunt incerti sumus, misericordes esse debemus? Et si in sancta ecclesia post primam solemnem penitentiã factam, non amplius concedatur locus talis penitentię, sed tantum semel conceditur, ne medicina vilis minus vtilis esset ægrotis; quę tanto magis salubris est; quanto minus contemptibilis fuerit. Tamen si quis post illam solemnem penitentiam iterum in peccata decidat, & denuo reuertatur ad dominum petens iterum veniam suorum peccatorum, Deus adhuc parcit, quia semper patienter expectat, vt conuertatur peccator. Quales igitur oportet nos homines esse erga homines, qui hanc vitam nostram sine peccato esse non dicimus?

*De pan.
dist. 3. c.
in tantu,
& quam
uis.*

QV AEST. CXXXIII.

AN Ioseph putauerit Mariam concepisse de adulterio.
RESPON. Ioseph cum Mariam adulteram credidisset, puniri tamen eam noluit, nec approbator flagitij fuit, quia hoc fecit. Sed quia iustus erat, nolebat eam diffamare, sed occulte dimittere.

Epi. cad.

QV AEST. CXXXV.

AN teneamur restituere aliena, & nisi quis restituat, dimittatur ei peccatum, & veram penitentiam de suo peccato faciat.
RESPON. Si enim res aliena, propter quam peccatum est, cum reddi possit, non redditur, non agitur penitentia, sed fingitur, si autem veraciter agitur, non remittetur peccatum, nisi restituatur ablatum, sed vt dixi, cum restitui potest. Plerumque si qui a iustis, aut iustis, siue alios patiendo malos, siue ipse male viuendo, nec aliud habet unde restituat. Huic certe non possumus dicere, redde, quod abstulisti, nisi cum habere credimus, & negare. Vbi quidem si aliquos sustinet repente cruciatus, dum existimatur habere, quod reddat, nulla est iniquitas: quia & si non est, unde hauriat ablatam pecuniam, merito tamẽ, dum eam per molestias corporales reddere compellitur peccati quo male ablata est penas luit, pro talibus etiam licet intercedere quando luunt penas, non vt aliena non

*Epi. cad.
14. q. 6.
ca. 1. De
v. iuris.*

11. q. 3.
c. non li-
cet.

restituant, sed ne frustra homo in hominem sauiat, ille præfer-
tim, qui iam remisit culpam, sed quærit pecuniam, ex quo dico, quod
quando intercedimus pro talibus, non enim intercedimus, ut
quod scelere abstulerunt sceleris impunitate possideant, sed ut re-
missâ iniuria, quod iniuriose abstulerunt reddant, si tamen habet,
quod abstulerunt, vel aliud unde restituant. Quid dicemus de iu-
dicibus, de testibus, de procuratoribus, & iurisperitis, qui accipiunt
pecuniam, ut agant causas litium, tales tenentur ne restituere? Dici-
mus quod procurator qui iustum dedit patrocinium, & iurisperitus,
qui verum vendidit consilium non tenentur restituere pecu-
niam sibi datam, iuste, & non superflue vel extorte acceptam, nec
possunt repetere, qui dederunt. Iudex autem, & testis cum ille non
possit vendere iustum iudicium nec iste verum testimonium, de-
bent restituere pecuniam datam, quoniam male ablata est, cum nec
iudicium, nec testimonium sint res venales. Et ideo qui his dedit
pecuniam, potest eam repetere iuste maxime si non dedit eam ani-
mo corrumpendi iudicem, sed tantum ut ius & quietem sibi con-
ferret. Ratio quare procurator, & iurisperitus possit vendere ius-
tum patrocinium, & verum consilium, iudex vero & testis non pos-
sunt vendere iustum iudicium, & verum testimonium est, quia illi
ex vna parte tantum consistunt. Isti inter utramque partem ad exa-
mina adhibentur, officiales vero licet ad utramque partem possint
esse, possunt tamen suscipere pecuniam datam secundum tollera-
bilem consuetudinem ab vno quoque partium cum amouentur
ad exercendum suum officium, quid etiam dicemus de his aduo-
catis, qui causam iniquam defendunt, nunquid debet reddere pecu-
niam pro tali iniusta causa susceptam. Dicimus quod si iustitia
sincerius consulatur, iustius dicitur aduocatus. Redde, quod ac-
cepisti, quando contra virtutem stetisti, iniquitati affuisti, iudicem
sefellisti, iustam causam oppressisti, de falsitate vicisti.

Q V A E S T. CXXXVI.

Latro in cruce cum Christo pendens, in quo Paradiso, illo die,
fuit cum Christo: Dixit ei. n. Christus. Hodie mecum eris in Para-
diso, & tamen illo die anima Christi descendit in infernum ad li-
berandum patres & corpus positum fuit in sepulchro, aut in infernis
fuit Paradisus, aut sepulchrum, quia in his locis fuit Christus, illo die.

RESPON.

RESPON. Christus est Deus & homo si secundum homine tantum, volumus Christum dixit se latronem esse secum in Paradiso illo die. Tunc dicemus nomine Paradisi intellexisse sinu Abrae, ubi sancti Patres requiescebant, & illo die iurat ad eos liberandos, & sic latro fuit secum in Paradiso, si autem demus sensum multo expeditiorem. Dicemus quod secundum id, quod Deus erat Christus dixit hodie mecum eris in Paradiso, licet illo die Christus homo secundum carnem in sepulchro, secundum animam in inferno futurus erat. Deus vero idem ipse Christus ubique semper est ubicunque ergo sit Paradiso, quisquis, beatorum ibi est cum illo, ibi est, qui ubicunque est. Nam, & si ubicunque sit Christus, ut Deus non tamen ut corpus, licet nunquam separemus Deum, cum dicimus Christum filium hominis, nec separemus hominem, cum dicimus Christum filium Dei, sicut ergo potuit recte dici. Dominus gloriæ crucifixus, cum ad solam carnem illa passio pertineret ita recte dici potuit: Hodie mecum eris in Paradiso, cum iuxta humanam humilitatem, per carnem in sepulchro, per animam in inferno illo die futurus esset, iuxta vero diuinam immutabilitatem nunquam de Paradiso, quia ubicunque est semper recessisset.

*Epi. 57.
ad Dard.*

IN QV AE S T. M GXXXVII

SI Deus ubicunque est, cum non habitet in reprobis. Dicente Paulo. Quisquis spiritum Christi non habet, hic non est eius quomodo intelligitur?

Rom. 8.

RESPON. Deus est per cuncta diffusus, ipso dicente per Hieremiam Prophetam. 23. Caelum, & terram ego impleo, sed sic est Deus per cuncta diffusus, ut non sit qualitas mundi, sed substantia creatrix mundi, sine labore regens, & sine onere continens mundum. Non tamen per spatia locorum, quasi mole diffusa ita ut in dimidio mundi corpore, sit dimidius, & in alio dimidio dimidius, atque ita per totum totus, sed in solo caelo totus, & in sola terra totus, & in caelo, & in terra totus solus, & nullo contentus loco, sed in seipso ubicunque totus, si enim anima in corpore constituta, non solum nullas angustias, verum etiam quandam lapitudinem inuenit, non corporalium locorum, sed spiritualium gaudiorum cum sit quod ait Apostolus. Nescitis quoniam corpora vestra templum in vobis Spiritus S. est, quem habetis a Deo, nec dici nisi stultissime

*Hier. 23.
Epi. ead.*

1. Cor. 6.

me potest, non habere locum in nostro corpore Spiritum. S. quod totum nostra anima impleuerit, quanto stultius dicitur illis angusti impediri alicubi Trinitatē, vt pater & F. & Spiritus S. vbi que simul esse non possint? vbi que ergo Deus est per diuinitatis præsentiam etiam in reprobis, sed non est per inhabitationis gratiam, propter enim hanc habitationem, non dicimus Pater noster, qui es vbi que, sed qui es in cælis. i. in Angelis, qui in cælis habitant. Quō ergo verum supra diximus, quōd Deus vbi que sit totus, quando in alijs est amplius, in alijs minus, cum alij alijs sanctiores sint habentes abundantius habitorem Deum, sed non est negligenter intuendum, quod diximus in seipso esse vbi que totum, vbi que enim est, quia nulli parti rerum absens est, nusquā enim est absens, in seipso autem est, quia non continetur ab eis quibus est præsens, tanquam sine eis esse nō possit, ideo Deus non si minus capitur ab illo cui præsens est, ideo ipse minor est. Totus enim in seipso est, nec in quibus est, ita est, vt indigeat eis, tamquam non possit esse nisi in eis. Sicut autem nec ab illo abest in quo non habitat, & totus est quamuis, cum ille non habeat, ita & illi in quo non habitat totus est præsens, quamuis eum non ex toto capiat.

Q V A E S T. CXXXVIII.

AN pueri in matrum vteribus possint habere Dei gratiam, sapientiam diuinam, & sic habere in se inhabitantem Deum, sicuti qui renati sunt ex aqua & spiritu.

Epi. ead.

R E S P O N. Scire autem diuina paruulos, qui nec humana nouerint adhuc si verbis velimus ostendere, vereor ne ipsis sensibus nostris facere videamur iniuriam, quando id loquēdo suademus, vbi omnes vires officiumque sermonis facillime superat euidētia veritatis. Et si de paruulis in vtero matrum vagientibus loqui volumus. Dicimus quōd excepto illo angulari lapide, id est Christo nō video quomodo edificentur homines in domum Dei, ad habēdum in se inhabitantem dominium, nisi cum fuerint renati, quod non possunt esse antequam nati. Quamlibet itaque sententiā de prægnantibus, immo de hominibus habeamus intra materna viscera constitutis, vtrum existimemus eos, nec ne donari posse aliquo sanctificationis modo, cum habeamus Ioannem Baptistam & Hyeremiam in vtero alterum exultasse gaudio, alterum sanctificatum

datum esse. Dicimus, quod illa sanctificatio qua effimur, & sin-
 guli templa Dei, & in vnum omnes templum Dei, non est nisi rena-
 toru, quod nisi nati homines esse non possunt. Nullus autem vita
 in qua natus est bene finiet, nisi tenatus antequam finiat. Et ve-
 re natum hominem no diximus, nisi cum ex vtero matris exierit,
 quia inquit Christus, nisi quis renatus fuerit, & hoc renasci est, se-
 cunda natiuitas, igitur prima est ex corpore exire, ideo dixit Mat-
 theus de prima natiuitate cum natus esset Iesus in Bethalem &c. Si
 igitur homo regenerari per gratia spiritus in vtero posset, quonia
 adhuc restat illi adhuc nasci, sequeretur hoc inconueniens, quod
 renasceretur homo, antequam nasceretur, quod fieri nullo modo
 potest, proinde in compagem corporis Christi tamquam in viuam
 structuram templi Dei, qua est eius ecclesia nati homines non ex
 operibus iustitia, qua fecerunt, sed renascendo per gratiam trans-
 feruntur tamquam de massa ruinae ad edificij firmamentum: Prae-
 ter hoc enim edificium, quod beatificandum conuenit ad aeter-
 nam habitationem Dei, vita hominis omnis infelix & mors est po-
 tius appellanda, quam vita. Quisquis ergo inhabitabitur a Deo, ne
 ira Dei maneat super eum, ab hoc corpore, ab hoc templo, ab hac
 cluitate non erit alienus. omnis autem non renatus alienus est. Sa-
 cramentum porro regenerationis nostrae manifestum esse voluit
 manifestatus mediator. Non enim audemus fideles temporis no-
 stri praeferre amicis Dei, per quos nobis isti prophetata sunt. nam
 Abraam Isaac, & Iacob, quorum se Dominum particulariter vult
 dici: circumcisi sunt, signo fidei manifesto, vt saluarentur, qua-
 re & baptismo correspondente circumcisioni, nostri fideles debet
 manifestari filij Dei, & effici, vt saluentur, cum nec qui fuerunt an-
 te circumcisionem potuerint saluari sine fide. Quamobrem Deus,
 qui vbique praesens est, & vbique totus, non in omnibus habitat,
 sed in eis tantum, quos efficit beatissimum templum suum, vel bea-
 tissima templa sua. eruens eos a potestate tenebrarum, & transfe-
 rens in regnum filij charitatis suae, quod incipit a regeneratione.

Q V A E S T. CXXXIX.

AN qui non sunt praedestinati, vel non vocati secundum pro-
 positum saluari possint.

R E S P O N. Non sunt in vocatione secundum propositum, &
 sine

Epis. 59.

ad Pau.

sine penitentiâ, qui in fide quæ per dilectionem operatur, etiam si aliquantum ambulat, non perseverant usque in finem, & vtrique potuerunt rari; ne malitia mutaret intellectum eorum, si ad illam prædestinationem, & vocationem, quæ secundum propositum, & sine penitentiâ est, pertinerent. At ne quisquam præsumptor, ita de occultis iudicet alienis, ut dicat, ideo non rapti sunt ex hac vita, antequam essent fidei desertores, quia in eadē vita non fideliter ambulabant, & hoc in eorum cordibus nouerat dominus, quamuis hominibus aliter appareret, quid dicturus est de infantulis parulis, qui plerique accepto in illa ætate christianæ gratiæ sacramento, cum sine dubio pertinerent ad vitam æternam, si continuo ex hac vita emigrarent, sinuntur crescere, & nonnulli etiam apostatæ fiunt. Unde? nisi quia non pertinent ad illam prædestinationem, & secundum propositum, & sine penitentiâ vocationem. Cur autem ad eam alij pertineant, alij non pertineant occulta causa esse potest, iniusta non potest. Nunquid enim iniquitas apud deum? Absit.

Q V A E S T. C X L.

AN quispiam possit occidere seipsum, vel alium quemlibet, licet qui occidit velit, & imperet ut occidatur, cum etiam non valeat viuere?

*Epi. 61.
ad Dulci
sium.*

Eccl. 61.

Leui. 19.

1. Reg. 1.

RESPON. Non licet occidere seipsum, cum dicat Eccl. Qui sibi nequam est, cui bonus? & Leuit. dicitur. Diliges proximum tamquam teipsum. Et occidere proximum non licet, etiam volens, & parens, & viuere non valens, quando occidens nullam habet potestatem nec aliquæ leges iubent. Et hoc indicat scriptura: Vbi rex Dauid, regis Saulis interfectorem iussit occidi, quia occiderat regem licet non valeret viuere, & etiam imperasset ut occideretur, quia omnis, qui sine vlla legitime potestatis auctoritate hominem occidit homicida est, ita & qui seipsum occidit.

Q V A E S T. C X L I.

AN quis post votum continentiae ducens uxorem nescientem, de voto viri teneatur eam dimittere.

*Epist. 70
ad Bonif.*

RESPON. Nos nouimus nos testes sumus, quod omnes actus publicos, quibus occupatus eras relinquere cupiebas, & te in oculum sanctum

sanctum conferre, atque in ea vita vivere in qua serui Dei monachi vivebant, cum ergo te esse in hoc proposito gauderemus, nauigasti id est uxorem duxisti. Si coniugem non haberes, Dicerem tibi quod & Tubanis diximus, ut in castitate continenter viueres, sed ut te ad istam vitam non exhorter, si coniux est impedimento, sine cuius consensu, continenter vivere tibi non licet, quia & si tu ea post illa verba Tubanis facere non debueras, illa tamen nihil eorum sciens, innocenter tibi, & simpliciter nupsit.

QVAEST. CXLII.

AN liceat mulieribus, & etiam omnibus christianis fucari in facie varijs pigmentis, & coloribus ut rubicundiores vel candidiores appareant.

RESPON. Fucari autem pigmentis quo vel rubicundior vel candidior appareat adulterina fallacia est, quia non dubito etiam ipsos maritos, se nolle decipi, quibus solis permittendę sunt formine ornari, secundum ventiam non secundum imperium, loquor. Nam verus ornatu maxime christianorum, & christianarum non tantum nullus fucis mendax, verum ne aurum quidem vestisque pompa sed mores boni sunt, execranda autem superstitio ligaturarum, in quibus etiam in aures virorum, in summis ex vna parte auriculis suspense deputentur non ad placendum hominibus, sed ad seruitudinem demonibus adhibetur. Nam dicit Apostolus. Nolo vos factios fieri demoniorum. Et iterum quae conuenientia Christi ad Belial. Quid enim cum eis agendum sit, si soluete in aures timet, & corpus Christi cum signo dyaboli accipere non timet?

*Epis. 73.
ad Possi.*

QVAEST. CXLIII.

AN haeretico reuertenti ad poenitentiam debeat credi se vere poenitere, nisi reuelat in haeresi quos scit immersos?

RESPON. Victorino iam Manichaeo perenti poenitentię locum, tunc credatur, si alios quos illic nouit esse manifestauerit vobis non solum in Malliana, sed in ipsa omnino prouincia.

*Epis. 74.
ad Dent.*

Q V A E S T. CXLIII.

AN excommunicatio sit poena animæ; & an peccato vnus, sit promulganda super multos?

Epi. 75. ad Auxil. Ezech. 18

R E S P O N S. Cum Ezechiel Propheta dicat: Anima que peccauerit ipsa morietur, scire vellem, quomodo recte anathematizetur pro patris peccato filius; aut pro mariti vxor; aut pro domini seruus. Neque, enim hæc corporalis est poena qua legimus, quosdã contemptores Dei cum suis omnibus, qui eiusdem impietatis participes non fuerunt, pãtiter interfectos, tunc quidem ad terrorẽ uiuentium mortalia corpora perimabantur, quandoque vtiq; mo-

Mat. 16.

ritura. Spiritualis autem poena qua fit quod scriptum, est: Qui ligaueritis in terra erunt ligata, & in cõlo, animas obligat, de quibus dictum, est. Anima patris mea est, & anima filij, mea, est. Et ideo si quis ex me quærat, si anathematizauerit episcopus vnũ pro peccato alterius, recte fiat, quid ei respondeam non inuenio, nunquã hoc facere ausus sum, cum de quorundam facinoribus immaniter aduersus ecclesiam perpetratis per moueret.

177. 181. 182.

Q V A E S T. CXLV.

Quando Diuina scriptura, nihil certi statuit super aliqua re. An mos populi Dei vel instituta maiorum pro lege tenenda sint.

Epi. 86.

R E S P O N S. In his, enim rebus de quibus nihil certi statuit scriptura diuina. Mos populi Dei vel instituta maiorum pro lege tenenda sunt.

Q V A E S T. CXLVI.

Epi. ead.

AN Ieiunium sit præceptum, ex sacris litteris. **R E S P O N S.** Ego in Euãgelicis, & Apostolis litteris, totoque instrumento, quod appellatur testamentum nouum, animo id reuoluens. Video præceptum esse Ieiuniam. Quibus autem diebus non oporteat ieiunare, & quibus oporteat præcepto domini, vel Apostolorum non inuenio definitum.

Q V Æ S T. CXLVII.

AN beata Virgo orauerit, eo modo quo docuit Christus in oratione Dominicali, si orauit, ergo dicebat Dimitte nobis debita nostra, & sic habebat peccata, si non habebat peccata, nec talem orationem vtique facere debebat.

RESPON. Augustinus hic non definit, an Virgo Maria sic orauerit, vel non, sed tamen talia dicit, omnibus enim necessaria est oratio Dominica, quam etiam ipsis arietibus gregis, id est Apostolis suis dominus dedit, vt vnusquisque Deo dicat Dimitte nobis debita nostra &c. Cui enim hæc in oratione verba necessaria non fuerint, ipse hic sine peccato viuere pronuntiandus est. Quales si aliquos futuros dominus præuideret, meliores vtique quam extiterunt eius Apostoli, aliam orationem illos doceret, qua non peterent dimitti sibi peccata quibus in baptismo fuerant omnia iam dimissa.

Epif. 89. ad Hilarium.

Q V Æ S T. CXLVIII.

AN liberum arbitrium valeat ad salutem sine Dei gratia.

RESPON. Illud quod quidam dicunt, sufficere homini liberum arbitrium ad Dominica præcepta implenda; sine Dei gratia, & S. S. dono, ad opera bona non adiuuetur, omnino anathematizandum est, & omnibus execrationibus detestandum. Valeat namque liberum arbitrium ad bona, si diuinitus adiuuetur, quod sic humiliter petedo, & faciendo, desertum vero diuino adiutorio, qualibet scientia legis excellat, nullo modo habebit iustitiæ soliditatem, sed inflationem impiæ superbiæ, & exitiosum tumorem. Iubet ergo Deus, licet sine gratia; præcepta implere non possumus, vt facere iussu conati, & in nostra infirmitate sub lege fatigati, adiutorium gratiæ poscere nouerimus, & si quid facere potuerimus operis boni, ei qui adiutat, non simus ingrati. Neque enim voluntatis arbitrium, ideo tollitur, quia iupatur, sed ideo iuuatur, quia non tollitur. Qui enim Deo dicit Adiutor meus esto, consistetur se velle implere, quod iussit, sed ab eo, qui iussit adiutorium posceat, vt possit.

Epist. ca.

10219

Q V Æ S T. CXLIX.

Epi. cad. **A**N sit licitum verum iurare, & tale iuramentum frequentare ?
R E S P O N. Iurationem caue quantum potes: Melius quippe est, nec verum iurare, quam iurandi consuetudine, & in periurium sæpe cadere & semper periurio propinquare, sunt enim aliqui profus ignorantes, quid sit iurare, putant enim se non iurare, quando in ore habent. Scit Deus, & Testis est Deus, & Testem Deum inuoco in animam meam, quia non dicitur, per Deum; & etiam quia talia inueniuntur in Apostolo Paulo: Sed dico, quod in Græcis codicibus reperitur, quod omnino hæc est iuratio, qua vritur Apostolus. 1. Cor. 15. quando dicit quod morior per vestram gloriam fratres, quam habeo in Christo Iesu Domino nostro: sed non ideo, quia in suis litteris, iurauit Apostolus vir in firmitate firmissimus. Ludus nobis debet esse iuratio. Multo enim tutius, ut dixi quantum ad nos attinet, nunquam iuramus, ut sit in ore nostro est, non nõ sicut Dominus monet. Non quia peccatum est verum iurare, sed quia grauissimum peccatum est falsum iurare, quo citius cadit, qui consuevit iurare. 79

*1. Corin.
15.*

Q V Æ S T. CL.

AN in his quæ sunt fidei, ad iudicium Sedis Apostolicæ Romanæ sit referendum etiam dum celebratur Concilium, & an Episcopus Romanus sit Pastor vniuersalis totius ecclesiæ, cui incumbat onus omnium ecclesiarum, suo loco, & tempore.

*Epis. 90.
91.* **R E S P O N.** Concilium Cartaginense, & Concilium Mileuitanum in quo Aug. fuit, non audent determinare contra Pelagiũ, & Cœlestium, (qui nullum locum gratiæ relinquentes libero arbitrio dabant) nisi prius consulant Sedem Romanam, & ad iudicium suum se remittunt, sic patres Concilij Carthaginensis scribunt in epistola 90. ad Innocentium Papam. Hoc itaque gestum domine frater sancte, charitati tuæ intimandum duximus, ut statuti nostræ medio charitatis, etiam Apostolicæ Sedis adhibeatur authoritas, pro tuenda salute multorum, & quorundam peruersitate etiam corrigenda. Et in fine Epistolæ, sic dicitur: quæcumque autem alia ab eis obijciuntur, non dubitamus venerationem tuam cum gesta Episcopalia perspexerit, quæ in oriente in eadem causa

con-

confecta dicuntur, Id iudicaturam, vnde omnes in Dei misericordia gaudeamus: ora pro nobis domine beatissime Papa. Et in 91. Epistola ad hos respondens Innocentius sic scribit, in requirendis de his rebus, quas omni cum sollicitudine decet a sacerdotibus, maxime a vero iustoque & catholico tractari Concilio, antiquæ traditionis exempla seruantes, & ecclesiasticæ memores discipline. Vestræ religionis vigorem, non minus nunc in consulendo, quam antea cum pronuntiaretis vera ratione firmatis, qui ad nostrum referendum approbastis esse iudicium, scientes quid Apostolicæ Sedi, (cum omnes hoc loco positi, ipsū sequi desideremus Apostolum) debeatur, a quo ipse Episcopatus, & tota auctoritas nominis huius emerfit. Quem sequentes tam mala iam dānare nouimus, quam probare laudanda. Et patres Concilij Mileuitani in quo affuit Aug. sic in epistola 92. ad Innocentium scribunt. Quia te dominus gratiæ suæ præcipue munere in Sede Apostolica collocauit, talemque nostris temporibus præstiti, vt nobis potius ad culpam negligentia valeat, si apud tuam venerationem, quæ pro ecclesia suggerenda sunt tacuerimus, quam ea tu possis, vel fastidiose, vel negligenter accipere magnis periculis infirmorum membrorum Christi pastorem diligentiam quæsumus adhibere digneris. Quibus ipse Innocentius in epistola 93. respondens sic inquit: Inter cæteras Romanæ ecclesiæ curas, & Apostolicæ Sedis occupationes, quibus diuersorum consulta fidei, ac modica disceptatione tractamus, frater & coepiscopus noster Iulius, dilectionis vestræ litteras, quas ex Mileuitano Concilio cura fidei propensiore misistis, mihi inopinanter ingressit, & paulò inferius sic ait, diligenter ergo & congruè Apostolico. consultis honori, honori inquam illius, quem præter illa, quæ sunt extrinsecus, sollicitudo manet omnium ecclesiarum super anxijs rebus, quæ sit tenenda sententia, antiquæ scilicet regulæ formam sequuti, quam toto semper ab orbe mecum nostris esse seruata. Verum hæc missa facio, neque. n. hoc vestram credo latere prudentiam. Quid etiam actione firmatis, nisi scientes, quod per omnes prouincias de Apostolico fonte petentibus responsa semper emanent: præsertim quotiens fidei ratio ventilatur. Arbitror omnes fratres & coepiscopos nostros, non nisi ad Petrum 1. sui nominis, & honoris authorem referre debere, velut nunc retulit vostra dilectio, quod per totum mundum possit omnibus ecclesijs in commune prodesse.

QVÆST. CLI.

*Epif. 95.
ad Inno.*

AN in hac vita inueniatur homo sine aliquo peccato. **R**ESPON. Et si nõ inuenitur homo in hac vita sine peccato, id tamen dicitur posse fieri per adiutorium gratiæ, & spiritus Dei; quod vt fiat conandum atque poscendum est, tollerabiliter in id quisquam fallitur: nec diabolica impietas, sed error humanus est, elaboranda & optanda affirmare, etiã si quod affirmat non possit ostendere. Id enim credit fieri posse, quod certe laudabile est velle. Nobis autem sufficit, quod nullus in ecclesijs Dei fidelissimè reperitur in quolibet profectu, excellentia atque iustitia, qui sibi audeat dicere, non necessariam præcationem orationis Dominicæ: Dimitte nobis debita nostra, & dicat se non habere peccatum, ne seipsum decipiat, & veritas in eo non sit, quamuis iam sine querela uiuat.

QVÆST. CLII.

*Epif. 102
ad Eno-
dium.*

AN tota Trinitas, id est Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus in simul operetur in creatura, quod est dicere an opera Trinitatis sint indiuisa ad extra.

RESPON. Nihil putetur in Sancta Trinitate, temporibus locisque distare, sed hæc tria æqualia esse, & coæterna, & omnino esse vi a natura: Non a patre aliam & a filio aliam, & a Spiritu Sancto aliam conditam esse creaturã; sed omnia & singula, quæ creata sunt; & creantur Trinitate creante subsistere; nec quemquam liberari à Patre sine Filio, & Spiritu Sancto, aut à Filio sine Patre, & Spiritu Sancto, aut à Spiritu Sancto sine Patre, & Filio; sed a tota Trinitate. Et si in scripturis diuinis nominentur diuisim, vt pater in voce, qua sonuit, Tu es Filius meus dilectus, & Filius in homine quem suscepit ex Virgine, & Spiritus Sanctus in specie columbæ; hoc fit, vt insinuetur Trinitas; licet tamen sit inseparabilis Trinitas. Nam licet enunciarentur separariim, tamen nec vocem patris, nec animam filij & carnem, nec columbam Spiritu Sancto esse factam, nisi eadem cooperante Trinitate.

Q V A E S T . CLIII.

AN gratia que impium iustificat, detur meritis vel gratuito, sic & fides.

R E S P O N . Gratia, enim est, qua iustificatur impius, id est fit iustus qui prius erat impius. Et ideo percipiendæ huius gratiæ merita nulla præcedunt, quoniam meritis impij non gratia, sed pœna debetur. Nec ista esset gratia si non daretur gratuita, sed debita redderetur. Quid enim habere boni meriti possunt peccatores? Sed nec ipsa remissio peccatorum sine aliquo merito est, si fides hanc impetrat. Neque enim nullum est meritum fidei, qua fide ille dicebat. Deus propitius esto mihi peccatori, & descendit iustificatus merito fidelis humiliatus, quoniam qui se humiliat exaltabitur. Restat igitur ut ipsam fidem unde omnis iustitiâ sumit initium propter quod dicitur ad ecclesiam in canticis, venies & pertransies ab initio fidei, non humano tribuamus arbitrio, nec ullis præcedentibus meritis, quoniam in deo incipiunt bona quæcumque sunt merita, sed gratuitum donum Dei esse fateamur si gratiam veram id est sine meritis cogitamus, sic enim inquit Apostolus: Deus vnicuique partitur mensuram fidei; Opera quippe bona fiunt ab homine, fides autem fit in homine, sine qua illa a nullo sunt homine: Omne enim quod non est ex fide peccatum est. Et cum fides, & gratia sint sine meritis, sed tantum ex dono Dei. Unde provenit quod duo idem verbum Dei audiatur, idem miraculum in conspectu amborum sit, & tamen unus credit, & alter non? Hoc enim est altitudo divitiarum, sapientiar, & scientiar Dei, cuius inscrutabilia sunt iudicia, & apud quem non est iniquitas, dum cuius vult miseretur, & quem vult indurat, neque enim propterea ista sunt iniusta quia occulta.

Epi. 105
ad Sixtū

Luc. 18.

Rom. 12.

Rom. 14.

Q V I A E S T . CLIIII.

AN vita æterna, detur nobis ex præcedentibus meritis?

R E S P O N . Ipsa vita æterna quæ utique in fine sine fine habebitur, meritis præcedentibus redditur, tamen quia eadem merita quibus redditur, non a nobis parata sunt per nostram sufficientiam, sed in nobis facta per gratiam, etiam ipsa gratia nuncupatur,

Epi. ead.
& Enchiridion.
cap. 17.

non ob aliud nisi quia gratis datur, nec ideo quia meritis non datur, sed quia data sunt, & ipsa merita quibus datur. Quod vita æterna vocetur gratia, audi Apostolum, Stipendium peccati mors est inquit, gratia autem Dei vita æterna. Potuisset quidem dicere etiam stipendium iustitiæ vita æterna, ut sicut merito peccati tamquam stipendium redditur mors, ita merito iustitiæ tamquam stipendium vita æterna. Aut si nollet dicere iustitiæ diceret fidei, quoniam iustus ex fide vivit. Unde etiam, & merces appellatur plurimis sanctarum scripturarum locis, nusquam potro dicta est merces iustitiæ vel fides, quia iustitiæ vel fidei redditur merces. Quod est autem merces operantis, hoc militanti stipendium, sed Apostolus nolens nos in gloriolam extollere, inquit stipendium, peccati mors. Recte stipendium, quia debetur, quia digne retribuitur, quia merito redditur. Deinde ne iustitia de humano se extolleret bono merito, sicut humanum meritum malum non dubitatur esse peccatum, non a contrario retulit dicens, stipendium iustitiæ vita æterna, sed gratia, inquit, Dei vita æterna. Et hæc ne præter mediatorem aliqua alia via quaereretur, adiecit in Christo Iesu domino nostro, tamquam diceret, Audito quod stipendium peccati mors sit, quid te disponis extollere? & contrariam morti vitam æternam tamquam debitam stipendium flagitare? Cui debetur vita æterna vera iustitia est. Si autem vera iustitia, est ex te non est, de sursum est, descendens a patre luminum: ut haberes eam? si enim habes eam, profecto accepisti. Quid enim habes quod non accepisti? Quia propter o homo si accepimus es vitam æternam, iustitiæ quidem stipendium, sed tibi gratia est, cui gratia est, & ipsa iustitia. Nam de plenitudine eius accepimus non solum gratiam, qua nunc iuste in laboribus usque in finem vivimus, sed etiam gratiam pro hac gratia, ut in requie postea sine fine vivamus. Hoc nihil salubrius fides credit, quia nihil verius intellectus inuenit.

QUIÆ S T I 2 GLVD

Cum omnia bona a gratia Dei deriverentur, quæro an bona opera nostra sint frustratorum? **R**ESPOND. Homo in domino gloriatur, & non ex operibus, non quia opera bona ista pia cogitatione frustrantur cum Deus reddat unicuique secundum opera eius sitque gloria & honor, &

Rom. 6.
Rom. 13
Abac. 2
37
Rom. 12
1. Cor. 4.

pax omni operanti bonum: Sed quia opera ex gratia, non ex operibus gratia, quoniam fides que per dilectionem operatur, nihil operaretur, nisi ipsa dilectio Dei diffunderetur in cordibus nostris per Spiritum S. qui datus est nobis, nec ipsa fides esset in nobis, nisi Deus unicuique partiretur mensuram fidei.

Q V A E S T. CLVI.

AN Adam si non peccasset mortuus fuisset, & an gratia Dei datur ad singulos actus.

R E S P O N. Determinatum est contra pelлагium, quod si Adā non peccasset, nec moriturus erat. Et quod gratia Dei, & adiutorium etiam ad singulos actus datur, & quod infantes nuper nati non sunt in illo statu, in quo fuit Adam ante præuaricationem, & quod diuites christiani qui bene viuunt, & bene vtuntur diuitijs, possunt saluari, vt vult Apostolus si viuunt, vt ipse ibi docet.

Epi. ead.

1. Tim. 6

Q V A E S T. CLVII.

AN pro incredulis sit orandum, vt fidem Deo auxiliante recipiant? Et ideo hoc querimus, quia quidam pelagiani, vt Vitalis erat, dicunt, quod tantum est veritas infidelibus prædicanda, post modum, vt consentiant veritati orationes nihil valere, sed consentire vel non ita nostrum est, vt si velimus fiat, si autem nolimus, non fit. Et ideo licet infidelis audiat Dei verbum, non est orandum pro eo, vt Deus auxilietur ad credendum, quod est dicere gratiam Dei non dari ad singulos actus.

R E S P O N. Sed hæc opinio, est contra orationes ecclesie que orat pro infidelibus, vt eos Deus conuertat ad fidem, & pro catechumenis, vt eis desiderium regenerationis inspiret, & pro fidelibus, vt in eo quod esse ceperunt eius munere perseuerent, est etiam contra diuum Cyprianum, qui exponens, illud Domine orationis, Fiat voluntas tua, dicit quod ibi Christus docet orare pro infidelibus, inimicis ecclesie, secundum illud domini præceptum orate pro inimicis. Dicit enim Fiat voluntas tua sicut in celo id est in fidelibus ita & in terra id est in infidelibus qui terra nuncupantur, quia terreni hominis imaginem portant, est contra etiam diuinam scripturam, Apostolus enim sic dicit, oramus ad Deum, ne quid faciatis mali, si

*Epi. 107
ad Vitalium.*

Mat. 5.

2. Cor.

13.1

igitur orandus est Deus, utique orandus quia ab ipso est quod petimus. Et sic concluditur quod ad singulos actus in adultis est necessaria gratia Dei, ideo dicit Apostolus, Deus est, qui dat velle, & perficere & Psal. A domino gressus hominis diriguntur, & viam eius volet, non dicit voluit, sed volet, non igitur quia voluit diriguntur, sed quia diriguntur volet. Dicit iterum Psal. Animam voluntariam segregans. Deus hæreditas tux quia, & liberum arbitrium ad diligendum Deum primi peccati granditate perdidimus, & lex Dei atque doctrina quamuis sancta, & iusta, & bona, tamen occidit si non viuificet spiritus, per quem fit, non ut audiendo sed ut obediendo, neque ut lectione, sed ut dilectione teneatur. Quia propter ut in Deum credamus, & pie viuamus, non volentis neque currentis, sed miserentis est Dei, non quia velle non debemus, & currere, sed quia ipse in nobis, & velle operatur, & currere, oremus ergo ut voluntas corrigatur, doctrinæ consentiatur, & natura sanetur.

Q V I A E S T I O C L V I I I .

AN electi sciant se esse de número electorum, & si non sciunt quare sic fit, & quare miscentur non electi, cum electis: non perseveraturi, cum perseveraturis.

Epist. ca. **R**ESPON. Fideles, enim pro seipsis orant, ut perseverent in eo quod esse cœperunt, quia vtile est omnibus vel pœne omnibus propter humilitatem saluberrimã, ut, quales futuri sint scire non possint. Ad hoc dicitur. Qui videtur stare, videat ne, cadat, propter enim huius timoris utilitatem, ne alta sapiamus, & pie viuere incipientes, tamquam securi. Quidam non perseveraturi perseveraturis Dei permissione, vel prouisione, ac dispositione miscentur, quib. cadentib. territi cū timore & tremore gradiamur viam iustam, donec ex hac vita, quæ tentatio est super terram, transeamus ad aliam, vbi iam non sit elatio comprimenda, nec contra eius suggestiones tentationesque luctandum. Aliam rationem pronunc non inuenio, quare Deus non rapit eos qui cadunt, antequam cadant, id est, dum sunt gratia, sicut dicitur Sapientix, quod iustus raptus est ne malitia mutaret intellectum eius: Si quis aliam rationem probabiliorem inuenerit, manifestet, & erit mihi grata.

AN Deus iudicet morientem modo secundum voluntatem futuram ab ipso met Deo preuisam, ut verbi gratia quidam paruuli a parentibus portantur ad baptizandum & moriuntur antequam baptizentur, quidam vero suscipiunt baptismum, quare Deus vult illos mori sine baptismo, & alios non. Dicunt quidam, quod Deus preiudicet utrorumque voluntatem futuram, & sic iudicat eos secundum voluntatem futuram, quia primi eorum debebant male tractare baptismum, ideo non sinit eos baptizari, &c.

RESPOND. Scimus paruulos, secundum ea quae per corpus gesserunt, recepturos vel bonum vel malum. Gesserunt autem non per seipso, sed per eos, quibus respondentibus pro illis, & renuntiare dyabolo dicuntur, & credere in Deum, vnde & in numero fidelium computantur, pertinentes ad sententiam domini dicentis. Qui crediderit, & baptizatus fuerit saluus erit. Vnde & ipsi sicut dixi, si in illa parua aetate moriuntur, utique secundum ea quae per corpus gesserunt, id est tempore quo in corpore fuerunt, quando per corda & ora gestantium crediderunt vel non crediderunt, quando baptizati vel non baptizati sunt, secundum haec ergo quae per corpus gesserunt, non secundum ea quae si diu hic viuerent, gesturi fuerant, iudicantur: Ideo quomodo dicitur propterea quibusdam non dari, quibusdam morituris paruulis Dei gratia dari, quia eorum futuras preiudicat voluntates, quas habituri essent si viuerent, cum secundum ea quae per corpus gessit, non secundum ea quae gesturus esset, si diutius fuisset in corpore, vnusquisque recipiat siue bonum siue malum, sicut Apostolus definit. Quomodo enim homines secundum voluntates suas futuras iudicantur, cum dicat scriptura felices mortui qui in domino moriuntur? certe si iudicarentur secundum ea quae gesturi essent si victuri essent prolixius, felicitas eorum sine dubio non esset segura, & certa, cum quod acturi essent an bene, an male ignoretur, & sic non esset gaudendum de his, qui in fide recta, & bona defuncti sunt, nec dolendum de his, qui in infidelitate defuncti sunt. ergo concludatur quod ex crandus est error quo putatur quod homines secundum suas futuras, quae morientium non sunt futurae, iudicandi sunt voluntates.

Epist. ea.

Mar. 16.

2. Cor. 5.

Apo. 14

Q V A E S T. CLX.

Epi. 108 ad Sclucianam. **A**N baptizatus solo baptismo sanguinis saluet si in eo motitur. **R E S P O N.** Pertinere ad regnum cælorum, non nisi baptizatos intelligere debemus, nisi forte quos angustia passionis inuenit, & nolentes negare Christum antequam baptizarentur occisi sunt, quibus ipsa passio pro baptismo deputata est.

Q V A E S T. CLXI.

Epi. ead. **A**N Apostoli baptismo Christi fuerint baptizati. **R E S P O N.** Quando Apostoli fuerint baptizati, non inuenitur scriptum, sed non omnia quæ facta sunt etiam scripta inueniuntur: Verum tamen facta esse ex cæteris documentis probatur: Scriptum est, quando baptizatus est Apostolus Paulus, & non est scriptum quando alij Apostoli sunt baptizati. Verum tamen etiam ipsos baptizatos esse intelligere debemus, quemadmodum scriptum est, quando baptizatae sunt plebes ecclesiarum in Hierosolima, & in Samaria, quando autem baptizatae sunt plebes gentium, quibus Apostoli epistolas miserunt, non est utique scriptum, & tamen etiam ipsas baptizatas utique minime dubitamus propter illam domini sententiam. Nisi quis renatus fuerit &c. Dicimus ergo quod discipuli Domini, ut habetur, quando exierunt ab Hierosolimis cum domino in Iudæam terram & illic morabantur cum eo, baptizabant ex impositione sui magistri, & ideo intelligimus eos iam fuisse baptizatos, siue baptismo Ioannis, sicut nonnulli arbitrantur, siue quod magis credibile est baptismo Christi. Et hoc patet ex Ioanne, ubi dicit Petro qui lotus est non indiget nisi ut lauet pedes, sed est mundus totus, ubi intelligitur, quod iam Petrus baptizatus fuerat.

Q V A E S T. CLXII.

Epi. ead. **A**N in adultis hominibus requiratur poenitentia ante baptismum, & etiam post baptismum si peccauerint. **R E S P O N.** Agunt enim homines ante baptismum poenitentiam de suis prioribus peccatis, ita tamen ut etiam baptizentur, sicut scriptum est. Loquente Petro ad iudeos, & dicente: Agite poenitentiam, & baptizetur unusquisque vestrum in nomine domini, Iesu

Iesu Christi, & dimittentur vobis peccata vestra. Agunt etiam homines penitentiam si post baptismum ita peccauerint, ut excommunicari, & postea reconciliari mereantur: Sicut agunt in omnibus ecclesijs illi, qui proprie penitentes appellantur. De tali enim penitentia loquutus est Apostolus. Vbi ait, Ne iterum cum venero, humiliet me Deus &c. neque enim scribebat ista, nisi eis qui iam baptizati fuerant. Habemus etiam Simonem Magum post baptismum peccasse, & a Petro admonitus est, ut penitentiam ageret de tali peccato. Fideles etiam humiles quotidie sunt penitentes. dum tundunt pectora dicentes. Dimitte nobis debita nostra.

De conf. dis. 4. ca. Agunt 2 homines. 2. Corin. 12.

Act. 8.

Q V A E S T. CLXIII.

AN de more licite possit episcopus eligere sibi successorem antequam moriatur.

Epi. 110

R E S P O N. Scio post obitus episcoporum, per ambitiosos aut contentiosos solere ecclesias perturbari, & quod saepe expertus sum & dolui, debeo quantum ad me attinet, ne contingat huic prospicere ciuitati. Sicuti modo occurrit in Mileuitana ecclesia, vbi episcopus Seuerus designauerat successorem sine populi consensu, & ideo timebatur perturbatio populi; sed Deus adiuuit, ut cum pace acciperent quem reliquerat successorem. Ego vero in conspectu cleri, & totius populi maioris partis, voluntatem meam, quam credo Dei esse, profero: presbyterum Eradium mihi successorem volo, & ut voluit Aug. sic factum est. A populo acclamatum est. Deo gratias, Christo laudes, dictum est; vigies terties. Exaudi Christe, Augustino vita, dictum est. Sexies decies. Te patrem; te episcopum, dictum est octies. Cumque reticeretur, Aug. dixit. Nolo de Eradio fieri, quod de me factum est. Nam adhuc in corpore posito beatæ memoriæ patris & episcopi meo sene Valerio Episcopus ordinatus sum, & sedi cum illo, quod Concilio Nicæno prohibitum fuisse nesciebam, nec ipse sciebat. Quod ergo reprehensum est in me, nolo reprehendi in filio meo. Erit ergo presbyter, ut est, quando Deus voluerit futurus episcopus.

Epi. 111 & 112. ad Fortunianum, & Pau.

Q V A E S T. CLXIII.

AN Deus videri possit oculis corporeis in hac & futura vita.

R E S P O N. Deum enim nemo vidit vnquam Io. 1 c. Vnde Sanctus

Sanctus Hieronimus ait. Videre Deum sicuti est in natura sua oculus hominis non potest. Nō solum homo, nec Angeli, nec Thoni, nec Potestates, nec Dominationes; nec omne nomen, quod nominatur. Neq; enim creatura potest aspicere creatorem suum.

Mat. 18. His verbis ostenditur quòd neque in futuro seculo videri potest, cum nec Angeli quibus equabimur, videant. Et si dicatur quòd Angeli semper vident faciem patris & Apostolus, quòd tunc videbimus facie ad faciem: per faciem, intelligere debemus interioris, hominis faciem id est mentē, conspicitur enim mente, oculis enim mentis videri potest, cum sit inuisibilis oculis corporis, licet enim se demonstraerit patribus antiquis sub aliqua specie corporali,

Super Lu cam. c. 1. Deum ea specie videri, quam voluntas sua elegerit, non natura formauerit, vt & illud verum sit Deum nemo vidit vnquam, dicit

1. Io. 1. etiam Apostolus. Regi autem seculorum inuisibili incorruptibili, soli Deo, honor, & gloria in secula seculorum. Vnde non audeo ista distinguere, vt dicā, incorruptibili quidē in secula seculorum, inuisibili autem non in secula seculorum, sed tantum in hoc seculo. Verum quia nec ista testimonia falsa esse possunt, beati mundo

Mat. 5. corde quoniam ipsi Deum videbunt. Et scimus quia cum apparuerit similes ei erimus, quia videbimus eum sicuti est. Negare nō possumus filios Dei visuros Deum, sed sicut videntur inuisibilia, vnde autem inuisibilia videntur nisi oculis cordis? Et si dicatur, quòd scriptura attribuit Deo membra corporalia, intelligenda sunt spiritualiter, sicut ergo eū alas Deo attributas audimus, protectionem intelligimus, cum manus operationem, cum pedes præsentationem, cum oculos, visionem qua cognoscitur, cum audimus faciem, iustitiam qua innotescit. Et siquid aliud eadem scriptura commemorat, puto spiritualiter intelligendum. Vnde ego dico quòd Deus totus oculus est, totus manus est, totus pes est. Totus oculus est, quia omnia videt; Totus manus est quia omnia operatur; Totus pes est, quia vbiq; operatur: Ergo oculos non habet; Sed qui dixit. Qui plantauit aurem non audiet, qui finxit oculos non considerat; membra tulit, efficientias dedit.

Et bene apparuisse dicitur multotiens in scriptura Deum ipsum & etiam Angelos, quia scriptura diuina tenere consuevit, vt quod non potest videri, apparere dicatur. Sic habes. Apparuit

Gen. 18.

Deus Abrahæ, nam qui ante non presentitur, sed repentino videtur aspectu.

aspectu apparere memoratur. Vilus est ergo dominus Eliae, & Stephanus, & quibus voluit, & eo modo quo voluit, non secundum plenitudinem diuinitatis, quia Deum nemo vidit vnquam, quia eam que in Deo habitat, plenitudine diuinitatis nemo contempsit, nemo mente aut oculis comprehendit. Vnde Ambrosius dixit apparuisse Deum illis patribus antiquis. Dixit ab eis et specie videtur quod voluntas elegerit, non natura formauerit, potuit dicere non natura monstrauerit, sed maluit dicere formauerit, ne ipsam speciem in qua Deus elegit apparere, de sua natura formare patretur. Ex hoc utique conuinceret conuertibilis esse mutabilique substantia: quod ipse Deus a fide piorsu auerteret. Inuisibilis est igitur natura Deus, & non videtur in loco, sed mundo corde, nec tactu tenetur, nec sentitur incessu, ideo cum loqueretur cum Moysse facie ad faciem. Nihilominus hac visione Moyses non quietabatur, sed dicebat: si inueni gratiam ante te, ostende mihi temetipsum. Quid ergo? ille non erat ipse? Si non esset ipse, non ei diceret. Ostende mihi temetipsum, ipse ergo erat, in ea specie qua apparere voluerat, non autem ipse apparebat in natura propria, quam Moyses videre cupiebat. Ea quippe promittitur sanctis in alia vita. Quomodo autem sancti in resurrectione videant Deum oculis corporis gloriosi, an non, de terminare difficillimum est, quia si vident oculis talis corporis, oporteret quod corpus in resurrectione fieret spirituale, & sic & oculi essent spirituales, quia oculis corporalibus non potest videri. Tene ergo sententiam diui Ambrosij, & meam, in resurrectione non facile est Deum videre, nisi his, qui mundo sunt corde, quia beati mundo corde Deum videbunt. Vnde epilogo dicimus, quod si quis vtrum possit Deus videri: Resp. potest, si quis, unde sciam? Resp. quia in veracissima scriptura legitur, beati mundo corde quoniam ipsi Deum, videbunt, & cetera talia. Si quaeris quomodo dictus sit inuisibilis, si videri potest? Respondeo inuisibilem esse natura, & plenitudinem suae diuinitatis quisquam nec oculis corporis vidit, nec ipsa mente aliquando comprehendit, videri autem eum vult, sicut vult, plurimis enim visus est non sicuti est, sed quali specie illi placuit apparere. Si quaeris quomodo eum vidit Cain sceleratus, & dyabolus quando venit eum Angelis ut coram illo assisteret, si tantum mundo corde vident Deum? Respondeo quod non est conueniens, ut etiam videant Deum, qui voces ab eo factas aliquando audiunt, si quaeris, vtrum sicuti est aliquando possit videri. Respondeo

111. 193
- 2/2
ambrosius
Exo. 33.

211. 2
- 2/2
- 2/2
- 2/2
- 2/2

Gen. 4.

Iob. 1. 2.

deo filijs hoc esse promissum, de quibus dictum est scimus, quia cū apparuerit, similes ei erimus, quia videbimus eum sicuti est: Si quæris. Vnde eum videbimus? Respondeo, vnde Angeli vident, qui bus tunc erimus æquales: Sicut enim videntur ista visibilia, Deū nemo vidit vnquam, nec videri potest, quoniam lucem habitat inaccessibleē, & est natura inuisibilis, sicut incorruptibilis.

Q V Æ S T. CLXV.

IRa quid sit inquirendum, est a nobis.

*Epi. 115
ad Ne-
bridium.*

RESPON. Ira est quantum mea fert opinio, turbulentus appetitus auferendi ea quæ facilitatem actionis impediunt, itaque plerumque non hominibus tantum, sed calamo irascimur in scribendo, eumque collidimus atque frangimus. Et cuique instrumento quilibet ex quo difficultatem se pati arbitratur. Hac autem assiduitate irascendi se crescere etiam medici affirmant: cimento autem fellis, rursus & facile ac prope nullis existentibus causis irascimur, ita quod suo motu animus fecit in corpore ad eum rursus commouendum valebit.

Q V Æ S T. CLXVI.

AN mores qui in aliquibus ecclesijs seruantur, sint ab omnibus seruandi? & si non, qui sunt seruandi ab omnibus, & qui a quibusdam.

*Epi. 118
ad Iannu-
rium.
dist. 12.
cap. IIIa.*

RESPON. Illa quæ non scripta, sed tradita custodimus, quæ quidem toto orbe terrarum obseruantur, dantur intelligi vel ab ipsis Apostolis, vel plenarijs concilijs, quorum est in ecclesia saluberrima auctoritas, commendata atque statuta retineri, sicuti quoddam domini passio, & resurrectio, & si quid aliud tale occurrerit, quod seruatur ab vniuersa quocumque se diffundit ecclesia. Alia vero quæ per loca terrarum, regionesque variantur, sicuti est, quod alij ieiunant sabbato, alij vero non. Alij quotidie communicant corpori, & sanguini dominico alij certis diebus accipiunt, & si quid aliud huiusmodi animaduerti, potest totum hoc genus rerum, liberam habet obseruationes. Nec disciplina vlla melior est in his, graui prudentiq; christiano, quam ut eo modo agat, quo agere viderit ecclesiam ad quamcunque deuenerit, sic etiam tu ad quam forte ecclesiam veneris, eius morem serua: si cuique non vis esse scandalo, nec quemquam tibi.

Q V Æ S T. CLXVII.

AN recipientes Eucharistiam quotidie bene faciant, & qui non recipiunt nisi certis diebus an & ipsi bene faciant.

R E S P O N. Dixerit aliquis non quotidie accipiendam Eucharistiam: Quæsieris quare? Quoniam eligendi sunt inquit dies quibus purius homo continentiusque viuit quod ad tantum sacramentum dignus accedat. Alius dicit e contrario quando peccatum est maximum, debet authoritate episcopi ab altario remoueri ad agendam pœnitentiam, non enim eo tempore accipiendum est quo quispiam agere pœnitentiam debet de suo peccato, cœterum si peccata tanta non sunt, vt excommunicandus quisquam homo iudicetur, non se debet a quotidiana medicina dominici corporis separare. Rectius inter eos fortasse quisquã dirimit litem qui monet, vt præcipue in Christi pace permaneant. Faciat autem vnusquisque quod secundum fidem suam piè credit esse faciendum. Neuter enim eorum exhonorat corpus, & sanguinem domini, si saluberrimum sacramentum certatim honorare contendunt. Neque enim litigauerunt inter se, aut quisquam eorum se alteri proposuit, Zachæus, & ille Centurio, cum alter eorum gaudens in domum suam susceperit dominum. Alter dicit. Non sum dignus vt intres sub tectam meum. Ambo, Saluatorem honorificauerunt, diuerso & quasi contrario modo. Ambo peccatis miseri. Ambo misericordiam consecuti sunt.

Epi. cad.

Luc. 19.
Matt. 8.

Q V Æ S T. CLXVIII.

QVare anniuersarius dies celebrandę dominicę passionis non ad eundem redeat anni diem, sicut dies qua traditur natus Christus. Et si hoc fit propter sabbatum & lunam, quid sibi velit in hac re obseruatio sabbati, & lune.

R E S P O N. Dies Natalis domini, non in sacramento celebratur, sed tantum in memoriam reuocatur per ipsum, quod natus sit, ac per hoc nihil opus erit, nisi reuolutum anni diem, quo ipsa res acta est, festa deuotione significari, sacramentum est autem in alia celebratione, cum rei gestę ita rememoratio fit, vt aliquid etiam significari intelligatur, quod sanctè accipiendum est. Pascha enim agnus

Epi. 119
ad Iamuz
vium. ca.
1. 2.

agimus non solum ut rememoremur rem gestam, id est quod Christus sit mortuus, & resurrexerit, sed etiam ut sacramenti significationem non omittamus, significat enim transitum de hac vita mortali ad aliam, vitam immortalis. Pascha enim hebraice latine dicitur transitus. Hic transitus a nobis modo agitur per fidem, quæ nobis, est in remissionem peccatorum. Hæc igitur innovatio vite doctæ, est quidam transitus de morte ad vitam, qui primo fit per fidem, ut in spe gaudeamus, & in tribulatione patientes simus: Propter hanc ergo novitatem vite primus mensis in anni mensibus celebrationi huic attributus, est. Nam & ipse dicitur mensis novorum. Quia vero in toto tempore sæculi, nunc tertium tempus apparuit, id est tempus gratiæ, ideo resurrectio domini tridua, na est. Hoc ergo & in lunari numero significatur, quia enim septenarius in scripturis mystice sumitur. Ideo in tertio septenario, id est in tertia hebdomada lunæ, pascha celebratur, i. qui dies occurrerit, a quarta decima in vicesimam primam.

Q. V. A. S. T. CLXIX.

Quadragesima nostra. Unde habet auctoritatem, & quare iuncta est tempori dominicæ passionibus.

Sp. ead. cap. 15.

RESPON. Quadragesima sanè ieiuniorum habet auctoritatem, & in veteribus libris, ex ieiunio Moysi, & Helyæ, & ex euangelio, quia totidem diebus dominus ieiunavit, demonstrans euangelium non dissentire a lege, & prophetis. In persona quippe Moysi lx. in persona Helyæ Prophetæ accipiuntur, in qua ergo parte anni congruentius observatio quadragesimæ constitueretur nisi con fini atque contigat dominicæ passioni? Quia in ea significatur hæc vita laboriosa, cui opus est continentia, ut ab ipsius mundi amicitia ieiunetur. Numero autem quadragenario vitam istam propterea figurari arbitror, quia denarius in quo est perfectio beatitudinis nostræ, sicut in octonario quia redit ad primum, ita in hoc mihi videtur exprimi, quia creatura quæ septenario figuratur, adheret creatori, in quo declaratur unitas trinitatis per uniuersum mundum temporaliter annuntianda, quia mundus, & a quatuor ventis delimitur, & quatuor elementis erigitur, & quatuor anni temporum vicibus variatur. Decem autem quaterni in 40. consumuntur, quadragenarius autem partibus suis computatus, addit ipsum denarium

denarium, & fiunt. 50. tamquam merces laboris, & continentiae. Vnde non frustra dominus post resurrectionem 40. diebus cum discipulis suis conuersatus est, & postquam ascendit in caelum 10. diebus interpositis misit Spiritum. S. & fiunt. 50. & figurant post laborem, quietem, & mercedem, ideo sunt dies letitiae, & non ieiunij, & halleluia cantatur, quod significat actionem nostram futuram non esse nisi laudare Deum.

Q V A E S T. CLXX.

Quare dicuntur filij promissionis in Isaac maxime illi qui deputantur gratiae noui testamenti.

R E S P O N. Multum est, & nimis longum, diligenter enucleare, cur filij promissionis pertinentes ad Isaac, noui testamenti gratiae deputentur, breuiter tamen attingam. Non omnia Deus quae praedicat, promittit praedicat enim etiam illa quae ipse non facit, quia est omnium praescius futurorum, praedicat ergo, & peccata hominum quae potuit praescire, non facere, promittit autem quae ipse facturus est, nec ea mala sed bona. Quis enim promittit mala? Quamuis itaque mala inferat, mala non peccata sed supplicia, minatur tamen ea potius quam promittat. Omnia largitur, & praescit, sed peccata praedicat, supplicia minatur, beneficia pollicetur. Filij ergo promissionis, filij sunt beneficij. Haec est gratia, quae gratis datur, non meritis operantis, sed miseratione donantis.

*Epi. 120
ad Hono.
cap. 19.*

Q V A E S T. CLXXI.

Cum oramus quid orare debemus?

R E S P O N. Propheta in Psal. 26. dicebat. Vnam petij a domino hanc requiram, vt inhabitem in domo domini omnibus diebus vitae meae, vt contempler delectationem, Dei & visitem templum eius. Propter enim hanc adipiscendam vitam, & inhabitationem in domo domini ipsa vera vita nos orare docuit, non in multiloquio tamquam eo fiat vt exaudiamur, quò loquaciores sumus cum eum oramus. Sed quid est, quod hortatur nos semper orare, si non in multiloquio exaudimur? Deum, quod aliud est multus sermo, aliud diuturnus affectus, vult. n. longum affectum, sed breuè loquutionem. Absit enim ab oratione multa loquutio, sed non desit multa praeca

*Epi. 121
ad Probam.*

rio, si seruens perseverat intentio. Nā multum loqui est in orando re necessarium sumperfluis agere verbis. Multum autem precari est ad eum quem precamur, diuturna, & pia cordis exercitatione pulsare. Quid est etiam quod vult Deus ut eum oremus, si scit quid nobis necessarium sit antequam eum petamus: nisi intelligamus, quod Deus noster non voluntatem nostram sibi velit innotescere, quam non potest ignorare, sed exerceri in orationibus desiderium nostrum, quo possimus capere quod preparat dare.

Q V A E S T. CLXXII.

031
Epi. 122
ad Vito
riam.

Quare iusti in hoc mundo, etiam si non merentur propter peccata tribulationes, affliguntur tamen cum peccatoribus.

R E S P O N S. Quanta libet enim iustitiam seruemus, quanta libet domino obedientiam exhibeamus, nunquid meliores esse possumus multis sanctis viris veteris testamenti? Ut illis tribus pueris in camino ignis positis, qui omnes in tribulatione positi, precantes dominum; dicebant Deum iustum, qui puniebat eos propter eorum peccata, lege Daniele 3. & c. 9. Et postea dicitur Prouer. 3. Quem enim diligit dominus corripit. Flagellat autem omnem filium quem recipit. Vnde & Apostolus si nosmetipsos iudicaremur a domino non utique iudicaremur, cum iudicamur autem a domino corripimur, ne cum hoc mundo damnemur.

Hebr. 12

Q V A E S T. CLXXIII.

An ab aliquibus sanctis fiant miracula, & ab aliquibus non, & in aliquo loco sancto fiant curationes, & mirabilia, & in alio loco sancto non, & si hoc verum est. Vnde prouenit, quod hic ubi sunt multae reliquiae sanctorum non fiunt mirabilia, & in alio loco ubi sunt aliae reliquiae fiunt multa mirabilia.

Epi. 137
ad Eccl.
Hippon.

R E S P O N S. Et si Deus sit vbique, & nullo includatur loco, qui condidit omnia, & eum a veris adoratoribus in spiritu, & veritate oportet adorari, verum tamen ad ista quae hominibus visibiliter nota sunt quis potest eius consilium perscrutari, quare in alijs locis haec miracula fiant, in alijs non fiant? Nam & nos nouimus Mediolani apud memoriam sanctorum ubi mirabiliter, & terribiliter demones confitentur, firem quandam, quia ad eum locum venerat

venerat vt falsum iurando deciperet, comptulsum fuisse confiteri furtum, & quod abstulerat reddere. Nunquid non & Aphrica sanctorum martyrum corporibus plena est? Et tamen nusquam hic scimus talia fieri. Sicut enim quod Apostolus dicit. Non omnes sancti habent dona curationum, nec omnes habent diiudicatione spirituum, ita nec in omnibus membris sanctorum ista fieri voluit ille, qui diuidit propria vnique prout vult.

I. Corin.
12.

Q V A E S T. CLXXIII.

AN Christus in cælo habeat ossa, & sanguinem, & liniamenta, & vestimenta, & corpus suum sit spiritus, an spirituale, & per consequens etiam hostium in resurrectione.

R E S P O N. Ego proinde domini corpus ita in cælo esse credo vt erat in terra, quando ascendit in cælum. Dixit enim discipulis suis de sua resurrectione dubitantibus, videte manus meas, & pedes; palpate & videte quia spiritus ossa & carnem non habet, sicut me videtis habere. Et licet habeat carnem, & sanguinem, est tamen incorruptibilis ex diuina potentia, quia valet diuina potentia dei ista visibili atque tractabili natura corporum quibusdam manentibus auferre quas voluerit qualitates, ac per hoc valet etiam membra mortalia formæ liniamenti manentibus, corruptione vero mortalitatis emortua, stabili vigore firmare, vt absit labes, absit effigies, absit motio, absit fatigatio, absit vescendi potestas, absit esuriendi necessitas, & remaneat corpus verum, sed non animale spirituale autem sic: quoniam, vt dicit Apostolus semper corpus animale surget corpus spirituale, non dicit surget spiritus, contra aliquos qui volunt, quod in resurrectione corpus fiat spiritus, nam sicut corpus animale, non est anima, ita corpus spirituale non est spiritus, & sic Apostolus est contra eos.

Epi. 146
ad Con-
sen. li. 24

I. Corin.
15.

Q V A E S T. CLXXV.

AN officium dyaconi, presbyteri, & sit graue & periculosum, & laboriosum.

R E S P O N. Nihil in hac vita video, & maxime hoc tempore facilius, & lætius, & hominibus acceptabilius episcopi, aut presbyteri, aut diaconi officio, si persuntoriè, atque adulatoriè res agatur, sed nihil apud Deum miserius, & tristius, & damnabilius. item

Epi. 148
ad Vale-
riū epif.

Mille Quæsitæ.

G 2 nihil

nihil esse in hac vita & maxime hoc tempore difficilius, laborio-
sius periculosius episcopi, aut presbyteri, aut diaconi officio, sed
apud Deum nihil beatius si eo modo militetur quo noster impera-
tor iubet.

Q V A E S T. CLXXVI.

Quid sit pulchritudo corporis inquiritur.

Epi. 151

R E S P O N. Pulchritudo corporis est congruentia partiū
cum quadam coloris suavitate.

Q V A E S T. CLXXVII.

AN extra ecclesiam catholicam possit quis saluari licet bene
viuat.

Epi. 152

*ad Dona-
rianos.*

can. 23.

q. 4. cap.

si quis.

R E S P O N. Quisquam ergo ab hac catholica ecclesia fuerit
separatus, quamlibet laudabiliter se viuere existimet, hoc solo
scelere, quod a Christi unitate disiunctus est, non habebit vitam
sed ira Dei manet super eum. Quisquis autem in hac ecclesia be-
ne vixerit, nihil ei praediciant aliena peccata, quia in ea vnusquis-
que suum onus portabit.

Q V A E S T. CLXXVIII.

AN liceat iurare per Deos falsos, & si quis iurauerit per eos, sit
peccatum seruare iuramentum, vel saltem uti fide eius qui iu-
rauerit, & facere sibi iurare per Deos falsos.

Epi. 154

*ad Publi-
colam.*

can. 22.

q. 1. cap.

Mouet,

capit. sed

quaritur

R E S P O N. Qui enim iurat per Deos falsos, & fidem non ser-
uat iuramenti, bis peccat, & quia iurauit per quos non debuit, &
quia contra pollicitam fidem fecit, si autem quis utitur fide eius
qui iurauerit per Deos falsos, & quod utatur ad licitam & bonam
rem, non peccat, quia non peccato eius se sociat quod per demonia
iurauit, sed bono pacto eius quod fide seruauit, verumtamen sine
vlla dubitatione minus malum est per Deū falsum iurare veraciter
quam per Deum verum fallaciter quāto enim pro quod iuratur ma-
gis, est sanctum, tanto magis, est periale periurium. Facere autem
iurare sibi per Deos falsos, non iudico peccatum: cum dicitur, **Q**
Gen. 26. Isaac, & Abimelec iurauerunt sibi mutuo, utique Isaac, per Deum
suum,

suum, & Abimelech per suū, & ratio hoc vult, & permittit pro pace seruanda, licet enim vti p̄ce eorum cum quibus viuimus in terris Alioquin oporteret exire de terra.

Q V A E S T. CLXXIX.

AN christianus peccet si permittit idolatram summere aliquid de luco, de area de torculari ad sacrificia demoniorum peragenda, vel peccet v̄tendo fonte, quō v̄tur idolatra.

R E S P O N. Cum quis sumit aliquid ad sacrificium idolorum peragendum, peccat christianus si permittit sumere; quando prohibendi potestate habet. Quod si non scit factum nec cōperit, aut prohibendi potestatem non habuit, non peccat, & etiam potest vti reliquis fructibus mundis, vnde illa sublata sunt, quæ ad illa sacrificia dicata sunt, sicut etiam vti possumus fontibus, vnde idolatræ hauriunt aquam pro suis sacrificijs peragendis, quemadmodum, & aere in quē vadit fumus illorum sacrificiorum v̄timur.

Epi. ead. cau. 22. q. 2. c. 51 de Area.

Q V A E S T. CLXXX.

AN ille peccet qui facit malum putans facere bonum.

R E S P O N. Si quis autem putauerit bonum esse, quod malum est, & fecerit hoc putando, vti que peccat, & ea sunt omnia peccata ignorantie, quando quisque bene fieri putat, quod malum sit.

Epi. ead.

Q V A E S T. CLXXXI.

AN sit dicendus hæreticus qui pertinaciter non affirmat falsam sententiam.

R E S P O N. Qui sententiam suam quamuis falsam, atque peruersam, nulla pertinaci animositate defendit præsertim quam non audacia præsumptionis suæ pepererit, sed a seductis atque in errorem lapsis parentibus accepit, quarit autem cauta sollicitudine veritatem, corrigi paratus cum inuenerit, nequaquam est inter hæreticos deputandus.

Epi. 162 ad Dona tistas.

Q V A E S T. CLXXXII.

AN Principatus ecclesiae Christi sit Romae, & etiam aliis si-
bi fuerit.

Epi. ead. **R**ESPON. In Romana ecclesia semper Apostolicae cathedrae
vigilant principatus, & sunt verba formalia Augustini.

Q V A E S T. CLXXXIII.

AN liceat in defensione fidei aliquando vi verbis, quae non iu-
uenerunt in sacra scriptura.

Epi. 178 **R**ESPON. Graeci in Concilio tractantes unitatem Trinitatis,
In alter- posuerunt hoc nomen, Homusion, quod significat unitatem sub-
catione stantiae Trinitatis, & tamen non inuenitur in sacra Scriptura, inue-
inter Au- nitur tamen res, id est aequalitas substantialis Patris, & Filij, & Spi-
gust. ritus Sancti per alia nomina: Dummodo ipsa res inueniatur in ap-
Pascen- pta Scriptura, potest exprimi ab vnoquoque per suae linguae vocabu-
tium. la, licet talia vocabula non inueniantur in ipsa Scriptura.

Q V A E S T. CLXXXIII.

AN liceat fugere persecutiones: sic enim Matth. dicitur cum
persequerentur vos in vna ciuitate fugite in aliam.

Mat. 10. **R**ESPON. Faciant serui Christi ministri verbi, & sacramen-
Epi. 180 ti eius, quod praecipit, siue permittit dominus. Fugiant omnino
ad Hono- de ciuitate in ciuitatem, quando eorum quisquam specialiter a pe-
ratum. secutoribus quaeritur, ut ab alijs, qui non ita requiruntur non de-
serat ecclesia, sed praebent cibaria conferuis suis, quos aliter viuere
non posse nouerunt: Cum autem omnium, id est episcoporū,
& clericorum est commune periculum, hi qui alijs indigent, non
deserantur ab his quibus indigent. Aut igitur totus populus fu-
giat Christianus: Et si non potest fugere, nec illi fugiant, quibus
pernitet supplere necessitatem ecclesiasticam: sed cum populo pa-
riter viuant, & pariter sufferant: & hoc dicitur praecipue pastoribus
animarum, qui non debent derelinquere populum indigentem mi-
nisterio eorum: sed cum eo ad bonum & malum debent permanere.
Fuerunt tamen quidam episcopi de Hispania, qui fugerunt:

sed plebes suæ prius fugam arripuerant, & sic fuit licitum eis: & quia maior pars populi fugerat, & consumptus fuerat, & quia cū illis paucis, qui remanserant multi ecclesiastici cum illis remanserant, ut subuenirent in necessitatibus sacramentorum; unde sic concluditur, licere ministris Christi fugere, quando ibi aut plebs Christi non fuerit cui ministretur; aut etiam fuerit, & potest impleri per alios ministerium. Sic fecit Apostolus Paulus, quando submissus est in sperta, fugit e Damasco: sed non defuerant intus, qui supplerent ministerium ecclesiæ: Sic sanctus Athanasius Alexandrinus episcopus fugit, quia solus quærebatur, sed sua ecclesia non fuit deserta: cum multalij ministri essent: Cum autem plebs maneret & ministri fugiant, & ministerium subtrahitur a populo, tunc mercenarij sancti, & non pastores, qui fugiunt, cum vident lupum venientem.

CLXXXV. T. 2. CA. V. O.
Q V A E S T. CLXXXV.

AN conjugati possint uovere continentiam suo consensu Alterius partis, utpote vxor sine mariti consensu, & maritus sine vxoris consensu; & an vxor possit dispensare facultates domus, quomodo voluerit sine consensu mariti? & an post votum viri quisque possint redire ad concubitus.

R E S P O N. Continentiam quam suscepisti marito tuo nondum volente, non secundum sanam doctrinam suscepisti, quia inquit Paulus. 1. Corin. 7. Vxor non habet potestatem corporis sui, sed vir: similiter e conuerso. Postquam vero tibi consensit, ut continenter viueres, & tecum ipse similiter continenter viuere determinauit, non amplius ad concubitus viri reddere debes, sed quod pari consensu vouistis, perseveranter vsque in finem Deo reddere debes. Et etiam dico tibi, quod licet tuus maritus uouerit tecum continentiam, non propter hoc destitit tuus esse maritus. Ideo nihil de tua veste, nihil de tuo auro, vel argento, vel quacunque pecunia, aut rebus vllis terrenis tuis, sine arbitrio eius dispensare debes, quia non licet mulieri conjugata dicere. Facio quod volo de meo, cum & ipsa non sit sua, sed capitis sui, hoc est viri sui. Ideo Sara vocabat Abraham dominum suum, & ideo si vxor uellet elemosynam magnam facere deberet cum consilio viri sui facere.

502. 193
503. 194
504. 195
505. 196

Edi. 199
ad Edi-
ciam.
33. 9. 5.
cap. quod
Deo.

Q V A E S T. CLXXXVI.

AN verus christianus possit dici seu nominari Iudæus, vel Israelita.

R E S P O N S. Christianus quidem, dici potest Iudæus; non carnaliter, sed spiritualiter intelligendo, & hoc aperit Paulus: ubi dicit, circumcisio quidem prodest &c. usque in finem capituli. Sed advertendum est, quod Christianus non debet tali nomine nominari multum, ne propter ambiguitatem vocabuli, quam non diu scernit quotidiana loquutio, illud profiteri videatur, quod inimicum est nomini christiano, id est legem Moysi secundum litteram, cum custodiat secundum spiritum, & sit Iudæus spiritu, & non carne.

Q V A E S T. CLXXXVII.

AN malefaciens possit cogi ad benefaciendum, cum nemo inuitus saluetur: & si quispiam vult perire, suæ hoc voluntati relinquitur.

R E S P O N S. Attendendum est, quod dicit Apostolus. 1. Tim. 3. Qui episcopatum desiderat bonum opus desiderat: & tamen coguntur multi ad suscipiendum hoc onus boni operis, inuitis ipsis. Quanto magis, qui sunt in errore pernicioso, & in mala vita trahendi sunt, & perducendi ad veritatem, vel cognoscendam, vel eligendam, non solum, ut honorem habeant, sed ne pereant? Dices, deus de nitinus liberum arbitrium, ideo nec ad bonum cogi debemus? Si sic est: Quare coguntur illi ad episcopatum suscipiendum? Attende ergo quod considerare non vis. Ideo voluntas bona misericorditer impenditur, ut mala voluntas hominis dirigatur. Nemo enim damnatur, nisi merito prauæ voluntatis, nec quisquam saluatur, nisi habuerit bonam voluntatem. Et ideo ubi est amor, operatur ut suus frater non permâneat in mala voluntate; Nam si voluntas mala semper suæ permittenda est libertati, quare dominus toties flagellauit populum Israel, ut prohiberet à malo? Prostrauit Paulum, ne persequeretur ecclesiam? Monetur pater in ecclesiastico, ut percütat filium prauum ad corrigendum? Quare corripuntur pastores, & dicitur eis, errantem ouem non reuocatis, perditam non inquisistis?

QVAEST.

*Epi. 100
ad Afel-
licum.
Rom. 2.*

*Epi. 104
ad Dona-
tum her.
1. 1. 1. 1.
1. 1. 1. 1.
1. 1. 1. 1.
1. 1. 1. 1.
1. 1. 1. 1.*

*Ecl. 30.
Prov. 23*

Q V A E S T. CLXXXVIII.

AN Sancti in celo premientur ex bonis operibus in hoc mundo factis.

R E S P O N. Nulli itaque dubium est intra patris mansiones Diuum Hieronymum vnam ex maioribus, & sublimioribus sedibus obtinere. Cum enim homo ibidem secundum opera premietur: & iste perfectioris penè vitæ extiterit, clarè patet ipsum vnum maioribus ciuibus cœlestis Hierusalem fore.

Q V A E S T. CLXXXIX.

AN sit recurrendum ad intercessionem sanctorum, vt orent pro nobis ad emendationem nostræ malæ vitæ.

R E S P O N. Augustinus sic rogat Diuum Hieronymum iâ carne exutum: sed quæso tui seruuli, quamquam vilissimi quem dilexisti in mundo nimia charitatis affectione, recorderis, vt tuis interuentionibus, & peccatis emender, tua gubernatione, recto calle, inoffenso pede procedam, tuis defensionibus assiduis ab inimicis mihi continue insidiantibus protegar, tuoque sancto ductu salutis portum attingam.

Q V A E S T. CXC.

AN beati quædam velle presumant, quæ obtinere nequeant.

R E S P O N. Hieronymus iam beatus sic inquit ad Augustinum in visione eum alloquens in die tamen, & non in nocte: Vnum Augustine noueris, quod sanctorum animæ ita in illa æterna gloria in Deo sunt solidatæ, & firmatæ, quod nulla sibi inest alia voluntas nisi Dei, quod nil velle aliud possunt, nisi quæ Deus vult: Ideo quæ volunt obtinere possunt: Etenim quæcunque volunt, & Deus vult & adimplet. Nemo quippe nostrum suis fraudatur desiderijs, quia nil præter Deum aliquis nostrum sperat: quoniam vero semper vt volumus Deum habemus, nostrâ semper desideria sunt plenissimè adimpleta.

Q V A E S T. CXCI.

AN paruuli indigeant baptismo, pro salute acquirenda, quod est dicere an contrahant peccatum ex Adam, quo mediante indigeant

di. 224

Epi. 205
ad Cyril-
lum.

Epi. ead.

Epi. ead.

di. 103

di. 101

Mar. 16

digeant lauacro baptismi, Nam arguit sic, Pelagius. Si Adę peccatum etiam non peccantibus nocet, ergo & Christi iustitia etiam non credentibus prodest, & hoc est falsissimum, & apud Pelagium, & apud nos, quia inquit Dominus. Qui non crediderit condemnabitur.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.
Epi. 16.
in calce
tom. 2.

R E S P O N. Clare patet ex illo argumento Pelagij concedi non posse prodesse non credentibus iustitiam Christi, & tamen paruuli admittuntur ad baptismum, ergo aliquid eis prodest, cum & paruuli baptizati sint in numero credentium. Vnde licet sua argumenta contra veritatem posita, non valeam refellere, video tamen his esse inhaerendum; quæ in scripturis sunt apertissima, vt ex his reuelentur obscura. Nam in scripturis lucidissime apparet præter Christi societatem non posse quemquam ad vitam æternam peruenire, nec diuino iudicio inuisite aliquem ab illa vita, & salute separari. Vnde fit consequens, vt quoniam nihil agitur aliud quando paruuli baptizantur, nisi vt incorporentur ecclesie, idest Christi corpori, membrisque socientur, manifestum sit eos ad damnationem, nisi eis consultum fuerit, pertinere. Non autem damnari possent, si peccatum vtiq; non haberent: peccatum actuale non possunt habere, cum nondum habeant usum rationis, restat, vt originale habeant, quod negat schola Pelagij.

Q V A E S T. C X C I I.

Epi. ead.
Io. 10.

AN paruuli possint baptizari ante octauum diem, cum circuncisio in illo veteri populo, quæ loco baptismi dabatur, ante octauum diem non daretur.

R E S P O N. Sancto Concilio visum est nulli hominum nato, misericordiam Dei, & gratiam esse denegandam: quia Dominus dicit. Filius hominis non venit animas perdere, sed saluare. Et ideo quantum in nobis est si fieri potuerit nulla anima perdenda est; ideo & ante octauum diem si necessitas fuerit, baptizandus est puer, etiam statim vt natus est, & non est standum ceremonie circuncisionis, cum circuncisio esset umbra futuri, & non vt intelligeremus et baptismum octauo die, ex quo natus est homo, dari oportere, data est: sed nos in Christi resurrectione spiritualiter circuncidi, q tertio quidē post diē passionis, in diebus hebdomadarū, quibus tempora prouoluuntur, octauo hoc est post sabbatū primo die a mortuis

tuis resurrexit, sed dices vt etiam in q. superiori. 189. dictum est. Qui nascuntur ex patre, & matre baptizati, non indigent baptismo, vt mudentur a peccato originali, quod iam in parentibus est deletum, id est non possunt transmittere quod non habent in suos filios. Ad hec dicitur quod exemplis, est respondendum vt responsio capiatur, te qui interrogas me, quomodo peccatum quod mundatur per baptismum, maneat in eis quos genuerint baptizati, & ego interrogo, quomodo præputium quod per circucisionem auferitur maneat in eis quos genuerint circuncisi? quomodo etiam palea quæ opere humano tanta diligentia separatur, maneat in fructu qui de purgato tritico nascitur? interrogæ etiam quare non nascantur christiani de christianis, & tamen nullus dicit christianum nasci de christiano, sed fieri debere? Fatendum igitur, est quod sicut de christianis, non christianus, & de consecratis non consecratus nascitur, ita & de mundatis parentibus nõ mundatus nascitur. Quia sicuti generatio non facit christianum, se regeneratio, ita a peccatis nemo nascens, sed omnes renascendo mundantur, sed iterum dices, concedo quidem respectu carnis quæ est ex traduce, in qua carne, est mortalis feminis vitium, indigere paruulos mundatione, sed anima cum non sit ex traduce (vt admittimus, quia nõ dum decisum est an sit ex traduce vel non) sed a Deo immediate creata, & tamen ipsa sola poenam meretur, vnde est, vt hodie creata, tam antiquum peccatum portet alienum? Hæc sunt Pelagij verba: Ideo sic respondeo, si anima non est ex traduce. Ergo quæ ista iustitia est vt recens creata, & ab omni delicto porsus immunis, & libera passiones carnis, diuersosque cruciatus, & quod est horribilius etiam de nonum, incursum, in paruulis sustinere cogantur? Neque enim aliquid horum caro sic patitur, vt non ibi anima potius, quæ viuit, ac sentit luat poenas, hoc enim si iustum ostenditur, sic etiam ostendi potest, quæ iustitia in carne quoque peccati, subest originale peccatum, baptismatis sacramento, & gratiæ misericordie mundandum: Si autem illud ostendi non potest, neq; hoc posse atbitror. Aut ergo vtrûque occultum seramus, & nos homines esse meminerimus, aut aliud aliud de anima opus, si necesse videbitur, cautela sobria disputado moliamur, sed pro hunc stemus in sententia Apost. Per vnum hominem peccatum in hunc mundum intrauit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertransijt, dicit in omnes ergo &c.

Rom. 5.

TOMVS TERTIVS OPERVM DIVI

AUGVSTINI.

QVÆST. CXCIII.

RVI quod sit, & etiam uti.

RESPON. Frui enim est amore alicui rei inherere propter seipsam, & uti est, quod in usum venierit, ad id quod amas obtinendum refertur, si tamen amandum est). Nam usus illicitus potius abusus vel abusus est.

*Lib. 1. de
doc. christi-
an. 1.
cap. 4.*

QVÆST. CXCIII.

AN omnes nationes Deum quem colunt, credant esse quod melius est.

RESPON. Nam cum ille vnus cogitatur Deorum Deus, ab his etiam qui alios, & suspiciantur, & vocant & colunt Deos, siue in cælo, siue in terra, ita cogitatur, ut aliquid quo nihil melius sit at que sublimius illa cogitatio conetur attingere. Vnde verum est, quod hoc omnes Deum consentiunt esse, quod cæteris rebus omnibus anteponunt.

*Lib. eod.
cap. 7.*

QVÆST. CXCIV.

AN homo frui vel uti debeat seipso, & alio homine.

RESPON. Præceptum nobis est, ut diligamus inuicem, unde videtur mihi quod homo sit diligendus propter aliud. Quod enim propter se diligendum est, in eo constituitur vita beata: Sed cum scriptum sit: Maledictus qui spem ponit in homine, ideo fruidum non est homine, sed nec etiam seipso, quia nemo seipsum propter seipsum debet diligere, sed propter illud quo fruendum est. Tunc quippe est optimus homo cum tota vita sua peragitur in incommutabilem vitam, & toto affectu inheret illi.

*Lib. eod.
cap. 22.
Hier. 17*

QVÆST.

Q V Æ S T. CXCVI.

Quot sunt ea quæ vere sunt diligenda, & sine scrupulo possunt diligere si eo modo diliguntur quo eis conuenit.

R E S P O N. Quatuor sunt enim quæ diligenda sunt. Vnum *Eod. lib. cap. 23. & c. 27.* quod supra nos est, idest Deus, alter quod nos summus, tertium quod iuxta nos est, idest proximus, quartum quod infra nos est, idest corpus nostrum. De secundo & quarto nulla præcepta danda erant. Quamlibet enim homo excidat a veritate, manet illi dilectio sui, & corporis sui, sed aduertendum est, quomodo debeat fieri hæc dilectio. Deus est diligendus toto corde, & tota anima, & mente, & omnis peccator in quantum peccator non est diligendus, & omnis homo in quantum homo est diligendus propter Deum. Deus vero propter seipsum, & si Deus omni homine amplius diligendus est, amplius quisque debet eum diligere, quam seipsum, item amplius alius homo diligendus est, quam corpus nostrum, quia propter Deum omnia ista diligenda sunt, & potest nobiscum alius homo Deo perfrui, quod non potest corpus, quia corpus per animam uiuit, qua fruimur Deo: Omnes homines eque diligendi sunt, sed cum omnibus prodesse non possis, his potissimum consule, qui constitutus pro rerum opportunitatibus tibi quasi quadam sorte iunguntur, unde si dare velles elemosynam alicui, sed ecce occurrunt duo æque indigentes, & æque a te parentela vel alia propinquitate separati, nihil iustius faceres, quam ut sorte eligeres cui dandum esset, quod utriusque non posses, sic in hominibus quibus omnibus consilium nequeas, pro sorte habendum est, prout quisque tibi colligatus temporaliter adhaerere potuerit.

Q V Æ S T. CXCVII.

An teneamur diligere Angelos ratione huius præcepti diligere proximum tuum sicut teipsum, & omnes homines.

R E S P O N. Cum ille sit proximus (ut innuit dominus quando respondit petenti & quis est meus proximus) cui vel exhibendum est officium misericordie si indiget, vel exhibendum esset si indigeret, vel a quo nobis præbendum est officium misericordie, manifestum est hoc præcepto omnem hominem proximum esse deputandum, *Eod. lib. cap. 29.*
quia

quia erga neminem operandum est malum, patet etiam hoc præcepto quo iubemur diligere proximum, etiam Sanctos Angelos contineri, a quibus nobis tanta misericordiæ officia impenduntur, quanta in multis diuinarum scripturarum locis animaduertere facile est.

Q V A E S T. CXC VIII.

De doctr. Christiana. lib. 1. c. 32. **A**N Deus diligat nos, & si diligit, an fruatur vel utatur nobis? **R**ESPON. Diligit enim nos Deus, & multum nobis eius dilectionem commendat scriptura, in tali tamen dilectione non fruatur nobis, quia nostro non eget bono, utitur tamen nobis, non sic ut nos. Nam nos res quibus utimur ad id referimus ut Dei bonitate perfruamur, Deus vero ad suam bonitatem, & utilitatem nostram usum nostrum refert.

Q V A E S T. CXC IX.

Lib. eod. cap. 38. **Q**UÆ differentia est inter temporalia, & æterna? **R**ESPON. Inter temporalia, quippe atque æterna hoc interest, quod temporale aliquid plus diligitur antequam habeatur, vilescit autem cum aduenerit. Non enim fatiat animam, cui vera & certa sedes est æternitas. Aeternum autem ardentius diligitur adeptum, quam desideratum. Nulli enim desideranti conceditur, plus de illo existimare quam in se habet, ut ei vilescat cum minus inuenerit, sed quantum quisque veniens existimare poterit, plus perueniens inuenturus est.

Q V A E S T. CC.

De doctr. Christiana lib. 2. cap. 8. Dist. 19. cap. in canonicis. **L**ibri canonici quibus fides debetur, qui sunt? **R**ESPON. In canonicis autem scripturis ecclesiarum catholicarum, quam plurimum auctoritatem sequatur, inter quas sanè illæ sunt quæ Apostolicas sedes habere, & epistolas accipere meruerunt. Tenebit igitur indagator veritatis, suum modum in scripturis canonicis, ut eas quæ ab omnibus accipiuntur ecclesijs catholicis, præponat eis quas quædam non accipiunt. Et eis quæ non accipiuntur ab omnibus, præponat eas quas plures grauioresque accipiunt,

capiunt, eis quas pauciores minorisq; authoritatis ecclesie tenent. Si autem aliquas inuenerit a pluribus, aliquas alias a grauioribus haberi, quamquam hoc inueniri non possit, æqualis tamen authoritatis eas habendas puto. Totus enim canon scripturarum hic, est. Quinque libri Moyſi, Iesus Naue vnus, liber iudicum vnus, liber Ruth vnus qui magis ad regnorū principia videtur pertinere. Deinde quatuor regum & duo Paralipomenon, non consequentibus, sed quasi a latere adiunctis simulq; pergentibus. Hæc est, historia, quæ sibi met annexa tempora continet ordinemq; rerū: sunt aliæ tamquam ex diuerso ordine, quæ neque huic ordini neque inter se connectuntur, sicut est Iob, & Tobias, & Hester, & Iudit, & Macabeorum libri duo, & Helderæ duo, qui magis subsequi videntur ordinatam illam historiam, vsque ad regnorum vel Paralipomenon terminatam. Deinde Prophetæ in quibus David vnus liber Psalmorum, & Salamonis tres, Prouerbiorum, & Canticum Canticorum, & Ecclesiastes. Nam illi duo libri, videlicet Sapientia, & Ecclesiasticus de quadam similitudine Salamonis esse dicuntur, & si non scripserit eos. Qui tamen quoniam in authoritate, recipi meruerunt, inter Propheticos numerandi sunt. Qui vero propriè Prophetæ appellati sunt. 12. sunt, videlicet Osee, Ioel, Amos, Abdias, Ionas, Micheas, Naum, Abacuch, Sôphonias, Aggeus, Zachariás, Malachias. Deinde quatuor Prophetæ sunt maiorum voluminum. Esayas, Hyeremias, Daniel, & Ezechiel, hi sunt libri authoritatis veteris scripture. Libri vero noui testamenti quatuor Euangelia, quatuordecim epistolæ Pauli, duæ Petri, tres Ioannis, vna Iude, & vna Iacobi, Acta Apostolorum, & Apocalipsis, in his omnibus libris timentes Deum, & pietate mansueti querunt voluntatem Dei.

Q V Æ S T. C C I.

AN sacra scriptura vtatur tropis, id est modis omnibus loquutionis, & quibus regulis vtendum sit, vt sacra scriptura intellegatur propter tales tropos.

R E S P O N S. Sciant autem litterati modis omnibus locutionis quos grāmatici græco nomine tropos vocant, Authores sacre scripture vsos fuisse, & horum cognitio aliquantum adiuuat ad intellegentiam sacre scripture, istorum troporum non solum ex com-

*De doctr.
Christiana.
cap. 3
lib. 9.*

muni

exempla omnium, sed quorundam etiam nomina in diuinis libris leguntur, sicut Allegoria, Aenigma, Parabola; his etiam tropis vtuntur multi in communi loquela, nam vsque ad illos peruenit vulgi locutio, qui propterea mirabiliores sunt, quia contra quæ dicuntur significant, sicuti est quæ appellatur Ironia, vel Antiphrasis, sed Ironia pronuntiatione indicat quid velit intelligi, vti cum dicimus homini mala facienti, res bonas facis. Antiphrasis verò vt contraria significet, non ex pronuntiatione efficitur, sed aut verba habet sua, quorum origo contraria est, sicut appellatur lucus, quod minime lucet, aut consuevit aliquid ita dici, quamuis dicatur etiam non e contrario, veluti cum quærimus accipere quod ibi non est, & respondetur nobis, abundat. Aut adiunctis verbis facimus vt a contrario intelligatur quod loquimur, veluti si dicamus, caue illum, quia bonus homo est. Et ideo cum studemus sacræ scripturæ animaduertendum est, ne his tropis aliquid dicatur vt bene intelligatur. Fuit enim quidam Donatista qui contradonatistas scripsit, nomine Ticonius, hic dedit septem regulas, quibus multa obscura, & occulta in scriptura studenti patefiunt obseruant, tamen has regulas. Prima regula sic vocatur. De domino, & eius corpore, in qua scientes aliquando capitis & corporis id est Christi, & ecclesiæ vnā personam nobis intuari, neque enim frustra dictum est fidelibus ab Apost. Ergo semem Abræ estis, cum sit vnum semem Abræ quod est, Christus, non hæsitemus quando a capite ad corpus, & a corpore ad caput transitur, & tamen non receditur ab vna eademque persona. Vna enim persona loquitur dicens, sicut sponso imposuit mihi mitram, & sicut sponsam ornauit me ornamento, & tamen quid horum duorum capiti, id est Christo quid corpori, id est ecclesiæ conuenit intellegendū est. Secunda regula sic debet vocari de domini corpore vero atque permixto, aut vero atque simulato, & hoc propter hypocritas, qui licet sint permixti in ecclesia, & sint corpus simulatum, non tamen in æternum habent esse cum Christo, nec nunc cum illo esse dicendi sunt. Hæc regula potest vocari de permixta ecclesia, & lector em certe requirit vigilantem, quādo scriptura cum ad alios iam loquatur, tamquam ad eos ipsos ad quos loquebatur, videtur loqui, vel de ipsis cum de alijs iam loquatur, tamquam vnū sit vtrorumque corpus, propter temporalem cōmixturem, & cōmunionem sacramentorum. Ad hoc pertinet quod dicitur in cāticis

1. Regu-
la.

Gal. 3.

2. Regu-
la.

Can. 1.

ticis caticorum: Fusca sum, & speciosa, vt tabernacula cedar, speciosa vt pelles Salomonis. Non enim ait fusca fui vt tabernacula cedar, nec speciosa fui vt pelles Salomonis, sed sum, & vtrumque se esse dixit propter temporalem vnitatem in vna ecclesia vbi sunt mali, & boni. Tabernacula enim cedar ad hysmaelē pertinent, qui non hæres erit cum filio liberę: itaque cum Deus dicat de bona parte per Esayam Prophetam. Ducam cæcos in viam quam nesciūt, & semitas quas non nouerunt calcabunt, & faciam illis tenebras in lucem, &c. Mox de alia parte malorum quæ per mixta est, dicit ipsi autem conuersi sunt retrorsum, quamuis alij iam significetur his verbis, sed quoniam nunc in vno sunt, tamquam de ipsis loquitur, de quibus loquebatur, nõ tamen semper in vno erunt: Ipse est, quippe ille seruus commemoratus in euangelio cuius dominus cum venerit diuidet eum, & partem eius cum hypocritis ponet.

*Esa. 42.**Mar. 24**3. Regula.**4. Regula.*

Tertia Regula vocatur de spiritu, & litera, potest etiam dici de gratia & mandato. Hęc autem magis mihi videtur magna quæstio, quàm regula, quæ soluendis quæstionibus adhibenda, est ideo ad quartam regulam veniamus. Quarta regula vocatur de specie & genere, per speciem intelligitur pars, per genus, totum, cuius pars est, id quod vocatur species, sicut vnaqueque ciuitas pars est, vtique vniuersitatis gentium, hanc ille Ticonius vocat speciem, genus autem omnes gentes, eadem vero ratio est, si non de vnaqueque ciuitate, sed de vnaquaque prouincia, vel gente, vel regno tale aliquid in diuinis reperiatur eloquijs. Non solum enim verbigratia de hierosolima, vel de aliqua gentium ciuitate dicitur aliquid in scripturis sanctis quod modum eius excedat, & conueniat potius omnibus gentibus, verum etiam de iudea de egipto, & quacunque alia gente, in qua sunt plurimę ciuitates, non tamen totus orbis, sed pars eius est, dicitur quod transeat eius modum, & congruit potius vniuerso cuius hæc pars, est. Fit hoc etiam de hominibus sicut ea quæ de Salamone dicuntur, excedunt eius modum, & potius ad Christum vel ecclesiam, cuius ille pars est relata clarescunt. Hęc species semper exceditur, sepe enim talia dicuntur, quæ vel ei quoque, vel ei fortasse tantummodo apertissime congruant, sed cum a specie, transitur ad genus quasi adhuc de specie loquente scriptura, ibi vigilare debet lectoris intentio, ne quæratur in specie quod inuenire melius & certius in genere potest, sicut est illud quod ait Ezechiel Propheta. Domus Israel habitauit in ter-

*Psal. 71**Ezec. 36*

1. Corin.
10.

ra, & polluerunt illam in via sua, in idolis suis, & in peccatis suis, & effudi iram meam super eos, & dispersi illos inter nationes &c. Facile est inquam hoc intelligere de illa domo Israel, de qua dicit Apostolus videte Israel secundum carnem, quia hæc omnia carnalis populus Israel fecit & passus est, & quædam alia quæ sequuntur eidem populo intelliguntur conuenire, sed cum coeperit dicere, & sanctificabo nomen meum sanctum quod polluistis inter nationes, & scient gentes, quia ego sum dominus, iam intentus debet esse qui legit, quemadmodum species excedatur, & adiugatur genus, quia hoc prophetatum est de nouo testamento, in quo non vna gens, tantum est, sed omnes gentes, quæ patribus promissæ sunt. & sic clare patet quod scriptura saltat de parte in totum aliquando.

5. Regu-
lar.

Luc. 9.
Mat. 17.

Quinta regula a Ticonio vocatur de temporibus, qua regula plerumque inueniri vel conici possit latens in scripturis sanctis quantitas temporum. Duobus autem modis viget: elicit hanc regulam, aut tropus synecdoche, aut legitimis numeris. Tropus synecdoche, aut a parte totum, aut a toto parte facit intelligi, sicut Luc. dicit post dies octo, & Mat. dicit post sex, ex hoc tropo, conuincitur ambos vetum dixisse, accipiendo partem nouissimam diei, ex quo id prædixit Christus futurum, & partem primam diei, quo ostendit id impletum, id est illius diei quam se transfigurauit, sic etiam soluitur questio de tribus diebus, & noctibus ante Christi resurrectionem, accipiendo partem pro toto. Legitimos autem numeros dicit, quos eminentius diuina scriptura commendat, sicut septenarium, vel denarium, vel duodenarium, & quicumque alij sint, quos legendo studiosi libenter agnoscunt, plerumque enim huiusmodi numeri pro vniuerso tempore ponuntur, sicut septies in die laudem dixi tibi nihil est aliud, quam semper laus eius in ore meo. Animaduertenda ergo est significatio numerorum. Sexta regula a Ticonio vocatur recapitulatio, & est inuenta propter obscuritatem scripturarum: Sic enim dicuntur quædam quasi sequantur in ordine temporis, vel rerum continuatione narrentur, cum ad priora quæ prætermissa fuerant, latenter narratio reuocetur. Quod nisi ex hac regula intelligatur erratur sicut ubi dicitur, & plantauit dominus Deus Paradisum in Edem ad Orientem, & posuit ibi hominem quem formauit, & produxit adhuc de terra omne lignum speciosum & bonum in escam ita videtur dictum, tamquam id factum sit posteaquam factum posuit Deus hominem in Paradisum cum breuiter utroque commemorata

6. Regu-
lar.

Gen. 2.

eo, id est quod plantauit Deus Paradisum, & posuit ibi hominem quem formauit, recapitulando redeat, & dicat quod prætermiserat, quomodo uidelicet Paradisus fuerit plantatus, de pulchris, & suauibus fructibus, & de ligno uitæ &c. Septima regula istius Titij dicitur de dyabolo & eius corpore. Est & ipso caput impiorum. Sicut in prima regula, quam vocat de domino, & eius corpore, vigilandum est, ut intelligatur, cum de vna eademque persona scriptura loquitur; Quid capiti conueniat, quid corpori. Sic etiã in ista nouissima, aliquando in dyabolam dicitur, quod non in ipso, sed potius in eius corpore possit agnosci, scriptum est enim. Quomodo cecidit Lucifer, &c. Vtique de Dyabolo intelliguntur, cum vero dicit in sequentibus, contritus est in terra, qui mittit ad omnes gentes, non totum ipsi capiti congruit, quia si dyabolus contritus est, in terra, utique in corpore suo, quod est in terra, quod contritum est, ut Paulus quem proicit ventus a facie terræ. Hæ autem omnes regulæ excepta tertiã, aliud ex alio faciunt intelligi, quod est, proprium tropicę locutionis quę latius patet, quã ut possit, ut mihi videtur, ab aliquo vniuersa comprehendi. Nam vbiũque velut aliud dicitur, ut aliud intelligatur, & si nomē ipsius tropi in loquendi arte non inuenitur, tropica locutio est. Quæ cum sit vbi fieri solet, sine labore sequitur intellectus, cum vero vbi non solet laboratur ut intelligatur, ab alijs magis, ab alijs minus, sicut magis minusvè dona Dei sunt in ingenijs hominum, vel adiutoria tribuuntur.

7. Regula.

Esa. 14.

Q V Æ S T. CCII.

Quid debet facere prædicator verbi Dei, dum actualiter prædicat, circa doctrinam, & modum docendi.

R E S P O N S. Debet diuinarũ scripturarum tractator, & doctor, & defensor recte fidei, & bona docere, & mala de docere, atq; in hoc opere sermonis conciliare auersos, remissos erigere, nescientib. quid agatur, quid expectare debeant intimare? Vbi autem beneuolos, integros, dociles aut inuenerit, aut ipse fecerit, cætera peragenda sunt, sicut causa postulat. Si docendi sunt qui audiunt, narratione faciendum est, si tamen indigeat, ut res de qua agitur, innotescat, ut autem quæ dubia sunt certa fiant; documentis adhibitis ratiocinandum est: si vero qui audiunt monendi sunt potius quam

De doct. Christiana li. 2. cap. 4.

docendi, vt in eo quod iam sciunt, agendo non torpeant, & rebus assensum quas veras esse fatentur accomodent, maioribus dicendi viribus, opus est, ibi obscrationes, & increpationes, concitationes, & cærcitiones, & quæcumque alia valent ad commouendos, animos sunt necessaria, sed aduertendum est, quòd debet prædicator potius dicere sapienter quàm eloquenter, si vtrumque non potest, ad vtilitatem audientium attendendum est, sunt qui eloquentia insipienti abundant, ij tanto magis cauendi sunt, quanto magis delectatur auditor in his quæ non profunt, sapienter autem dicit homo tanto magis, vel minus quanto inscripturæ sanctis magis minusue profecit. Non dico in legendo eas vel memoriæ mandando, sed intelligendo bene, & diligenter. Oporteret; enim vt quidquid docet prædicator, sciret, & probare per scripturas, quia probando delectat, qui minus potest delectare dicendo. Et etiam si potest sapienter, & eloquenter dicere, plus proderit, si autem non potest, saltem sapienter dicat. Nam si bene intelligat authores diuinarum scripturarum, non poterit dicere nisi eloquenter, cum sint pleni eloquentia, non illa iuuenili, sed senili, quæ tales authores decet. Nam non esset eloquentia, nisi personæ congruere eloquenti, sunt enim duæ eloquentiæ vna quæ magis ætatem iuuenilem decet, & est ventosa, Altera quæ vitos, summa authoritate dignissimos planeque diuinos decet, & est humilis, sed quanto humili or tanto altius non ventositate, sed soliditate transcendit. Et tali eloquentia loquuti sunt sancti, scriptores.

Is. n. erit eloquens, qui vt doceat poterit parua submissè vt delectet modica tempore, vt flectat magna granditer dicere. Hæc autem tria, sicut a Cicerone in illo de oratore dicta sunt, in causis forensibus possent ostendere, in quibus parua sunt vbi de rebus peccuniaris iudicandum est. Magna vero sunt, vbi de capite hominum iudicandum est. Modica vero, vbi nihil horum iudicandum est, nihilque agitur vt agat siue decernat, sed tantummodo vt delectetur auditor. Inter vtrumque quasi media, & ob hoc modica, hoc est moderata dixerunt, Modicis, enim modus nomen imposuit. Nam modica pro paruis abusive, non proprie dicimus. In ecclesiasticis vero quæstionibus; non inueniuntur hæc tria, idest parua, modica, & magna, quia omnia, sunt magna, cum ibi, agatur de salute æterna.

na. De Deo & charitate, quæ omnia sunt magna. Et tamen iuxta modum dicendi magnas res, id est granditer, nõ omnia sunt dicenda, sed doctor sacrarum rerum, cum aliquid docet, debet submissè dicere, cum aliquid vituperat siue laudat, temperatè, cum verò aliquid agendum est, & ad eos loquitur, qui hoc agere debent, nec tamen volunt, tunc ea, quæ magna sunt, granditer dicere debet, & ad flectendos animos congruenter, & aliquando de vna eademq; re magna, & submissè dicitur, si docetur, & temperate si prædicatur, & granditer, si auersus animus, vt conuertatur impellitur.

Q V Æ S T. CCIII.

AN hæreticus, & schismaticus pertineat ad ecclesiam catholicã, & si non, quare hoc?

R E S P O N. Hæreticus cum sit ille, qui de Deo falsa sentit, & ideo ipsam fidem violat. Schismaticus verò, qui discissionib. iniquis a fraterna charitate discordat, quamuis non discordet in his, quæ sunt fidei catholicæ. Quapropter, nec hæreticus pertinet ad ecclesiam catholicam, quia non diligit Deum, nec schismaticus quoniam non diligit proximum.

*De fide
& simb.
lo. c. 16*

Q V Æ S T. CCIIII.

AN homo a seipso possit esse sapiens.

R E S P. Sicut autem nemo a seipso esse potest, ita etiam nemo a seipso sapiens esse potest, sed ab illo illustrante de quo scriptum est: omnis sapientia a Deo est. Hominis autem sapientia pietas est, sic enim habetur in Iob, quod ipsa sapientia dixerit homini, ecce pietas est sapientia, quam Græci vocant Dei cultum, qui fide spe, & charitate fit.

*Enchir. c.
1.
Eccl. 1.
Iob 28.*

Q V Æ S T. CCV.

Quæ sunt illa, quæ defendenda sunt ratione, & quæ tantum credenda.

R E S P O N. Hæc sunt defendenda ratione, quæ vel a sensibus corporis inchoata, vel ab intelligentia mentis inuenta: Quæ autem nec corporeo sensu experti sumus, nec mente assequi valuimus, aut valemus, eis sine vlla dubitatione credenda sunt testibus, a quibus

*Enchir.
ad Laur.
cap. 4.*

ea, quæ diuina vocari iam meruit scriptura confecta est, qui ea siue per corpus, siue per animum diuinitus adiuti, vel videre, vel etiam præuidere potuerunt.

Q V A E S T. CCVI.

AN quidquid creditur speretur, & quomodo fides a spe distingatur.

*Eod. lib.
cap. 8.*

R E S P O N. Quod non creditur sperari non potest. Creditur tamen quod non speratur: Fideles enim credunt pœnas impiorum, nec sperant tamen; est itaque fides & malarum rerum & bonarum, quia & bona creduntur & mala, & hoc fide bona & non mala. Est etiam fides & præteritarum rerum, & præsentium & futurarum. Credimus enim mortuum Christum, quod iam præterijt; Credimus sedere ad dexteram patris, quod nunc est; Credimus venturum adiudicandum, quod futurum est. Item fides & suarum rerum & alienarum est. Nam & se credit aliquando cepisse esse, nec fuisse utique sempiternus; & alia atque alia, nec solum de aliis hominibus multa, quæ ad religionem pertinent, verum etiam de Angelis credimus. Spes autem non nisi bonarum rerum est, nec nisi futurarum, & ad eum pertinentium, qui earum spem gerere perhibetur, quæ cum ita sint propter has causas, distinguenda erit fides a spe sicut vocabulo, ita & rationabili differentiâ, nam quod attinet ad nō videre, siue quæ creduntur, siue quæ sperantur, fidei speique commune est. Fides enim est earum, quæ non videtur rerum, & spes quæ videtur non est spes. Cum ergo bona nobis futura esse creduntur, nihil aliud quam sperantur, spes vero sine amore esse non potest, & fides quæ per dilectionem operatur sine spe esse non potest, perinde nec amor sine spe est, nec sine amore spes, neque utrunque sine fide, ergo fides sine amore nihil prodest.

Q V A E S T. CCVII.

*Ench. ca.
17.*

Quid sit proprium erroris, id est quid sit verè, & propriè errare. **R E S P O N.** Quamuis enim error quanta possumus cura cauendus sit, non solum in maioribus verum etiam in minoribus rebus, nec nisi rerum ignorantia possit errari, non est tamen consequens, ut continuo erret quisquis aliquid nescit: sed quisquis se existimat

existimat scire, quod nescit, pro veto quippe falsum, quod est erroris proprium. Vnde dico, quod nihil aliud est errare, quàm verū putare, quod falsum est, & falsum quod verum est, vel certum pro incerto.

QV AEST. CCVIII.

AN liceat homini iusto aliquando mentiri.

RESPON. Nonnulli enim eo vsque progrediuntur, vt & peierare, & de rebus ad Dei cultum pertinentibus, ac de ipsa Dei natura falsum aliquid dicere, nonnunquam bonum piumq; opus esse contendant. Mihi autem videtur peccatum esse quidem omne mendacium: sed multum interesse quo animo, & quibus de rebus quisque mentiat. Plus enim peccat, qui non consulendi, sed voluntate nocendi mentitur: Nec tantum nocet, qui viatorē in mentiēdo in iter diuersum mittit: quantum is, qui viam vitæ mendacīo fallente deprauat. Nemo sanè mentiēns iudicāndus est, qui dicit falsum, quod putat verum, quoniam quantum in ipso est, non fallit ipse, sed fallitur: Non itaque mendacij, sed aliquando temeritatis arguendus est, qui falsa incautius credita, pro veris habet. Potiusque e contrario, quantum in ipso est, mentitur ille, qui dicit verum, quod putat falsum. Quantum enim ad animum eius attinet: quia non quod sentit hoc dicit, non verum dicit, quamuis verum inueniatur esse, quod dicit, nec vllō modo liber est a mendacio, qui ore nesciens verum loquitur, sciens autē voluntate mentitur. Non consideratis itaque rebus ipsis de quibus aliquid dicitur, sed sola intentione dicentis, melior est, qui nesciens falsum dicit, quoniam id verum putat, quàm qui mentiēdi animum sciens gerit, nesciens verum esse, quod dicit. Et ideo dicimus, quod tollerabilius est, mentiri in his, quæ a religione seiuncta sunt, quàm in his, sine quorum notitia, vel fide Deus coli non potest. Porro autem omne mendaciū ideo dicendum est peccatum, quia homo non solum quando scit ipse quid verum sit, sed etiam si quando errat, & fallitur, sicut homo: hoc debet loqui quod animo gerit, siue illud verum sit, siue putetur, & non sit, omnis autem qui mentitur, ea contra id quod animo sentit, loquitur voluntate fallendi. & vtique verba propterea sunt instituta non per quæ se inuicem homines fallant, sed per quæ in alterius quisque notitiam cogitationes suas proferat. Verbis igitur vt ad fallaciam, non ad quod in-

Mille Quæsitæ.

H 4 *stituta*

Ench.ca.
18. &
19.

fituta sunt, peccatum est. Nec ideo vllum mendacium putandū est, non esse peccatum, quia possumus aliquando alicui prodesse mentiēdo: possumus enim & furando aliquando alicui prodesse, si pauper cui palam datur sentit commodum, & diues cui clam tollitur non sentit incommodū: nec ideo tale furtum quisquam dixerit non esse peccatum. Possumus & adulterando prodesse, si aliqua nisi ad hoc ei consentiatur appareat amando moritura, & si vixerit pœnitendo purganda, nec ideo peccatum tale negabitur adulterium. Non ideo mendacium poterit aliquando laudari, quia nonnunquam pro salute quorundam mentimur: Peccatum ergo est; sed veniale, quod benevolentia excusat, & ideo fallacia damnat. Plurimum quippe ad bonum profecisse homines, qui non nisi pro salute hominis mentiuntur, non est negandum, sed in eorum tali profectu, meritò laudatur, vel etiam temporaliter remuneratur benevolentia, non fallacia: quæ vt agnoscat̄ur satis est, non vt etiam prædicetur, maximè in hæredibus testamenti noui, quibus dicitur: Sit in ore vestro est est, non non, quod enim amplius est, a malo est.

Matth. 5

Q V A E S T. CCIX.

AN voluntas hominis præparetur à Deo, vt velit, & adiuuetur, vt exequatur, quod velit.

Enchir.
cap. 32.
Phil. 2.
Rom. 9.

R E S P O N. Deus est enim qui operatur in nobis, & velle, & perficere, & operari pro bona voluntate, & alio loco: igitur non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei, cum proculdubio si homo eius atatis est, vt ratione iam vtatur, non possit credere, sperare, diligere, nisi velit, nec peruenire ad palmam supernæ vocationis Dei, nisi voluntate cucurrerit. Et cum nemo Christianus audeat dicere, non miserentis est Dei, sed volentis hominis, restat, vt propterea rectè dictum intelligatur, non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei, vt totum Deo detur, qui voluntatem hominis bonam, & præparat adiuuandam, & adiuuat præparatam, præcedit enim bona voluntas hominis multa Dei dona, sed non omnia: quæ autem non præcedit ipsa, in eis est & ipsa. Nam vtrunque legitur in sanctis eloquiis. Et misericordia eius præueniet me: Et misericordia eius subsequetur me. Nolentem præuenit, vt velit, volentem subsequitur ne frustra velit. Cur enim admonemur orare pro inimicis nostris vtique nolentibus pie viuere, nisi vt Deus in illis

Psal. 58
Psal. 22

illis operetur, vt velint? Item cur admonemur petere, vt accipiamus, nisi vt ab illo fiat, quod volumus a quo factum est, vt velimus? oramus ergo pro inimicis nostris, vt misericordia Dei præueniat eos, sicut præuenit & nos, oramus autem pro nobis, vt misericordia eius subsequatur nos.

Q V A E S T. CCX.

Quomodo Christus dicatur natus de Spiritu Sancto cum non genuerit eum Spiritus Sanctus. Et etiam quare solus Spiritus Sanctus nominatur in factione humanitatis Christi, cum opera Trinitatis sint inseparabilia.

R E S P O N. Cum vna sola persona Trinitatis nominatur in aliquo opere, vniuersa operari Trinitas intelligitur, vnde si in creatio-
ne vel factione hominis Iesu Christi tantum Spiritus Sanctus nominatur, nihilo minus tota Trinitas intelligitur: Sed maius dubiū est, quomodo dicatur. Natus ex Spiritu Sancto, cum Spiritus S. non genuerit eum, nec filius sit Spiritus Sancti aliquo modo, & tamen dicitur natus de Spiritu Sancto ex Maria Virgine, & tamen non sic de Spiritu Sancto, vt de Patre, sicut natus est ex Maria Virgine, vt de matre. Ad hæc ergo dicendum est, quòd non est concedendum, quidquid de aliqua re nascitur; continuo eiusdem rei filium nuncupandum, nam aliter ab homine nascitur homo filius, aliter capillus, & pediculus, quorum nihil est filius, sed veniamus ad honestiora exempla. Certè qui nascuntur ex aqua & Spiritu Sancto non aqne filios eos ritè dixerit quispiā, sed planè dicuntur filij Dei patris, & matris ecclesie. sic ergo de Spiritu Sancto natus est filius Dei patris, non Spiritus S. Vnde sicut non omne, quod dicitur filius, est natum ab eo de quo dicitur filius: sicut sunt filij adoptiui, & filij Gehenne, ita etiā non omne, quod nascitur ab aliquo dī eius filius a quo natus est. Et ideo Christus natus est de Spiritu Sancto non sicut filius, ex Maria verò natus est, sicut filius.

Ench. ca.
38. et 39

Q V A E S T. CCXI.

An peccatum Adæ possit diuidi in plura peccata, vt sit vnum in re & plura in potentia, imò & in actu.

R E S P O N. Peccatum Adæ de quo dicit D. Paulus: Peccatum per

Ench. ca.
45.
Rom. 5.

per vnum hominem in hunc mundum intrauit, potest vtique intelligi plura esse peccata si diuidatur in singula membra, nam superbia est illic, quia homo in sua potius esse, quam in Dei potestate dilexit. Et sacrilegium, quia Deo non credidit, & homicidiū, quia semetipsum præcipitavit in mortē. Et fornicatio spiritualis, quia integritas mentis humanæ serpentina suasionē corrupta est: & furtum quia cibum prohibitum vsurpans est. & Auaritia quia plusquam illi sufficere debuit appetiuit. Et si quid aliud in hoc vero admisso diligenti consideratione inueniri potest.

Q V A E S T. CCXII.

Ench.ca. **A**N peccator post baptismum, pœnitendo possit sanari.
46. **R E S P O N.** Per baptismum soluitur in homine quidquid peccati est cum quo nascitur: Peccata verò quæ postea male agendo committuntur, possunt & pœnitendo sanari, sicut etiam post baptismum fieri videmus.

Q V A E S T. CCXIII.

Ench.ca. **A**N baptismus Ioannis regeneraret eum suscipientes.
49. **R E S P O N.** Non enim renascebantur, qui baptismate Ioannis baptizabantur a quo & ipse Christus baptizatus est, sed quodam præcursorio illius ministerio, qui dicebat, parate viam Domino. huic vni in quo solo renasci poterant parabantur. Huius enim baptismus est, non in aqua tantum, sicut fuit Ioannis, verum etiā in Spiritu Sancto, vt de illo Spiritu regeneretur quisquis in Christum credit. De quo Christus regeneratus, regeneratione non eguit.

Q V A E S T. CCXIIII.

QVare Christus est baptizatus: cum maculas ablundas nō haberet & quare mortuus est, cum non haberet, quod mors puniret.
Ench.ca. **R E S P O N.** In aqua voluit baptizari a Ioāne, nō vt eius iniquitas vlla dilueretur: sed vt magna commendaretur humilitas. Ita quippe nihil in eo baptismus, quod ablueret, sicut mors nihil quod puniret inuenit: vt diabolus veritate iustitiæ, non violentia potesta

ris oppressus, & victus, quoniã ipsum sine vlllo peccati merito iniquissime occiderat per ipsum iustissime amitteret quos peccati merito detinebat. Vtrunq; igitur ab illo, idest & baptismus & mors, certè dispensationis causa, non miseranda necessitate, sed miserante potius voluntate susceptum est: vt vnus peccatum tolleret mundi, sicut vnus peccatũ misit in mundum, hoc est in vniuersum genus humanum. Vnde sciendum est, quodd sacri baptismatis in cruce Christi grande misterium commendatum est eo modo, vt intelligamus, nihil aliud esse in Christo, baptismum, nisi mortis Christi similitudinem, nihil autem aliud mortem Christi crucifixi, nisi remissionis peccati similitudinem: vt quemadmodum in illo vera mors facta est, sic in nobis vera remissio peccatorum, & quemadmodum in illo vera resurrectio, ita in nobis vera iustificatio.

Q V A E S T. CCXV.

CVM Christus sit venturus ad iudicandum viuos & mortuos, quomodo intelliguntur illi viui & mortui.

R E S P O N. Duobus autem modis accipi potest, quod viuos, & mortuos iudicabit, siue vt viuos intelligamus, quos hic nondũ mortuos, sed adhuc in ista carne viuentes inuenturus est eius aduentus, Mortuos autem, qui de corpore priusquam veniat exiere, vel exituri sunt, siue viuos iustos mortuos autem iniustos, quoniam iusti quoque iudicabuntur.

Ench.ca.

55.

Q V A E S T. CCXVI.

AN Christus sit mortuus pro Angelis.

R E S P O N. Non enim pro Angelis mortuus est Christus, sed ideo etiam pro Angelis sit quidquid hominum per eius mortẽ redimitur, & liberatur a malo, quoniam cum eis quodãmodo reddit in gratiam post inimicitias quas inter homines & sanctos Angelos peccata fecerunt, & ex ipsa hominum redemptione ruinã illius Angelicæ detrimenta reparantur. Et vtique nouerunt sancti Angeli docti à Deo, cuius veritatis æterna contemplatione beati sunt, quanti sunt, quanti numeri supplementum de genere humano integritas illius ciuitatis expectet. Propter, quod ait Apostolus instaurari omnia in Christo, quæ in cœlis, & quæ in terris: In

Ench.ca.

61.

Ephef. 1.

ipso

ipso quippe instaurantur, quæ in cælis sunt, cum id quod inde in Angelis lapsum est, ex hominibus redditur, instauratur autem quæ in terris sunt, cum ipsi hominæ, qui prædestinati sunt ad æternam vitam à corruptionis vetustate renouantur.

Q V A E S T. CCXVII.

AN omne peccatum sit crimem, & etiam econuerso, & si potest homo esse sine peccato.

Ench. ca. 65.
1. Io. 1.
RESPON. Neque enim quia peccatum est, omne crimem, ideo crimem est etiam omne peccatum, & ideo sancti homines dum sunt in hac vita possunt quidem esse sine crimine, non autem sine peccato, quia inquit Io. si dixerimus, quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus & veritas in nobis non est.

Q V A E S T. CCXVIII.

QVare pœnitentibus in ecclesia datur pœnitentia ad tempus, ab his qui pœsunt ecclesiæ cum aliquando tantus sit dolor peccati, vt contritio sufficiat pro pœna?

Eod. lib. cap. 65.
Psal. 37.
RESPON. In actione pœnitentiæ per criminibus commissis, nō tam consideranda est mensura temporis quā doloris, cum scriptum sit cor contritum, & humiliatum Deus non despiciet, verum quia plerumque dolor alterius cordis occultus est alteri, neque in aliorum notitiam per vrba vel quæcumque alia signa procedit, & tamen coram Deo, est notus, cui dicitur, Gemitus meus non est absconditus, recte constituuntur ab his qui ecclesiæ pœsunt tempora pœnitentiæ, vt fiat etiam satis ecclesiæ, in qua remittuntur ipsa peccata. Extra eam quippe non remittuntur, ipsamque propriæ Sipitum. S. pignus accepit sine quo non remittuntur vlla peccata, ita vt quibus dimittuntur consequantur vitam æternam.

Q V A E S T. CCXIX.

AN quælibet fides christiana saluet eam habentem.
Eod. lib. cap. 65.
RESPON. Sunt quidam, qui putant saluari. Licet non sint pœcisi ab ecclesia vel hèresi, vel schismate, tamē male viuunt, & bonis

bonis operibus vel elemosynis non redimunt sua peccata. Dico quòd falluntur, quia tantum saluabuntur, ex fide quæ per dilectionem bene operatur, vt dicit Paulus, in Christo enim Iesu neque præputium aliquid valet, sed fides quæ bene per dilectionem operatur si autem male, & non bene operatur, proculdubio secundum Iacobum apostolum mortua est in semetipsa.

Gal. 5.

Iaco. 2.

Q V Æ S T. CCXX.

AN detur purgatorium post hanc vitam secundum doctrinam Augustini.

R E S P O N. Post hanc vitam esse illum ignem de quo Apostolus ait vniuscuique opus quale sit ignis probabit, & probationem talem fieri per illum ignem incredibile non est, & vtrum ita sit quæri potest. Et aut inueniri aut latere nonnullos fideles per ignem quædam purgatorium, quanto magis minus ve bona pereuntia in hac vita dilexerunt, tanto tardius citiusque saluari, illos videlicet, qui pœnitentes ex hac vita decesserunt, & nõ illos de quibus dicitur est quod regnum Dei non possidebunt, tales enim per illum ignem non possunt saluari.

Eod. lib.

capi. 69.

1. Cor. 3.

1. Cor. 6.

Q V Æ S T. CCXXI.

INter elemosynas quæ est maior? Nam multa sunt genera elemosinarum.

R E S P O N. Multa sunt genera elemosynarum, quæ cum facimus, adiuuamur vt dimittantur nobis peccata, sed ea nihil est maius, quæ ex corde dimittimus, quod in nos quisque peccauit. Minus enim magnũ est erga eũ esse beneuolum, siue etiam beneficum qui tibi mali nihil fecerit, illud multo grandius, & magnificentissimæ bonitatis est, vt tuum quoque inimicum diligas, & ei, qui tibi malum vult, & si potest facit, tu bonum semper velis faciasque eũ possis, memor domini tui qui pro persecutorib. orauit, & etiã admonit dicens diligite inimicos vestros.

Eod. lib.

c. 73.

Mat. 5.

Q V Æ S T. CCXXII.

AN dimittantur peccata illis, qui dicunt dimittenobis debita nostra &c. licet suis debitoribus actualiter non dimiserint sed

sed tantum sunt parati dimittere, cum rogabuntur ab illis, ut eis dimittant?

ench. ca.
79.

RESPON. Diligite inimicos veros, benefacite his qui oderunt vos, & orate pro persecutibus vos, sed quoniam perfectorum sunt ista filiorum Dei, quo quidem se debet omnis fidelis extendere, & humanum animum, ad hunc affectum orando Deum, secumque agendo, luctandoque perducere, tamen quia hoc tam magnum bonum tantae multitudinis non est, quantum credimus exaudiri, cum in oratione dominica dicitur. Dimitte nobis debita &c. proculdubio verba sponcionibus huius implentur, si homo, qui nondum ita profecit, ut iam diligat inimicum, tamen quando rogatur ab homine, qui peccauit in eum, ut ei dimittat, dimittit ex corde, quia etiam sibi roganti, vult utique dimitti, cum orat, & dicit, sicut & nos dimittimus &c. id est sic dimitte nobis debita nostra, rogantibus nobis, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris nos rogantibus, iam vero qui eum in quem peccauit hominem rogat, non est adhuc deputandus inimicus, ut eum diligere sit difficile sicut difficile erat, quando inimicitias exercebat. Quisquis autem roganti, & peccati sui penitenti, non ex corde dimittit, nullo modo exstimet a domino sua peccata dimitti, quoniam veritas non potest mentiri quae dicit. Si enim dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet, & vobis pater caelestis peccata vestra, si autem non dimiseritis hominibus, nec pater caelestis dimittet vobis peccata vestra.

Mat. 6.

Q V A E S T. CCXXIII.

Eod. lib.
cap. 81.

Q Vot sunt peccatorum cause? RESPON. Duabus ex causis peccamus, aut nondum videndo quid facere debeamus aut non faciendo quod debere fieri iam videmus

Q V A E S T. CCXXIII.

AN factus abortiuus habeant resurgere, & monstra si resurgent sit monstrosa, & qui consumpti sunt a bestiis, vel comesti ab hominibus & sic in aliorum substantiam conuersi, & qui fuerunt macri, vel pingues omnes isti quomodo resurgent.

QVAEST.

RESPON. Fœtus abortiuus, qui iam formati sunt, & iam inciperunt viuere, si dixerimus eos resurrecturos tolerari vt cumque potest, quia ex quo incipit homo viuere, ex illo vtiq; iam mori potest, & id resurgit quod mortuum est, quâdo autem homo incipiat in vtero viuere an inueniri possit ab homine ignoro. De fœtibus vero informibus quis est, etiam qui audeat negare resurrecturos, cum forsan in resurrectione instaurabitur, quod in vtero fuerat vitiatum, & integrabitur id quod defuit, ne turpetur natura. Monstra vero quæ nascuntur, & viuunt, resurgent quidem, sed non sic monstruosa, sed emendata correctaque natura. Absit enim vt vnũ hominem duplicem an non potius duos, quod futuram fuerat, si gemini nascerentur resurrecturos existimemus, ita cœtera quæcũque hominum monstra, siue in multis partibus corporis, siue etiã in vna sint monstra, ad humanę naturę figurã resurrectione reuocabuntur, si duo debebant esse corpora tunc erunt duo, si vnum, vnum, sed reformatum figurę humanę, in resurrectione etiam redibit homo, in illã terrenam materiem, de qua creata est caro eius in illam dico quæ primitus vt homo fieret, cresceret vueret, animauit, licet sua caro sit conuersa in puluerem aut in elementã, aut in substantiam aliorum animalium, eo quia ab eis comesta est, itaq; ipsa terrena materies, quæ discedente anima fit cadauer, non itã resurrectione reparabitur, vt ea quæ dilabuntur, & in alias atque alias aliarum rerum species, formasque vertuntur, quamuis ad corpus redeant, vnde dilapsa sunt, ad easdem quoque corporis partes, vbi fuerunt redire necesse sit. Alioquin si capilli capitis redit quod tam crebra tonsura detrahit, si vnguib; quod totiens dempsit exectio, immoderata & indecens, cogitantibus & ideo resurrectionem carnis non credentibus, occurrit informitas, sed quemadmodum si statua cuiuslibet solubilis metalli aut igne lique sceret, aut contereretur in puluerẽ, aut cõfunderetur in massã, & eam vellet artifex rursus ex illius materię quantitate reparare, nihil interesset ad eius integritatem, quæ particula materię, cui membro statui redderetur, dum tamen totũ ex quo constituta fuerat, restituta resumeret, ita Deus mirabiliter atque ineffabiliter artifex, de toto quo caro nostra constiterat, eam mirabili, & ineffabili celeritate restituet. Nec aliquid attinebit ad eius redintegrationem, vtrum capilli ad capillos redeant, & vngues ad ad vngues, an quidquid eorum perierat, mutetur in carnẽ, & in partes alias corporis

Ench. ca.
85. 86.
87. 88.
89.

poris retiocetur; curante artificis prouidentia, nequid indecens fiat. Nec illud est consequens, ut ideo diuersa sit statura reuiuiscantium singulorum, quia fuerat diuersa uiuentium, aut macri cum eadem macie, aut pingues cum eadem pinguedine reuiuiscant, sed si hoc est in consilio creatoris, ut in effigie sua cuiusque proprietates, & discernibilis similitudo seruetur, in cæteris autem corporis bonis, æqualia cuncta reddantur, ita modificabitur illa in utroque materies, ut nec aliquid ex ea pereat, & quod alicui defuit suppleat, qui etiam de nihilo potuit quod uoluit operari, si autem in corporibus resurgentium rationabilis inequalitas erit, sicut est, uocum quibus cantus impletur, hoc fiet cuique de materia corporis sui, quod & hominem reddat æqualem angelicis cæteris, & nihil inconueniens eorum ingerat sensibus, indecorum quippe aliquid ibi non erit, sed quidquid futurum est, hoc decebit, quia nec futurum est, si non decebit.

Q V A E S T. CCXXV.

Inch. c. **A**N a uoluntate Dei tam sit malum ueluti est bonum, & si sic an iuste hoc fiat.

95. & c. **R**ESPOND. Non enim fit aliquid nisi omnipotens fieri uelit, uel sinendo ut fiat, uel ipse faciendo. Nec dubitandum est Deum facere bene etiam sinendo fieri quæcumque sunt male non enim hoc nisi iusto iudicio sinit. Et profecto bonum est oë quod iustum est. Quæuis ergo ea quæ mala sunt in quantum mala sunt, non sint bona, tamen ut non solum bona sed et sint, & mala, bonum est. Nam nisi esset hoc bonum, ut essent & mala, nullo modo esse sinerentur ab omnipotentem bono. Cui proculdubio quam facile est, quod uult facere tam facile, est quod non uult esse non sinere propterea namque magna opera domini exquisita in omnes uoluntates eius ut miro & ineffabili modo, non fiat præter eius uoluntatem peccatum quod est contra eius sit uoluntatem, quia non fieret, si non sineret, nec utique nolens sinit, sed uolens. Nec sineret bonus Deus fieri mala nisi omnipotens etiam de malo facere posset bene. Aliquando autem bona uoluntate hunc uult aliquid Deus non uult etiam ipse bona multo amplius certiusque bona uoluntate. Nam uoluntas Dei mala esse nunquam potest, ut uerbi gratia, si bonus filius uelit patrem suum uiuere, quem Deus bona uoluntate uult mori. Et rursum

sus fieri potest, vt hoc velit homo mala voluntate, quod Deus vult bona, velut si malus filius velit mori patrem, velit hoc etiam Deus. Nempe ille vult, quod non vult Deus, iste vero id vult, quod vult Deus, sed non sicut Deus, id est non bona voluntate, velut Deus, vnde potius voluntati Dei consonat pietas boni filij, qui vult patrem viuere, quod non vult Deus, quam impietas mali filij qui vult patrem mori, quod vult Deus. Tantum interest, quid velle homini, quid Deo congruat, & ad quem finem, suam quisque referat voluntatem, vt aut approbetur aut improbetur? Nam Deus quasdam voluntates suas vtique bonas implet per malorum hominum voluntates malas, sicut per iudeos maleuolos, bona voluntate patris occisus est Christus pro nobis, sicuti etiam occisi sunt martyres per tyrannos malos, bona Dei voluntate.

Q V A E S T. CCXXVI.

AN liberum arbitrium, sit verè liberum, quando non potest nisi ad bonum vt erit in patria caelesti.

R E S P O N. Homo in patria caelesti sic erit, vt male velle non possit, nec ideo libero carebit arbitrio. Multo quippe liberius erit arbitrium, quod omnino non poterit seruire peccato.

Eod. li. c. 105.

Q V A E S T. CCXXVII.

AN Mille, & eleemosynæ, & cætera bona opera profint defunctis.

R E S P O N. Neque enim negandum est defunctorum animas, pietate suorum viuentium releuari, cum pro illis sacrificium mediatoris offertur, vel eleemosynæ in ecclesia fiunt, sed eis hæc profunt, qui cum viuerent, vt hæc sibi postea prodesse possent meruerunt, est enim quidam viuendi modus, neo tam bonus, vt non requirat ista post mortem, nec tam malus, vt ei non profint ista post mortem. Est vero talis in bono, vt ista, non requirat, & est talis in malo, vt nec his valeat, cum hæc vita traherit, adiuari. Non igitur ista que pro defunctis commendandis frequentat ecclesiâ, illi Apostolicæ sunt aduersa sententiæ, qua

Eod. lib. cap. 109 & 110.

Mille Quasita.

I dictum

2. Cor. 5. dictum est, omnes enim astabimus ante tribunal Christi, &c. quia etiam meritum sibi quisque cum in corpore viueret comparauit, ut ei possent, ista prodesse. Non enim omnibus profunt, & quare non omnibus profunt? nisi propter differentiam vite, quam quisque gessit in corpore. Cum ergo sacrificia siue altaris, siue quancunque elemosinarum, pro baptizatis defunctis omnibus offeruntur, pro valde bonis, gratiarum actiones sunt, pro non valde malis, propitiationes sunt, pro valde malis, & si nulla sunt adiumenta mortuorum, qualescunque viuorum consolationes sunt. Quibus autem profunt, aut ad hoc profunt: ut sit plena remissio, aut certe tollerabilior fiat ipsa damnatio.

Q V A E S T. CCXXVIII.

A Nimæ cum exierint a corpore, ubi habitant donec iudicium vltimum veniat.

Eod. lib. 108. **R E S P O N.** Tempus autem, quod inter hominis mortem, & vltimam resurrectionem interpositum est, animas abditis receptaculis continet: Sicut vnaquaque digna est, vel requie, vel erumna, pro eo, quod fortita est in carne cum viueret.

Q V A E S T. CCXXIX.

A N inter beatos, vnus sit alio beator, & inter damnatos vnus alio miserior.

Eod. lib. cap. 111 **R E S P O N.** In beatitudine beati, alius alio præstabilius. In miseria vero damnati alius alio tollerabilius permanebunt.

Q V A E S T. CCXXX.

C Haritas quantum sit necessaria ad salutem.

Eod. lib. cap. 117 **R E S P O N.** Iam porro charitas quam duabus istis fide ac spe, maiorem dixit Apostolus, quanto in quocunque maior est, tanto mollior est. in quo est. Cum enim quæritur, vtrum quisquã sit homo bonus, non quæritur quid credat aut speret, sed quid amet. Nam qui rectè amat, proculdubio rectè credit, & sperat; qui vero non amat, inaniter credit etiam si suat vera quæ credit,

Inaniter sperat etiam si ad veram felicitatem doceantur pertinere; que sperat, nisi & hoc credat, ac speret, quod sibi petenti donari possit, ut amet. Quamuis enim sperare sine amore non possit. fieri tamen potest, ut id non amet, sine quo ad id quod sperat non potest peruenire. Tamquam si speret vitam eternam, quamuis non habeat, & non amet iustitiam, sine qua nemo ad illam peruenit. Omnia enim præcepta diuina referuntur ad charitatē. Quod vero ita sit, vel timore pænæ, vel aliqua intentione carnali, ut non referatur ad illam charitatem, quam diffundit Spiritus Sanctus in cordibus nostris, nondum fit: quemadmodum fieri oportet, quamuis fieri videatur.

Q V A E S T. CCXXXI.

Cum Trinitas diuina sit inseparabilis quantum ad essentiam, quomodo non est incarnatus Pater, & Spiritus Sanctus, ut & filius?

RESPON. Pater, & filius, & Spiritus Sanctus non sunt tres Dij, sed vnus Deus, quamuis pater filium genuerit. & ideo filius non sit, qui pater est, & filiusque à patre sit genitus, & ideo non sit pater, qui filius est; Spiritusque Sanctus, nec pater, nec filius sit, sed tantum patris, & filij spiritus, patri, & filio etiam ipse coequalis, & ad Trinitatis pertinens vnitatem, non tamen eandem Trinitatem natam de Virgine Maria, & sub pontio Pilato crucifixam, & sepultam, sed tantummodo filium. Nec eandem Trinitatem descendit in specie Columbæ super baptismum, aut super Apostolos in die Pentecostes in linguis igneis, sed tantummodo Spiritum Sanctum. Nec eandem Trinitatem dixisse de cælo. Tu es filius meus, sed pater tantummodo quamuis pater & filius, et Spiritus Sanctus, sicut inseparabiliter sunt, ita inseparabiliter operentur. Hæc est enim fides catholica.

Q V A E S T. CCXXXII.

Merces fidei christianæ post hanc vitam, quæ est.

RESPON. Contemplatio quippe merces est fidei, cui mercedi per fidem corda mundantur, sicut scriptum est, fide mundans

Eod. lib.
cap. 8.
Act. 15.

Mat. 5.

corda eorum. Probatur autem quod illi contemplationi corda mū dentur, illa maxime sententia, beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.

Q V A E S T. CCXXXIII.

*De Trin.
li. 1. c. 14.*

IN iudicio finali quis erit iudex, & si Christus, in qua potestate iudicabit an diuina vel humana.

R E S P O N. Quapropter filius hominis iudicaturus est, nec tamen ex humana potestate, sed ex ea qua filius Dei est. Et rursus filius Dei iudicaturus est, nec tamen in ea forma apparens, in qua Deus est, æqualis patri, sed in ea qua filius hominis est, ita utrumque dici potest, & filius hominis iudicabit & nō filius hominis iudicabit. Quia filius hominis iudicabit, ut verum sit, quod dicitur cum venerit filius hominis, tunc congregabuntur &c. Et non filius hominis iudicabit, ut verum sit quod ait, Ego non iudicabo.

Mat. 25.

Vnde secundum formam serui qua apparebit in iudicio, nec pater iudicat quemquam, sed omne iudicium dedit filio, secundum autem formam Dei & pater iudicabit cum illo, cum dicat, Est qui querat, & iudicet vnde cum dicitur pater non iudicat quemquam sic intelligitur, patrem nemo videbit in iudicio viuorum, & mortuorum, sed omnes filium, quia & filius hominis est, ut possit, & ab impijs videri cum & illi videbunt in quem pupugerunt.

*Fo. 12.
Joan. 8.*

Q V A E S T. CCXXXIII.

QUOT sunt ea quæ in errore hominum difficillime tollerantur.

*De Trin.
lib. 2. in
proam.*

R E S P O N D. Duo sunt quæ in errore hominum difficille tollerantur, præsumptio, priusquam veritas pateat, & cum iam patuerit, præsumptę defensio falsitatis, a quibus duobus, vitijs nimis inimicis veritatis, spero Dei misericordia defendi.

QVAE

Q V A E S T. CCXXXV.

AN reprehensio sit magis desideranda, quàm laudatio, siue adulatio.

R E S P. Magisq; optabo a quolibet reprehendi, q̄ siue ab errante siue ab ambulante laudari. Nullus enim reprehensor formidatus est amatori veritatis. Etenim aut inimicus reprehensurus est, aut amicus. Si ergo inimicus insultat, ferendus est. Amicus autem si errat docendus est, si docet audiendus. Laudator vero, & errans confirmat errorem, & adulans illicit in errorem. Eo. loca.

Q V A E S T. CCXXXVI.

AN à Spiritu Sancto, sic assumpta forma Columbæ, & ignis, quando descendit super Christum baptizatum, & super Apostolos in die Pentecostes, sicuti à filio Dei sit assumpta caro & forma serui.

R E S P O N. Non enim sic assumpta est creatura, in qua apparuit Spiritus Sanctus, sicut assumpta est caro illa, & humana illa forma ex Virgine Maria. Neque enim Columbam beatificauit spiritus vel illum ignem, sibiq; & personæ suæ, in unitatem habitumq; coniunxit in æternum, sed apparuerunt ista: sicut oportu- De Trin. lib. 2. c. 6
nè apparere debuerunt: creatura seruiente creatori, & ad nutum eius incommutabiliter in seipso permanentis, ad eum significandum & demonstrandum, sicut & significari, & demonstrari, mortalibus oportebat, mutata atque conuersa, proinde quamquam illa Columba Spiritus dicta sit. Mat. 3. & de illo igne cum diceretur: Mat. 3. Act. 2.
Vise sunt illis linguæ diuise &c. Act. 2. vt per illum ignem spiritum demonstratum ostenderet, sicut per Columbam, non tamen ita possumus dicere Spiritum Sanctum, & Deum & Columbam, aut & Deum, & ignem: Sicut dicimus Filium & Deum & hominem, nec sicut dicimus filium agnum Dei, & vidit Ioannes in Apocalypsi, quia illa visio prophetica, non oculis corporeis exhibita est, sed in Spiritu per spirituales imagines corporum: Apoc. 5.
Columbam vero, & ignem oculis corporeis viderunt. Licet de igne sit difficultas an Spiritu visus sit. Nec etiam sicut dicimus 1. Cor. 10.
filium petram, vt Paulus 1. Corinth. 10. nominat, ita possumus

dicere Spiritum Columbam, vel ignem. Illa enim petra iam erat in creatura, & per actionis modum nuncupata est nomine Christi,

Gen. 26.

quem significabat, sicut ille lapis quem Iacob posuit ad caput Genes. 26. etiam in actionem assumptus ad significandum dominum: sicut Isaac Christus erat, cum ad se immolandum ligna portabat.

Exo. 3.

Accēdit istis actio quādam significatiua iam existentis, nō autem repente sicut illa Columba & ignis, ad hęc tantummodo significanda repente extiterunt. Magis ista similia mibi videntur. Flamme illi quę in rubo apparuit Moysi: & illi columnę, quā populus in

Exo. 13.

eremo sequebatur. Ad hoc enim corporalis rerum illarum species extitit, vt aliquid significaret & pręteriret, propter has ergo corporales formas, quę ad eum significandum, & sicut humanis sensi

Exo. 39.

bus oportebat demonstrandum temporaliter extiterunt, missus etiam dicitur Spiritus Sanctus, non tamen minor patre dictus est, sicut filius propter formam serui, quia illa forma serui inhefit ad vnitatem personę, illę vero corporales species, ad demonstrandum quod opus fuit, ad tempus apparuerunt, & esse postea destiterunt.

Q V A E S T I O C C X X X V I I .

AN Deus vtatur omnibus creaturis, prout vult, & sic non fiat a creatura aliquid sine sua voluntate.

*De Tri.
lib. 3. c. 4*

R E S P O N S. Deus se quibusdam ordinatissimis creature motibus; primo spiritualibus, deinde corporalibus per cuncta diffundit. & vtatur omnibus ad incommutabile arbitrium sententię suę: siue incorporeis, siue corporeis rebus, siue rationalibus, siue irrationalibus spiritibus. siue bonis per eius gratiam, siue malis per propriam voluntatem, sed quemadmodum corpora crassiora, & inferiora per subtiliora, & potentiora quodam ordine reguntur. Ita omnia corpora per spiritum vitę, & spiritus irrationalis, per spiritum vitę rationalem: & spiritus vitę rationalis defertor atque peccator, per spiritum vitę rationalem pium & iustum, & ille per ipsum Deum, ac sic vniuersa creatura per creatorem suum: Ex quo, & per quem, & in quo etiam condita atque instituta est, ac per hoc voluntas Dei est prima & summa causa omnium corporalium specierum & motionum. Nihil enim fit visibiliter & sensibiliter, quod non de interiore inuisibili atque intelligibili aula summi Imperatoris, aut iubeatur, aut permittatur, secundum ineffabilem iustitiam

præmiorum, atque pœnarum gratiarum & retributionum, in ista totius creatura amplissima quadam in mensaque republica.

Q V A E S T. CCXXXVIII.

IN Sacramento altaris, quomodo conficitur corpus & Christi sanguis, & de qua materia.

RE S P O N. Corpus Christi & sanguinem illud tantum dicimus, quod ex fructibus terræ acceptum, & præce mistica consecratum, ritè sumimus ad salutem spiritualem, in memoriam pro nobis dominicæ passionis. Quod cum per manus hominum ad illam visibilem speciem perducitur, non sanctificatur, ut sit tā magnum sacramentum, nisi operante inuisibiliter spiritu Dei: cum hæc omnia, quæ per corporales motus in illo opere sunt, Deus operetur mouens primitus inuisibilia ministrorum, siue animas hominum, siue occultorum spirituum, sibi subditas seruitutes.

Eod. lib.

Q V A E S T. CCXXXIX.

AN potestas, quam habent demones ad miracula magica facienda sit à Deo, & quare Deus permittit talia miracula fieri, sicut magi Pharaonis fecerunt.

RE S P O N. Magi Pharaonis cum peruenerunt ad cinifes defecerunt, & ideo dixerunt. Digitus Dei est hic, & quare defecerunt? Ut daretur intelligi, quod magicæ artes, quæ valorem quem habent, ab aereis potestatibus, siue Angelis transgressoribus habent, nihil valerent, nisi data desuper potestate. Datur autem ad fallendos fallaces, sicut in Aegyptios, & in ipsos etiam magos data est, ut in eorū spirituum seductione viderentur admirandi a quibus fiebant à Dei veritate damnandi, vel ad admonendos fideles, ne tale aliquid facere pro magno desiderent, propter quod etiam nobis scripturæ autoritate sunt prodita, vel ad exercendam, probādam, manifestandamque iustorum patientiam. Nec ideo putandum est istis transgressoribus Angelis, ad nutum seruire hanc visibilibus rerum materiam: sed Deo potius, à quo hæc potestas datur, quantum in sublimi, & spiritali sede incommutabilis iudicat. Nec sanè creatores illi mali Angeli dicendi sunt, quia per illos magi resistentes famulo Dei. ranas & serpentes fecerunt. Non enim

Eod. lib.

l. 7.

Exo. 7. 8

ipsi eas creauerunt. Omnium quippe rerum, quæ corporaliter vi-
 sibiliterque nascuntur, occulta quædam semina in istis corporeis
 mundi huius elementis latent. Alia enim sunt nobis manifesta
 in fructibus, & animalibus. Alia verò illa occulta istorum semi-
 na seminum. Vnde iubente creatore produxit aqua prima natari-
 lia, & volatilia. Et terra prima sui generis germina, & prima sui ge-
 neris animalia. Neque enim tunc huiusmodi sortus ita producti
 sunt, ut in eis quæ producta sunt: vis illa consumpta sit: sed plerū
 quæ desunt temperamentorum occasiones, quibus erumpant, & spe-
 cies suas peragant. Ecce enim breuissimus surculus semen est: nā
 convenienter mandatus terre arborem facit, semen huius surculi
 est granum eiusdem generis, & visibile quidem, semen vero huius
 grani, oculis videri non potest, ratione tamen conijci potest: quia
 nisi talis vis esset in elementis istis, non plerunque nascerentur ex
 terra, quæ ibi seminata sunt. Dicimus ergo quod sicut nō dicimus
 parentes creatores hominum, nec agricolas creatores frugum, quā-
 uis eorum extrinsecus adhibitis motibus ista creanda Dei virtus
 interius operetur. Itā non solum malos, sed nec bonos Angelos,
 phas est putare creatores, si per subtilitatē sui sensus, & corporis,
 semina rerū istarum, nobis occultiora nonerunt, & ea per cōgruas
 temperationes elementorum latenter spargunt, atque ita gignen-
 darum rerum, & accelerandorum incrementorum præbent occa-
 siones. Quapropter ita non possum dicere Angelos malos magi-
 cis artibus euocatos. creatores fuisse ranarum atque serpentium, si-
 cut non possum dicere homines malos creatores esse segetis, quā-
 m per eorum operam video exortam, & ita mali Angeli pro subtilita-
 te sui sensus in occultioribus elementorū seminibus norunt, vnde ra-
 ne serpentesque nascuntur, & hæc per certas & notas temperationum
 oportunitates occultis motibus adhibenda faciunt creari, nō creati.

Q V Æ S T. CCXL.

AN Deus antiquis patribus apparuerit in persona propria, an
 per Angelos Domini personam representantes.

Yod. li. c.
10. 11.
Exo. 3.
Psal. 80.

R E S P O N. Loquitur ex persona Dei Angelus Domini dicens.
 Ego sum Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Iacob, & non est mi-
 rum, cum & homo aliquando loquitur in persona Domini: sicut in
 Psal. dicitur. Audi populus meus & loquar Israel, & testificabor
 tibi,

tibi, Deus Deus tuus ego sum. Et quòd fuerit Angelus, qui Moyfi apparuerit demonstrat San. Stephanus, sic dicens. Viri fratres, & patres, audite inquit. Deus gloriæ apparuit Abrahæ patri nostro, cum esset in Mesopotamia. Ne quis autem arbitraretur tunc Deū gloriæ, per id quod in seipso est, cuiusquā oculis apparuisse mortalium, in consequentibus dicit, quòd Moyfi Angelus apparuerit in igne flammæ rubi, qui Angelus dixit, ego sum Deus patrum tuorū &c. Et si quispiam dixerit Moyfi apparuisse per Angelū, & Abrahæ per seipsum, dicimus, quòd in Gen. Cum dixisset apparuisse Deum ad illicem Mambre sibi statim subiunxit, quòd vidit tres viros, qui intelliguntur per tres Angelos, vt sic ostendatur, quòd & Abrahæ per Angelos visus est Dominus, nam & Gen. cum Dominus præcipere Abrahæ, vt immolaret filium, & cum vellet extendere manū ad occidendum puerum. Angelus Domini vocauit Abraham, ut nō occideret filium, & iste Angelus dum vellet laudare Abraham. Dixit, nunc cognoui, quia tu times Deum, & nō pepercisti filio tuo propter me. Ecce Deus est, qui præcipit, vt occidat filium, & tamē postmodum dicitur, quòd est Angelus, qui vocat Abraham, & eū laudat de obediētia, quòd propter se non pepercit filio, ad denotandum, quòd Deus loquebatur per Angelum, & iste apparitiones Dei per Angelos erant, per Angelos ergo tunc loquebatur Dominus per Angelos filius Dei, mediator Dei & hominum, futurus ex semine Abrahæ. suum disponebat aduentum, vt inueniret, a quibus reciperetur confitentes reos, quos lex non impleta fecerat transgressores. In istis apparitionibus Dei per Angelos, erat vtrique & pater, & Filius, & Spiritus Sanctus, & aliquando pater, aliquando filius, aliquando Spiritus Sanctus. Aliquando sine vlla distinctione personæ, Deus per illos figurabatur. vnde iam clare pater, quòd cum Deus apparere dicebatur, voces ille, ac species corporales, per Angelos factæ sunt, siue ipsis loquentibus, vel agentibus aliquid ex persona Dei, sicut etiam solebant Prophetæ, siue assumptibus ex creatura, quod ipsi non essent, vbi Deus figuratè demonstraretur hominibus.

Q V A E S T. CCXLI.

Christus quot diebus in vtero Virginis fuit. Includendo diem Conceptionis, & Natiuitatis.

RESPON. Octauo Kalendas Aprilis conceptus creditur quo & passus

De Trin.
lib. 4. c. 5

& passus, ita monumento nouo quo sepultus est, vbi nullus erat mortuorum positus, nec ante, nec postea, congruit vterus Virginis quo conceptus est. Vbi nullus seminatus est mortalium. Natus autem traditur octauo Kal. Ianuarij. Ab illo ergo. die. vsque ad istum computati ducenti septuaginta & sex reperiuntur dies, qui sunt nouem menses, & sex dies, & tamquam decem menses parietibus fœminis computantur.

Q V A E S T. CCXLII.

Dles vnde sumit initium an a nocte, an à luce. Dies videlicet 24. horarum.

Eod. lib. c. 6. **R**ESPON. Tertius enim dies passionis dominicæ, quando dicitur quod fuit dominus in corde terræ tribus diebus, & tribus noctibus incipit a nocte, cum nox vsque ad diluculum quo resurrectio domini declarata est, ad tertium diem pertineat, quia Deus, qui dixit de tenebris lucem clarescere vt per gratiam noui testamētis, & participationem resurrectionis Christi audiremus, fuisistis aliquid, quando tenebræ, nunc autem lux in domino, Insinuat nobis quodammodo, quod a nocte dies summat initium, sicut enim primi dies, propter futurum hominis lapsum, a luce in noctem, ita isti, propter hominis reparationem a tenebris ad lucem computantur. Ab hora igitur mortis vsque ad diluculum resurrectionis, horæ sunt 40. Vt etiam ipsa hora nona connumeretur. A vespere autem sepulture vsque ad diluculum resurrectionis, 36. horæ sunt.

Q V A E S T. CCXLIII.

IN omni sacrificio cum offertur, quot sunt ea quæ considerari debent.

Eod. li. cap. 14. **R**ESPON. Quatuor considerantur in sacrificio omni, cui offeratur, a quo offeratur, quod offeratur, pro quibus offeratur. Idem ipse vnus verusq; mediator, per sacrificiū pacis reconciliās nos Deo, vnū cum illo maneret cui offerebat vnum in se faceret pro quibus offerebat, vnus ipse esset, qui offerebat, & quod offerebat.

Q V A E S T. CCXLIII.

Eod. lib. cap. 17. **F**Vtura quot modis præsciuntur, scire inquirimus, **R**ESPON. Aliqui experimento præteritorum, Futura coniiciunt,

consciunt sicut medici multa prævidendo, etiã litteris mandauerunt, quæ ipsi experta notauerunt, sicuti etiam agricolæ, & nauæ, ex experimento multa prænunciât futura, Aliqui vero prænunciât futura, quia iam ventura præferunt, & ab eis longe sunt visa, vt verbi gratia, quidam videt a longe de vertice montis aliquem venientem, & proxime in campo habitantibus ante nuntiet. Et hoc modo aeræ potestates facientes, pro acuto sensu suo, quo longe vident a multis diuinare creduntur. Aliquando vero futura ab Angelis sanctis nuntiantur, sicuti eis Deus per verbum suum, sapiẽtiã quæ inodiat. Aliquando ab hominibus, qui, in tantum mentes eorum euehantur a Spiritu S. vt non tantum per Angelos, sed per seipsos futurotum instantes causas in ipsa summa rerum arce conspiciant. Audiunt enim ista, & aeræ potestates, siue Angelis ea nuntiantibus, siue hominibus, & tantum audiunt quantum opus esse ille iudicat, cui subiecta sunt omnia. Multa etiam prædicantur, instinctu quodam impulso spiritu nescientium, sicut Cayphas nesciuit, quid dixit, sed cum esset pontifex, prophetauit.

102. 11.

Q V A E S T I CCXLV.

AN Spiritus. S. procedat a patre, & a filio.

R E S P O N. Non possumus dicere, quod Spiritus. S. & a filio non procedat. Neque enim frustra idem Spiritus, & patris, & filij Spiritus dicitur. Nec video quid aliud significare voluerit, cū sufflans in facie discipulorum ait, Accipite Spiritum. S. Neque enim flatus ille corporeus, cum sensu corporaliter tangendi procedens ex corpore, substantiã Spiritus. S. fuit, sed demonstratio per congruam significationem, non tantum a patre, sed & a filio proceder: Spiritum. S.

Eod. lib.
cap. 20.

Io. 20.

Q V A E S T. CCXLVI.

AN Deus diligat quæ diligit temporaliter, idest noua dilectione incipiat diligere quod prius non diligebat.

R E S P O N. Deus absit vt temporaliter aliquando diligat, quæ si noua dilectione, quæ in illo ante non erat, apud quem nec præterita transierunt, & futura iam facta sunt, itaque omnes sanctos suos ante mundi constitutionem dilexit, sic vt prædestinavit. Sed cum

De Trin.
li. 5. c. vi.

cum

cum conuertuntur & inueniunt illum tunc incipere ab eo diligī dicuntur, vt eo modo dicatur quod potest humano affectu capi, quòd dicitur. Sic etiam cum iratus malis dicitur, & placidus bonis, illi mutantur, non ipse. Sicut lux infirmis aspera firmis lenis est, ipsorum. s. mutatione non sua.

Q V A E S T. CCXLVII.

Quare in superbeatissima Trinitate, sicuti dicimus tres personas esse patrem, & filium & Spiritum. S. nō etiam dicimus tres Deos, nam pater est persona, filius est persona, & etiam Spiritus. S. & sic tres personæ sunt, & non vna tantum. Dicimus etiam pater est Deus, filius est Deus, & etiam Spiritus. S. & tamen non cōcludimus ergo tres Dij, sicut cōcludimus ergo tres personæ, sed tantum dicimus ergo vnus Deus.

*De Trin.
li. 7. c. 4.
Dent. 6.*

RESPON. Licet scriptura sacra non dicat nos debere dicere tres personas, non tamen contradicit. Quemadmodum contradicit, ne dicantur pater, & filius & Spiritus. S. tres Dij, sed vult, vt dicatur vnus Deus, sic enim inquit. Audi Israel dominus Deus tuus vnus est, sed dices. Cur non licet etiam dicere tres essentias, cum nec in hoc licet scriptura non dicat, nec etiam contradicit ergo eadem ratione pater, & Fil. & S. S. possent dici tres essentiæ, cum tñ sit vna essentia, ideo clarius & melius respondetur. Et dicitur, quòd propter aduersarios hæreticos, partita sunt hæc vocabula neccessitate loquendi, ab catholica ecclesia, & ideo ipsa timuit dicere tres essentias, & tres Deos, ne intelligeretur in illa summa æqualitate Trinitatis, vlla diuersitas substantiæ. Rursus, non esse tria quædam non poterat dicere, cum per scripturas habeat patrem esse, & filiū & Spiritum. S. nec eundem esse filium, qui pater est, nec Spiritum S. esse eundem, vel patrem vel filium. Cum ergo tria essent, & vnū in substantia. Quæsiuit quid tria diceret. Et dixit substantias, secundum consuetudinem græcorum, vel personas secundum morē latinorum quib. nominibus non diuersitatem intelligi voluit, sed singularitatem, vñ non solum ibi vnitas intelligatur, eo quòd dicitur vna essentia, sed & Trinitas ex eo quòd dicuntur tres substantiæ, vel personæ, græci vocabulo substantia vtuntur in diuinis, loco huius vocabuli persona, vnde notandum est, quòd Deus non dicitur proprie substantia, sed abusiue, quoniam substantia est, que subsistit

subsistit aliquibus accidentibus, & hoc in Deo nephas est dicere, q̄ ipse subsistit bonitati suæ, & q̄ ipsa bonitas non sit essentia, vel ipse Deus, sed in illo sit, tamquam in subiecto, ideo nomine vñtatione debet vocari essentia, quia vere ac propriè solus fortasse ipse Deus debet dici essentia, cum vere solus sit incommutabilis. Et ideo Moyſi dixit. Ego sum, q̄ sum, q̄ est misit me ad vos, sic ad eos dices.

Exo. 3.

Q V A E S T. CCXLVIII.

AN incognita diligì possint a quoquam. **R**ESPON. Sed quis diligit, quod ignoratur? Sciri enim aliquid, & non diligì potest. Diligì autem, quod nescitur, non potest, quia rem prorsus ignotam amare oïno nullus potest. Quilibet, n. studiosus quilibet curiosus non amat incognita etiam si cū ardentissimo appetitu instat scire quod nescit. Quamobrè omnis amor studentis animi, hoc est, volentis scire quod nescit non est amor eius rei, quam nescit, sed eius quam scit, propter quare vult scire quam nescit, vt puta scire esse Deum: ex fide. Et quia imprimitur in sua cogitatione aliquòd magnam esse cum cogitat de Deo & ideo hoc amat quod scit, sed quia nescit magnalia Dei, & inuisibilia atque sempiterna, ideo ex eo quod scit, amat scire quod nescit, & notandum quod dicitur amat scire quod nescit. Quoniam qui scire amat incognita, non ipsa incognita, sed ipsum scire amat. Vnde breuiter est concludendum, quod incognitum omnino non potest amari, sed vt ametur aliquid oportet habere saltem aliqualem cognitionem, vel per auditum, vel per quasdam formas in animo impressas similes illi formæ rei illius quam fama prædicauerat. Amat enim quis beatitudinem, quæ quamuis sibi nota non sit, notum tamen ei, est quam bonum sit, vt ei nota sit. Et hoc quidem permirabile est, nondum se nosse, & quam pulchrum sit se nosse iã nosse. An aliquem finem optimum, id est securitatem, & beatitudinem suam videt, per quandam occultam memoriam, quæ in longinqua eam progressam non deseruit, & credit ad eundem finem, nisi seipsam congnoerit, peruenire se non posse. Ita dum illud amat, hoc querit, & notum amat illud, propter quod querit illud ignotum.

De Trin.
l. b. 8. 9.
& 10.

Q V A E S T. CCXLIX.

AN Dens prius, sit inuestigandus quid sit per negatiua quam per affirmatiua.

De Trin.
li. 8. c. 2. **R**ESPON. Non enim parue notitiæ pars est, cum de profundo isto, in illam summitatem respiramus, si antequam scire possimus quid sit Deus possumus iam scire, quid non sit. Non est enim certe, nec terra, nec cœlum, nec quasi terra, & cœlum, nec tale aliquid, quale videmus in cœlo, nec tale aliquid quidquid non videmus & est, fortassis in cœlo.

Q V A E S T. CCL.

Quid sit frui & uti quaeritur alia diffinitione a superiori.

De Trin.
lib. 10.
c. 11. **R**ESPON. Uti enim est assumere aliquid in facultatem voluntatis. Frui autem est, uti cum gaudio, non adhuc spei, sed iâ rei. Proinde omnis qui fruitor, utitur, assumit enim aliquid in facultatem voluntatis, cum sine delectationis. Non autem omnis qui utitur fruitor, sed id quod in facultatem voluntatis assumit, non propter illud ipsam, sed propter aliud appetit.

Q V A E S T. CCLI.

AN memoria voluntas, & intelligentia in anima nostra, sint tres substantiæ, vel vna tantum?

Eod. lib. **R**ESPON. Hæc enim memoria intelligentia voluntas, quoniam non sunt tres vite, sed vna vita, consequenter utique nec tres substantiæ, sed vna substantia. Memoria quippe quod mens, & vita & substantia dicitur ad seipsam dicitur. Quod vero memoria dicitur, ad aliquid relatiue dicitur. Hoc de intelligentia, & de voluntate idem dicatur, & intelligentia quippe, & voluntas ad aliquid dicuntur, vita est autem vnaquæque ad seipsam, & mens, & essentia. Quo circa tria hæc eo sunt vnus quo vna vita, vna mens, vna essentia & quidquid aliud ad seipsa singula dicuntur etiam simul non pluraliter, sed singulariter dicuntur. Eo vero tria quo ad seinuicem referuntur quæ si equalia non essent, non solum singula, singulis, sed etiam omnibus singula, non utique seinuicem caperent. Neque enim tantum a singulis singula, verum etiam a singulis omnia capiuntur. Memini enim me habere memoriam,

& intelligentiam & voluntatem, & intelligo me intelligere, & velle atque meminisse, & volo me velle & meminisse, & intelligere totamque meam memoriam & intelligentiam, & voluntatem simul meminere. Quod enim memoriæ meæ non memini, non est in memoria mea. Nihil autem tam in memoria, quam ipsa memoria est. Totam igitur memini. Item quidquid intelligo, intelligere me scio, & scio me velle quidquid volo. Quidquid autem scio memini. Totam igitur intelligentiam, totamque voluntatē meā memini. Similiter cum hæc tria intelligo, tota simul intelligo. Neque enim quidquam intelligibilem non intelligo, nisi quod ignoro. Quod autem ignoro, nec memini, nec volo. Quidquid itaque intelligibilem non intelligo, consequenter etiam, nec memini, nec volo. Quidquid autem intelligibilem memini, & volo, consequenter intelligo. Voluntas etiam mea totam intelligentiam, totamque memoriam meam capit: dum toto vtor quod intelligo, & memini. Quapropter quando inuicem a singulis, & tota omnia capiuntur: equalia sunt tota singula totis singulis, & tota singula, simul omnibus totis, & hæc tria vnum, vna vita, vna mens, vna essentia.

Q V A E S T. C C C I I I .

AN vestigium sanctissimæ Trinitatis inueniatur in omni sensu corporis.

R E S P O N . Certè hic interrogandi sunt omnes sensus, sed quia quod nobis vnus eorum renuntiat etiam in ceteris valet. Itaque porissimum testimonio vtamur oculorum. Is enim sensus corporis maximè excellit, & est visioni mentis pro sui generis diuersitate vicinior. Cum igitur aliquod corpus videmus, tria ibi facillime sunt consideranda. Primò ipsa res vel corpus, quod videmus, secundò visio, quæ resultat ex sensu oculi videntis, & ex re visa, vnde visio nihil aliud est, quàm sensus ex ea re, quæ sentitur informatus. Tertio animi intentio, quæ detinet sensum oculorum, in ea re, quæ videtur, quam diu videtur, in his tribus est discreta natura. Nam corpus, quod videtur, valde distat a sensu oculorum; & visio distat a corpore quod videtur; cum visio resultet ex formâ corporis visi impressâ sensui ab eodem corpore, distat quidem substantialiter, intentio etiâ animi, quod est tertium, distat a corpore viso,

*De Trin.
lib. 11.
cap. 2.*

quia

quia illud est corpus, & iste est animus, distat etiam a sensu oculorum, & a visione, quoniam solius animi est hæc intentio, quæ coniungit uti unque, idest, & sensum oculorum, & rem visam, sed sensus non est solius animæ, sed & corporis, cum sit membrum corporis. Hæc igitur tria, corpus quod videtur, & ipsa visio, & quæ utriusque coniungit intentio, manifesta sunt ad dignoscendum vestigiū Trinitatis, non solum propter propria singulorum, verum etiam propter differentiam naturarum. Cum igitur horum trium, tam diuersæ substantiæ sint, tamen in tantam coeunt vnitatem, ut duo propria vix intercedente iudice ratione discerni valeant, species videlicet corporis quod videtur, & imago eius, quæ sit in sensu, idest visio. Voluntas autem tantam vim habet copulandi hæc duo, ut & sensum formandum, admoueat ei rei, quæ cernitur, & in ea formatum teneat. Et etiam detrata spē corporis, quæ corporaliter sentiebatur, remanet in memoria similitudo eius, qua similitudine; voluntas conuertat aciem, ut inde formetur intrinsecus, sicut extrinsecus ex corpore obiecto sensibili sensus formabatur, & sic postmodum fiat Trinitas intrinsecus, ex memoria, & interna visione, & quæ utrunque copulat voluntate, quæ tria in vnum coguntur ab ipso coactu cogitatio dicitur. Nec in his tribus diuersa substantia est, sicuti est in his, quæ videntur foris, ut sensus formatus, & res visa, & visio. Nam intrinsecus, pro re visa, succedit memoria, retinens illam speciem quam per corporis sensum combibit anima, pro visione ab extra, succedit intus similis visio, cum ex eo, quod memoria tenet formatur acies animi, & absentia corpora cogitantur. Voluntasque ipsa quomodo foris, corpori obiecto formandum sensum, admouebat formatumque iungebat, sic aciem recordantis animi conuertit ad memoriam, ut ex eo, quod illa retinuit, ista formetur, & sit in cogitatione similis visio. Ideo hæc tria sunt vnum in anima, & in illa cogitatione propter quod non differunt in substantia.

Q V A E S T. C C L I I I.

1. Cor.
11.

AN mulier sit facta ad imaginem Dei, sicuti vir. Cum dicat Paulus, quod mulier debet velare caput, cum sit gloria viri, vir autem non debet velare cum sit imago Dei, quasi sic inferat, quod mulier non sit imago Dei.

RESPON.

R E S P O N . Nam Gen. 1. Dixit Deus. Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram, ut autē intelligeretur, quod & mulier sit facta ad Dei imaginē, subiunxit. Fecit Deus hominē, ad imaginem Dei fecit eum, masculum & feminam creauit eos, & benedixit eos. Et ideo ut videamus quod Apostolus non est contrarius huic sententię Genesis, quę dicit ad imaginem Dei naturā ipsam humanam factam, quę sexu utroque completur, nec ab intelligenda imagine Dei separat feminam, sic est dicendum, quod cum agitur de natura humane mentis, ut sit in Gen. tunc mulier cū viro est ad imaginem Dei, ut vna imago sit tanta illa substantia, cum autē ad adiutorium distribuitur, quod ad eā solam ipsam attinet, non est imago Dei, quod autem ad virum solum attinet, imago Dei est tam plena atque integra, quā in vnum coniuncta muliere.

*De Trin.
lib. 12.
cap. 7.*

Q V A E S T. CCLIII.

Quid est in corpus peccare, & etiam extra corpus.

R E S P O N . Cum quis bona voluntate, ad interiora, & superiora percipienda, quę non priuatim, sed communiter ab omnibus qui talia diligunt, sine vlla angustia vel inuidia casto possidentur amplexu, vel sibi, vel alijs cōsultat, & si fallatur in aliquo per ignorantiam temporalium, quia & hoc temporaliter gerit, & modum agendi non teneat quem debebat, humana tentatio est. Et magnum est hanc vitam sic degere, quam velut viam redeuntes carpinus, ut tentatio nos non apprehēdat nisi humana. Hoc enim peccatum extra corpus est, nec fornicationi deputatur, & propterea facillime ignoscitur, cum vero propter adipiscenda ea que per corpus sentiuntur, propter experiendi vel excellendi, vel cōtractandi cupiditatem, ut in his finem boni sui ponat, aliquid agit, quidquid agit, turpiter agit, & fornicatur in proprium corpus peccans, & in hęc magna decidit, quia spernit modica. Quomodo enim coluber non apertis passibus, sed squamarum minutissimis nisibus reptat, sic lubricus deficiendi motus negligētes minutatim occupat, & incipiens a peruerso appetitu similitudinis Dei peruenit ad similitudinem peccorum.

*Eod. lib.
cap. 10.*

sent. Non enim omnes in priore vita geometrę fuerunt, cum tara-
rari sint in genere humano, vt vix possit aliquis inueniri, sed po-
tius credendum est mentis intellectualis ita conditą esse naturą vt
rebus intelligibilibus, naturali ordine, disponente creatore subiun-
cta, sic ista videat, in quadam luce sui generis incorporea, quem-
admodum oculus carnis videt, quę in hac corporea luce circum-
adiacent, cuius lucis capax, ei que congruens est creatus.

Q V A E S T. CCLVII.

AN fides videatur ab eam habente, & a cęteris hominibus.
RESPON. Fides quamuis ex auditu in nobis facta sit, nō
tamen pertinet ad sensum auditus, vel visus, quoniam non est so-
sonus, nec color, aut corporis forma, nec ad vllum corporis sensum
pertinet, quoniam cordis est res ista, non corporis, nec foris est a
nobis, sed in intimis nostris, nec eam quisquam hominum videt
in alio, sed vnusquisque in semetipso videt eam, in altero autem
credit esse eam, non videt, & tanto firmiter credit quanto fructus
eius magis nouit, quos operari solet fides per dilectionem Gal. 5.
Fides enim qua potestatem homines acceperunt, posse fieri filios
Dei, est communis, & est vna, licet respectu eam habentium, sint
plures fides. Dicitur enim communis quemadmodum facies hu-
na est omnibus hominibus communis, licet vnusquisque suam fa-
ciem habeat. Vna est enim genere, non numero, quia vnusquis-
que suam fidem habet, qui magnam, qui modicam, tamen fides
mea est similis tuę, quia & mea credit filium Dei Christum esse,
sicut & tua, ex vna namque doctrina impressam fidem credentiũ
cordibus singulorum, qui hoc idem credunt, verissime dicimus,
sed aliud sunt ea quę creduntur, aliud fides qua creduntur. Illa
quippe in reb. sunt, quę vel esse, vel fuisse, vel futura esse dicuntur,
hęc autem in animo credentis est ei tantum conspicua cuius est.
Est autem fides omnium vna, quemadmodum & voluntas multo-
rum vna, licet vnusquisque suam habeat voluntatem, & sicut ne-
mo videt alterius voluntatem, Ita nemo videt alterius fidem. Li-
cet ex operibus conijciat.

De Trin.
lib. 3.
cap. 2.

Q V A E S T. CCLVIII.

AN beata vita sit sempiterna, & si sic, quomodo probatur sic esse.

*Eod. lib.
c. 8.*

R E S P O N D. Perfecta examinata, eliquata, & tam certa sententia est, quod omnes homines beati esse volunt, & qui beati etiam iam sunt, beati utique non esse nolunt, quia nemo potest esse beatus nolens. Si igitur volunt esse beati, qui beati sunt, proculdubio nolunt consumi, & perire, quod beati sunt, nec nisi viuentes beati esse possunt. Nolunt igitur perire, quod viuunt, immortales ergo esse volunt quicumque vere beati, vel sunt, vel esse cupiunt. Non autem viuit beate, cui non adest, quod vult. Nullo modo igitur esse poterit veraciter beata, nisi fuerit sempiterna.

Q V A E S T. CCLIX.

AN Deo defuit alius modus nostræ redemptionis, quàm incarnatio filij sui.

*Eod. lib.
capi. 9.*

R E S P O N D. Alium modum possibilem Deo defuisse, cuius potestati, cuncta æqualiter subiacent, non est dicendum, sed sanandæ nostræ miseræ conuenientioremodum alium non fuisse, nec oportuisse. Quid enim tam necessarium fuit, ad erigendam spem nostram, mentesque mortalium, conditione ipsius mortalitatis abiectas, ab immortalitatis desperatione liberandas, quàm ut demonstraretur nobis, quanti nos penderet Deus, quantumque diligeret? Quid vero huius rei, tanto isto indicio manifestius, quàm ut Dei filius immutabiliter bonus in se manens, quod erat, & a nobis, & pro nobis accipiens, quod non erat, præter animæ naturæ detrimentum, nostrum dignatus inire consortium, prius sine vilo malo suo merito, mala nostra perferret, ac sic iam credentibus quantum nos diligeret Deus, & quod desperabamus iam sperantibus dona in nos sua, sine vllis bonis meritis nostris, immo præcedentibus & malis meritis nostris, indebita largitate conferret, quia & ea que dicuntur merita nostra, data sunt eius.

Q V A E S T. CCLX.

AN ad redemptionem hominis concurrat tota sancta Trinit. **R E S P O N.** Apostolus dicit, quòd nos sumus iustificati in sanguine ipsius Christi, sed quid est iustificati in sanguine ipsius, & reconciliati per mortem filij eius? Ita ne vero, cum irasceretur nobis Deus pater, vidit mortem filij sui pro nobis, & placatus est nobis? Nunquid ergo filius eius, vsque adeo nobis iam placatus erat, vt pro nobis etiam dignaretur mori, pater vero vsque adeo adhuc irascebatur, vt nisi filius pro nobis moreretur, non placaretur: & quid est, quòd Rom. 8. Apostolus iterum dicit. Quid ergo dicemus ad hæc? Si Deus pro nobis, quis contra nos? Qui etiam proprio filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum. Quomodo non etiam cum illo omnia nobis donauit? Certè si pater non esset nobis iam placatus, non traderet filium suum pro nobis, & tamen videtur, quòd non fuerit ante placatus, cum dicat, & reconciliati sumus per mortem filij eius, vt innuat, quòd mors fuit causa placationis, ergo videtur quòd mors præcesserit. Et tamen pater antea dilexit nos, quia ante mundi constitutionem elegit nos, Ephes. 1. Dicebat etiam ad Gal. 2. quòd filius non inuitus est traditus, sed sponte, talibus verbis. Qui me dilexit, & tradidit semetipsum pro me, omnia ergo simul, & pater, & filius, & amborum spiritus, pariter & concorditer operantur, tamen iustificati sumus sanguine Christi, & reconciliati sumus Deo per mortem filij eius. Quomodo autem hoc sit factum explicandum est. Quadam enim iustitia Dei, in potestate diaboli traditum est genus humanum peccato primi hominis, & hæc traditio in Gen. 3. demonstratur, cum serpenti dictum est, terram manducabis, & hæc terra est homo, cui dictum est, terra es, & in terram ibis. Cum dicit in terram ibis, ostendit totum hominem in deterius commutatum. Cū dicit in terram ibis, ostendit eius mortem, sed Apostolus ad Ephes. 2. clarius ostendit hanc traditionem cum dicit. Et vos cum essetis mortui delictis, & peccatis vestris, in quibus aliquando ambulastis, secundum seculum mundi huius, secundum Principem potestatis aeris (spiritus huius, qui nūc operatur in filiis dissidētiæ, &c. quo circa oēs hoīes ab origine, sub principe sunt potestatis aeris, & operatur in filiis dissidētiæ. Modus autem iste quo traditus est homo

*Eod. lib.
cap. 11.
& 12.*

in diaboli potestatem, non ita debet intelligi, tanquam hoc Deus fecerit, aut fieri iusserit, sed quod tantum permissit: iuste tamen. Illo enim deferente peccantem: peccati author illico inuasit. Nec sanè ita deseruit creaturam suam, ut non se illi exhiberet Deum creatè, & viuificantè, & etiam multa bona ei præstantem. Si ergo commissio peccatorum, per iram Dei iustam, hominem subdidit diabolo, profecto per reconciliationè Dei benignam, remissio peccatorum eruit hominem a diabolo. Non autem diabolus potentia Dei, sed iustitia superandus fuit. Et ratio est, quia diabolus fuit amator potentiz, & oppugnator iustitiz, sicut & sui sequaces. Nā iustitia præcedit ordine suo potentiz, & potètia dēt subsequi, & ideo in rebus secundis. i. prospera ponitur. Secundè. n. a sequendo sunt dictæ. Quæ est igitur iustitia, qua victus est diabolus? Quæ, nisi iustitia Iesu Christi? Et quō victus est? Quia cū in eo nihil morte dignū inueniret: occidit eū tñ. Et utiq; iustū est, ut debitores quos tenebat, liberi dimittantur in eū credentes, quæ sine vllō debito occidit. hoc est, q̄ iustificari dicimur in Christi sanguine, sic quippe in remissionem peccatorū nostrorum, innocens sanguis ille effusus est, prius ergo iustitia vicit diabolum moriendo, demum potentia resurgēdo, peccata nostra diabolus tenebat, & per illa nos merito figebat in morte. Dimisit ea ille, qui sua non habebat, & ab illo immerito ductus est ad mortem: Tum valuit sanguis ille, ut neminē Christo indutū, in æterna morte debita detinere debuere, qui Christum morte indebita, vel ad tempus occidit. Commendat ergo Deus charitatem suam in nobis, quoniam cum adhuc peccatores essemus, Christus pro nobis mortuus est. Multo magis iustificati nunc in sanguine ipsius salui erimus ab ira per ipsum, ab ira vtique Dei, quæ nihil aliud est, quàm iusta vindicta. Si ergo iusta diuina vindicta tale nomen accepit, etiam reconciliatio Dei, quæ rectè intelligitur, nisi cum talis ira finitur? Nec inimici eramus Deo, nisi quemadmodum, iustitiæ sunt inimica peccata: quibus remissis tales inimicitiz finiuntur, & recōciliantur iusto, quos ipse iustificat. Quos tamen etiam inimicos vtique dilexit, quando quidem proprio filio non pepercit, sed pro nobis tradidit illum etiam dum inimici eramus.

Q V A E S T. CCLXI.

AN habitus sit in animo etiam si actus desit.

RESPON.

RESPON. Duarum vel plurium disciplinarum peritus, quan-
do vnam cogitat, aliam vel alias etiam si non cogitat, nouit tamen,
sed nunquid rectè possumus dicere: Ille musicus nouit quidem
musicam, sed nunc eam non intelligit: quia nunc actualiter eam
non cogitat. Absurda est, quantum apparet ista sententia: Idem
met dicamus si diceremus, iste musicus amat quidem musicam, sed
nunc non eam amat, quia actualiter eam non cogitat. Rectissime
ergo dicimus, quòd peritus multarum disciplinarum, tam diligit
& nouit eas, quas non actualiter cogitat, sicut eas quas actua-
liter cogitat, quia habitualiter tam est perfectus musicus, sicut
cum actualiter cogitat de ea, stat igitur habitus in animo, etiam
si desit actus.

De Trin.
lib. 14.
cap. 7.

QVÆST. CCLXII.

AN virtutes quibus in hac vita bene viuatur remaneant post
hanc vitam, cum ad beatitudinem peruenerimus.

RESPON. Quibusdam enim visum est desituras, & de tribus
quidem Prudentia, Fortitudine Temperantia, cum hoc dicitur,
non nihil dici videtur. Iustitia vero immortalis est, & magis tunc
perficietur in nobis, quàm esse cessabit. De omnibus tamen qua-
tuor Cicero in Hortensio loquitur, & dicit in beata futura vita non
esse necessarias, & non esse opus de ipsis, ibi non erit opus elo-
quentia, cum nulla iudicia fient, non fortitudine, quia nullus la-
bor, vel periculum ibi erit, non iustitia, quia ibi nihil alienum ap-
petendum, non Temperantia, quia ibi nullæ libidines, non Pru-
dentia, quia ibi non bona, & mala sunt eligenda, sed oia bona,
vna igitur essemus beari cognitione naturæ, & scientia, qua sola est
Deorum est, vita laudanda. Tamen dicere possumus, quòd si in
illa felicitate Deo regenti esse subditum, si iustitiæ est, iustitia est
omnino immortalis, nec in illa beatitudine esse desinet, sed talis
ac tanta erit, vt perfectior, & maior esse non possit. Fortassis
erunt, & tres aliæ virtutes in beata vita, videlicet Fortitudo, Tem-
perantia, & Prudentia, vt Prudentiæ in illa felicitate sit nullum
bonum Deo præponere, vel equare, Fortitudinis ei firmissime co-
herere, Temperantiæ nullo defectu noxio delectari. Nunc au-
tem quod agit iustitia in subueniendo miseris, quod Prudentia in
præcauendis insidijs, quod Fortitudo in perferendis molestijs,

Eod. lib.
cap. 9.

Mille Quæsitæ.

K 4 quod

quod Temperantia in coercendis delectationibus prauis, non ibi erit: vbi omnino nihil mali erit.

Q V Æ S T. CCLXIII.

Quomodo mens humana sit imago deificæ Trinitatis, idest imago reformata.

id. li. c.
2. &
4.

RESPOND. Trinitas mentis humanæ, non propterea Dei est imago, quia sui meminit, & intelligit, ac diligit se, sed quia potest etiam meminisse, & intelligere, & amare eum a quo facta est. Quod si facit, sapiens fit, si autem non facit, etiam cum sui meminit seseque intelligit, ac diligit, stulta est. Meminerit itaque Dei sui ad cuius imaginem facta est, eumque intelligat atque diligit. Si enim mens humana se diligit, & Deum diligit, & que non diligit Deum, nec se diligit, licet secundum quoddam naturaliter inditum est, se diligit, tamen non inconuenienter, odisse se dicitur, cum id agit, quod sibi aduersatur, et seipsam tamquam suam inimicam insequitur. Si autem diligit se, vt debet, etiam si meminit, et intelligit, quia nemo diligit, cuius non meminit, et quod penitus nescit. Vnde taliter mens humana condita est, vt nunquam sui non meminerit, nunquam se non intelligat, nunquam se non diligit.

Q V Æ S T. CCLXIII.

Anima ex quibus sit misera, et ex quibus sit beata.

Eod. lib.
cap. 15.

RESPOND. Anima nostra cum sit mutabilis dum in hac vita manet. Ideo ex beata vita, misera, et ex misera, beata effici potest. Et quid eam facere potest miseram, nisi peccatum suum, et iustitia Domini sui? Et quid eam faciet beatam, nisi meritum suum, et præmium domini sui?

Q V Æ S T. CCLXV.

Vnde prouenit, quod mali homines, bene iudicant, et multa rectè reprehendunt, rectèque laudant in hominum moribus, licet sint mali.

Eod. lib.
cap. 15.

RESPOND. Quibus ea tandem regulis iudicant, nisi in quibus

bus vident, quemadmodum quisque viuere debeat, etiam si nec ipsi eodem modo viuant. Vbi eas vident? non in sua natura, cum proculdubio mente ista videantur, & mentes eorum sunt mutabiles, & hæc regulæ immutabiles. Et etiam hæc regulæ sunt iustitiæ, & mentes eorum sunt iniustæ. Vbi sunt ergo istæ regulæ scriptæ, vbi quid sit iustum, & iniustum agnoscitur? Vbi cernit habendum esse quod ipse non habet? Vbi ergo sunt scriptæ, nisi in libro lucis illius quæ veritas dicitur. Vnde omnis lex iusta describitur, & in cor hominis qui operatur iustitiam non migrando, sed tamquam imprimendo, transfertur, sicut imago ex anullo & in cerâ transit, & anullum non reliquit. Qui vero non operatur, & tamen videt quod operandum sit, ipse qui ab illa luce auertitur a qua tamen tangitur. Qui autem nec videt, quemadmodum sit viuendum, excusabilius quidem peccat quia non est transgressor incognitæ legis, sed etiam ipse splendore aliquoties, vbique præsentis veritatis attingitur, quando admonitus confitetur.

Q V Æ S T. CCLXVI.

ARenouatio interioris hominis fiat in instanti vel momento, quemadmodum in baptismo, fit renouatio illa remissione omnium peccatorum.

R E S P O N. Apostolus ad Colo. 3. persuadet nos, expoliari veterem hominẽ & indui nouo, vt renouemur in agnitione Dei, secundum imaginem suã: sane hæc renouatio, non momento vno fit ipsius nostræ conuersionis, sicut momento, vna fit illa in baptismo renouatio remissione omnium peccatorum, neque vel vnum quantumcunque remanet, quod non remittatur, sed quemadmodum aliud est carere febribus, aliud ab infirmitate quæ febribus facta est reualefcere, itemque aliud est infixũ telum de corpore demere, aliud vulnus, quod eo factum est secunda curatione sanare, ita prima curatio est causam remouere langoris, quod per omnium fit indulgentiam peccatorum, secunda ipsum sanare langorem, quod fit paulatim proficiendo in renouatione huius imaginis. Quæ duo demonstrantur in Psal. 102. vbi dicitur. Qui propitius fit omnibus iniquitatibus, quod fit in baptismo. Deinde sequitur. Qui sanat omnes langores tuos, quod fit quotidianis accessibus, cum hæc imago renouatur. De qua re Apostolus clare dicit.

*Eod. lib.
capi. 17.*

cit. Est exterior homo noster corrumpitur, interior tamen renouatur de die in diem, & transfert amorem a temporalibus ad æterna a visibilibus ad inuisibilia, vt tandem multis gradib. ad Dei perfectum amorem perueniat, hæc renouatio de die in diem perficitur in visione Dei facie ad faciem in cælo, nunc autem perficit per speculum in enigmate. Propter huius perfectionem. dicit Ioan.

1. Io. 3.

Q V A E S T. CCLXVII.

Quid sit videre Deum per speculum in enigmate quid est hoc speculum, in quo videtur Deus in hac mortali vita.

De Trin. lib. 15. c. 8. & 9.

R E S P O N. Quale sit, & quod sit hoc speculum si queramus, profecto illud occurrit quod in speculo nisi imago non cernitur, speculum ergo in quo videmus Deum, sumus nos, quia id nobis, est Dei imago, quæ in mente nostra descripta est, quomodo autem in enigmate videatur, hoc est, ad intelligendum difficile. Nam enigma est tropus quidam visitatus in sacris scripturis, qui dicitur et allegoria, nam oë enigma allegoria est, sed non ois allegoria est enigma. Et allegoria non est nisi tropus id est modus loquendi, vbi ex alio aliud intelligitur. Et ideo vt breuiter explicem quid sit enigma dico, quod est allegoria obscura, perinde ergo quantum mihi videtur, sicut nomine speculi Apostolus imaginem voluit intelligi ita nomine enigmati quamuis similitudinem, tamen obscuram, & ad perspicendum difficilem.

2. Corin. 13.

Q V A E S T. CCLXVIII.

Angeli cum Deo nuntiant hæc nostra inferiora, scit ne Deus antequam ei nuntient, & si scit, quare nuntiant.

Eod. lib. cap. 13.

R E S P O N. Habet enim Deus nuncios id est Angelos non tamen, qui ei quæ nescit annuntient. Non enim sunt vlla quæ nesciat, sed bonum ipsorum angelorum est, de operibus suis eius consilere veritatem, & hoc est quod ei dicuntur nonnulla nuntiare, non vt ipse ab eis, discat, sed vt ab illo ipsi per verbum eius, sine corporali sono, nuntient quod voluerit, ab eo missi, ad quos voluerit, totum ab illo per verbum eius audientes. i. in eius veritate inuenientes, quid sibi faciendum, quid quibus, & quando nuntiandum sit.

Q V A E S T. CCLXIX.

AN specialiter tota Trinitas diuina, dicatur charitas, cum dicatur Deus est charitas, an tertia persona, idest Spiritus. S. proprie dicatur charitas, sicut sola prima persona dicitur pater, & filius Sapientia & Spiritus. S. domini Dei.

1. Io. 4.

RE S P O N. Sicut ergo vnicum Dei verbum, proprie vocantur nomine sapientia, cum sit vniuersaliter & pater & Spiritus. S. ipsa sapientia, ita Spiritus. S. proprie nuncupatur vocabulo charitatis cum sit vniuersaliter charitas pater & filius & Spiritus. S. Vnigenitus Dei filius apertè ab Apostolo dicitur est sapientia Dei, vbi ad Cor. dicit Christum Dei virtutem, & Dei sapientiam. Ab Apostolo vero etiam S. S. dicitur charitas, nam ibi multa loquitur de dilectione, & ibi dicit, quod Deus est charitas, & est quod charitas est ex Deo: Sed ex Deo non nisi filius, & S. S. Quia filius natus est ex patre, & S. S. ab utroque procedit, de quo ergo dicit, quod charitas, est ex Deo an de filio, an de Spiritu. S. inferius manifestat cum dicit, in hoc cognoscimus, quod in eo manemus & ipse in nobis, quoniam de spiritu suo dedit nobis spiritus itaque sanctus de quo, dedit nobis, facit nos in Deo manere, & ipsum in nobis; hoc autem facit dilectio, ipse est igitur Deus dilectio, siue charitas. Denique paulo post eam hoc ipsum repetisset, atque dixisset. Deus charitas est tunc non subiecit, & qui manet in charitate in Deo manet, & Deus in eo, ad significandum Spiritum. S. qui facit nos in Deo manere, ergo Spiritus. S. proprie dicitur charitas.

Eod. lib.
cap. 17.

1. Cor. 1.

1. Io. 4.

Q V A E S T. CCLXX.

Quid sit fides catholica, vt explicetur quero.

RE S P O N. Est autem fides catholica hæc. Dominum patrem omnipotentem vniuersam creaturam fecisse, atque constituisse per filium suum vnigenitum, idest sapientiam & virtutem suam consubstantialiam sibi & coeternam in vnitatem Spiritus. S. & ipsius consubstantialis, & coeterni. Hanc ergo Trinitatem dici Deum, eumque fecisse & creasse omnia que sunt, in quantum sunt, catholica disciplina dici iubet, ita vt creatura omnis non de Dei natura, sed de nihilo sit facta, nihilque in ea esse, quod ad Trinitatem pertineat,

neat,

neat, nisi quod Trinitas condidit, ista condita est. Quapropter omnem creaturam neque consubstantialem Deo neque coeternam fas est dicere atque credere. Esse autem omnia quæ fecit bona valde, mala vero non esse naturalia, sed omne quod dicitur malum, aut peccatum esse, aut pœnam peccati. Nec esse peccatum, nisi prauum liberæ voluntatis assensum, cum inclinamur ad ea quæ iustitia vetat, & vnde liberum est abstinere, id est non in rebus istis, sed in vsu earum legitimo, vsus autem rerum est, legitimus vt anima in lege Dei maneat, & vni Deo plenissima dilectione subiecta sit, & cœtera sibi subiecta sine cupiditate aut libidine ministret, id est secundum præceptum Dei, ita enim sine difficultate & miseria, & cum summa facilitate & beatitudine administrabit, pœna vero peccati est, cum ipsis creaturis non sibi seruientibus cruciatur anima, cum Deo ipsa non seruit, quæ creatura illi obtemperabat, cum ipsa obtemperabat Deo, itaque non esse ignem malum, quia creatura Dei est, sed tamen vti eo imbecillitatem nostram ex merito peccati. Dicitur autem peccata naturalia, quæ necesse est, committi, ante misericordiam Dei, postquam in hanc vitam per peccatum liberi arbitrij lapsi sumus, renouari hominem per Iesum Christum cum ipsa ineffabilis, atque incômutilis Dei sapientia totum plenum quæ hominem suscipere dignata est & nasci de Spiritu. S. ex Virgine Maria, crucifigi, & sepeliri, & resurgere, & ascendere, in cœlum, & quod iam factum est, & venire ad iudicandos viuos, & mortuos, in fine seculi, & resurrectionem mortuorum in carne, quod adhuc futurum prædicatur, datum esse Spiritum. S. credentibus in eo, cōstitutam ab illo matrem ecclesiã, quæ catholica dicitur, ex eo quia vniuersaliter perfecta est, & in nullo claudicat, & per totum orbem diffusa est, remissa esse pœnitentiis priora peccata & vitam æternam cœlorum quæ regnum promissum.

Q V A E S T. CCLXXI.

Fod. lib. c. 2. **Q**uot modis potest exponi sacra scriptura.
R E S P O N S. Quatuor modi a quibusdã scripturarum tractatorib. traduntur legis exponendæ, s̄m historiã, s̄m allegoriã, s̄m analogiã, s̄m etymologiam. Hystoria est, cū siue diuinitus, siue humanitus res gesta commemoratur. Allegoria cum figuratè dicta intelliguntur, Analogia cum veteris & noui testamentorum congruentia

gruentia demonstratur, etymologia cum dictorum factorumque
causæ redduntur.

Q V Æ S T. CCLXXII.

Q Vid sit imago quæro, & an omne quod alicui est simile sit eius
imago.

R E S P O N D. Omnis imago similis est ei cuius est imago, nec ta- *Eod. lib.*
men omne quod simile est alicui etiam imago est eius, sicut in spe *cap. 16.*
culo vel pictura, quia imagines sunt, etiam similes sunt, tamen si al-
ter ex altero natus nõ est, nullus eorum imago alterius dici potest,
imago enim tunc est cum de aliquo exprimitur.

Q V Æ S T. CCLXXIII.

Q Vot sunt, propter quæ Deus amat suam creaturam.

R E S P O N D. Duo quippe sunt, propter quæ amat Deus *De Gen.*
creaturam suam, ut sit, & ut maneat, ut ergo esset quod maneret, spi- *ad lit. li.*
ritus Dei super ferebatur super aquas ut habetur Geni. 1. ut autem *1. ca. 8.*
maneret, vidit Deus cuncta quæ fecerat, quod bona sunt.

Q V Æ S T. CCLXXIIII.

Q Vomodo Deus operetur.

R E S P O N D. Sed ante omnia meminerimus, non tempo- *Eod. lib.*
ralibus, quasi animi sui aut corporis motibus operari Deum, sicut *cap. 18.*
operatur homo, vel Angelus, sed æternis atque incõmutabilibus,
& stabilibus rationibus coeterni sibi verbi sui, & quodam, ut ita di-
xerim, flactu, coeterni sancti spiritus sui.

Q V Æ S T. CCLXXV.

Q V are vas plenum aere cum ore deorsum versus in aquam im-
mersum, in ipsum, aqua intrare non potest.

R E S P O N D. Hoc ideo euenit quia aer tenet locum superiorem *De Gen*
ab ipsa aqua quia enim superiori parte non inuenit emigrandi lo- *ad lit.*
cum, deorsum versus irruptis aquis subter eas, aerem in vase posi- *c. 2.*
tum,

rum, natura ire sinitur, plenitudine sua repellit eas, & in vas nõ per
mittit intrare, cum autem vas ita collocatur, ut os non habeat deor
sum, sed in latus inclinatũ, intrat aqua inferius aere exeũte supius.

Q V A E S T. CCLXXVI.

A Quas super cœlos esse ut in Genes. 1. dicitur quomodo pro
bantur esse.

*Eod. lib.
cap. 5.*

R E S P O N. Stella enim Saturni est frigidissima, & circum
suum signiferam peragit per 30. annos, sicut sol per annum, luna
per mensem, eo quòd superiore ac per hoc ampliore ambitu gradi
tur, sed cum hæc stella sit frigidissima deberet tamen esse calidif
sima quia est proximior cœlo quod mouetur rapidissimo, & velo
cissimo cursu ex quo quidem motu velocissimo, deberet calefieri
valde, nam cum moles rotunda circulari motu mouetur, interio
ra eius tardius eunt, & exteriora velocius ut utrumque simul pera
gant gyrum. Et ideo cum sit hæc stella circa exteriora cœli quæ
velocius currunt deberet utique calefieri in contrarium rotata mo
tu cœli velocius, & tamen est frigida, & non propter aliud nisi pro
pter aquas super cœlos constitutas quibus nimis vicina est, & ipse
sunt aque congelate, & frigida ideo &c.

Q V A E S T. CCLXXVII.

Quomodo luna facta sit an plena, an semiplena, & ratio quaesi
ti est, quia aliquando a nobis videtur parua, aliquando ma
gna, aliquando semiplena.

Eod. lib. c.

15

R E S P O N. Luna enim perfecta facta est. Unde licet in ea lu
mem crescat, vel perficiatur, vel minuatur, non luminare ipsum,
sed illud quod accenditur, variatur, si autem ex vna spherulæ sue
parte semper lucet, sed dum eam partem conuertit ad terram do
nec totam conuertat, quod a prima vsque ad quartam decimam sit,
crescere videtur, semper est plena, sed terræ habitatoribus non sem
per apparet. Hęc eadem ratio est, & si solis radijs illustratur. Non
enim potest etiam sic cum soli proxima est, nisi cornibus lucidis
apparere, quia cetera pars quæ tota in orbem illustratur, non est ad
terras, ut videri possit, nisi cum soli contraria est, ut totum terris ap
pareat, quod eius illuminatur.

QVAEST,

Q V A E S T. CCLXXVIII.

Quomodo quinque sensus nostri, comparantur, cum quatuor elementis.

RESPON. Quidam, enim subtilissime considerantes, ita distinguunt quinque sensus corporis secundum usitata quatuor elementa, dicentes oculos ad ignem, aures ad aerem pertinere, olfaciendi atque gustandi sensum, naturæ humidæ attribuunt, & olfactum quidem, istis exhalationibus humidis, quibus crassatur hoc spatium, in quo aves volitant gustum vero istis fluxibilibus, & corpulentis humoribus: Nam quæcumque in ore sapiunt, ipsius oris humori commiscetur, ut sapiant, etiam si arida cum acciperent fuisse viderentur, ignis tamen omnia penetrat, ut motum in eis faciat. Nam & humor priuatione caloris congelascit, & cum possint frigescere cetera elementa, ignis frigescere non potest, facilius quippe extinguitur ut ignis, non sit, quam frigidus maneat, aut sit alicuius frigidi contactu repidior. Tactus autem, qui est quintus in sensibus, terreno elemento magis congruit, proinde per totum corpus animantis, quod maxime est terreste quæcumque tacta sentiuntur. Dicunt etiam nec videri sine igne posse aliquid, nec tangi sine terra. Ac per hoc elementa omnia in omnibus inesse, sed unumquodque eorum, ex eo quod amplius habet accepisse vocabulum, ideo autem caloris priuatione, cum corpus nimium frigescit obtundi sensum, quia motus pigrescit qui ex calore corpori inest, dum ignis aerem, & aer humida, & humor terrea quæque afficit subtilioribus. scilicet crassiora penetrantibus. Quanto autem quidque subtilius est in natura corporali, tanto est vicinius naturæ spirituali, quamuis longe distante genere, quando quidem illud corpus est, illud non est. Ac per hoc quoniam sentire non est corporis, sed animæ per corpus licet acute dissèratur secundum diuersitatem corporeorum elementorum, sensus esse corporis distributos, anima tamen cui sentiendi vis inest cum corporea non sit, per subtilius corpus agitat vigorem sentiendi, inchoat itaque motum in omnibus sensibus a subtilitate ignis, sed non in omnibus ad idem peruenit. In visu enim peruenit represso calore, vsque ad eius lucem, in auditu vsque ad liquidiorum aerem calore ignis penetrat, in olfactu autem transit aerem, purum & peruenit, vsque

De Gen.
ad lit.
li. 3. c. 4.

contractus nubila, & cōpissatus pluuiā, & congelātib. nubib. grādinē, & distētus serenū facit. Occultis imperiis, & opere Dei a summis ad infima vn̄uersa, quæ creauit administrantis. Si autē transgressores illi, antequam transgredierentur cęlestia corpora gerebāt, neq; hoc mirū est, si conuersa sunt ex pœna in aereā qualitatem. Vt iā possit ab igne. i. ab elemento naturæ superioris aliquid pati, nec aeris saltē spatia superiora, atq; puriora, sed ista caliginosa tenere permisi sunt, qui eis pro suo genere, quasi carcer est, vsque ad tempus iudicij, & de hac materia aliàs clarius dicetur.

Q V A E S T. CCLXXXI.

AN homo generasset filios eo modo quo nunc, si nō peccasset. **R E S P.** Crescite & multiplicamini, & implete terrā. Dixit Gen. 1. Quamquam nisi per concubitū maris & fœminæ, fieri non posse videatur, vnde hinc quoq; mortaliū corporū exitit indicium: pōt tñ dici alium modū esse potuisse in corporib. immortalib. vt solo pię charitatis affectu nulla corruptionis cōcupiscentia filij nascerentur, nec mortuis parentibus succelsuri, nec ipsi morituri donec terra immortalibus hominibus impleteretur, ac si instituto iusto ac sancto Dei populo, quale post resurrectionem futurum, n̄ credimus, nascendi etiam modus heret.

Eod. lib.
cap. 21.

Q V A E S T. CCLXXXII.

Quomodo Deus quiescat, & operetur, & si die septimo quiescit, quō vsq; nunc operatur? vt Io. 5. habetur.

R E S P O N. Sicut. n. rectē dī Deus facere quidquid ipso in nobis operante fecerimus, ita rectē Deus dī requiescere, cū eius munere requiescimus. Hoc quidē rectē intelligimus, quia & verū est, & nō magna intentione indiget, vt videamur, ita dicere requiescere Deum, cū nos requiescere facit, sicut dī cognoscere, cū efficit, vt cognoscamus. Neq; enim temporaliter cognoscit, quod antea non nouerat, & tamen dicit Abrahā. Gen. 22. Nunc cognoui, q̄ timeas Deum. i. nunc feci, vt cognosceretur, sed cū die septimo Deus quiesuerit, quō in Ioan. 5. dicitur pater meus vsque modo operatur, nisi q̄a in die septimo requieuit à cōdendis generib. creaturæ, q̄a vltra iā nō cōdidit aliqua genera noua, deinceps vsq; nūc, & tñ vsq; modo operatur eorundem generū administrationē, nam mundus, nec ic̄tu oculi stare poterit, si ei Deus regimen sui subtraxerit.

De Gen.
ad lit. li.
4. ca. 9.

Q V Æ S T. CCLXXXIII.

Quare Deus sanctificauit diem septimum in quo requieuit, vt Gen. i. habetur, & non sanctificauit alios sex dies in quibus operatus est.

*Eod. lib.
cap. 15.*

R E S P O N. Cum Deus nihil auferit suam beatitudinem vel gloriam ex creaturis, sed tam sit beatus post creationem quam antea, & e cōuerso, ideo sanctificauit diē in quo requieuit, & nō alios, vt non crederetur, si eos sanctificasset beatiorem fuisse ex operibus factis, sed tātum diem requietionis, vt sciretur sic esse antea beatū quādo non operabatur ad creandū sicut post, qñ nec etiā operatur post creatū mundū: Pōt ēt dici quod per hoc voluit significare, quā requiem non percipi nisi a perfectis, cum ad eam imitādā, non deputauit diem nisi qui perfectionē rerum omnium sequebatur.

Q V Æ S T. CCLXXXIIII.

Quomodo Angeli sciunt, quę sciunt, circa creaturam & quomodo differat mens humana a mente angelica in cognitione rerum.

*Eod. lib.
cap. 24.
29. &
32.*

R E S P O N. Cum sancti Angeli semper videant faciem Dei filioque eius vnigenito, sicut patri equalis est, perfruatur, in quibus prima oīum creata est sapientia, proculdubio omnia cetera in verbo eterno prius nouerunt, in quo verbo sunt omnium ēt quę temporaliter facta sunt, eternę rationes, tanquam in eo per quod factę sunt, secundario nouerunt in creatura, referentes tamen eā in laudem creatoris, in cuius incōmutabili veritate rationes fm quas facta est principaliter vident: Illa prima cognitio vocatur matutina, hæc secunda vespertina. Et tñ hæc secunda non remanet in vespere quia non firmanitur in creatura, sed statim referunt in laudem Dei. Vnde dicimus q̄ S. Angeli pñt hæc tria simul facere, & faciūt, .i. cōtuentur & rationes creaturarū in verbo, & simul non ignorāt creaturas, sed & eas contuentur, & insimul ad laudem creatoris referunt, vt simul habeant & vespere & mane. Vnde hic est consideranda differentia inter mentem angelicam & mentem humanā in cognitione rerum, nam mens humana, quę facta sunt prius per sensum corporis experitur, eorumque notitiam pro infirmitatis humane modulo capit, & deinde querit eorū causas si quo modo possit

possit ad eas peruenire principaliter atq; incommutabiliter permanentes in verbo Dei, ac sic inuisibilia eius per ea quæ facta sunt cõspicere Ro. 1. & hoc cum magno labore, & magna tarditate agit, propter corpus corruptibile quod corrumpitur, & aggrauat animam Sapient. 9. Mens vero angelica, pura charitate inherens verbo Dei, posteaq; in illo ordine creata est, vt pcederet cætera, prius ea vidit in verbo Dei faciẽda, quã facta sunt, minore vero cognitiõne q̄ vespera dicta est, postea quã facta sunt vidit in sua natura.

Q V Æ S T. CCLXXXV.

AN Deus habeat prouidentiam circa hæc inferiora.
RESPON. Non enim audiendi sunt qui putauerunt tantũ modo eas sublimes mundi partes, idest a confinio corpulentioris aeris huius, & supra diuina prouidentia gubernari, hanc autem imam partem, tetrenam & humidam, casibus potius & fortuitis motibus agitari: Cõtra hos loquitur Psal. 148. cum dicit, laudate dominum de terra dracones & omnes abyssi, ignis grando nix glacies, & spiritus procellarum quæ faciunt verbum eius, dicit quæ faciunt verbum eius, vt ostendat harum rerum, terrenarũ ordinem diuino subditum imperio, & Saluator Matth. 10. dicit nõ cadere vnũ passerẽ sine Dei voluntate, vnde patet et̄ vilissima diuina prouidentia regi.

*De Gen.
ad lit. li.
5. ca. 21.
¶ 22.*

Q V Æ S T. CCLXXXVI

ADam quantum ad corpus in illa prima sui creatione quomodo factus est, in qua etate, & in qua statura.

RESPON. Quod Deus fecerit hominem corporalibus manibus de limo, nimium puerilis cogitatio est, cum Deus non habeat membra corporalia, & si scriptura dicat Deum multa suis manibus fecisse, hoc est intelligendum, quod pro potestate, & virtute Dei, positum est huius membri nomen. Et ideo illi non sunt audiendi, qui dicunt hominem potius excellere alia inferiora in hoc quod cætera verbo facta sunt, dixit enim & facta sunt, hunc autem ipse facit, cum potius sit Dei præcipuum opus, quia ad suam imaginem factus est, & non cætera animalia, quæ imago pertinet ad animam eius, licet & quantum ad staturam erectam corporis, habeat quandam excellentiorem proprietatem, quam non habent cætera animalia quæ sunt prona ad terram vt tantum terrena sapiant, ho-

*De Gen.
ad lit. li.
6. c. 12.
13. 14.
15. 24.*

mo ad corpus erectus, ut celestia contempletur, sed etiam ut creditur factus est Adam, sine ullo progressu incrementorum. I. in virili etate, quoniam non amplius crescit homo: quando etiam factus est, non corpus spirituale habuit, sicuti in resurrectione credimus habere, sed corpus animale, quale & nos nunc habemus, & hoc manifestat Apostolus. 1. Cor. 15. dum dicit. Factus est primus homo Adam in animam viuentem, nouissimus Adam in spiritu uiuificantem: sed non primum, quod spirituale est, sed quod animale; postea spirituale, primus homo de terra terrenus, secundus homo de celo celestis, &c. Sed dicet aliquis, si Adā ante peccatum habebat corpus animale, quomodo ergo renouamur per Christum, si non ad hoc redeamus, quod in Adam prius eramus, nam si corpus animale habebat, nec spirituale erat, quod etiam arguit hoc, quod de cibis Paradisi comedebat, cum corpora spiritalia non indigeant cibo, quomodo ergo renouamur per Christum, si corpus animale habebat. Ad hæc dicitur, quod cum incorporamur Christo per fidem, non immortalitatem corporis spiritualis recipimus, quam nondum habuit homo, sed recipimus iustitiam, ex qua per peccatum lapsus est homo. Renouabimur ergo a uetustate peccati, non in pristinum corpus animale, in quo fuit Adā: sed in melius. i. in corpus spirituale, cum efficiemur equales Angelis Dei, in illa celesti habitatione, ubi non egebimus esca, quæ corrumpitur. Renouabimur igitur spiritu mentis nostræ, secundum imaginem eius, qui creauit nos, quam peccando Adā perdidit. Renouabimur etiam carne, cum hoc corpus corruptibile fiet spirituale, in quod nondum mutatus, sed mutandus erat Adam: nisi mortem etiam corporis animalis peccando meruisset. Nam Adam ante peccatum habebat corpus mortale, & immortale, mortale quia poterat mori ex conditione corporis animalis: immortale ex beneficio conditoris, id est quia ei hoc præstabatur ex ligno uitæ: Neque enim immortale, quod mori omnino non possit erit nisi spirituale, quod nobis promittitur in resurrectione, & ex his patet differentia inter corpus Adæ ante peccatum, & nostrum, quia licet suum & nostrum sit animale, tamen multo est deterius nostrum, hæc enim necessitate moriendi, quod illud non habuit, in Christo ergo renouamur secundum id quod amisit Adā. i. secundum spiritum mentis nostræ: secundum autem corpus, quod seminatur animale, & resurgit spirituale in melius renouabimur, quod nondum fuit in Adā, secundum hanc ergo sententiam corpus animale habuit Adā ante peccatum, licet in interiore homine fuerit spirituale.

Q V A E S T. CCLXXVII.

AN præsciat Deus futura, & si præscit aliquid futurum, an omnino sit futurum.

R E S P O N. Necessario futurum est, quod Deus vult, & ea vere futura sunt, quæ ille præsciuit. Nam multa secundum inferiores causas, futura sunt, sicut in præscientia Dei sunt, sed si ita sunt, & in præscientia Dei, verè futura sunt. Si autem ibi, aliter sunt, ita potius futura sunt, sicut ibi sunt, ubi qui præscit falli non potest. Nã Ezechias, vt Esa. 38. habetur secundum causas inferiores futurorũ, moriturus erat, cui tamen Deus addidit. 15. annos ad vitã, & Deus fecit in Ezechia, quod ante constitutionem mundi præsciuit se facturum, & in sua voluntate seruauit. Non ergo id fecit, quod futurum non erat: hoc enim magis erat futurum, quod se facturũ esse præsciebat: Et tamen verum est, quod addidit 15. annos ad eius vitam. Ex quo clarè patet, quod secundum causas inferiores iam vitam finierat secundũ illas autem, quæ sunt in voluntate, & præscientia Dei, qui ex eternitate nouerat, quid illo tempore facturũ erat, & hoc verè futurum erat, tunc erat finiturus vitã, quando finiuit vitam. Quia & si oranti concessum est, etiam sic eum oraturũ, vt tali orationi concedi oporteret, ille vtique præsciebat, cuius præscientia falli non poterat, & ideo, quod præsciebat necessario futurum erat.

*Eod. lib.
cap. 17.*

Q V A E S T. CCLXXXVIII.

Quo est potissima causa rerum.

R E S P O N. Voluntas Dei est causa omnium rerum, quia nunquam contra suam voluntatem facit.

*Eod. li. c.
18*

Q V A E S T. CCLXXXIX.

Anima humana quomodo facta est, & an sit de substantia Dei, & si non de qua materia sit facta, an ex nihilo sit creata.

R E S P O N. Quidam putauerunt animam esse de Dei substantia, quia dicit scriptura, quod insufflando fecit eam Deus, et ideo quia status Dei est de substantia sua, et anima etiam, sed hæc sententia est contra catholicam fidem, quia naturam.

*De Gen.
ad lit. li.
7. ca. 2.*

Mille Quæst.

L 3 Dei

Dei est incommutabilis, & animæ natura mutabilis, sed fecit eam non de natura sua, quia sicut homo cum sufflat non eijcit aliquid de sua substantia, ita Deus. Dicamus etiam quod Deus non habet corpus, & ideo non sufflat, sed est modus loquendi scripturæ. De qua materia ergo facta est? non de anima irrationali, quæ ut quidam voluerunt fuit materia humanæ animæ, & hoc est falsissimum. Forsitã factã esse dices de aere, aut de igne, sed nec hoc est verum, cū oīa elemēta sint corporea, & omne quod ex eis fit, necesse est, vt sit corporeū, anima autem est incorporea: nec etiam habet spiritum Angelicū parentem, vt sicut hoīes sunt parentes corporum suæ prolis, ita & Angeli animarum, sed hoc est valde durum dicere animã filiã esse Angelorum. Quid dicemus ergo? certè hoc est tenendum, q̄ anima sit spiritus à Deo factus ex nihilo, immortalis, incorporeus, immortalis secundum quãdam modum vitæ, id est, quia nunquã moritur, secundum quãdam vero mutabilitatem, qua potest vel deterior, vel melior fieri, etiam mortalis potest dici, quoniam verã immortalitatem, solus Deus habet de quo Apostolus. 1. Timot. 6. dicit, qui solus habet immortalitatem; & sic non est corpus, nec de Dei substantia, nec de aīa irrationali, & hæc est veritas incoñtūse tenenda, sed quia Gen. 2. dī q̄ Deus post opera sex dierū insufflauit aīam in corpus hominis, vt videatur facta esse, post ceteras creaturās, & postquam Deus requieuit die septimo, & cū nihil noui factū sit, nec fiendum est, post illã vniuersalẽ creationem, & si sit aliquid, hoc. n. primo factum est in materia, vel in quibusdã rationibus casualib. vt omnino de nouo nō fiat. Queritur ergo, & iã quæ suimus, quō anima sit facta, post illã vniuersalem creationem, nam oportet dicere, q̄ primo erat facta in aliqua materia, vel in quibusdã casualibus rationibus, & hæc fuit ratio, quare queritur de qua materia sit facta, sed Augustinus sic respondet, non affirmando sic esse omnino, sed secundum meliorem opinionẽ dicendo. Certè humanæ opinioni tollerabilis mihi videtur, Deū in illis p̄t̄is operib. q̄ simul omnia creauit, aīam & humanam creasse, quam suo tempore corpori inspiraret, cuius corporis in illis simul conditis reb. rationẽ creasset casualiter, secundum quam fieret, cū faciendum esset corpus humanum. Hæc responsio præsupponit, q̄ Deus omnia simul creauit, secundum dīctum Eccl. 1. 8. & si nō distinet, vt modo sunt, saltem in materia, vel suis causis. Queritur etiã si aīa compulsã est intrare in corpus, vel volens sit ingressã. Et ad hoc dicitur, q̄ melius

lius creditur, hoc naturaliter velle, id est, in ea natura creati, ut velit, sicut naturale nobis est velle viuere, male autem viuere non est iam naturæ, sed peruersæ voluntatis, unde patet, quod inclinationem naturalem habet ad corpus.

Q V Æ S T. CCXC.

AN Paradisus in quo fuit positus Adam sit terrestris tantum vel spiritualis tantum, vel vtrunque.

R E S P O N. De hac re tres sunt quasi generales sententiæ, vna eorum, qui tantum modo corporaliter Paradisum intelligere volunt. Alia eorum, qui tantum spiritualiter. Tertia eorum qui vtroque modo Paradisum accipiunt. Breuiter ergo, ut dicam. tertiam mihi fateor placere sententiam, quia & corporaliter Paradisus, id est terrestris datur, vbi homo terrenus positus est, & spiritualiter datur, quia figuratè quidquid in eo est continetur, ut verbi gratia dicamus, quod lignum vitæ figurat Christum, siue sapientiam, vnde illi, qui concedunt tantum figuratè dictum, & non corporaliter, quate non possunt etiam concedere figuratè factum, sicut concedunt de Agar, & Sara, de Hirmael, & Isaac, hæc enim sunt facta corporaliter, sed etiam figuratè, ita dicatur de Paradiso terrestri.

*De Gen.
ad lit. li.
8. c. 1. &
s.*

Q V Æ S T. CCXCI.

AN agricultura sit opus honestissimum & dignissimum.

R E S P O N. Posuit Deus hominem in Paradiso, ut operaretur illum. Gen. 2. ante peccatum, non ut damnaret ad laborem, cum non peccasset, sed ut se occuparet in delitijs agriculturæ. Magna est, apud quosdam voluptas agricolandi, cum videmus eis magnam pœnam esse, inde ad aliud auocari. Quidquid ergo deliciarum habet agricultura, tunc vtrique longe amplius erat, quando nihil accidebat aduersi, vel terra, vel cœlo. Nō erat laboris afflictio, sed exhilaratio voluntatis. Vnde dicimus, quod in agricultura datur materia Deum summè laudandi, cum ibi humana ratio loqui potest cum rerum natura, contemplando, quomodo ex seminibus, & plantatis surculis, quidve possit, quidve nō possit. Vnde hoc opere agriculturæ. Quid innocentius vacantibus? & quid plenius.

*Eod. lib.
cap. 8.*

*Eod. lib.
cap. 9.*

Quot operationes in hoc mundo ipsius Dei inveniuntur.
R E S P O N. In mundo ipso, gemina providentiæ operatio reperitur, partim naturalis, partim voluntaria. Naturalis quidem per occultam Dei administrationem, quæ etiã lignis, & herbis dat incrementum, voluntaria vero per Angelorum opera & hominum, secundum illam primam cœlestia superius ordinari, inferiusque terrestria lunaria syderaque fulgere. Diei noctisque vices agitari, aquis terram fundatam interlui atque circumlui, aerem altius superfundi, arbuta, & animalia, concipi, & nasci, crescere, & senescere, occidere, & quidquid aliud in rebus interiore naturali que motu geritur, in hac autem altera, signa dari, doceri, & discere, agros coli, societates administrari, artes exerceri, & quæque alia siue in superna societate aguntur, siue in hac terrena atque mortali, ita ut bonis consulatur, & per neficientes malos: inque ipso homine eandem geminam providentiæ vigere potentiam, primo erga corpus naturale, scilicet eo motu quo fit quo crescit quo senescit, voluntarium vero quo illi ad victum, tegumentum curationemque consulitur, similiter erga animã naturaliter agit, ut vivat, ut sentiat, voluntariè vero, ut discat, ut cõsentiat: sicut autem in arbore id agit agricultura forinsecus, ut illud perficiat quod geritur intrinsecus, sic in homine secũdum corpus ei quod intrinsecus agit natura, seruit extrinsecus medicina. Itemque secundum animam, ut nam beatificetur intrinsecus doctrina ministratur extrinsecus. Quod autem ad arborem colendi negligentia, hoc ad corpus medendi incuria, hoc ad animam discendi segnitia. Et quod ad arborem humor inutilis, hoc ad corpus victus exitiabilis, hoc ad animam persuasio iniquitatis. Deus itaque super omnia, qui cõdidit oĩa, & regit omnia, omnes naturas bonas creat oēs volũtates iustas ordinat.

*Eod. lib.
cap. 18.*

Quomodo Deus moueat omnem creaturam & etiam seipsum.
R E S P O N. Deus duplicem creaturam condidit spiritalem & corporalem, spiritalem corporali preposuit eo, quod spiritalis tantummodo per tempora mutari posset corporalis autem per tempora & loca. Exempli enim gratia per tempus mouetur animus, vel reminiscẽdo quod oblitus erat, vel discendo quod nesciebat,

bat, vel volendo quod nolebat, per loca autem corpus, vel a terra in cœlum, vel ab oriente in occidentem, omne autem quod mouetur per locum, non potest nisi & per tempus simul moueri, sed nõ omne quod mouetur per tempus necesse est, & moueri per locum. Vnde sicut substantia quæ tantum per tēpus mouetur præcellit substantiam, quæ per tempus, & locum mouetur, ita ipsam præcellit quæ nec per tēpus nec per locum mouetur, vt est Deus, qui mouet seipsum sine tempore, & loco. Vnde sicut conditus spiritus mouet corpus per locum & tempus, ipse tantum motus per tempus, ita Deus mouet spiritum conditum per tempus, & corpus per locum & tēps, ipso non moto nec per tēps, nec p locum, quõ autem hoc fiat discet ille, qui intellexerit quomodo anima nostra mota tantum per tempus, moueat suum corpus per locum & tempus, ipsa non mota per locum, & anima moueat corpus per locum, non indiget probatione, quia ad sensum patet, & vero ipsa nõ moueatur per locum patet ex hoc quia est incorporea, & solum corpus mouetur per locum.

Q V A E S T. CCXCIII.

AN creatura corporalis sit subdita Angelis, & an natura vniuersitatis indigeat aliquo adiutorio, vel saltem pars vniuersitatis.

R E S P O N S. Sublimibus Angelis Deo subdite fructibus & beatè viuētibus. subdita est oīs, natura corporea, oīs irrationalis vita, oīs volūtas, vel infirma vel praua, vt hoc de subditis, vel cū subditis agāt, quod nature ordo poscit in omnibus, iubēte illo cui subiecta sunt omnia: Deus enim primitus oīa sibi subdit deinde creaturā corporalem creaturæ spirituali, irrationali rationali, terrestri cœlesti, femininæ masculinæ, in voluntatibus aut bonas volūtates sibi subiecit, ceteras vero sibi seruiētibus, & hoc patitur mala voluntas ex pœna vt creaturæ sit subdita, q̄ si bona esset creatori tñ subderetur. Quātū ad naturā totius vniuersi dicimus q̄ non indiget aliquo adiutorio corporali extrinsecus, q̄a extra eā nõ inuenitur vllū corpus. Aliter non esset vniuersitas, intrinsecus vero adiuuatur incorporaliter Deo id agente vt omnino natura sit, quoniā ex ipso & per ipsum & in ipso sunt omnia Ro. 11. partes vero vniuersitatis, & intrinsecus incorporaliter adiuuantur vel potius fiunt vt nature sint, & extrinsecus corporaliter quo se melius habeant, sicut alimentis agricultura, medicina, & quæcumque etiam ad ornatum fiunt, vt non solum saluæ ac fecundiores, verum etiam decentiores, sint

Eod. lib.
cap. 24.
& 25.

sint spiritualis autem creatura, si perfectè est beata, vt sancti Ange-
li, & sancti in cælo sunt, quantum attinet ad seipsam, quo sit, sa-
piensque sit, non nisi intrinsecus incorporaliter adiuuatur, æterni-
tate veritate charitate creatoris, intus ei quippe loquitur Deus mi-
ro & ineffabili modo. Extrinsecus vero si adiuuari dicenda est, eo
fortassis solo adiuuatur, quòd seimicem vident, & de sua societate
gaudent in Deo, & quòd perspectis etiam in eis ipsis omnibus crea-
turis, vndique gratias agit, laudatque creatorem.

Q V A E S T. CCXCV.

Mulier ad quod adiutorium hominis facta sit, cum Gen. 2. di-
catur, quòd Adæ non inueniebatur adiutorium simile sibi, &
ideo fecit mulierem in adiutorium viri.

De Gen.
ad lit. li.
9. c. 3. 8.
& 11.

R E S P O N S. Respondendo ad quem rem fieri oportuerit hoc
adiutorium, nihil aliud probabiliter occurrit, quàm propter filios
procreandos: sicut adiutorium semini, terra est, vt virgultum ex
vtroque nascatur, hoc enim & in prima rerum conditione, dictū
erat masculum & fœminam fecit eos, & benedixit dicens. Crescite
& multiplicamini &c. Quæ ratio conditionis, & coniunctionis,
masculi & fœminæ, atque benedictio, nec post peccatum hominis
pœnamque defecit. Ipsa enim est secundum quam, nunc terra ho-
minibus plena est dominantibus eius. Quamquam enim iam
emissi de Paradiso conuenisse, & genuisse commemorentur, tamè
non video, quid prohibere potuerit, vt essent eis etiam in Paradiso
honorabiles nuptiæ, & thorus immaculatus, hoc Deo præstante, iu-
ste fideliterque viuentibus, vt sine vlllo inquieto ardore libidinis, si-
ne vlllo labore ac dolore pariendi, factus ex eorum semine gignerè-
tur, & sic multiplicarentur. viuentes de ligno vite, donec numerus
sanctorum completeretur, & tunc postmodum, de corpore animali
ad corpus spirituale perducerentur, & ideo non sunt audiendi, qui
putant ideo post peccatum, illos primos parentes coijisse, & nō an-
te, quia ante non genuissent ex coitu. Cum nihil prohibeat, quòd
sicut ante peccatum poterant imperare cuilibet alio membro sui
corporis, vt ageret suum officium, ita & membris genitalibus ad
procreandos filios imperare potuissent: quæ in quolibet opere ani-
ma sine vlla molestia, & quali pruritu voluptatis mouet. Cum
ergo queritur ad quod adiutorium, factus sit ille sexus viro, dili-
genter,

gener, quantum valeo, cuncta considerantū non nisi causa prolis occurrit, vt per eorum stirpem terra impleretur, non eo modo an te peccatum procreata, id est cum libidine, & lege peccati, quæ est in membris nostris quo nunc procreantur homines, nam si facta fuisset mulier ad aliud adiutorium, verbi gratia, vt adiuuaret, ad operandum Paradisum. Melior fuisset masculus quam femina, sed ad procreandum filios melior est femina. Et ideo de costā viri facta est, vt comendaret vim ipsius coniunctionis mulieris cum viro ad procreandos filios.

Q V Æ S T. CCXCVI.

Quare nunc temporis virginitas, sic tam magni honoris, & meriti.

R E S P O N S. Cum prima mulier sit facta in adiutorium viri ad hoc tantum vt impleretur terra hominibus. Et ideo nunc temporis magnum magnique honoris meritum, apud Deum fidelis, & pia virginitas habet, nisi quia isto iam tempore continendi ab amplexu, cum ex omnibus gentibus ad implendum sanctorum numerum largissima suppetat copia, percipiendæ fordide voluntatis libido non sibi vendicat, quod iam sufficiens prolis necessitudo non postulat.

*Eod. lib.
cap. 7.*

Q V Æ S T. CCXCVII.

Matrimonio vtentes ad libidinem explendam, an faciant conubium malum. Et quod sunt que complectitur.

R E S P O N S. Vtriusque sexus infirmitas propendens in ruinā turpitudinis, recte excipitur honestate nuptiarum, vt quod sanis possit esse officium, sit egrotis remedium. Neque enim quia in continentia malū est ideo connubium, vel quo incontinentes copulantur, non est bonū, imō vero non pp illud malū, culpabile est hoc bonū, sed pp hoc bonū veniale est illud malū, quoniam id quod bonum habent nuptiæ, & quod bonæ sunt nuptiæ peccatum esse nunquam potest. Hoc autem tripartitum est fides, proles, sacramentum, in fide attenditur ne præter vinculum coniugale, cum altera vel altero concumbatur, in prole, vt amanter suscipiatur, benigne nutriatur religiose educetur, in sacramento autem, vt coniugium

Eod. lib.

non

non separetur & dimissus aut dimissa, nec causa proli alteri cōiungatur. Hęc est tamquam regula nuptiarum, qua vel naturę deco-
ratur fœcunditas, vel incontinentię regitur prauitas.

Q V A E S T. CCXCVIII.

God. lib.
cap. 17.
& 18.

IN creatura quot modis, aliquid operari potest.
RESPOND. Omnis res habet quasdam suas naturales le-
ges, quas nec in spiritali creatura, mala voluntas potest excedere
quia non potest nisi q̄ ei naturaliter inditum est, non enim p̄t
mala voluntas hominis vt voler homo, quia volare non est homi-
ni naturale, in creatura ergo vno modo tantummodo potest ope-
rari quod ei inditum est, & concreatum a natura non enim de gra,
no tritici potest nasci faba, naturaliter loquendo, quia excederet le-
ges suę naturę & iste modus rerum, quod verbi gratia homo loqui
possit, pecus non possit, illa herba germinet hoc semē, illa non, &
vnumquodque tantum secundum suam naturam operetur. Ho-
rum & talium modorum rationes, non tantum in Deo sunt, sed
ab illo etiam rebus creatis inditę atque concretę, vt autem fiat ope-
ratio in creatura excedens leges suę naturę, vt verbi gratia asina lo-
quatur, homo volet, & talium similitum. Hęc talia, quidem, licet
creaturę non sint indita, & concreata, tamen non possent fieri in
ipsa, quando sunt talia, nisi Deus dedisset talia posse fieri quando
vult, vnde concluditur duos esse modos operandi per creaturam,
vnus naturalis, & concreatus a natura. Alter & si non concreatus,
tamen possibilis in ipsa quando Deus vult. Et causę istius secun-
di modi sunt in Deo absconditę, & non insertę in ipsis rebus vnde
potest hic clare videri quomodo dicat Apostolus Ephe. 2. quod
mysterium gratię est in Deo absconditum & non in mundo. Vnde
ex quo peccator viribus naturalib. non possit ex iniquitate redire
ad munditiā quia hoc excedit leges naturales hominis, habet ta-
men hoc posse fieri quando Deus vult, vt redeat per gratiam, quod
si non dedisset homini quando eum creauit, vt ex eo & hoc fieri
posset vtique nunquam rediret quia Deus nō est potentior seipso,
sed si hoc dedit nō vt hoc propterea haberet in motu naturali, sed
in eo quo ita creatus est, vt eius natura voluntati potentiori am-
plius subiaceret. Et quod dico de homine dico de omnibus crea-
turis, vnde si asina Balaam loquuta est, non hoc fuit ex sua natura,
sed

sed tamen quia dedit ei Deus hoc posse fieri in ea quando voluit ipse Deus, ideo factum est, quando voluit, & talium rerum causæ tantum sunt in Deo absconditæ.

Q V A E S T. CCXCIX.

Anima Eux quomodo facta sit, nam scriptura nõ dicit, & insuflavit Deus in faciem eius spiritum vitæ sicut dixit de anima Adæ, & ideo non incõgruè dubitatur, an sicut corpus Eux est factum de costa Adæ. Anima etiam sua sit facta ex anima Adæ, ut Deus tantum primitus vnam animam fecerit, & ex illa postmodum cætere animæ omnium hominum crearentur. Difficilis quidem est hæc quæstio, & non plene resoluenda, sed saltem Aug. opiniones de hac materia referet cum suis probationibus.

R E S P O N. Tria possunt dici de animæ factione, primum aut quod ratio omnium animarum sit facta in illo primo die, quando Deus creavit omnia simul, sicuti & ratio corporum quæ gignuntur quotidie, ne aliquid fiat de nouo, nam corpora quæ modo gignuntur sunt primo creata in ratione seminali, & sic non fiunt omnino de nouo, ita potest dici de anima Eux, & omniũ posterorum ratio, ut omnes sint primitus factæ in quadam creatura secundum rationem, ut de nouo omnino non fiant cum fiunt, & ex ista opinione, sequeretur, quod animæ vel essent filie angelorum vel cæli corpori, vel alicuius alterius elementi, cum in ratione illius creature superioris essent conditæ: Et hoc dicere est durum & indignissimũ. Secundũ quod potest dici est quod in operibus illius primi diei, facta est anima tantum Adæ, cætere vero fiunt ex traduce siue propagine eius, & sic de nouo non fiunt, sicut nec corpora, quæ gignuntur ex semine alterius corporis. Tertium quod potest dici, est, quod fiunt de nouo, & quod nulla ratio in operibus illius primi diei præcessit. Dux primæ opiniones non repugnât, huic sententiæ, quod simul omnia creata sunt, & quod amplius de nouo nihil fiat, quia iam secundum illas opiniones diximus, esse animas factas vel ut in aliqua creatura sit ratio animæ facta tanquam in parente, ut omnes animæ ab illa generentur, a Deo autem creentur, quando singulis hominibus datur sicut a parentibus corpora; vel non ratio animæ veluti in parente ratio prolis, sed ipsa omnino cum factus est dies, facta sit anima. Tertia vero opinio, quæ ponit animas de nouo quotidie factas, & quod

*De Gen.
ad lit. p
totum li.
decimũ.*

quod neque ratio earum tamquam in parente prolis sit primitus facta, videtur repugnare illi sententiæ, quod de nouo amplius nihil fiat: Et tamen non repugnat, quia naturas nouas amplius non facit Deus. Et si quotidie creet animas de nouo, tamen non sunt aliter nature, siue speciei quàm fuit illa prima anima, quæ fuit Adæ, Harum trium opinionum videndum est, quæ sit probabilior, sed supponamus primo quod summè verum est, quod natura animæ nostræ non potest conuerti in naturam corporis, nec in naturam irrationalis animæ, nec in naturam Dei, vt anima hominis fiat corpus vel anima pecoris, vel Deus, nec etiam potest fieri e conuerso, & quod anima est creatura Dei: stãte hoc supposito, sequitur quod Deus fecit eam, non de corpore, non de anima irrationali, non de seipso, restat ergo quod eam fecerit, aut de nihilo, aut de aliqua creatura spiritali, & rationali: Quod sit de nihilo facta post consumptionem operum in illa prima creatione conditarum, violentum, est monstrare. Et ideo cessandum est a tali demonstratione, sed tantum ad scripturas sacras recurrendum. Et ideo incipiamus a prima opinione. Ad probandum quod anima sit ex Angelis tamquàm ex parentib. vel ex aliquo mundi elemento non mihi occurrit vlla authoritas sacræ scripturæ canonicæ, nisi illa Ezechi. 37. Vbi agitur de resurrectione mortuorum quãdo dictum est: propheta fili hominis & dic ad spiritum: Hæc dicit Dominus: A. quatuor partibus ventorum cæli veni & spira in mortuos hos vt viuant, & sic factum est, & resurrexerunt corpora mortuorum: hic videtur quasi innuere quod vita horum mortuorum sit a flatu mundi & ex cõsequenti habere suas animas ex substantiã Dei significata per flatum mundi sicuti Io. 20. habemus & Christum insufflasse Spiritum. S. Apostolis, quando dixit accipite Spiritum. S. &c. Sed quia flatus Christi non erat Spiritus. S. ita hic per flatum mundi non potest haberi, quod anima sit de Dei substantia, quia non ita anima est facta de Dei substantia quemadmodum flatu ille a quatuor ventis de natura mundi factus est. Et ideo relinquamus hanc primam opinionem, & veniamus ad alias duas & videamus cui illarum potius fauet diuina scriptura. Esai. 57. dicitur, omnem flatum ego feci. Hæc sententia tam fauet ei opinioni quæ dicit primo vnã tantum animam factam esse, & postmodum dedisse primo homini vnde cæteras faceret, sicut ex eius corpore cætera hominum corpora, sicut et, quæ dicit, quod singulæ de nouo fiunt sicut & illa prima facta est.

est. Quia siue vna tantum facta est, & ex illa vna postmodum omnes, ergo omnes ex Deo, & sic omnem flatum fecit, quia ex quo sunt animæ a Deo factum est. Dicitur etiam in Psal. 32. Qui finxit sigillatim corda eorum si per corda intelligamus animas. Et hæc fauet etiam vtrique eo modo quo & supra diximus, quamuis à me intelligatur hæc sententia de renouatione cordis interioris & non de creatione animæ quæ renouatio fit per Dei gratiam. Sapientia etiam 8.c. habetur sic sortitus sum animam bonam, & cū essem magis bonus, veni ad corpus incoquinatum. Hæc videtur potius fauere tertiæ opinioni, videlicet quod non propagantur animæ ex vna, sed desuper animæ venire creduntur ad corpora, sed quia dicit se sortitum bonam animam ergo sequitur quod quædam sunt bonæ & quædam sunt minus bonæ antequam ad corpus veniant, sed ex natura earum hæc inæqualitas non est cum sint omnes æqualiter bonæ factæ, sed si est inæqualitas hoc ideo est propter bona & mala opera quæ gesserunt antequam veniant ad corpus, sed & hoc non potest stare quia dicit Paulus Ro. 9. quod Iacob & Esau, nondum nati nihil boni vel mali egerunt, antequam veniant ad corpus, nec bonum, nec malum operantur & ideo tatum applicemus hanc sententiã animæ Christi, vt ipse dicat, quod sit sortitus animam & venerit ad corpus incoquinatum, quia erat conceptus ex Spiritu. S. & ideo nihil facit ad hanc opinionem, sed videamus aptiorem sententiã. Dicit Psal. 103. Aufer spiritum eorum & deficient, & in puluerem suum reuertentur. Emitte spiritum tuum & creabuntur, & renouabis faciem terre, secunde opinionem vñ fauere hoc dictum, vt sic intelligatur, vt spiritum eorum propterea dixerit, quod eum hoies ex hoibus acceperint, qui cū mortui fuerint non eis ab hoibus poterit reddi, vt resurgant, sed solum a Deo, quia nõ sicut quæ nascuntur a parentibus, datur spiritus, ita & quæ resurgent, sed tunc a Deo dabitur. Ac per hoc eundem spiritum, dixit eorum, cū moriuntur, & Dei, cum resurgunt: potest et hoc dictum fauere tertiæ opinioni, intelligendo sic, quod dixit spiritum eorum cum moriuntur, quia in eis erat, & ab eis exijt, dicitur autem quod sit Dei, quia ab eo missus est in corpus quando conceptum est, & etiã ab eo redditus in resurrectione. Et sic patet, quod nulli aduersatur, licet ego aliter illud intelligam, nam ibi loquitur de gratia Dei qua interius renouatur: Item in Ecclesiaste 12. dicitur, & conuertatur puluis in terram sicut fuit. Et spiritus reuertatur ad Deum qui dedit

dedit eum. Et etiam hæc suffragatur vtrique opinioni, siue fiant singulæ animæ, siue ex illa prima anima, semper primus earum auctor est Deus, & ideo ad auctorem primum reuertuntur. Hac sententia habetur clare, quod anima primi hominis sit ex nihilo facta & non ex aliqua creatura, sicut corpus ex terra, & ideo cum redit, non habet quo redeat nisi ad auctorem qui eam dedit. Vnde iam patet ex supra dictis difficile esse probare ex scripturis, quæ illarum duarum opinionum sit probabilior, si enim scriptum esset, quod Deus similiter insufflasset in faciem mulieris sicut fecit in faciem viri, vtrique posset dici, quod singulas facit de nihilo animas, si etiam saltem scriptum esset, quod animam datam primo filio ex illis primis parentibus nato, desuper & diuinitus datam, illud iam in ceteris, etiam tacente scriptura opportheret intelligi: Sed adhuc videamus an illud dictum Pauli Ro. 5. faueat alicui istarum duarum opinionum, aut accomodetur vtrique: dicit Paulus per vnum hominem peccatum in hunc mundum intrauit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertransit, in quo omnes peccauerunt, si solum carnem potest intelligi peccatum vel peccator, non cogimur ex his verbis, ex parentibus animam credere venire, si autem sola anima peccat, licet per illecebram carnis, non potest aliter intelligi illud dictum, in quo omnes peccauerunt, nisi quod & sicut ex Adam propagata est omnis caro, ita & omnis anima. Nam si caro tantum propagaretur ex Adam, ita peccatum tantum in carne esset, & sic ut corpora baptismo mundarentur, possent & corpora mortuorum baptizari, quod non permittit ecclesia, sed tantum viui baptizantur, qui sunt Adam corpore & anima. Et ideo si anima non esset ex propagatione animæ Adæ, paruulorum animæ quæ decedunt ab ipsis sine baptismo, non irent in condemnationem, quia nihil mali egerunt. Et tamen in condemnationem vadunt non propter mala opera particulariter facta, sed quia ex animæ sorte propagatio ne Adæ venerunt. Hæc ratio est eorum, qui animas hominum ex hominibus parentibus creatas, volunt non quidem nisi a creatore Deo, sed sicut etiam corpora: Non enim & hæc parentes creant: Sententia sapientiæ, quam supra diximus, nihil facere ad hanc opinionem, cum dixit sortitus sum animam bonam si profundius consideretur quam supra fecimus, videbitur quod multum ad eam facit. Nam in omnibus non potest aptari Christo quia in verbis procedentibus eam, dicit se ex semine viri generatum, quod non fuit

in Christo . Et ideo loquens ille sapiens de seipso dicit quòd fortitus est bonam animam ex paterno ingenio & ex corporali temperamento vt ex parentibus suis dicat hoc sibi euenisse, vt inuatur traducem animam ab ipsis, & veni ad corpus matris incoinquatum, videlicet a cruce menstruo, nam cum in menstruo concipiuntur ingenia grauantur & contaminantur; sed contra hanc opinionem posset instare aliquis, & dicere ergo si animæ sunt ex traduce animæ Adæ. etiam anima Christi est ex illa, ergo & anima Christi est coinquata sicut ceteræ animæ. Ad hoc dicit Augustin. quòd Christus non de Adam supmisit animam, vnde sicut puluis ex qua nullus hominum fuerat operatus, meruit diuinitus animari quæ fuit corpus Adæ. quanto magis corpus assumptum ex carne, in ijdem nullus hominum fuerat operatus, sortitum est bonam animam a Deo & hoc potest probari per Apostolum ad Hebreos. 7. qui discernit sacerdotium Christi a sacerdotio leui, vbi dicitur quòd cum leui esset in lumbis abraæ decimatus, est per Melchisedech, quando Abraam per ipsum Melchisedech est decimatus, nam sacerdotium Melchisedech figurabat sacerdotium Christi, & tamen Christi sacerdotium dignius est sacerdotio leui. Et vnde dignius, cum & Christus fuerit in lumbis abraæ quantum ad carnem, sicut & leui nisi quia Christus non fuit in lumbis abraæ secundum animam, sed tantum secundum carnem, ergo habuit animam de super datam, & non ex traduce, sicut anima leui, quæ erat in lumbis abraæ, vt potest deduci & ideo decimatus est: Pro his vero qui dicunt aias de nouo dari & desuper venire quæ est tertia opinio est aliud testimoniū Io. 3. vbi dicit Quod natum est ex carne caro est, quod natum est ex spiritu spiritus est caro venit ex propagatione carnis, spiritum vero non ex carne nasci, sed ex spiritu, sed secunda opinio dicit quòd hoc non est contra ipsam, quia dicit, & ipsa quòd anima non est ex carne, sed ex anima, nam homo constat ex carne, & anima, caro est ex carne, & anima ex anima, sed veniamus ad vltimum questionis. Ego dico, quòd istæ duæ opiniones essent pares rationibus, si secunda non haberet argumentum de pueris non baptizatis, qui condénantur, si moriuntur, vt supra diximus, & hoc argumentum est multum preponderandum, ideo non determino questionem, sed tantum dico quòd pro nunc sufficere nobis debet, & fidei nostræ scire nos quòd piè viuendo, venturi sumus, & si nesciamus vnde venerimus.

Q V A E S T. CCC.

Quare Deus non conuertat malas voluntates hominum in bonas, cum possit, ut omnes sint boni.

*De Gen.
ad lit. li.
11. c. 10*

R E S P O N S. Possit enim Deus voluntatem malorum in bonum conuertere, si vellet, quia omnipotens est. Cur ergo non facit, quia non vult. Cur nolit penes ipsum est, debemus enim non plus sapere, quam oportet sapere.

Q V A E S T. CCCII.

Superbia quid sit, & inuidia declaratur, & quo peccato primum diabolus peccauit.

*Eod. lib.
cap. 14.
& 16.*

R E S P O N S. Superbia est amor propriae excellentiae, & inuidia est odium felicitatis alienae, & haec sequitur superbiam. Amando enim quisque excellentiam suam, vel paribus inuidet, quae ei coequantur, vel inferioribus ne sibi coequentur, vel superioribus, quae eis non coequeretur, superbiendo igitur inuidus, non inuidendo quisque superbus est. Merito initium omnis peccati, superbiam scriptura definiuit, dicens Eccl. 10. Initium omnis peccati superbia, & ideo qui dicunt quod primum peccatum fuit inuidia, quia inuidit homini factio ad imaginem Dei, non bene dicunt, cum inuidia sit post superbiam. Cecidit enim diabolus, quia amauit propriam potestatem, & statim ut creatus est, peccatum fecit, nam Ioan. 8. dicitur, quod homicida fuit ab initio, & in veritate non stetit, & ideo non vixit aliquod tempus cum ceteris Angelis sancte & iuste, sed in ipso primordio creaturae apostatauit.

Q V A E S T. CCCIII.

An subiectio mulieris quam tenet sub viro, sit ex natura sua, vel tantum ex culpa.

*Eod. lib.
cap. 39.*

R E S P O N S. Licet vir ante peccatum, habuisset dominium in mulierem, tanquam caput, non tamen habuisset uti post peccatum, quia post, ex sua culpa meruit ex sententia Dei, ut sub viro sit, aliquo modo sub conditione seruili. Ante peccatum licet fuisset sub ipso, non conditione seruili, sed dilectione, & ideo

& ideo nunc ut vir dominetur mulieri, non natura mulieris hoc meruit, sed culpa. Et ideo Apostolus licet dicat coniugibus seruite inuicem per charitatem, non tamen diceret dom inamini inuicem, quia hoc non conceditur mulieri ut dominetur.

Q V A E S T. CCCIII.

Quid sit estalis inquiritur siue quomodo fiat.

R E S P O N. Quando penitus auertitur, atque abripitur animi intentio a sensibus corporis, tunc magis estalis dici solet. Tunc omnino quaecumque sunt praesentia corpora, etiam patentibus oculis, non videntur, nec ullae voces prorsus audiuntur, totus animi contuitus, aut in corporum imaginibus est per spiritalem, aut in rebus in corporeis nulla imagine figurata, per intellectualem visionem, quae sit visio spiritualis & intellectualis in sequenti quaestione dicetur.

De Gen.
ad lit. li.
11. c. 12

Q V A E S T. CCCIII.

Quot sunt genera visionum, & multa de visionibus & somniis inquiruntur.

R E S P O N. Tria sunt genera visionum, prima corporalis, secunda spiritualis, tertia intellectualis, prima fit per oculos corporales, quando res actualiter videntur, secunda fit per animam quae vocatur spiritus, tertia fit per supremam partem animae id est per mentem. Demus exemplum. Hoc praecipuum scriptum. Diliges proximum sicut teipsum, primo video oculis corporis, & est corporalis visio, secundo cogito per spiritum, hunc proximum absentem, & est spiritualis visio, tertio, per contuitum mentis meae, conspicio dilectionem ipsam intellectam a me, & est intellectualis. Differentia inter spirituales & corporales haec est, quod corporales oculis corporibus videtur, spiritualis vero tantum cogitatione & imaginatione videtur in imaginibus ipsius rei corporalis, in anima nostra impressis. Differentia vero inter spirituales & intellectuales, haec est, quod intellectualis non videtur nec videri potest oculis corporis, nec per imaginem corpori similem, sicut in exemplo dato est dilectio, iam ipsa non potest per suam substantiam oculis corporis cerni, nec per imaginem corpori similem spiritu cogitari, sed sola mente,

Eod. lib.
per totum.

idest intellectu cognosci, & percipi, spiritualis autē, & si oculis corporis non videatur, quia est spiritualis, videri tamen potest per imagines similes corpori, & ideo illē non erat Propheta, quoniam tantum videbat, per similitudines in suo spiritu in anima impressas, & mente non videbat, idest non intelligebat visiones. Differentia quam facimus inter spiritum & mentem, non est irrationalis, cum dicat Apostolus. 1. Cor. 14. Orabo spiritu, orabo & mente, ut & signa rerum formarentur, in spiritu, & eorum refulgeret intellectus in mente, unde possumus dicere, quod in ipsis visionib. est una scala a corporali ascenditur ad spiritualem, & a spirituali ascenditur ad intellectualem, ut dicatur corporalem referri ad spiritualem, & spiritualem referri ad intellectualem. Nam cum oculis corporis aliquid video statim imago eius fit in spiritu meo, sed non dignoscitur facta talis imago, nisi rem visam abstulero ab oculis meis, cum ablata erit, statim inueniam in animo meo eius imaginem: hucusque peruenit etiam spiritus irrationalis, idest videre corporalem; demum videt eius imaginē in suo spiritu impressam, sed hinc non transcendit, ad intellectualem, sicut facit spiritus rationalis: nam sicut oculi corporis nunciauerunt spiritui, ut imago rei visę in ipso fiat. Ita spiritus nunciat intellectui, siue menti, ut intelligatur, quod visum est: sed veniamus modo ad varias visiones. Aliquando spiritus noster in vigilia, videt imagines rerum, quę sunt in esse, vel absentium recordando, formando imagines etiam rerum, quę non sunt, aliquando videt in somnis, & aliquando in estasi in quibus duabus vltimis, animus noster est alienatus a sensib. corporis omnino, idest eos non exercet anima, sed sunt sopiti; quando in vigilia videmus, si nō sumus frenetici, vel aliqua infirmitate agitati, sed sani, tunc clare discernimus corpora ab illis imaginibus, & non decipimur, sicut faciunt phrenetici, qui aliquando loquuntur cum absentibus, ac si essent presentes, quia in suo spiritu habet imagines absentium, ac si corporaliter viderent, & credunt videre eos corporaliter: & hoc fit, vel ex nimia cogitationis intentione, vel ex infirmitate, uel ex commixtione alicuius spiritus boni, vel mali. Quando autem videmus in somnis, aut in estasi, si nihil significant, quę videntur, ipsius animę sunt imaginationes tantum: sicut etiam cum vigilamus, multotiens verſamus in nostro spiritu multas imaginationes uti volumus de varijs rebus, ita etiam potest accidere cum non vigilamus.

Si autem aliquid significat : mirus modus est : si autem siue commixtione alterius spiritus, fieri potest, vt ab eo spiritu manifestentur ei, cui miscetur, quia anima per seipsum non potest intelligere cum non habeat vim diuinituam, & ideo oportet, vt adiuuetur a spiritu. Hoc quippe indubitanter tenendum est, quod non omnes corporales imagines, quæ spiritu cernuntur semper sint signa aliarum rerum, id est, quod significant, siue sint in vigilantibus, siue in dormientibus. Mirum tamen est, si ille, quæ in ekstasi sūt, nihil aliquando significant. Non tamen mirum est, si demonium habentes, aliquando vera dicunt, quæ a sensibus absunt, licet non semper dicant verū, cum vero bonus spiritus assumit humanū spiritum in hæc visa, semper imagines illarum significant alias res, sed quomodo discernatur, qñ a bono spiritu sunt vel a malo, hoc Dei munus est, & maxime in principio apparitionis, quia malus spiritus apparet bonus, & cognoscere, quod sit malus statim, vt apparet est donū particulare Dei, cum postmodū fecerit malos effectus, nō est difficile discernere, an sit malus. Et ideo dicimus, quod in prima & secunda visionibus possumus decipi a malis spiritibus, & in strui a bonis, in tertia vero visione, non potest fieri deceptio. Aduertendū est, qd cū in somnis, veniunt cogitata venerea, hoc fit, quia in vigilia de eis cogitauimus, vel ēt ex ludificatione demonū, & si in somno talia dū somniamus nobis displicēt, pp Dei honorē, quia habiquati sumus in bono, & ideo amantes castitatē, nolumus talia, non sine merito nostro est talis displicentia ēt si fuit in somno, sic enim habemus de Salomone. 3. Reg. 3. q. quia in somno præposuit sapientiam oībus reb. Deus dedit illi retributionē: quia hoc ei placuit: Sed quō multæ similitudines spirituales corporalium in aīo nostro, innotescāt spiritibus immūdis etiā, & inter nos hoīes, nequeamus scire, quid sit in aīo alterius, ad explicandū est difficile. Nō qd mali spiritus nuntient, quod longe factum est, nō est mirū antequā a nobis sciatur, quia vident acutius, & velociores sunt, ad annuntiandum q̄ hoīes (sed quid dicemus de causis tantarū visionū, q̄ solent accidere ēt phreneticis, dicunt se videre aliqua, & prædicunt, maxime cum sunt in illa phrenesi, vel in aliquo dolore infirmitatis graui, vt accidit in quodam puero egrotanti, qui dum esset in magnis doloribus dixit se vidisse duos, vnum prouectioris ætatis, alterum puerum a quibus ei dicebantur, vel demonstrabantur, quæ se audisse, & vidisse narrabat) Ego dicam meam opinionem,

& non me derideant docti. Ego visa ista omnia visis comparo somniantium, sicut eorum que somniamus, aliqua sunt vera, aliqua sunt falsa, ita ista, & sicut illorum aliqua sunt tranquilla, aliqua perturbata, aliqua obscura, aliqua manifesta, ita & ista. Sed tamen homines inexperta mirari, & causas insolitorum requirere, cum quotidiana plerunque talia sepe etiam latentioris originis nosse non curent, unde si queramus, unde nascentur iste visiones, dicam, quod sicut rubor, vel pallor in facie aliquando a corpore, aliquando ab anima provenit; a corpore cum humor suffunditur, vel cibus, vel color ab extra: ab anima, cum irascitur, vel turbatur, vel timetur; ita in anima accidit, ut in ista visa pergat, aliquando accidit a corpore, sive naturali vicissitudine, ut sunt visa somniantium, vel a perturbata valetudine, aliquando ducitur per in incorporalem substantiam. Aliquando a spiritu malo, quando autem assumitur spiritus hominis ad has videndas imagines a spiritu bono, semper aliquid significant; Aliud etiam est advertendum, quod sola visio intellectualis est certa, id est qui non potest subesse, fallum, & quod cum anima rapitur in ea visa, que spiritu cernuntur, similia corporalibus, ita ut omnino a sensibus aueratur, amplius quam in somno, & minus quam in morte, iam diuina admonitionis est, & adiutorij, ut se non corpora, sed visa corporum, similia spiritualiter nouerit cernere: Sed utcumque se ista habeant, & accipiuntur, ut liber ab alio sic, ab alio autem sic, ego visorum, vel visionum preter ista tria genera, aut corpore, aut spiritu, aut mente, usque adhuc vel nosse, vel docere non possum.

Q V A E S T. CCCV.

Anima humana cum exierit de corpore quo fertur, ad quem locum.

Eod. lib.
cap. 32.
& 33.

RESPON. Ad corporalia loca non potest ferri anima, nisi cum aliquo corpore, sed si tamen fertur sine corpore, saltem localiter non fertur. Et ideo dico, quod ad spiritualia pro meritis fertur, aut ad loca penalia similia corporibus. Qualia sepe demonstrata sunt ijs, qui rapti sunt a corporis sensibus, & mortuis similes iacuerunt: & infernales penas vident: cum & ipsi in seipsis gererent quandam similitudinem corporis sui, per quam possent ad illa ferri, & talia similitudinibus sensuum experiri. Ex quo dico, quod si anima in talibus habet simi-

similitu linem corporis sui, corpore adhuc nō mortuo licet iaceat sine sensu, quare etiam magis non debet habere corpore penitus mortuo. Et ideo quando anima exuta est corpore fertur aut ad pœnalia, aut ad gaudia, quæ vere sunt pœnalia & vere gaudia, licet nō sint corporalia, sed similia corporalibus, & ex his patet quod infernus, siue substantia inferorum ad quam animæ malorum feruntur, sit spiritualis, & non corporalis. Et hic non sunt audiendi qui dicunt tantummodo in hac vita, esse infernum, & non post mortem cum dicat scriptura diuina. Act. 2. quod dominus noster descendit ad inferiora loca, ubi soluit multos a doloribus inferorum, & Lu. 16. narratur de illo diuite Epulone, qui erat in tormentis, unde concluditur quod infernus sit post mortem, & quod sit subter terram; inferi enim dicuntur eo quod infra sint, & etiam quia omnia grauiora sunt inferiora, quæ sunt corpora, ita omnia tristiora uolunt animæ malorum sunt inferiora, & ex consentienti ad inferna debent descendere, quia carnis amore peccauerunt, hoc eis per illas corporalium rerum similitudines exhibeatur quod ipsi carni mortuæ solet, ut sub terram recondatur. Ex his etiam patet Paradisum ad quem feruntur animæ beatorum non esse corporalem sed spiritualem, & intellectualem, & esse illud tertium celum ad quod raptus est Paulus. 2. Corin. 12. sed hæc dicta sint querendo potius quam affirmando.

Q V Æ S T. CCCVI.

AN Christus soluerit aliquos a tormentis inferorum post descensum suum ad inferos.

R E S P O N. Et Christi quidem animam uenisse usque ad ea loca, in quibus peccatores cruciantur, ut eos solueret a tormentis, quos esse soluendos, occulta nobis sua iustitia iudicabat, non immerito creditur. Quomodo enim aliter accipiendum quod dictum est Act. 2. Quem Deus suscitauit ex mortuis, solatis doloribus inferorum, quia non poterat teneri ab eis; nō video, nisi ut quorundam dolores apud inferos eum soluisse accipiamus, ea potestate qua dominus est, cui omne genu flectitur, cœlestium, terrestriū, & infernorum, per quam potestatem, etiam illis doloribus quos soluit non potuit teneri. Et ex his deducitur purgatorium dari.

Eod. lib.
cap. 33.

Q. V. A. E. S. T. CCCVII.

Quare animę beatorum habent resumere corpus in resurrectione, cum modo sint plenę beatę, vel saltem perfecta beatitudo potest eis præberi sine corpore.

*Eod. lib.
cap. 35.*

R E S P O N. Minime dubitandum est animam exutam corpore, & transcendens etiam similitudinibus corporalium, non sic videre posse incommutabilem Dei substantiã, ut sancti Angeli vident, siue alia latentiore causã, siue ideo, quia inest ei naturalis quidã appetitus corpus administrandi, quo appetitu retardatur quodãmodo, ne tota intentione pergat in illud summum cælum, idest in fruitionem perfectissimam summi Dei & cõtemplationem, quamdiu non subest corpus, cuius administratione appetitus ille conquiescat, & ideo propter hoc resumendum est corpus iterum in resurrectione vltima.

Q. V. A. E. S. T. CCCVIII.

Quomodo a nobis potest vinci diabolus, cum sit inuisibilis, & a nobis non potest videri.

De Agone c. 2.

R E S P O N. Ibi enim vincuntur inimicę nobis inuisibiles potestates, vbi vincuntur inuisibiles cupiditates, & ideo qui in nobis ipsis vincimus temporalium rerum cupiditates, necesse est, ut in nobis ipsis vincamus & illum, qui per ipsas cupiditates regnat in homine, vince ergo cupiditates tuas inuisibiles, & vinces diabolum inuisibile castigemus corpus nostrum, sicut faciebat Paulus, 1. Corin. 4. & castigabimus diabolum.

Q. V. A. E. S. T. CCCIX.

Locus diaboli vbi est, an in aere an in cælo stellato.

*Eod. lib.
cap. 3.*

R E S P O N. Multotiens nomine cæli, intelligimus aerę, & ideo ex consuetudine, sermonis eum de sereno, vel nubilo quærimus, dicimus. Qualis est aer? aliquando. Quale est cælum. Hoc dixi, ne quis existimet, in cælo, vbi sunt stellę, vel Sol, vel Luna habitent demonia, sed in aere habitant, ut dicit Paulus Ephes. 6. ea habitare in cælestibus, per cælestia intelligens aerem.

Q V A E S T. CCCX.

QUæ differentia est inter bonos, & malos, etiam dico de his qui sunt in vna lege.

R E S P O N. Boni sunt, qui tota voluntate Deo seruiunt, mali autem, necessitate seruiunt, nemo enim leges omnipotentis euidit. Sed aliud est facere quod lex iubet aliud pati quod lex iubet. Quapropter boni secundum leges faciunt, mali autem secundum leges patiuntur. Nec hoc moueat, quod mali in hoc mundo prosperatur, & boni patiuntur multa graua & aspera, quia & mali tristantur cum auferuntur ab eis, hæc mundana, & boni gaudent, quia expectant bona futura & ideo malis accidit, sicut pisci, qui non videns hamum cum letitia escã deuorat, cum vero piscator incipit eum trahere, ad se, viscera piscis commouentur, & tristatur, sic sunt omnes, qui de bonis temporalibus beatos se putant, hamum enim acceperunt, & gaudent in hoc mundo, sed veniet tempus, quando sentient quanta tormenta, cum auaritate deuorauerint.

Eod. lib.

cap. 7.

Q V A E S T. CCCXI.

QUibus medijs Deo, sanctæ ac pie subiugamur.

R E S P O N. Fides est prima quæ subiugat animam Deo, deinde præcepta viuendi, quibus custoditis, spes nostra firmatur, & nutritur charitas, & lucere incipit, quod antea tantummodo credebatur, cum enim cognitio & actio dona sint Dei, & beatum hominem faciant, sicut in cognitione cauendus est error sic in actione cauenda est nequitia. Errat autem quisquis putat veritatem se posse cognoscere cum nequiter viuat.

Eod. lib.

cap. 13.

Q V A E S T. CCCXII.

Nequitia quid est?

R E S P O N. Nequitia autem est mundum istum diligere, & ea, quæ nascuntur, & transeunt pro magno habere, & ea concupiscere, & pro his laborare, vt acquirantur & letari cum abundauerint, & timere ne pereant, & contristari, cum pereunt.

Eod. lib.

Q V Æ S T. CCCXIII.

AN claves ecclesie, soli Petro, vel toti ecclesie in Petro date sunt, cum dominus, Mat. 16. dixit Petro. Quodcumque ligaueris super terram, &c.

*Eod. lib.
c. 30. 31*

RESPON. Nusquam enim tam vigere debent viscera misericordie, quam in catholica ecclesia vt tamquam vera mater, nec peccantibus filiis insultet, nec correctis difficile ignoscat, dico omnia peccata, quæcumque sint illa, quia in ea est omnium peccatorum remissio, vnde non sine causa inter omnes Apostolos huius ecclesie catholice, personam sustinet Petrus, huic enim ecclesie claves regni celorum date sunt cum Petro date sunt & cum ei dicitur, ad omnes dicitur. Amas me, pascere oues meas Ioan. 21. Debet ergo ecclesia catholica correctis, & pietate firmatis filiis, liberiter ignoscere, cum ipsi Petro eius personam gestanti, & cum in mari titubasset, & cum dominum carnaliter a passione reuocasset, & cum aures serui præcidisset, & cum ipsum dominum ter negasset. Mat. 14. 16. & 26. & cum in superstiosam postea simulationem lapsus esset Gala. 2. Videamus veniam esse concessum, cumque correctum atque firmatum, vsque ad dominice passionis gloriam peruenisse.

Q V Æ S T. CCCXIII.

AN serui Dei id est monachi dedicati contemplationi debeant aliquando manibus operari, & ab illa actuali contemplatione cessare.

*De opere
monacho
tit. c. 1.*

RESPON. Dicebat Apostolus. 2. Thessa. 3. Qui non vult operari, non manducet, & intelligebat de opere manuum, vt verba sequentia demonstrant. Et ideo vellem scire ab illis, qui nolunt vquam laborare manibus, vt vacent tantum contemplationi, & orationi, psallendo, vel meditando. Si ab his diuinis nunquam auocandi sumus, nec etiam ire ad manducandum, nec ipse escæ præparandæ, sed hoc non concedent, quia infirmitas carnis cogit nos ad hoc perficiendum. Quare igitur, non licet etiam aliquando laborare manibus propter victum? Cum & hoc sit ab Apostolo in multis locis præceptum & persuasum. Ex quo dico duo primum quod

quod oratio vna facta ex obedientia, citius exauditur, quam decē millia contemptoris. Melius ergo est rarius orare, vt operetur aliquando manibus causa obediendi Apostolo quam nō ei obedire, vt longius & frequētius oratur: Secundum quod potest stare, quod quis simul oret, & operetur nihil enim impedit seruum Dei operantem in lege Dei meditari, & psallere nomini domini altissimi.

Q V A E S T. CCCXV.

AN liceat euāgelium prædicare propter victum aquirendum. *RESPON.* Qui enim propter hoc euangelium prædicat, vt habeat unde manducet, & unde vestiatur, simul se putet & Deo seruire & Mammonæ, Deo, quia euangelium prædicat, & Mammonæ, quia propter ista necessaria prædicat, quod dominus Mat. 6. dicit fieri non posse, ac propter hoc ille, qui propter ista euangelium prædicat, non Deo, sed Mammonæ seruire conuincitur, & si Deus illo ad aliorum profectum, quomodo ipse nescit vtatur, potest tamen licite prædicator vti necessarijs pro se de rebus eorum quibus prædicat, & ideo dicit Paulus Gala. 6. Cōmunicet, qui cathetizatur verbo, ei, qui se cathetizat in omnibus bonis, & 1. Corint. 9. Si nos vobis spiritalia seminauimus magnum est, si carnalia vestra metamus, & ibidē dixit, non alligabis os boui trituranti. Ex quo concluditur, q̄ prædicator non dēt prædicare gratia lucri, sed pro salute animarum, potest tamen dum prædicat petere cibum & victum ab auditoribus, quia non posset prædicare, nisi cibus se sustentaret,

Eod. lib.
c. 26. ☉
16.

Q V A E S T. CCCXVI.

AN monachis liceat nutrire comam & portare eam.

RESPON. Quidam monachi dicebant, quod licet portare comam, cum legatur in veteri testamento Samuelem prophetā & multos alios eam portasse, sed isti non cogitant quid intersit inter illud propheticum velamentum, & hanc euangelij reuelationem, de qua dicit Apostolus 2. Cor. 3. Cum transferis ad Christū auferetur velamen. Quod enim significabat velamen interpositum, inter faciē Moysi & aspectum populi Israel, hoc significabat illis temporibus etiam coma sanctorum. Nam idem Apostolus,

Eod. lib.
c. 31.

etiam

etiam comam pro velamento esse dicit. 1. Cor. 2. vir quidem si comatus sit ignominia est illi.

Q V A E S T. CCCXVII.

Eod. lib. cap. 32. **A**N Apostolus Paulus professus fuerit summam castitatem. **R E S P O N.** Cum Paulus 1. Cor. 7. dicit vellem autem omnes hoies esse, sicut me ipsum, ibi certe summam castitatem profiteretur.

Q V A E S T. CCCXVIII.

Ad Mar cellinū c. 1. & 2. **A**N homo possit aliquis esse in hac vita sine peccato, Deo auxiliante, & si potest quare in esse non ponitur talis potentia, nam nemo in hoc mundo sine crimine vivit.

R E S P O N D. Præter Christum, nemo fuit, nec erit, qui in hac vita vivat sine omnino vilo peccato, id est, cum perfecta illa iustitia, & tamen possibile est opitulante Dei gratia hominem posse hic esse sine peccato, sed quod possit esse aliquid, & tamen non fiat, nec ad actum vnquam veniat talis potentia, exemplis his claret, possibile est Camelum per foramen acus transire, vt dicit Saluator. Matt. 10. Et tamen nunquam factum est, nec fiet, potuisset etiam Dominus in sua passione pugnare cum duodecim milibus legionibus Angelorum, ne pateretur, & tamen non est factum. Matt. 26. & etiam potuisset exterminare in vna die omnes gentes, quæ erant contra populum Israel, & tamen hoc fecit paulatim in multo tempore, potest ergo fieri aliquid, quod nunquam fit, quod non inueniatur homo hic sine peccato, patet ex illa sententia, Psal. 142. Non intres in iudicium cum seruo tuo Domine, quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens. Quis etiam vnquam fuit, vel est, vel erit, qui non mediocribus inuidentiæ stimulis agitetur, ex quo nemo est, vel erit, vel fuit, qui tali puritate sit præditus, & tamen posse fieri non dubitatur.

Q V A E S T. CCCXIX.

Eod. lib. cap. 3. **A**N homo viribus propriis, ex vi liberi arbitrij, sine Dei auxilio particulari: possit iuste, & sancte vivere. **R E S P O N.** Nos dicimus, humanam voluntatem, sic diuinitus adiuuari,

adiuuari, ad faciendam iustitiam, vt præter quod creatus est homo cum libero arbitrio voluntatis: præterque doctrinam qua ei præcipitur, quemadmodum uiuere debeat, accipiat Spiritum Sanctum, quo fiat in animo eius delectatio, dilectioque summi illius, atque incommutabilis boni, quod Deus est: etiam nunc cum adhuc per fidem, ambulat, nondum per speciem, vt hac sibi velut arra data gratuiti muneris, inardescat inherere creatori, atque inflamnietur accedere ad participationem veri illius luminis, vt ex illo ei bene sit, a quo habet, vt sit. Nam neque liberum arbitrium quidquam, nisi ad peccandum valet. Si lateat veritatis via, & cū id quod agendum, & quo nitendum est, cæperit non latere, nisi & delectet, & ametur, non agitur, non suscipitur, non bene viuitur. Vt autem diligatur. Charitas Dei diffunditur in cordibus nostris. Rom. 5. non per arbitrium liberum, quod surgit ex nobis, sed per Spiritum S. qui datus est nobis. Doctrina quippe illa, qua mandatum accipimus continenter recteque viuendi litera est occidens, nisi ad sit spiritus viuificans.

Q V A E S T. CCCXX.

Quomodo lex factorum, id est operum differt a lege fidei, quæ excludit gloriationem, quod non facit lex factorum.

R E S P O N. Facile quidam respondent sic, quod in hoc differunt, quia lex factorum est in Iudaismo, lex vero fidei in Christianismo, sed fallit ista discretio, quia lex factorum dicit. Non concupisces, non mechaberis, & similia: Et hoc etiam facit lex Christiana, siue fidei. Quare ergo, & ipsa non dicitur lex factorum? Breuiter ergo quid interest dicam. Quod operum lex minando imperat, hoc fidei lex credendo impetrat. Illa dicit, non concupisces, ista dicit, cum scirem, quia nemo potest esse continens, nisi Deus det, & hoc ipsum erat sapien. scire cuius esset hoc donum, adij dominum, & deprecatus sum, ipsa est sapientia, quæ pietas vocatur, qua colitur Deus, colitur autē sacrificio laudis, actionisq; gratiarum, vt cultor eius, non in seipso, sed in illo glorietur. Ac per hoc lege operum dicit Deus, fac quod iubeo. Lege fidei, dicitur Deo, da quod iubes. Ideo enim iubet lex, vt admoneat, quid faciat fides, id est vt cui iubetur, si nondum potest sciat, quid petat, si autem continuo potest, & obedienter facit, debet etiam scire quo donante

*Eod. lib.
c. 13.*

donante possit. Et sic clare habetur differentia inter has leges, & lex factorum dicitur, eo quia iubet tantum operari, lex vero fidei dicitur, eo quia credit non posse quod iubetur, recte operari, nisi adiuuetur dono Dei, & ideo differunt, quia lex fidei tollit omnem nostram propriam gloriationem, cum non tribuat bene operari viribus nostris, sed gratiæ Dei.

Q V A E S T. CCCXXI.

*Eod. lib.
cap. 30.*

AN liberum arbitrium euacuetur, per necessitatē diuinę gratiæ. **R**ESPON. Liberum arbitrium per gratiam non euacuatur sed magis statuitur, sicut enim lex per fidem, sic liberum arbitrium per gratiam non euacuatur, sed statuitur. Neque enim lex impletur, nisi libero arbitrio, sed per legem cognitio peccati, per fidem impetratio gratiæ contra peccatum, per gratiam sanatio animæ a vitio peccati, per aic sanitatem libertas arbitrij, per liberū arbitriū iustitiæ dilectio, per iustitiæ dilectionem legis operatio. Ac per hoc sicut lex non euacuatur sed statuitur per fidem, quia fides impetrat gratiam, qua lex impletur, ita liberum arbitrium non euacuatur per gratiam, sed statuitur, quia gratia sanat voluntatem, qua iustitia libere diligitur. 'Omnia hæc habent sua testimonia in scripturis sanctis. Nam lex dicit, non concupisces'. Fides dicit, sanā animam meam quia peccaui tibi: Gratia dicit ecce sanus factus es iam noli peccare &c. Sanitas dicit. Domine Deus clamaui ad te, & sanasti me: Liberum arbitrium dicit. Voluntarię sacrificabo tibi. *Psal. 53* Dilectio iustitiæ dicit. Narrauerunt mihi iniqui delectationes suas, sed non vt lex tua.

*Exo. 20.
Psal. 40
Ioan. 5.
Psal. 29
Psal. 53
Psal. 118.*

Q V A E S T. CCCXXII.

*Eod. lib.
cap. 31.*

AN fides quę est initium salutis nostrę sit in nostra potestate. **R**ESPON. Vt respondeamus huic quęsito primo videndū est, quid sit potestas: Duo enim quędam sunt, velle, & posse. Vnde sicut qui vult continuo non potest, quod vult: sic etiam qui potest, non continuo vult, quod potest: quia sicut volumus aliquando quod non possumus, sic etiam possumus aliquando, quod nolimus. Et sic patet etiam clare, quod a velle voluntas, & a posse potestas nominatur. Quapropter sicut, qui vult, habet,

habet voluntatem, ita qui potest habet potestatem: sed ut potestate aliquid fiat, præsupponitur voluntas, nam si nolens facit non potestate facit: Sed dices nemo aliquid facit nolens. Do exemplum, ut hoc sit clarum, infidelis cogit me sacrificare Idolis varijs penis tormentorum: Ego ne crucier tormentis sacrifico, sed inuitus. Hic actus sacrificandi licet sit inuitus tamen voluntate facio, ne crucier, & sic voluntas mea est nolle tormenta pati. Et ideo licet hic non sit plena voluntas, est tamen voluntas, & ex consequenti ibi est potestas, quia voluntate sacrifico, & potestate facio tale sacrificium, & sic verum est, quod nemo nolens facit aliquid: Si autem tanta esset mea voluntas magna & firma, ut potius malim pati tormenta, quam sacrificare, tunc esset potestas ibi, sed non voluntas, & tamen non possem exercere potestatem in actu sine voluntate: ita vellem multotiens facere aliquid verbi gratia equitare, sed non possum, & tunc esset ibi voluntas, sed non potestas. Ut ergo sciamus quæ vera dicatur potestas, dicimus quod tunc dicitur, quando voluntati adiacet facultas faciendi. Unde hoc quisque in potestate habere dicitur, quod si vult facit, si non vult, non facit: Cui ergo queritur an fides sit in nostra potestate, intelligimus loqui de fide quam adhibemus, cum aliquid credimus, & non de eâ quam damus cum aliquid pollicemur, nam & ipsa dicitur fides. De prima dicimus. Non mihi habuit fidem. De secunda, non mihi seruauit fidem: secundum primam nos sumus Deo fideles, secundum secundam Deus est etiam fidelis nobis: Stantibus his distinctionibus dicitur, quod cum credere nihil aliud sit nisi consentire verum esse quod dicitur, & consensus non est nisi volentis, sequitur, quod fides sit in potestate nostra, quoniam cum vult quisque credit, & cum credit volens credit: Stante hac veritate posset quis dicere: ergo hæc potestas, non est a Deo, nec voluntas, sed a nobis ipsis, quia cum volumus, credimus, quia etiam possumus, sed quid dicemus ad Apostolum, qui dicit. Quid habes, quod non accepisti, si autem accepisti, Quid gloriaris quasi non acceperis? & ad Philipp. Deus est enim qui operatur in nobis & velle, & perficere pro bona voluntate: & sic gratia datur, & non nobis. Quid ergo adhuc dicemus? Dicamus ergo sic: quod cum Deus velit omnes homines saluos fieri, Ideo omnibus dedit liberum arbitrium, quo homo potest velle, & non velle: quo potest inclinari ad volendum Deum, vel diabolum: sed quia hoc liberum arbitrium modo vulneratum non potest per

1. Cor. 4.
Philip. 2

se hoc agere : Ideo etiam adiuuat Deus, & ipsum liberum arbitriū non tantum vt sit, sed & vt bonum sit, per suasionibus exterioribus, exhortationibus, & etiam interioribus inspirationibus, vt fugiat homo ad Deum & non ad diabolum: hoc auxiliū, & hæc persuasio- nes sunt a Deo, & gratiæ attribuuntur, vt Dei gratia non solū osten- dat quod faciendum sit, sed adiuuet etiam, vt fieri possit, quod ostē- derit: sed consentire, vel dissentire proprie voluntatis est: vnde stat quòd in voluntate nostra sit credere, & ex consequenti in potestate nostra: quando a Deo sic est preparata voluntas, vt possit si ve- lit, & sic homo non habet gloriari, nec quantum ad liberum ar- bitrium, quòd ipsum non acceperit à Deo, nec quantum ad præparationem voluntatis, cum a Deo, & ipsa sit præparata, sed quia potest consentire, & dissentire, ideo credit, si vult, & non credit si non vult: His igitur modis quando Deus agit cum anima rationali, vt ei credat: neque enim credere potest quolibet libero arbitrio, si nulla sit suasio, vel vocatio, cui credat: profecto & ipsum velle credere Deus operatur in homine: & in omnibus misericordia eius præuenit nos. Consentire autem vocationi Dei, vel ab ea dissentire, vt dixi propriè voluntatis est. Et ex his roboratur quod dictum est. Quid habes quod non accepisti. Accipere quippe & habere non potest anima dona, de quibus hoc audit, nisi consentiendo, ac per hoc quid habeat, & quid accipiat, hoc Dei est: Accipere autem & habere, vtrique accipientis & habentis est: Quod autem illi suadeatur, vt & persuadeatur: alteri autem non ita, duo solum occurrunt interim, quæ mihi respondere placeat. Ro. 11. O altitudo diuitiarum, & nunquid iniquitas apud Deum. Rom. 9.

Ro. 11.
Rom. 9.

Q V A E S T. CCCXXIII.

AN omne, quod fit in mundo siue malum, siue bonū, placeat Deo: Nam aliqui putant, quòd mala non fierent, nisi Deo per mittente, & quod non permetteret, vt fierent, nisi ei aliquando placuissent, cum sit omnipotens: & ideo si ei displicerent, vtrique nō sineret fieri.

De diu-
inatione
demonv.
cap. 2.

R E S P O N. Deus licet sit iustissimus, permittit tamen mala fieri, quia est omnipotens: & quia est iustus, improbat ea: vt potest videri in variis locis sacre scripturæ, & ideo non est concedendum, quòd ideo permittat mala fieri, quia ei aliquando placuerint:

Nunquam

Nunquam ei placent, Sed permittit ea fieri certa iudicij sui ratione, non vtiq̄ impune, sed ad eorum damnationem, a quibus fiūt quę displicent iusto Deo, eo quod iniusta sint.

Q V A E S T. CCCXXIII.

Quomodo demones nuntient futura, idest vnde hoc sciunt antequam eueniant nam multotiens futura prædicūt, siue quod factum est in alijs regionibus nuntiant in illo loco vbi sunt.

R E S P O N. Quod Demones aliquid quod factum est in lōgin̄ quis partibus nuntiēt hominibus hoc, ideo fit propter tria: & quia habent corpus aereū, & quia habent velociorē motū ex subtilitate corporis aerei, & ideo velocius mouētur, quam etiam aues in volādo, & ideo multo ante cognita ab eis proptertalem celeritatem nūntiant hominibus, & homines mirantur, quia ipsi sunt tardi motu, & sensu, & metiuntur suum motum, cum motu demonum. Tertiuū propter quod de facili nuntiāt futura est longa eorum experientia & ideo non tantū futura predicunt, sed & multa mira faciunt, Ex tali enim experientia multa didicerunt, & ideo sunt doctiores hominibus, prænuntiāt etiam plerumque ea quę ipsi facturi sunt. Accipiunt enim sepe potestatem, & morbos immittere, & ipsum aerē vitiando morbidum reddere, & peruersis atque amatoribus terrenū commodorum malefacta suadere, de quorum moribus certi sunt, quōd sint eis talia suadentibus consensuri. Suadent autem miris, & inuisibilibus modis, per illam subtilitatem suorum corporum, corpora hominum non sentientium penetrando. se seque cogitationibus eorum per quę tam imaginaria visa miscendo, siue vīgilantium, siue dormientium. Prænuntiant aliquando non quę ipsi facturi sunt, sed quę naturalibus signis futura prænoscent, quę signa in sensus hominum venire non possunt ante prædicunt, & ideo sicut medicus, qui prædicat sanitatem vel infirmitatem ex quibusdam naturalibus signis nō est dicendus diuinus, ita nec isti demones. Aliquando prædicunt, & cogitationes hominum, quia eas, ex quibusdā dispositionibus, vel signis exterioribus corporis cognoscūt, sicut nos cognoscimus aliquē iratum ex vultu. Vnde licet isti demones talia prædicant, non sunt tamen dicendi prophete, quia prophetia quam Deus per Angelos siue prophetas operatur est altioris negotij, & dignitatis. Isti demones pronunciant id quod

Mille Quisita.

N audierunt

De diui.
Demon.
cap. 3.

1000

1000

1000

1000

audierunt de rebus prophetiæ vere, & prophetatis a sanctis, nunquam fallunt, quia veracissima sunt illa oracula. Cum vero pronunciant, quæ ex dispositionibus siue corporum, siue aliorum signorum naturalium falluntur, & fallunt. Falluntur quidem, quia cum suas dispositiones pronuntiant, ex improviso desuper aliquid iubetur, quod eorum consilia cuncta perturbet. Falluntur etiam cum causis naturalibus, aliqua ex improviso ab Angelis mutantur ex aliqua dispositione ignota demonibus. Fallunt autem etiam studio fallendi, & inuida voluntate, qua hominum errore letantur. Notandum tamen, quod licet demones sint excellentiores hominibus quantum ad corpus, & sensum, cum sint acutiores sensu, & velociores corpore, non tamen sunt præponendi bonis hominibus.

INCIPIIT TOMVS QVARTVS.

QVAEST. CCCXXV.

QUIS istorum mentitur, an qui dicit falsum ne fallat, an ille, qui verum dicit, ut fallat, propono exempla primus dicit viatori, per hanc viam non sunt latrones, vade sicure, & tamen scit, quod immo sunt latrones, & quare dicit hanc falsitatem? quia scit, quod viator non vult ei credere. Ideo dicit falsum, ut non vadat per eam, & ideo fallit, ut non fallat. Secundus dicit viatori veritatem, videlicet quod ibi sunt latrones, & quia scit, quod viator non vult ei credere, ideo dixit esse latrones, quod est verum, ut per eam viam pergat, & sic ut fallat, horum duorum quis potius mentitur an ambo mentiuntur?

*De mendacio ad
Consensu
lib. vi. 34.*

RESPON. Ut respondeamus primo videndum est, quid sit mendacium. Non enim omnis, qui falsum dicit mentitur, si credit, aut opinatur verum esse, quod dicit: Inter credere autem, & opi-

opinari hoc distat, quod aliquando ille, qui credit, sentit se ignorare, quod credit: quamuis de re quam se ignorare nouit, omnino non dubitet, sed eam firmissime credit: qui opinatur autem, putat se scire, quod nescit. Quisquis autem hoc enunciat, quod vel creditum animo, vel opinatum tenet: etiam si falsum sit, non mentitur. Ad quaesitum modo dico, quod si mendacium est enuntiatio cum voluntate alicuius falsitatis, ambo mentiti sunt: quia & ille suam enuntiationem falsam esse voluit, & iste de vera sua, falsum credi voluit: Si autem mendacium est quaelibet enuntiatio cum voluntate fallendi: non primus, sed secundus mentitus est, qui etiam verum dicendo fallere voluit: Porro si mendacium est enuntiatio falsum enuntiare volentis, vt fallat, neuter mentitus est, quia & primus habuit voluntatem falsum dicendo verum persuadere, & secundus, vt falsum persuaderet, verum dicere: Demum quaeritur a nobis an licitum sit mendacium, quod videtur prodesse proximo, & sibi ipsi: Vt respondeatur, primo sunt numeranda multa genera mendaciorum: primum genus est, mentiri in his quae circa fidem, & religionis doctrinam sunt, in hoc genere non licet mentiri, immo esset magnum scelus, & valde detestabile, nam nec ulla oïno causa inueniri posse conceditur, cur in rebus talibus sit mentiendum: quando nec ideo in ea doctrina mentiendum est, vt ad eam ipsam quisque facilius perducatur. Fracta enim vel leuiter diminuta auctoritate veritatis, omnia dubia remanebunt: Secundum genus est, quod nulli prodest, & alicui obest, & iniuste, nec hoc est licitum, quia nulli facienda est iniuria. Tertium genus est, quod prodest quidem alicui, sed tamen etiam alicui obest, quamuis non ad immunitiam corporalem non obest, nec hoc licitum est, quia nulli cum alterius iniuria consulendum est. Quartum genus est, quod sola libidine, vel delectatione committitur, nec hoc est committendum propter mendacij libidinem, quae per seipsam vitiosa est. Quintum genus est cum committitur tantum gratia suauiloquij, gratia delectandi auditores, licet ipsi sciant, quod mentitur, nec hoc est licitum, cum non tantum mendacium, sed nec ipsa veritas sit enuntianda sine placendi hominibus, quanto magis mendacium, quod per seipsum, quia mendacium est, turpe est? Sextum genus est, quod nulli obest, & alicui prodest, nec hoc est licitum, cum nec etiam recte testimonij veritas pro cuiusquam temporali commodo, ac

salute corrumpitur. Ad sempiternam vero salutem nullus ducendus est opitulante mendacio. Septimum genus est, quod nulli obest & alicui prodest, sicut & sextum: sed addit hoc, quod non tantum prodest innocenti: sed & reo: Vt si nolens perdere hominem ad mortem quaesitum, mentiatur: quia Christianae disciplinae est, ut neque de cuiusquam correptione desperetur: & ideo reus non manifestatur, quia si viuit speratur correptio, nec hoc est licitum: quia commoditas temporalis, aut salus cuiusquam perficiendae fidei non est praeferrenda: sed quomodo est faciendum, si quaeratur quis, ut mors ei detur? Est faciendum, ut fecit ep̄s ecclesiae Tagastensis nomine Firmus. Dixit. n. quibusdam quaerentib. ad mortē v̄num, ex noīe Imperatoris (confugerat. n. iste ad ep̄m,) nec mentiri possum, nec prodece hoīem, & potius passus est multa tormenta, quā manifestare hominem: Et ideo si quaeretur huiusmodi aliquis, & interrogaremur, & cōstringeremur vbi esset ostendere, cum hoc sciremus, sic est respondendum, scio vbi sit, sed nunquam monstrabo. Octauum genus est, quod & nulli obest, & adhuc prodest: ut ab immunditia corporali, id est a luxuria aliquem tueatur: Nec hoc licitum est, quia in bonis hominibus, maior est castitas animi, quaeruat, non mentiendo, quā pudicitia corporis. In his octo generibus, tanto quisque minus peccat, cum mentitur, quāto euergit ad octauum, tanto amplius, quanto deurgit ad primū. Mentiri autem iocando, non putatur proprie mendacium, quia ex sua pronuntiatione habet suam significationem, videlicet quod cognoscitur pronuntiarī ex ioco, & non ad fallendum. Si autem hoc licitum est, profecto est alia quaestio dissoluēda aliās. Notandū est etiā quod menties differt a mendace, quia mētiens, mentitur etiā aliqñ inuitus, licet mentiatur, sed non libēter, sed quasi coacte. Mendax verus, nunquā mentitur inuitus, sed amat mentiri & delectatur mendacio: Non est ergo verum aliqñ esse mentendū, & qui putat aliquod genus esse mendacij, quod non sit peccatum decipit seipsum turpiter.

Q V A E S T. CCCXXVI.

AN tollatur pudicitia corporis, per violentam corruptionem, & nullo modo voluntariam.

*Eod. lib.
cap. 7.*

R E S P O N. Quod enim violenter non praecedente libidine, patitur corpus, vexatio potius quam corruptio nominanda est. Aut si omnis vexatio corruptio est, nō omnis corruptio turpis est, sed

sed quam libido procurauerit, aut cui libido consenserit. Ibi ergo seruari potest pudicitia, vbi nulla nisi voluntaria potest esse corruptio.

Q V Æ S T. CCCXXVII.

Libido quid sit.

R E S P O N. Libido est appetitus animi, quo æternis bonis, quælibet temporalia præponuntur. *Eod. lib. & cap.*

Q V Æ S T. CCCXXVIII.

AN debeamus omnia opera sanctorum in mores transferre, vt eos imitemur.

R E S P O N D. Habetur, quòd Dauid iurauit se occisurum Nabal, & tamen clementi consideratione non occidit. vnde nullus est, qui dicat hic imitandum esse Dauid, videlicet temere iurare nos esse facturos, quod non esse faciendum postea videamus, ex quo constat, quòd non omnia, quæ a sanctis vel iustis viris, legimus facta, transferre debemus in mores. *Eod. lib. cap. 9. 1. R. c. 25*

Q V Æ S T. CCCXXIX.

AN peccata facta iam multo tempore ante dimittantur a Deo per opera bona postmodum facta.

R E S P O N. Non est absurdum, nec mirum, quòd Deus velit opera mala prius alio tempore commissã, propter posteriora bona opera ignoscere, cum & in vno tempore, & in vna met causa Deus conspiciens duo, videlicet & factum male, & factum bene & misericorditer, & vnum remuneret, & aliud ignoscat: propter illud bonum factum, sicut exemplum habemus, de obstetricibus, quæ & mendacium dixerunt, quod erat malum opus, & noluerunt masculos occidere, quod erat opus bonum, & ideo a Deo propter hoc bonum opus remunerate sunt, & etiam peccatum mendacij, ignouit, non est tamen peccandum, vt bene operando postmodum ignoscat Deus. *Contra Mend. cap. 15. Exo. 1.*

Q V A E S T. CCCXXX.

AN excommunicatio & degradatio, quæ sunt gladius spiritua-
lis in ecclesia Dei, fuerint in antiqua lege præmonstrata.

*Ex li. de
fide, &
oper. c. 2*

R E S P O N D. Numeri 24. legitur, quod Phinees filius Eleazari
sacerdotis assumpsit gladium, & occidit luxuriantes contra domi-
ni præceptum, & quod tunc temporis gladio materiali fiebat, signi-
fica tum est degradationibus, & excommunicationibus esse facien-
dum in hoc tempore, cum in ecclesiæ disciplina visibilis gladius
fuerat cessaturus.

Q V A E S T. CCCXXXI.

AN liceat viro, tradere uxorem suam alteri, in coniugem.

*Eod. lib.
cap. 7.*

R E S P O N D. Etsi flagitia in Christianis corrigi debeant, nõ
tamen ita corriguntur, vt gratia correctionis cõnubia dirimantur,
& maxime in ecclesia Christiana, vbi nuptiarum non solum vin-
culum, verumetiam sacramentum ita commēdatur, vt non liceat
viro uxorem suam alteri tradere, quod in republica tunc Romana,
non solum minime culpabiliter, verumetiam laudabiliter: Catõ
fecisse perhibetur.

Q V A E S T. CCCXXXII.

AN adultus baptizandus, debeat primo deponere malam vitã
si eam habet, & postmodum baptizari.

*Eod. lib.
c. 8. vsq;
in fin.*

R E S P O N D. Dixerunt quidam, quod ante baptismum sufficit
credere sine operibus bonis, ideo ante sunt tantum instruendi de
fide qui baptizandi sunt, post baptismum vero etiã de bonis ope-
ribus sunt instruendi, sed in hoc male dicunt, cum nemo possit ef-
se filius Dei, & filius diaboli simul & semel, nam si quis baptizaretur
dum actualiter teneret concubinam, ex baptismo posset dici fi-
lius Dei, & ex concubinato filius diaboli, sed hoc non potest stare
quia etiam fides sine operibus, parum prodest, immo est mortua
vt inquit Iacobus Petrus etiam antequam baptizaret tot milia ho-
minum. Dixit primo agite pœnitentiam, & baptizetur vnusquis-
que vestrum in nomine domini. Agere pœnitentiam est dolere de
peccatis

*Iac. 2.
Act. 2.*

peccatis præteritis & proponere in futurum non amplius talia committere. Actum etiam habetur, quod eunucho euangelizauit Philippus Christum antequam baptizauerit. Et euangelizare Christum est non tantum dicere quæ credenda sunt de Christo, sed & quæ obseruanda ei qui accedit ad compagem corporis Christi: Ioannes Baptista etiam ipse dicebat ad eos, qui ad suum baptismum ueniebant facite fructum dignum penitentis, &c. quæ utique non de fide, sed de bonis operibus admonet. Falluntur ergo, qui fide mortuam uitam perpetuam sibi pollicentur, cum dicat Paulus eam tantum fidem esse euangelicam & salubrem quæ per dilectionem operatur. Et ideo quando dicit. Arbitramur hominem iustificari per fidem sine operibus legis, non hoc dicit, ut professa fide opera iustitiæ contendantur, sed ut sciat se quisque posse per fidem iustificari, si etiam legis opera non præcesserint, sequuntur enim iusti factum & non præcedunt iustificandum.

Mat. 3.

Mat. 3.

Gal. 5.

Rom. 3.

Q V A E S T. CCCXXXIII.

AN generatio filiorum possit dari in viro muliere ac senib. vel altero eorum tantum sene.

RESPON. Medici tradunt, quod licet vir sit senex, potest tamen generare de muliere iuvene, de muliere uero proejectioris ætatis non potest, licet adhuc patiatu menstrua. Mulier etiam licet sit proejectioris ætatis, & quod patiatu menstrua, potest de iuvene, concipere.

Ex quaest. super Gen. q. 35.

Q V A E S T. CCCXXXIII.

DOminatio iusta, nec non seruitus quæ sunt.

RESPON. Commendatur in patriarchis dominatio in pecora, & seruitus pecorum. Et merito, nam hæc est sine ulla dubitatione iusta seruitus, & iusta dominatio, cum pecora homini seruiunt, & homo dominatur pecoribus. Sic enim dictum est homini quod habeat potestatem super omnia pecora terræ. Vbi insinuat. rationem debere dominari irrationali uitæ. Seruum autem hominem homini, vel iniquitas, vel aduersitas dominari fecit. Iniquitas quidem sicut dictum est. Genes. 9. Maledictus Chanaan, erit seruus fratribus suis. Aduersitas uero sicut accidit ipsi Ioseph filio Iacob ut uenditus a fratribus seruus alienigenæ fieret,

Sup Genes. quas. 153. Gen. 1.

Gen. 9.

Mille Quæsitæ.

N 4 itaque

Gen. 37. itaque primos seruos, quibus hoc nomen in latina lingua inditum est bella fecerunt. Qui enim homo ab homine superatus iure belli, posset occidi, quia seruatus, est seruus appellatus, inde & mancipia, quia manu capta sunt. Est enim ordo naturalis in hominibus, vt seruiant fœminę uiris, & filij parentibus, quia & illic iustitia est hæc, vt infirmior ratio, seruiat fortiori. Hęc igitur in dominationibus, & seruitutibus clara iustitia est, vt qui excellunt ratione, excellant dominatione: quod cum in hoc seculo per iniquitatem hominum perturbatur, vel per naturarum carnaliū diuersitatem, serunt iustu temporalem peruersitatem, in finem habituri ordinatissimam & sempiternam felicitatem.

Q V Æ S T. CCCXXXV.

Mortui per quot dies sunt lugendi, si tamen lugendi sunt, vel lugeantur ab hominibus.

Super
Gen. 9.
172.
Gen. 50.
Eccl. 22.

R E S P O N. Et luxit Ioseph patrem suum per septem dies. Per nouem dies lugere mortuum est de consuetudine gentilium: Et ideo Christiani ab hac consuetudine sunt prohibendi, quia nouē dies, non habent auctoritatem in sacra scriptura. Luctus uero septem dierum admittitur, quia & in Genesi, vt dixi, & in Ecclesiastico, auctoritatem habet: ubi dicitur luctus mortui septem dierum, septennarius enim numerus propter sabbati Sacramentum, præcipuę quietis indicium est: Vnde merito mortuis, tamquam requiescentibus, exhibetur,

Q V Æ S T. CCCXXXVI.

A N audiens quempiam falsum iurantem, & scit eum falsum iurare, vel quia fuit testis ei rei de qua iuratur, aut quia vidit, aut conscius fuit, vel aliquo quouis modo cognouit, & taceat nihil dicens, an iste peccet, quia non denunciauit.

Leui. 5.
Sup Leuit. lib. 1.
q. 1.

R E S P O N. Ex quinto capit. Leuitici habetur, quod peccet, nisi prodat iurantem falso ille qui audit falsum iurantem, & clare scit falsum iurare: sed restat difficultas, an si iste periurus manifestetur, & quod ex prodicione incurrat periculum mortis, si tunc prodendus sit. Ideo sic respondemus, si volens falsum iurare, & nondum iurauit, sed tantum est paratus ad tale iuramentum, qui scit

ſcit hoc, debet admonere, prohibere, & reuocare a tam graui pecca-
to illum, ſi poteſt, ſi autem non poteſt reuocare, quia omnino
vult falſum iurare, & de facto iurat coram nobis, qui ſcimus,
quòd falſum iurat, tunc eſt manifeltandus iſte, aut illi cui iura-
tur, aut ſacerdoti, aut alicui alij: Dummodo iſti quibus manife-
ſtatur, non poſſint irrogare ſupplicium, ſed potius tales ſint, qui
vel orationibus, vel bonis perſuaſionibus poſſunt talem reuocare
a periurio. Et hoc iudicamus ſecurius, quàm ſi proderetur illi
qui poſſet, & vellet ſupplicium irrogare. Nam ſcriptura licet dicat,
quòd talis debet manifeſtari, non tamen cui debeat manife-
ſtari, dicit.

Leuit. 5.

Q V A E S T. CCCXXXVII.

Quæ differentia eſt inter peccatum & delictum?

R E S P O N S. Fortaſſis peccatum eſt perpetratio mali. De-
lictum autem deſectio boni, vt quemadmodum in laudabili vita;
aliud eſt declinare a malo, aliud facere bonum, vt Profeta nos ad-
monet cum dicit. Declina a malo, & fac bonum, ita in dam-
nabili, aliud ſit declinare a bono, aliud facere mala, & illud deli-
ctum, hoc peccatum ſit. Nam & ipſum vocabulum ſi diſcutia-
tur, quid aliud ſonat. Delictum niſi derelictum, & qui delinquit,
quid derelinquit niſi bonum? poteſt etiam dari alia differentia:
videlicet, quòd delictum ſit, quod ignoranter, & imprudenter
committitur: peccatum quod ſcienſer committitur: & huic dif-
ferentia conſonant iſte ſcriptura: Delicta quis intelligit & quo-
niam tu ſciſti imprudentiam meam. De peccato dicit Iacobus:
Scienti bonum & non facienti peccatum eſt illi: Poteſt etiam dici
delictum negligentia in bene operando, vnde in latina lingua,
quid aliud negligitur, niſi quod non legitur, iſdeſt non eli-
gitur? Vnde etiam legere a legendo, iſdeſt ab eligendo.

Sup Le-
uit. 9. 20
Pſal. 36

Pſal. 18
Pſal. 68
Iac. 4.

His quodammodo veſtigijs colligitur,

quòd ille delinquit, qui bonum
derelinquit, & relinquen-
do a bono cadit: quia
negligit. i. non
legit. i. non
eligit.

QVAEST.

Q V A E S T. CCCXXXVIII.

*Sup Deu
ter. q. 4.*

QUÆ differentia est inter imaginem & similitudinem.
R E S P O N. Quid inter sit inter imaginem & similitudinē
 quæri solet, licet aliquando significant vnā rem tamen possumus
 dicere, quòd etiam aliquando significant diuersas res, vt verbi gra-
 tia, quando statuarij vel pictores faciunt vnā imaginem hominis
 in communi id est non attendentes ad exprimendū per talem ima-
 ginem, similitudinem illius vel illius particularis hominis, tūc ima-
 ginem vocamus. Et si est imago et similitudo est, cum omnis ima-
 go sit similitudo, licet non e conuerso, quia potest dari similitudo
 inter duos, & vnus non erit imago alterius. Si autem patri filius si-
 milis sit, etiam imago recte dici potest, vt sit pater prototypus, vnde
 illa imago expressa videatur, quarum alię sunt eiusdem substantię
 sicut filius, alię non eiusdem sicut pictura, quādo autem pictor vel
 statuarius taliter pingit vel facit, vt exprimat liniamēta alicuius
 particularis hominis dicitur similitudo, licet, & imago sit. Potest
 ergo dari duplex differentia, vna quòd imago sit quæ exprimit in
 communi rem, licet & similitudo possit dici: similitudo vero quæ
 exprimit rem in particulari, licet & imago aliquando possit dici.
 Altera differentia est, quòd imago in rationalibus, similitudo in
 peccoribus.

Q V A E S T. CCCXXXIX.

*Eod. lib.
q. 55.
1. Reg. 2.*

Gen. 20.

Psal. 50

PECCARE in Deum & in dominum quid sit?
R E S P O N. Peccare in Deum est in his peccare quæ ad Dei
 cultum pertinent, sic enim peccabant filij Hely, quibus dixit pater
 si peccauerit vir in virum, placari ei potest Deus, si autem in Deum
 peccauerit vir, quis orabit per eo? quādo etiam quis peccat in ho-
 mines, qui ad Deum per tinēt, peccat in Deum: nam legitur, quòd
 Deus dixit ad Abimelech de Sara, propterea peperci tibi, ne pecca-
 res in me. Peccare autem in dominum his mihi videntur nō im-
 merito dici, qui piā pœnitentiā peccati non agunt, ad hunc fi-
 nem, vt non glorificetur dominus ignoscens: ideo causam reddēs,
 Dauid cur dixerit. Tibi soli peccaui, &c. subiecit & ait, vt iusticefi-
 ris in sermonibus tuis, & vincas cum iudicaris, ac si diceret. Tibi
 soli

soli peccauim, cōfiteor corā te peccatum meum, vt dum mihi ignoscas, iustificeris, id est glorificeris. Et cum iterum dicit sana animam meam, quia peccauim tibi, hoc dicit, vt Deus ignoscendo glorificetur. Psal. 40

Q V A E S T. CCCXL.

AN propter vnus peccatum, sint multi puniendi. Super Iosue q. 8.
R E S P O N S. Legitur, quod propter vnum, qui furauerat de anathemate. Dominus puniebat totum Israel, & propter hoc peccatum, tria milia virorum volentes pugnare contrahay, non potuerunt resistere, sed fugerunt, & 36. percussi sunt, quod non accidisset, si ille vnus non peccasset. Deuteronomij tamen dicitur contrario sic. Non occiduntur patres pro filijs, nec filij pro patribus, sed vnusquisque pro peccato suo morietur, ideo sic respondemus ad hęc quod alia sunt iudicia Dei alia hominum. Cum homo iudicatur, non debet puniri nisi qui peccauit, & hoc est quod dicit, in Deuteronomo. p̄cipit enim ibi hominibus, vt non puniant iustū, per peccato impij. Deus vero & si propter vnus peccatum multos punit, hoc facit alto & secreto & inuisibili consilio. Dico dum temporaliter punit, quia eternaliter non punit Deus aliquem propter alterius peccatum. Et ideo cum illos 36. homines fecit occidere vt in Iosue legimus, propter vnum. Admonetur totus populus, vt querat tamquam in vniuerso corpore quod amissum est. Admonetur, & ostenditur quanta connexa sit in populi societate, ipsa vniuersitas, vt non in seipsis singuli, sed etiam tamquam partes in toto exist. mentur. Admonetur quod si Deus punit vnum populum propter vnus peccatum, quid faciet postmodum si totus populus peccabit. Visibiles igitur afflictiones hominum siue mortes, quoniam his quibus ingeruntur, & obesse & prodesse possunt nouit dominus in occulto prouidentie sue, quemadmodum iuste quibusque dispenset etiam cum aliorum peccata in alijs videtur vlscisci p̄nas vero inuisibiles, quę non nisi nocent, & prodesse non possunt, ita nullus Deo iudice pro alienis peccatis luit, sicut homine iudice, luere nullus nisi pro sua culpa, istas visibiles debet. Hoc enim p̄cepit homini iudici Deus in his quę ad humanum iudicium pertinent iudicanda, quod in suo iudicio facit ipse quo potestas non aspirat humana. Deut. 24

Q V A E S T. CCCXLI.

AN Deus se delectauerit sacrificijs animalium in illo veteri testamento, vel etiam sacrificijs hominum, idest vt ei sacrificarẽtur, homines.

Super In dic. q. 49
Exo. 13.
Psal. 50
RESPON. Sacrificia, enim illa pecorum Deum Abraam Isaac, & Iacob, non delectabant, sed quod significabatur per illa placitum & delectabile Deo erat, erant enim quædam vmbra futurorum. Et ideo his sacrificijs voluit nobis Deus commendare res ipsas quæ significabantur per ea, vna utilis causa hæc fuit, vt mutarentur, nec modo iuberentur offerri, ne vere secundum carnalem affectum, talibus Deum delectari putaremus, sed nec sacrificijs humanis delectatur, nam Exo. præcipit, vt primogenita hominum, quæ Deo immolandi redimantur precio, ne crederetur quod filij essent Deo immolandi, præcepit & hebreis dominus ne immolarent filios suos sibi sicut gentes idolis faciebant quia talia oderat sacrificia. Deus autem delectatur talibus sacrificijs, videlicet cū homines pro veritate decertant vsque ad mortem & quod offerunt cor suum sibi, & omnes sensus, sicut dicebat propheta sacrificium Deo spiritus contribulatus, cor contritum &c. Sed dices si Abraam sciebat humanis sacrificijs Deum non delectari, quare voluit filium suū Deo offerre? quod non delectatus sit tali sacrificio Deus patet, quia prohibuit & arietem proposuit s̄m morē antiquū, ad complēdū sacrificium. Dē, q̄ Abraam non habebat discutere, an Deus delectaretur tali sacrificio vel non, sed tantum habebat attendere, ad diuinū imperium, vt non parceret filio. Et si crederet etiam Deum non delectari tali sacrificio, credebat postmodum, quod non iussisset Deus suum filium offerri, quia tali sacrificio delectaretur, sed vt postmodum suscitaret occisum, & hinc aliquid tamquam Deus sapiens demonstraret.

Q V A E S T. CCCXLII.

Ex q. euā gel. i. sic per Lucā q. 51.
AN omnis fictio sit mendacium.
RESPON. Dominus enim finxit se longius ire coram duobus discipulis, & tamen non commisit mendacium, quia non omne quod fingimus mendacium est, sed quando id fingimus, quod nihil

nihil significat tunc est mendaciū, cum aut fictio nostra refertur ad aliquam significationem, non est mendacium, sed aliqua figura veritatis. Aliquando omnia quæ a sapientibus, & sanctis viris, vel etiam ab ipso domino figuratè dicta sunt mendacia deputabuntur quia secundum vsitatum intellectum, non subsistit veritas in talibus dictis.

Q V A E S T. CCCXLIII.

Quem differentia est, inter hæreticum & catholicum malum, & schismaticum.

R E S P O N S. Inter hæreticos & malos catholicos hoc interest, quòd hæretici falsa credunt, illi autem vera credentes, non viuūt ita vt credunt, schismaticos etiam non diuersa fides, sed communionis dirupta societas facit.

*Ex quas.
Euang.
sup Mat.
q. 11.*

Q V A E S T. CCCXLIII.

Quæ animalia euangelistis quatuor proprius attribuuntur.

R E S P O N S. Mihi videntur, qui illa quatuor animalia, ad intelligendos quatuor euangelistas interpretati sunt, probabilius aliquid attendisse illi qui leonem in Mattheo, hominem in Marco. Vitulum in Luca, aquilam in Ioanne intellexerunt, quàm illi qui hominem Mateo, Aquilam Marco, Bouem Luce, Leonem Ioanni tribuerunt. Isti tantum principium librorum considerauerunt cum tota intentio euangelistarum potius sit perscrutanda, vt primi fecerunt, qui videntes quòd Matheus, narrat multum de Christi regia persona, leonem ei attribuerunt, quia cum ipsa tribu regia, leo commemoratus est, Dum dicitur. Vicit leo de tribu iuda. Matheus enim narrat reges Magos ab oriente venisse, & regem Herodem Christum infantem formidasse, quòd Luce vitulus attribuatur, non est aliqua discrepantia, propter victimam Sacerdotis neutri dubitauerunt, hominem vero Marco illi primi attribuit & bene quia neque regiam neque Sacerdotalem stirpem narrare voluit & tamen multa narrauit quæ in figura hominis tantum operatus est Christus. Aquilam vero Ioanni quia super nubila infirmitatis humanæ velut aquila volat & lucem incommutabilis veritatis acutissimis atque firmissimis oculis cordis intuetur,

*De Consensu
Euang.
cap. 6.
Apo. 4.*

Apo. 5.

Q V Æ S T. CCCXLV.

Quæ de causa iudei subiugati sunt romanis & in dispersionem missi sunt.

Fed. lib. cap. 13. **R**ESPON. Præcesserunt enim manifesta peccata ipsorum iudeorum propter quæ illis hoc euenturum id est vt romanis subiugarentur, prophætæ tanto ante prædixerant, & maxime quia impio furore Christum occiderunt, in quo peccato aliorum occultorum peccatorum meritis excecati sunt.

Q V Æ S T. CCCXLVI.

An sit verum coniugium inter vxoratos, non seinuicem carnaliter copulantes.

De Con- sen. Eu. lib. 2. c. 1 **R**ESPON. Matheus commemorans Christi humanam generationem, ab Abraam vsque ad Ioseph descendit, licet non genuerit Christum ex concubitu, vnde fas non erat, vt ob hoc eum a coniugio Mariæ separandum putaret, quod non ex eius concubitu sed virgo peperit Christum. Hoc enim exemplo, magnifice insinuat fidei coniugatis, etiam seruata pari consensu continentia, posse permanere vocarique coniugum non permixto corporis sexu, sed custodito mentis affectu, præsertim, quia nasci eis etiã potuit filius, sine vilo complexu carnali, qui propter solos gignēdos filios adhibendus est. Et hinc clare patet, quod Ioseph vere dicatur, & recte pater Christi, licet non genuerit eum ex concubitu, cum ex illo vero coniugio natus sit. Vnde si recte illo dicitur pater, qui filium sibi adoptauit, quanto magis Ioseph qui vere coniunx fuit Mariæ. Et ideo ex copulatione coniugij, non carnis Christi patrem, Ioseph multo cōiunctius, qui ex eius coniuge natus est vocamus, quàm si ei esset aliunde adoptatus.

Q V Æ S T. CCCXLVII.

An virgo Maria fuerit de stirpe Dauid & de stirpe sacerdotali.

Ibid. c. 2 **R**ESPON. Cum dicat Paulus Ro. 1. Christum esse ex semine Dauid secundum carnem, & carnem non habuit Christus nisi ex Maria, & non ex Ioseph, patet quod sit ex semine Dauid Lucas etiam

etiam dicit, quod Elisabet quæ erat de filiabus Aaron, erat cognata Mariæ patet, q̄ & de stirpe sacerdotali erat. Et sic Christus quantum ad carnem ex utroque genere propagatus est.

Q V Æ S T. CCCXLVIII.

AN Petrus negauerit Christum ter. antequam gallus cantauerit, ratio huius quæsitæ est quia Mathæus & Lu. & Ioannes dicunt, q̄ Petrus erat negaturus Christum ter, antequam gallus cantaret. Et Marcus dicit, quod antequam bis cantaret gallus, ter negaturus erat Christum.

Mat. 26.

Luc. 22.

Ioan. 13

Mar. 14.

RESPON. Quod dicit Marcus verum est, videlicet quod Petrus non negauit Christum ter, antequam omnino cantaret gallus, sed antequam bis contaret. Et hoc etiam cæteri euangelistæ intelligunt, licet non sic explicitè dicant, illi tres attenderunt, non quando negationem completurus Petrus, sed quanta futura esset & quando cœptura, id est quia trina, & quia ante galli cantum, quàm quam & in animo eius & ante galli cantum primum, tota possit intelligi. Quamuis enim verbis negans ante primum cœpta, ante secundum autem gallicantum paracta sit tota illa trina negatio, tamè affectione animi & timore Petri ante primū tota cœpta est, & sic tres euangelistæ etiam dicunt verum respectu animi, quod ante omnem gallicantum tota cœpta est, & Marcus quantum ad effectum negationis dicit verum, videlicet quod tota non est paracta ante primum cantum sed ante secundum.

De consensu Euang. lib. 3. cap. 3.

Q V Æ S T. CCCXLIX.

AN Christus sit crucifixus hora tertia, vel hora sexta, ratio huius dubitationis est quia Marcus. 15. dicit quod hora tertia erat quando Iesus Crucifixus est. Et Ioannes dicit quod erat quasi sexta.

Mar. 15.

Ioan. 19.

RESPON. Cum Christus in cruce sit a militibus Pylati suspensus ideo ne a multis putaretur non a iudeis crucifixum Christum, esse. Cum potius illi crucifixerunt quàm milites, ideo Marcus hoc patefecit cum dixit hora tertia crucifixum esse Christum intelligit enim quando iudei eum crucifixerunt id est quando clamorosis vocibus constrinxerunt Pylatum, vt crucifigeret Christum clamabant

Eod. lib.

cap. 13.

mabant enim crucifige eum. Dimitte Barabam, & crucifige Christum, si hunc dimittis non es amicus Cæsaris, Ioannes vero, dicit crucifixum esse Christum a militibus hora quasi sexta, a clamore iudeorum, vsque ad crucifixionem Christi præterfluxerunt duæ horæ cum dimidia, quo tempore volebat Pylatus persuadere Iudeos vt Christum liberarent cum causam mortis non inueniret.

Q V A E S T. CCCL.

AN ecclesia debeat prohibere hæreticos in omnibus quæ ipsi tenent.

*De consensu
Euang.
lib. 4. c. 5
Mar. 9.*

R E S P O N. Sicuti dominus noluit vt prohiberetur illi ab Apostolis qui in nomine ipsius Christi eiciebant demonia, licet nõ haberent societatem cum illis, vt Mar. 9. habetur, quia tantummodo reprehendendi erant, quòd societatem non haberent cum Apostolis, quia vnitatem ecclesiæ non tenebant, & non quia eiciebant demonia in Christi nomine, ita ecclesia catholica nõ prohibet nec reprehendit hæreticos in his quæ sunt communia ipsi, & ecclesiæ videlicet sacramenta & cætera quæ nobiscum sunt communia, sed tantum improbat & prohibet diuisionem ac separationem, vel aliquam aduersam paci veritatique sententiam, in hoc enim nõ biscum non sunt, & sic contra nos sunt.

Q V A E S T. CCCLI.

AN lex Moyfi mala fuerit & peccatum, & ratio quæsi est quia inquit Paulus, quòd vbi non est lex, nec præuaricatio, & Ro. 7. quòd peccatum occasione accepta per legem operatum est in homine omnem concupiscentiam.

*Rom. 4.
Rom. 7.
Ex quæst.
ad Simp.
q. 1.*

R E S P O N. Lex enim Moyfi, vt inquit isdemmet Paulus Ro. 7. est sancta & mandatum sanctum, & iustum, & bonum, quia prohibet agere mala, & uoluntatem Dei docet paragere, iubenda enim iubet, & prohibenda prohibet, bonum enim est lex si quis ea legitime utatur, bona etiam est quia data est non vt committat peccatũ, sed vt appareat peccatum, & apparendo abhominetur, sine lege Moyfi erat etiam præuaricatio, sed non apparebat, quia peccatum mortuum erat id est latebat. Concupiscentia etiam erat sine tali lege, sed non cognoscebatur, ideo adueniente lege cognita est concupiscentia,

eupifcentia, vt cognita quæretetur Dei gratia, qua concupifcentia superari poffet, & ideo lex per fe non auxit cõcupifcentiam, nec data eft, vt augeter, fed ex prohibitione peccati, fumpfit occafionẽ defiderium noftrum augendi: ideo lex non eft mala, fed bona, neque occidit, nifi quando tantummodo lecta & non intellecta, nec impleta, tunc enim occidit, quando autem impletur ad fuum verũ fenfum, tunc viuificat, quia plenitudo legis eft charitas, quæ diffufa eft in cordibus noftris per Spiritum S. qui datus eft nobis.

Q V Æ S T. CCCLII.

AN concupifcentia ex prohibitione augeatur.

R E S P O N. Concupifcentia enim maiores vires habet crimine præuaricationis adiuncto, cum etiam contra legem facit, quæ fi nulla lege prohiberetur, & ideo data lege Moyfi, cum non poffet concupifcentiæ refifti fine gratia euangelica aucta eft ipfa concupifcentia.

Ibidem.

Q V Æ S T. CCCLIII.

FAllax dulcedo quid eft?

R E S P O N. Fallax enim dulcedo eft, quam plures, atq; maiores pœnarum amaritudines confequuntur, & ideo peccatum dulcius factum ex prohibitione. Suauius admittitur, quod vetatur, & fic fallit nos peccatum falſa dulcedine.

Ibidem.

Q V Æ S T. CCCLIIII.

AN non poſſe nos perficere bonum viribus proprijs tollat a nobis liberum arbitrium, fic enim inquit Paulus Rom. 7. Velle. n. adiacet mihi perficere autem non inuenio.

R E S P O N. Quibusdam enim non rectè intelligentibus hanc ſententiã velle enim adiacet &c. Credunt his verbis auferri liberũ arbitrium: Sed quomodo aufert, cum dicat, velle adiacet mihi? Certe enim ipſum velle in poteſtate eft, quoniam adiacet nobis: ſed quod perficere bonum, non eft in poteſtate, ad meritum pertinet originis peccati. Non. n. eft hæc prima natura hominis, ſed delicti pœna per quam facta eft ipſa mortalitas, quaſi ſecunda natura.

Ibidem.

Q V Æ S T. CCCXLV II.

Ibidem.

9. 2.

*Act. 15.**Rom. 11.**1. 18.**1. 18.**Act. 10.*

QUÆ EST epistolæ Pauli ad Romanos intentio siue scopus.
R E S P O N. Intentio in hac epistola est vt de operum me-
 ritis nemo gloriatur, de quibus audebant Israelitæ gloriari, quòd
 datæ sibi legi seruisent, & ex hoc euangelicam gratiam, tamquam
 debitam meritis suis perceperint, quia legi seruiuerant. Vnde no-
 lebant eadem gratiam dari gentibus tamquam indignis, nisi indai-
 ca sacramenta suscipere. **Q**UÆ ORTA QUÆSTIO in Apostolorum acti-
 bus soluitur. Non enim intelligebant, quia eo ipso quòd gratia est
 euangelica operibus non debetur. Alioquin gratia iam non est
 gratia teste Apostolo. Et multis locis hoc sepe testatur, fidei gra-
 tiam præponens operibus, non vt opera extinguat, sed vt ostendat,
 non esse opera præcedentia gratiam, sed consequentia, vt nemo se
 arbitretur ideo perceperisse gratiam, quia bene operatus est, sed
 bene operari non posse, nisi per fidem præceperit gratiã: Incipit au-
 tem homo percipere gratiam: ex quo incipit Deo credere, vel inter-
 na vel externa admonitione motus ad fidem: Sed aduertendum est,
 quòd quando homo incipit percipere gratiam, aliquando nõ ran-
 tam percipit quanta sufficiens sit ad obinendum regnum cælorum,
 veluti quando tantum est factus cathecumenus, veluti etiam erat
 in illo Cornelio, antequam baptizaretur, ideo oportet vt maiorem
 percipiant gratiam, & ex ea renascantur.

Q V Æ S T. CCCLVII.

Eod. li. 1

9. 2.

AN electio Dei, istius hominis, & istius, & non illius, nec illius
 id est quòd eligat hunc & non illum vel illum, sit ex præquisi-
 tis operibus, vel ex præquisita fide aut infidelitate, an tantum ex Dei gratia.
R E S P O N. Paulus Rom. 9. Volens persuadere bona opera
 non præcedere gratiam sed sequi, dat exemplum de Esau, & Iacob
 nondum natis, qui adhuc nihil operati erant, nec bonum nec ma-
 lum, & tñ antequam nati essent dictum est, quod maior seruiet minori.
 Cum ex vno concubitu, & ideo simul in eodem tpe concepti & sub
 vno tpe puncto & eadem cæli & siderum dispositione ambo gene-
 rati. Cur dicitur Non ex operibus, sed ex vocatè maior seruiet minori, vt
 secundum

Secundum electionē, propositum Dei maneret. Quomodo enim hæc electio est iusta, ubi nulla est distantia, Iacob nondum operatus, erat aliquid boni, ut merito illius operis eligeretur potius quā Esau. Nec Esau operatus erat aliquid mali, ut improbaretur merito illius mali operis: Qua ergo discretione, qua equitate Deus Esau odio habuit & Iacob dilexit, sicut in Malachia dicitur? Vnde igitur ista electio? An forte sunt aliqua merita naturarum? Quis hoc intelligat, cum ex vno patre ex vna matre, & ex vno creatore, & in vno tempore sint generati? ut supra dictum est: An quemadmodum ex vna terra produxit varia animalia: ita ex vno coniugio, & concubitu, produxit in geminis diuersam prolem, vnam quam diligeret, alteram quam odisset? Nulla ergo electio est, antequam esset, quod eligeretur. Si enim bonus factus est Iacob, ut placeret, vnde placuit, antequam fieret, ut bonus fieret? Non itaque electus est, ut fieret bonus, sed bonus factus eligi potuit. An forte dices, quod elegit Iacob, quia præiudicium suam fidem antequam ille nasceretur, & si ex operibus nullus iustificari mereatur, quando quidem bene operari nisi iustificatus non potest, tamen quia ex fide iustificat gentes Deus, nec credit aliquis nisi libera voluntate, hanc ipsam fidei voluntatem futuram præuidens Deus etiam nondum natum, præscientia qua iustificaret elegerit: Sed quia probamus, ideo non elegisse Iacob ex operibus, quia nondum natus erat, nec operatus erat. Eodem modo etiam probamus, non elegisse ex præiudicio fidei, quia cum natus non esset nondum crediderat, eadem enim ratio est de præscientia fidei, & operum, id est sicut præscientia Deus vidit crediturum, ita præscientia vidit operaturum, ut quomodo dicitur electos propterea fidem futuram, quam præsciebat Deus sic alius possit dicere propter futura opera potius electum, quæ nihilominus præsciebat Deus. Ex quo concluditur, quod non dictum est, Maior seruiet minori ante eorum natiuitatem, non solum non ex operibus, sed nec ex fide quia vtrunque deerat nondum natis. Non igitur & ex præscientia voluit intelligi factam electionem minoris ut ei maior seruiret, unde de igitur facta est illa electio? Si non nec ex operibus nec ex fide præiudicis. Non enim secundum electionem propositum Dei manet. Sed ex proposito electio, id est non quia inuenit Deus opera bona in hominibus quæ eligat, ideo manet propositum iustifica-

Mille Quæsitæ.

O 2 tionis

tionis ipsius, sed quia illud manet, ut iustificet credentes, ideo inuenit opera quæ iam eligat ad regnum cælorum: vnde cum ait Apostolus. Roman. 9. Non ex operibus, sed ex vocante dictum est ei, quia maior seruiet minori, non electione meritorum, quæ post iustificationem gratiæ proueniunt, sed liberalitate donorum Dei voluit intelligi: ne quis de operibus extollatur. Gratia enim Dei salui facti sumus, & hoc non ex operibus. Ephes. 1. Ex vocante igitur minor accepit, id est ex gratia Dei, non ex vllis meritis operum suorum, ut maior ei seruiret, etiã ex vocante dictum est Deo non ex operante Jacob: Jacob dilexi: Sed sicut dilexit Jacob non propter merita operum, ita possumus dicere, quod non odio habuit Esau propter merita malorum operum, vnde ergo odio habuit? non ex operibus, quæ nondum facta erant, odium hoc nihil aliud est, nisi quia non præstitit Deus Esau illam misericordiam, quã Jacob præstitit. Dicit enim Dominus Moyse, Exo. 33. Miserebor cui misertus ero, & misericordiam præstabo cui misertus fuero. Quod sic intelligitur. Cui misertus erit Deus, ut eum vocet: misericors miserebitur eius, ut credat: misericordiã præstabit, hoc est faciet eum misericordem, ut etiam bene operetur: Sed adhuc dicitur, quare defuit hæc misericordia Esau? ut non sic vocaretur, ut & vocato inspiraretur fides, & credens misericors fieret, ut bene operaretur? Dices forsitan, ideo ei defuit, quia noluit credere, ergo data est Jacob quia credidit, & credidit, quia voluit; ergo non ei donauit Deus fidem, sed eam sibi ipsi volendo præstitit, nisi sic diceres. Nemo credit nisi velit, nemo vult nisi vocetur, nemo autem sibi præstare potest, ut vocetur, vocando Deus præstat & fidem, quia sine vocatione non potest quisquã credere, quamuis nullus credat inuitus. Nemo itaq; credit non vocatus, sed non omnis vocatus credit. Multi enim sunt vocati pauci electi. Matth. 20. Solum ergo illi, qui vocationem contempserunt non consequuntur electionem: sed quid dicemus ad hoc, quod sequitur, igitur nõ volentis, nec currentis, sed Dei miserentis est, velle enim nostrũ sine Dei auxilio non est sufficiens, ideo ipse est, qui vocando præparat et bonam voluntatẽ, vocatio igitur est effectrix bonæ voluntatis: Sed quare vocatio in vno efficit bonã voluntatẽ in alio nõ, videmus quod illi, qui congruenter sunt vocati, obtemperant vocationi, quia vocat eos Dominus, quomodo eos vocari aptum est, ut sequatur. Cur ergo non sic est vocatus Esau, ut vellet obedire?

obedire? Videmus enim alios aliter iisdem rebus demonstratis, vel significatis, ad credendum moueri, verbi gratia Simeon credit in infantem Iesum cognoscens eum Spiritu Sanctu reuelante. Luc. 1. Nathanael vero credidit ad vnam sententiam, quam ab ipso Christo audiuit, videlicet priusquam te Philippus vocaret &c. Ioan. 1. Discipuli Christi crediderunt in eum viso miraculo aquæ in vinum conuersæ Ioan. 2. Et multi non crediderunt visis mortuis ab ipso suscitatis. Discipuli in passione Christi titubarunt, & tamen latro tunc credidit. Multi Christum facientem miracula contempserunt, et tamen discipulis suis in nomine eius facientibus miracula crediderunt. Cum ergo alius sic, alius autem sic moueatur ad fidem, eademque res sepe alio modo dicta moueat, aliud non moueat, quis audeat dicere defuisse Deo, modum vocandi, quo etiam Esau ad eam fidem mentem applicaret voluntatemque coniungeret, in qua Iacob iustificatus est? sed dices tanta esse potest obstinatio voluntatis, vt contra omnes modos vocationis, obdurescat mentis auersio: sed si sic esset, queritur etiam, vtrum de diuina pœna sit ipsa duritia? sed cum nemo audeat dicere etiam contra hanc obstinationem modum vocationis Deo defuisse. Ideo ne hoc queramus, subiungit Paulus. Roman. 9. Dicit enim scribra Pharaoni, quia ad hoc te excitaui, &c. Exod. 9. Et hinc ostendit, quod non volentis, nec currentis, sed Dei est miserentis, concluditque ita. Ergo cuius vult miseretur, & quem vult obdurat, quæ obduratio nihil aliud est nisi non misereri, idest vt non ab illo irrogetur aliquid quo sit homo deterior, sed quo sit melior non erogetur. Ex quo aliqui de Deo conqueruntur, quia sibi plis non misertus est, sicut multis aliis. Et ideo pro conclusione huius questi tenendum est, cum Paulo in concusse, quod apud Deum non est iniquitas, etiam si huius miseretur, & alterius non. Quare autem huius miseretur, & huius non, hoc est alicuius occulte, atque ab humano modulo inuestigabilis equitatis. Quod huius miseretur est ex dono suo, quod vero istius non miseretur, & quod ei non sit præbenda misericordia: equitate occultissima, & ab humanis sensibus remotissima. iudicat inscrutabilia sunt enim iudicia eius. Non est tamen iniquitas apud Deum, licet ex vnamet massa corrupta: quæ tota meretur supplicium, excipiat vnam partem a

dum iudicium suum &c. sic exponitur: Cum dicit in multitudine disciplinæ separauit eos, intelligitur, quod separauit a beatitudine Paradisi, & mutauit vias eorum, vt tanquam mortales viuerent. Tunc facta est vna massa omnium veniens de traduce peccati, & pena mortalitatis: Cum dicit quosdam benedixit, quosdam maledixit, est id quod dicit Apostolus, An non habet potestatem figulus luti ex eadem massa facere aliud vas in honorem, aliud in confumeliã. Et etiam quæ sequuntur conueniunt, quæ de facili possunt exponi habita intentione istius sententiæ.

Sic ergo finaliter concludatur, non est iniquitas apud Deum exigentem a quo placet: donantem cui placet, qui nequaquam exigit indebitum, eo quod in Adam mortui, & peccatores omnes sumus, nequaquam etiam donat alienum, nam Paradisus & gratia, sua sunt. Quare tamen & huic ita, & huic non ita? Homo tu quis es? Debitum si non reddis, habes quod gratuleris, si reddis non habes, quod queraris: Credamus igitur tantum, & si capere non valeamus fecit & condidit omnia in numero, & pondere, & mensura disponit, sed inscrutabilia sunt iudicia eius. Dicamus halleluia, & non dicamus, quid hoc? vt quod hoc? omnia enim in tempore suo creata sunt.

Aduertendũ est pro clara intelligentia superioris quæ sit, qd lib. 1. retractationum c. 23. Dicit quod credere & bene operari, vtrumque est Dei, & vtrumque est nostrum, est Dei quia a Deo datur fides, & etiam vt bene operemur, quia credentibus datur Spiritus Sanctus, qui in ipsis operatur: est etiam nostrum, quia nobis voluntibus, vtrumque datur. sic etiam dicitur de præparatione bonæ voluntatis, a Deo est ipsa præparatio, sed quia sine libertate nostra non fit, est etiam nostra: Dicit etiam quod misericordia Dei erga electos præcedenti merito fidei tribuitur, & obduratio reproborum præcedenti impietati, sed tamen etiam meritum fidei præuenit misericordia Dei, hæc misericordia Dei non tantummodo facta est in homine, quia fidelis est, sed etiam est facta vt fidelis esset: sic dicit Apostolus. Misericordia consequutus sum vt fidelis essem: & non dicit, quia fidelis eram; fideli ergo datur quidem, sed data est etiam vt esset fidelis.

Q V Æ S T. CCCLVIII.

Ibid. lib. 1. q. 2. **A**N electio præcedat iustificationem impij.
R E S P O N. Non enim electio præcedit iustificationem, sed econuerso. Nemo enim eligitur, nisi iam distans ab illo, qui reijcitur. Vnde quod dictum est. Ephes. 2. Quia elegit nos Deus ante mundi constitutionem: non video quomodo sit dictum nisi præscientia.

Q V Æ S T. CCCXLIX.

Ibidem. **A**N fides mereatur iustificationem hominis, an vero, nec fidei merita præcedant misericordiam Dei.
R E S P O N. Fides inter dona gratiæ connumeratur, & nemo credit, nisi vocatus. Misericors autem Deus vocat: & ideo non dictum est. Rom. 9. Ex fide maior seruiet iniori, sed ex vocante dictum est, vt & fides sit donum Dei, & ideo iustificatio non est absolute tantum ex merito fidei, sed ex dono Dei.

Q V Æ S T. CCCLX.

Ibidem. **P**eccatum quid sit.
R E S P O N. Est autem peccatum hominis inordinatio, atque peruersitas, id est a præstantiore conditore auersio, & ad conditione inferiora conuersio.

Q V Æ S T. CCCLXI.

Ex q. ad Simpl. li. 2. q. 1. **A**N spiritus Prophetiæ afficiat omnes homines quos inspirat Prophetiam vno eodemque modo.
R E S P O N. Spiritus enim vbi vult spirat. Io. 3. & spiritum prophetiæ nullarum animarum potest maculare contactus. Attingit enim vbiq; propter suam munditiam, Afficit enim omnes, non eodem modo, sed alios per informationem spiritus eorundem hominum, vbi rerum demonstrantur imagines: alios per fructum mentis ad intelligentiam: alios vtraque inspiratione: alios etiam nescientes. Per informationem spiritus duobus modis: Aut per somnium,

nium, sicut non solum plerique sancti, sed & Pharaon Gen. 41. & Nabuchodonosor: Dan. 2. vterque vidit, quod nemo eorum intelligere valebat, sed tamen vterque videre poterat. Aut per demonstrationem in estasi, quod nonnulli latini stuporem interpretantur mirum si proprie, sed vicine tamen: cum sit mentis alienatio a sensibus corporis, ut spiritus hominis spiritu assumptus capiendis atque intuendis imaginibus vacet: sicut Danieli demonstratum est, quod non intelligebat, & Petro illud vas submissum de caelo quatuor linteis: nam & ipse, quid illa demonstratio figuraret postea cognouit. Per fructum autem mentis, ad intelligentiam vno modo, cum hæc ipsa, quæ demonstrantur imaginibus, quid significant, & quo pertineant reuelantur, quæ certior prophetia est, nam magis ipsam vocat Apostolus prophetiam. 1. Corint. 13. sicut Ioseph metuit intelligere, quod Pharaon non nisi videre: & Daniel exponit regi, quod ille cernit & nescit. Cum vero ita mens afficitur, ut non rerum imagines coniecturali examinatione intelligat, sed res ipsas intueatur, sicut intelligitur sapientia, & iustitia, omnisque incommutabilis & diuina species, ad prophetiam de qua nunc agimus, non pertinet. Vtroque autem munere prophetiæ donandi, qui & rerum imagines in spiritu vident, & quid valeant simul intelligunt, aut certe manifestis locutionibus in ipsa demonstratione informantur, sicut in Apocalypsi quædam exponuntur. Nescientes autem afficit prophetiæ spiritus, sicut Cayphas cum esset Pontifex prophetauit de domino, quod expediret vnum mori pro tota gente. Cum aliud inuenis, quæ dicebat attenderet: quæ non se seipso dicere nesciebat. Quapropter si quærat a nobis, quantum distat inter prophetiam reproborum, ut fuit prophetia Saul. 1. Regum 10. & etiam istius Cayphe, & prophetiam sanctorum Prophetarum, ut Hieremiæ, Esaie, & huiusmodi tantum distat dico quantum inter loquelam humanam quam loquuntur homines, & inter loquelam asinæ Balaam: homines loquelam habent multo tempore, asina autem tunc, & hoc fecit Deus, ut per hoc prodigium, quod statuerat demonstraret: ita ad tempus dat reprobis hominibus spiritum prophetandi, gratia significandi aliquid, non tamen, sicut eum quidam dixerit aliquid quod ad sapientiam pertinet, continuo sapiens existimandus est, sic quisquam si aliquando prophetauerit, ita inter Prophetas non numerabitur.

Q V A E S T. CCCLXII.

AN cum in scriptura sacra nominatur spiritus sine aliquo additamento. Debeat aliquando intelligi per malo spiritu, vel tantum pro Spiritu. S.

Ibidem.

RESPOND. Cū in scripturis dicitur spiritus Dei, sine aliquo alio additamento, vel intelligitur de Spiritu. S. vel de aliqua creatura inuisibili, nunquam tamen de malo spiritu debet intelligi, nisi addatur malus.

Q V A E S T. CCCLXIII.

Quid est praesentia, & an vere sit in Deo praesentia.

*Ad Sim
pl. lib. 2.
q. 2.*

RESPOND. Praesentia, futurorum est scientia. Sed quid futurum est Deo qui omnia super greditur tempora? Si enim in scientia res ipsas hēt, non sunt ei future sed praesentes, ac per hoc nō iam praesentia, sed tantum scientia dici potest. Si autem sicut in ordine temporalium creaturarum, ita & apud eum nondum sunt quae futura sunt, sed ea praevēnit sciendo, bis ergo ea sentit, vno quidem modo secundum futurorum praesentiam, altero vero modo secundum praesentium scientiam. Aliquid ergo temporaliter accedit scientiæ Dei, & hoc non est admittendū in Deo. Nam si de nouo quae praenoscit, cum veniunt in esse cognoscit, certe bis ei innotescunt, & sic temporaliter accederet aliquid scientiæ Dei quod est falsissimum. Restat ergo, vēdicamus, quod nihil accedit scientiæ Dei, sed Deus sic nouit in praesentia res, vt etiā noscit, dum in esse sunt, quia ipsi non sunt future, sed praesentes, & cum habeat omnia futura sibi praesentia, concluditur quod potius in ipso debet dici scientia, quā praesentia.

Q V A E S T. CCCXXXIX.

AN Deus vere peniteat se fecisse aliquid, vt faciunt homines. cum dicat poenitet me quod constituerim regem Saul.

*1. Re. 15
Ad Sim
pli. li. 2.
q. 2.*

RESPOND. In hominibus opus poenitendi est, cum proculdubio voluntas mutandi reperitur, sed in homine cum dolore animi est, reprehendit enim in se quod temere fecit. Auferamus ergo ista quae de humana infirmitate, atque ignorantia veniunt, & rema

neat

neat solum velle, vt non ita sit aliquid quemadmodum erat, sic potest aliquantulum intimari menti nostræ qua regula intelligatur quod penitet Deum. Cum enim penitere dicitur vult non esse aliquid sicut fecerat vt esset, sed tamen & cum ita esset, ita esse debebat, & cū ita esse iam non finitur, iam non debet ita esse perpetuo quodam & tranquillo æquitatis iudicio, quo Deus cuncta mutabilia, in commutabili voluntate disponit. Vnde respectu rei, quæ aliter est nunc quam prius erat, quæ mutata est Dei voluntate, possumus dicere, quod Deum penitet, respectu vero diuinæ voluntatis quæ nunquam mutatur, sed ab æternò fuit vt talis res suo tempore mutaretur, non possumus dicere, Deum penitet. Ad homines ergo potius pertinet, quod peniteant, & non ad Deum; licet & Deo hoc tribuamus loquentes more nostro. Nam sicut quædam laudabilia hominum, vt pudorem habere & timorem Dei, non recte dicuntur in Deo, cum in eo non sit nec pudor, nec timor; ita sic quædam culpabilia hominum, vt penitere irasci, & huiusmodi, recte intelliguntur in Deo, non ita vt in hominibus, sed vocabulis tantummodo communibus longe alia ratione & modo.

Q V A E S T. CCCLXV.

AN suffragia facta pro defunctis valeant & quibus valeant.
RESPOND. Ecclesia supplicare consuevit pro defunctis. Vnde licet Apostolus. S. dicat quod omnes astabimus ante tribunal Christi, vt referat vnusquisque, secundum ea quæ per corpus gissit siue bonum siue malum, & hoc dictum Apostoli habet intelligi ante mortem id est dum anima exierit statim de corpore: nõ tamen ecclesia inaniter curam habet de defunctis, post mortem, quia eius suffragia illis profunt, qui sibi acquisierunt dum in corpore erant, quod sibi possent etiam post mortem prodesse. Sunt enim aliqui quibus suffragia nihil profunt, illi videlicet qui ex hac vita decedunt in mortali culpa. Sunt etiam alij quibus non profunt, illi videlicet qui transacti ex hac vita decedunt vt non indigeant suffragijs, sunt vero alij quibus profunt, vt illi qui modum viuendi, nec tam bonum habuerunt, quod non requirantur post mortem suffragia, nec tam malum, vt eis non profint ista, post mortem. Non est ergo negandũ, sed & si nõ legeretur in veteribus libris sufficeret ecclesiæ authoritas defunctorũ animas pietate suorum viuentium, releuari, cum pro illis sacrificium mediato

*De Octo
q. ad Dulcitium.
q. 2.
2. Cor. 5.*

turæ, pompa exequiarum, magis viuorum solatia sunt, quàm subsidia mortuorum, si enim aliquid prodest impio prætiosa sepultura oberit pio vilis aut nulla, sed impio nihil prodest ergo, &c. Nec ideo tamen, contemnenda & abiicienda sunt corpora defunctoꝝ maximeque iustorum ac fidelium, quibus tamquam organis, & vasis ad omnia bona opera Spiritus. S. vsus est. Si enim paterna vestis, ac anullus tanto charior est posteris quanto erga parentes maior affectus extitit, nullo modo ipsa spernenda sunt corpora, quæ utique multo familiarius atque coniunctius, quam qualibet indumenta gestamus. Hæc enim non ad ornamentum, vel adiutorium, quod adhibetur extrinsecus, sed ad ipsam naturam hominis pertinent, unde & antiquorum iustorum funera, officiosa pietate curata sunt, & exequiæ celebratæ, & sepultura preuisa, ipsique cum viuerent de sepeliendis, vel etiam transferendis suis corporibus filijs mandauerunt. Et hoc habetur in Genesi plurib. in locis. Et Tobias remuneratus est a domino, quia mortuos sepeliebat Dominus etiam laudat mulierem religiosam, quæ vnguentum proparauit in die ipsius Christi sepulturæ: verum istæ auctoritates non hoc admonent, quòd insit vllus cadaueribus sensus, sed ad Dei prouidentiam, cui placent etiam talia pietatis officia, corpora quoque mortuorum pertinere, significant, propter fidem resurrectionis astruendam. Et hinc videri clare potest, quam grata sit Deo eleemosyna, quam viuentibus facimus, quando & pietatem quam mortuis exhibemus, remunerat, sunt ergo fiendæ exequiæ, piæ & christiænæ. Sed si non fiunt, idest si non sepeliantur corpora, parum vel nihil obest illorū animab. Sed vt quæsito formaliter respōdeamus. Dico, quòd sepeliri corpora apud reliquias sanctorum nihil aliud prodest, nisi quòd parentes, dum vident suorum sepulcra apud corpora sanctorum, facilius possunt recordari, vt commendent animas suorū, orationibus illorum sanctorum. Locus enim per se nihil prodest animabus, sed per occasionem prodest, quia si sunt sepulta corpora vbi fiunt supplicationes, facilius recordantur orare pro eis, licet non sint ommittendæ illæ supplicationes quæ generaliter fiunt pro mortuis, etiam si corpora nō sint sepulta vbi istæ supplicationes fiunt, sepelienda ergo sunt corpora fidelium, faciendæ sunt piæ exequiæ & orandum est pro omnibus mortuis, qui fuerunt baptizati dum viuerent, licet nesciamus, an taliter in corpore operati sint, vt eis suffragia prodesse possint.

Gen. 23.
25.45.
Mat. 26.

Q V Æ S T. CCCLXVIII.

AN animæ defunctorum vere appareant, multis in visionibus, ut eis nuntient aliquid, sicut multi dicunt sibi apparuisse animas suorum parentum, potest etiam quæri de sanctis, qui apparuerunt in auxilium multorum, an fiat hoc ex ministerio angelico, vel ipsi in proprio esse appareant.

*Eod. lib.
capi. 10.
vsque in
finem.*

RE S P O N. Accidit Mediolani, quod cum filius cuiusdam iam mortui, agitaretur ab exactoribus ut solueret debitum, quod iam pater soluerat, sed filio non dixerat antequam moreretur se soluisse, ideo dum in anxietate animi staret filius, apparuit ei pater in somnijs, & donit quemadmodum soluerat debitum, & quo modo habebat se liberare de manibus istius exactoris. Eodem tempore, accidit apud Carthaginem, quod magister artis rethoricæ, nomine Eulogius, qui fuit discipulus ipsius Aug. in tali arte, dum lectioni studeret, quam lecturis erat, inuenit passum difficilem, quem dum non intelligeret, anxius tota nocte ut vix potuerit dormire. Aug. in somnijs ei illum passum exposuit, non August. sed Aug. imago, nesciente hoc ipso Augustino, & tam longe distante, nam Aug. Mediolani erat, & Eulogius Carthaginis. Et ideo dico quod sicut viui apparent sæpe alijs viuientibus, & dormientibus, dum seipsi nesciunt apparere, ut diximus de Augustino, qui apparuit Eulogio, & nesciebat, ita & credere debemus circa mortuos, ut in somnijs quisque videat mortuum, nesciente mortuo, neque curante, quis, vel ubi, vel quando eius imago somniet. Mortui enim non sentiunt res viuientium, nec curant, quod probatur ex illo dicto de Iosia rege, nam quia fuit bonus coram domino, & populus suus malus, dixit dominus quod vellet grauiter punire populum, & tollere regem de hoc mundo, ne dum esset mortuus videret tantam calamitatem in suo populo. Dicit etiam Esa. quod Abraam nesciuit populum iudæorum, quia mortuus fuit multo ante, & certe si animæ mortuorum curarent res viuientium, inquit Augustinus. Mater mea tota pia, me ipsum nulla nocte, desereret, quæ dum viueret terra marique secuta est, ut mecum viueret: Absit enim ut facta sit vita scæliciore, crudelis, vsque adeo, ut quando aliquid angit cor meum, me tristem filiū non consoletur, quem dilexit vnice, quem nunquam voluit mæstum videre. Sed

4. Re. 21

Esa. 63.

profecto

profecto quod propheta personat verum est. Quoniam pater meus, & mater mea dereliquerunt me, Dominus autem assumpsit me. Si ergo dereliquerunt nos patres nostri, quomodo nostris curis & rebus inter sunt? Sed statim dicitur si mortui nesciunt, nec curant res viuorum, quare Abraam, vt in euangelio habetur nouit vitam mendici Lazari, & diuitis Epulonis, & diues curauit de fratribus uiuentibus, ideo orauit Abraam, vt mitteret Lazarum ad eos? Dico quòd Abraam cognouerit vitam Lazari & Epulonis, hoc sciuit Lazaro indicante, cum in sinum eius portatus est: Cura diuitis vero circa fratres suos, ita fuit, sicut & nostra quam habemus de mortuis, nam pro illis oramus, etiam si nescimus quid pariantur, vel quid agant, ita diues monstrabat se curare de fratrib. etiam si nesciret quid paterentur, vel quid agerent fratres: Ex quo omnino fatendum est nescire quidem mortuos, quid hic agatur, sed si sciunt aliquando, hoc fit, vel quia indicatur eis ab his, qui moriendo ad eos pergunt, vel ab Angelis: Et non indicatur tamen eis, nisi id, quod a Deo, iudicatur oportunum esse eos scire & audire. Possunt etiam spiritus mortuorum aliqua quæ hic aguntur, quæ necessarium est eos nosse, & quæ necessarium non est eos nosse, non solum præterita, vel præsentia uerumetiam futura, spiritu Dei reuelante cognoscere, sicuti fecerunt Prophetæ dum hic uiuerent. Cum autem animæ defunctorum res viuorum nesciant, nisi uo istorum trium modorum: Habemus dicere, quòd in somniis nõ apparent, ipsis animabus scientibus, sed nescientibus, vt supra etiã diximus, sed hæc apparitio potius fit Angelicis operationibus, vel ex permissione diuina, vel etiam ex iussione Dei, ut admoneatur uini, de sepeliendis corporibus suorum defunctorum, & ad deferendam humanitatem mortuis, ad instruendas quidem mentes mortaliu, hæc a Deo fieri iubentur: Sed an mittantur ad uiuos a Deo aliqui ex mortuis, non immerito quaeritur, cum in scriptura dicitur, quòd regi Saul Samuel apprensus futura prædixit, quamuis aliqui nolint fuisse Samuelem, sed aliquem malignum spiritum in tali forma euocatum, sed tamen habemus in euangelio, quòd Moyse in trãfiguratione domini apparuit. Et hic posset solui quaestio de sanctis qui multoties apparuerunt in auxilium hominum, vt fecit Sanctus Felix confessor dum a barbaris oppugnaretur Nola: qui apparuit ad defensionem: Sed dicitur, quòd & si aliquando sancti sic apparuerunt, vt videantur interesse sanctos rebus uiuentium, quòd

Pf. 16.

Luc. 16.

*1. Reg.
cap. 18.
Mat. 17.*

quod non possunt cæteri mortui, hoc ideo faciunt sancti per diuinam potentiam, quod mortui per propriam naturam non possunt facere: Sed quomodo sancti assint periclitantibus, dum eis auxiliatur, an per seiplos assint vno tempore tam diuersis locis, & tanta inter se longinquitate discretis, an tantum meritis suis assint, dū orāt generaliter pro omnibus supplicationib. sicut & nos oramus pro mortuis, quibus utique non præsentamur, nec vbi sint, vel quod agant scimus, an omnipotens Dominus, vbique præsens, nec a nobis remotus, exaudiens præces martyrum, per angelica postmodū ministeria vsquequaque diffusa, præbeat hominibus ista solatia, & auxilia, quibus iudicat in huius vitæ miseria esse præbenda. Res hæc altior est, quàm vt a me possit attingi, & abstrusior, quàm vt à me valeat perscrutari, & ideo quod horum duorum sit: an verò fortasse vtrunque sit, vt aliquando ista fiant per ipsam præsentiam martyrum, aliquando per Angelos suscipientes personam, martyrum, diffinire non audeo, malem a scientibus ista perquirere.

Q V Æ S T. CCCLXIX.

Quare ante Christi aduentum voluit Dominus, vt multa de scripturis sanctis, scriberentur & dictarētur ab antiquis p̄rib.

*De cathedra
moysi
rud. c. 3.*

RESPON. Neq; enim ob aliud ante aduentum Domini scripta sunt omnia quæ in sanctis scripturis legimus, nisi vt illius commendaretur aduentus, & futura præsignaretur ecclesia, id est populus Dei, per omnes gentes, quod est corpus eius adiunctis, atque an numeratis omnibus sanctis, qui etiam ante aduentum eius in hoc seculo vixerunt, ita etiam credentes venturum esse, sicut nos venisse. Sicut enim Iacob antequam nasceretur, prius emisit manum, deum caput; & nihilominus caput obtinuit principatum ordine naturæ, licet fuerit posterius in nascendo, sic Dominus Christus licet ipse sit caput corporis mystici, tamen præmisit quædam membra ante sui ortum, videlicet sanctos Prophetas, & Patriarcas, tanquam quandam sui corporis partem, qua velut manu se nasciturum esse prænuncians, etiam populum precedentem superbè, vinculis legis tanquam digitis quinque supplantauit, quod & per quinque temporum articulos prænuntiari venturus Prophetarique non destitit: & huic rei consonans per quem lex data est, Libros sanctos conscripsit. Et superbi carnaliter sentientes, & suam iustitiam volentes

entes cōstituerē nō aperta manū Christi repleti benedictione, sed constricta atque conclusa retenti sunt, itaq; illis obligati sunt pedes & ceciderunt, nos vero surreximus & erecti sumus. Quamvis ergo ut dixi premiserit dñs. Christus. quādam partē sui corporis, in sanctis, qui eū nascendi tempore preierunt, tam en ipse est caput corporis ecclesie, illiq; corpori eidē oēs eius ille caput est cohaeserit, credendo in eū, quem preñuntiabant. Non enim precurrēdo diuulsi sunt, sed adiuncti potius obsequēdo. Nā & si manus a capite premiti pōt, connexio tñ eius sub capite est. Quapropter oīa q̄ ante scripta sunt, ut nos doceremur scripta sunt, & figuræ nostræ fuerunt, & in figura contingebant eis, scripta sunt autem propter nos, in quos fines seculorum obuenerunt.

Q V Æ S T. CCCLXX.

Cum rudes cathetizare volumus, vnde sumēdum est principiū siue quæ narratio primo est eis fienda.

R E S P O N S. Narratio plena est, cū quisq; primo cathetizatur ab eo qd scriptum est, in principio fecit Deus cælum & terrā vsq; ad præterita tempora ecclesie, non tñ totā scripturā debemus ei de verbo id est oēs eius libros exponere, sed summariim vel gnātim cōplecti, ita ut eligātur quædā mirabilia quæ suatius audiūtur, & illa præcipue q̄ articulos fidei ostēdūt, & hæc nō oportet statim a cōspectu abripere, sed aliquārū immorādo, quasi resoluere atq; expandere, & inspicienda atq; mirāda offerre animis auditorū, cetera vero cæleri percussione inserēdo cōtexere, & sic nō multū fatigabitur instrūens, nec instruendi memōria cōfundetur, & sic paulatim deducendus est, qui cathetizatur ad causam intelligēdā aduentus dñi maiore, quæ est, ut ostēderet dilectionē suam in nobis, & nō dñs eā vehementer, quia cū adhuc inimici essemus, Christus p̄ nos bis mortuus est. Nā animus qui torbebat cū se amari senserit excitatur, & qui iā seruebat, cū se redamari didicerit, magis accenditur manifestū est nullā esse maiore causā, quæ vel inchoetur, vel augeat amor, quā cū amari se cognoscit, q̄ nōdū amat, aut redamari se vel posse vel sperat, vel iā probat q̄ prior amat, & si hoc ēt in turpibus amoribus quāto plus in amicitia. Quid. n. aliud cauemus in offensione amicitie nisi ne amicus arbitret, qd cū vel nō diligamus, vel minus diligamus, q̄ ipsa nos diligit? De seueritate ēt Dei qua corda mortaliū saluberrimo terrore quatiunt charitas edificāda est ut ab

*Eod. lib.
cap. 3.
vsque ad
finem.*

eo, quæ timet amari se gaudens, eum redamare audeat, eiusque in se dilectioni etiam si impune posset, tamen displicere vereatur.

Cum vero dubitatur, an cathetizandus velit fieri Christianus, vel fictus, vel recte utile erit, ut præmoneretur antea si fieri potest ab his, qui eum norunt in quo statu animi sit: vel quibus causis commotus ad suscipiendam religionem venerit. Quod si defuerit alius a quo id nouerimus, etiam ipse interrogandus est, ut ex eo, quod responderit ducamus sermonis exordium: sed si ficto pectore accesserit humana commoda cupiens, vel incommoda fugiens: utique mentitus est, tamen ex eo ipso quod mentitur, capiendum est principium, non ut refellatur eius mendacium, quasi tibi certum sit: sed ut si dixerit eo proposito se venisse, quod vere approbandum est, siue ille verus, siue fallum dicat, tale tamen propositum, quali se venisse respondit, approbates atque laudantes, faciamus eum delectari esse se tale quale videri cupit, si autem aliud dixerit, quam oportet esse in animo eius, qui Christiana fide imbutus est, brevius & lenius reprehendendo, tanquam rudem & ignarum, & Christianæ doctrinæ sine verissimum demonstrando, atque laudando breuiter & grauiter: ne aut tempora futuræ narrationis occupes, aut non prius collocato animo audeas imponere, facias eum velle, quod aut per errorem, aut per simulationem nondum volebat. Quod si forte te diuinitus admonitum vel territum esse responderit, ut heret Christianus, latissimum nobis exordium aditum præbet, quanta Deo sit cura pro nobis, & huic demonstrandum est, quod ipse dominus non eum admoneret aut compelleret fieri christianum, & incorporari ecclesiam, & talibus signis, atque reuelationibus erudiret, nisi iam præparatum in scripturis sanctis, ubi non quæretur visibilia miracula, sed inuisibilia sperare consuecisset: neque dormiens, sed vigilans non moreretur, eum securus & citius carperet voluisset, & tunc exordium danda narratio est ab eo, quod fecit Deus omnia bona valde & producenda, ut diximus, usque ad presentia tempora ecclesiarum.

Narratione finita spes resurrectionis intimanda est, & de ultimo iudicio tractandum est. De peccatis impiorum in inferno, & demum animada est infirmitas hominis aduersus tentationes, & scandala siue foris, siue intus in ipsa ecclesia; & de vitare tentationum, demum debet instrui de honesta conuersatione, nec cum malis hominibus conuersetur. Ad extremum, ne spes eius in homine ponatur sedulo monendus est: Sed cum occurrerit, quod aliquis literatus, & doctus venerit, ut fiat Christianus, cum tali non est sic minute loquendum, sicut fit cum indoctis, sed breuiter per stringenda est narratio cum tali, quæ & ipse videre voluerit factas li-

feras, ut mos est literatorum antequam ad baptismum venerit, sed hic tamen est admonendus, ut in scripturis humiliter quaerat si veritatem desiderat, & assignetur ei aliquis liber catholicus, in quo possit de facili instrui. His autem factis, & quod non videatur cathetizandus adhuc mone ri ad approbandum, quae sunt fidei, vel verecundia, vel timore religionis, vel quia non intelligat, quae sibi sunt proposita, blando sermone interrogandus est, & excitandus, ut aperiat voluntatem suam, & an intelligat, & data est ei fiducia, ut si quid ei contradicendum videri, libere proferat: Si hoc evenit, quia aversus est, & spiritualiter surdus, misericorditer est sufferendus, sed denuo decurrenda sunt, quae necessaria maxime videntur, & de veritate catholicae fidei de temptationibus, de Christiana conversatione pro futurum iudicium terribiliter inculcanda sunt magisque pro illo ad Deum, quae illi de Deo multa dicenda, & si senserimus, quod haec non libenter audiat, ad alia quaedam stupenda & honesta hilaritate plena dirigendus est sermo, ut animum eius demulceamus, & dum talibus loquimur, debemus urgere, ut sedeant, quia stantibus ipsis, cum illis periculose loquimur, & breviter in catechismo uti debemus prudentia, modestia, & charitate, semper oculum habentes ad lacum animarum.

Cum vero cathetizandum interrogauerimus, an propter praesentis vitae commodum, an propter futuram requiem, quae post hanc vitam speratur, desideret fieri Christianus, & respondeat se omnino propter futuram requiem: sic cum alloqui possumus instruendo.

Deo gratias frater: valde tibi gratulor, & gaudeo de te: quod in tantis periculosis tempestatibus, de certa securitate cogitasti: Nam multi volunt quietem in hac vita, & non inveniunt, quia omnia cito transcunt, nam dicit omnis caro fenum & claritas hominis, ut flos feni, fenum aruit, flos decidit: verbum autem domini manet in aeternum. Ideo qui veram requiem desiderat, debet tollere spiritum suum de istis mortalibus rebus, & eam collocare in verbo domini, quod in aeternum manet, verbum autem est id per quod fecit omnia omnipotens Deus, & verbum eius ipse est Christus, in quo requiescunt Angeli & omnes caelestes spiritus in sancto silentio. Hominis peccato requiem perdidit quam habebat in eius diuinitate, & recepit eam in eius humanitate, ideoque opportuno tempore, quod ipse sciebat oportere fieri, homo factus est, & de femina natus est, carne quippe contaminari non poterat, ipse carnis potius mundaturus: Ipsum antiqui patres venturum cognoverunt, & prophetauerunt, & sic salvi facti sunt credendo, qui veniet, & sic discurre per omnes actiones vitae Christi, quae ex so-

la bonitate ad nos venit, & salutē tantis mediis nobis operatus est, & sic Deo inspirante vtilia ad conuersum dicentur.

Q V A E S T. CCCLXXI;

*Eod. lib.
cap. 17.*

Quis est, qui vere vult fieri christianus, idest quis est verus finis Christiani.

RESPON. Qui enim propter beatitudinem sempiternam, & perpetuam requiem, quę post hęc vitā sanctis futura promittitur, vult fieri Christianus, vt nō eat in ignem æternum, sed in regnū eter nū intret cum Christo, vere ipse Christianus est cautus in omni ven tatione, ne prosperis reb. corrumpatur, & ne frangatur aduersis, & in abundantia bonorum terrenorū modestus, & temperans, & in tri bulationib. fortis & patiens: Qui etiā proficiendo peruenit ad talē aīum, vt plus amet dñm, q̄ timeat Gehēnā: vt et si dicat illi Deus; vere desitiis carnalib. sempiternis, & quantū potes pecca nec mo rieris; nec in gehennā mitteris; sed tantummodo mecū nō eris, ex hortescat & oīno non peccet, nō iā vt in illud, qđ timebat non inci dat, sed ne illū quē sic amat, offendat: in quo vna est requies, quam nec oculis vidit, nec auris audiuit &c.

Q V A E S T. CCCLXXII.

*Eod. lib.
cap. 18.*

Quare Deus fecit mulierem in hominis adiutorium.

RESPON. Fecit Dñs homini feminam in eius adiuto rium, non ad carnalē concupiscentiā: qñquidem nec corruptibilia corpora tunc habebant, anteq̄ eos mortalitas inuaderet pœna pec cati: sed vt haberet & iure gloriā de femina, cum ei præiret ad Do minum. Seque illi præberet imitandū in sanctitate atq; pietate, sicut ipse esset gloria Dei, cum eius sapientiam sequeretur.

Q V A E S T. CCCLXXIII.

Eod. lib.

Quare Deus hominem condidit, cum præsciret ipsum peccaturum: **R**ESPON. Præsciebat enim Deus eos transgressuros, vide licet Adam & Eram; sed tamē quia conditor est, & effector om nis boni, magis eos fecit: quando fecit & bestias; vt impleret ter ram bonis terrenis, & utique melior est homo etiam pecca-

tor,

tor, quam bestia, & præceptum, quod non erant seruaturi, magis dedit vt essent in excusabiles, cum in eos vindicare cepisset quidquid enim homo fecerit laudabilem in suis sanctis inuenit Deum, si recte egerit laudabilem inuenit per iustitiã prætorum, si peccãtã ætãt, laudabilem inuenit per iustitiã suppliciorum, si peccatã confessus ad recte viuendum redierit, laudabilem inuenit per misericordiã indulgentiarũ. Cur ergo non faceret Deus hominem, quamuis eum peccatorum præuolceret, cum & stantem coronaret, & cadentem ordinaret, & surgentem adiuuaret, semper, & ubique ipse gloriosus, bonitate, iustitia, clementia? Maximè quia & illud præsciebat, de propagine mortalitatis eius futuros sanctos, qui non sibi quærerent, sed creatori suo gloriam darent, & cum colendo ab omni corruptione liberati cum Angelis Sanctis viuere semper, & beatè viuere mererentur. Qui enim hominibus dedit liberum arbitrium vt non seruili necessitate, sed ingenuã uoluntate Deum colerent, dedit etiam Angelis. Et ideo nec Angeli mali superbiendo & non obediendo ipsi Deo non nocuerunt, sed sibi ipsis. Nouit enim Deus ordinare deferentes se spiritus, & ex eorũ iusta miseria inferiores partes creaturæ suæ, conuenientissimis, & congruentissimis legibus admirandæ dispensationis ornare: Itaque nec diabolus nec homo, quia peccauerunt & lapsi sunt Deo nocuerunt, nec minuerunt ueritatẽ, aut potestatem aut beatitudinem sui conditoris, sed iustissimis Dei legibus ambo damnati sunt, Deo glorioso per æquitatem uindictæ, ipsi ignoti per turpitudinem peccati, vt & homo a suo creatore auersus, uictus diabolo subderetur, & diabolus homini ad creatorem suum conuerso uincendus proponeretur, vt quicumque diabolo usque in finem consentirent, cum illo irent in æterna supplicia, quicumque autẽ humiliarent Deo, & per eius gratiam diabolum uincerent, æterna præmia mererentur.

Q V Æ S T. CCLX.

Quomodo Deus est amandus, id est an ueluti quædam res quæ oculis uideretur?

R E S P O N S. Amandus est Deus non sicut aliquid quod uideretur oculis, sed sicut amatur sapientia, & ueritas & sanctitas, & iustitia & charitas, & si quid aliquid tale dicitur, non quemadmodum sunt ista in hominibus, sed quemadmodum sunt in ipso fonte incorruptibilis sapientiæ, qui Deum amant uere amant.

Ibidem.
cap. 27.

Q V A E S T. CCCLXXV.

Ibidem.

Per quas res tentat nos diabolus.
R E S P O N. Non solū diabolus tentat per cupiditates, sed ēe per terrores insultationum & dolorum & ipsius mortis, qui dquid autem passus fuerit homo pro nomine Christi, & pro spe vitæ æternæ, & permanens tollerauerit, maior ei merces dabitur, quia si cesserit diabolo, cum illo dānabitur: Sed opera misericordiæ cū pia humilitate impetrant a domino, vt non permittat seruos suos temptari plusquam possint sustinere.

Q V A E S T. CCCLXXVI.

*De Ser-
mone do-
mini in
monte li.
1.6.3.*

Quot sunt illa, quibus impletur peccatum?
R E S P O N. Nam tria sūnt quibus impletur peccatum, suggestione, delectatione, & consensione, suggestio siue per memoriam fit, siue per corporis sensus, cum aliquid videmus aut audimus vel facimus, vel gustamus, vel tangimus. Quo si frui delectauerit, delectatio illicita refrenanda est, velut cū ieiunamus, & visis cibis palati appetitus assurgit, non fit nisi delectatione, sed huic tñ non consentimus si eam dominantis rationis iure cohibemus. Si autem consensio facta fuerit, plenum peccatum erit. Et hæc cōsensio licet sit tantum in corde, nota tamen est Deo, licet in factō nō innotescat hominibus. Et sicut tribus gradibus ad peccatum peruenitur, suggestione, delectatione, & consensione, ita & ipsius peccati tres sunt differentiæ, in corde, in factō, in consuetudine; tamquam tres mortes, vna quasi in domo, idest cum in corde consentitur libidini: altera iam prolata quasi extra portam cum in factum procedit assensio: tertia cum vi consuetudinis malæ tamquam mole terrēna premitur animus, quasi in sepulchro putens. Quæ tria genera mortuorum dominum resuscitasse, quisquis euāgelium legit, agnoscit.

Q V A E S T. CCCLXXVII.

AN liceat conjugatis ex vtroque consensu abstinere se a commixtione carnali dum viuunt.

R E S P O N.

RESPON. Beatiora sanè coniugia iudicanda sunt, quæ siue filijs procreandis, siue etiã ista terrena prole contempta, continentiam inter se pari consensu seruare potuerint, quod neque contra illud præceptum sit, quo dominus dimitti coniugem vetat. Non enim dimittit, qui cū ea nō carnaliter, sed spiritualiter viuat: & illud seruetur quod per Apostolum dicitur, reliquum est, vt qui habent vxores, quasi nō habentes sint. Sed maius scrupulum facit in animis paruulorum adhuc non plenè intelligentium id quod dominus dicit: Quisquis venit ad me & non odit patrem suum, & matrem, & vxotem, & filios, & fratres, & sorores, insuper & animã suam, non potest meus esse discipulus. Videtur enim hoc contrariũ esse illi, quod dicit, non debere dimitti vxorem excepta fornicationis causa, & tamen nō ita est, quod sic manifestatur. Regnum. n. æternum quō discipulos suos, quos etiã fratres appellat, vocare dignatus est non habet huiusmodi necessitates temporales. Non est iudeus, neque grecus, neque masculus neque fœmina, neque seruus, neque liber, inquit Apostolus. Sed omnia & in omnibus Christus. Et ipse dominus dicit, in resurrectione, neque nubent, neque vxores ducēt, sed erūt. Oportet ergo vt Angeli Dei in caelis, sicut quisquis illius regni vitã iã hic meditari voluerit oderit nō ipsos homines, sed istas necessitudines temporales quibus ista quæ transitura est vita sulciunt, quæ nascendo, moriendoque peragitur: quod qui non odit, necdum amat illam vitã, vbi nulla erit cōditio nascendi, atque moriendi, quæ copulat terrena coniugia. Itaque si aliquem bene Christianum, qui tamen habet vxorem, quamuis cum ea adhuc filios generet, interrogem, vtrum in illo regno habere velit vxorem, memor vtique promissorum Dei, & vitæ illius vbi corruptibile hoc in corruptionem & mortale hoc induet immortalitatem: iam magno vel certe aliquo amore suspensus, cum execratione respondebit, se vehementer id nolle. Rursus si interrogem, vtrum vxorẽ suam post resurrectionem accepta angelica immutatione, quæ sanctis promittitur, secum ibi viuere velit, tam vehementer se id vellẽ, quàm illud nolle respondebit. Sic inuenitur bonus Christianus diligere in vna fœmina creaturam Dei, quam reformari, & renouari dēsiderat, odisse autem coniunctionem copulationemque corruptibilem, atque mortalem: hoc est, diligere in ea quod homo est, odisse quod vxor est. Ita etiã diligit inimicum, non in quantum inimicus est idem malus homo,

De Ser-
mone do-
mini in
monte li.

1. c. 25.
1. Cor. 7.

Luc. 14.

Gal. 3.

Mat. 22.
62. 12.

sed in quantum homo est, diligit enim ut lucrifaciat ad regnū Dei, sed odit eum in propinquis si impeditur a regno Dei, ita intelligitur & in parentibus, ut diligamus eos in quantum nobiscum ad regnum Dei reduci possunt: oderimus vero in quantum impediunt ad Christi amorem, & ad Dei regnum adipiscendum: potest igitur Christianus cum coniuge concorditer vivere, siue supplens cum ea indigentiam corporalem, siue propagationem filiorum, quod hanc non nullo gradu potest esse laudabile, siue pro fraterna tantum societate cum ea habitare sine commixtione aliqua carnali, habens uxorem tanquam non habens, quod est in coniugio Christianorum excellentissimum atque sublime: ut tamen oderit in ea omnes temporales necessitates, & diligit spem sempiternæ beatitudinis.

Q V Æ S T. CCCLXXVIII.

AN liceat viro dimittere uxorem adulteram & quomodo, si licet.

*Eod. lib.
cap. 26.
17. 28.*

RESPON. Dominus Matth. 19. dicit uxorem dimitti non debere nisi ob fornicationem, sed queritur de qua fornicatione vult intelligere, an de illa quæ sit carnali copula tantum, an etiam simul omne vitium mortale commissum, quod solent scripturæ vocare fornicationem, uti idolatria, avaritia, & infidelitas. Dicitur, quod non tantum pro stupris, sed pro quibuslibet etiam rebus, quæ animam corpore male utentem a lege Dei aberrare faciunt, & perniciosè turpiterque corrumpunt potest intelligi, & ideo potest vir sine crimine dimittere uxorem, & vxor virum, etiam in talibus fornicationibus, quia exceptam facit dominus causam fornicationis: Quam fornicationem generalem & vniuersalem intelligere cogimur talibus rationibus. Nam inquit Apostolus. 1. Corinth. 7. quod si vir fidelis habet uxorem infidelem, & quod consentiat habitare cum eo non dimittat eam, & etiam e conuerso, non enim præcipit ut non dimittat, sed monet tantum, nam si dimitteret, non ageret contra aliquod præceptum: Sicuti ergo Dominus permittit uxorem causa fornicationis dimitti, ita hic Apostolus permittit uxorem infidelem teneri, & etiam dimitti, ex quo patet, quod & infidelitas sit fornicatio cuius causa Dominus permittit uxorem dimittere: & hoc clarius ibidem Apostolus, cum dicit cæteris autem ego dico, non Dominus. Dominus enim

dixit

dixit de coniugatis, qui ambo sunt fideles, Apostolus vero dicit de his quorum alter tantum est fidelis: in primis causa fornicationis permittit dominus dimissionem, in secundis permittit Apostolus & dimissionem, & retentionem, quia in utrisque eadem causa fornicationis licet in primis sit stuprum, in secundis infidelitas.

01 Sed an a domino iussum sit viro dimittere vxorem adulteram, suæ vxori dimittere virum adulteram, an tantum sit consilium, difficile est scire. Hic Augustinus dicit clare, quod si fuerit causa fornicationis, non cogit dimittere, sed permittit: si autem non fuerit talis causa, cogit non dimittere: primo autem libro retracta. capit. 19. sic inquit, & ubi dixi hoc permissum esse non iussum; non attendi aliam scripturam dicentem. Proverbior. 18: Qui tenet adulteram, stultus & impius est. Ac si velit concludere, quod iussio est, & non permissio; & sic infidelitas, & huiusmodi non essent accipienda nomine fornicationis hic, ne contradiceremus Apostolo, qui permittit stare cum infideli coniuge.

~ Notandum, quod quando alter coniugum vult dimittere alterum, propter fornicationem; oportet quod ipse sit immunis a fornicatione. Nihil enim esset iniquius, quam fornicationis causa dimittere vxorem, si & ipse conuincitur fornicari: incidit enim in illud Apostoli Roma. 2. In quo enim alterum iudicas teipsum condemnas.

Q V Æ S T. CCCLXXIX.

AN coniuges possint ex consensu suæ societatis vti carnaliter cum aliis personis, videlicet maritus cum aliena muliere ex permisso vxoris, vt quia est sterilis, vel quia non potest pati concubitum, ita & vxor cum alieno viro ex consensu mariti sine crimine fornicationis.

R E S P O N D. In veteri testamento inuenitur exemplum, quod potest fieri, vt fuit tempore Abraham, & Iacob; sed nunc præcepta maiora sunt, in quæ per illum gradum generatio humana peruenit. Tractanda enim sunt illa ad distinguendas ætates dispensationis diuinæ prouidentia, quæ humano generi ordinatissime subuenit non autem ad viuendi regulas usurpandas:

Eod. lib.
cap. 29.

das: Sed tamen vtrum quòd ait Apostolus. 1. Corinth. septimo. Mulier non habet potestatem sui corporis, sed vir, & conuerso, possit tantum valere, & probare, quòd permittente vxore, vir possit cum aliena non vxorata concumbere sine crimine: Sed hoc nõ est existimandum, ne hoc etiam femina viro permittente facere posse videatur, quod omnium sensus excludit. Quamquam nonnullæ causæ possint existere, vbi & vxor mariti consensu, pro ipso marito facere debere videatur, sicut in Antiochia legimus factum esse. Fuit quidam, qui ab Accindino Præfecto & Consule vrgebatur, vt solueret libram auri alioquin statuto tempore moreretur nisi soluisset, erat enim in carcere: Venit tempus soluendi, & præ paupertate non poterat soluere: Quidam diues hoc sentiens mittit ad vxorem incarcerati, quæ forsân pulcherrima erat, pollicens libram auri pro marito, si ei consentiret ad eius concubitum. Illa dixit se habere corpus in mariti potestate, & quòd si ipse vellet pro sui liberatione tale quid committi consensisset: Maritus consensit libenter, & gratias egit de tali occasione, non iudicans, quòd talis concubitus libido esset. Venit mulier ad villam diuitis, fecit quod voluit impudicus: sed illa corpus non nisi marito dedit, non concumbere, vt solet, sed viuere cupienti: accepit aurum, sed ille qui dedit fraude subtraxit quod dederat, & supposuit simile ligamentum cû terra. Cum mulier domi iam suæ posita inuenisset fraudem, profiliuit in publicum, eadem mariti charitate clamatura quod fecerat, qua facere coacta est: interpellat præfectû, fatetur omnia, quâ fraudem passâ esse ostendit. Tum verò præfectus, primo se reum, quod suis minis ad id ventum esset, pronuntiat, tanquam in alium sententiam diceret. De Accindini bonis libram auri fisco inferendam; Illam vero mulierem dominam in eam terram, vnde pro auro terram accepisset, induci. Nihil hic in alteram partem disputo, liceat cuique estimare, quod velit. Non enim de diuinis libris historia de prompta est, sed tamen narrato hoc factò, non ita respuit hoc sensus humanus, quod in illa muliere viro iubente commissum est, quemadmodum antea cum sine vllò exemplo res ipsa poneretur, horruimus. Sed in hoc euangelij capitulo nihil fortius considerandum est, quàm tantum malum esse fornicationis, vt cum tanto vinculo sibi coniugia constringantur, hæc vna causa solutionis excepta sit.

Q V Æ S T. CCCLXXX.

Genera iniuriarum quot sunt?

RESPON. Nam omnia in quibus improbitatem aliquā patimur, in duo genera diuiduntur, eorum alterum est, quod restitui non potest, alterum quod potest, sed in illo, quod restitui non potest, vindictæ solatium quæri solet. Quid enim prodest, quod percussus repercutis? Nunquid propterea aliquid quod in corpore læsum est, restituetur in integrum? Sed tumidus animus talia fomenta desiderat. Sanum autem firmumque ista non iuuant, quin potius misericorditer perferendam alterius infirmitatem iudicet, quàm alieno supplicio suam mitigandam quæ nulla est. Neque hic ea vindicta prohibetur quæ ad correptionem valet, etiam ipsa enim pertinet ad misericordiã. Sed ad hanc referendã non est idoneus nisi qui dilectione odium superauerit. Sic patres veri corrigunt filios, sic sancti orauerunt vt in corpore malorum fieret vindicta, vt anima saluaretur, sicut de Apostolo legitur, quod tradidit hominẽ Sathanæ, vt spiritus saluus sit. Aliud iniuriarum genus est, quod in integrum restitui potest. Cuius duæ species sunt, vna ad pecuniam, altera ad operam pertinet. De prima dicit dominus si vnus vult a te tollere tunicam, dimitte ei & vestimentum, nam vestimentum reddi potest, ideo reddi potest & satisfieri pro tali iniuria. De secunda dicit etiam ibidem dominus. Si quis te angariauerit mille passus, vade cum illo, & alia duo, & hæc etiam iniuria potest satisfieri in opere, quia & te, qui es iniuriatus, potest iniurians adiuuare, si enim per illius angariam illum adiuueris, etiam & ille potest restituere, suo operæ adiuuans te.

Nisi forte sic sit distinguendum, vt cum dicit dominus de percussa maxilla, omnia velit intelligi, quæ ab improbis ingeruntur, & restitui non possunt, nisi vindicta: Cum dicit de vestimento omnia velit intelligi, quæ possunt restitui sine vindicta, & ideo addidit, qui tecum voluerit iudicio cõtendere, nam cum aliquid per iudicium auferatur, nõ ea vi putatur auferri cui vindicta debeatur: Cũ dicit de angaria mille passuum, velit intelligi, & quod possunt restitui cũ vindicta & sine vindicta. Nam qui operã indebitam violenter exigit, sine vilo iudicio, sicut facit, qui angariat hominem improbẽ, & cogit se illicite adiuuari ab inuito, & pœnam improbitatis potest luere, & operam

*Eod. lib.
c. 37.*

1. Cor. 5.

Mat. 5.

operam reddere, si hanc ille repetat, qui improbum pertulit. In his ergo omnibus generibus iniuriarum dominus docet patientissimum & misericordissimum & ad plura referenda paratissimum animum christiani esse oportere.

Q V Æ S T. CCCLXXXI.

Cum dicat dominus Mat. 5. omni te petenti da, an debeamus dare omni petenti, & omnia quæ petit.

Eccl. lib. cap. 40.

R E S P O N D. Omni petenti inquit & non omnia petenti, ut id des quod dare honestè & iustè potes. Quid si enim pecuniam petat, qua innocentem conetur opprimere? Quid si postremo stuprum petat? Sed breuiter dico, quòd tantummodo dà dum est, quod nec sibi, nec alteri noceat quantum sciri, aut credi ab homine potest, & cui iustè negaueris quod petit, iudicanda est ipsa iustitia, ut non eum inanè dimittas: ita omni petenti te dabis, quamuis non semper id quod petit dabis, sed aliquàdo melius aliquid dabis, cum petentem iniustè correxeris.

Q V Æ S T. CCCLXXXII.

Quid est peccatum ad mortem pro quo dicit Ioan. 1. Epist. ca. 1. Est autem peccatum ad mortem, &c.

Eccl. lib. cap. 43.

R E S P O N D. Peccatum ad mortem fratris, idest christiani puto esse cum postagnitionem Dei per gratiam domini nostri Iesu Christi, quisque oppugnat fraternitatem, & aduersus ipsam gratiam, qua reconciliatus est Deo, inuidentiæ facibus agitur. Si in hac tam scelerata mentis peruersitate finierithac vitam, quoniam de quocumque pessimo in hac vita constituto, non est utique desperandù, nec pro illo imprudenter oratur de quo nõ desperatur.

Q V Æ S T. CCCXXXIII.

Quid sit lumen, & quæ sint tenebræ in nobis.

De sermone domini in monte. cap. 21.

R E S P O N D. Non enim quòd quisque homo faciat, sed quo animo faciat, considerandum est. Hoc est enim lumē in nobis, quia hoc manifestum est bono animo nos facere, quod facimus, omne enim quod manifestatur lumem est. Nan ipsa facta quæ ad hominum societatem a nobis procedunt, incertum habēt exitum,

Q V Æ S T. CCCLXXXV.

Quomodo debeat alios reprehendere, cum occurrit occasio reprehendendi.

*Eod. lib.
c. 30.*

R E S P O N. Pie cauteque vigilandum est, ut cum aliquem reprehendere, vel obiurgare nos necessitas coegerit, primum cogitemus verum tale sit vitium quod nunquam habuimus, vel quo iam paruinus, & si nunquam habuimus, cogitemus & nos homines esse, & habere potuisse. Si vero habuimus & non habemus, tangat memoriam communis fragilitas, ut illam reprehensionem, aut obiurgationem, non odium, sed misericordia præcedat, ut siue ad correctionem eius, propter quem id facimus, siue ad peruerisionem valuerit, nam incertus est exitus, nos tamen de simplicitate oculi nostri securi simus, si autem cogitantes nosmetipsos inuenerimus in eo esse vitio in quo est ille, quem reprehendere parabamus, non reprehendamus, neque obiurgemus, sed tamen congemiscamus, & non illum ad obtemperandum nobis, sed ad pariter cauendum inuitemus.

Q V Æ S T. CCCLXXXVI.

Voluntas an tantum in bonis & non in malis dicatur.

*Eod. lib.
cap. 34.*

R E S P O N. Voluntas namque non est nisi in bonis. Nam in malis flagitiosisque factis cupiditas proprie dicitur non voluntas. Non quia sic semper loquantur scripturae, sed ubi oportet, ita omnino proprium verbum tenent, ut non aliud sinant intelligi.

Q V Æ S T. CCCLXXXVII.

Quid est humane iustitiae disciplina vera.

*Ex epist.
inchoata
ad Rom.
circa qua
si med.*

R E S P O N. Ea enim est humane iustitiae disciplina, non in se amare nisi quod Dei est, & odisse quod proprium est, nec approbare peccata sua nec in eis alium improbare, sed seipsum, nec putare satis sibi esse, ut sua peccata displiceant, nisi etiam vigilantissima deinceps intentione vitentur, nec in eis vitandis, vires suas existimare sufficere, nisi diuinitus adiuuetur, iustum enim demum est apud Deum, ut ignoscatur talibus, quaecumque antea commiserunt.

ne quod in inuisibilium est cum eis, qui tales non sunt confundantur atque misceantur. Quapropter, & quia talibus non ignoscitur iustitia Dei est, & quia ignoscitur gratia est: Iusta est ergo gratia Dei, & grata iustitia, cum in eo quoque etiam penitentia meriti gratia precedat quod neminem peccati sui peniteret, nisi ad uocationem aliquam uocationis Dei: Porro iustitię diuinę tanta constantia est, ut cum pena spiritualis & sempiterna, penitentia fuerit relaxata, pressurę tamen cruciatuque corporales, quibus etiam martyres exercitatos nominamus, postremo mors ipsa, quam peccando meruit natura nostra, nulli relaxetur. Quod enim iustitia iusti homines, & pii, tamen exoluunt ista supplicia, de iusto Dei iudicio venire credendum est: ipsa est quę in lacris scripturis etiam disciplina nominatur, quam nemo iustorum effugere finitur. Neminem quippe excepit, cum diceret Hebr. 12. Quem enim diligit Deus corripit & flagellat omnem filium quem recipit: Si autem initium a nobis, quis finis eorum, qui non credunt euangelio Dei, & si iusti quidem uix saluus sit, peccator & impius ubi parebit? Manifeste ostendit eadem ipsas passiones, quas iusti patiuntur, ad iudicium Dei pertinere. Quod inchoari dixit ex domo Dei, ut inde coniiciatur, quanta impijs futura sentiantur.

Q V Æ S T. CCCLXXXVIII.

Cum alicui dicimus gratia saluationis, salus quid sonat.

RESPOND. Iacobus Apostolus in principio suę epistolę per saluationem dicit tantum, salutem, & non gratia, & pax ut facit Paulus, nihilominus, tantum sonat salus; sicuti gratia & pax quia salus non est nisi in dono Dei, ubi gratia & pax & salutem pro Trinitate posuit. Et hic non est præterendum, quod pater ualerius animaduertit admirans, in quorundam loquutione, cum alter alteri dixisset salus, quesuit ab eo qui & latinę nosset & punice; quid esset salus. Responsum est tria. Tum illę cum gaudio agnoscens, salutem nostram esse Trinitatem, conuenientiam linguarum non fortuito sic sonuisse arbitratus est, sed occultissima dispensatione diuinę prouidentia, ut cum latinę nominatur salus a punice, id est Chartaginensibus intelligantur tria, & cum punici lingua sua, tria nominant latinę intelligatur salus.

Eod. lib.

Q V A E S T. CCCLXXXIX.

AN lex Moyſi improbetur ab Apoſtolo. Et liberum arbitrium ſit homini ablatum.

R E S P O N S. Cum dicit Paulus Ro. 3. per legem enim cognitio peccati &c. ut quidam putant in legis contumeliam obijcienda ſollicite ſatis legenda ſunt, ut neque lex ab Apoſtolo improbata, ut deatur, neque homini arbitriū liberum ſit ablatum, itaque quatuor iſtos gratiis hoīs diſtinguamus, ante legem, ſub lege, ſub gratia, in pace. Ante legem ſequimur concupiſcentiam carnis, ſub lege ſtetimur cum ea. Sub gratia, nec ſequimur eam, nec tetiamur ab ea, in pace nulla eſt concupiſcentia carnis. Ante ergo legem non pugnamus, quia nō ſolum concupiſcimus & peccamus, ſed & peccata approbamus, ſub lege pugnamus, ſed vincimur, fatemur enim mala eſſe que facimus, & fatendo mala eſſe, utique nolumus, facere, ſed quia nondum eſt gratia ſuperamur, in iſto gradu oſtenditur nobis quomodo iacemus. Et dum ſurgere volumus & cadimus grauius affligimur. Inde hoc dicitur. Lex ſubintravit ut abundaret delictum. Inde & nunc hoc dicitur per legem enim cognitio peccati. Non enim ablatio peccati eſt, quia per ſolam gratiam auferretur peccatum, bona ergo lex, quia vetat ea que vetanda ſunt, & ea iubet que iubenda ſunt, ſed cum quiſquam illam viribus ſuis, putat implere, non per gratiam liberatoris ſui, nihil ei prodeſt iſta præſumptio immo etiam tantum nocet, ut vehementiori peccandi deſiderio rapiatur. Et in peccatis etiam præuicator inueniatur.

Liberum ergo arbitriū perfecte fuit in primo homine, in nobis autem ante gratiam non eſt liberum arbitrium, ut non peccemus, ſed tamen ut peccare nolimus gratia vero eſſicit, ut non tantum velimus recte facere, ſed etiam poſſimus, non viribus noſtris, ſed liberatoris auxilio, qui nobis etiam perfectam pacem in reſurrectione tribuit, que parum perfecta bonam voluntatem conſequitur gloria enim in excelsis Deo. Et in terra pax hominibus bonę voluntatis.

Q V A E S T. CCCXC.

AN vocati a Deo omnes ab ipſo iuſtificentur, & nō immerito quiritur, cū dicat Paulus. Ro. 8. Quos vocauit ipſos & iuſtificauit.

RESPO

RESPON.

RESPOND. Nam Matth. 22. legimus. Multi sunt vocati, pauci vero electi. Tamen quia ipsi quoque electi utiq; vocati sunt, manifestum est, non iustificatos nisi vocatos, quamquam non omnes vocatos, sed eos, qui secundum propositum, vocati sunt, sicuti superius dixit: propositum autem Dei accipiendum est non ipsorum: ipse autem exponit, quid sit secundum propositum; cum dicit. Quoniam quos ante præsciuit, & prædestinavit conformes fieri imaginis filij Dei. Non enim omnes, qui vocati sunt, secundum propositum vocati sunt, hoc enim propositum ad præscientiã & ad prædestinationem Dei pertinet, nec prædestinavit aliquẽ, nisi quẽ præsciuit crediturum & secuturum esse sanctorum vocationem, quos & electos dicit. Multi enim non veniunt, cum vocati fuerint. Nemo autem venit, qui vocatus non fuerit.

Eod. lib.
propositione 55.

Q V Æ S T. CCCXCI.

AN Deus in præscientia sua cum eligit nos, eligat opera bona quæ facturi sumus, an tantum fidem.

RESPON. Quod autem ait Paulus. Ro. 9. Nondum enim nati scientium neque agentium aliquid boni aut mali, ut secundum electionem propositum Dei maneret, non ex operibus, sed ex vocatẽ. dictum est ei, quia maior seruiet minori, sicut scriptum est. Mala ch. 1. Iacob dilexi Esau autem odio habui. Nonnullos mouet, ut putent. Apostolum Paulum abstulisse liberum voluntatis arbitrium, quo promeremur Deum bono pietatis, vel malo impietatis offendimus. Dicunt enim, quod ante aliqua opera seu bona seu mala duorum necdum nascentium, Deus vnum dilexerit, & aliterum odio habuerit, sed respondemus, præscientia Dei factum esse, qua nouit etiam de nondum natis, qualis quisque futurus sit. Sed ne quis dicat. Opera ergo elegit Deus in eo, quem dilexit, quamquam nondum erant, quod erant futura præsciebat. Quod si opera elegit, quomodo dicit Apostolus non ex operibus factam electionem, propterea ergo intelligendum est, opera bona, per dilectionem fieri. Dilectionem autem esse in nobis, per donum. S.S. Sicut idem Apostolus dicit. Ro. 5. Caritas Dei diffusa est in cordibus nostris per. S.S. qui datus est nobis. Non ergo quisquã gloriari dẽt ex operibus tãquã suis, quæ per donum Dei habet, cum ipsa dilectio in eo bonum operatur. Quid ergo elegit

Eod. lib.
propositio.
60.

Mille Quæstia.

Q Deus?

Deus ? Si. n. cui vult donat. S. S. per quem dilectio operatur bonum quō elegit cui donet ? Si. n. nullo merito, non est electio, equalis. n. omnes sunt ante meritū, nec pōt in reb. oīno equalib. electio nari: Sed qm̄ S. S. non datur nisi credentib. nō quidē Deus elegit opera, quæ ipse largitur cum dat. S. S. ut per charitatē bona operemur, sed tñ elegit fidem. Quapropter nisi quis credat in eum, & in accipiēdi voluntate permaneat, non accipit donū Dei. i. S. S. per quem infusa charitate bonum possit operari. Non ergo elegit Deus opera cuiusquam in p̄scentia: quæ ipse daturus est, sed fidē elegit in p̄scentia, ut quem sibi crediturum esse p̄scenti, ipsum elegerit, cui S. S. daret, ut bona operando ēt vitā æternam consequeretur. Dicit. n. idem Apostolus 1. Cor. 12. Item Deus, qui operatur oīa, & in oīb. nusq̄ aut dictū est Deus credit oīa in oīb. Quod ergo credimus nostrum est, quod aut bonum operamur illius est qui credētib. in se dat. S. S.

Sed hic aduerte, q̄ p̄mō retract. c. 23. se retract. & dicit q̄ etiā fides est inter dona Dei, ergo quod credimus nostrum nō est sicuti concludit superius, & i. 10. in retract. lib. sic concludit, utrunq; nostrum est, propter arbitrium voluntatis, & utrunque tamen datum est per spiritum fidei & charitatis. Neque enim sola charitas, sed sicut scriptum est Ephes. 6. charitas cum fide a Deo patre, & Domino nostro Iesu Christo.

Q. V. A. S. T. n. CCCXCII.

AN iudicare possimus siue crimināe, quos certo scimus malo animo delinquere.

*Eod. lib.
cap. 79.*

RESPON. Tu quis es, qui iudicas alienum inquit Paulus Ro. 14. ad hoc dicit, ut in his rebus, quæ possunt & bono animo fieri, & malo, iudicium Deo dimittamus, nec audeamus de alterius corde, quod non videmus, ferre sententiam: In his enim rebus, quæ ita comprehenduntur, ut eas bono & casto animo, non posse fieri manifestum sit, non improbatur si iudicemus; Ideo quæcunque facta ita manifestantur, ut non possit dicere. Bono animo feci, iudicanda sunt a nobis, quæcunque autem ita fiunt, ut quo animo fiant incertum sit, non sunt iudicanda, sed servanda iudicio Dei, sicut scriptum est. Quæ occulta sunt Deo. Quæ autem palam sunt vobis & filiis vestris.

Q V Æ S T. CCCXCIII.

Gratia Dei & pax Dei, quid sint?

R E S P O N. Gratia Dei est, qua nobis donantur peccata, ut reconciliemur Deo, pax autem qua reconciliamur Deo.

Epist. ad Gal. c. 1.

Sed adde ex primo retract. cap. 24. Si accipiendum est, ut tamē sciamus etiam vtrunque ad generalem Dei gratiam pertinere, quo modo in populo Dei aliud specialiter, Israel, aliud Iudas, & tamen vtrunque generaliter Israel.

Q V Æ S T. CCCXCIII.

Quis est, qui vere dici possit præuaricator.

R E S P O N. Ille præuaricator non est, qui rem veram cum conaretur destruere, & postea veram esse, ac destrui non posse cognosceret: tenuit eam, ut in ea edificetur, sed ille præuaricator est, qui cum destruxerit rem falsam, quia destrui potest, eam rursus edificat.

Eod. lib. cap. 21.

Q V Æ S T. CCCXCIV.

Ordo quid est.

R E S P O N. Ordo est a carnalibus ad spiritualia surgere, non ab spiritualibus ad carnalia cadere.

Eod. lib. cap. 3.

Q V Æ S T. CCCXCV.

Quare lex Moysi sit data antiquis patribus eum per fidem Christi venturi iustificarentur, quid opus erat lege.

R E S P O N. Quid ergo lex? Transgressionis gratia posita est, donec veniret semen cui promissum est: Superbienti igitur populo lex posita est, ut quando gratiam charitatis, nisi humiliatus accipere non posset, & sine hac gratia nullo modo præcepta legis impleret: transgressionem humiliaretur, ut quæret gratiam, nec se suis meritis adiuui fieri, quod superbum est opinaretur, ut esse non in sua potestate & viribus iustus: Sed in manu mediatoris iustificatis impium. Disposita quidem & administrata est omnis di-

Eod. lib. cap. 3.

Mille Quæsit.

Q 2 *spensatio*

spensatio veteris testamenti, sed in manu mediatoris, ut ipse liberaret a peccatis, iam per transgressionem legis coactos cōfiteri opus sibi esse gratiam & misericordiam Domini, ut sibi peccata dimitterentur & in noua vita per eum, qui pro se sanguinem sudisset recōciliarentur Deo, in istis igitur erat per transgressionem legis, confringenda superbia, qui gloriantes de patre Abraham: quasi naturalem iactabant se habere iustitiam, & merita sua in circuncisione, ceteris gentibus tanto perniciosius, quanto arrogātius præferebāt.

Q V A E S T. CCCXCVII.

Quare Apostolus ad Rom. 13. & ad Gal. 5. dicit plenitudinem charitatis consistere in sola dilectione proximi, cum Dominus dicat. Matth. 22. consistere in Dei & proximi dilectione.

*Rod. lib.
in esp. 6. 5.*

R E S P O N. Quia homines possunt mentiri de dilectione Dei, quia rariores tentationes eam probant, in dilectione autem proximi facilius conuincuntur eam non habere, dum inique cum hominibus agunt, consequēs est autem, ut qui diligit Deum ex toto corde, & ex tota anima, diligit & proximum, quia Deus, qui sic diligitur, præcipit, ut diligatur proximus, sicut nosmetipsos, ex quo clare sequitur, & nemo potest Deum diligere, nisi & proximum diligit, cum ergo alterum istorum præceptorum includat alterum, sufficit vnum commemorare, sed Paulus commemorat dilectionē proximi, quia de ipsa facilius quisque conuincitur: dicit Ioan. 1. 4. Qui enim non diligit fratrem quem videt quomodo potest Deum quem non videt diligere. Mentiebant enim quidā se Dei dilectionem habere, & de odio fraterno eam non habere conuincebantur.

Q V A E S T. CCCXCVIII.

Fornicatio quid est.

*Rod. lib.
in espofi.
cap. 5.*

R E S P O N. Fornicatio est amor a legitimo connubio solutus: & vagus expiandæ libidinis consecrando licentiam, huic opponitur charitas. Quid enim tam legitime ad fecunditatem spiritalem coniungitur, quàm anima Deo? cui quanto fixius inhærerit, tanto incorruptior, inhæret autem charitate. Rectè igitur fornicationi opponitur charitas, in qua sola est custodia castitatis.

Q V Æ S T. CCCXCIX.

Emulatio quid est.

R E S P O N. Emulatio est dolor animi, cum alius peruenit ad rem quam duo pluresve appetebant, & nisi ab vno haberi non potest. Hoc vitium sanat pax, qua id appetimus, quòd omnes, qui appetunt si assequantur, vnum in eo fiunt. *Eod. lib.*

Q V Æ S T. CCCC.

Inuidia quid est.

R E S P O N. Inuidia est dolor animi, cum indignus videtur aliquis assequi etiam quod tu non appetebas. Hoc vitium sanat mansuetudo, cum quisque ad iudicium Dei reuocans, non resistit voluntati eius, & magis ei credit rectè factum esse, quàm sibi, quod putabat indignum. *Eod. lib.*

Q V Æ S T. CCCC I.

Quomodo homo spiritualis possit a nobis cognosci.

R E S P O N. Nihil autem sic probat spiritalem virũ: quàm peccati alieni tractatio, cum liberationem eius potiusquam insultationem, potiusque auxilia, quàm conuitia meditatatur: & quãtum facultas tribuitur suscipit. *Eod. lib. cap. 6.*

INCIPIT TOMVS QVINTVS,

QVAEST. CCCCII.

*De Cini-
tate Dei.
li. 3. c. 8.*

QVARE Deus bona in hoc mundo, tribuit communiter tam malis, quam bonis.

RESPON. Bona æterna tantummodo iustis præparantur, & mala, id est cruciatus tantummodo impijs in potterũ præparantur, sed in hoc mundo. bona temporalia iustis, & iniustis fiunt communia, multi s̄ de causis, primo quia multi mali videntes hoc, quòd Deus tribuit communiter, tam ipsis, quàm bonis ipsa bona, corriguntur aliquando, & sic vt corrigantur, quidam vero non corriguntur, sed ex Dei patientia thesaurizant sibi iram in die iræ, ideo sicut patientia Dei inuitat malos, ita flagellum Dei ad patientiam erudit bonos. Secundo voluit Deus, quòd bona & mala temporalia, iustis & impijs sint communia, vt nec bona cupidius appetantur, quæ mali quoque habere cernuntur, nec mala turpiter euitentur, quibus & boni plerunque afficiuntur: Tertio vt ostēdat Deus se nolle in hoc mundo punire omne peccatum. Nam si nūc omne peccatum manifesta plecteretur pœna, nihil vltimo iudicio reseruari putaretur. Rursus si nullum peccatum nunc puniret aperte, diuinitas nulla esse prouidētia diuina crederetur, similiter in rebus secundis, si non eas Deus quibusdam petentibus euidentissima largitate concederet, non ad eum ista pertinere diceremus, itēque si omnibus eas petentibus daret, non nisi propter talia præmia, seruiendum illi esse arbitraremur, nec pios nos faceret talis seruitus, sed cupidus, potius & auarus. Vnde licet ista temporalia sint communia bonis & malis, non sequitur tamen, vt non sint ab inuicem distincti. Manet enim dissimilitudo passionum etiam in similitudine passionum, & licet sub eodem tormento non est idem virtus & vitium. Nam sicut sub vno igne aurum rutilat palea fumat, & sub eadem tribula, stipulę comminuuntur & frumenta purgantur: Ita vna eademque vis irruens bonos probat, & purificat, & malos vastat & exterminat.

QVAEST.

Q V Æ S T. CCCCIII.

Quare Deus mittit flagella, & si propter peccata, quare & boni simul flagellantur, cum non sic grauiter peccent, vt mali,

R E S P O N. Propter enim horrendam superbiam, luxuriam, & auariciam atque execrabiles iniquitates & impietates, Deus conterit terras, & populos, in quibus flagellis simul & boni cum malis flagellantur temporaliter, quia licet bonis vita malorum displiceat, & ideo cū illis non ibunt in ignem æternum: Quia tamen nō obiurgant vitia eorum cum commode & cū fructu possint, & quia venialiter peccant, ideo temporaliter cum malis flagellantur, nam pater filijs, maritus vxori, Dominus seruis, pastor subditis multa parcunt, et non obiurgant, ne eos molestant, ideo propter talia cū malis flagellantur.

*Eod. lib.
cap. 9.*

Q V Æ S T. CCCCIII.

An pompa exequiarum profit defunctis, et an sit nimis curandum de sepultura.

R E S P O N. Proinde omnia ista, idest curatio funeris, conditio sepulturæ, pompa exequiarum, magis sunt viuorum solatia, quàm subsidia mortuorum. Si aliquid prodest impio sepultura preciosa: oberit pio vilis, aut nulla: Præclaras exequias in conspectu hominum exhibuit purpurato illi diuiti, turba famulorum. Luc. 16. Sed multo clariores in conspectu domini vlceroso illi pauperi ministerium præbuit angelorum, qui eum non extulerunt in marmoreum tumulum, sed in Abrahamæ gremium sustulerunt, non tamen volumus dicere, quòd corpora nostra sint contemnenda, nec sepultura paruipendenda, et maximè apud fideles. Nam si paterna vestis & anullus tanto chariores sunt posteris, quanto erga parentes maior extitit affectus, quanto magis corpora non sunt contemnenda, quæ sunt aliquid plus, quàm vestis, quia ad ipsam naturam pertinent hominis, & quibus tanquam organis & vasis ad omnia bona opera vsus est. S. S. Nam antiqui patres procurauerunt de sepultura, & de funere, vt Gen. 23. & 25. habetur, & Tobias commendatus est a Deo, qui curam sepeliendi habebat. Et Dominus

*Eod. lib.
c. 12. &
13.*

Matth. 26. commendauit bonum opus mulieris religiosa, quod vnguētum preciosum super membra eius effuderit, atq; hoc ad eū sepeliendū fecerit, & laudatur illi, qui de cruce eius corpus acceperunt, & sepelierunt, sed hæc omnes authoritates nolunt inferre, q̄ si aliquibus fidelibus desint ista funera, ideo & in cælo desit illis quies, sed inferunt, q̄ Deo placent talia pietatis officia: & ordinauit ea ex sui prouidentia, propter fidem resurrectionis astruendā, & vt consideremus, quanta sit remuneratio pro eleemosinis quas uiuis exhibemus, si apud Deum non perit illud pietatis officium, quod defunctis exhibemus.

Q V Æ S T. CCCC V.

AN pudicitia sine castitas violetur & amittatur, violato corpore sine consensu voluntatis.

Eod. lib.
cap. 16.
& 18.

RESPON. Sit igitur in primis positum atque firmatum, virtutem qua rectè uiuitur ab animi sede membris corporis imperare sanctumque corpus v̄sū fieri sanctæ voluntatis, stante hoc supposito verissimo, sequitur quod pudicitia alicuius virginis, non polluitur: si voluntate non consentit; licet violetur corporaliter, quia ne mō polluitur nisi proprio peccato, sed libido ista & pollutio erit aliena, & non propria, si aliena ergo erit nō polluet, si verò polluet non erit aliena. Nam cum pudicitia sit virtus animi, quomodo amittitur violato tantum corpore, & non animo? utique si amitteretur, pudicitia non esset virtus animi, cum ergo nullus magnanimus, aut fortis in potestate habeat, quod de sua carne fiat, cum violentatur a superioribus viribus, sed tantum quid annuat mente vel renuat, ideo mente tantum sit pudicus, vel impudicus, ex quo non amittitur corporis sanctitas manente animi sanctitate.

Q V Æ S T. CCCC VI.

AN licitum sit se occidere, vt fugiat aliquod facinus.

Eod. lib.
c. 17. 18.
19. 20.
21. 22.
& 26.

RESPON. Si enim alicui non licet occidere quempiam etiam nocentem, cum non habeat potestatem ex aliqua lege, profecto etiam qui se occidit homicida est, & tanto sit nocentior cum se occiderit, quanto innocentior in ea causa fuit, qua se occidendū putauit. Nā iudas a dño iudicatus est, quia laqueo seipsum interemit: vnde non tñ reus Christi mortis, sed & suæ finiuit hanc vitā, sed q̄d dicemus de his, q̄ se occidunt, vt fugiant facinus? exēpli gratia,

tia, virgo aggreditur, vt violetur, & se occidit, vt non violetur. Hic duo sunt vnū certum. ſ. homicidium, quia ſe occidit. Alterū incertum, quod in mente ſtet inconcuſſa, licet corporaliter violetur, potius. n. dēt dimitti peccatū certum, quā incertum, & ideo non ei licet, vt ſe occidat, non. n. debet committere peccatum proprium, vt fugiat alienum. Quapropter illa Lucretia Romana non rite laudatur, a quibusdam, quod ſe interemit, quia oppreſſa fuit inuite a filio Tarquinij Regis, bene laudant eam qui dicunt, duo fuerunt & vnus tñ adulteriū cōmiſit, cum ipſa nō cōmiſerit, voluntate nō cōſentiente, ſed quod ſe occiderit meretur vituperiū, nunquā. n. inuenitur præceptū in libris ſanctis, vt quis debeat ſe occidere carenti, cauēdive mali alicuius cauſa, imō prohibet nos cū Exo. 20. dicit, nō occides, ſine aliquo addito, nō. n. addit proximū, ſed tñ dicit non occides, ut intelligamus, & noſ ipſos non licere occidi, nam ſi non licet contra noſ ipſos dicere falſum teſtimonium, multo magis non licebit nos occidere, nullus ergo ſupra ſe ipſum hēt poteſtatem legitimam occidendi ſe, ſine peccato, ſi a Deo non fuerit deſuper particulariter data, vt quidam de Sanſone tenent, qui ſe oppreſſit cū Philiſteis iubente latenter Spiritu S. qui p̄ illum miracula faciēbat, & quidē non ſunt laudandi, qui ſe ipſos occidunt, vt fugiant, vel quæque aſpera, vel aliena peccata, quia oſtendunt aſum infirmum, & ſe non poſſe tollere, vel duram ſui corporis ſeruitutem, vel ſtultam vulgi opinionē. Maior que animus merito dicendus eſt, qui vitam ærumnoſam magis poteſt ferre, quā fugere, & licet in ſancta eccleſia habeantur quædam ſanctæ ſeminæ, quæ ſe in flumen iecerunt, vt infectatores ſuæ pudicitie deuitarent non ſunt tamen imitandæ, quia & ſi illæ hoc fecerunt non humanitus, ſed diuinitus iuſſe fecerunt. Ideo quia Abraham voluit immolare filium, & quilibet pater debet ſic facere? Hæc eſt igitur conſuſio. Hoc dicimus, hoc aſſerimus, hoc modis omnibus approbamus, neminem ſpontaneam mortē ſibi debere inferre velut fugiendo moleſtias temporales, ne incidat in perpetuas. Neminem propter aliena peccata, ne hoc ipſo inci-
 piat habere grauiffimum proprium, quem nō polluebat alienum. Neminem propter peccata ſua præterita, propter quæ magis hac vita opus eſt, vt poſſint pœnitendo ſanari. Neminem velut deſiderio vitæ melioris, quæ poſt mortem ſperatur, quia reos ſuæ mortis, melior poſt mortem vita non ſuſcipit.

Q V Æ S T. CCCCVII.

Quid respondere debemus infidelibus cum insultant nobis, quòd Christus nō liberat nos de manibus hostium nostrorum & de multis calamitatibus.

*Eod. lib.
cap. 29.*

R E S P O N. Si infideles christianis dicant. Vbi est Deus tuus? ipsi dicant, vbi sunt Dij eorum cum talia patiuntur, pro quibus euitandis eos vel colunt, vel colendos esse contendunt? Nam ista respondet. Deus meus vbique præsens est, vbique totus, nusquam inclusus, qui possit adesse secretus, obesse non motus, ille cum me aduersis rebus exaggerat aut merita examinat, aut peccata castigat, mercedemque mihi æternam pro toleratis pie malis temporalibus seruat. Vos autem qui estis, cum quibus loqui dignum sit saltem de Dijs vestris, quantominus de Deo meo, qui terribilis est, super omnes Deos Psal. 95. quoniam omnes Dij gentium demonia. Dominus autem cælos fecit.

Q V Æ S T. CCCCVIII.

AN demones suo exemplo incitent homines ad facinora perpetranda.

*De Cinitate Dei.
lib. 2.
cap. 25.*

R E S P O N. Cum quidam videreta quodam milite proprium fratrem spoliari, qui mortuus fuerat propter bellum ciuile, noluit vindicare se, & iterum bellum ciuile suscitare suo exemplo, sed potius detestatus bella ciuilia seipsum ibi perimit, & fraterno corpori adiunxit. Et ne hoc facto viso Romani desisteret a bellis ciuilibus exhorrentes facinus, Demones in quadam campaniæ planitiæ inter se conflixerunt & pugnare visi sunt, vt suo exemplo incitarent populos ad bella ciuilia. Nam quia colebantur, vt Dij, ideo videtes Romani Deos suos inter se pugnare, non putabant malum & inter ipsos Romanos pugnare. Et sic ad bella exemplo demonum incitabantur.

Q V Æ S T. CCCCIX.

Quæ prodigia apparuerunt apud Romanos ante Christi aduentum.

R E S P O N.

R E S P O N. Nam anteaquam se aduersus Romam sociale latium, commoueret, cuncta animalia humanis vsibus subdita, canes, equi, asini, boues, & quæque alia pecora sub hominum dominio fuerant, subito efferata, domesticæ lenitatis oblita, relictis teetis, libera vagabantur, & propter rabiem quam habebant, vastabât quoscunq; inueniebât, de his etiam loquitur Orosius libro, quinto. Fuerunt & alia prodigia vt Liuius libro 23. boues loquuti sunt, & infantes nondum nati de uteris matrum clamauerunt, serpentes volauerunt, fœmine gallinæ, & viri mutauerunt sexum, formine in masculinum, & masculini in fœmininum mutauerunt, ista sunt scripta in historijs illorum gentilium, siue vera sint siue non, inferunt tamen hominibus non perniciem, sed stuporem. Dicunt, & quod pluit creta & lapides, Mare efferbuit in tantum, vt rupes exurerentur, & pices nauium soluerentur, & hoc factum fuit apud mortem æternam qui est in Sicilia, qui flâmas euomit per hiatum stadiorum. 20. Fuit etiam in Aphrica multitudo locustarum, quæ cû omnia ligna & folia & fructus cõsumpsissent deiectæ sunt in mare, nubes quadam inestimabili, quibus mortuis, & ad littus redditis corruerunt aerem, & sic maxima pestilentia orta est.

De Ciuitate Dei.
li. 3. c. 23
& c. 31.

Q V Æ S T. CCCCX.

Regna quid sunt sine iustitia?

R E S P O N. Remota itaque iustitia quid sunt regna, nisi magna latrocinia? Quia & ipsa latrocinia, quid sunt nisi parua regna. Manus etenim ipsa hominum, cum imperio principis regitur, pacto societatis astringitur, placiti lege præda diuiditur. Hoc malum si in tantum perditorum hominum accessibus crescit, vt & loca teneat, sedes constituat, ciuitates occupet, populos subiuguet, euidentius nomen regni assumit, quod etiam in manifesto confert, non adempta cupiditas, sed addita impunitas: elegâter enim & veraciter illi Alexandro Magno, quidam comprehensus pirata respondit. Nam cum idem rex hominem interrogasset, quid ei videretur vt mare haberet infestum? ille libera cõtumacia quid tibi inquit vt orbem terrarum? Sed quia id ego exiguo nauigio facio, latro vocor, quia tu magna classe, imperator.

De Ciuitate Dei.
lib. 4. c. 4

Q V Æ S T. CCCCXI.

AN congruat bonis latius velle regnare & sic bellare, vt regna aquirant.

Eod. lib. cap. 15. *33. li. 5. cap. 19.* **R**ESPON. Malis bellare, vt dilatent regna videtur fœcilitas, bonis autem tantum necessitas: nam si finitimi, & cōfinantes sint quieti & aliqua iustitia freti, & non iniuriosi, non congruit bonis bellare, quia maior fœlicitas est, habere vicinum concordem, quam vicinum malum subiugare bellantem, cum autem finitimi sint mali inquieti, & iniuriosi, tunc congruit & bonis bellare, vt subdantur eorum dominio mali vicini, quia peius esset vt iniuriosi iustioribus dominarentur, & ita non tantum dicitur necessitas apud bonos, sed & non incongruè dicitur fœlicitas, Regna autem ipsa terrena bonis & malis a Deo dantur. Et fortuitu non dantur, quia Deus non est fortuna, sed Deus verus. Sed pro rerum ordine ac tēpore occulto nobis, notissimo sibi, cui tamen ordini temporum non subditus seruit, sed eum ipse tamquam dominus regit, moderatorque disponit. Fœlicitatem vero non dat nisi bonis. Hanc subditi possunt habere & non habere ita & regnantes. Quę tamen plena in ca vita erit, vbi nemo seruiet vlli. Et ideo regna terrena & bonis ab illo dantur, & etiam malis, ne eius cultores adhuc in pro-uectu animi paruuli, hæc ab eo munera, quasi magnum aliquid cōcupiscant, & hoc est sacramentum veteris testamenti vbi occultum erat nouum, quod illic promissa & dona terrena sunt intelligentibus & tunc spiritualibus quamuis nondum in manifestatione prædicantibus, & quę illis temporalibus rebus significaretur æternitas, & in quibus Dei donis esset vera fœlicitas.

Q V Æ S T. CCCCXII.

De Ciuitate Dei. lib. 5. c. 12. & 7. **F**atum quid sit. Et an sub fato stent homines in suis actionibus. **R**ESPON. Nam fatum dicunt homines vñtata loquendi consuetudine, vim esse positionis syderum, qualis est quando quis nascitur, siue concipitur, quod aliqui alienant a Dei voluntate, aliqui ex illa etiam pendere confirmant, sed illi, qui sine Dei voluntate decernere opinantur sydera, quid agamus, vel quid bonorum habeamus, malorum ve patiamur, ab auribus omnium

nium repellendi sunt, non solum eorum, qui veram religionem tenent. Sed qui Deorum qualiumcunque licet falsorum, volunt esse cultores. Hæc enim opinio quid agit aliud, nisi vt nullus omnino colatur, aut rogetur Deus?

Et ideo melius est adherendum Hippocrati medico, quàm Possidonio stoico astrologo. Hippocrates iudicauit duos fratres (qui simul egrotare ceperunt, & simul ingrauescebat morbus vtrisque, & insimul alleuiabatur) geminos esse. Et ideo ex similima temperie valetudinis, cum concepti essent simul ex parentibus, taliter affectis dum concumberent, & nutriti eisdem cibus & in eadem domo, vbi aerem, & loci positionem, & vim aquarum, plurimum valere ad corpus, vel bene vel male accipiendum medicina testatur, eisdem etiam exercitationibus assuefacti, tam similia corpora gererent, vt etiam ad egrotandum vno tempore eisdemque causis similiter moueretur, Possidonium vero iudicauit, eos sic affectos, quia nati essent & concepti sub eadem constellatione siderum, quod potest esse falsum, cum videmus multa animalia diuersa esse licet sint nata eodem temporis momento & sub eadem constellatione. Nouimus etiam geminos, non solum actus & peregrinationes habere diuersas, verum etiam dispares egritudines perpeti. De qua re facillimam quantum mihi videtur rationem redderet Hippocrates. Diuersis alimentis, & exercitationibus, quæ non de corporis temperatione sed de animi voluntate veniunt, dissimiles eis accidere potuisse valetudines. Et hic mirum esset si Possidonium vel alius astrologus posset hic inuenire quid diceret, si nollet imperitorum mentibus in eis quas nesciunt rebus illudere: in hac igitur causa, multo est acceptabilior coniectura medicinalis quàm astrologica. His itaque consideratis, non immerito creditur cum astrologi multa vera mirabiliter respondent, occulto instinctu fieri spirituum, non bonorum, quorum cura est has falsas, & noxias opiniones de astralibus fatis inferere humanis mentibus atque firmare, non horoscopi notati, & inspecti aliqua arte, quæ nulla est.

Q V Æ S T. CCCCXIII.

AN detur in Deo præscientia & in homine libera voluntas. *Eod. lib. c. 9. & c.*
 RESPOND. Nos contra Ciceronem & quosdam alios philosophos confitemur voluntatem summamque potestatem ac præscientiam *10.*

scientiâ Dei. Nec timemus, ne ideo voluntate nō faciarius, qđ voluntate facimus, qđ id nos facturos Deus p̄sciuit cuius p̄sciētia falli nō pōt, Quod Cicero timuit vt oppugnaret p̄scientiâ, & stoici, vt nō oīa necessitate fieri dicerent, quamuis omnia fato fieri contēderent. Cicero sic dicebat, si in p̄scientia sunt omnia futura, hoc ordine venient, quo ventura esse p̄scita sunt, & si hoc ordine venient, certus est, ordo rerum, p̄scienti Deo, & si certus est ordo rerum, certus est & ordo causarum. Non enim aliquid fieri potest, quod non aliqua efficiens causa p̄cesserit. Si autem certus est ordo causarum quo fit omne quod fit, fato inquit fiunt omnia, quæ fiunt, quōd si ita est, nihil est in nostra potestate, nullumque est arbitrium voluntatis. Quod si concedimus, inquit omnis humana vita subvertitur, frustra leges dantur frustra obiurgationes, laudes, vituperationes, exhortationes adhiberentur neque vlla iustitia, bonis p̄mia, & malis supplicia constituta sunt. Hęc ergo ne consentiantur indigna & absurda, nō vult esse p̄scientiam futurorum, & sic Cicero coarctat animū religiosum, vt vnum eligat e duobus, aut aliquid esse in nostra voluntate, aut esse p̄sciētiā futurorū, quoniam vtrunque arbitratur esse non posse, sed si alterum constituitur, alterum tolli, si elegerimus p̄scientiam futurorum, tollit voluntatis arbitrium, si elegerimus voluntatis arbitrium, tollit p̄scientiam, ipse autem vt vir doctus, ex his duobus elegit voluntatis arbitrium. Quod vt confirmaretur, negavit p̄scientiam futurorum atque ita dum vult facere liberos, facit sacrilegos. Nos autem aduersus istos sacrilegos, atque impios, & Deum dicimus omnia scire antequam fiant, & voluntate nos facere, quidquid a nobis, non nisi volentibus fieri sentimus & nouimus, omnia vero fato fieri non dicimus, immo nulla fato fieri dicimus, vt ponitur in constitutione siderum, ordinem autem causarum, vbi volūtas Dei plurimum potest, neque negamus, neque fati vocabulo nuncupamus, nisi forte vt fatum a fando id est loquendo dicimus. Non est autem consequens, vt si Deo certus est omnium ordo causarum, quod nihil sit in nostræ voluntatis arbitrio. Et ipse quippe voluntates nostræ in ordine causarum sunt, qui certus est Deo eiusque p̄scientia continetur, quoniam & humanæ voluntates humanorum operum causæ sunt, & sic qui p̄scit omnes rerum causas p̄scit & nostrorum operum causas. Ad contradicendum vero Cicero-
ni, sufficit vnum suum dictum, nam dixit superius, quod aliquid

non potest fieri nisi causa efficiens præcesserit. Sed hoc dictum quid eum adjuat? Sed non omnem causam esse fatalem: quia est causa fortuita, est naturalis, est voluntaria; sufficit quia omne quod fit, non nisi causa precedente constiterit, nam causæ quæ fortuitæ dicuntur, unde etiam fortuna nomen accepit, non dicimus, quod siat nulle, sed tantum latentes, easque damus, vel Dei veti, vel quocumlibet spiritu voluntati, ipsasque naturales, nequaquam ab illius voluntate seungimus, qui est author omnisque conditor naturæ, causæ vero voluntariæ, aut Dei sunt, aut Angelorum bonorum vel malorum, aut hominum, ac per hoc colligitur, non esse causas efficientes omnium quæ fiunt, nisi voluntarias illius nature, s. quæ spiritus vite est spiritus vite. Deus est, qui vivificat oia in voluntate Dei est summa potestas, qui creatorum spirituum bonas voluntates, adjuvat, malas iudicat, omnes ordinat, & quibusdam tribuit potestatem, quibusdam non tribuit. Sicut enim omnium naturarum creator est, ita omnium potestatum dator & non voluntatum. Male quippe voluntates ab illo non sunt, quoniam contra naturam sunt, quæ ab illo est: Corpora igitur magis subiacent voluntatibus, quædam nostris, id est omnium animalium mortalium, & magis hominum quam bestiarum, quædam vero Angelorum, sed omnia maxime Dei voluntati subiecta sunt, cui etiam voluntates omnes subijciuntur, quia non habent potestatem, nisi quam ille concedit.

Inter ergo causas efficientes, solus Deus est causa quæ facit, & non fit. Aliæ vero causæ faciunt quidem, sed & fiunt, ut omnes creaturæ spiritus & maxime rationales, corporales autem causæ, quæ magis fiunt quam faciunt, non sunt inter causas efficientes adnumerandæ, quoniam hoc possunt, quod ex ipsis faciunt spirituum voluntates. Quomodo igitur ordo causarum, qui præscienti certus est Deo id efficit ut nihil sit in nostra voluntate, cum in ipso causarum ordine magnum habeat locum nostræ voluntates?

Contendat cicero cum his, qui dicunt hunc causarum ordinem esse fatalem, & non nobiscum, qui hoc negamus. Quod vero neget ordinem omnium causarum esse certissimum & Dei præscientiæ notissimum plus eum quam stotici detestamur. Aut ergo Deum esse negat, Aut confitetur esse: si negat, non est audiendus: Si confitetur & postmodum dicit quod non est futurorum præsciens, est ac si negaret Deum esse. Quia qui non est omnium futurorum præsciens non est Deus.

Quapropter

Quapropter dico, quod Deus creauit voluntates nostras liberas, quæ ideo liberæ sunt, quia ille voluit, & vtrumlibet possunt facere ex contrarijs. Aliud tamen facturæ non sunt, quam quod Deus præsciuit, quia aliud haud dubitè, nunq̃ facient, tam & si possunt: Certū est, enim fieri pleraq̃; posse quæ nunq̃ fient, itares futuræ nō manant ex Dei scientia, sed scientia Dei potius ex illis, quæ tamen futuræ non sunt Deo, in quo est error multorum, sed præsentēs, ideo non recte dicitur Deum eas præscire nisi relatu, eum sint præsentēs, sed rectius dicitur eas scire videre cernere. Quod si indignum videtur a rebus caducis scientiam Dei generari. Dicamus a prouidentia voluntateque Dei, cognitionem eius proficisci, voluntate statuere quod futurum sit: scientiam, quid voluntas statuerit nosse, Origenes super Genesim ait. Quod futurum est causa esse cur id euenturum præuiderit Deus, itaque non id fieri quia præscitur, potius contra, præsciri quia futurum est. Nec ideo volūtas nostra dominatur aliqua necessitate vt faciat quod nolit, stat enim quod aliquid necesse sit, vt sit. Et tamen, non coacte fit, sed libere. Nam nec esse est, Deum semper viuere. Et tamen non coacte dicimus eum viuere, & contra suam voluntatem, & potestatem: ideo in proposito dico, q̃ licet illa sint futura quæ Deus præscinit non tamē hoc tollit libertatem nostram. Non enim ille homo peccat, quia Deus illum peccaturum præsciuit, immo ideo nō dubitatur ipsum peccare cum peccat, quia ille cuius præscientia falli non potest, nō fatum, non fortunam, non aliquid aliud, sed ipsum peccaturum esse præsciuit, qui si nolit omnino non peccat, sed si peccare noluerit, etiam hoc ille præsciuit.

Q V Æ S T. CCCCXIII.

Quare Imperium Romanum tempore illorum gentilium Romanorum sic Deus dilatauit.

Eod. lib.
cap. 12.
¶ 15.

RESPON. Nam cum diu fuissent regna orientis illustria, voluit Deus, & occidentale fieri quod tempore esset posterius, sed imperij magnitudine & latitudine illustrius, idque talibus potissimū concessit hominibus, ad domanda grauiā mala multarum gentiū, qui causa honoris, laudis, & glorię, consulerent patrię, in qua ipsam gloriam requirebant, salutemque eius, saluti suę præponere, non dubitarent, pro isto vno vitio, idest amore laudis, pecunię cupiditatem,

piditatem & multa alia vitia comprimentes Romani attendebāt ad laudem propriam, ita vt pro laude non timerent, nec mortem, nec amissionem diuitiarum & abstulebant a se multa vitia pro cōsequenda laude, Deus igitur suscitauit eos, licet haberent vitium vanæ gloriæ, vt per eos comprimeret eos, qui plura vitia habebant, & vt daret mercedem temporalem ipsis, cum multis vitijs pro acquirenda virtute resisterent. Merces æterna non eis conueniebat, cum tales virtutes non pro Dei honore, sed pro propria laude operarentur, nihil enim Deus relinquit irremuneratum.

Q V Æ S T. [CCCCXV.

AN vitium vanæ gloriæ sit Christianis valde detestandum.

R E S P O N. Huic enim cupiditati gloriæ propriæ melius resistitur sine dubitatione, quæcedit. Tanto enim quisque est Deo similior, quanto ab hac immunditia mundior. Tam enim est hoc vitium inimicum piæ fidei, si maior in corde sit cupiditas gloriæ, quæ Dei timor vel amor, vt dominus diceret. Quomodo potestis credere gloriam ab inuicem expectantes, & gloriam quæ a solo Deo est, non quærentes. Item de quibusdam, qui in eum crediderant, & verebantur palam confiteri, ait Euangelista, dilexerunt gloriam hominum magis, quam Dei.

*Eod. li. 5
cap. 14.*

Ioan. 5.

Ioan. 12

Q V Æ S T. CCCCXVI.

AN ex iudicio Dei prolongentur, siue breuientur bella in mundo.

R E S P O N. Occultis causis & si non iniustis deus disponit regna, sic etiam tempora ipsa bellorum, sicut in eius arbitrio est iustoque iudicio, & misericordia, vel atterere, vel consolari genus humanum, vt alia citius, alia tardius finiantur, bellum piratarum a Pompeio, bellum punicum tertium a Scipione, incredibili celeritate, & temporis breuitate confecta sunt, bellum vero punicum secundum per annos 18. durauit, bellum punicum primum per 23. annos peractum est, bellum Mytridaticum per 40. annos, bellum sanniticum annis tractum est ferme. 50.

*Eod. li. 5
c. 21. 22*

Eod. lib. cap. 24. **V**Nde Imperatores & domini christiani sælices esse dicantur. **R E S P O N.** Neque enim christianos quosdam Imperatores ideo sælices dicimus, quia vel diutius imperarunt, vel imperantes filios, morte placida reliquerunt, vel hostes reipublice domuerunt, vel inimicos ciues aduersus se insurgentes, & cauere & opprimere poterunt, nam & hæc apud infideles Imperatores inueniuntur, sed sælices eos dicimus, si iuste imperant, si apud se laudantes non extolluntur, si suam potestatem ad Dei cultum maxime dilatandum maiestati eius famulam faciunt: Si Deum timent, diligunt, colunt, si plus amant regnum cæleste, quàm terrenum, si tardius vindicant, facile ignoscunt, si eandem vindictam pro necessitate regendæ, tuendæque reipublicæ, non pro saturandis inimicitarum odijs exerunt, si eandem veniam, non ad impunitatem iniquitatis, sed ad spem correctionis indulgent, si quid asperere coguntur plerumque decernere, misericordiæ lenitate & beneficiorum largitate compensant; Si luxuria tanto est eis castigatio, quanto posset esse liberior, si malunt cupiditatibus prauis imperare, quàm quibuslibet gentibus, & si hæc omnia faciunt, non propter ardorem inanis gloriæ, sed propter charitatem sælicitatis æternæ. si pro suis peccatis, humilitatis, & miserationis & orationis sacrificium Deo suo vero immolare non negligunt. Tales christianos Imperatores dicimus esse sælices, interim spe: postea re ipsa futuros, cum id quod expectamus aduenerit.

De Cinitate Dei. lib. 7. c. 32. **Q**Vare Iudæi sic per gentes sint sparsi? **R E S P O N.** Sparsa enim est illa gens hebræa per cunctas gentes propter testimonium: scripturarum, id est ut scripturas suas per totum orbe spargerent, quibus tam aperte quæ in Christo sequuta sunt, erant prædicta, ut nemo eas legat, qui si Christi acta totamque eius vitam cognoscat, dubitare possit, quin ille ipse sit, de quo illa præcinnuntur.

AN Prophetæ intelligant omnia, quæ prædicunt.

R E S P O N.

RESPON. Populus hebræus in vnam quandam rempublicā congregatus est, vbi per quosdam scientes, per quosdam nesciētes, id quod ex aduentu Christi vsque nunc & deinceps agitur, prænuntiaretur esse venturum.

Eod. lib.
cap. 2.

Hic expositor Viues sic inquit, q̄ prophetæ non omnes sua vaticinia intelligebant, nec qui intelligebant, omnia intelligebant. Nō enim ex se loquebantur, sed ex superiore Dei afflatu, cuius consilia, non omnia erant eis manifesta. Vtebaturque Deus illis, non velut consultis futurorum, sed instrumentis, quibus hoīes alloqueretur: & si negandū non est summā visionū, hoc est id quo prophetiæ oēs refererētur, esse illis a deo patefactū, puta de Melsya venturo.

Non dum enim est finis prophetiarum, & quamquam summatum absoluebatur in Christo; nihilominus tamen ex eo quædā nascuntur, ad quæ prophetarum oracula quædam peculiariter spectant, quale est illud nō apud vnum prophetam de reliquijs Israel quæ omnes in fine seculi seruabuntur.

Q V A E S T. CCCCXX.

HYDROMANTIA siue necromantia, & huiusmodi incantationibus siue ludificationibus demōnum similia, a quibus ad nos allata fuerunt. Et quot de talibus inueniuntur.

RESPON. Numa Pompilius Hydromantiam facere compulsus est, vt in aqua videret imagines Deorum, vel potius ludificationes demonum a quibus audiret, quid in sacris constituere atque obseruare deberet. Et hoc genus diuinationis, Varro dicit a Persis allatum, quo & ipsum Numam, & postea Pythagoram philosophū, vsū fuisse commemorat, vbi adhibito sanguine etiā inferos perhiberit suscitari. Quod genus diuinationis hydromantia siue necromantia dicitur, vbi videntur mortui diuinare.

Eod. lib.
cap. 35.

Hic expositor Viues multa genera talium diuinationum commemorat. Nam diuinatio vel ex terra petebatur, & dicitur geomantia, vel ex igne & pyromantia vel ignispicina dicitur, vel ex fumo, quæ capnomantia dicitur, vel ex auibus quæ auguria, vel extis, quæ aruspicina in qua multum ethusci valuerunt, vel ex cribo, quæ coscinomantia, vel ex securibus, quæ axinomantia, vel ex herbis, quæ heronomanantia sagarum id est incantatricum ars est, vel ex mortuis necromantia, seu necyomantia, vel ex astris, quæ astronomia in

Mille Quæsitæ.

R 2 qua

qua qui peritissimi dicuntur Caldei etiam si in Caldea non sint nati, vel ex sortibus ceromantia, vel ex manuū lineamētis, quę chiro-
mantia, vel ex facie ipsa & filo totius corporis, quę physiogno-
mia vel ex piscibus, quę ichthiomantia, quę obiecta est Apuleio,
vel ex palpitātionē oculorum, quę foliatio, & palmicum auguriū,
tum somniorum coniecturę, & oīa quę latissime patebāt ad visā, &
audita, in quib. erant & fulgura & fulgetre, mōstra voces, sternuta
menta. Et sic mille artes euocandorum demonum, quas satius est
nec nominari quidē, sed loquamur de hydromantia, quę ab Au-
gustino nominata est: hęc enim non sit vno modo, & simpliciter,
sed multis modis. Nam aliquando imponitur aqua in ampulla
vitrea & a puero inspicitur. Et dicitur gastronomantia a tumore
& ventri cositate ampullę. Aliquando infunditur aqua in pe-
luim & dicitur lecanomantia. Et demones tunc in fundo aque fa-
ciunt sonitum leuem, & exilem. Et videntur reperere, vt quasi sonus
ille percipi vix possit, vt eorum mendacia non possint deprehen-
di, sed tantum quidquid euenerit putentur dixisse. Aliquando in
spectabant in fontibus, indeque imaginibus oblati videre sibi fu-
tura videbantur.

Q V Æ S T. CCCXXI.

Quot genera philosophorum litterarum gręcarum inueniun-
tur & eorum auctores, qui fuerunt.

*De Ciu-
tate Dei.
lib. 8. c. 2
3. 4. 9. et
11.*

R E S P O N. Quantum enim attinet ad litteras gręcas, quę lin-
gua inter cęteras gentium clarior habetur, duo genera philoso-
phorum tradantur, vnum italicum ex ea parte italię, quę quondā
magna gręcia nuncupata est. Alterum ionicum in eis terris, vbi &
nunc gręcia nuncupatur, Italicum genus auctorem habuit pytago-
ram Samium a quo etiam ferūt ipsum philosophię nomē, exortū.
Nam cum antea sapientes appellarentur, qui modo quodam lau-
dabilis vitę alijs p̄stare videbantur, iste interrogatus, quid profite-
retur, philosophum se esse respondit, id est studiosum, vel amato-
rem sapientię, quoniam sapientem profiteri arrogantissimū vide-
bat. Ionici vero generis princeps fuit Thales milesius, vnus illorū,
septē q̄ appellati sunt sapiētes. Hic auditorē habuit Anaximādrū.
Anaximāder Anaximenē. Anaximines Anaxagorā Anaxagoras Ar-
chelaum. Archelaus Socratem, qui fuit primus qui vniuersam phi-
losophiam, ad corrigendos mores, & componendos flexit, cum
omnes

omnes ante illum magis naturalibus rebus perscrutandis operam maximam impenderint, huius auditor fuit Plato, qui omnes prædecessores superavit ingenio, & doctrina, & ipse partitus est Philosophiam, in naturalem, moralem, & rationalem, sui prædecessores aut tantum naturales erant, aut tantum morales. Ipse vero & Philosophus naturalis & moralis, & rationalis fuit, & ad veritatē fidei Christianæ propius accessit, quia finem boni posuit esse in virtutē vivere, & ei soli euenire posse, qui notitiam Dei habeat, & imitatio nē, nec esse aliam ob causam beatū, ideoq; nō dubitat, hoc esse Philosophari, amare Deū, cuius natura sit incorporealis, vnde vtiq; colligitur, tunc fore beatum studiosum sapientiæ: id enim est Philosophus, cum Deo frui cœperit: Et hanc intelligentiā putamus Platonem habuisse altero duorum modorū, vel ex illuminatione Dei, siue manifestatione, secundum quod dicit Apostolus. Quod notū est Dei manifestū est in illis Deus enim illis manifestatur, aut quia legit, vel audiuit libros Moyse, vbi tractatur de esse incommutabili Dei, cum dicit ego sum, qui sum.

Rom. 1.

Q V Æ S T. CCCCXXIII.

AN demones antecellant homines bonos & pios, eo quia tenēt locum ipsis hominibus superiorem. Nam Dij in cælo demones in aere homines in terra habitant.

R E S P O N. Nullus animus veraciter religiosus arbitretur demones seipso esse meliores, eo quia tenent locum superiorem, & quia habeant corpora meliora, videlicet aerea secundum Platonicos, non sic spissā, vt nubes, sed clariora aëre, vt oculis nostris sint inuisibilia; nam si propter locum essent meliores, sequeretur, quod & aues, quæ in aere volitant, & tenent superiorem locum nobis, q̄ hominibus præponerentur, & hoc est absurdissimum, si etiam propter corpora potiora, quia sunt velociores essent meliores, sequeretur, q̄ & multa animalia bruta antecellerent homines cum eos vincent & acrimonia sensuum, & motu facillimo, atque celerrimo & vallentia virium, & annosissima firmitatē corporum. Quis hominum videndo æquabitur Aquilis, & Vulturibus? Quis odorando canibus? Quis velocitate leporibus, ceruis, auib; omnib;. Quis multum valendo Leonibus, & Elephantibus? Quis diu viuendo serpentibus, qui etiam deposita tunica, senectutē deponere, atq; in iuuentū redire perhibentur, sed sicut his omnibus ratiocinādo

Eod. lib.
cap. 15.

Mille Quæsit.

R 3 & in-

& intelligendo, meliores sumus, ita etiam demonibus bene atque honeste viuendo meliores esse debemus, ob hoc enim & prouidentia diuina eis, quibus nos constat esse potiores, data sunt quædam potiora corporum munera: ut illud quo eis præeminemus, etiam isto modo nobis commendaretur multo maiore cura excolendum esse, quam corpus, ipsamque excellentiam corporalem, quam demones habere nossemus, præ bonitate vitæ qua illis anteponimur, contemnere disceremus, habituri & nos immortalitatem corporum, non quam suppliciorum æternitas torqueat, sed quam puritas præcedat animorum.

Q V A E S T. CCCCXXIII.

AN demones sint internuncij inter Angelos & homines, ut per ipsos homines acquirant beneuolentiam, siue displicentiã cum Angelis, tanquam nostri mediatores inter nos & Angelos.

*Eod. lib.
cap. 24.
& 25.*

RESPON. His enim demonibus, sancti Angeli cœlestis habitationis, siue sedes, siue dominationes, siue principatus, siue potestates, amici esse omnino non possunt, a quibus tam longe absunt animi affectione, quàm longe absunt a virtutibus vitia, & a bonitate malitia: & ideo cum non sit amicitia inter eos, nec demones sunt internuncij, nec interpretes inter homines & Angelos, propter suos pessimos, ac turpissimos mores. Et ideo si ad beneuolentiam Angelorum venire volumus, nõ per mediocritatem demonum, veniendum est, sed per bonæ voluntatis similitudinem, qua cū illis sumus, & cum illis viuimus, & cum illis Deum quem colunt: colimus, & si eos carnalibus oculis videre non possumus, ex quo dicimus, quòd malè viuendo seiungimur ab illis, & non quia corporaliter habitamus in terra, & bene viuendo coniungimur illis.

Q V A E S T. CCCCXXIIII.

Quem honorem sanctis martyribus Christiani veri impendunt? **R**ESPON. Non enim nos Christiani, sanctis martyribus, templa, sacerdotia sacra, & sacrificia constituimus, tanquam Deo, quoniam non ipsi, sed Deus eorum nobis est Deus. Honoramus tamē memorias eorum, tanquam sanctorum hominum Dei, qui vsque ad mortem suorum corporum, pro veritate certarunt, ut vera religio

*Eod. lib.
cap. 27.*

religio innotesceret falsis religionibus fictisque conuictis. Numquam enim auditum est, quod cum nostri sacerdotes offerunt sacrificia, quod dicant. Offero tibi sacrificium, Petre vel Paule, vel Cypriane, cum apud eorum memorias offeratur Deo, qui & homines & martyres eos fecit, & sanctis suis Angelis caelesti honore sociavit, ut ea celebritate, & Deo vero de victorijs illorum gratias agamus, & nos ad imitationem talium coronarum, atque palmarum eodem inuocato in auxilium, ex eorum memorie renouatione adhortemur. Quaecunque igitur adhibentur religiosorum obsequia in martyrum locis ornamenta sunt memoriarum non sacra, vel sacrificia mortuorum tanquam Deorum, quia vni Deo tantum est licitum sacrificare.

Q V A E S T. CCCCXXV.

AN perturbationes, siue passiones, siue affectiones, quae in animo hominum solent accidere, cum eis aliquid occurrit letum vel triste, cadant in sapientem, vel non.

R E S P O N. Fuerunt duae opiniones vna Platonicorum, altera Stoicorum. Platonici dixerunt, & etiam Peripatetici, quod passiones tales possunt in sapientem cadere, sed sapiens tenet eas rationi subiectas, & mens eis dominatur, & redigit eas, ad modum necessarium: Stoici vero nolunt vlllo modo tales affectiones in sapientem cadere, adeo quod si quis turbatur, vel aliquo timore concutitur, non possit dici sapiens. Atque isti Philosophi contrarian tur potius verbis, quam re ipsa, quod manifestatur ex tali exemplo, nam Aulus Gellius narrat, se nauigasse cum quodam Philosopho Stoico, sed eum accidisset turbationem maximam maris concitari, Philosophus ille vi timoris expalluit, sed sedata postmodum tempestate Aulus Gellius gratia discendi interrogauit ipsum Philosophum quare nam illa ratio esset pauoris sui? At Philosophus traxit de Sarcinula sua, Stoici epicteti librum, in quo erant scripta, quae conueniebant decretis Zenonis & Chrisippi principum Stoicorum, in eo libro erat, quod Stoici volunt, quod animi visa, quae appellatur phantasias, nec in potestate est vtrum & quando incidant animo, cum veniant ex terribilibus rebus, necesse est etiam sapientis animum moneant: ita ut paulisper, vel pauescat metu, vel tristitia contrahatur: tanquam his passionibus preuenientibus mentis & rationis offi-

De Ciuitate Dei. lib. 9. c. 4 & 5.

cium: nec ideo tamen in mente fieri opinionem mali, nec appro-
 bari ista. eisque consentiri, ex quo ponunt differentiam inter stul-
 tum & sapientē, stultus animo & mente consentit & cedit his pas-
 sionibus, sapiens vero, quamuis ab eis concutiatur, & necessitatē pa-
 tiatur, retinet tamen mentis sententiam stabilem & inconcussam,
 unde qui bene considerat istorū opiniones quasi inter se nihil disse-
 runt cum utriusque mentem rationemque sapientis ab earum domi-
 natione defendunt, nostra vero christiana eruditio, ipsam mentem
 subijcit regendam & iuandā, menti que passiones ita moderan-
 das, atque frenandas, ut in usum iustitiæ conuertantur. Denique in
 disciplina Christiana, non tam quaeritur, utrum pius animus irasca-
 tur: sed quare irascatur: nec utrum sit tristis: sed unde sit tristis: nec
 utrum timeat, sed quid timeat: Irasci enim peccanti, ut corrigatur,
 contristari pro afflictō, ut liberetur, timere periclitanti ne pereat ne
 scio utrum quisquam sana consideratione reprehendat.

Q V Æ S T. CCCCXXVI. A

Eod. lib. cap. 5. **M**isericordia quid sit inuestigatur.
 RESPON. Quid est autem misericordia, nisi alienæ mi-
 seriae quædam in nostro corde compassio, qua utique si possimus,
 subuenire compellimur. Seruit autem motus iste rationi, quando
 ita præbetur misericordia, ut iustitia conseruetur, siue cum indigē-
 ti tribuitur, siue quum ignoscitur peccanti.

Q V Æ S T. CCCCXXVII.

Eod. lib. **A**N Angelis conueniant istę animi passiones, & si non re, saltē
 ex genere loquutionis.

RESPON. Sancti enim Angeli, quum & sine ira puniāt, quos
 accipiunt eterna Dei lege puniendos, & miseris, sine miserię com-
 passione subueniant, & periclitantibus eis, quos diligūt, sine timore
 opitulentur, tamen istarum nomina passionum consuetudine lo-
 cutionis humanæ, etiam in eos vsurpantur, propter quandam ope-
 rum similitudinem, non propter affectionum infirmitatem, sicut
 ipse Deus secundum scripturas irascitur, nec tamen vlla passione
 turbatur. Hoc enim verbum vindictę vsurpauit effectus, non illius
 turbulentus affectus.

QVÆST. CCCXXVIII.

Quid & quantum demones cognouerunt de Christo, & in quo differat scientia eorum a scientia sanctorum Angelorum.

RESPON. Ipsi autem demones etiam hoc ita sciunt, ut eidem domino infirmitate carnis induto dixerint. Quid nobis & tibi Iesu Nazarene, Venisti ante tempus perdere nos? Unde dicimus, quod tantum eis innotuit de Christo, quantum ipse voluit, tantum autem voluit, quantum oportuit, sed sic innotuit non sicut Angelis sanctis, qui perfruuntur participata eius eternitate secundum id quod Dei verbum est, sed sicut eis terrendis innotescendum fuit, ex quo tyrannica potestate fuerat liberaturus predestinatos, innotuit ergo demonibus, non per id quod est vita eterna, & lumen incommutabile, quod illuminat pios, id est secundum quod est Dei verbum cui viuendo per fidem, quæ in illo est corda mundantur, sed per quædam temporalia sue virtutis effecta, & occultatissimi signa presentie, quæ Angelicis sensibus, etiam malignorum spirituum, potius quam infirmitati hominum, possent esse conspicua. Denique quando ea paululum suppressenda iudicauit, & aliquanto altius latuit: Dubitauit de illo demonum princeps, eumque tentauit, an Christus esset explorans, quantum se tentati ipse permisit, ut hominem quem gerebat, ad nostre imitationis exemplum temperaret, & ex his quæ diximus facile dignoscitur differentia inter scientiam Angelorum & demonum, nam sancti Angeli cognoscunt in verbo causas rerum mutabilium, & temporalium, principales quidem causas conspiciunt in verbo, per quod factus est mundus, quibus causis quædam probatur, quædam reprobantur, & cuncta ordinantur, & ideo, nunquam falluntur, demones vero non eternas temporum causas & quodammodo Cardinales in Dei sapientia contemplantur, sed quorundam signorum nobis occultorum, maiore experientia, multo plura quam homines futura perspiciunt. Dispositiones quoque suas aliquando preñuntiant, & ideo sepe falluntur, quia coniectant ista mutabilia, mutabilibus causis, quod sancti Angeli non faciunt, cum ipsi æternis causis & certissimis & immutabilibus Dei legibus in verbo visis preñuntiant.

Q V Æ S T. CCCCXXIX.

AN Platonici teneant beatitudinem esse soli verò Deo inherere, sicuti nos Christiani tenemus.

De Cimitate Dei. lib. 10. ca. 2. 3.

RESPON. Non est nobis vllus cõlictus cum philosophis Platonici de obiecto beatitudinis, nam Plotinus explanãs sentium Platonis asserit animam nostram non aliunde esse beatam quam obiecto quodam luminis intelligibili, quod Deus est, quod lumen ipsa anima non est, sed ab ipso est credita, ita & nos dicimus, quod bonum nostrum de cuius fine inter multos philosophos est magna controuersia, nullum aliud est, quam illi coherere, & in hoc mundo eam ex toto corde & tota anima & tota mente diligere, vt post hanc vitam, adhaeremus Deo, & eo fruamur vt beati simus. Licet nobiscum hoc senserint, tamen adorauerunt creaturam, & ei sacrificauerunt, quia cum cognouissent Deum non sicut Deum glorificauerunt.

Q V Æ S T. CCCCXXX.

AN vni soli Deo sit sacrificandum, & quò fine vult sibi Deus fieri sacrificia.

Eod. lib. cap. 4. 5. 6. 7.

RESPON. Quis vnquam sacrificandum censuit, nisi ei quẽ Deum, aut sciuit, aut putauit, aut finxit? Quam porro antiquis sit in sacrificando Dei cultus, Duo illi fratres Cayn, & Abel, satis indicant, quorum maioris Deus reprobauit sacrificium, minoris aspexit. Et non est credendum, quod Deus requirat sibi sacrificari, quia his rebus corporalibus indigeat. Non enim Deus indiget, non solum pecore, vel alijs rebus terrenis, sed nec nostra iustitia.

Psa. 15.

Dicente propheta, bonorum meorum non eges, immo tenendum est, totum quod recte colitar Deus, homini prodesse, & non Deo. Neque enim fonti se quisquam dixerit profuisse si biberit, aut luci si viderit, illi igitur antiqui patres qui pecora sacrificabant, hoc agebant, vt inhererent Deo talia enim sacrificia, hoc significant, sacrificium enim visibile inuisibilis sacrificij sacramentum idest sacrum signum est, illa enim sacrificia facta per res corporales significant sacrificium quod vere a nobis requirit Deus pro vtilitate animæ nostrę, videlicet cor contritum & humiliatum, de quo propheta

pheta sacrificium Deo spiritus contribulatus &c. proinde verum sacrificium est omne opus quod agitur, ut sancta societas in herca mus Deo, relaxum scilicet ad illum finem boni quo veraciter beati esse possimus. Unde se ipsa misericordia qua homini subuenitur si propter Deum non fit, non est sacrificium. Et si enim ab homine fit vel offertur, tamen sacrificium res diuina est, ita ut hoc quoque vocabulo id latini veteres appellauerunt. Vnde ipse homo Dei nomini consecratus & Deo deuotus, in quantum mundo moritur, ut Deo viuat, sacrificium est. Nam & hoc ad misericordiam pertinet, quam quisque in seipsum facit, propterea scriptum est. Misere anima tue placens Deo. Cum etiam castigamus corpus in ieiunijs, & ceteris afflictionibus propter Deum, & ut fugiamus peccata, tunc facimus sacrificium, de quo Paulus dixit: obsecro vos per misericordiam Dei &c. Cum igitur vera sacrificia opera sint misericordiae siue in nos ipsos siue in proximos quae referuntur ad Deum, opera vero misericordiae, non ob aliud fiunt nisi ut a miseria liberemur, ac per hoc ut beati simus, quae beatitudo non fit nisi Dei adhaesione, profecto efficitur, ut vniuersa societas sanctorum offeratur Deo per sacerdotem magnum, id est Christum, qui etiam seipsum obtulit in passione pro nobis, ut tunc capitis, corpus essemus secundum formam serui. Hanc enim formam obtulit, in hac oblati sunt, in hac Sacerdos, in hac sacrificium est. Multi enim dicit Paulus summus unum corpus in Christo singuli autem alter alterius membra, habentes dona diuersa, secundum gratiam quae data est nobis, Hoc est sacrificium christianorum, multa unum corpus sumus in Christo, quod etiam sacramento altaris fidelibus noto frequentat ecclesia, ubi ei demonstratur, quod in ea oblatione qua offert, ipsa offeratur. Et ideo merito Angeli Sancti nolunt nos sibi sacrificare, sed ei tantum, cuius & ipsi nobiscum sacrificium se esse nouerunt, Christus secundum formam serui se obtulit Deo ut doceret soli Dei sacrificari oportere.

Rom. 12.

Rom. 12.

Q V A E S T . CCCCXXXI.

AN miracula faciat Deus per sanctos suos Angelos, siue quocumque modo & quo fine, & cum sit ipse Deus inuisibilis quomodo se praestitit visibilem.

Eod. lib.

R E S P O N . Non sunt audiendi, qui Deum inuisibilem, visibilia

c. 12. 13

lia

lia miracula operari negant nam creauit mūdum visibilem, & hoc est maius miraculum. Quidquid enim fit in hoc mundo mirabile profecto minus est, quā totus hic mundus, id est cælum, & terra, & omnia quę in eis sunt, quę certę Deus fecit, sic etiam omni miraculo, quod fit per hominem, maius miraculum est, homo. Quęcumque igitur miracula siue per Angelos, siue quocumque modo, ita diuinitus fiunt, vt Dei vnus, in quo solo beata vita est, cultum religionem quę commendent ea vere ab eis, vel per eos, qui nos secundū veritatē pietatēq; diligunt, fieri Deo ipso in illis operāte credendum est. Quod autem Deus se præstitit visibilem illis antiquis patribus, nō in illa natura qua deus est, se præstitit, sed sicut sonus, quo auditur sententia in silentio intelligentię constituta non est, hoc quod ipsa, ita & speties, qua visus est Deus, in natura inuisibili cōstitutus, nō erat quodipse. Verumtamē ipse in eadem specie corporali videbatur, sicut illa sententia in ipso sono vocis auditur, nec illi ignorabant inuisibilem Deum in specie corporali nequaquam se posse videre: Loquebatur enim cum Moysē, & tamen in ipsa loquutione dicebat, Moyses, ostende mihi temetipsum scienter vt vidē te non ergo Moyses videbat eum in propria forma, quia non postulasset visionem eius.

Q V A E S T. CCCXXXII.

Quare, Deus in demonibus permisit aliquam potestātē in Dei ciuitatem, aliquando ad eam tentandam.

Eod. lib. c. 21. 22
RESPON. Moderatis autem præfinitisque temporibus, etiam potestas permisa demonibus est, vt hominibus quos possidēt exci-
 tatis, inimicitias aduersus Dei ciuitatem tyrannice exerceant, sibi-
 que sacrificia, non solum ab offerentibus sumant, & a volentibus
 expetant verum etiā ab inuitis persequendo violenter extorqueāt,
 non solum perniciofa non est, sed etiam vilis inuenitur ecclesię,
 vt martyrum numerus impleatur, quos ciuitas Dei tanto clariores,
 & honoratiores ciues habet, quanto fortius aduersus impietatem
 potestatum etiam vsque ad sanguinem cętant, & vincunt hanc po-
 testatem aeream fideles athletę exorcizando, non placando, & orā-
 do Deum. Non enim vincit ant subiugat aliquem ipse dyabolus,
 nisi societate peccati, & quia purgatio peccatorū facta est, per Chri-
 stum oblatum in cruce ideo vincunt in nomine Christi potestates
 aereas cuius sacrificio purgati sunt a peccatis,

QVÆST.

Q V Æ S T. CCCCXXXIII.

AN Sanctissima Trinitas, videlicet Pater & Filius, & Spiritus Sanctus debeant nominari tria principia.

R E S P O N. Philosophi cum loquuntur & maxime Platonici, qui posuerunt Deum patrem & Deum filium id est paternam mentem de Spiritu S. parum aut nihil loquuti sunt, cum ergo loquuntur de his personis, nominant principia, quia ipsi non timent offendere aures religiosarum mentium. Nobis autem ad certam regulam loqui fas est, ne verborum licentia, etiam de rebus quæ his significantur, impiam gignat opinionem. Non itaque nos cum de Deo loquimur dicimus duo, vel tria principia, sicut nec dicimus duos, vel tres Deos, nec etiam dicimus, quod sabelliani dicunt, videlicet eundem esse patrem, qui est & filius, & eundem esse Spiritum. S. qui est, & pater, & filius, sed dicimus patrem esse filij patrem & filium esse patris filium, & patris, & filij Spiritum. S. nec patrem esse nec filium. Et non ideo dicimus tria principia, sed vnum principium, & vno tantum principio nos purgari, quamuis apud illos philosophos pluraliter sint dicta principia.

Eod. lib.

11. c. 23

Q V Æ S T. CCCCXXXIII.

AN sanctissima Trinitas sit simplex, vel compositum bonum, & si simplex, quare sit.

R E S P O N. Est enim Deus simplex solum bonum, & ob hoc etiam solum incommutabile. Ab hoc bono simplici, creata sunt omnia bona, sed non simplicia, & ob hoc mutabilia, creata dico, & facta, & non genita. Quia quod de simplici bono genitum est, pariter simplex est. Et hoc est, quod illud de quo genitum est, quæ duo patrem & filium dicimus, & vtrumque hoc cum Spiritu Sancto vnus est Deus, qui Spiritus patris, & filij, Spiritus Sanctus propria nominatione dicitur. Alius est enim pater a filio & filius a patre, & Spiritus S. a patre & filio alius, & non aliud est. Et ideo pater est bonum simplex, sic filius, sic Spiritus. S. & ista tria vnum bonum simplex quia vnus Deus, & non tres Dij, quia & filius qui genitus est, est illud de quo genitus est, & Spiritus S. qui à pte, filioq; pcedit est, illud idē quātū ad substātiā a quibus pcedit, iste

De Ciuitate Dei.

lib. 11.

cap. 10.

Ista enim personæ diuinæ dicuntur bonum simplex, quantum ad id quod habent, id est quantum ad esse substantiale, & non quantum una refertur ad alteram, id est quatenus, quod pater refertur ad filium, & filius ad patrem & Spiritus Sanctus ad patrem & filium. Non enim est de istis diuinis personis, quantum ad esse substantiale, sicuti est de aliqua creatura, ut puta de vase, quod in se habet liquorem, vel de corpore, quod in se habet colorem, vel de aere, qui in se habet lucem, vel de anima quæ in se habet scientiam, nihil enim horum est id quod habet. Nam vas non est liquor. nec corpus color, nec aer lux, nec anima scientia, Et ideo possunt his rebus priuari, & in alias qualitates mutari, quapropter sunt bona composita, & sic mutabilia, sed pater & filius & Spiritus Sanctus, non sic, nam pater exclusa relatione est id quod habet, sic filius. sic spiritus, si habet vitam est etiam ipsa vita, si habet bonitatem est etiam ipsa bonitas, & ideo est bonum simplex, & dicitur natura simplex, quia non habet aliquid, quod possit amittere, nec aliud est habens, & aliud quod habet, nec aliud est in eis qualitas, & aliud substantia, nec aliorum participatione, vel diuina, vel sapientia, vel beata sunt, & licet pater sit sapiens, filius similiter, & Spiritus Sanctus, tamen non tres sapientes, sed vnus sapiens, vna sapientia, quia licet sint tres personæ vnus tamen tantum Deus.

Q V Æ S T. CCCCXXXV.

AN mundus possit esse sine Dei cognitione, vel nobis esset notus si non haberet esse.

Fod. li. 1.
& cap. **R E S P O N.** Deus mundum fecit, & non aliquid nesciens fecit, quod nec de quolibet homine artifice rectè dici potest, porro si sciens fecit omnino, ea utique fecit, quæ nouerat, ex quo occurrit animo, quiddam mirum, sed tamè verum, quod iste mundus nobis notus esse non posset, nisi esset, Deo autè nili notus esset, esse non posset.

Q V Æ S T. CCCCXXXVI.

AN Angeli omnes, id est tam qui permanferunt, quam illi, qui ceciderunt fuerint creati beati vel non. Ratio quaerita est, quia lux fuerunt facti, quando facti sunt, & est illa lux de qua dixit Moyses, & facta est lux, ergo non erant tenebræ, sed quia vera beatitudo non

non datur nisi sit æterna, & quod sciatur ab eis, qui ea fruuntur, quod sit in æternum permanens. Ideo Angeli, qui ceciderunt, vel non sunt creati beati, quia non manserunt æternaliter in beatitudine, vel si creati sunt beati, datur aliqua beatitudo, quæ non est æterna, & non scitur in æternum permanens, ideo merito à nobis queritur.

RESPON. Certum est, quod vera, & perfecta beatitudo efficitur ex his duobus, videlicet & fruitione Dei incommutabilis, & quod sit talis fruitio sine vlla molestia. Alterum est, quod ab eo, qui fruatur, sciatur certò, & sine vllò errore, se æternaliter manserit in illa fruitione: & talem beatitudinem habere Angelos bonos pia fide credimus, & hanc met Angelos malos non habuisse antequam peccarent, antequam illa luce, sua prauitate, idest nescientes ante vel an essent casuri, vel perseveraturi priuarentur, cõsequenti ratione colligimus: habuisse tamen aliquam, & si non præciam beatitudinẽ, si vitam egerunt ante peccatum, idest si data fuit aliqua mota inter eorum creationem & peccatum, profecto credẽdi sunt: Angeli vero boni statim, vt creati sunt perfectam beatitudinem habuerunt, quia fuerunt certi de illa, & quod essent in æternum in ea mansuri, sed dices ergo creati sunt Angeli inæquales, & qui manserunt & qui ceciderunt, & hoc admittere est durum, sed videtur potius dicendum, quod fuerint creati æquales, idest equalis felicitatis in illo principio suæ creationis, in qua felicitate & veritate aliqui noluerunt permanere (sicut dicitur de diabolo, quod ab initio homicida erat & in veritate non stetit, ab initio dicitur peccasse diabolum, quia fuit primus, qui peccauit, & ab eius superbia cõperit esse peccatũ) aliqui vero manserunt, sed qui manserunt post ruinam, & casum aliorum, certificati sunt de sua sempiterna felicitate, quam certitudinem ante nesciebant, & ideo ante erant beati, sed non perfectè beati, nisi post talem certitudinem: ex quo colligitur esse gradus in beatitudine, videlicet quod aliqui possint dici beati, licet non sint certide illa an semper sint possessuri eam, vt de primo homine Adam dicitur, dicebatur beatus dum erat in Paradiso aute peccatum, licet nesciret certitudinem suæ beatitudinis. Dicuntur & iusti in hac vita beati, licet sint incerti, an sint perseveraturi in illa iustitia vsque in finem. Nemo enim sine Dei reuelatione certus est de sua perseverantia in bono, & ideo etiam dantur gradus beatitudinis, quæ ab hominibus iustis habetur in hoc mundo,

nam

Eod. lib.

c. 11. 12

13. 15.

nam beator erat Adam ante peccatum in Paradiso, quàm quilibet homo iustus positus in hac carne mortali, & incertus de sua perseverantia: Demum ipso Adam in Paradiso posito, & in illa felicitate, & incerto sui casus, vel suæ perseverantia, beator est quilibet homo in hoc mundo positus etiam si esset in tormentis, dummodo sit certus, quòd sociabitur in Paradiso cum Angelis.

Viues super huius libri capitulum vndecimum, de Angelis sic dicit. Ex his igitur sic opinor Angeli omnes, & hij qui perpetuo sunt boni, & beati, & hij qui perpetuo mali, & miseri simul sunt a Deo generati, atque illustrati luce quadam, qua mediante possent de facili se, & alias res, & verum Deum cognoscere, quantum rei creature liceret per Deum gradatim tamen. Non enim omnes paribus sunt ingenij potentia, & que viribus præditi. Taliter igitur illustrati proposita est optio, an vellēt in omnibus summo Deo parere, an facere potius ipsos sibi viam, qua insisterent. Momenta temporum qualia sunt apud Angelos, in hæc omnia tā citissime facta sunt, humana mens capere nequit, multo minus qualia apud deum, qualiacunque, sint modeste & pie semper loquendo. Dico igitur, quod prius seipos suumque patrem inspexere, & suo arbitrio relictī, an ad seipos an ad patrem vellent se vertere, vnde credo, quòd cū cognouissent suam excellentissimam naturam, viderunt & simul ianuam eis esse apertam ad maximam venturam felicitatem, & ex hac cognitione & spe, ac fiducia tante beatitudinis gaudiū sunt valde, & sic aliquatenus & tenuiter prægustauerunt venturam felicitatem, & sic aliquatenus beatos posse dici, Sed Angeli, qui ceciderunt ducti falso gaudio, idest inflati illo gaudio voluerunt totam illam beatitudinem & non tantum partem possessionis, noluerunt tanquam participes fieri, sed cum deo contendere cœperunt de regno, iam orbatī sapientia, & sic non cognoscentes bene se, nec patrem deum, tanquam ingratiissimi deturbati sunt: Boni Angeli, qui perstiterunt ducti sunt pio & vero illo gaudio, idest non inflati sunt, sed cognoscentes Dei gratiam, tantum voluerūt, quantum cognouerunt Dei voluntatem esse. Hæc dixit Viues secundum suam opinionem, non taliter affirmando, quòd meliori iudicio non se remittat.

Q V Æ S T. CCCCXXXVII.

Cum verum sit quod Deus præsciuit omnia quare creavit homines, & Angelos quos præsciuit male operaturos.

Eod. lib.
17. c. 18

RESPON. Deus sicut naturarum bonarū optimus creator est (nam Angeli mali & homines mali, natura sunt boni, sed voluntate mali) ita malorum voluntatum iustissimus ordinator, ut cum male illæ naturæ bone, utuntur naturis bonis ipse bene utatur etiã voluntatibus malis: Itaque fecit, ut diabolus institutione illius bonus, voluntate suã malus, in inferioribus ordinatus illuderetur ab Angelis eius, id est, ut possint tẽtationes eius sanctis quibus eas obesse desiderat. Et quoniam Deus cum eum conderet futuræ malignitatis eius non erat utique ignarus, & prævidebat, quæ bonã de malo eius esset ipse facturus, propterea ait. Draco hic quem finxisti ad illudendum ei, ut in eo ipso, quod eum finxit, licet per suam bonitatem bonum iam per suam præscientiam præparasse intelligat, quomodo ille uteretur in malo. Neque enim Deus vllum, nõ dico Angelorum, sed vel hominum crearet, quem malum futurum esse præcisset, nisi pariter nosset, quibus eos bonorum vñibus commodaret atq; ita ordinem seculorum, tãquam pulcherrimum carmen, etiam ex quibusdam, quasi anthiteticis honestaret: Anthiteta sunt ornamenta elocutionis, quæ latinæ appellantur opposita, siue contrapposita, & tali ornamento utitur Apostolus cum dicit per arma iustitiæ a dextris & a sinistris, per gloriam & ignobilitatẽ &c. sicut ergo ista contraria, contrarijs opposita, sermonis pulchritudinem reddunt, ita quidẽ non verborum, sed rerum eloquentia, contrariorum oppositione, seculi pulchritudo componitur, & hoc docet apertissime hoc modo, contra malum bonum est, & cõtra mortem vita, sic contra pium peccator, & sic intueri in omnia opera altissimi, bina & bina, vnum contra vnum.

Pf. 103

1. Cor. 6.

Eccl. 33.

Q V Æ S T. CCCCXXXVIII.

IMago sanctissimæ Trinitatis quomodo inuenitur in homine.

RESPON. Nam nos homines, & sumus, & nos esse novimus, & nostrum esse ac nosse diligimus: tria dixi, videlicet nos esse, nos nosse esse, & nos diligere nostrum esse: & nosse quod sim, verũ est, & ideo non fallor me esse, & ex cõsequenti non fallor me nosse

Fod. li.
cap. 26.

Mille Quæsitæ.

S esse,

esse, & ista duo amo, & non fallor amare me esse & me nosse, ista tria sunt, sed vna anima tantum quæ scit se esse, & diligit utrumque: in eo quod est, potest referri ad patrem: in eo quod se esse noscit, ad filium, qui est sapientia patris: in eo quod diligit utrumque ad Spiritum. S. qui amor dicitur & charitas & bonitas.

Q V A E S T. CCCCLII.

AN numerus senarius, & septenarius significant perfectionem siue perfecti sint, & si sic, quare.

*Eod. lib.
c. 30. 31*

RESPOND. Cum per senarium numerum sit in creatione mundi operum perfectio significata & operata, ideo & numerus perfectus est. Nam iste senarius numerus primus completur suis partibus id est sexta sui parte, & tertia, & dimidia, quæ sunt vnum & duo & tria, quæ in summam ducta sex fiunt: partes autem in hac consideratione numerorum intelligendæ sunt, quæ quotæ sint, dici potest sicut dimidia tertia, quarta, & deinceps, ab aliquo numero denominatæ. Neque enim exempli gratia, quia in nouenario numero quatuor, pars aliqua eius est, ideo dici potest, quota eius sit, vnum autem potest, nam nona eius est, & tria potest, nam tertia eius est, coniunctæ vero iste duæ partes eius, nona scilicet, & tertia, id est vnum, & tria, longe sunt a tota summa, quod est novem, item in denario numero quaternarius aliqua eius pars est. Sed quota sit dici non potest, vnum autem potest nam decima pars eius est: habet & quintam quæ sunt duo, habet & dimidiam quæ sunt quinque, sed hæc tres partes eius videlicet decima, quinta, & dimidia, id est vnum & duo & quinque, simul ductæ, non complent decem, sed tantum octo faciunt. Duodenarij vero partes numeri in summam ductæ, trahunt eum, habet enim, 12. quod est vnum habet sextam, quæ sunt duo, habet quartam quæ sunt tria, habet & tertiam, quæ sunt quatuor, habet & dimidiam quæ sunt sex, vnum autem & duo & tria & quatuor & sex, non 12. sed 16. faciunt, non sic autem est, de primo senario numero, quia senaria pars, quod est, vnum & tertia, quæ duo, & dimidia, quæ sunt tria, simul ductæ non excedunt neque deficiunt, sed sex iuste faciunt. ideo est perfectus numerus Septenarius, vero numerus alia ratione perfectus est in eo enim requies Dei commendatur, in qua primum sanctificatio sonat. Et de hoc numero pronunciat satis sit admonere, quod totus impar primus numerus, ternarius est totus par quaternarius, ex quibus duobus septenarius constat.

Et

Et ideo pro vniuerso sepe ponitur, vt est illud septies in die laudem dixi tibi, idem significat, quod in alio loco dicitur semper laus eius in ore meo.

Pf. 118.
Pf. 33.

Q V A E S T. CCCCXL.

AN Angeli sint creati ante mundum hunc visibilem.

R E S P O N. Moyses dicit in principio fecit Deus caelum, & terram, in principio idest in verbo Dei, nam verbum Dei, nominat principium, & ideo dicitur, qd Deus omnia in sapientia fecit, idest in verbo suo, sequitur igitur, quod & Angelos fecit in illa sapientia, idest in illo principio, ergo Angeli non sunt facti ante mundum, cum Deus in principio fecerit, caelum & terram.

Eod. lib.
cap. 32.
Ioan. 8.
Pf. 103.

Q V A E S T. CCCCXLI.

AN Angeli mali sint natura mali vel tantum vitio, & mala voluntate, vel etiam natura differant, ab Angelis bonis.

R E S P O N. Angeli boni, & mali quamuis inter se habeant contrarios appetitus, non tamen sunt naturis principijsque diuersi, cum Deus vtrosque creauerit, sed voluntatibus, & cupiditatibus contrariantur, boni enim Angeli persistunt in communi bono, quod est, Deus, & in eius veritate & charitate, & aeternitate: mali vero sua potestate potius delectati, velut bonum suum sibi ipsi essent a superioribus bono, idest Deo ad propria defluerunt, & habentes elationis fastum, pro excellentissima aeternitate vanitatis fastum, pro certissima veritate studia partium, pro indiuidua charitate, superbi fallaces, inuidi effecti sunt, boni igitur beati sunt, quia adherent Deo. Mali miseri sunt, quia elongantur a Deo. Et si profecto, non adherere Deo vitium est, omne autem vitium naturae contrarium est, nocet naturae, & contra naturam est. Non ergo Angeli boni adherentes Deo differunt a malis Angelis natura, quia vtroque que bona est, sed vitio differunt, quo tamen vitio etiam valde magna multumque laudabilis ostenditur ipsa natura, cuius enim recte vituperatur vitium proculdubio natura laudatur. Nam recta vitij vituperatio est, quod illo dehonore naturae laudabilis, sicut ergo cum vitium oculorum dicitur caecitas id ostenditur, quod ad naturam oculorum pertinet visus, ita cum vitium creatur angeli-

De Ciuitate Dei.
lib. 12. c.
6. 1. 2. 3.

et dicitur, non adherere Deo: hinc apertissime declaratur eius nature, ut Deo adherere conuenire. Natura ergo nec Angeli nec homines sunt mali, sed vitio contrario nature, sequitur etiam quod mali Angeli, non sunt ab alio principio a quo & boni facti sunt, cum boni, & mali, sint natura boni, quae ab uno bono Deo facta est: ideo in scripturis sanctis non dicitur inimici Dei, quod inimici sint natura, sed vitio. Natura enim non est contraria Deo, sed vitium, qui a quod malum est contrarium est bono, & Deus est summum bonum.

Q V A E S T . . . C C C C X L I I .

Questio est causa beatitudinis & miserie bonorum, & malorum Angelorum.

Exo. li. 12
c. 6. 7. 8.
9.

RESPON. Proinde causa beatitudinis Angelorum bonorum ea verissima reperitur, quod ei adhereret qui summus est: Bona enim voluntate, qua creati sunt non ad seipsum, qui minus erant, sed ad eum qui summus est, conuersi sunt, adiuuante tamen hanc bonam voluntatem eorum illo, qui eam creauit in eis, creauit enim eos Deus bonos, & ex consequenti cum bona voluntate, non enim ipsi Angeli fecerunt sibi post creationem bonam voluntatem, quia si a Deo creati essent sine bona voluntate, utique sine illa mali fuissent, & postmodum facientes sibi bonam voluntatem meliores a seipsis facti essent quam a Deo, & hoc non est dicendum, creati ergo sunt boni, id est cum bona voluntate, & etiam adiuti a Spiritu Sancto, ut tali bona voluntate conuerterentur ad summum bonum, unde non tantum potest dici de hominibus, sed & de Angelis, quod charitas Dei diffusa est in cordibus eorum per Spiritum Sanctum, qui datus est eis. Cum vero causa miserie Angelorum quaeritur, ea merito occurrit, quod ab illo, qui summus est auersi, ad seipsum conuersi sunt, qui non summus sunt, & hoc vitium, quid aliud quam superbia nuncupatur? Initium quippe peccati est superbia, ut habetur. Mala igitur voluntas eorum, fuit causa efficiens suae miserie, quia noluit se ad Deum conuertere. Si autem quaeratur causa postmodum efficiens malae voluntatis, non inuenitur: cum ipsa mala voluntas sit quae faciat opus malum. Si enim inueniretur, ergo aliquid aliud daretur, quod faceret opus malum, videlicet malam voluntatem, & sic mala voluntas non faceret omne opus malum. Et tamen ipsa est, quae illud facit.

Rom. 5.

Ecl. 10.

cit. Nemo ergo quærat efficientem causam male voluntatis. Nō enim est efficiens, sed deficiens, quia nec illa effectio est, sed defectio, deficere namque ab eo, quod summe est, ad id quod minus est, hoc est incipere habere voluntatem malam. Quætere enim has causas deficientes, est ac si quisque quæretet videre tenebras, audire silentium quod tamen utrumque nobis notum est, neque illud nisi per oculos, neque hoc nisi per aures, non sane in specie, sed in speciei priuatione. Nemo ergo ex me scire quærat, quod me nescire scio, cum hæc tamen priuatiue sciuntur, & sic sciendo nesciuntur, scio tamen in quo fit mala voluntas, & etiam, quod si nollet non fieret, & ideo non necessarios, sed voluntarios defectus iustitia pœna consequitur, deficitur enim non ad mala, sed malo, id est non ad malas naturas, sed ideo male, quia contrariō originē naturarū, ab eo, quod summe est, ad id quod minus est. Neque enim auaritia est vitium auri, sed hominis peruerse amātis aurum, iustitia iterē licita, quæ dēt auro anteponi. Nec luxuria est vitium pulchrorū corporum, sed animę peruerse amātis corporeas voluptates, neglecta temperantia, qua rebus spiritualiter pulchrioribus, & suauioribus incorruptibiliter, coaptamur. Nec iactantia vitium est laudis humane, sed animę peruerse amantis laudari ab hominibus spreto testimonio conscientię. Nec superbia vitium est dantis potestatem, vel ipsius etiam potestatis, sed animę perterse amantis potestatem suam potentioris iustitia contēpta. Ac per hoc qui peruerse amat cuiuslibet naturę bonum, etiam si adipiscatur, ipse fit bono malus, & miser meliore priuatus.

Q V A E S T. CCCCXLIII.

Quomodo sit intelligendum, quod vita eterna sit promissa homini ante tempora eterna cum non dentur tempora eterna. Dicit tamen Apostolus esse promissa ante eterna tempora.

R E S P O N. Non solum Deus erat ante tempora eterna id est ante illam longam durationem quæ ante tempus inceptum potest imaginari, sed et promisit vitam eternam, quam manifestauit temporibus suis id est congruis, quid aliud quam verbum suum? Hoc est enim vita eterna. Quomodo aut promisit vitam eternam, cum vique hominibus promiserint, qui nondum erant ante tempora eterna, nisi quia in ipsius eternitate, atque in ipso eius verbo eidem coeterno, iam predestinatione fixum erat, quod suo tempore futurum erat.

Mille Quæsit.

S 3 QVÆST.

Tit. 1.
Eod. li.
cap. 16.

Q V A E S T I O C C C C X L I I I I

Eod. lib. cap. 18. **A**N numeri sunt infiniti. **R**ESPON. Deus enim cum noscat numeros, utique noscit infinita, nam infiniti sunt numeri, quia quotiescumque putaveris faciendum esse finem, in quocumque numero semper potest addi unus, vel plures numeri, & duplicari, & semper multiplicari, ita ut resuis quisque numerus proprietatibus terminatur, ut nullus eorum par esse cuique alteri possit. Ergo & dispaes inter se atque diuersi sunt, & singuli quique finiti sunt, & omnes infiniti sunt.

Q V A E S T I O C C C C X L V

Eod. lib. cap. 24. 25. **A**N Angeli sine alia creatura possint creare aliam quatumcumque minimam creaturam. **R**ESPON. Platonici tenent quod ista inferiora sint ab Angelis crata iussu Dei, qui creauit caelum & terram, & etiam corpora nostra; non tamen animae ab ipsis sunt create, sed hoc est impium credere, nam solus Deus est conditor, & creator cuiuslibet naturae quantumcumque minimae vel mortalis, & ideo licet Angelus iussu Dei, vel permissione, adhibeat operationem suam rebus quae gignuntur in mundo, non tamen eos dicimus creatores animalium, sicut nec dicimus agricolas frugum vel arborum creatores. Dicen-
1. Cor. 3. te scriptura de agricolis. Neque, qui plantat est aliquid neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus, terram etiam qui gignit non dicimus creatorem, dicente Paulo quod Deus est, qui dat corpus sicut vult, & unicuique seminum proprium corpus, nec matrem quae in utero portat filium dicimus creatricem, sed potius illum qui de quodam suo famulo dixit priusquam te formarem in utero noui te. Vnde licet mater praegrans taliter in animo sit affecta ut fetum valeat quibusdam induere qualitatibus, vel ex mixtione corporum
Gen. 30. quando in actu conceptus sunt, sicuti fuit de virginis Iacob, non tamen dicimus quod fecerit illam naturam quae gignitur, sicuti & ipsa non se facit.

Q V Æ S T . CCCCLXVI.

AN mors quæ primo homini data est in pœnam, & quæ pertrã
sijt in omnes homines, sit etiã bonis & sanctis pœna peccati, si
enim data est in pœnam mali; quomodo est bona bonis siue pœna
bonis? in quibus nihil puniendum inuenitur.

R E S P O N S. Quapropter fatendum est primos quidem homi-
nes, ita fuisse institutos, vt si non peccauissent, nec aliquam mortẽ
sensissent, sed si peccauissent, non tantum eos, sed & omnes ex eo-
rum stirpe exortos, multatos fuisse morte voluit Deus vt & sua-
progenies eadem pœna teneretur obnoxia. Non enim aliud ex eis
quam quod ipsi fuerant, nasceretur; pro magnitudine quippe cul-
pe illius, naturam damnatio mutauit in in peius, vt quod pœnali-
ter præcessit in peccantibus hominibus primis, etiam naturaliter
sequeretur, in nascentibus ceteris. Neque enim homo ita ex homi-
ne sicut homo ex puluere, puluis namque homini faciendo ma-
teries fuit, homo autem homini gignendo parens, proinde quod
est terra non hoc est caro, quamuis ex terra facta sit caro. Quod est
autem parens homo, hoc est & proles homo: in primo igitur ho-
mine per feminam in progeniem, transitum yniuersum genus
humanum fuit, quando illa coniugum copula, diuinam sententiã
sue damnationis excepit. Et quos homo factus est, non cum crea-
retur, sed cum peccaret & puniretur hoc genuit, quantum quidẽ
atinet ad peccati & mortis originem; & sic videtur quod Aug. ve-
lit dicere quod talis pœna, nec longe sijt a sanctis hominibus, cum
facta sit connaturalis omnibus hominibus de Adam ordine natu-
rali nascentibus, & si diceres mirũ est, quod cum in baptismo pec-
catum sit deletum, pro cuius pœna data est mors, quare & mors,
non sit deleta? Dicitur q̄ deleta est culpa, sed remansit pœna nõ in
toto sed in parte; nam tota pœna peccati, Adẽ est mors corporalis &
mors animæ id est eius dãnatio; abstulit per baptismum dñs mortẽ
spiritualẽ, sed non corporalẽ. Et hoc fecit, vt homines non tm̄ pro
fugienda morte currerent ad baptismum & dimitterent præmjũ,
inuisibile quod in futuro expectatur, si enim subito post baptismũ
sequeretur immortalitas corporis, fides tolleretur, certamen non
esset, & ex cõsequenti nec victoria, nec gloria victoriæ, & ideo pro-
pter hoc reliquit eã, vt per gratiã Saluatoris, quæ erat pœna pecca-

De Ciri-
tate Dei.
lib. 13.
c. 3. 4. 5.
6.

ri cōuersa sit in vsus iustitię, licet enim mors de se, sit mala, sit tamē bonum bonis, & iustis, quia sufferendo eam cum patientia, auget patientium gloriam, & maximē in his, qui paulatim moriuntur, qui maximum dolorem sentiunt, qui autem celeri raptu vel ictu alicuius rei ex improviso, & statim moriuntur, non tantam pœnā sentiant ita nec tantam patientiam acquirunt.

QVÆST. CCCCXLVII.

AN mors suscepta pro nomine Christi a nō baptizatis, plus valeat quā baptismus.

Ro. li. 13 **R**ESPON. Qui enim pro confessione Christi occiditur, licet non sit baptizatus. Dominu saluatur licet dicat unā quandā sententiam generalē: nisi quis renatus fuerit ex aqua & S. S. & c. nihilominus inuenitur, & vna alia sententia non minus generalis pro talibus accomodata; Videlicet qui me confessus fuerit coram hominibus & c. & alio loco qui perdidit animam suā propter me inueniet eam. Hinc est, q̄ in Plal. scriptum est, præciosa in conspectu domini mors sanctorum eius. Quid enim præciosius quā mors, per quam sit vt etiam delicta omnia dimittantur, & merita tumulatus augeantur? pluri enim meriti est, qui occiditur pro Christo sine baptismo, quamuis posset differre mortem negando Christum. & demum rescipiscendo, & sic currere tandem ad baptismū, quā sit ille, qui videns sibi iuminere periculum mortis naturaliter, & currit ad baptismum, et sibi deleantur omnia peccata. Nam ille, qui occiditur pro Christo sine baptismo, maluit pro Christo finire hanc vitam confitendo eum, quā negando ad baptismum peruenire, quod si fecisset, vtique & negatio dimissa esset cum ceteris peccatis, sed non tanti meriti esset.

QVÆST. CCCCXLVIII.

QUe mors sit data homini pro transgressione præcepti, an tantū corporalis, vel simul & corporalis, & spiritalis, id est mors animæ, que est priuatio gratiæ.

Eod. lib. cap. 12. **R**ESPON. Cum queritur, quam mortem Deus comminatus est homini transgredienti, dicitur quod omnem mortem, & corporis & animę, & primam, & secūdam, sicut enim vniuersa ter-

ra ex multis terris, & vniuersa ecclesia ex multis ecclesijs constat, sic vniuersa mors ex omnibus, quoniam prima constat ex duabus, vna animæ, altera corporis, vt sit prima totius hominis mors, cum anima sine Deo, & sine corpore ad tempus pœnas luit, secunda vero vbi anima sine Deo cum corpore pœnas æternas luit.

Q V Æ S T. CCCXLIX.

Quare omnes homines sint rei peccato Adq̄. cum ipsi non illud commiserint.

R E S P O N. Deus enim rectum, & iustum Adam creauit, sed sponte deprauatus est, & iuste damnatus damnatos & deprauatos generauit, omnes enim fuimus in illo vno quãdo oēs ille vnus corruptus. Nondum erat nobis sigillatim creata & distributa forma, in qua singuli viueremus. Sed iam natura erat seminalis, ex qua pro pagaremur, qua scilicet propter peccatum vitiata, & vinculo mortis obstricta, iusteque damnata, non alterius conditionis homo ex homine nasceretur, ac per hoc a liberi arbitrij malo vsu series huius calamitatis exorta est, quæ humanum genus origine deprauata velut radice corrupta, vsque ad secundæ mortis exitum, quæ non habet finem: solis eis exceptis, qui per gratiam Dei liberantur, misericordiarum connexionem perducit.

*Eod. lib.
31. c. 14*

Q V Æ S T. CCCCL.

An sancti habebunt in resurrectione corpora, sicuti primi parentes habuerunt in paradiso terrestri ante peccatum, vel potius spiritualius?

R E S P O N. Dicit Paulus, quod seminatur corpus animale, & resurget corpus spirituale, nõ quod corpus conuertatur in spiritum, sed sicut caro dum seruit spiritui dicitur spiritualis, ita tunc erit, quia corpus gloriosum subdetur spiritui summa & mirabili facilitate obtemperandi, ideo dicitur spirituale: etiam quia nõ indigebit alimentis pro sustentatione, sicuti Adam in Paradiso terrestri licet si non peccasset, nec mortuus fuisset, usus tamen esset cibis pro alimento, vt ostenderetur non habere ipsum spirituale corpus, non erit ergo corpus gloriosum tale, quale erat in primis hominibus ante peccatum, sed spiritualius. Poterunt quidem comedere si volent, non tamen necessitabuntur, sicut & de Angelo,

*Eod. lib.
c. 20. 22
1. Co. 15*

Jo ad Tobiam misso dicitur, quod Tobia dixit videbatis me manducare, sed visu vestro videbatis, id est necessitate reficiendi corporis, sicut vos facitis, me cibum sumere putabatis. De Salvatore etiã nostro post resurrectionem legitur manducasse cum discipulis, sed non ex indigentia, sed potentia, non enim talis cibus conuertebatur in substantiam, sed consumebatur a gloria illa corporis, ut inquit Viues. Igitur corporibus gloriosis non auferetur potestas edendi, ac bibendi, sed egestas, vnde & spiritalia erunt, non quia corpora esse desistant, sed quia spiritu viuificante subsistant.

Q V A E S T. CCCCLI.

Quid sit viuere secundum carnem & secundum spiritum, siue secundum hominem, & secundum Deum.

De Ciuitate Dei. lib. 14. c. 2. 3. 4. 6. 1. Co. 15 Rom. 3.

RESPON. Caro in scripturis sanctis accipitur varie, aliquando pro carne tantum, non considerata anima, ut dicitur non omnis caro eadem caro, sed alia quidem hominis, alia pecoris, alia volucrum &c. aliquando pro tota natura hominis accipitur, secundum illum modum loquendi quo utimur, partem pro toto accipientes, ut dicitur ex operibus legis non iustificabitur omnis caro, id est omnis homo: cum igitur quaeritur, quid sit viuere secundum carnem. Respondetur, quod est viuere secundum hominem, id est secundum seipsum & non secundum Deum, & qui sic viuunt similis est diabolo, qui & ipse voluit viuere secundum Angelum, & non secundum Deum, ideo in veritate non stetit: & ideo dicimus, quod ille homo viuunt secundum carnem, & non secundum spiritum, nec secundum Deum (non quia caro sit causa peccati, immo est anima peccati causa, sed corruptio carnis est pœna peccati) sed quia viuunt secundum hominem accipiendo partem pro toto. Nam multa peccata committit homo, quæ non sunt carnalia, ut adorare idola, hæresim amplecti, inimicitias habere, & talium origo est superbia, quæ etiam in diabolo regnat sine carne, & ideo & in nobis possunt esse ab alio fonte, quam a carne: nihilominus Apostolus nominat talia opera carnis esse, quomodo ergo ista sunt, opera carnis, si ab anima, aut ab eius superbia, quæ non sunt caro deriuant? nisi quia sunt hominis opera, quem sicut dixi nomine carnis appellat, qui vult ergo viuere secundum spiritum, & debet secundum Deum, & non secundum seipsum viuere, nam qui viuunt secundum Deum, secundum veritatem

Gal. 5.

veritatem vivit, qui vero secundum seipsum vivit, secundum mendacium vivit, & hoc vivere secundum seipsum provenit à voluntate hominis, quæ si est perversa, & perversos habebit motus et actus, si est recta, non solum inculpabiles verum etiam laudabiles motus habebit, voluntas quippe est in omnibus, imò omnes nihil aliud, quam voluntas sunt. Nam quid est cupiditas et lætitia, nisi voluntas in eorum consensionem, quæ volumus: et quid est metus, atque tristitia, nisi voluntas in disensionem ab his, quæ nolumus? sed cum consentimus appetendo ea, quæ volumus, cupiditas, cum autem consentimus fruendo his, quæ volumus, lætitia vocatur: Item quæ cum dissentimus ab eo, quod accidere nolumus talis voluntas metus est, cum autem dissentimus ab eo, quod nolentibus accidit talis voluntas tristitia est, et omnino pro varietate rerum quæ appetuntur, atque fugiuntur, sicut allicitur vel offenditur voluntas hominis, ita in hos vel illos affectus, mutatur et vertitur. Quapropter homo, qui secundum Deum, non secundum hominem vivit, oportet ut sit amator boni, unde fit consequens, ut malum, oderit, et quoniam nemo natura malus est, sed tantum vitio, ideo odiat vitium, et amet hominem.

Q V A E S T. CCCCLII.

AN primi homines ante peccatum habuerint passiones videlicet timorem cupiditatem, dolorem et huiusmodi.

R E S P O N S. Si enim habuissent tales passiones, utique non fuissent beati in illo amenitatis loco, quia qui timet vel dolore afficitur, nunquam absolute dici poterit beatus, demum quid timere, vel dolere poterant illi homines in tanta bonorum affluentia positi? ubi nec mors metuebatur, nec vlla mala corporis valetudo, nec aberat quidquam, quod bona voluntas adipisceretur, nec inerat, quod carnem animumve hominis feliciter viventis offenderet? Amor erat imperturbatus in Deum: erat deuitatio tranquilla peccati, qua manente, nullum omnino malum aliunde, quod contristaret irruebat: Sed dices forte cupiebant prohibitum lignum ad vescendum contingere, sed mori metuebant, et sic cupiditas et metus inerat eis, sed absit hoc, cum in eis nullum fuisset peccatum, nec etiam cupiditas rei prohibitæ erat, quia concupiscere rem prohibitam est peccatum, sed si se abstinet a tali re prohibita non amore iustitiæ,

*Eod. lib.
cap. 10.*

iustitiæ, sed tantum timore pœnæ, si enim hæc in eis fuissent, utiq³ peccatum fuisset ante peccatum. Quam igitur sælices erant primi homines & nullis agitabantur perturbationibus animorum, nullis corporum lædebantur incommodis, sic fuissent omnes descendentes ab eis, & in ea sælicitate permanissent donec electorum numerus compleretur, nisi peccassent, completo postmodum numero prædestinatorum, ad maiorem beatitudinem, quæ in cælis est, peruenissent, sine experimento alicuius laboris, doloris vel mortis.

Q V Æ S T. CCCCLIII.

Quomodo Adam incæpit peccare, antequam peccasset, id est unde sumpsit principium auertendi se à Deo, & similiter Eva.

Ro. li. 14
ei 13. 15 **R**ESPON. In occulto enim illi primi homines mali esse cœperunt, ut in apertam inobedientiam postmodum laberentur. Nô enim ad malû opus perueniretur, nisi præcessisset mala voluntas: porro malæ voluntatis initium, quid potuit esse nisi superbia? initium enim omnis peccati est superbia. Quid est autem superbia, nisi peruersæ celsitudinis appetitus? peruersa enim celsitudo est de seruo eo, cui debet animus inhæreret principio, sibi quodammodo fieri atque esse principium. Hoc fit cum sibi nimis placet, sibi vero ita placet, cû a Deo deficit, quòd ei magis placere debuit, quàm ipse sibi, spontaneus est iste defectus, quoniam si voluntas in amore Dei a quo illustrabatur, ut videret, & accendebatur, ut amaret, stabilis permaneret, non inde ad sibi placendum auerteretur, & tenebresceret, & sic nec Eva putasset verum quod ei dixit serpens, nec Adam præposuisset voluntatem vxoris Dei præcepto. Quia ergo homo contempsit Deum, placendo sibi inobediens ei fuit, merito pro pœna inobedientia retributa est. Ante peccatum licet nô potuisset omnia ipse homo, quidquid tamen non poterat, non volebat, & ideo poterat omnia quæ volebat. Nunc modo post peccatû, vellet multa, & non potest, defecit illa potentia. Quoties voluntati eius, ipse eius animus, & eius caro, non obtemperat? plerunque turbatur animus, & carô dolet, & veterascit, & moritur, & quidquid aliud patimur, inuiti patimur, quod non pateremur inuiti, si voluntati nostræ, nostra natura omni modo, atque ex omnibus partibus obediret.

Q V Æ S T. CCCCLIIII.

AN primi homines ante peccatum, id est si nunquam peccassent, per coitum, sicuti, & nunc fit generassent, & cum illa libidine.

R E S P O N. Quisquis dicit, non fuisse primos parentes nec coituros, nec generaturos, si non peccassent est, ac si diceret, quod peccatum necessarium fuit, propter numerositatem sanctorum, id est, ideo necessarium fuit, ut possent generare, & sic multiplicare, ut numerus electorum impleretur, & hoc credere est absurdum: & ideo dicimus, quod fuissent ille nuptiæ dignè felicitate Paradisi, si non peccassent, & diligendam prolem gignerent, & pudendam libidinem non haberent: sed quomodo id fieri posset, scilicet sine hac libidine, nunc non est quo demonstretur exemplo, nec ideo tam incredibile debet videri, etiam illud vnum membrum sine ista libidine, voluntati potuisse seruire, cui tot membra nunc seruiunt: Videmus enim cætera membra, maxima facilitate sine renfū. obedire voluntati modo qui peccauimus, & postea non credemus, quod ante peccatum illud vnum membrū, sine libidine, quæ peccato inobediens retributa est, non obedisset ad nutum voluntatis, ad opus generationis filiorum? Nam nunc post peccatum animus noster, qui ordine naturali debet corpori imperare, nō potest mouere, siue imperare, ut moueantur illa membra pudenda sine libidine, (quod factum fuisset ante peccatum,) & ideo dicuntur pudenda, quia pudet animum sibi ab ipsis resistere cum sit superior eis, si enim imperat, ut moueantur sine libidine, mouentur quidē sed non sine libidine, & in hoc animo resistunt, & ideo pudet, si verō in alijs affectionibus ipsius animi sibi resistitur, non sic pudet, quia licet vincatur a seipso vincitur, & non ab inferiori se. Seminaisset igitur prolem vir in illo innocentia statu, & suscepisset femina genitalibus membris, quando id opus esset, & quantum opus esset voluntate motis, non libidine concitatis: Si enim videmus Deum quibusdam hominibus dedisse quasdam naturas multum dispares a cæteris, quare non potuisset dare etiam illis primis hominibus, ut membra genitalia mouerentur ad nutum voluntatis, tunc sine libidine, quod nunc nisi libidine non mouentur? Scimus enim quosdam homines, facere quædam mira, quæ alij non possunt

sunt facere, & maximè de membris suis. Aliqui enim sunt qui mouent vnâ autem tantum si volunt, vel ambas, non moto capite, sunt qui vorant plurima, & etiam emittunt integra, tanquam si emitterent de saculo, quidam faciunt voces animalium, vt nisi viderentur, crederemus esse illa animalia, quorum emittunt voces. Quidam ab imò sine pudore tot sonitus quot volunt pro arbitrio emittunt. Ipse sum expertus sudare hominem solere cum vellet.

Quidam etiam flent & lacrimas abundanter emittunt cum volunt, sed aliud mirabilius, & multo incredibilius dicâ, sed hoc plerique fratres recentissima memoria experti sunt, fuit quidâ presbyter in parâcia ecclesiæ Calamensis, nomine Restitutus, qui quâdo ei placebat, rogabatur autem vt hoc faceret ab eis, qui rem mirabilem coram se scire cupiebant adimitatus, quasi lamentantis cuiuslibet hominis voces, ita se auferere a sensibus, & iacebat simillimus mortuo, vt non solû pungentes nō sentiret, sed aliquando etiâ igne vreretur amoto sine vllò doloris sensu, nisi postmodum ex vulnere, & tanquam in defuncto, nullus inueniebatur anhelitus, hominum tamen voces, si clarius loquerentur, tanquam de longinquo se audisse postea referebat. Cum itaque corpus corruptioni subiectum in talibus affectionibus, & motionibus extra vsitatum naturæ modum mirabiliter seruiat, Quid causæ est, vt non credamus ante inobedienciæ peccatum, ad propagandam prolem sine vlla libidine seruire voluntati humanæ humana membra potuisse?

Q V Æ S T. CCCCLV.

AN anni quos ante diluuium vixerunt illi antiqui fuerint tot mensium, & tanti temporis, quot nunc nostri sunt.

De Ciuitate Dei.
lib. 15.
cap. 12.
14.

RESPON. Fuerunt qui dixerunt, quod vnus annus noster tantum valet, quantum decem anni illius temporis valuerunt, & ideo cum legitur quempiam vixisse nongentos annos, debet intelli 900 de nostris. Diuidunt enim annum nostrum in 10. partes, & easdem partes vocant annos. Quarum partium vna habet quadratû senarium eo quòd Deus sex diebus perfecit opera sua, vt in septimo requiesceret: nam vna pars continet 36. dies, & sexies seni, qui numerus quadratum senarium facit 36. dies fiunt. qui multiplicati decies ad 360. perueniunt. 1. 12. menses lunares, propter quinque dies enim reliquos, quibus solaris annus impletur, & diei quadrâ-

te, propter quem quater ductum eo anno quo bisextum vocant, vnus dies adiicitur, addebantur a veteribus postea dies, vt occurreret numerus annorum, quos dies Romani inter calares vocant. Non enim isti qui sic computant annos, vt vnus annus noster decē illos habuerit, sunt audiendi, licet suum dictum velint defendere, ex more multarum gentium. Legitur enim apud Ægyptios, posuisse annum quatuor mensium, Arcadas sex mensium, Latinius tredecim mensium, alij estate vnum determinabant annum, & alterum hyeme, alij quadripartitis temporibus, sicut arcades inquit, quorum anni trimestres fuere, & volunt ostendere, quod non est incredibile, q̄ illi antiqui vixerint tot annos, in tali breuitate acceptos, sed nos dicimus, quod annus tunc accipiebatur, sicuti & nūc videlicet 12. mensium, & hoc duabus rationibus demonstratur, primo quia si fuissent tam breues anni, vt non essent nisi 36. dies, sequeretur hoc impossibile, q̄ Seth filius Adam habitasset tantum 11. annos quando genuit Enos, habebat enim, vt inquit scriptura centum quinque annos, quando genuit Enos, sed centum quinque de 36. diebus faciunt 11. de nostris, ita & Cainam filius Enos, secundū Hebræos habebat 70. annos tantum quando genuit filium, & sic sequeretur, quod habuisset tantum septem annos de nostris, & natura non comportat, vt homo in tam parua etate generet, sed si diceretur, quod tunc fortiores in illa parua etate, quam nunc in maturatione, ita vt possent generare, sed nec hoc valet, ideo probamus annos, vt nunc fuisse alia ratione. Legitur enim sexcentesimo anno Noe factum fuisse diluuium. Cur ergo ibi legitur, & aqua diluuij facta est super terram sexcentesimo anno vitæ Noë, secundi mensis, septima & vicesima mensis. Legitur etiam, quod post diluuiū Arca, mense septimo, septima, & vicesima mensis requieuit super montes Arath. Aqua autem minuebatur, vsque ad 1. mensē, in 1. autem mense, prima mensis apparuerunt capita montium, quomodo annus 36. dierum posset diuidi in tot mēses, & tot dies, oportet ergo concludere, quod annus eorum lunaris, erat sicut noster modo.

Gen. 5.

Gen. 8.

Q V Æ S T. CCCCLVI.

Quare nunc in matrimonio, non se iungunt, cum quibusdam gradibus homines, qui sunt affinitate actinentes, sicuti fiebat

bat in mundi principio, quòd frater sororem in coniugem & consobrinus consobrinam accipiebant.

Eod. lib.
cap. 16.

RESPON. Charitas, & tunc & nunc porrexit, vt vinculis diuersarum necessitudinum, siue relationum, homines quibus esset utilis atque honesta concordia simul necterentur, sed tunc necessitas voluit, vt singulæ personæ multas necessitudines haberent, nam frater accipiendo sororem in vxorem erat maritus & frater, & mulier erat vxor & soror, & pater erat focer, & pater, & sic vnus diuersas necessitudines, & colligationes habebat. Quando autem multiplicatus est mundus condecens fuit, vt charitas, quæ ad multa se extendit: & plures homines sociali honestate & concordia affinitate necteret: & sic multi haberent etiam multas necessitudines, ex quo factum est, vt id quòd licitum erat necessitate compellente, modo illicitum & damniabile sit, religione prohibente, propterea mos inoleuit sanctus etiam apud infideles, vt coniugia inter fratres, & sorores exhorrescant. Illicitum postmodum namque est, subuertere limitem morum: Si non licet transgredi limitem agrorum auiditate, possidendi, quanto magis non licet auiditate concubendi transgredi limitem morum. Ad humanum enim sensum, vel allaciendum vel offendendum, mos valet plurimū, ex hoc enim quòd nunc impediuntur connubia inter parentes, sequitur quòd immoderatio concupiscentiæ coerceatur.

QVÆST. CCCCLVII.

Quomodo Deus loquitur creaturis spiritualibus & corporalibus. cum per scripturas habeamus, quòd Deus loquitur est.

De Ciuitate Dei.
lib. 16.
cap. 6.

RESPON. Nec sic loquitur Deus Angelis, quomodo nos inuicem loquimur nobis, vel Deo, vel Angelis, vel ipsi Angeli nobis, siue per illos Deus nobis, sed ineffabili modo suo, nobis autem hoc loquutio, ipsius sui facti est immutabilis ratio, quæ non habet sonum strepentem, atque transeunteum, sed vim sempiternæ manentem, & temporaliter operantem. Hac loquitur Deus Angelis sanctis, nobis autem aliter longe positis. Quando autem etiam nos ali quid tale locutionis, interioribus auribus capimus, Angelis appropinquamus. Loquitur ergo veritas incommutabilis, aut per se ipsam ineffabiliter creaturæ rationalis mentibus, aut permutabilem creaturam

creatura loquitur, siue spiritualibus imaginibus nostro spiritui, siue corporalibus vocibus corporis sensui.

Q V A E S T. CCCCLVIII.

AN dentur Antipodæ, id est vbi homines a contraria parte terræ, vbi sol oritur, quando occidit nobis, aduersa pedibus nostris calcant vestigia.

R E S P O N. Qui dixerunt Antipodas dari, moti sunt eo quod terra rotunda sit, & teneat medium locum inter connexa cæli, manens suspensa, & sic opinantur alteram terræ partem, quæ infra est habitatione hominum carere non posse, & tamen non attendunt, quod non est consequens, quod etiam terra sit rotunda, vt dicunt, quod ex omni parte sit nuda aquis, & etiam si esset nuda, non sequitur, quod sit et habitabilis, quia scriptura non potest mentiri, quæ dicit omnes gentes in 72. linguas, & in 72. gentes diuitas esse, & non in plures, & absurdum nimis esset, vt diceret, aliquos homines ex hac in illam partem Oceani immensitate traiecta nauigare, ac peruenire potuisse, vt etiã illic ex vno primo homine genus institueretur humanum, nulla igitur ratione est credendum Antipodas dari. Hic clare August. dicit Antipodas non dari, sed Viues dicit, quod tam certum est Antipodas esse, quod omnino negari nõ possit, & ad illos esse viam compertissimum est cum & quidam antiquorum fugientes Augusti Cæsaris potentiam nauigarunt vsque ad Gades Herculis, aliqui vero ab Herculeo freto in Arabicum mare rubrũ, ex quo manifestum est certissime dari.

End. lib.
16. c. 9

Gen. 11.

Q V A E S T. CCCCLIX.

Quæ fuit prima lingua data generi humano, & quare in quibusdam remansit cum Deus linguas diuisit,

R E S P O N. Per diluuium deletæ sunt domus omnium hominum, in quibus erat vna tantum lingua, præter domum Noè iusti, in qua remansit illa lingua, quæ in domo Heber in quam domus Sem filij Noe, & sua progenies deducta est, & ideo quia in familia Heber remansit, dicta est Hebræa ab ipso Heber, in illa enim diuisione linguarum, & ob ipsam obtinuit nomen proprium. Quemadmodum & aliæ linguæ vocatæ sunt nominibus pro-

Fo. li. 16
cap. 11.

Mille Quasita.

T prijs.

prijs. Ante diuisionem illam, vocabatur lingua humana, siue humana locutio, quia communis erat, illa enim sola vniuersum genus humanum loquebatur, in diuisione obtinuit nomen ab Heber, quia remansit in eius familia, non enim est facta confusio lingue in tali familia, propter vestigium iustitiæ, quod in ea erat, sicuti domus Noë, quia iustus erat a diluuiio conseruata est, ita & in familia Heber non fuit flagellum confusionis linguarum, quia iustitia Noë, in Sem & Heber deducta est.

Q V Æ S T. CCCCLX.

Quot sunt mundi partes, & vnaquæque quam mundi partem occupet.

Eod. lib. **R**ESPON. Quidam diuiserunt orbem vniuersum in duas tantum partes videlicet in Asiam, & Europam, Aphricam vero voluerunt esse partem Europæ? Alij vero in tres partes orbem diuiserunt, videlicet in Asiam, Europam, & Aphricam, separant enim Aphricam ab Europa: respectu diuisionum marium. Quæ autem istarum sit maior: non est vnus sententiæ, quidam æquales fecerunt. At tamen maior est Asia, quia tenet dimidium orbem. Ceteræ duæ alium dimidium, Asia enim a meridie per Orientem vsque in Septentrionem peruenit: Europa vero a Septentrione, vsque in Occidentem, & Aphrica ab Occidente vsque in Orientem, & sic tantum occupat Asia sola, quantum Europa & Aphrica occupant.

Q V Æ S T. CCCCLXI.

An continentes suo castitatem seruantes sint meliores coniugatis & ipsis anteponendi sint.

Eod. lib. **R**ESPON. Continentia Dei solo iudicio, coniugio præferri est tamen melior coniugatus fidelis, quàm continens infidelis, & si ambo sunt fideles, melior est coniugatus fidelissimus & obediētissimus Dei præceptis, quàm continens minoris fidei, si autem pares sunt in fide & charitate non est dubium, quod continens coniugato præferri debeat.

Q V Æ S T. CCCCLXII.

TEmpus quod proprie prophetarum dicitur, vnde incipiat, & definat inquirimus.

R E S P O N S. Quamuis multi nominentur prophetae, vt sancti Patriarchae, & quicumque aliqua prædixerunt, quæ pertinent ad ciuitatem Dei regnumque cælorum nihilominus tempus prophetarum proprie dictum, incepit ex quo Samuel prophetare cepit, & deinceps donec populus Israel captiuus in Babiloniam duceretur, atque inde secundum S. Hieremiæ prophetiam, post 70. annos. reuersis Israeliis Dei domus instauraretur totum tempus est prophetarum. Qui quidem aliquando prophetabant quædam tantummodo ad terrenam ciuitatem Hierusalem spectantia, vt est illud, quando Natham propheta obiurgans Dauid, multa prædixit mala futura suo populo, quædam prophetabant tantummodo spectantia ad cælestem Hierusalem, vt est illud. Ecce dies veniet dicit Dominus & consumabo domum Israel, & domum Iuda testamentum nouum, &c. Quædam vero prophetabant, quæ ad vtramque ciuitatem spectabant, vt est illud, de his quæ prædicuntur de edificio templi, quod edificatum fuit per Salomonem, talia contigerunt in terrena Hierusalem quantum pertinet ad historiam, & quantum ad figuratum pertinent ad cælestem Hierusalem, & sic habemus tripartitâ esse significationem prophetiarum prophetarum.

De Ciuitate Dei. lib. 17. c. 1. 3.

1. Re. 12

Hier. 31

Q V Æ S T. CCCCLXIII.

AN verum sit quod homines diabolica arte conuertantur in bestias.

R E S P O N S. Licet credendum non sit quod conuertantur homines in animalia, apud quosdam tamen erit difficile hoc eis persuadere, cum dicant se talia expertos esse, auditum est enim & nostro tempore in Italia, quasdam mulieres stabularias solere dare in caseo venenum quoddam suis malis artibus imbutas, quibus vellent, & possent & illico vertebantur in iumenta, & viatores deferebant onera, et expleto opere iterum ad se redibant, nec tamē in eis mentem fieri bestialem, sed rationalem humanāque; seruari, et hæc vel falsa sunt, vel tam inusitata, vt meritò non credantur, firmissime tamen credendum est omnipotentem Deum oia posse facere, quæ vulerit, siue indicando, siue præstando, nec demones aliquid operari,

De Ciuitate Dei. lib. 18. cap. 18.

secundum naturæ suæ potentiam, quia & ipsa angelica creatura est, licet proprio sit vitio maligna nisi quod ille permiserit, cuius iudicia occulta sunt multa, iniusta nulla. Nec sane demones naturas creant, si aliquid tale faciunt, de quibus factis ista vertitur quæstio, sed spectetenus, quæ a vero Deo sunt creata, commutant, ut videantur esse quod non sunt. Non itaque solum animum, sed nec corpus quidem vlla ratione crediderim demonum arte vel potestate, in membra, vel lineamenta bestialia veraciter posse conuerti, sed phantasticum hominis, quod etiam cogitando siue somniando per rerum innumerabilia genera variatur, & cum corpus non sit, corporum tamen similes mira celebritate formas capit, sopitis aut operis corporeis hominis sensibus, sed aliorum sensuum nescio, quo ineffabili modo figura corporea posse produci, ita ut corporea ipsa hominum, alicubi iaceat viuientia quidem, sed multo grauius, atque vehementius quam sonno suis sensibus obseratis: Phantasticum autem illud veluti corporatum, in alicuius animalis effigie appareat sensibus alienis, talisque etiam sibi homo esse videatur, sicut talis sibi videri posset, in somnis, & portare onera, quæ onera si vera sunt corporea portantur a demonibus, ut illudatur hominibus, partim vera corpora onerum partim iumetorum falsa continentibus. Nam quidam nomine Præstantius, patri suo contigisse indicabat, ut venenum illud per casum in domo sua sumeret, & iaceret in lecto suo quasi dormiens, qui tamē nullo modo poterat excitari, post aliquot autem dies eum velut euigilasse dicebat, & quasi somnia narrasse, quæ passus est, caballum se scilicet factum, annonam inter alia iumenta baiulasse militibus, quæ dicitur retica eo quod ad retia deportabatur. Quod ita ut narrauit, factum su isse compertum est, quæ tamen ei sua somnia videbantur.

Q V Æ S T. CCCCLXIII.

Locus meretricum quare dicatur lupanar?
Eod. lib. **R**ESPON. Meretrices enim antiquitus vocabantur lupæ,
 18. c. 21 vnde etiam nunc turpia loca earum lupanaria nuncupantur.

Q V Æ S T. CCCCLXV.

ROMA quo tempore iudeorum condita sit?

RESPON.

RESPON. Tempore quo Roma condita est populus Israel habebat in terra promissionis annos septingentos decem & octo ex quibus 27. pertinent ad Iesum nauæ dein de ad tempus iudicū trecenti viginouem, ex quo autem ibi reges esse cœperant, anni erant trecenti 62. & rex tunc erat in Iuda, cuius nomē erat Achaz) vel sicut alij computant, qui ei successit Ezechias, quem quidē constat optimum & pijsimum regem Romuli regnasse temporibus, in ea vero his temporibus Hebraici populi patto, quæ appellabatur Israel regnare cœperat Osee.

*Eod. li.
cap. 22.*

Q V Æ S T. CCCCXLVI.

Quor sunt Sybille, & quid prophetauerint de Christo, saltem erithrea, vel cumana, vt magis quidam purant.

RESPON. Agustinus tantum duas hic nominat scilicet Sybillam Erithream & Cumanam, dicit tamen secundum Varronem plures esse, & quæ sunt Viues in suis commētariis nominat: prima Sybilla fuit Persica, hanc aliqui nominat Caldeam alij Hebræam, proprium eius nomen Sambecha, nata in ciuitate Noë, prope mare rubrum sita, & hæc 24. libros edidit de vaticinijs Christi, & de eius aduentu. Secunda fuit Lybica, Tertia fuit Delphica. Quarta Cumea in Italia, et hanc quidam Italicam nuncupant. Quinta Erithrea, et Lactantius dicit in Babylone natâ esse. Sexta Samia, et dicta suo nomine Phito. Septima Cumana nomine Amalthea. Octaua Hellepontica in Agro Troiano nata Vico Marmisso circa oppidum Gergetium. Nona Phrigia, quæ vaticinata sit Ancyre. Decima Tyburs nomine Albuña, quæ tyburi colitur, vt Dea. Has Sybillas tradit Varro, feruntur, et alię nonnullę, vt Colophonia quæ dicta est Lampusia, Calchante nata, Sybilla Elisã, et Casfandra Priami filia, quæ ruinam patriæ cecinisse dicitur, et dedisse responsa consulentibus, et qui Epirotica Sybilla Thesprotiæ nata, et Thesalica Mantho Tiresiæ Thebani filia, posset et Sybilla dici Carmentis Archas Euandri mater, et Fauna fatui Fauni regis soror et coniunx. Dubitauit Didius Grammaticus, an Sopho Sybilla fuerit, sed quæ fuerit, quæ carminibus fata Romana cecinit requisit Varro, sed multi Cumanam putant, versus quidã de Christo vaticinantes sunt hi.

*Eod. lib.
cap. 23.*

Il. Iudicij signum tellus sudore madescet.
Iesus cape litera E caelo rex adueniet per secla futurus
faciunt. Scilicet in carnem praesens, ut iudicet orbem.
Unde Deum cernent incredulus atque fidelis.
Celsum cum sanctis Eui iam termino in ipso.
Sic anima cum carne aderunt, quas iudicet ipse,

Cum iaces incultus densis in reprobis orbis
Reijcient simulacra viri cuncta quoque gazam.
Exuret terras ignis pontumq; polumq;.

Christos Inquirens tetri portae effringet auerni.
graece ca Sanctorum sed enim cuncta lux libera carni.
pe litera Tradetur fontes aeterna flamma cremabit.
faciunt. Occultos actus reagens, tunc quisque loquetur.
Secreta atque Deus referabit pectora luci.

Tunc erit & luctus, stridebunt dentibus omnes.
Eripitur solis iubar, & chorus interit astris.
Soluetur caelum lunaris splendor abibit.
Deijciet colles valles extollet ab imo.

Dei filii Non erit in rebus hominum, sublime vel altum
Saluator iam aequantur campis, montes & caerulea ponti.
cape lite Omnia cessabunt, tellus confracta peribit.
ra graece Sic pariter fontes torrentur, fluminaq; igni.
cape fa Et tuba tunc sonitum tristem demittet ab alto,
ciunt. Orbe gemens p. facinus; miserum, variosq; labores
Tartareumq; chaos, monstrabit terra dehiscens.
Et coram hic domino, reges sisentur ad vnus.
Decidet e caelis, ignisq; & sulphuris annis.

Lactantius quaedam vaticinia de Christo per Sybillam facta, licet non exprimat quae fuerit, & ipse inserit suo operi, & sunt haec.

In manus iniquas infidelium postea veniet, & dabunt Deo Alapas manibus incestis, & impurato ore expuent venenatos sputos. Dabit vero ad verbera simpliciter, sanctum dorsum, & colaphos accipiens tacebit, ne quis agnoscat, quod verbum, vel vnde venit, ut inferis loquatur & corona spinea coronetur. Ad cibum autem sel, & ad sitim acetum dederunt, inhospitalitate hanc monstrabit mensam.

mentem, ipsa enim insipiens gens tuum Deum non intellexisti, ludentem mortalium mentibus, sed & spinis coronasti, & horridum fel miscuisti. Templi vero velum scindetur, & medio die nox erit tenebrosa; nimis in tribus horis: & morte morietur tribus diebus sono suscepto & tunc ab inferis regressus ad lucem letam veniet, primus resurrectionis principio, reuocatis ostensio.

Q V A E S T. CCCCLXVII.

AN scientia philosophorum sit antiquior scientia nostra sacra & ipsa prophetia an nostra scientia sacra sit antiquior scientia philosophorum.

R E S P O N. Quando notitia scripturae nostrorum prophetarum ferè ad oēs gentes iam peruenerat philosophi gentium nondū erant, qui etiam nomine vocaretur, quod cepit a Samio Pythagora, qui eo tempore quo iudeorum soluta est captiuitas cepit excellere atq; cognosci. Multo ergo magis ceteri philosophi post prophetas sepe riuūtur fuisse, de Socrate legitur in chronicis, qui fuit celeberrimus philosophus post Esdram inuenitur fuisse, non multo post Plato et natus est, si aut dicas q; fuerunt qui non vocabatur philosophi, sed sapientes, ut Thales milesius Anaxagoras Anaximader Anaximenes & nonnulli alij nec isti fuerunt ante prophetas, cum Thales primus horum tempore Romuli quo prophetia nostra iam in culmine erat, clare inceperat, si ergo aliqui sapientes priores nostris prophetis inueniuntur, utiq; erant illi Theologi poete, videlicet Orpheus, Linus Museus, & si quis alius fuit apud graecos, sed nec isti antecesserunt nostrum Theologum Moysen. Dices iterum in Aegypto ante Moysen fuit quaedam sapientia, quia dicitur q; Moyses eruditus erat omni sapientia Aegyptiorum, sed dico quod nec haec sapientia Aegyptiorum fuit antiquior doctrina nostrorum prophetarum, quia Abraam qui erat ante, fuit propheta, in Aegypto enim antequam Isis Inachi filia (quae prima regnare cepit argiuis, quando Abrahæ iam nepotes reperiuntur exorti non erat sapientia alicuius valoris, sed per ipsam aucta est, & ideo tamquam deam colendam putauerunt, fuerunt postmodum etiam ante Noe & Enoch septimus ab Adâ qui & ipsi prophetauerunt. Noe praedixit diluuium. Enoch vero per Iudam in sua canonica propheta praedicatur, licet in canone librorum sanctorum non sit sua prophetia, & mirum est a sacra

Ex. li. 18
c. 37. 30

De Ciri-
tes De-
li. 18
c. 37.

Exo. 2.

Inde. 1.

scripturâ canonica adducantur multi in testimonium cū non sint in canone, vt scripta istius Enoch ab Apostolo Iuda citatur. Et scripta Samuelis, Nathan, & Gad prophetarum, citantur 1. Paral. c. vii. & tamen nulli horum sunt in canone, & vnde prouenit hoc? Licet causa huius dubij principalis me lateat. Attamen dico duo, vnum est, quod ideo non proponuntur in canone, quia reprobetur auctoritas istorum hominum, qui Deo placuerunt, sed quia ex antiquitate nimia, suspecta habentur an sint sua. Alterum est, quod sua dicta partim erant ex reuelatione diuina, & ex dono prophetie prolata, & hæc sunt quæ a canonica scriptura citantur, partim & historica diligentia, & humana intelligentia prolata, & ideo non sunt posita in canone, quia non tota eorum scriptura ex reuelatione prophetica dictata fuit.

Q V Æ S T. CCCCLXVIII.

Quot sunt sectæ tractantes de finibus bonorum & malorum, & quæ inter eas verior sit?

De Ciuitate Dei. lib. 19. c. 1. 2. 3. 4.

Re: Marcus Varro in lib. de philosophia ponit 188. sectas, non quæ essent, sed quæ esse possent, ponendo aliquas differentias. Ex quo aduertendum est quatuor esse quædam, quæ homines sine magistro, sine vilo doctrinæ adminiculo, sine industria, vel arte viuendi, quæ virtus dicitur, & proculdubio discitur, velut naturaliter appetunt, aut voluptatem qua delectabiliter mouetur corporis sensus, aut quietem, qua fit vt nullam molestiam quisq; corporis patiat, aut vtranque, quam tamen vno nomine voluptatis Epicurus appellat, aut vniuersaliter primâ naturæ, in quibus, & hæc sunt & alia, vel in corpore, vt membrorum integritas & salus atq; incolumitas eius, vel in animo, vt sunt ea, quæ vel parua, vel magna hominum reperiuntur ingenijs. Hæc igitur quatuor. i. voluptas, quies, vtrunq; prima naturæ, ita sunt in nobis, vt vel virtus, quam postea doctrina inserit, pp hæc appetenda sit, aut ista propter virtutem, aut vtraq; pp seipsa, & sic pp istas differentias sunt 12. sectæ. Declaremus vnum, vt cetera intelligantur, voluptas corporis, aut virtuti subditur, aut præfertur, aut iungitur, si subditur voluptas est propter virtutem, id est vtitur voluptate, verbi gratia ad procreandos filios, vt ex multitudine filiorum ampliet patriâ & sic illâ adiuuet, & sic vna secta, si præfertur voluptas propter seipsam

sam tunc appetitur, & virtus tunc est propter ad implendam vo-
 luptatem, quæ vita est nimis deformis, & sic alia secta. Si vero iun-
 guntur, videlicet voluptas & virtus, tunc neutra earum est pro-
 pter alteram, sed propter seipsas ambe appetuntur, & sic tertia se-
 cta: dicamus & hoc idem de alijs tribus, hoc modo triplicentur, &
 sic erunt 12. istæ vero 12. sectæ, si addatur hæc differentia, scilicet so-
 cialitas; quia quidam his vtuntur propter se tantum, quidam pro-
 pter socium etiam, cui debent velle, quod sibi, & sic duplicando
 fiunt 24. istæ postmodum 24. adhibita alia differentia nouorum
 academicorum, quidam enim sunt, qui defendunt suam sectam, vt
 certam, quidam vt in certam verisimilem tamen & sic duplicando
 fiunt 48. Rursus istæ 48. possunt duplicari alia differentia, videli-
 cet quia quidam eas sequuntur habitu cæterorum philosophorū,
 quidam habitu cynicorum, & sic fiunt 96. Rursus quia vnusquis-
 que istas 96. potest sectari aut vt ociosam deligat vitam, sicut faciūt
 hi qui tantummodo studijs doctrinæ vacare voluerunt, aut nego-
 ciosam vitam: sicut hi qui cum philosophantur tamen administra-
 tione reipublicæ, regendisq; rebus humanis occupatissimi fue-
 runt, aut ex vtroque genere temperatam, sicut hi qui partim eru-
 ditio ocio, partim necessario negotio, alternantia vitæ suæ tempo-
 ra tribuerunt, & sic triplicando eas fiunt 288. sed quia istæ 288.
 nullam inferunt quæstionem de sectando summo bono, ideo nec
 sectæ vere vocandæ sunt, vnde ad 12. primas tantum est reuertend-
 dum, in quibus quæritur quid sit bonum hominis, quo assecuto
 sit beatus, sed cum istæ 12. surgant ex illis primis quatuor tripli-
 cando ad quatuor tandem etiam est reuertendum, & cum istarum
 quatuor vnâ videlicet prima naturæ contineat in se, & voluptatem,
 & quietem, ideo ad tres tantum reducendæ sunt videlicet ad volu-
 ptatem & quietem & ad prima naturæ, & ex his tribus quærendū
 est quæ sit verior dicit igitur Varro, quod cum homo constet ex ani-
 ma & corpore, & summum bonum hominis quo fit beatus ex
 vtriusque rei bonis, animæ scilicet & corporis constare debet. Ac
 per hoc prima illa naturæ propter seipsa esse appetenda existimat,
 ipsamque virtutem quam doctrina inserit, velut artem viuendi,
 quæ in animæ bonis est, excellentissimum bonum. Quapropter ea-
 dem virtus, id est ars agendæ vitæ, cum acceperit prima naturæ, quæ
 sine illa erant, sed tñ erant etiam, qñ eis doctrina adhuc deerat, oïa
 pp seipsam appetit, simulq; etiam seipsam, omnibusq; simul & se-
 ipsa

ipsa vititur, eo sine ut omnibus delectetur atque perfruat, magis minusque ut quoque inter se maiora atque minora sunt, tamē omnibus gaudens, & quædam minora si necessitas postulat, propter maiora vel adipiscenda vel tenenda contēnens omnium autem bonorum, vel animi, vel corporis nihil sibi virtus omnino præponit. Hæc enim bene vititur & seipsa, & cæteris quæ hominem faciunt beatum bonis, ubi vero ipsa non est, quamlibet multa sint bona, eius sunt, cuius sunt, ac per hoc nec eius bona dicenda sunt, cui male utenti, vitia esse non possunt. Hæc ergo vita hominis, quæ virtute, & alijs animi & corporis bonis, sine quibus virtus esse non potest fruitur, beata esse dicitur, si vero & alijs sine quibus esse virtus potest, vel vllis, vel pluribus, beator, si autem prorsus omnibus, ut nullum omnino bonum desit, vel animi vel corporis, beatissima. Non enim hoc est vita, quod virtus, quoniam non omnis vita, sed sapiens vita virtus est, & tamen qualiscumque vita, sine vlla virtute potest esse, virtus vero sine vlla vita, non potest esse. Hæc sunt quæ Varro sentit de beata vita, sed nos christiani nō ponimus, vitā beatam in hac mortali vita, sed dicimus summum bonum, vitā æternam esse & summum malum æternam mortem esse: propter illam proinde adipiscendam istamque vitandam, recte nobis esse vivendum, illi ergo qui putaverunt in ista vita fines malorum, & bonorum esse, siue in corpore, siue in anima, siue in utroque siue in virtute erraverunt, & ideo irridet eos veritas per prophetam dicentem:

Ps. 93.

Novit Dominus cogitationes hominum quoniam vanæ sunt: dum enim homo est, in hac vita, & quantum ad animam & quantum ad corpus varijs miserijs subiacet ut experientia docet, & quomodo si miser est, erit beatus? in corpore patitur infirmitates & frigus, & calor: & similia est in anima etiam sunt cōcertationes contra carnē ut faciat quandoque quod non velit, & quomodo beata? Item non sunt veræ virtutes nisi in quibus inest pietas vera, & pietas exercetur in miseros, non ergo nec ubi erit virtus statim erit beata vita. Tantummodo ergo in hac vita spe beati sumus, & non re, ideo dicebat Paulus his qui veras virtutes habebant (spe enim salvi facti sumus, spes autem quæ videtur non est spes, sicut ergo spe salvi facti sumus, ita spe beati facti sumus.

Rom. 8.

Q V Æ S T. CCCCLXIX.

Quantum pax omnibus hominibus sit dulcis, & amabilis, & quid sit?

R E S P O N S. Tantum est enim pacis bonum, ut etiam in rebus terrenis, atque mortalibus, nihil gratius soleat audiri nihil desiderabilius concupisci nihil postremo possit melius inueniri. Sicut enim nemo est, qui gaudere nolit, ita nemo est, qui pacem habere nolit, etiam illi, qui bella gerunt, nam finis belli victoria est, & excō sequenti pax. Et qui perturbare volunt pacem in qua sunt, non oderunt pacem, sed eam pro arbitrio suo cupiunt commutari. Non ergo ut sit pax nolunt, sed ut ea sit, quam volunt. Et breuiter nemo est, qui non velit aliquam pacem, & coniurati, & latrones vnā pacem dissipant & aliam sibiipsis præparant, pax itaque corporis est ordinata temperatura partium, pax animæ irrationalis, ordinata requies appetitionum, pax animæ rationalis, ordinata cognitionis actionisque consensus: pax corporis & animæ, ordinata vita, & salus animantis: pax hominis mortalis, & Dei immortalis, ordinata in fide, sub æterna lege obedientia, pax hominum ordinata concordia, pax domus ordinata imperandi atque obediendi concordia cohabitantium, pax ciuitatis, ordinata imperandi atque obediendi concordia ciuium, pax cœlestis ciuitatis ordinatissima, & concordissima societas fruendi Deo & inuicem in Deo, pax omnium rerum tranquillitas ordinis. Ordo est parium dispariumque rerum sua cuique loca tribuens dispositio, proinde miseri, in quantum miseri, vti que in pace non sunt. Tranquillitate quidem ordinis carent vbi perturbatio nulla est. Veruntamen quia merito iusteque miseri sunt, in ea quoque ipsa sua miseria, præter ordinem esse non possunt.

Eod. lib.
19. c. 12
¶ 11.
¶ 13.

Q V Æ S T. CCCCLXX.

Conditio seruilis siue ipsa seruitus vnde habuit originem.

R E S P O N S. Deus quā fecit hoīem fecit illū dñm irrationalium animalium, dum dixit dominamini piscibus maris & volatilibus cœli, et non dominum ipsius hominis. Et ideo illi primi iusti homines, magis constituti sunt pastores pecorum quam reges hominum,

Eod. lib.
cap. 15.

hominum, vt etiam sic insinuaret Deus, quid postularet ordo creaturarum, & quid exigeret meritum peccatorum: cõditio quippe seruitutis iure intelligitur posita peccatori. Primus enim locus scripturarum, vbi nominatur hæc seruitus est quando Noë dixit, Chanaan fit seruus seruatorum, & hoc vt vindicaret peccatum filij. Nomen itaque istud culpa meruit non natura, origo autem vocabuli seruatorum in latina lingua, inde creditur ducta, quòd hi qui iure belli, possent occidi a Victoribus cum seruabantur, serui fiebant, a seruando appellati, quod etiam ipsum sine peccati meritò non est, cum bellum iustum non geratur nisi in vindictam peccati. Prima ergo seruitutis causa peccatum est, vt homo homini conditionis vinculo subderetur, quod non fit nisi Deo iudicante, apud quem non est iniquitas, & nouit diuersas penas meritis distribuere delinquentium.

Q V Æ S T. CCCCLXXI.

AN Episcopatus fit nomen honoris, vel non & quis sit verus episcopus re et nomine.

*Eod. lib.
19. c. 19
1. Tim.*

RE S P O N. Qui episcopatù desiderat bonù opus desiderat, inquit Paulus. Voluit enim exponere quid sit episcopatus, quia nomen est operis non honoris. Græcum est enim atque inde ductum vocabulum, quòd ille qui præficitur eis quibus præficitur, superintendit, curam eorum scilicet gerens. Latine superintendere possumus dicere, vt intelligat non se esse episcopum, qui præesse dilexerit, non prodesse.

Q V Æ S T. CCCCLXXII.

AN secundum diffinitionem Scipionis Romana respublica fuerit vere respublica.

*Eod. li. 19
cap. 21.*

RE S P O N. Rem publicam sic diffiniuit Scipio. Respublica res populi est, populus autem est cætus multitudinis. iuris consensu, & vtilitatis communionem sociatus. ius vero sine iustitia geri non potest. Quod enim iure fit, profecto iuste fit. Quod autem fit iniuste, nec iure fieri potest. Non enim iura dicenda sunt vel putanda, iniqua hominum constituta. Deducetur ergo sic in Romana respublica non fuit iustitia, nam iustitia est ea virtus, quæ sua cuiq; distribuit

distribuit. Deo conuenit subdere homines per iustitiam, & Romani tollebant Deo homines, & demonibus subdebant, non erat ergo in eis iustitia, ubi vero non est iustitia, nec ibi est iuris consensus, ubi non est iuris consensus, nec ibi est populus sociatus iuris consensu, ubi vero non est talis populus, nec respublica est: ergo a primo ad vltimum, secundum istam diffinitionem Romana respublica non fuit vere respublica, si autem populus non isto, sed alio diffiniatur modo, velut si dicatur, populus est cœtus multitudinis rationalis, rerum quas diligit, concordie communionem sociatus, profecto ut videatur qualis quisque populus sit, illa sunt intuentia que diligit. Quœcumque tamen diligit, si cœtus est multitudinis, non pecorum, sed rationalium creaturarum, & eorum quæ diligit communionem concordie sociatus est, non absurde populus nuncupatur, & sic secundum istam diffinitionem nostram, Romanus populus, populus est, & res eius sine dubitatione respublica.

Q V Æ S T. CCCCLXXIII.

AN qui in die iudicij viui reperientur sint morituri, & demum resurrecturi.

R E S P O N S. Ut dicamus eos morituros ipse Apostolus Paulus, videtur nos vrgere, ubi dicit in Christo omnes viuificabuntur, & de resurrectione loquens dicit. Tu quod seminas non viuificatur, nisi prius moriatur, dictum est etiam primo homini. Terra es & in terram ibis, id est antequam Deus insufflasset spiritum in facie Adæ, erat tantum terra, id est corpus exanimatum, & omnis homo debet reuerti ad terram id est ad corpus exanimatum, ut ergo omnis homo viuificetur per resurrectionem, & in terram redeat, necesse est, ut moriatur, & ideo si in verbis Apostoli, ubi dicit, quod qui in aduentu domini viui inuenientur, rapiuntur obuiam Christo in aera, & in verbis supra citatis, velimus nullas pati angustias, credamus, quod in eodem raptu de mortalibus corporibus exituros, & ad eadem mox immortalia redituros. Et sic a resurrectione non erunt alieni, quam dormitio præcedit, quamuis breuissima, non tamen nulla, nec euadent sententiam iam antedictam videlicet, quod sint reuersuri in terram, id est corpus eorum fieri exanimatum, licet breuissimo tempore, & quod hoc fieri possit in tam breui spacio, non est dubitandum, cum & Apostolus dicat resurrectionem fieri in ictu oculi, id est in inestimabili velocitate.

De Ciuitate Dei lib. 20. cap. 20. 1. Co. 15

1. Tes. 4.

Q V Æ S T. CCCCLXXIII.

AN corpora in inferno possint continue in igne permanere, & nunquam comburi vel consumi posse.

De Ciuitate Dei.
lib. 21. c.
2. 3. 4. 5.

RESPON. Sunt quidam, qui nolunt tantum edoceri per testes idoneos, quod perpetuo possint corpora humana in igne seruari, sed exemplis cupiunt, de hoc certificari. Quibus dicimus esse quedam animalia que in medijs ignibus diu viuunt, sed non semper, cum non viuunt semper eo quod sunt mortalia, reperitur etiam quoddam genus vermium, in aquarum calidarum scaturigine quarum feruorem nemo impune contrectat, & ipsi vermes in illa aqua tam calida conseruantur, & extra nequaquam esse possunt, sunt alij, qui non possunt credere, quod in igne inferni corpora humana post resurrectionem, cum vnita erunt animabus possint sentire dolorem, & semper viuere & nunquam mori, cum talibus videatur hoc consequens verum esse, vbi magnus dolor diu durat, ibi & mors necesse est tandem vt sequatur: non qualiscumque dolor occidit, sed maximus dolor est causa, vt quandoque anima cedat, que est annexa corpori ipsis summis doloribus, quoniam & ipsa compago membrorum atque vitalium sic infirma est, vt eam vim, que magnum vel summum dolorem facit, non valet sustinere, sed dicimus quod si nunc hoc consequentes teneret, vt necesse esset animam cedere maximo dolori, non erit, tamen tunc in resurrectione sue post resurrectionem, quia tunc ex Dei potentia data erit talis caro, vt possit perpetuo sentire supplicia, & etiam viuere. Tunc enim tali corpori anima & eo connectetur modo, vt illud vinculum, sicut nulla temporis longitudine soluitur, ita nullo dolore rumpatur, erit enim talis caro, qualis nunc non est sicut talis erit, & mors, qualis nunc non est, non enim nulla, sed sempiterna mors erit, prima mors animam nolentem pellit de corpore, secunda mors animam nolentem tenet in corpore. Ab vtraque morte communiter id habetur, vt quod non vult anima, de suo corpore, patiat, non erit igitur incredibile quod diximus, cum sciamus Salamandram in ignibus viuere notum est, etiam in montibus Sicilia, quosdam montes iam diu flammis estuare, & tamen non destruuntur, sed perseverant, videmus, & multa alia mirabilia Deum in naturalibus rebus operasse, nam caro pauonis mortui, non putrescit,

crescit, hoc expertus sum, per annum referuando, & inueni non
 olfactum offendentem, sed tantummodo contractiorem & fictiorem
 factam: videmus paleam ex frigiditate niuem conseruare & ex cali-
 ditate poma immatura maturefcere, ignis ipse lucidus nigrescit,
 quod vrit de lignis, & albescit lapides quos coquit, carbones tam
 sunt debilis firmitatis, vt de facili frangantur, sed tante firmitatis
 postmodum sunt, vt quoque humore corrupti non possint, etiam si
 subter terram sepeliantur, calx feruescit adhibita aqua quæ est frigi-
 da, & non feruescit adhibito oleo, quod magis somes est ignis.
 Adamas lapis nec ferro nec alia vi præterquam hyrcino sanguine vin-
 ci potest. Magnes lapis & ipse virtute mirabili trahit ferrum, vidi
 enim trahere in aerem annullum ferreum, & demum ille annulus
 alium annullum ex vi sibi communicata, & alius alium, & alius
 alium in tantum vt fieret tanquam cathena in aere suspensa.
 De isto lapide audiui quoddam mirabilis a fratre coepiscopo se-
 ueso Millesitano, qui dum coniuaretur apud quendam comitem
 Aphricæ nomine Bathanum, comes protulit magnetem & sub argen-
 to tenebat eum ferrumque posuerat super argentum. Deinde sicut
 subter mouebat manum, quæ lapidem tenebat: ita ferrum de super
 mouebatur, non motu argento nec aliquid patiente. Agrigentinum
 etiam sal in Siciliæ partibus liquefit in igne, & trepitat in aqua posi-
 tum. Et sal aliorum locorum oppositum facit. Apud gramantas
 est fons, tam frigidus diebus, vt de eo bibi non possit, & tam ferui-
 dus in noctibus, vt non possit tangi: in epiro est etiam quidam fons,
 vt faces accense extinguantur in eo sicut & in alijs sed etiam extin-
 ctæ denuo in eo acceduntur, quod non fit in alijs. Datur etiam li-
 gnum ficus egypticæ cuiusdam, quod si iaciatur in aquam non su-
 pernatat sicut cætera ligna, sed mergitur, & cum in immo aliquan-
 diu fuerit, tunc ad superficiem aquæ ascendit & hoc est mirabilis
 quia iam humore aquæ plenum debet prægruari, & fundum
 aquæ petere, & tamen tunc supernatat: ista omnia & multa alia mi-
 rabilia nature, quæ breuitatis causa sub silentio ponimus, non nisi
 ex omnipotentia Dei proueniunt qui talem naturam iisdem re-
 bus tribuit; ideo & ille est, qui corpori semper viuenti, & dolenti, &
 nunquam mori dedit. Non est ergo dubitandum quin possit dare
 & hanc naturam corpori in resurrectione vt sentiat maximum do-
 lorem, & nunquam moriatur.

Q V Æ S T. CCCCLXXV.

POENÆ inferni quid sint, an ignis corporalis, vel incorporalis, & si corporalis ignis, quomodo spiritus incorporales ibi cruciantur per ignem corporalem.

Eod. lib.

21. ca. 9.

& 10.

Esa. 66.

Mar. 9.

Ecl. 7.

RESPON. Deus per Esa. dixit. Vermis eorū non morietur, & ignis eorum nō extinguetur, & habetur hoc idem, videlicet, quod pœna damnatorum sit vermis, & ignis, ex quo quidam corpori pro pœna tribuunt ignem, & animæ vermem, id est conscientiam rodentem, & cruciantem: licet hoc quoddam dicunt hi, possit stare, ego tamē facilius existimo, vt ad corpus dicam vtrumque pertinere, te ste, qui dicit. Vindicta carnis impij ignis, & vermis, sed eligant quā velint an ignem corpori pertinere, & vermem animæ, an vtrumque corpori, proprie loquendo, nihil refert, ad tenendum nostram conclusionem superius declaratam, quod miraculo omnipotētis Dei, corpora humana in igne perpetuo possunt vri, & non consumi, sed semper cruciari: sed difficultas remanet, quomodo spiritus possunt cruciari in igne inferni si ignis est corporeus. Dicitur quod spiritus demones habent & ipsi corpora aerea valde subtilia, & ideo cruciatur in eis: quod aer possit vri, patet ex vento nos vrente, q̄ feruefactus in balneis vrit nos, & nō vretet, nisi prius vretetur. Apud vero eos, qui non tenent spiritus demones habere corporea, potest dici, quod quibusdam & si miris, tamen veris modis etiam spiritus incorporeos, pœna ignis corporalis posse affligi, sicuti nūc spiritus hominum, qui & ipsi sunt incorporei spiritus, possunt includi corporalibus membris, & tunc poterunt corporum suorum vinculis insolubiliter alligari: Adherebunt ergo spiritus demones, licet incorporei, corporeis ignibus cruciandi, non vt ignes ipsi quibus adherebunt, eorum iunctura inspirentur, & animalia fiant, quæ consentent ex spiritu & corpore, sed vt dixi miris, & ineffabilibus modis inherendo, accipientes ex ignibus pœnam non dantes ignibus vitam, quia & iste alius modus, quo corporibus adherent spiritus, & animalia fiunt, omnino virtus est nec comprehendit ab homine potest, & hoc ipse homo est. Dicerem quidem sic arduos sine vllō suo corpore spiritus, sicut ardebat apud inferos ille diues quando dicebat, crucior in hac flamma, nisi conuenienter responderi cernerem, talem fuisse illam flammam, quales oculos

Luc. 16.

quos

quos leuauit, & Lazarum uidit, qualis lingua, cui humore exiguum desiderauit infundi, qualis digitus Lazari, de quo id sibi fieri postulauit, vbi tamen erant sine corporibus animæ: Sic ergo incorporalis & illa flamma qua exarsit, & illa guttula quam poposcit, qualia etiam sunt visa dormientium, siue in estasi cernentium, res incorporales, habentes tamen similitudinem corporum. Nam & ipse homo cum spiritu, non corpore sit in talibus visis, ita se tamen tunc similem suo corpori videt, vt discernere omnino non possit. At vero gehenna illa, quod etiam stagnum ignis, & sulphuris dictum est corporeus ignis erit, & cruciabit corpora damnatorum, & hominum & demonum, solida hominum, aerea demonum, aut tantum hominum corpora cum spiritibus, demones autem spiritus sine corporibus hærentes, sumendo pœnam, nõ impartiendo vitam corporalibus ignibus, vnus quippe vtriusque ignis erit, sicut veritas dixit.

Mat. 25.

Q V Æ S T. CCCCLXXVI.

POENÆ legum ciuiliū quæ delinquentibus infliguntur quot sunt.

R E S P O N. Octo genera pœnarum in legibus esse scribit Tullius, damnum, vincula, verbera, talionem, ignominiam, exilium mortem, seruitutem, & istæ pœnæ longiori tempore durant, quàm peccatum perpetratum pro quo infliguntur, nisi forte talio. Quid mirum ergo erit si & Deus minatur æterna supplicia pro peccato parui temporis mora perpetrato?

Eod. lib.
cap. 11.

Q V Æ S T. CCCCLXXII.

AN dentur pœnæ purgatorie post mortem.

R E S P O N. Temporarias pœnas alij in hac vita tantũ: alij post mortem, alij & nunc & tunc, veruntamen ante iudicium illud nouissimumque patiuntur. Non autem omnes veniunt in sempiternas pœnas, quæ post illud iudicium damnatis sunt futuræ, qui post mortem sustinent temporales. Nam quibusdam, quod in isto non remittitur, remitti dicimus in futuro seculo, id est ne futuri seculi æterno supplicio puniantur, pueri vero baptizati, qui decedunt ex hac vita ante vsum rationis, id est antequam

Eod. lib.
c. 13, 16
24.

Mille Quæstia.

V ratio

ratio suscipiat pugnam cum carne, non solum non tangunt æternas pœnas, sed nec purgatoria tormenta patientur. Hij autem qui iam ad usum rationis venerunt, & postmodum mortui sunt, si taliter vixerunt in corpore, ut orationibus Ecclesiæ, & misericordia non habeantur indigni, & inueniantur tali misericordia egere. Tales constat, ante iudicij diem per pœnas temporales quas eorû spiritus patiuntur, purgatos, receptis corporibus æterni ignis supplicij non tradendos. Quisquis igitur cupit pœnas euadere semper æternas, non solum baptizetur, verum etiam iustificetur in Christo, ac sic vere transeat a diabolo ad Christum: purgatorias autem pœnas nullas futuras opinetur, nisi ante illud vltimum tremēdūq; iudicium. Nequaquam tamen negandum est, etiam ipsum æternū ignem, pro diuersitate meritorum, quamuis malorum, alijs leuiorem, alijs futurum esse grauiorem siue ipsius vis atque ardor pro pœna digna cuiusque varietur, siue ipse æqualiter ardeat, sed non æquali molestia sentiatur.

Q V Æ S T. CCCCLXXVIII.

AN omnes homines & etiã demones saluabūtur in die iudicij. **R E S P O N.** Primo circa hoc dubium fuerunt varię opinio-
Eod. lib. nes, Quidam dixerunt, q̄ in iudicio illo vltimo oēs sancti orabunt
c. 17. 18 Christum pro omnibus hominib. tam fidelibus & infidelib. tam
19. 20. malis, q̄ non valde malis, nō obliui sua charitate: si. n. orabant pro
21. 22. eis dum erant in præsentī vita, & quando patiebantur eos, quanto
23. 24. magis, quando videbunt humiles. & prostratos ante iudicem?
25. 26. Cum etiam dicat propheta in Psal. nunquid obliuiscetur misereri
27. Deus, aut conūnebit in ira sua miserationes suas, & Paulus, conclu-
Rom. 11. sit enim Deus omnes in infidelitate, ut omnium misereatur, quo
 significaret, quod ab illo nemo damnabitur, nemo hominum, isti
 excludunt demones.

Secunda quidam alij dixerunt, quod nō omnes homines salua-
 būtur, sed tantummodo baptizati Christi baptismate, etiã si fuerint
 hæretici, & valde peruersi, ratio est, quia inquit Christus. Hic est pa-
Ioan. 6. nis, qui de cœlo descendit: Ego sum panis viuus si quis ex hoc pa-
 ne manducauerit non morietur, quia isti manducauerunt per ba-
 ptismum hunc panem, ideo non morientur in æternum quando-
 que igitur saluabuntur, & hoc erit in die iudicij.

Quidam

3 Quidam alij dixerunt non hereticos saluari, sed tantum catholicos etiam si male vixerint, quia manducauerunt corpus Christi non tantum nomine, sed & re ipsa, non solum baptizati sunt sed & in ecclesia in qua sola est salus, & quia habet fundamentum quod est Christus, & per ignem liberabuntur.

4 Quidam alij dixerunt eos tamen saluari inter catholicos, qui pro peccatis suis elemosinas fecerunt, dicente propheta iudicium sine misericordia fiet illi, qui non fecit misericordiam, qui ergo fecerit misericordiam, licet male vixerit, in die iudicij, & ipse inueniet misericordiam. Iac. 2.

5 Quidam alij dixerunt quod non tantum homines, sed & demones saluabuntur, & fuit Origenes, qui Deum valde misericordem voluit predicare, dicens sibi videri inconueniens, Deum tantum esse misericordem in naturam humanam, & eum ad angelicam ventum fuerit, quod eius misericordia arescat, istę sunt opiniones, & falsę & ideo ad omnes sic dicitur.

1 Ad primam dicimus, quod Christus mentiri non poterit cum dicit in vltima sententia, discedite a me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo, & Angelis eius. Et hi ibunt in supplicium æternum iusti autem in vitam æternam: si vita sanctorum nunquam habet finem quia æterna, nec supplicium damnatorum nunquam habebit finem, quia æternum, & hæc sententia percutit omnes opiniones, ad hanc tamen particulariter dicimus, quod sicut ecclesia nunc non orat per damnatis, nec etiam in die iudicij sancti eadem de causa pro ipsis orabunt: nunc ecclesia orat pro inimicis, qui sunt in præsentia vita, quia adhuc habent tempus fructuosę penitentię, sed tunc non erit tempus penitentię, illud igitur dictum nunquid obliuiscetur misereri, &c. non est taliter intelligendum, ut loquatur de iudicij, sed tantum de hac vita præsentia in qua est semper præsto misereri conuertenti se ex corde. Et illud Pauli, vult dicere, quod permisit omnes in infidelitate, ut omnes prædestinatos ex misericordia saluaret tam eos, qui ex gentibus, quam qui ex iudeis credent, & non vult intelligere omnes homines quotquot fuerint.

6 Ad secundam dicimus, quod Apostoli sententia vera est, quę dicit manifesta sunt opera carnis quę sunt fornicatio, immunditia, Luxuria, Idolorum seruitus, veneficia inimicitie, contentiones, emulationes, ire rixe dissensiones, hereses & huiusmodi, quę Tsal. 76

Mille Quasita.

V 2 prædico

predico vobis, sicut præfixi, quoniam qui talia agunt regnum Dei non possidebunt, si non possidebunt tales regnum Dei, ergo in æterno supplicio cruciabantur, quia non est medius locus, ubi non sit in supplicio, qui illo non fuerit constitutus in regno. Et licet heretici manducauerint panem Christum per baptismum, non tamen vere & sanctè manducauerunt, quia non in vnitatè ecclesiæ permanserunt, & quomodo tales dicendi sunt manducaisse corpus Christi & ipsius panem, qui nunquam in corpore Christi fuerunt? Ideo tale sacramentum non eis vile, sed potius noxium videtur.

Iac. 2.

3 Ad tertiam dicimus, quod isti licet fuerint in catholica, & sup fundamento sint, non tamen super fundamentum hoc bona opera edificauerunt. Dicit enim Iacobus, si quis dicit se fidem habere, opera autem non habeat, nunquid poterit fides saluare eum? oportet enim habentem Christum in fundamento taliter habere Christum in corde, vt ei terrena & temporalia, nec ea quæ licita sunt, atque concessa ei præponat, & sic habebit fundamentum Christum, cum pro statu seruando in quo est, videlicet in coniugio in quo est tranquilliter viuere volendo, condescendit ad multa commoda vxoris non tamen illicita. Iste edificabit super fundamentum ligna strum & stipulam, & sic per ignem saluabitur. Qui autem non edificat aliquo modo, nec per ignem saluabuntur, sed perpetuo per ignem cruciabantur.

4 Ad quartam dicimus, quod elemosynæ profunt & orationes adiuuant, cum pro peccatis præteritis, vt orantes nobis dimitti exaudiamur, & non vt in eis perseueremus, vt enim elemosynæ proficiant pro Christo dandæ sunt, & qui pro Christo dant, vniq; Christum panem iustitiæ non sibiipsis negant. Quoniam Deus non cui detur, sed quo animo detur attendit. Qui ergo Christum diligit in Christiano hoc animo ei porrigit elemosynam, quo accedit ad Christum, non quo vult recedere impunitus a Christo. Tâto enim magis quisque deserit Christum quanto magis diligit, quod improbat Christus, iustificatis igitur elemosynæ ad vitam tantum profunt, & non sceleratis hominibus.

5 Ad quintam dicimus id quod supra videlicet quod Christus non potest mentiri, qui dixit: Discedite a me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo, & Angelis eius, misericordia. n. Dei non se extendit ad demones, quia misericordiæ non sunt capaces, sunt enim in malitia obstinati.

Q V Æ S T. CCCCLXXIX.

AN voluntati Dei possit quisquam resistere, idest operari contra eius voluntatem.

RESPOND. Multa enim fiunt a malis, contra voluntatem Dei, sed ille tantę sapientię, & tantę virtutis, & bonitatis, vt in eos exitus, siue fines, quos bonos & iustos ipse præsciuit, tendant omnia, quę voluntati eius videntur aduersa, sed cum Paulus dicat, voluntati eius quis resistet, quid dicemus ad verba Augustini, qui dixit malos operari contra voluntatem Dei? audi in hoc loco quid dicat Viues. Theologi ad extricanda ista, inueniunt voluntatem in Deo, signi & beneplaciti antecedentis & consequentis, sed licet hæc sint vera, sunt tamen obscura & capta male intelligibilia, ex quo sic clarius dicerem, quod est in Deo voluntas vera germanaque, sed homines sicuti ei fingunt, vel attribuunt manus, oculos & alia corporis membra, licet non sit corporalis, sed hoc ideo faciunt, vt facilius eius effectus capiant, & ipsum intelligant, ita & de voluntate dicunt, cum tamen eius voluntas sit omnipotens expressa veraque, neque mutatur vquam, & omnia quęcunque vult facit, nec vialiqua impediri, vel auerti potest, vnde volentes nos de facili intelligere faciemus simillimam voluntati hominum optimorum, & valde sapientum, sicuti animi erat attribuimus membra corporalia non damus ei pedes clausi oculos lippos, & talia membra infirma, sed integerrima, & pulchriora damus, itaque cum vir bonus bene viuere velit, omniaque recte agi gaudeat, contra vero, male viui nolit doleatque. Si id contingat, sic Deus & velle & gaudere nobis dicitur, quod homines sanctę viuant, & nolle & dolere, quod prave viuant, tanquam malit illam quę suę naturę sunt congruentiora, quibus & videatur delectari quasi rebus cognatis, quo circa cum hanc voluntatem facilius sit, quàm illam quã illi Theologi ponunt intelligere: eo quod nostris similior. Mali viri, cum scelera admittunt, haud dubie & sibi & alijs contra voluntatem Dei facere videntur. Hęc Viues, sequitur Aug. Ac per hoc cum Deus dicit mutare voluntatem, vt quib. lenis erat, verbi gratia reddatur iratus illi potius, quàm ipse immutantur, & eum quodammodo mutatum, in

Mille Quæsitæ.

V 3 his

De Ciuitate Dei.
lib. 22.
cap. 1.

his quæ patiuntur inueniunt, sicut mutatur sol oculis sauciatis, & asper quodammodo ex miti, & ex delectabili molestus efficitur, cum ipse apud seipsum maneat idem qui fuit.

Phil. 2. Dicitur enim voluntas Dei, quam facit in cordibus obedientium mandantis eius, de qua dicit Apostolus, Deus est enim qui operatur in nobis & velle. Secundum hanc voluntatē quā Deus operatur in hominibus etiam velle dicitur, quod ipse non vult, sed suos id volentes facit: sicut dicitur cognouisse, quod vt cognosceretur facit, a qui us ignorabatur. Multa enim volunt fieri sancti eius, ab eo inspirata sancta voluntate, nec fiunt, sicut oīat pro quibusdam pie sancteque & quod orant non facit, cum ipse in eis hanc orandi voluntatem Sancto Spiritu suo fecerit. Tacet per hoc secundum domini voluntatem orant sancti, id est secundum dominū volunt, & orant, vt quisque sit saluus, possumus illo modo locutionis dicere: vult Deus & non facit, vt ipsum dicamus velle, qui vt velint isti facit, secundum vero illam voluntatem suam, quæ sempiterna est cum eius præscientia, profecto in celo & in terra, omnia quæcunque voluit, non solum præterita, vel præsentia, sed etiam futura iam fecit. Verū antequam veniat tempus, quo voluit, vt fieret, id quod ante tempora vniuersa præsciuit, atque disposuit, dicimus fiet, quando dominus voluerit: Si autem non solum tempus quo futurum est, verum etiam vtrum futurum sit ignoramus, dicimus, fiet si Deus voluerit, non quia Deus, nouam voluntatem quam non habuit, tunc habebit, sed quia id quod ex eternitate, in eius immutabili præparatum est voluntate, tunc erit.

Q V A E S T. CCCCLXXX.

CVt modo non fiant miracula, sicut fiebant antequam in Christum crederet mundus, & an modo fiant aliqua, licet non sic diuulgentur.

Eod. lib.
22. c. 8.

R E S P O N. Necessaria erant miracula & prodigia antequam in Christum crederet mundus, sed si quis modo querit miracula, vt credat hoc est magnum prodigium, quod mundo credente ipse non credat: & ideo iam credente mundo, non sunt necessaria, nec tam crebra sunt miracula, fiunt tamen etiam & nunc in eius nomine miracula, siue per sacramenta eius. siue per orationes, vel memo-

rias sanctorum eius, sed non eadem claritate illustrantur, quanta illa gloria diffamantur, canon quippe sacrarum literarum, quem cunctorum inhaerere populorum, quae autem fiunt nunc, vix sciuntur ab his, qui habitant vbi fiunt, & multi ibidem habitantes etiam illa ignorant, & haec est vna ratio, quare nunc videatur non fieri miracula, licet multa fiant.

Q V A E S T. CCCCLXXXI.

AN maledictiones parentum in filios prolatas, aliquando permittat Deus, filiis euenire.

R E S P O N S. Decem quidam fratres fuerunt, quorum septem mares, tres feminae de Cesarea Capadociae, suorum ciuium non ignobili sibi ab eis factam acerbissime tulit: tali poena sunt diuinitus coerciti, ut horribiliter quaterentur omnes tremore morborum. In qua saeculissima specie, oculos suorum ciuium non ferentes, quaque versum cuique ire visum est, toto pene uagabantur orbe Romano.

Ep. li. 22
cap.

Q V A E S T. CCCCLXXXII.

AN sanctis sit sacrificandum & templa edificanda tamquam dijs?

R E S P O N S. Nos autem martyribus nostris, non templa sicut dijs, sed memorias sicut hominibus mortuis, quorum apud Deum viuunt spiritus fabricamus, nec ubi erigimus altaria, in quibus sacrificemus martyribus, sed vni Deo, & martyrum & nostro sacrificium immolamus, ad quod sacrificium sicut homines Dei, qui mundum in eius confessione vicerunt, suo loco & ordine nominantur, non tamen a sacerdote, qui sacrificat, inuocantur, Deo quippe non ipsis sacrificat, quamuis in memoria sacrificet eorum, quia Dei sacerdos est non illorum, ipsum vero sacrificium corpus est Christi, quod non offertur ipsis, quia hoc sunt & ipsi.

Ep. li. 22
cap. 10.

Q V Æ S T. CCCCLXXXIII.

AN resurrecturi sint scetus abortiuus & infantes in ætate infan-
tili, vel virili, & omnes in statura corporis Christi, & multa alia
ad resurrectionem pertinentia.

Eod. lib
22. c. 13
14. 15.
¶ 17.

RE S P O N. Abortiuos scetus, qui cum iam vixissent in utero ibi
sunt mortui, resurrecturos, vt affirmare, ita negare non audeo,
quamuis non videam quomodo ad eos non pertineat resurrectio
mortuorum. Si nõ eximuntur de numero mortuorum. Aut enim
non omnes mortui resurgent, & erunt aliquæ humanæ animæ, sine
corporibus in æternum: quæ corpora humana quamuis intra vî-

scera materna gestarunt, aut si omnes animæ humanæ, recipiant re-
surgentia sua corpora, quæ habuerunt vbicunq; viuentia, & mo-
rientia reliquerunt, non inuenio quemadmodum dicam ad resur-
rectionem non pertinere mortuorum, quoscunq; mortuos
etiã in vteris matrum, sed vtrumlibet de his quisq; sentiat, quod
de iam natis infantibus dixerimus, hoc etiã de illis intelligen-
dum est, si resurgent. De iam natis infantibus dicimus, quod re-
surgent non in ea corporis exiguitate, qua mortui, sed quod eis tar-
dius accessurum erat tempore, hoc sunt illo Dei opere miro atque
celerrimo recepturi, in sententia quippe dõnisi, vbi ait capillus ca-
pitis vestri non peribit, dictum est non de futurum esse, quod fuit,
non autem negatum est, affuturum esse, quod defuit: Defuit au-
tem infanti mortuo perfecta quantitas sui corporis, profecto infan-
ti deest vtique perfectio magnitudinis corporalis, qua cum acces-
serit iam statura longior esse non possit. Hunc perfectionis mo-
dum sic habent omnes, vt cum illo concipiantur atq; nascatur, sed
habent in ratione, non in niue, sicut ipsa iam membra omnia sunt
latenter in semine, cum etiam naus nonnulla adhuc desint, sicut
dententes, ac si quid eiusmodi, in qua ratione vnus cuiusque materię
indita corporali, iam quodammodo, vt ita dicam, innatum esse vñ
quod nondũ est, imò quod latet, sed accessu tps erit, vel potius ap-
parebit, in hoc ergo infans, iã breuis aut lógus est, q. breuis lógus ve
futurus est & ideo dicendũ est q. infantes resurgent in ea quantita-
te corporis in quã peruenissent, si vixissent, & in plenitudine gr̃atis
Christi, que est in iuuetute, & doctissimi viri definiunt iuuentutẽ
esse circa 30. annos, & ideo vnusquisque, siue moriatur infans, si-

LUC. 22.

tem infanti mortuo perfecta quantitas sui corporis, profecto infan-
ti deest vtique perfectio magnitudinis corporalis, qua cum acces-
serit iam statura longior esse non possit. Hunc perfectionis mo-
dum sic habent omnes, vt cum illo concipiantur atq; nascatur, sed
habent in ratione, non in niue, sicut ipsa iam membra omnia sunt
latenter in semine, cum etiam naus nonnulla adhuc desint, sicut
dententes, ac si quid eiusmodi, in qua ratione vnus cuiusque materię
indita corporali, iam quodammodo, vt ita dicam, innatum esse vñ
quod nondũ est, imò quod latet, sed accessu tps erit, vel potius ap-
parebit, in hoc ergo infans, iã breuis aut lógus est, q. breuis lógus ve
futurus est & ideo dicendũ est q. infantes resurgent in ea quantita-
te corporis in quã peruenissent, si vixissent, & in plenitudine gr̃atis
Christi, que est in iuuetute, & doctissimi viri definiunt iuuentutẽ
esse circa 30. annos, & ideo vnusquisque, siue moriatur infans, si-

12. ill. 1
01. q. 2

tem infanti mortuo perfecta quantitas sui corporis, profecto infan-
ti deest vtique perfectio magnitudinis corporalis, qua cum acces-
serit iam statura longior esse non possit. Hunc perfectionis mo-
dum sic habent omnes, vt cum illo concipiantur atq; nascatur, sed
habent in ratione, non in niue, sicut ipsa iam membra omnia sunt
latenter in semine, cum etiam naus nonnulla adhuc desint, sicut
dententes, ac si quid eiusmodi, in qua ratione vnus cuiusque materię
indita corporali, iam quodammodo, vt ita dicam, innatum esse vñ
quod nondũ est, imò quod latet, sed accessu tps erit, vel potius ap-
parebit, in hoc ergo infans, iã breuis aut lógus est, q. breuis lógus ve
futurus est & ideo dicendũ est q. infantes resurgent in ea quantita-
te corporis in quã peruenissent, si vixissent, & in plenitudine gr̃atis
Christi, que est in iuuetute, & doctissimi viri definiunt iuuentutẽ
esse circa 30. annos, & ideo vnusquisque, siue moriatur infans, si-

ue senex resurget, in ea ætate iuuentutis, & in ea statura, quam habuisset infans circa 30. annos si vixisset, & quam habuit tunc, qui postmodum mortuus est, senex. Ex quo habetur, quod & gigantes resurgent in statura quam habuerunt in illa ætate vel habendi erant si vixissent, vsque ad illam ætatem, & hoc dicere cogit sententia Christi, superius dicta, quæ non vult aliquid perire resurgentium, sed si gigantes non resurgerent in illa sua statura, sed in minori, vtique plurimum periret de eorum corporibus, resurgent & femine in suo sexu, licet dicat Paulus quod occurremus omnes in vnitatem fidei & in virum perfectum, etiam feminae bonæ occurrunt in virum perfectum, quando per fidem, & per bona opera in corpore Christi mystico vniuntur: iste vir est totum corpus ecclesie, & quia mulieres sanctæ sunt membra istius corporis ideo scriptura nõ excludit eas a nomine viri, dicit enim in Psal. beatus vir qui timet dominum, &c. nonne & mulieres multe timēt dominum ergo & per nomen viri, Psal. intelligit.

Eph. 4.

Q V Æ S T. CCCCLXXXIII.

AN resurrectio probari possit per dicta Platonis, & Porphyrii. **R E S P O N.** Singula quædam dixerunt Plato & Porphyrius, quæ si inter se communicare potuissent, facti essent fortasse christiani, Plato dixit sine corporibus animas in æternum esse non posse, ideo dixit, etiam sapiētium animas post quamlibet longum tempus tamen ad corpora redituras, Porphyrius autem dixit animam purgatissimā, cū redierit ad patrem, ad hæc mala mundi nunquam esse rediturā: vnū verum dixit Plato, & alterū dixit Porphyrius: ista duo copulētur simul, & dicetur q̄ animæ sanctæ redibunt ad corpora, & non ad miseras huius vitæ amplius redibunt: Et hoc est, quod nobis dominus promisit in resurrectione, videlicet quod animæ beatæ in æternum cum sua æterna carne sint victuræ.

Eo. li. 22
cap. 27.

Q V Æ S T. CCCCLXXXV.

Visio sanctorum in celo, siue eorum felicitas qualis sit. quæritur.

R E S P O N. Si dicere verum velim, quale futurū sit illud oculū, illa actio vel potius quies, dicam nescio, quia per sensus corporis nunquam vidi. Si autem hoc mente, id est intelligentia, vidisset

Eo. li. 22
cap. 29.

- me dicam, sed quid est nostra intelligentia ad illam excellentiam? Ibi est enim pax Dei quæ superat omnem intellectum, sicut dicit
- Phil. 2.* Paulus. Et si superat omnem intellectum, ergo & intellectum Angelorum. Et quidem pax Dei qua ipse peccatus est, quam solam ipse noscit superat & intellectum Angelorum, igitur omnem intellectum præter Dei. Hanc pacem & nos participabimus & summam sed pro modo nostro, ideo isto modo Sancti Angeli nunc pro suo modo sciunt eam, homines vero in hoc mundo nesciunt eam, & si sciunt imperfectissime sciunt, quia in spe tantum eam participant, videmus enim nunc per speculum in enigmate, inquit Paulus;
- 1. Co. 13* tunc autem facie ad faciem: pro præmio fidei servatur nobis ista visio facialis Dei: facies autem Dei, manifestatio eius intelligenda est & non membrum corporale sicuti est nostra facies. Quapropter cum ex me queritur, quid acturi sint sancti in illo corpore spiritali? dico non quod video, sed quod credo. Dico itaque, quod visuri sunt Deum in ipso corpore, sed utrum per ipsum, sicut per corpus nunc videmus solem lunam stellas, & terram & quæ sunt in ea, non parva quaestio est. Durum est dicere, quod sancti tunc non possint claudere, & aperire oculos quomocumque eis libuerit. Durius autem, quod ibi Deum quisquis oculos cluserit non videbit, si enim Helyseus Giezi vidit accipientem munera licet esset
- 4. Reg. 6.* absens corpore, ut dicitur, quanto magis in illo corpore spiritali videbunt sancti omnia, non solum si oculos claudant, verum etiam unde sunt corpore absentes. Tunc enim erit perfectum id quod
- 1. Co. 13* non ex parte est, ut inquit Paulus. Corde enim suo Propheta Helyseus vidit, adiuto quidem mirabiliter nullo dubitante diuinitus, sed quanto amplius, tunc omnes munere isto abundabunt cum Deus erit oia in omnibus. Habebunt tamen etiam illi oculi corporei officium suum & in loco suo erunt, ut utrumque illis spiritus per spiritali corpus. Neque enim & ille propheta quia non eis indignus, ut videret absentem, non eis usus est ad uideri præsentia, quæ tamen spiritu videre posset etiam si illos clauderet, sicut vidit absentia, ubi cum eis ipse non erat. Absit ergo ut dicamus illos sanctos in illa vita Deum clausis oculis non visuros, quem spiritu semper videbunt, sed dubium est, an per oculos corporis, cum eos aptos habebunt, videbunt Deum; si tunc oculi non essent potioris potentie quam nunc sunt, proculdubio per eos Deus videri non poterit, sed si videbunt illam incorpoream naturam Dei, utique erunt excellentioris

rioris potentie, quam nunc sunt, Deus ubique est totus, & videre eū ubique hoc esset maxime potentie, videre videlicet, & incorporalia. Si verum esset quod quidam philosophi ratiocinantur, videlicet quod intelligibilia tantum possint mente intueri, & sensibilia tantum sensu corporis intueri, ut nec intelligibilia per corpus, nec corporalia per se ipsa mens valeat intueri, iam dubium solum esset, scilicet, quod per oculos corporis spiritalis nullo modo posset videri Deus: sed diuina authoritas negat hoc esse verum, quia & Deus incorporeus videt, & cognoscit ista corporalia, & Helyseus, spiritu, ut iam diximus vidit corporalia, id est quæ corporaliter gesta sunt, per seruum suum Giezi, sicut ergo constat spiritu videri corpora, quid si tanta erit potentia spiritalis corporis, ut corpore videatur & spiritus? spiritus enim est Deus. Quamobrem fieri potest, valdeque credibile est, sic nos esse visuros mundana tum corpora cæli noui & terræ nouæ, ut Deum ubique præsentem, & vniuersa etiam corporalia gubernantem, per corpora, quæ gestabimus, & quæ cōspiciemus, quaquauersum oculos duxerimus, clarissima perspicuitate videamus, non sicut nunc inuisibilia Dei, per ea, quæ facta sunt intellecta conspiciuntur per speculū in enigmate ubi plus in nobis valet fides, qua credimus, quam rerum corporaliū species, quam per oculos cernimus corporales, sed sicut homines inter quos viuentes, motusque vitales exercentes, viuimus, mox ut aspiciamus, non credimus viuere, sed, videmus, cum eorum vitā, sine corporib. videre nequeamus, quam tamen in eis per corpora remota omni ambiguitate conspiciamus, ita quocumque spiritalia illa lumina corporum nostrorum circumferemus incorporeum Deum oīa regentem, etiam per corpora contuebimur. Aut ergo per illos oculos sic videbitur Deus, ut aliquid habeant in tanta excellentia menti simile, quo & in corporea natura cernatur, quod vllis exemplis, siue scripturarū testimonis diuinarum, vel difficile, vel impossibile est ostendere. Aut quod est ad intelligendum facilius, ita Deus nobis erit notus atque conspicuus, ut videatur spiritalia singulis nobis, videatur ab altero in altero, videatur in seipso, videatur in cælo nouo, & in terra noua atq; in omni quæ tūc fuerit creatura, videatur & per corpora in omni corpore quocumque fuerint spiritalis corporis oculi acie pueniēte directi, patebunt et cogitationes nostræ, inuicem nobis. Tunc enim implebitur quod Apost. ait. Cum enim dixisset, nolite ante tempus iudicare quicquam, mox addidit.

addidit. Donec veniat dominus & illuminet abscondita tenebrarum, & manifestet cogitationes cordis, & tunc laus erit unicuique a Deo.

Q V Æ S T. CCCCLXXXVI.

AN Sancti in cælo recordentur malorum & pœnarum præteritarum, an omnino in obliuionem habeant.

Ex. li. 22
cap. 30.

RESPON ERIT in cælo beatis voluntas libera ab omni malo liberata, & impleta omni bono, oblita culparum, oblita pœnarum nec tamen ideo sue liberationis oblita, vt liberatori suo sit ingrata. Quantum ergo attinet ad scientiam rationalem memor præteritorum etiam malorum suorum, quantum autem ad experientis sensum, profus immemor? Nam peritissimi medici arte sciunt omnes morbos, sed experientia sensus minime, quia non omnes sunt passi, vt ergo scientiæ malorum duæ sunt vna qua potentiam mentis non latent, altera qua experientis sensibus inherent. Aliter quippe sciuntur omnia vitia, per sapientiæ doctrinam, aliter per insipientis pessimam vitam, ita & obliuiones malorum duæ sunt. Aliter ea namque obliuiscitur eruditus & doctus, aliter expertus & passus, ille si peritiam negligat, iste si miseria careat, secundum hanc obliuionem, quam posteriore loco posui non erunt memores sancti præteritorum malorum carebunt enim omnibus malis, ita vt penitus deleantur de sensibus eorum, ea tamen potentia scientiæ, quæ magna in eis erit, non solum sua præterita, sed etiam damnatorum eos sempiterna miseria non latebit. Alioquin si se fuisse miseros nescituri sunt quomodo sicut ait Psal. Misericordias domini in æternum cantabunt? Quo cantico in gloriam gratiæ Christi, cuius sanguine liberati sumus, nihil erit profecto illi iocundius ciuitati, ibi perficietur quod ait, vacate & videte quoniam ergo sum Deus, quod erit ibi vere maximum sabbatum non habens vesperam.

Pf. 88.

Pf. 45.

INCIPIIT TOMVS

SEXTVS.

QVÆST. CCCCLXXXVII.

NOT numero sunt heretici, qui post Christi Assensionem exorti sunt, & quid dixerunt contra catholicam ecclesiam.

RESPON. Hæretici post Christi Assensionem exorti 90. sunt numero. Et sunt hi videlicet Simoniani à Symone Mago dicti, qui baptizatus fuit a Philippo Diacono. Hic voluit emere Spiritum Sanctum pecunia, vt per impositionem manus eius etiam daretur Spiritus S. Hic docebat indifferenter debere vt sceminis ad turpitudinem, negabat Deum fecisse mundum, negabat & resurrectionem, & asserbat se esse Christum. Item Iouem se credi volebat. Dixerat etiam se in monte Syna legem Moyse in patris persona dedisse Iudæis, tempore Tyberij in filij persona putatiue apparuisse, postea se in linguis igneis, Spiritum Sanctum super Apostolos venisse, Christum autem nec venisse, nec a Iudæis quidquam pertulisse.

1 Menandriani dicti a Menandro etiam ipso Mago discipulo eius, qui mundum asserbat non a deo, sed ab Angelis factum.

3 Saturniani a quodam Saturnino dicti qui turpitudinem Simonianam superius dictam de sceminis in Syria confirmasse perhibetur, qui etiam mundum solos Angelos septem, præter conscientiam Dei patris fecisse dicebat.

4 Basilidiani a Basilidæ dicti sunt, qui in hoc distabat a Simonianis. quod 365. cælos esse dicebat. Mundum istum vel hominem non credunt a Deo factum, sed a 365. cælo. Amatoria carmina studiose discunt, à Iudæis non credunt Christum crucifixum, sed Symonem Cyrenensem, qui angariatus sustulit crucem eius.

5 Nicolaitæ a Nicolao, qui tempore Apostolorum inter septem diaconos vnus ordinatus est dicti, & ipsi ponunt indifferentem vsu sceminarum, & nec se separant a cibus idolis immolatis nec a superstitionibus gentilium.

Lib. de hæresib. ad quod vult Dñ

6 Gnostici propter scientiæ excellentiam sic appellati, vel saltem appellari debuisse gloriantur, isti dicunt animarum substantiã, Dei esse naturam, earumque aduentum in hæc corpora, cum alijs aeris animalibus dicunt fieri, per quas peccata in corporibus committuntur, nam illas animas, que ex Dei procedunt substantia reuertunt ad Deum in maculatas. Dicuntur quoque bonum Deum, & malum Deum in suis habere dogmatibus.

7 Carpocratiani a Carpocrate dicti. Isti dicunt debere nos operari omnem turpitudinem, quæ demonibus placet, & sic non impediunt nobis transitum ad cælum, dicunt etiam Iesum Christum esse purum hominem natum ex utroque sexu, sed accepisse talem animam, quæ sciret ea, quæ superna essent atque nuntiaret, negabant resurrectionem, abijciebant legem, negabant, & mundum à Deo factum.

8 Cerinthiani a Cerintho dicti, idemque Merinthiani a Merintho, isti dicunt mundum ab Angelis factum, & circumcidi oportere, & seruari alia legis præcepta, & Christum esse purum hominem, & quod non resurrexit, sed quod resurget, & post resurrectionem regnabunt sui, in terreno regno Christi per mille annos in carnalibus voluptatibus ventris & luxuriæ.

9 Nazarei Christum Dei filium confitentur, volunt tamen omnia veteris legis carnaliter obseruari, & non spiritualiter, ut vult, Apostolus.

10 Hebionici, dicunt Christum purum hominem esse & quod onera legis carnaliter sint obseruanda.

11 Valentiniani a quodam Valentino dicti qui multa de natura rerum cõfinxit, hic dixit Christum a patre missum, & secum attulisse corpus spiritale, vel cœleste, nihilque assumpsisse de virgine Maria, sed per illam tamquam per rimam, aut per fistulam sine vlla de illa assumpta carne transisse, negat resurrectionem, malitiam nõ tribuit arbitrio, sed naturæ mundi, idest generi diabolico, dicit. n. diabolum genitum de 30. seculo, confinxit 30. secula. Dixit etiam animam tantum, & spiritum per Christum saluari debere.

12 Secundiani dicunt idem quod Valentiniani, sed distant ab illis in hoc quod addunt opera turpitudinis.

13 Ptolomei a Ptolomeo dicti, qui tantum 8. Eonas idest secula maluit dicere distans a Valentinis, qui tringinta posuerunt.

14 Marcite a quodam Marco dicti, qui ipse negat resurrectionem

nem, & Christum dicit non vere passum, sed tantum putatiue.

15 Colarbasij a Colarbasio dicti iste sequutus est, Valentinianos & dixit etiam omnium hominum generationem in septem Syderibus consistere.

16 Hæraclionitę ab Hæraclione discipulo superiorum dicti, isti dicunt duo esse principia, vnũ ex altero, & ex his duobus, alia plurima. Feruntur autem suos morientes nouo modo quasi redimere. i. poleum, balsamum, & aquam, & inuocationes, quas hæbraicis verbis dicunt super capita eorum.

17 Ophitę a colubro dicti sunt coluber enim grece ophis dicitur, isti nutriunt quendam colubrum in spelũca, qui egreditur de spelunca & lambit oblationes positas super altare innixum spelũcę, & hoc incantate sacerdote, & demum reuertitur in speluncam, & isti confringũt oblationes in Eucharistiam, quasi a serpente Christo, ut illi putant sanctificatas, venerantur etiam hunc colubrum.

18 Caiiani sic dicti, quia Caim honorant, iudam traditorem putant aliquid diuinum esse, Datam & Abiron & Chore, & Sodomitas colunt, blasphemant legem, & Deum legis auctorem, & resurrectionem negant.

19 Sethiani a Seth filio Adę dicti, isti honorant Seth, sed subulosa, & hæretica vanitate;

20 Archotici a principibus sic appellati. isti resurrectionem negant & vniuersitatem quam Deus condidit, opera principum esse dicunt.

21 Cerdoniani a Cerdone nominati, isti ponunt duo principia sibi aduersantia, & Deum legis, & prophetarum nolunt esse patrem Christi, nec bonum Deum nec iustum, patrem vero Christi bonũ, Christum vero nolunt nec natum ex fœmina nec carnem habuisse nec vere mortuum, nec aliquid passum, sed simulasse pati negant resurrectionem, & vetus testamentum spernunt.

22 Marcionistę a Marcione dicti, iste Marcion sequutus est Cerdonẽ de duobus principijs, videlicet de vero bono & altero malo.

23 Appellitę sunt quorum Appelles est. princeps, iste ponit duos Deos, vnũ bonum & alterum malum, sed non diuersos inter se, quia malum dicit esse a bono tamquam vnũ sit tantum principium, sensit etiam male de Christo dicens sumpsisse carnem de elementis mundi, quę mundo reddidit, cum sine carne resurgens in cœlum ascendit.

24 Seueriana a Seuerio exorti, vinum non bibunt, quia putat vitem de Sathana terram germinasse resurrectionem, & testamētum verus respuunt, iste Seuerus utebatur incantationibus cuiusdam puellæ, quibus illudebat homines.

25 Taciani a Tacio quodam dicti, etiam Enacrite appellati sunt isti damnāt nuptias, & pares fornicationi faciunt, non manducant carnes, contradicunt saluti primi hominis.

26 Cataphruges sunt ex Phrigia prouincia dicti, quia ibi vixerūt, horum auctores fuerunt Montanus & duæ prophetisæ ipsius Prisca & Maximilla, isti dicunt aduentum Spiritus. S. promissum a domino, in se potiusquam in Apostolis eis fuisse redditum, secundas nuptias pro fornicationibus habent, suum sacrificium conficiūt ex pane factō ex farina mixta cum sanguine quem extorquent de toto corpore infantis minutis punctiōnum vulneribus, qui puer si moritur in illis punctiōnibus, ab eis habetur pro martyre, si vixerit, habetur pro magno sacerdote.

27 Pepuciani a ciuitate Pepuza dicti, isti conficiunt de sanguine infantis vt Cataphrige, & principatum dant mulieribus, ita vt sacerdotio apud eos honorentur.

28 Arthotyrite sunt quibus oblatio eorum hoc nomen dedit, offerunt enim panem & caseum, dicentes a primis hominibus oblationes, de fructibus terræ, & ouium fuisse celebratas.

29 Tessaresche decatite, sic dicti eo quod non nisi 14. luna, mese Martio Pascha celebrant, quilibet septem dierum occurrat dies, & si dies Dominicus occurrerit ipso die ieiunant & vigilant.

30 Alogiani sic dicti quia domini verbum nolūt recipere, logos græce dicitur verbum quasi sine verbo dicuntur, respuunt euangelium Ioan. & Apocalipsim, & negant ipsius esse.

31 Adamiani ab Adam dicti, isti imitantur nuditatem Adæ in Paradiso quæ fuit ante peccatum, conueniunt mares & femine nudi, audiunt lectiones nudi, orant nudi, celebrant sacramenta nudi, ecclesiam putant esse Paradisum, nolunt nuptias, quia Adam in Paradiso non cognouit Euam.

32 Elcesei & Sansei a quodam qui vocabatur Elci, Pseudo Propheta, sunt dicti & decepti, isti adorabant duas mulieres tamquam deas, in cæteris postmodum hæbreis sunt similes.

33 Theodotiani a Theodotione quodā instituti, purum hoïem, dicunt esse Christum, iste Theodotion, hoc dixit, quia in persecu-
tione

tionē est lapsus, & volens hoc opprobrium deuitare, dixit se non negasse Deum, negando Christum, sed tantum purum hominem.

34 Melchisedeciani, Melchisedech Sacerdotem Dei excelsi, non hominem fuisse, sed virtutem Dei esse arbitrantur.

35 Bardesaniſtæ a quodā Bardesane dicti, qui lapsus per omnia sequutus hæresim Valentini, sed de suo addidit, vt fato ascriberet conuersationes hominum.

36 Noetiani a quodam Noeto, qui dicebat Christum, eundem ipsum esse patrem & Spiritum Sanctum.

37 Valeſij seipſos caſtrant, hoc modo existimantes se Deo seruire.

38 Cathari qui se superbissime nominant propter munditiam, secundas nuptias damnant, & poenitentiam denegant in hoc imitantes Nouatum, vnde etiam Nouatiani appellantur.

39 Angelici sic dicti, quia in Angelorum cultu sunt inclinati.

40 Apostolici sic dicti, quia hoc arrogantissime nomen sibi usurpant, isti non vtuntur coniugibus, nec res proprias habent, & sunt hæretici, quia tenent omnes vtentes coniugibus & propria possidētes esse extra spem salutis.

41 Sabelliani a Sabellio discipulo Noeti dicti, dogmatizant illamque & Noetiani, sed differunt in hoc, q̄ dicunt Sabelliani patrem esse falsū; ideo potius vocari deberent patrispassiani.

42 Origeniani a quodam Origene dicti, non ab illo docto omnibus noto, sed a quodam alio, & isti sunt nephāda facientes, sua corpora corruptioni tradentes.

43 Origeniani alij ab illo Origene Adamatio dicti, isti negant resurrectionem, dicunt Christū & Spiritū S. esse creaturam, Paradisum autem & cælos, & alia non credunt esse secundū litteram, sed in allegoria, defensores tñ istius Origenis, dicunt ipsum docuisse patrē & filiū, & S. S. vnus eiusdemq; substantiæ, & etiā non negasse resurrectionē mortuorū, sed nō poterūt isti defensores excusare eū in hoc dogmate, videlicet q̄ oēs ēt pessimi diaboli & hoīes q̄ ex hac vita decesserunt, liberabuntur tandē facta purgatione, & reducuntur ad Dei regnum. & purgatos & liberatos, denuo ad hæc mala reuerti & has vices alternantes beatitudinum & miseriarum rationalis creaturæ, semper fuisse & semper fore, in hoc non potest excusari, quia catholica ecclesia ipsum redarguit in hoc dogmate, nec falso arguit.

44 Pauliniani a Paulo Samosateno dicti, isti dicūt Christum non

semper fuisse, sed initium sumpsisse in Maria & ipsum esse purum hominem.

45 Hanc hæresim cōfirmavit Photinus, & ideo crebrius nuncupā tur Photiniani, q̄ Pauliniani, isti nō tenebant regulā veram baptis matis, & licet Photinus non sēserit nisi dogmata Pauli, quia tamē fortius confirmavit, sortitur nomen nouæ hæresis.

46 Manichæi a quodā Persate xiterunt, qui vocabatur Mani a doctrina sua insana, sed discipuli eius in græcia vitantes nomen infar nia, quasi doctiores, & eo ipso mēdaciores, geminata enim littera, Manichæum quasi Manna fundentem, pro Mannichæo, idest infano appellauerunt, iste duo principia inter se diuersa, atque aduer sa eademque æterna, & cōterna, hoc est semper fuisse composuit, & multas alias superstitiones, & circa cibos, & circa nuptias, & cir ca naturam Christi finxit, quod esset longum eas narrare.

47 Ideo ad Hyerarchitas veniamus, qui à quodam Hyerarcha die cti sunt, isti negans resurrectionem, monachos & monachas, & cōiugia non habentes in communionem recipiunt. Ad regnum celo rum non pertinere paruulos dicunt, quia non sunt eis illa certami nis merita quo vitia superentur.

48 Melitiani a Melitio nuncupati, volentes orare cum conuersis, idest eis qui in persecutione ceciderunt vel schisma fecerunt, nunc autem dicuntur Arrianis esse coniuncti.

49 Arriani ab Arrio dicti, isti dicunt patrem & Filium & S. S. nō esse vnus eiusdemq; substantiæ, sed dicunt filium creaturam S. S. creaturā creaturæ, hoc est ab ipso filio creatum. Dicunt Christum habuisse solam carnem & non animam. Rebaptizabant catho licos ad se venientes.

50 Vadiani, qui potius schismatici, quàm heretici dicuntur, isti tamquam rustici & idiotæ fingunt Deum cogitatione carnali in similitudinem imaginis corruptibilis hominis.

51 Semiariani, qui similis essentiæ dicunt Patrem, & Filiū, & S. S.

52 Macedoniani a Macedonio dicti, isti bene sentiunt de patre, & filio dicentes esse vnus eiusdemq; essentiæ, sed de Spiritu S. hoc no lunt credere creaturam eum esse dicentes.

53 Arriani, ab Arrio quodam dicti, qui cum non potuisset fieri episcopus, vt cupiebat doluit & in hæresim Arrianā lapsus est, sed illi hæresi addidit, oblationes & orationes nō debere fieri pro mor tuis, nec episcopum disserre a presbytero & econuerso, nec statuta

ieiunia esse celebranda, sed cum quisque voluerit ieiunandum ne videatur esse sub lege.

54 Aetiani a quodam Aetio vocati, demum idem Eunomiani ab Eunomio Actij discipulo sunt dicti, isti dicunt patrem omnino dissimile filio & filium patri & filio Spiritus. Dicunt et mala quaecumque perpetrata non posse obesse, cuius dummodo particeps esset fidei, qui ab illo docebatur.

55 Appollinarista, ab Appollinari dicti, isti dicunt cum Arianis Christum non habuisse animam, sed verbum pro anima, & quod caro Christi & verbum sint unius eiusdemque substantiae, sed quod verbum sit transmutatum in carne.

56 Antidicomarianita sic appellati, isti dicunt Mariam Virginem post Christum natum viro suo fuisse commixtam.

57 Psalliant siue Euchita, isti orant quasi continue, quia non Christus dixit oportet semper orare, & nunquam deficere, quod sanctissime sic accipitur, ut nullo die intermittantur certa tempora orandi, isti ita nimis hoc faciunt, ut hic iudicentur inter haereticos nominandi, & quia ut aliqui volunt, ponebant purgationem animarum hominum fieri hoc modo, videbatur enim porcam exire de hominis purgati ore, cum suis porcellis, & ignem intrare visibili specie non comburentem, fabulosa tamen sunt haec.

58 Metangismonita sunt qui Metangismon asserunt, dicentes sic esse in parte filium quo vas in vase, quasi duo corpora carnaliter opinantes, ita ut filius intret in patrem, tanquam vas minus, in vas maius.

59 Seleuciani vel Hermiani ab auctoribus. Seleuco & Hermia, isti dicunt materiam elementorum de qua factus est mundus, non a Deo factam, sed ipsi coeternam, & quia nostra non a Deo, sed ab Angelis creatur de igne & spiritu, & quod malum aliquando a Deo est, aliquando a materia. Negant Salvatorem nunc in carne sedere ad dexteram patris, sed ea se exiuste perhibent, & in sole posuisse secundum dictum Psalmi in sole posuit &c. Negant visibile Paradisum, baptismum in aqua non accipiunt, resurrectionem futuram non putant, sed quotidie fieri in generatione filiorum.

60 Proclianita sequuti sunt istos, & addiderunt Christum in carne non venisse.

61 Patriciani a Patricio dicti isti dicunt substantiam carnis humanae non a Deo, sed a diabolo conditam, & ideo eam detestantur.

62 Ascita ab utro dicti, aschos graece, latine dicitur vter, isti portant secum utrum plenum, continue bachantes, tanquam ipsi sint utres novi Evangelici vino novo repleti.

63 Patalorinchitæ, student nimio silentio, vt labijs; & narib. suis digitum opponant.

64 Aquarij sic dicti, quia aquã offerunt in poculo Sacramenti, & non illud quod omnis ecclesia.

Esa. 45. 65 Colurhiani a quodam Colucho dicti, isti dicunt Deum non facere mala, contra illud Esa. ego Deus creans mala.

66 Floriniani a Florino, qui dicebar e contrario Deum creasse mala, contra id qd scriptũ est. Fecit Deus oia, & ecce bona valde, ambo enim resistebãt diuinis eloquijs. Creat. n. Deus mala pœnas iustissimas irrogãdo, qd Colurhus nõ videbat, nõ aut malas creãdo naturas, atque substantias, in quantum sunt naturæ, atq; substantiæ; vbi Florinus errabat.

67 Aliam hæresim sine authore & nomine cõmemorat Philaster Episcopus Brix. quæ dicebat post resurrectionem vltimam omniũ hominum, mundum debere esse in eodem statu in quo & nũc est; id est non debere esse neq; cœlum nouum, neq; terra noua.

Exo. 3. 68. Est alia hæresis nudis pedib. ambulantium semper, quia dixit dominus Moyse: Solue calciamentum de pedib. tuis, & iudicatur; hæresis, quia non propter afflictionem corporis, sed quia sic perpe- re illa testimonia intelligunt.

69 Donatiani siue Donatista, isti dicebant ecclesiam tantum esse in parte Donati, fecerant enim schisma propter Cecilianum quendam ordinatum Episcopum Carthaginensem contra eorum voluntatẽ, isti et rebaptizabant catholicos, cũ ecclesia catholica ipsa rebaptizet hæreticos habens cõe cum ipsis baptisma: huius hæresis principem accipimus fuisse Donatum, qui de Numidia veniens, & contra Cecilianum christianam diuisit plebem.

70 Priscillianista a Priscilliano in Hyspania sunt instituti Gnostico- rum & Manicheorum dogmata permixta sectantur, dicunt homines esse sub fato & multa alia proba admittunt.

71 Sunt alij hæretici cum hominibus non manducantes, quos cõmemorat. s. Philaster Episcopus Brix. dicunt isti Spiritum S. creaturam esse, sed bene sapiunt de patre & filio.

72 Rethoriani a quodã Rethorio, isti dicunt oēs hæreticos recte ambulare, & vera dicere, & hoc dicant vñ tamen incredibile.

73 Alij heretici dixerunt diuinitatem Christi passam esse & in cruce doluisse.

74 Alij dicunt triformẽ Deum, id est pater & fil. & Spiritus S. sint partes

partes vnius Dei quinta pars sit pater, alia fil. alia S.S.

75 Alij dicunt aquam non esse creatam, sed Deo coeternam.

76 Alij dicunt corpus hominis & non animam esse imaginē Dei;

77. Alij posuerunt innumerabiles mundos, sicut fecerūt quidam Philosophi.

78 Alij animas sceleratorum dicunt in demones conuerti & in quæque animalia suis meritis congrua.

79 Alij dicunt omnes incredulos descendente Christo ad inferos credidisse, & inde existimant liberatos.

80 Alij dicunt filium Dei semper fuisse & coeternum patri, sed non semper fuisse filiū. i. semper habuisse esse, sed non esse natum filium nisi in tempore. istę hæreses sine authorib. mihi nō vidētur appellandę hæreses, sed de opere Philastri sic accipi.

81 Luciferiani a Lucifero dicti, isti potius schismatici, quàm hæretici aliqui volunt nominari, fuerunt tamen quidā dicentes, istos Luciferianos dicere animam ex transfusione generari, & esse de substantia carnis, & quia hanc opinionem pertinaciter firmarunt, ideo hæretici sunt dicti.

82 Iouinianistę a Iouiniano quodam monacho dicti, isti dicebāt paria esse peccata: nec hominem posse peccare post baptismum acceptum, nec prodesse ieiunia, Virginitatem Marię destruebant; æquabant matrimonium castum Virginitati.

83 Arabici ex Arabia dicti, dicebant animam cum corpore mori, sed in fine seculi vtrunque debere resurgere.

84 Heluidiani ab Heluidio dicti cōtradiciunt, virginitati Marię, dicunt ex Ioseph post Christum habuisse filios.

85 Paterniani dicunt inferiores corporis humani partes, esse a diabolo factas, & ideo impurissime viuunt, qui eis tribuunt flagitiorum licentiam.

86 Tertullianistę a Tertulliano dicti, qui transiens ad Cataphriges quos ante dextruxerat, cœpit secundas nuptias damnare, & facere conuenticula. Dicit animas hominum pessimas post mortem in demones verti, statum etiā animę credit per traducē propagari.

87 Abelonij ab Abel filio Adę dicti, cito ad veritatem se conuerterunt, isti non miscebantur vxoribus, & tamen sine vxoribus eis s̄m suam sectā non licebat viuere, isti sibi adoptabāt pueros, & puellas de filiis vicinorū generatium, qui succederent eis post mortem.

88 Pellagiani a Pellagio monacho exorti, isti sunt inimici

gratiæ Christi qua sumus prædestinati, & adoptati in filios, qua cre-
dimus in eum, & qua amamus eum, dicunt sine hac hominẽ posse
facere oĩa mandata diuina cum dicat Dñs contra eos, sine me nihil
potestis facere, non respuebat eam omnino, sed dicebat eã adiuua-
re, vt homo facilius posset operari. Isti etiam negant dari charitatẽ
qua recte viuunt. Destituunt orationes ab ecclesia factas, dicunt
dari nobis gratiam secũdum merita. & quod vita iustorum in hoc
seculo sit sine peccato, & quod paruuli non nascũtur cum peccato
originali, & ideo non baptizantur, vt absoluantur ab aliquo pecca-
to, sed ut adoptentur ad regnum Dei.

89 Nestoriani a Nestorio Episcopo, Constantino politano dicti.
Iste Nestorius dixit Christum in utero Virginis conceptum purũ
hoĩem, sed postea Deum homini fuisse permixtum, nec Deum homi-
nem fuisse passũ & sepultũ, volebat. n. euacuare omne nostrum
remediũ, quo verbum Dei sic hoĩem suscipere dignatũ est in utero
Virginis, vt vna psona fieret Dei & hominis; quæ vna persona sol-
ueret pro nobis, quod non rapuerat moriendo. Ideo Deus & ho-
mo resurrexit a mortuis, & ascendit in cælum.

90 Euthiciani ab Euthicæ ecclesiæ Constantinopolitanæ presby-
tero monacho dicti. Iste in Christo negabat veritatem humanita-
tis, quidquid a verbo nostræ proprietatis receptum est. diuinæ tan-
tummodo ascribit essentiæ, vt sacramentum salutis humanæ, qd
non nisi in vtraque substantia est nostram in Christo naturam ne-
gando dissolueret, stulta impietate nõ inspiciens vnuerſo corpori
auferri, quod capiti defuisset. Iste sunt hæreses quas inueni, sunt
forsan & alij qui non omnibus, nec mihi sunt noti.

Q V Æ S T. CCCCLXXXVIII.

AN Sancti sint implorandi, vt contra diabolum nobis auxi-
lientur.

Lib. con-
tra Iud.
& Paga-
nos. c. 3.

RE S P O N. Absit itaque aliquis pius homo, & aliquam miseri-
cordiam pupillo generi humano exhibeat. Ferocem enim aduerſa-
rium patitur, & hic pupillus in causa sua defecit quoniam eũ suus
aduersarius prauis actibus obligauit. Adhibeamus huic pupillo
idoneos defensores, & Apostolorum tanquam iurisperitorum cœ-
lestium ei patrocinium subrogemus. Quid est agendum apud
tales pro tali? Apud vos itaque Petre, Paule, Ioannes, ceterique
Sancti

Sancti consiliarij veri iudicis. amici summae potestatis causam exponimus, quam optime nostis huius pauperis & pupilli generis humani, qui debitor & reus est factus, & ab aduersario obscriptus tenetur, non est aliud quemadmodum huic subueniatur, nisi ex vestro consilio, & vos enim astrinxerat haec obligatio, nisi vobis gratia Christi subueniret, liberati liberate: consilium quod a iudice accepistis permittite, vt hoc sequatur, qui captius detinetur, atque ex mala seruitute, per vestram defensionem ad veram libertatem perueniat.

Q V A E S T. CCCCLXXXIX.

Quare sacramenta veteris legis a nobis non obseruentur, cum teneamus & legem Moyli, & Prophetas, id est eorum auctoritatem.

R E S P O N. Non obseruamus, quia mutata sunt: Mutata sunt autem, quae mutanda praenunciata sunt, & in eum credimus cuius reuelatione mutata sunt: Non ergo obseruamus sacramenta, quae ibi praecipita sunt: quia intelligimus, quae ibi praedicta sunt, & teneamus quae ibi promissa sunt, de hac mutatione nonne Hieremias Propheta dixit, Ecce dies venient dicit dominus & confirmabo super domum Iacob testamentum nouum, non secundum testamentum, quod constitui patribus eorum, in die qua apprehendi, manum eorum, vt educerem eos de terra Aegypti, cum ergo in illo veteri testamento praecipita sint ista quae nos ad nouum pertinentes obseruare non cogimur, cur non Iudei se potius in vetustate superuacua remansisse non cognoscunt, quam nobis noua promissa tenentibus, quod vetera non obseruemus obijciunt?

Ex oratione aduersus iudeos. ca. 5.6. Hier. 31

Q V A E S T. CCCCXC.

Quid est poenitere Deum?

R E S P O N. Neque enim sicut hominem, poenitet Deum: sed Dei dicitur poenitentia, quamuis ab illo instituta rei cuiusque mutatio, quae credebatur esse mansura.

Eod. lib. cap. 9.

Q V A E S T. CCCCXCI.

H A E R E T I C U S quid sit, hic est inquirendum.

Mille Quasita.

X 4

R E S P O N.

Lib. ad honoratū de vtilit. credēdi. cap. 1. **RESPON.** Hæreticus differt ab homine, qui hæreticis credit: & ideo ut mea refert opinio. Ille dicendus est hæreticus, qui alicuius temporalis commodi & maxime gloriæ principatusque sui gratia, falsas ac novas opiniones, vel gignit vel sequitur: ille autem qui eiusmodi hominibus credit, homo est imaginatione quadam veritatis ac pietatis illusus.

Q V Æ S T. CCCCXCII.

2od. lb. cap. 3. **S**criptura vetus quot sensus habet? & quot modis accipi potest?
RESPON. Omnis igitur scriptura, quæ testamentum vetus vocatur diligenter eam nosse cupientibus, quadrifariam traditur, secundum historiam; secundum ethimologiam, secundum analogiam; secundum allegoriam, secundum historiam ergo traditur, cum docetur, quid scriptum, aut quid gestum sit, quid non gestum, sed tantummodo scriptum quasi gestum sit, secundum ethimologiam, cum ostendit quid, qua de causa, vel factum, vel dictum sit: secundum allegoriam, cum docetur, non ad literam esse accipiendam quædam quæ scripta sunt, sed figurate intelligenda. His omnibus modis dominus noster Iesus Christus & Apostoli vsi sunt. Nam de historia illud sumptum est, cum obiectum esset, quod Sabbati discipuli eius spicas enulsissent. Non legistis inquit, quod fecit Dauid cum esuriret, & qui cum eo erant, quomodo intrauit in domum Dei, & panes propositionis manducauit, quos non licebat ei manducare: neque eis, qui cum eo erant: nisi solis sacerdotibus? ad ethimologiam vero illud pertinet, quod cum Christus prohibuisset uxorem abijci nisi fornicationis causa: relaxatque esset ab interrogantibus. Moysen libello dato repudiij permisisse licentiã. Hoc inquit Moyses fecit propter duritiã cordis vestri, & sic reddita est causa, cur a Moysen pro tempore bene permixtum est; quã tunc Christus præcipiebat: iam porro analogia est qua vtriusque testamenti congruentia perspicitur: allegoria vero vsus est Christus ex veteri testamento, sic dicens generatio mala & adultera signum querit, & non dabitur ei nisi signum Ione Prophete: sicut fuit Ionas in ventre ceti tribus diebus, & tribus noctibus. sic & filius hominis erit in corde terre. Item Paulus dicit: Nolo vos ignorare fratres, quod patres nostri omnes sub nube fuerunt, & oēs mare transierunt, &c. hic sumit historiam Exodi. in sensu allegorico pro plebe christiana futura,

iam dictatam, dicit etiam ad Gal. ad hunc propositum: scriptum Gal. 4
est, quod Abraham duos filios habuit, &c.

Q V Æ S T. CCCCXCIII.

Quot genera errorum sunt, siue accidere possunt, cum homines aliquid legunt.

R E S P O N. Tria genera sunt erroris, quibus homines errant cum aliquid legunt, primum genus est, in quo id quod falsum est, verum putatur, cum aliud qui scripsit putauerit. Alterum est quamuis non tam late patens, non tamen minus noxium, cum id quod falsum est, verum putatur, id tamen putatur, quod etiam ille qui scripsit putavit. Tertium est, cum & altero scripto intelligitur aliquid veri, etiam si ille, qui scripsit tale verum non intellexerit, & in hoc genere erroris, non parum est utilitatis, immo si diligentius consideres totus legendi fructus est integer: primi generis exemplum est, si quis legat Virgilium dicentem Radamantum apud inferos audire ac diiudicare causas mortuorum, & quod credat, hoc Virgilium, credidisse & non poetice, id est fabulose dixisse, credat & ipse qui legit, sic esse, errat iste duobus modis, & quia credit rem non credendam, & quia credit Virgilium sic credere: exemplum secundi generis est, cum quis tam innititur auctoritati alicuius, etiam si dicat falsum ille cui innititur, persuadeat sibi credendum quod sit verum quia hoc dixit talis auctor, verbi gratia, quia Lucretius dixit animam ex atomis esse, & post mortem resolui in eisdem atomos, & interire, credat verum esse quia hoc dixit, Lucretius iste, quippe miserrime errat, exemplum tertij est cum quis quod legit, accipit in bonam partem licet qui scripsit non sic intelligat, ut verbi gratia Epicurus cum ponat summum bonum in corporis voluntate, tamen quis legit in suis libris, quod continentiam laudat, & statim propter hoc credit ipsum Epicurum ponere summum bonum in virtute, & non in corporis voluptate, & ideo non esse culpandum. Error in isto homine nihil facit, nec ei obest, cum credat quod verum est, licet Epicurus hoc non senserit, Epicuri error ponentis, videlicet summum bonum in voluptate corporis quid ei obest? cum iste tali errori non consentiat, immo putet Epicurum abesse a tali errore. Hic error non modo humanus est, sed sepe etiam homine dignissimus.

*Eod. lib.
cap. 4.*

Eneid. 6.

simus. Quid enim si mihi de aliquo quem diligere nuntiaretur, quod sibi cum esset barbatus pueritiam atque infantiam ita placere multis audientibus dixerit: ut etiam iurauerit se similiter velle vivere, idque ita mihi probaretur, ut impudenter negarem, non reprehendendus viderer, si eum existimarem cum hoc diceret significare, voluisse sibi placere innocentiam, & ab eis quibus hominum genus inuolueretur cupiditatibus animum alienum, & ex eo magisque diligerem, quam ante diligebam etiam si in illa puerili ætate in ludendo otium adamasset? Fac enim cum esse defunctum, postquam hoc mihi nuntiatum est ex quo non potuissem interrogans, scire eius mentem, esset ne quisquam tam improbus qui mihi succenseret. cum hominis laudarem propositum, & voluntatem per illa ipsa verba quæ acceperam? Quid quod etiam iustus rerum existimator non dubitaret fortasse laudare opinionem ac voluntatem meam, cum & innocentia mihi placeret, & homo de homine in re dubia bene potius existimarem, cum etiam malediceret. Quæ cum ita sint, audi etiam earundem scripturarum totidem conditiones, & differentias. Nam necesse est, totidem occurrant. Aut enim utiliter scripsit quispiam, & non utiliter ab aliquo intelligitur. Aut utrumque inutiliter fit, aut utiliter intelligit lector, cum ille contra qui legit scripserit. Horum trium primum non improbo, ultimum non curo. Nam neque possum reprehendere hominem, qui nulla sua culpa male intellectus est, nec moleste habere quemquam legi, qui verum non viderit, cum obesse legentibus nihil videam; Vnum igitur genus est probatissimum, & quasi purgatissimum, cum & bona scripta sunt, & in bonam partem accipiuntur a legentibus, id quoque tamen adhuc in duo diuiditur, non enim penitus excludit errorem. Nam euenit plerumque ut cum bene senserit scriptor, bene etiam lector sentiat. Sed aliud quam ille, & sæpe melius, sæpe inferius utiliter tamen, cum autem & hoc sentimus, quod ille quæ legimus, & id est vitæ bene agendæ accomodatissimum, cumulatissime se se habet veritas, nec aliunde aperitur falsitatis locus. Quod genus cum de rebus obscurissimis lectio est, rarissimum omnino est, neque id mea sententia liquido sciri. Sed tantummodo credi potest.

Scriptura
re veritas.
c. 5.

Q V Æ S T. CCCCXCIII.

AN sacra scriptura prius amanda sit quam adiscenda.
RESPON. Agendum enim tecum prius est ò Honorate, vt autores, ipsos non oderis, deinde vt ames, & hoc agendum quouis alio modo potius, quàm exponendis eorum sententijs, & litteris.

*Eod. lib.
cap. 6.*

Q V Æ S T. CCCCXCV.

QUæ est via ad disciplinam pietatis inueniendam?
RESPON. Tu scis honorate quanta suspiria dederim, cupiens quo nam modo verum inueniendum esset. Sæpe mihi videbatur non posse inueniri, magnique fluctus cogitationum mearum in academicorum suffragium ferebantur. Sæpe rursus intuens quantum poteram, mentem humanam tam viuacem tam sagacem, tam perspicacem non putabam latere veritatem, nisi quod in ea querendi modus lateret eundemque ipsum modum ab aliqua diuina auctoritate esse sumendum. Restabat querere que nam illa esset autoritas, cum in tantis dissensionibus, se quisque illam traditurum polliceretur. Occurrebat igitur inexplicabilis Silua, cui demum inferi multum pigebar, atque inter hæc sine vlla requie, cupiditate reperiendi veri animus agitabatur, disiebam me tamē magis magisque ab istis quos iam deserere proposueram. Restabat autem aliud nihil in tantis periculis, quam vt diuinam prouidentiam lachrimosis, & miserabilibus vocibus vt opem mihi ferret deprecarer. Atque id sedulo faciebam, & iam ferè me commouerant; nonnullæ disputationes Mediolanensis Episcopi. Vt non sine spe aliqua ipso veteri testamento multa querere cuperem, que vt scis male nobis commendata execrabamur. Decreueramusque tandem esse chatecumenus in ecclesia cui traditus a parentibus eram. Donec aut inuenirem, quod vellem, aut mihi persuaderè non esse querendum. Hoc ergo modo & simili anime tuæ cura sit. Diu quomodo te affectum vides & si iam satis tibi iactatus videris, sinemque huiusmodi laboribus vis imponere, sequere viam catholicæ disciplinæ que ab ipso Christo per Apostolos ad nos usque manauit, & abhinc ad posteros manatura est. Nam vera religio, nisi credantur ea que quisquis postea si se bene gesserit, dignusque fuerit, assequatur,

*Eod. lib.
c. 8. & 9*

sequatur, atque percipiat, omnino sine quōdam graui authoritatis imperio, iniri recte nullo pacto potest, sed quæris fortasse, vel de hoc ipso aliquam accipere rationem qua tibi persuadeatur, non prius ratione, quam fide te esse docendum. Quod facile potest. Si modo æquum te præbeas.

Q V Æ S T. CCCCXCVI.

Quid sit suspitiosus idest, quis dicatur, curiosus etiam, & studiosus.

Eod. lib.
cap. 9.

RESPON. Suspitiosus est, qui non comperta suspicatur, & in incognitis, aliquam tribuit dubitationem, curiosus vero est, habens illius rei curam, quam libenter audiret, & nihil ad se attinet. Studiosus autem est, qui requirit ea, quæ ad se attinent, non qualiacumque, sed quæ ad animum nutriendum liberaliter atque ornandum pertinent, impensissime requirit, eum studentem recte appellamus, præsertim attendentes, quid studeat audire.

Q V Æ S T. CCCCXCVII.

An in religione, turpe sit prius credere quam scire?

Eod. lib.
cap. 10.

RESPON. Grauior culpa est religionem tradere indigno, idest, pandere sancta secreta ei, qui ficto pectore accedit, quam religiosus viris, de ipsa religione aliquid affirmantibus credere. Facit ut quis tibi velit religionem tradere, quoniam modo illi fidem facturus es vero & non ficto animo te accedere? Dices bona tua conscientia nihil te fingere. At ille si dixerit. Ecce credo tibi. Sed nonne est æquius, ut etiam tu credas mihi cum tu beneficium si aliquid veri teneo sis accepturus, Daturus ego? quid respondebimus, nisi esse credendum? Dices, nonne melius erat rationem mihi reddere ut ea quocumque me duceret, sine vlla sequeretur temeritate? Erat fortasse, sed pauci sunt ut etiam tu existimas, qui sint idonei ad Deum ratione cognoscendum. Horum paucorum ne in numero esse te credis? Non est meum inquis, hoc respondere, & hoc vis ut credatur, & creditur. Tu tantum memento, iam enim bis credidisse tibi incerta dicenti, te illi religiose admonenti, ne semel quidem velle credere. Admittatur te vero animo ad religionem accipiendam accedere, & te esse illorum paucorum, qui diuina rationibus

bus capere possunt quid de his qui idonei non sunt ad diuina rationibus capienda. Est ne eis neganda religio? An eos pedetentim quibusdam gradibus ad illa summa penetralia esse ducendos? Vide plane quid sit religiosus. Dic mihi quid oberit si credentibus veniant ad id, quod ratione idonei possunt capere? Non arbitror cuiusmodi enim libet excellant ingenio, nisi Deus assit humi re-
punt. Tunc autem adest si societatis humanę in Deum tendentibus cura sit, In religione quid iniquius fieri potest, quam ut Dei antistites nobis non fictum animum pollicentibus credant, nos eis præcipientibus nolimus? credere postremoq; potest esse via salubrior, quam idoneum primo fieri percipiendę veritatis, adhibendo ijs fidem, quę ad præcolendum & ad præcurandum animum sunt, diuinitus constituta? Tene hoc nihil sine cognitione credendum.

Q V Æ S I T. . T C C C C X C V I I I .

IN religione, id est in fide catholica collēdo & diligēdo Deum, quot sunt personę laudabiles, & improbandę?

R E S P O N S. Due enim personę in religione sunt laudabiles, vna eorum, qui iam inuenerunt, quos etiam beatos dici debent. Alia eorum, qui studiosissime, & rectissime inquirunt verum, primi ergo sunt etiam in ipsa possessione, alteri in via qua tamen certissime peruenitur, tria sunt alia hominum genera, profecto improbanda ac detestanda, vnum est, opinantium, id est eorum, qui se arbitrantur scire quod nesciunt, alterum eorum, qui sentiunt, quidem se nescire, sed non ita quærunt, ut inuenire possint, tertium eorum, qui neque se scire existimant, nec quærere volunt.

Q V Æ S T. C C C C X C I X .

Quis est qui peccat & non peccat?

R E S P O N S. Nam omne factum si recte nõ est, factum peccatum est, nec recte factum villo modo esse potest, quod non a recta ratione proficiscitur, porro recta ratio est ipsa virtus cui autem hominum virtus nisi sapientis animo præsto est. Solus igitur sapiens non peccat, stultus ergo omnis peccat, nisi in ijs factis in quibus sapienti obtemperauerit a recta. n. ratione talia facta proficiscuntur.

Eod. lib. cap. 16. **M**iraculum, quid sit queritur.
R E S P O N. Miraculum voco, quidquid arduum aut insolitum supra spem, vel facultatem mirantis apparet, & diuiditur in duo. Quædam enim sunt miracula, quæ solam faciunt admirationem, quædam vero magnam etiam gratiam benevolentiamque conciliant. Nam si quis volantem hominẽ cernat, cum ea res nihil spectatori afferat commodi præter ipsum spectaculum, miratur tantummodo. Si quis autem graui, & desperato morbo affectus, mox ut iustum fuerit cõualefeat admirationem sanctitatis suæ; sanãtis etiam charitate superabit: talia facta sunt illo tempore quod Deus in vero homine, quantum sat erat hominibus apparebat.

Lib. De uilitate credẽdi. cap. 18. **Q**uid de Deo sit sentiendum.
R E S P O N. Deus non est author mali, nec unquam eum, quidquam fecisse pœnituit, nec ullis commotionis animi tempestate turbatur, nec terræ particula regnum eius est, nulla flagitia, vel scelera probat, aut imperat, nunquam mentitur, non est corporeus, nec ullam eius partem corporeis oculis posse sentiri dicimus: nihil de substantia eius atque natura, vlllo modo esse violabile atque commutabile, aut compositum aut factum.

Ea. epif. cap. 1. **A**n omnis punitio facta ante vltimum iudiciũ, sit ad medicinam?
R E S P O N. Quidquid diuinius ante vltimum illud iudicium vindicatur, siue per improbos, siue per iustos, siue per nescientes, siue per scientes; siue occulte siue palam, non ad interitum hominum sed ad medicinam valere credendum est, quam qui respuerint, extremo supplicio preparantur.

Ea. epif. cap. 4. **A**n ubi est sedes Petri Apostoli sit ecclesia catholica?
R E S P O N. Sunt multa quæ in catholica ecclesia, & eius gremio

gremio me tenent iustissime, tenet consensus populorum atque gē-
tium, tenet auctoritas miraculis inchoata, spe nutrita charitate au-
cta vetustate firmata. tenet ab ipsa sede Petri Apostoli cui patren-
das oves suas post resurrectionem dominus commendavit, vique
ad presentem episcopatum successio sacerdotum, tenet postremo ip-
sum catholicæ nomē, quod non sine causa inter tam multas herē-
ses, sic ista ecclesia sola obtinuit, ut cum omnes heretici se catholici
eos dici velint, quærenti tamen peregrino alicui, ubi ad catholicā
conueniatur, nullus hereticorum, vel basilicam suam vel domum
audeat ostendere, ista ergo & tanta christiani nominis charissima,
vincula recte hominem tenent credentem in catholica ecclesia:

Q V Æ S T. DIIII.

AN anima sit tota in toto, & tota in qualibet parte.
R E S P O N. Animæ natura etiam si non illa eius potentia
confidaretur qua intelligit veritatem, sed illa inferior qua continet
corpus, & sentit in corpore nullo modo inuenitur locorum spa-
tiji aliqua mole distendi. Nam singulis sui corporis particulis, to-
ta præsto est cum tota sentit in singulis, nec minor est pars eius in-
digito, & maior in brachio, sicut ipse digitus brachio minor est.
Sed vbiq; tanta, quia vbiq; tota est, cum enim tangitur digitus,
non per totum corpus sentit, & tamen tota sentit, totam enim ra-
tū ille non latet, quod non fieret nisi tota præsto esset, nec sic tota
præsto est, cum tangitur digitus, & sentit in digito, ut ceterum dese-
rat corpus, & se se ad unum illum locum in quo sentit agglomeret,
sed cum tota sentit in digito manus, si alius locus tangatur in pede
nec ibi desinit tota sentire, atque ita in singulis distantibus locis to-
ta simul adest non vnum deserens, ut in altero tota sit, neque ita
vtrumque tenens vt aliam partem hic habeat, & alibi aliam, sed
sufficiens exhibere se singulis locis simul totam, quoniam sentit
in singulis, satis ostendit, se locorum spatiji non teneri.

Ea. epif.
cap. 16.

Q V Æ S T. DV.

AN vbi fuit corruptio alicuius rei, ibi fuerit bonum.
R E S P O N. Totum illud q̄ dicitur malū, nihil aliud est quā
corruptio, sed corruptio peritæ animæ imperitia vocatur, corruptio
prudentis imprudentia, corruptio iustitiæ iniustitia, corruptio for-
titudinis ignauia, corruptio quietis atque tranquillitatis cupiditas,
vel

Ea. epif.
c. 33. 39

vel metus, vel tristitia, vel iactantia, deinde in corpore animato corruptio sanitatis, dolor & morbus, corruptio virtutum lassitudo, corruptio quietis labor, deinde in ipso loco corporis, corruptio pulchritudinis sorditas, corruptio rectitudinis prauitas. corruptio ordinis peruersitas, corruptio integritatis discissio, aut fractura, aut diminutio, vnde videre iam facile est nihil nocere corruptionem, nisi quod labefacit naturalem statum, & ideo eam non esse naturam, sed contra naturam. Quod si non inuenitur in rebus malum nisi corruptio, & corruptio non est natura, nulla utique natura malum est. Attendite quod omne quod corrumpitur bono aliquo minuitur, quia si non corrumpitur, incorruptum esset, si veto etiam non posset omnino corrumpi. incorruptibile esset. Necessesse est autem, vt siue incorruptio, siue incorruptibilitas bonum sit, si corruptio malum est, vbi ergo est corruptio, primo fuit bonum, quod ex corruptione minuitur. Aduerte, quod Deus non fecit naturas corruptibiles, in quantum enim naturae sunt fecit Deus, in quantum autem corruptibiles, non Deus fecit. Non enim est ab illo corruptio, qui solus est incorruptibilis, cum audis naturam ad Deum refer, cum audis corruptibilem ad nihilum refer, ita tamen vt ipsae corruptiones, quamuis non sint ex Dei arte, eius tamen potestate sint disponendae pro rerum ordine & meritis animarum, ideo recte dicimus ab illo esse praemium atque supplicium, ita enim fecit corruptionem, vt possit corruptioni eum dare, qui corrumpi meruit, id est qui seipsum operit peccando corrumpere, vt cruciantem sentiat corruptionem inuitus, qui blandientem illicita oblectatione concupiscentiam volens commisit, in veteri testamento non tantum dicitur Deum condere bona, sed & mala & Apostolus in nouo testamento dicit quisquis templum Dei corrumpit, quod sumus nos, corrumpet eum Deus, id est corruptioni tradet, quia Deus non est corruptor.

*Esa. 45.
1. Cor. 3.*

Q V A E S T. D V I.

AN musca sit praestantior Sole, & quaecunq; intelligibilia sint ipso praestantiora.

*Eod. lib.
6. 4. et 5.*

R E S P O N S. Num etiam muscae animam, quaerentibus huiusmodi praestare censerem? responderet et, nec me terreret musca, quae parua est, sed quae via formatio. Queritur. n. quid illa membra, tam exigua yegetet, quid huc atq; illuc pro naturali appetitu carillu corpusculum

lum ducat. quid currentes pedes in numerum moueat, quid volantes pennulas moderetur, ac vibret? Quod qualecunq; est bene considerantibus, in tam paruo tam magnum eminet, vt cuius fulgori præstringenti oculos præferatur. Certe quod nemo dubitat, quidquid intelligibile est omni sensibili, & ob hoc est luci huic diuinis legibus antecellit. Ideo lux ista, iure laudatur, quod sit in genere proprio perfecta, tamen quia sensibilibus rerum numero includitur, quod genus intelligibilium generi, cedat necesse est.

Q V A E S T. DVII.

MAli homines quomodo sunt ex Deo, & quomodo non sunt. **R E S P O N.** Sunt quædam auctoritates, quæ innunt quasi opposita, dicitur quod omnia per verbum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Deinde dicitur, propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis si omnia sunt à Deo, quomodo hi mali non audientes, non sunt à Deo. Nam facile videre possemus, aliud esse viuere, aliud peccare, & quæ vitam in peccatis comparatione iustæ vitæ, mors appellata sit, vtrumque; tamen in vno homine posse inueniri, vt simul sit viuus, atque peccator, sed quod viuus ex Deo, quod peccator non ex Deo, eo quod sunt homines ad Deum, eo vero quod peccatores ad diabolum pertinent.

*Eod. lib.
cap. 7.
Ioan. 1.*

Q V A E S T. DVIII.

Quod deus sit summum bonum demonstratur. **R E S P O N.** Quid, nisi cognitio summi, sine cognitione summi boni contingere homini non potest? Non enim nossemus tenebras, si in tenebris semper essemus, sed lucis notitia, contrarium suum, non sinit incognitum. summum autem bonum in quo superius nihil esse potest, deus autem bonum, & deo superius nihil esse potest, deus igitur summum bonum.

*Eod. lib.
cap. 8.*

Q V A E S T. DIX.

Voluntas quid sit inquiritur. **R E S P O N.** Non peccatur nisi voluntate: Nobis autem voluntas nostra notissima est, neque enim scirem me velle, si quid sit voluntas ipsa nescirem. definitur itaque isto modo, voluntas est animi motus, cogente nullo ad aliquid, vel non amittendum vel adipiscendum.

*Eod. lib.
cap. 10.*

Q V Æ S T. DX.

Eod. lib. cap. 12. **Q**ui nocere vult alium quid facit.
RESPON. Qui enim nocere vult, bono aliquo vult priuare alium propter aliquod bonum suum.

Q V Æ S T. DXI.

Eod. lib. cap. 13. **A**n in nobis sint due animæ vna bona & altera mala, an vna tantum, quæ voluntate efficitur siue bona, siue mala.
RESPON. Cur non magis hoc signum est vnius animæ, quæ libera illa voluntate huc & illuc ferri, hinc atque hinc, referri potest? Nam mihi cum accidit, vnum me esse sentio vtrunque considerantem, Alterutrum eligendum. sed plerumque illud liber, hoc decet, quorû nos in medio positi fluctuamus. Nec mirum, ita enim nunc constituti sumus, vi & per carnem voluptate affici, & per spiritum honestate possimus, quare non duas animas hinc fateri cogor, sed vnâ animam ex diuersis efficere partibus inferiore ac superiore, vel quod rectè ita dici potest, exteriore atq; interiore.

Q V Æ S T. DXII.

Ex libro Contra Fortuna tum. Diffu. I. **A**n anima humana sit Deus, vel de substantia Dei?
RESPON. De anima dico non esse Deum, aliud esse Deum, aliud esse animam, Deum esse inuiolabilem, incorruptibilem & impenetrabilem, & incoinquinabilem, & qui ex nulla parte corrumpi possit & cui nulla ex parte noceri potest. Animam vero videmus & peccatricem esse, & in erumna versari, & veritatem querere, & liberatore indigere. Hęc mutatio animæ ostendit mihi, quod anima non sit Deus. Nam si anima substantia Dei est, substantia Dei erat, substantia Dei corrumpitur, substantia Dei violatur, substantia Dei decipitur, quod nephas est dicere. Animam sic negò esse substantiam Dei, vt negem illam esse Deum, sed tamen ex deo auctore esse, quia facta est a deo, aliud est, qui fecit, aliud quod fecit. Qui fecit corruptibilis omnino esse non potest, quod autem fecit omnino non potest equale esse illi, qui fecit.

Q V Æ S T. DXIII.

Q Vot sunt genera malorum.

R E S P O N. Duo sunt genera malorum peccatum & pœna peccati, peccatum ad Deum non pertinet, pœna peccati ad vindicem pertinet, etenim vt bonus est Deus, qui omnia constituit, iustus est, vt vindicet in peccatum. Cum ergo omnia optime sint ordinata quæ videntur nobis nunc aduersa esse, merito contingit hominis lapsi, qui legem dei seruare noluit. Animæ enim rationali quæ est in homine dedit liberum arbitrium, sic enim posset habere merita, si voluntate, non necessitate boni essemus. Cum ergo oporteat non necessitate, sed voluntate bonum esse, oportebat vt deus animæ daret liberum arbitrium. Huic autem animæ obtemperanti legibus tuis, omnia subiecit sine aduersitate, vt ei cœtera, quæ cōdidit deus, seruirent, si & ipsa deo seruire voluisset, si autē ipsa, noluisset seruire deo: ea quæ illi seruiebant in pœnam eius conuertentur. Quare si rectè omnia a deo ordinata sunt, & bona sunt, & deus non patitur malum.

Fod. lib.
Disp. 1.

Q V Æ S T. DXIIII.

A N homini a deo sit datum liberum arbitrium.

R E S P O N. Si deus non dedisset liberum arbitrium, iudicium pniendi nullum iustum esse posset, nec meritum rectè facēdi, nec præceptū diuinū vt ageretur pœnitentia de peccatis, nec ipsa indulgentia peccatorū, quam nobis deus per dñm nostrum Iesum Christū donauit quia qui non voluntate peccant, nō peccāt.

Fod. lib.
Disp. 2.

Q V Æ S T. DXV.

Q Vomodo mala consuetudo impedit nostram libertatem, ne sic de facili fiat a nobis, quod bonum est.

R E S P O N. Hodie namq; in nostris actionib. antequā consuetudine aliqua implicemur, liberū habemus arbitriū faciendi aliquid vel non faciēdi, cū autē ista libertate fecerimus aliquid, & facti ipsius tenuerit animā pniciosam dulcedo & voluptas, eadem ipsa sua cōsuetudine sic implicatur, vt postea non possit vincere, quod sibi ipsa peccando sãt ricata est: Videmus multos iurare nolle, sed quia

Fod. lib.
Disp. 2.

iam consuetudinem lingua tenuit, non posse refrenare, cū ea exeāt de ore ipsoꝝ, quæ nō possumus dicere ad mali stirpem nō pertinere ipsa nimirum mala consuetudo est carnis prudentia, quæ q̄ diuina est, legi dei subijci non pōt, q̄ diu prudentia carnis est, sed illi nata aīa, desinit illa esse carnis prudentia: sic. n. dictum est, prudentiam carnis, non posse legi Dei esse subiectam, quæ admodum si diceretur glaciale niuē, calidam esse non posse. Nullo. n. pacto qn̄ nix est, calida esse pōt, sed quemadmodum illa nix calore resoluitur, & desinit nix esse, vt possit calefcere, sic illa carnis prudentia. i. consuetudo facta cū carne, cū fuerit mēs nostra illuminata, & ad arbitriū diuinæ legis, totum hominem sibi deus subiecerit, pro illa consuetudine animæ mala, facit consuetudinem bonam.

Rom. 8.

Q V Æ S T. DXVI.

Q V omodo deus faciat mala.

Contra
Adiman
tum.
cap. 26.
Amos 3

R E S P O N. Dum dicit Amos Propheta, non est malū in ciuitate, qđ dñs nō faciat, malū hoc loco, non peccatum sed pœna intelligenda est. Dupliciter enim appellatur malum, vnum quod homo facit, alterum quo patitur pœnā, de pœnis ergo loquebatur propheta, cum hoc diceret.

Q V Æ S T. DXVII.

Q V omodo sit deus visibilis & inuisibilis, & quot genera visionū.
R E S P O N. Esayas Propheta dixit se vidisse deum, dum dixit, vidi dñm sedentē super soliu excelsum, & non vidit deū corporaliter, sed spiritualiter. Nā multa genera visionū, in scripturis sanctis inueniuntur, vnum secundū oculos corporis, sicut vidit Abrahā tres viros subilice Mambre, & Moyses ignem in rubro, & discipuli transfiguratum dominum. Alterum secundū, quod imaginamur ea quæ per corpus sentimus: nam & pars ipsa nostra, cū diuinitus assumitur multa reuelantur, non per oculos corporis aut aures, aliumve sensum carnalem, sed tamen his similia, sicut vidit Petrus discū illum, submitti ex cælo cū varijs animalib. ex hoc genere est etiā Esayæ, quod imperitissime impij reprehendunt. Non. n. deū forma corporea circū terminat, sed quæ admodum figurate nō p̄prie multa dicuntur, ita et figurate multa monstrantur. Tertiu aut genus visionis est, fm̄ mentis intuitum, quo intellecta cōspiciuntur veritas atq; sapiētia, sine quo genere, illa duo, quæ prius posui, vel
infru-

Eod. lib.
cap. 28.

infructuosa sunt, vel etiam in errorem mittunt, cum enim ea, quæ siue corporeis sensibus, siue illi parti animæ, quæ corporalium rerum imagines capit diuinitus demonstrantur, non solum sentiuntur his modis, sed etiam mente intelliguntur, tunc est perfecta reuelatio, ex hoc tertio genere est visio illa, quam commemorauit dicente Apostolo. Inuisibilia enim Dei a constitutione mundi per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur. Hac visione videtur Deus, cum per pietatem fidei & per agnitionem Dei, morum optimorum corda mundantur.

Rom. 1.

Q V Æ S T. DXVIII.

AN adoptio filiorum sit admittenda.
RESPON. Neque enim adoptionis vinculum apud antiquos alienum ab eorum moribus fuit, cum etiam feminas inuenimus adoptasse sibi filios, non ex utero suo natos, sicut Sara ex Agar, & Lia ex ancilla sua, & filia Pharaonis Moysen adoptauit, ipse autem Iacob nepotes suos filios Ioseph adoptauit; ipsi uero adoptionis nomen plurimum valere in nostræ fidei sacramento, Apostoli doctrina testatur, & ipsi in nobis metipsis ingemiscimus, adoptionem expectantes, dicitur Paulus: Et iterum, ut adoptionem filiorum reciperemus, misit Deus filium suum factum ex muliere.

Contra
 Faustum
 lib. 3. c. 3
 Gen. 16.
 Gen. 30.
 Exo. 2.
 Gen. 48.
 Rom. 8.
 Gal. 4.

Q V Æ S T. DXIX.

QUæ differentia sit inter vetus & nouum testamentum?
RESPON. Scriptura ipsa vetus, tunc erat præceptum, nunc testimonium, Scenofegia non celebrare aliquando peccatum fuit, nunc non est peccatum. Taaernaculo autem Dei, quod est ecclesia non compaginari, semper est peccatum, sed tunc agebatur sub præcepto figurato, nunc legitur in testimonio reuelato. Nam & illud, quod tunc factum est, non diceretur tabernaculum testimonij, nisi alicui veritati, quæ suo tempore declaranda erat, quadam congruentia significationis attestaretur, illud enim erat tempus significandi, hoc manifestandi. Ergo ipsa scriptura, quæ tunc fuit exactrix operum significantium, nunc testis est rerum significatarum, & quæ tunc obseruabatur ad pronuntiationem, nunc recitatur ad confirmationem.

Eod. lib.
 6. cap. 9.

Mille Quæsitæ.

Y 3 QVÆST.

Q V Æ S T. D X X.

*Contra
Faustum
lib. 12.
cap. 8.*

AN scriptura vetus significet ea quæ sunt noui testamenti.
R E S P O N. Sex diebus in Genesi consumauit Deus omnia opera sua, & septimo requieuit. sex ætatibus humanum genus, hoc seculo, per successiones temporum Dei opera designatur, quarum prima est ab Adam, usque ad Noë. Secunda a Noë, usque ad Abraham. Tertia ab Abraham usque ad Dauid. Quarta a Dauid usque ad transmigrationem Babylonis. Quinta ad transmigracione usque ad humilem dominum Iulianum. Sexta quæ nunc agitur, donec excelsus veniat ad iudicium. Septima vero intelligitur in requie sanctorum, non in hac vita, sed in alia, vbi vidit requiescentem pauperem diues ille, cum apud inferos torqueretur, vbi non fit vespera, quia ibi nullus serum defectus est. Sexto die in Genesi formatur homo ad imaginem Dei. Sexta ætate seculi manifestatur reformatio nostra, in nouitate mentis, secundum imaginem eius, qui creauit nos: sicut dicit Apostolus; fit viro dormienti coniunx de latere, fit Christo moriente ecclesia de sacramento sanguinis, qui de latere mortui prefluxit, vocatur Eua. vita & mater viuorum, quæ de viri sui latere facta est: & dicit Dominus in Euangelio, si quis non manducauerit carnem meam, & biberit sanguinem meum, non habebit in se vitam, & omnia quæ illic intelliguntur, enucleate minutatimque tractanda Christum & ecclesiam præloquuntur, siue in bonis christianis, siue in malis.

Q V Æ S T. D X X I.

*Iod. lib.
13. c. 15*

AN dicta gentilium in his quæ sunt fidei, sint amplectenda ad probandum, an tantum ad reuincendum gentiliū infidelitatē.
R E S P O N. Sybilla porro, vel Sybilla, & Orpheus, & nescio quos Hermes, & si qui alij Vates, vel Theologi, vel sapientes, vel Philosophi gentiū, de filio Dei, aut de patre Deo, vera prædixisse, seu dixisse perhibentur, valet quidē aliquid ad paganorū vanitatem reuincendā, non tñ ad istorum autoritatē amplectendā, cū illum Deū nos colere ostendimus, de quo nec illi tacere potuerunt, qui suos congenitales populos, ad idola & demonia colenda, partim docere ausi sunt, partim prohibere ausi non sunt.

Q V Æ S T.

Q V Æ S T. DXXII.

AN sint duæ leges, & quæ est sancta, & iusta, & quæ operatur mortem, ut inquit Apostolus.

R E S P O N. Neque enim alia lex est sancta, & iusta, & bona, & alia, per quam peccatum operatur mortem: sed eadem ipsa est, per bonum inquit Apostolus, mihi operatum est mortem, ergo lex semper est bona, siue obsit inanibus gratia, siue prosit plenis gratia semper est bona, sicut sol semper est bonus. quia omnis creatura Dei bona est, siue dolentibus oculis noceat, siue sanos mulceat, proinde quod est oculis sanitas ad videndum solem, hoc est gratia mentibus ad implendam legem, & sicut oculi sani non solis delectationi moriuntur, sed illis icibus asperis radiorum, quibus reuerberati in densiore tenebras pellebantur, sic anima quæ per charitatem spiritus salua facta est, non iustitiæ legis mortua dicitur, sed illi reatui & præuaricationi, quam lex per literam, cum gratia defuit, faciebat, itaque de illa utrunque dicitur. Et bona est lex, si quis ea legitime utatur, & quod sequitur, sciens hoc, quia lex iusto non est posita, quia non opus habet, terrente litera, quem delectat ipsa iustitia.

Q V Æ S T. DXXIII.

Latria quid significat?

R E S P O N. Latria grecum verbum est, & interpretatur seruitus, non quæcunque, sed illa qua tantummodo Deo seruitur, sicut amen interpretatur verum, non ubi cunque, & quomocunque, sed mystica religione.

Q V Æ S T. DXXIII.

Christus quomodo sit similis & dissimilis homini peccatori.

R E S P O N. Dissimilis homini Christus, quia Deus: scriptum est enim de illo. Qui est super omnia Deus benedictus in secula & similis homini Christus, quia homo: quia de illo itidem scriptum est, mediator Dei etiam hominum homo Christus. Dissimilis peccatori Christus, quia semper sanctus, & similis peccatori Christus, quia Deus filium suum misit in similitudinem carnis peccati,

1. 1. 1.

Eod. lib.
15. ca. 8.

Eod. lib.
15. ca. 9.

Eod. lib.
16. c. 15
Rom. 9.
1. Ti. 2.

*Inc. 1.**ad. 1. 1.**1. 1. 1.*

vt de peccato damnaret peccatum in carne: Homini ex coitu nato dissimilis Christus, inquantum ex Virgine natus est, sed homini nato similis Christus, inquantum & ipse ex femina natus est, cui dictum est, quod nasceretur ex te sanctum vocabitur filius Dei. Homini propter suum mortuo, dissimilis Christus, inquantum sine peccato, & propria potestate mortuus est, sed rursus homini mortuo similis Christus, inquantum & ipse vera morte mortuus est.

Q V Æ S T. DXXV.

*Eod. lib.**16. c. 21*

AN cecitas infidelium in ecclesia reddatur infructuosa.
R E S P O N. Ad aliquem namque vsus sanctorum ordinatur omnis cecitas impiorum a summo Deo, qui pro sui regiminis æquitate, bene etiam vitur malis, vt qui suo arbitrio iniuste viuunt, illius iudicio, iuste disponantur.

Q V Æ S T. DXXVI.

*Eod. lib.**18. ca. 4.**1. 1. 1.**1. 1. 1.*

Quomodo christiani obseruent, quæ sunt veteris testamenti?
R E S P O N. Ea Christiani, ex lege & prophetis non faciunt quibus significata sunt ista quæ faciunt, illæ quippe erant figuræ futurorum quas rebus istis per Christum reuelatis & presentatis auferri oportebat, vt eo quoque ipso quod hæc ablata sunt lex & Prophete implerentur, ibi quippe, & hoc scriptum est daturum Deum testamentum nouum, non quale dedi inquit patribus eorum: populus enim ille pro suo corde lapideo multa præcepta magis sibi congrua, quam bona acceperat, quibus tamen figurarentur, & prophetarentur futura, sed a non intelligentibus celebrabantur, cum autem venerunt, & patefacta sunt, quæ illis significabantur non iam illa iubentur facienda, sed leguntur intelligenda.

Q V Æ S T. DXXVII.

*Eod. lib.**cap. 5.*

AN gentiles fuerint qui diebus hebdomadæ, & mensibus impouerint nomina.

R E S P O N. Diebus quippe istis, quorum septennarius numerus in orbem redit Deorum suorum nomina gentes impouerunt, sed

sed & mensibus imposuerunt nomina Deorum suorum, propter honorem quippe Romuli, quia cum martis filium crediderunt. Primum mentem Marti dicentes Martium vocauerunt, & inde Aprilem nullo Dei sui nomine, sed a re ipsa quasi aperilem, quia tunc primum germē aperiatur in florem. Inde tertium mensē Maium, quod matrem Mercurij matrem deam colant, inde quartū Iunium a Iunone, inde ceteros vsque ad Decembrem a numeris nominarunt, sed ex eis quintilis atque sextilis nominibus hominum, quibus diuinos honores decreuerant, appellati sunt, Iulius, & Augustus, nam septimus Septēber, & ceteri, vt dixi, vsq; ad Decēbrem numerorū ex ordine nominibus enunciatur: porro Ianuarius a Iano appellatus est Februarius a Februis Lupercorum.

Q V Æ S T. DXXVIII.

AD quid data est lex antiqua & prophetæ antiqui.

R E S P O N. Lex data est, vt reos faceret. i. vt ostēderet reos, qui desiderarēt salutē Prophetæ, vt promitterent Saluatorem. *Eo. li. 19 cap. 8.*

Q V Æ S T. DXXIX.

SI Christus non venit soluere legem, sed adimplere, vt dicitur: *Mat. 5.*
quare christianus non circuncidatur, non obseruet sabbatum, non distinguat inter cibos & similia, vt lex præcipit.

R E S P O N. Non circuncidatur christianus, quia id quod eadē circuncisione prophetabatur, iam Christus adimpleuit, expoliatio enim carnis in circuncisione, quæ in illo facto figurabatur, iam Christi resurrectione adimpleta est, & quod in nostra resurrectione futurū est, sacramento baptismi commendatur. Nam neq; penitus auferri debuit nouæ vitæ sacramentū, quia restat adhuc in nobis futura resurrectio mortuorum, & in melius tñ. i. succedente baptismo debuit commutari, quia iā factum est, quod nunquam factū erat, vt futuræ vitæ æternæ in resurrectione Christi nobis præberetur exemplum. Non obseruat christianus sabbatū, quia quod ea figura profitebatur, iam Christus impleuit, in illo quippe habemus sabbatum, qui dixit: Venite ad me oēs, qui laboratis & onerati estis, & ego vos reficiam &c. Non distinguit christianus cibos, quia quod illis figuris prophetabatur, iam Christus impleuit, non admittens ad corpus suum, quod corpus in sanctis suis ad vitam

vitam æternam prædestinauit, quidquid per illa animalia in moribus hominum significatum est, ita dicitur de quibuscunque contingentibus in figura, quod Christus impleuerit omnia in sua spiritali intelligentia.

Q V Æ S T. D X X X.

Eod. lib. cap. 16. **Q**uid sunt sancta sacramenta? **R**ESPOND. Quid enim sunt aliud queque corporalia, sacramenta, nisi quedam, quasi verba visibilia, sacrosancta quidem verumtamen mutabilia & temporalia? Deus enim æternus est, nec tamen aqua, & omnis illa actio corporalis, quæ agitur cum baptizamus, & fit, & transit, æterna est, ubi rursus etiam illæ syllabæ celeriter sonantes, & transeuntes, cum dicitur Deus, nisi dicantur, non consecratur. Hæc omnia fiunt, & transeunt, virtus tamen, quæ per ista operatur, iugiter manet, & donum spiritale, quod per ista insinuatur, æternum est.

Q V Æ S T. D X X X I.

Eod. lib. cap. 23. **E**ST ne iurandum raro, etiam si verum iuratur. **R**ESPOND. Peierare graue peccatum est, non iurare autem, sicut verum iurare nullum peccatum est, sed longius remotus est a falsum iurando, qui nec iurare consuevit, quam qui verum iurare proclinis est, maluerit nos dominus & non iurantes non recedere a vero, quàm verum iurantes propinquare periurio.

Q V Æ S T. D X X X I I.

Eod. lib. cap. 25. **Q**uære vindictam iuste, est ne peccatum? **R**ESPOND. Quod enim debentur, & benigne dimittitur, non tamen inique repetitur: Peccat quidem qui per immoderatione ne iniuste vult vindicare: non peccat autem qui modum adhibens iuste vult vindicari, remotior est, a peccato iniuste vindictæ, qui non vult omnino vindicari. sicut qui non vult omnino iurare remotior est a periurio, peccat enim qui exigit ultra debitum, non peccat autem qui exigit debitum, sed tutior longe est a peccato iniusti exactoris, qui omnino non exigit debitum, præsertim ne cogatur & ipse reddere debitum ab eo, qui nullum habet debitum.

QVÆST.

Q V Æ S T. DXXXIII.

Matrimonium quare dicatur matrimonium.

R E S P O N. Matrimonium quippe ex hoc appellatum est quod non ob aliud debeat sœmina nubere, quam vt mater fiat, & non ad concupiscentiæ crimen. *Eod. lib. cap. 26.*

Q V Æ S T. DXXXIII.

Quo cultu coluntur martyres, & alij sancti?

R E S P O N. Populus christianus memorias martyrum, religiosa solemnitate concelebrat, & ad excitandam imitationē, meritis eorum confocietur, atque orationibus adiuuetur, ita tamē vt nulli martyrum, sed ipsi Deo martyrum, quamuis in memorias martyrum constituamus altaria, in oblationibus, nūquam dicitur offerimus tibi Petre aut Paule. Sed quod offertur, offertur Deo, qui martyres coronauit, apud memorias eorum quos coronauit, vt ex ipsorum locorum admonitione, maior affectus exurgat ad acuendam charitatem, & in illos quos imitari possumus, & in illū quo adiuuante possumus: colimus ergo martyres, eo cultu dilectionis & societatis, quo & in hac vita coluntur sancti homines Dei, quorum cor ad talem pro euangelica veritate passionem paratum esse sentimus, sed illos tanto deuotius, quanto securius post incerta omnia superata, quanto etiam fideliore laude prædicamus, iā in vita feliciore victores, quam in ista adhuc vsque pugnantes. At illo cultu, qui græce latria dicitur, latine vno verbo dici non potest, cum sit quædā propriè diuinitati seruitus debita, nec colimus, nec colendum docemus, nisi vnum Deum, ipsi enim sancti, vel homines, vel Angeli, exhiberi sibi nolunt, quod vni Deo deberi norunt, mali homines & demones oppositum faciunt. *Eod. lib. 26. c. 21*

Q V Æ S T. DXXXV.

AN tam boni quam mali in hoc mundo sint passuri tribulationes.

R E S P O N. Summus ille vitis agricola, aliter parat falcem sarmentis fructuosis, aliter infructuosis, tamen nec parcat probis, nec reprobis. *Eod. lib. 22. c. 20*

reprobis, illis purgandis, illis amputandis. Nullus enim hominū est tanta iustitia preditus, cui non sit necessaria tentatio tribulationis. uel ad perficiendā, uel ad confirmandam, uel probandam, virtutem.

Q V Æ S T. D X X X V I.

Peccatum quid est.

*Eod. lib.
cap. 27.*

R E S P O N. Peccatum est factum uel dictum, uel concupitum aliquid contra æternam legem, lex uero æterna est, ratio diuina uel uoluntas Dei. ordinem naturalem conseruari iubens, per turbari uetans,

Q V Æ S T. D X X X V I I.

Ordo naturalis in homine quis nam est querendum est.

*Eod. lib.
cap. 27.
& 28.*

R E S P O N. Constat enim homo ex anima & corpore, sed hoc & pecus: nulli autem dubium est, animam corpori naturali, ordine præponendam, uerum animæ hominis inest ratio, quæ pecori non inest: proinde sicut anima corpori ita ipsius animæ ratio, ceteris eius partibus, quas habent & bestię naturę lege præponitur, in qua ipsa ratione, quæ partim actiua, proculdubio contemplatio præcellit, in hac enim & imago Dei est, quia per fidem ad speciem reformamur. Actio itaque rationalis contemplationi rationali debet obedire, siue per fidem operanti. Dum iunus in hac mortali uita, siue per speciem, quod erit cum similes ei erimus quoniā uidemus eum sicuti est. Nam & sancti & sublimes Angeli habent contemplationem, & actionem suam, id enim sibi agendum imperant, quod ille quem contemplantur, iubet, cuius æterno imperio liberaliter, quia suauiter seruiunt, nos uero, quorum corpus mortuum est propter peccatum, antequam uiuificet Deus, per inhabitantem spiritum eius in nobis, pro modulo infirmitatis nostræ secundum æternam legem, qua naturalis ordo seruetur, iuste uiuimus, si uiuamus ex fide non ficta, quæ per dilectionem operatur. Quapropter, hominis actio seruiens fidei, seruienti Deo, refrenat omnes mortales delectationes, & eas coercet, ad naturalem modū meliora inferioribus ordinata dilectione præponens si enim nihil delectaret illicitum, nemo peccaret, peccat ergo qui delectationē illiciti,

illiciti relaxat potius quam refrenat est autem illicitum, quod lex illa prohibet, qua naturalis, ordo seruat. *Eo. li. 22 cap. 28.*

Q V A E S T. DXXXVIII.

AN detur aliqua rationalis creatura, quam nihil possit illicitum delectare,

R E S P O N. In tali enim genere, non est factus homo, nec illa angelica natura, quæ in veritate non stetit, sed in eo genere ista rationalia facta sunt, ut inesset in eis possibilitas frenandi delectationem, quam non frenando peccauerunt, condidit enim Deus inferiores, ut sunt bestię quę non possunt peccare, quia nihil faciunt contra æternam legem, cui sic subditę sunt, ut eius participes esse non possint. Rursus angelica sublimis natura iam confirmata nõ peccat, quia ita perticeps est legis æternę, ut solus eam deleat Deus, cuius voluntati, sine ullo experimento tentationis obtemperat. Homo autem cuius propter peccatum tentatio est vita super terram subdat sibi quod habet commune cum bestiis, subdat Deo, quod commune cum Angelis. Donec iustitia, & immortalitate perfecta atque percepta ab istis exaltetur, illis equetur. *Eod. lib. 22. c. 32*

Q V A E S T. DXXXIX.

AN Culpandus sit Abraam qui ad Ancillam iuit ex commissio-
ne uxoris suę Sarę.

R E S P O N. Quid mirum si videns Abraham sterilem uxore, cupientem sibi prolem, quam parere ipsa nõ potuit, ex famula sua & ex marito provenire, non suę carnali cupiditate cessit, sed consuli potestati obtemperavit, credens hoc Saram ex Dei nutu voluisse, qui iam ex seipso, illi heredem promiserat, sed ex qua femina non prædixerat. *Eod. lib. 22. c. 35*

Q V A E S T. DXL.

Consanguinei apud veteros quo nomine vocabantur.

R E S P O N. Fratres autem siue sorores generali nomine consanguineos, vel consanguineas solere apud veteres appellari scriptura testatur, nam & Tobias dicit Deo, cum oraret antequam miseretur uxori. Et nunc domine tu scis, quoniam non luxurię cau- *Iob. 6.*

32. c. 27
22. c. 40
In principio fororem meam, & hæc non erat nec ex patre nec ex utero matris, sed tantum ex cognatione exorta, & Loth frater Abraham dicitur, cum patruus eius esset Abraham, ex qua vi vocabuli, etiam fratres Domini vocantur in euangelio, non tamen quos Maria Virgo pepererat, sed ex eius consanguinitate omnes propinqui.

Q V A E S T. DXLI.

32. c. 27
22. c. 40
E Si ne differentia inter ebriosum & ebrium.
Eod. lib.
R E S P O N. Inter ebriosum & ebrium plurimum interest, *22. c. 44*
nam nec ebriosus, semper est ebrius, nec quisquis aliquando ebrius consequenter est ebriosus.

Q V A E S T. DXLII.

Eod. lib.
P Ecce contra que committuntur
22. c. 47
R E S P O N. Sunt peccata contra naturam, contra mores, & contra præcepta, ideo Iacob Patriarcha, non potest redargui de pluribus vxoribus, quia si naturam consulas, solum gignendi causa, & non lasciuendi plures habebat, si morem consulas, illo tempore atque in illis terris hoc factitabatur, si præceptum, nulla lege prohibebatur. Nunc vero cur crimen est nisi quia & legibus, & moribus non licet.

Q V A E S T. DXLIII.

Eod. lib.
M Elius est ne non habere filios, quam habere sine matrimonio.
22. c. 61
R E S P O N. Melius quidem sine filijs remaneret nurus iude, quam sine iure matrimonij mater fieret.

Q V A E S T. DXLIIII.

Eod. lib.
A N liceat homini iusto iubente suo principe bellare & arma suscipere.
22. c. 75
R E S P O N. Interest enim quibus causis, quibusque auctoribus homines gerenda bella suscipiant, ordo tamen ille naturalis; mortalium paci accommodatus, hoc poscit ut suscipiendi belli, auctoritas atque consilium, potius principem sit, exequendi autem iusta

iussa bellica ministerium milites debeant pacis salutique communi: bellum autem quod gerendum, Deo auctore suscipitur recte suscipi dulcitate phas non est, vel ad terendam, vel ad subiugandam mortalium superbiam. Quando ne illud quidem quod humana cupiditate geritur, Non solum incorruptibili Deo, sed nec sanctis eius obesse aliqui potest, quibus potius ad exercendam patientiam, & ad humiliandam animam, etiam prodesse inuenitur. Neque enim habet in eos ullam potestatem quisquam, nisi cui data fuerit desuper. Non est enim potestas nisi a Deo siue iubente, siue sinente: cum ergo vir iustus si forte sub rege homine etiam sacrilego militet, recte possit illo iubente bellare, ciuice pacis ordinem seruans, cui quod iubetur, vel non esse contra Dei preceptum certum est, vel utrum sit, certum non est, ita ut fortasse reum regem faciat iniquitas imperandi, innocentem autem militem ostendat ordo seruendi.

Rom. 13.

Q V A E S T. DXLV.

Quomodo homo fit iniquus & iustus.

R E S P O N. Fit homo iniquus, cum propter seipsum diligit res, propter aliquid assumendas, & propter aliquid appetit res, propter seipsum diligendas: sic enim quantum in ipso est, perturbat ordinem in se naturalem, quem lex eterna conseruari iubet, fit autem homo iustus, cum ob aliud non appetit rebus uti, nisi propter quod diuinitus institute sunt, ipso autem Deo frui propter ipsum seque & amico in ipso Deo, propter eundem ipsum Deum.

81. h. 1.
2. 2. 2.
Eod. lib.
22. c. 78

Q V A E S T. DXLVI.

Vid sit secundum naturam, & quid contra naturam.

R E S P O N. Dicitur autem humano more contra naturam esse, quod est contra naturam visum mortalibus notum, nec nos negamus. sicut illud est quod Apostolus ait. Si tu ex naturali incitus oleastro, & contra naturam infertus es in bonam oliuam, id est contra naturam dixit, quod est contra consuetudinem naturam, quam notitia humana comprehendit, ut oleaster infertus in olea non olea stribaecas, sed oliuae pinguedinem ferat, Deus autem creator & conditor omnium naturarum, nihil contra naturam facit, id enim erit cuique

Eod. lib.
26. c. 3.

cuique rei naturale, quod ille fecerit a quo est omnis modus, numerus, ordo nature sed nec ipse homo contra naturam facit, nisi cum peccat, qui tamen supplicio redigitur ad naturam, ad naturalem quippe iustitiæ ordinem pertinet, ut aut peccata non fiant, aut impunita esse non valeant, quodlibet horum sit naturalis ordo servatur si non ab anima certe a Deo, sed contra naturam non incongrue dicimus aliquid Deum facere quod facit contra id quod nouimus in natura. Hanc enim etiam appellamus naturam, cognitum nobis cursum solitumque nature, contra quem Deus cum aliquid facit, magnalia vel mirabilia nominatur, contra verò illam summam nature legem a notitia remotam, siue impiorum, siue adhuc infirmorum, tam Deus nullo modo facit, quam contra seipsum, non facit.

Q V A E S T, DXLVII.

Eod. lib. cap. 5. **Q**uare Deus dicendus est, omnipotens.
R E S P O N. Ille plane omnipotens verè solus Deus dicitur, quia vere est, & a quo solo est, quidquid aliquo modo est, vel spirituale, vel corporale, quia vniuersa creatura sua vitur, ut ei placeat, placet autem illi secundum veram incommutabilemque iustitiam, quod ipse sibi est, omnia mutabilia cum ipse sit incommutabilis, commutare pro meritis, siue naturarum, siue factorum.

Q V A E S T, DXLVIII.

Contra Faustum lib. 32. cap. 9. Hyer. 31 **Q**uare non colimus Deum in nouo testamento eo ritu, quo hebrei patres coluerunt.
R E S P O N. Respondemus aliud nobis Deum præcepisse per patres noui testamenti, neque hoc contra vetus testamentum, cum & in illo id ante sit prædictum. Sic enim hoc ipsum prænuntiatur est per prophetam, ecce dies venient dicit dominus, & consumabo super domum Israel & super domum iuda testamentum nouum non secundum testamentum, quod feci patribus eorum in die qua apprehendi manum eorum ut eijcerem eos de terra egypti, ecce quia & hoc prophetatum est, non perseueraturum illud testamentum, sed futurum nouum, porro si quaesitum a nobis fuerit, cur. illius testamenti auctoritatem teneamus, cuius ritum non obseruamus, &

ad hoc ee literis Apostolicis respondemus, ait enim Apostolus. Nemo ergo vos iudicet in cibo & potu, aut in parte diei festi, aut Neomeniæ, aut Sabbatorum quod est umbra futurorum, ita quippe & cur ea legi, atq; accipi oporteat. ostendit, id est ne prophetiam extinguamus, quia in umbra facta sunt futurorum, & curare nos non debere eos, qui nos hinc iudicare voluerint, quod corporaliter nõ obseruemus, sicut alibi tale quiddam dixit, hæc in figura contingebant illis, cum ergo tale aliquid legitur in instrumento veteris testamenti, quale a nobis obseruari, vel iussum non est in nouo testamento, vel etiam prohibitum, quid significet querendum est, non reprehendendum, quia eo ipso, q̄ iam non obseruatur, non damnatum, sed impletum probatur.

Q V A E S T. DXLIX.

Quare nos christiani celebramus Pascha, & non ritu iudaico.
R E S P O N. Pascha celebramus, quia tunc pro nobis immolatus est Christus, & non ritu iudaico celebramus, quia illa erat venturi veri præfiguratio, hæc completi commemoratio, futurum aut & præteritum, nec ipsis verbis nostris. eodem modo enūtiatur.

*Eod. lib.
cap. 12.*

Q V A E S T. DL

Morticinum quid est?
R E S P O N. Morticinum autem puto, quod ad escã vsus hominum admisit eo quod non occisorum, sed mortuorũ animalium morbida caro est, tunc apta ad salutem corporis, cuius causa sumimus alimentum.

*Eod. lib.
cap. 13.*

Q V A E S T. DLII.

Quos peccatores sanat Christus?
R E S P O N. Venit ad sanandos peccatores, sanat utique peccata confessos, sanat pœnitentes, qui concipiunt timorem Dei, & per liberum arbitrium, subdunt se sanandos optimo medico, & sicut bono creatori, ita & misericordii creatori, per humilitatẽ confessionis & pœnitentiæ sanantur.

*Contra
Felicem
Manich.
lib. 2.
cap. 1.*

Q V A E S T. DLII.

Quomodo Angelus & homo peccauerunt per liberũ arbitriũ.
Mille Quæstia.

Z R E S P O N.

Eod. lib. cap. 11. **R**ESPON. Peccatum homini habetū liberum arbitrium, ut diabolus si noluisse non peccasset, & homo si noluisse non consensisset.

Q V A E S T. DLIII.

Eod. lib. cap. 13. **A**D cognoscendam veritatem vnde incipimus. **R**ESPON. Etenim aptum perceptioni veritatis incōmutabilis facit pia fides a qua fide quisquis incipere noluerit, superbus foris remanebit, & ad id quo tendit, vel quo vult peruenire nō poterit.

Q V A E S T. DLIII.

Ex lib. contra se curdinū Manich. cap. 5.
Ioan. 1.
Colo. 1.
Rom. 8.
Gal. 4.
2. Tes. 2. **Q**uomodo Christus dicatur vnigenitus & primogenitus. **R**ESPON. Vnigenitum & primogenitum Christum dici testantur diuina eloquia, vnigenitum quia sine fratribus, primo genitum quia cum fratribus, non inuenies quomodo vitumque de illo, secundum eandem naturam diuinitatis intelligas. Fides vero catholica, quæ inter creatorem, creaturamque distinguit nullam patitur in his duobus nominibus intelligendi difficultatem, vnigenitum eum accipiens, secundum id quod scriptum est, in principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbū, primogenitum autem vniuersæ creature, secundum id quod **A**postolus ait, ut sit ipse primogenitus in multis fratrib. quos ei pater ad fraternam societatem, non æqualitate substantiæ, sed adoptione gratiæ generauit. De Christo nunquam legitur, quod adoptio ne sit filius Dei. De nobis autem sepiissime legitur.

Q V A E S T. DLV.

Ex lib. de natura boni. cap. 1. **A**N Deus sit summum bonum. **R**ESPON. Summū bonum, quo superius non est, Deus est ac per hoc incommutabile bonum est, & ideo vere æternum, & vere immortale, cetera omnia bona, non nisi ab illo sunt. sed non de illo. De illo enim quod est, hoc est quod ipse est: ab illo autē quæ facta sunt, non sunt quod ipse. Ac per hoc si solus ipse incommutabilis, omnia quæ fecit, quia, ex nihilo fecit, mutabilia sunt

Q V A E S T.

Q V Æ S T. DLVI.

Malum unde sit & quid sit.
RESPON. Malum nihil aliud est, quam corruptio, vel motus, vel speciei, vel ordinis naturalis. Mala natura dicitur, quando corrupta est; nam incorrupta utique bona est, sed etiam ipsa corrupta in quantum natura est bona est, in quantum corrupta est, mala est, malum est, enim male uti bono.

Eod. lib.
cap. 4.

Q V Æ S T. DLVII.

Qualis & quanta pœna cuique culpæ debetur.
RESPON. Qualis & quanta pœna cuique culpæ debeat divini iudicij est non humani, quæ utique & conuersis committitur, magna est iniquitas apud Deum & cum debita redditur, nulla est iniquitas apud Deum, quia melius ordinatur natura, ut iuste doceat in supplicio, quam ut impune gaudeat in peccato.

Eod. lib.
cap. 9.

Q V Æ S T. DLVIII.

Dæmones ante iudicium in quo inferno sunt detrusi.
RESPON. Si enim Deus Angelis peccantibus non pepercit, sed carceribus caliginis inferi detrudens, tradidit in iudicio puniendos seruari. Hinc Petrus ostendit ad huc eis ultimi iudicij pœnam deberi, de qua dominus dicit, ite in ignem æternum, qui paratus est dyabolo & Angelis eius. Quamuis iam pœnaliter hunc infernum hoc est: inferiorem caliginosum aerem, tamquam carcerem acceperint qui tamen aer quandoque & cœlum dicitur, non illud in quo sunt sidera, sed hoc inferius, cuius caligine nubila conglobantur & ubi aues voltant, nam & cœlum nihilum dicitur & volatilia cœli appellatur: secundum hoc Apostolus Paulus eosdem iniquos Angelos, contra quos nobis inuidios, pie viuendo pugnamus spiritualia nequitia in cœlestibus nominauit, quod de illis superioribus cœlis intelligatur, aperte alibi dicit, secundum principem potestatis, aeris huius, qui nunc operatur in filios dissidentia.

Eod. lib.
cap. 33.
2. Pet. 2.

Eph. 6.

Eph. 2.

Q V Æ S T. DLIX.

Ex li. de fide contra Manich. c. 9. **M**alum in homine quale est? **R**ESPON. Totum itaq; quod vocatur malum in hoibus peccatum est & pœna, peccatum fit ab anima rationali, cui liberũ voluntatis arbitrium est, & pœna infligitur iustitia dei, quæ nihil facit iniuste.

Q V Æ S T. DLX.

Eod. lib. cap. 10. **A**N à deo dentur præcepta non libero nec potenti seruare. **R**ESPON. Quis enim non clamat stultũ esse, præcepta dare ei cui liberũ non est, quod præcipitur facere, & iniquum esse eũ damnare, cui non fuit potestas iussa complere.

Q V Æ S T. DLXI.

Eod. lib. cap. 22. **Q**uare aliquando in scripturis sanctis, Virgo Maria dicitur mulier, & non Virgo. **R**ESPON. Dicit Apostolus factum Christum de muliere, & aliqui dicunt, quare non ait ex Virgine, non intelligentes, quod consue te dictum sit secundum proprietatem linguæ scripturarum, sicut de Eva dictum est, formauit eam in mulierem, antequam vel ostenderetur viro, quæ uis Maria non incongrue, propter partum dicitur mulier, Virgo uero, quod uirilẽ nescierit conuentionem, neque pariendo uirginitas eius corrupta sit. Quod autem Angelus & Elisabet dixerunt Mariæ, Benedicta tu inter mulieres nulla quaestio est, quia reuera benedicta est Virgo inter mulieres.

Q V Æ S T. DLXII.

Eod. lib. cap. 28. **A**N Deus operetur necessitate, aut uoluntate, & potestate. **R**ESPON. Cogitate ergo iam si deus potest pati aliquã necessitatem, cum possint homines benefacere uoluntate, nulla mercede conducti, nulla necessitate compulsi. Nullam ergo necessitatem patitur deus, neque necessitate facit, quæ facit, sed summa & ineffabili uoluntate ac potestate.

Q V Æ S T.

Q V Æ S T. DLXIII.

Malum quid est?

R E S P O N. Ea quæ dicuntur mala, aut vicia sunt rerum bonarum, quæ omnino extra res bonas, per se ipsa alicubi esse non possunt, aut supplicia peccatorum, quæ de iustitiæ pulchritudine veniunt, sed ipsa quoque vicia testimonium perhibent bonitati naturarum. Quod. n. malum est vitium profecto bonum est p naturam, vitium quippe contra naturam est, quia naturæ nocet, nec noceret nisi bonum eius minueret, non est ergo malum nisi priuatio boni.

Contra aduersarium legis & prophetarum lib. 1. cap. 5.

Q V Æ S T. DLXIII.

Quare ex massa corrupta fecit deus vasa iræ, & si vt semper sint vasa iræ?

R E S P O N. Non ideo vidit deus, qui peruersa voluntate & cæco errore maligni sunt, quod non essent creandi, præuidit enim ubi sint ordinandi, & sic eos ex eadem massa primæ præuocationis merito damnata, fecit vasa iræ si vsq; in finem in hac malignitate perdurent, vt profint vasis misericordię quo per eorum acumina vanitatis, diligentius arcana veritatis inquirent.

Eod. lib. 1. cap. 6.

Q V Æ S T. DLXV.

Quare est pœna inobedienciæ Adæ primi hominis car. 169.

R E S P O N. Adam malum nescisset nisi fecisset: fecit autem sibi non deo. Nihil enim facere potuit voluntate inobediencię, nisi quod ipse pateretur lege iustitię. Hęc est. n. pœna inobedienti homini reddita in semetipso, vt ei vicissim non obediatur, nec a semetipso.

Eod. lib. 1. ca. 14.

Q V Æ S T. DLXVI.

Si deus præsciuit hominem per lignum peccaturum, quare non occultauit lignum ne peccaret.

R E S P O N. Deus occultare non debuit lignum, quod propter hominis consecuturam miseriam, si ex illo contra prohibitionem usurpato di gnosceret a quo bono cecidisset, & in quod malum incidisset, appellauit lignum scientiæ boni & mali. Cur enim occultaret

Eod. lib. 1. ca. 14.

ultaret de quo mandatum dabat, & per quod obedientia commē
datur? Nec ignarus fuit hominem peccaturum, sed simul etiam
quid iusti & boni fuerat & de peccante facturus, summa utique di-
vinitate p̄sensit, nec instituit quod obesset, si homo sibi obesse nō
lisset, sed potius instituit, quod prodesset. Quia homo non sine
bona mercede obedientiam custodisset, & non sine utili exemplo,
ut eam sancti eius posterī custodirent, p̄nas inobedientiæ per-
soluisset, nec voluit quod non potuit. Hoc enim voluit, ut aut homo
obediens esset, aut inobediens impune nō esset, nec instructuose
voluit, quod homo non fuerat servaturus, iubere, quia p̄na con-
temporis docuit alios obedire.

Q V Æ S T. DLXVII.

Quare diabolus querit sibi sacrificari?

Fod. lib. 1. ca. 13.

R E S P O N. Demon sibi sacrificium nō exigeret, nisi Deo
vero deberi sciret, falsus enim Deus sic se vult honorari ab eis quos
despicit, quomodo verus Deus honoratur ab eis quibus consultat,
& maxime sacrificium est, quod debetur Deo.

Q V Æ S T. DLXVIII.

Deum p̄nitere quomodo intelligitur?

Fod. lib. 1. ca. 20. + 1.

R E S P O N. Non enim sicut hominem p̄nitete Deum, sed
sicut Deum, quemadmodum non sicut homo irascitur, nec sicut
homo miseretur, nec sicut homo zelat, sed omnia, sicut Deus, p̄-
nitentia Dei non est post errorem, ita Dei non habet p̄surbati ani-
mi ardorem. Misericordia Dei, non habet companionis miserū
cor, vnde in latina lingua, nomen accepit: zelus Dei non habet
mentis livorem, sed p̄nitentia Dei dicitur rerum in eius potesta-
te constitutarum. *Abominabilibus inopinata mutatio.* Ira Dei est vin-
dicta peccati. Misericordia Dei est bonitas opitulantis, zelus Dei
est p̄videntia qua non sinit eos quos subditos habet, impune
amare quod prohibet.

Q V Æ S T. DLXIX.

FINIS Quid est?

R E S P O N.

RESPON. Finis quippe dicitur propter quem fiunt omnia, quæcumque aliquo fiunt officio. Nam inter officium & finem, hoc distat, quod officium est in eis, quæ facere debemus, finis propter quem facimus.

Fod. lib. 2. cap. 7.

Q V Æ S T. DLXX.

AN omnes veteris testamenti patres intellexerint, per illas umbras veteris testamenti figuratum esse Christum.

RESPON. Nescane omnes in illo populo, non intelligebant Christum per illas umbras testamenti veteris figuratum, neque. nec ipse Moyses, & ceteri Prophetæ non intelligebant, qui eum posteris prænuntiabant.

Fod. lib. 2. cap. 7.

Q V Æ S T. DLXXI.

Quomodo dicitur, quod deus omnia ex nihilo fecit.

RESPON. Cum enim dicitur deus ex nihilo fecit, nihil aliud dicitur nisi non erat unde faceret, & tamen quia voluit fecit, usque adeo igitur in eo, quod ex nihilo fecit, voluntas non nihil dicitur, ut ipsa præcipue commendetur, nam cui dicitur subest etiam tibi cum voles, posse, siue absit unde fiat, siue non absit, lat est voluntas, ubi summa est potestas.

Ex li. ad Orosium cap. 30.

Q V Æ S T. DLXXII.

Sæculum & æternum quomodo differunt.

RESPON. Licet latine sæculum cum aliquo fine intelligatur, æternum vero nisi id quod sine fine est, nec ipsi greci quantum existimo solent intelligere, nisi quod non habet finem, videlicet æternum.

Eod. lib. cap. 30.

Q V Æ S T. DLXXIII.

EST ne credendum omnibus quæ in scripturis sanctis dicuntur, quod sint vera.

RESPON. Credendum quippe est, quod fideliter omnia sint ibi narrata & dictata a spiritu sancto, quod autem omnia sint vera.

Fod. lib. cap. 9.

ra, non est credendum, non enim vera fuerunt cuncta quæ amici Iob dixerunt contra ipsum, nec quæ iudei contra Christum dixerunt, ut in euangelio multa habentur, verum fuit, quod contra Christum dicta sunt, quia hoc scriptura testatur, non tamen, vera sunt quæ calumniando contra Christum dicta sunt.

Q V Æ S T. DLXXIII.

Quare dicimus filium hominis descendisse de cælo, cum humanitatem in terra assumpserit, & filium Dei crucifixum, cū Deus sit impassibilis.

Ex li. cōtra serm. Arriano rum. c. 8.

R E S P O N. Ipse namque vnus Christus est, & Dei filius semper natura, & hominis filius qui ex tempore assumptus est. Ac per hoc propter istam vnitatem personæ in vtraque natura intelligendam, & filius hominis dicitur descendisse de cælis, quamuis, sit ex ea, quæ fuerat, in terra Virgine assumptus, & filius Dei dicitur crucifixus mortuus & sepulus, quamuis hæc nō in diuinitate ipsa, qua est vnigenitus patri cōternus, sed in naturæ humanæ sit in firmitate perpassus. Nam filium hoīs descendisse de cælo Christus attestatur dicens de se. Nemo ascendit in cælum, nisi filius hominis, qui descendit de cælo, & est in cælo, vnigenitum vero filium Dei, crucifixum, & sepultum, omnes etiam in simbolo confitemur. Vnde Apostolus, si enim cognouissent, numquam dominum gloriæ crucifixissent.

Ioan. 3.

1. Cor. 2.

Q V Æ S T. DLXXV.

AN mors Christi fuerit diminutio deitatis.

R E S P O N. Mors Christi non diminutio est diuinitatis, sed depositio corporis, sicuti enim generatio eius ex vitgine, non fuit corruptio deitatis ipsius. Sed susceptio corporis, ita & in morte ipsius non fuit passio, & defectio deitatis ipsius, sed separatio carnis ipsius; sicuti enim, qui indumentum cōscindit, induto facit iniuriam, ita & qui carnem ipsius crucifixerunt, diuinitati ipsius contumeliam intulerunt.

Eod. lib. sap. 9.

Q V Æ S T. DLXXVI.

AN patris, filij, & spiritus sancti, sint eadem opera, id est an diuisa vel indiuisa.

R E S P O N.

R E S P O N. Singulorum autem opera dicuntur, quæ ad unamquamque eorum manifestantur pertinere personam, sicut natus ex Virgine, non nisi filius, & vox de nube. Tu es filius meus dilectus, ad solius personam pertinet patris, & specie corporali, sicut columba, solus apparuit Spiritus S. tñ & illam carnem solius filij, & illam vocem solius patris, & illam speciem solius Spiritus Sancti, uniuersa Trinitas operata est, non quod inualidus sit unusquisque eorum, sine alijs quod operatur implere, sed non potest operatio esse diuisa, ubi non solum equalis est, verum etiam indiscreta natura, ita ut cum tres sint, & eorum singulus quisque deus sit, tres tamen Diij non sunt, sed unus Deus.

*Eod. lib.
cap. 15.
Mar. 1.*

Q V Æ S T. DLXXVII.

Quomodo dicatur Christus minoratus ab Angelis.

R E S P O N. Iesum vidimus modico minusquam Angelos minoratum, propter passionem mortis, non ergo propter naturam hominis, sed propter passionem mortis, natura vero hominis quæ mente rationali, & intellectuali creaturas ceteras antecedit, deus solus est maior, cui utique iniuria facta non est, ubi scriptum est, maior est deus corde nostro.

*Contra
Maximianum
Arrianum.
lib. 3.
cap. 25.
1. 10. 3.*

Q V Æ S T. DLXXVIII.

An deus sua natura sit nobis in hac vita inuisibilis.

R E S P O N. Ego diuinitatem patris, & filij, & Spiritus Sancti in sua natura, atque substantia, mortalibus oculis, inuisibile dico, eam vero se in formas visibiles vertere absit, ut dicam, quia & immutabilem idico. Restat ergo, ut aspectibus humanis, quando se ostendit ut voluit, per subiectam intelligatur hoc fecisse creaturam, quæ potest oculis apparere.

*Eod. lib.
3. c. vlt.*

Q V Æ S T. DLXXIX.

Creatura quid est?

R E S P O N. Creatura nanque est, ex eo quod adhuc non est, aut aliquando non fuit, rei cuiuslibet corruptibilis, quantum in se est, patris omnipotentis Dei voluntate facta substantia.

*Contra
Felicianum
Arrianum
cap. 7.*

Q V Æ S T. DLXXX.

Eod. lib. cap. 16. **M**ors quid est? **R**ESPOND. Quidam communem mortem hoc pacto definiunt dicentes, nihil aliud hanc esse quam cum diversarum rerum consensu vitam facientium velut per dissidium quoddam ab invicem fuerit facta dissensio.

Q V Æ S T. DLXXXI.

Eod. lib. cap. 12. **A**N diuinitas fuerit cum hia Christi, cum ad inferos descendit. **R**ESPOND. Fuit inquam diuinitas. Neque aliter enim video potuisse resuscitare carnem suam, si apud inferos predicem velut absentis dei non fuisse potentiam, nec ideo tamen localem nos credat aliquis dei predicare presentiam, de quo ista propter manifestationem certi operis dicimus, quia alicubi fuit, qui ubiq; non defuit: iacebat quantum ad corpus mortuus in sepulchro mortuos resuscitans in inferno, vitam tribuens uiuentis in celo non mundum dimittens ad celos ascendit, nec celum deserens ad terram venit, qui alicubi manifestatione plus parens, agnitionem presentie sue indignis negauit, non immanens maiestatis absentiam procurauit.

Q V Æ S T. DLXXXII.

Eod. lib. cap. 18. Ps. 88. **Q**uid sit sentiendum de morte Christi. **R**ESPOND. Credo mortuum esse filium dei, non secundum penam iniustitie, quam ex toto non habuit, sed secundum legem nature, quam pro humani generis redemptione suscepit, illa morte de qua dicitur. Quis est homo, qui uiuit & non videbit mortem, non illa de qua Elia dicit, Mortui autem vitam non videbunt, illa que secundum naturam generalis est cunctis, non illa que specialis est malis.

Q V Æ S T. DLXXXIII.

AN coniugium sit bonum tantum propter filiorum procreationem.

RESPOND.

RESPON. Bonum est coniugium, non tantum propter solam filiorum procreationem, sed propter ipsam etiam naturalem in diversis sexu societatem: Alioquin non diceretur coniugium in finibus non habentibus filios; nunc vero in bono licet annofo coniugio, & si emarcuit ardor ætatis inter masculum, & feminam. Viget tamen ordo caritatis, inter maritum & uxorem, nam prima naturalis humanæ societatis copula, vir & vxor est.

Ex li. de bono coniugali. cap. 3.

QVÆST. DLXXXIII.

AN vxorati teneantur requisiti a parte reddere debitum, cum sit solum pro explenda libidine.

RESPON. Huc accedit, quia in eo ipso, quod sibi inuicem coniuges debitum soluunt etiam si id aliquanto intemperantius, & incontinentius expectant, fidem tamen sibi pariter debent. Cum fidei tantum iuris tribuit Apostolus, ut eam potestatem appellaret dicens. Mulier non habet potestatem sui corporis, sed vir, similiter autem & vir non habet potestatem sui corporis, sed mulier. debent ergo sibi coniugati non solum propter procreationem filiorum coniungi, quæ prima est humani generis in ista mortalitate societas, verum etiam infirmitatis inuicem excipiendæ ad illicitos concubitus evitandos, mutuam quodammodo seruitutem, ut & si alteri eorum perpetua continentia placeat, nisi ex alterius consensu non possit, coniugalis enim concubitus generandi gratia non habet culpam, concupiscentiæ vero satianæ, sed tamen cum coniuge, propter fidem Thori venialem habet culpam aduiterium vero siue fornicatio letalem habet culpam.

Eod. lib. c. 4. et 6.

1. Cor. 7.

QVÆST. DLXXXV.

AN mala dici possint bona in comparatione peiorum.

RESPON. Turpe est dicere omnia bona erunt incomparatione peiorum. Nata duo mala sunt duo mala; sed vnum peius. Ideo dicimus, malum est meretrici adherere, sed peius est alienum matrimonium violare. Malum est adulterium, sed peior est incestus, peius est enim cum matre concumbere, quam cum aliena vxore.

Eod. lib. cap. 8.

Q V Æ S T. DLXXXVI.

AN marito liceat concumbere cum alia ex consensu vxoris causa filiorum non potens ab vxore procreare, cum solum pro filijs sit vxoratus.

Eod. lib.
cap. 15.

RESPON. Semel autem in initum connubium, in ciuitate dei nostri, vbi etiam ex prima duorum hominum copula, quoddam sacramentum nuptiæ gerunt, nullo modo potest nisi alicuius eorū morte dissolui. Manet enim vinculum nuptiarum etiam si proles cuius causa in initum est manifesta sterilitate non subsequatur, ita vt iam scientibus coniugibus, non se filios habituros, separare se tamen, vel ipsa causa filiorum atque alijs copulare non liceat, quod si fecerint, cum eis, qui se copulauerint adulterium committunt, ipsi autem coniuges manent, plane vxoris voluntate adhibere aliam, vnde communes filij nascantur vnus commixtione, ac semine, alterius autem iure ac potestate, apud antiquos patres phas erat, virū & nunc phas sit, non temere dixerim. Non est enim nunc propagandi necessitas, quæ tunc fuit, quando & parientibus coniugibus, alias propter copiosorem posteritatem, superducere licebat, quod nunc certe non licet, satius est defungi sine liberis, quàm ex illicito coitu stirpem quærere.

Q V Æ S T. DLXXXVII.

AN vnquam fuerit licitum vnā femina habere plures maritos.

RESPON. Dnibus seu pluribus maritis viuis, nullam legimus seruisse sanctarum, plures autem fœminas, vni viro legimus coniunctas, cum gentis illius societas sinebat, & temporis ratio sua debet, neque enim contra naturam nuptiarum est, plures enim fœminæ ab vno viro fœtari possunt vna vero a pluribus non potest. Hæc est principiorum vis, vt plures fœminæ, vni viro sint, sicut multæ animæ vni deo rectè subduntur, ideoque non est verus deus animarum nisi vnus, vna vero anima post multos falsos deos fornicari potest, non fœcundari.

Eod. lib.
cap. 17.

Q V Æ S T. DLXXXVIII.

QVARE non ordinantur bigami, sed vnus vxoris tantū viri.
Respon.

R E S P O N. Ex multis animabus vna ciuitas futura est habentium vnā animam & cor vnum in Deum, quæ vnitatis nostræ perfectio, post hanc peregrinationem futura est: propterea sacramentum nuptiarum temporis nostri, sic ad vnum maritum, & vnā vxorem redactum est, vt dispensatorem ecclesiæ non liceat ordinare, nisi vnus vxoris virum, quod acutius intellexerunt, qui nec eum, qui cathecumenus vel paganus habuerit alteram, ordinandum esse censuerunt. De sacramento enim agitur non de peccato, sicut scemina etiam si cathecumena fuerit vitata, non potest post baptismum, inter Dei Virgines consecrari.

Eod. lib.
cap. 18.

Dist. 26.
cap. acutius.

28. q. 3.
cap. acutius.

Q V A E S T. DLXXXIX.

AN castitas virginalis sit melior castitate coniugali.
R E S P O N. Res enim ipsas si comparemus nullo modo dubitandum est meliorem esse castitatem continentiae, quam castitatem nuptialem, cum tamen vtrunque sit bonum: homines vero cum comparamus, ille est melior, qui bonum amplius, quam alius habet. Nam melior est maritata obediens Deo, quam virgo inobediens, quia maius bonum est obedientia quam continentia.

Eod. lib.
cap. 23.

Q V A E S T. DLXXX.

AN fecunditas filiorum quia generantur, vt Christo lucrētur ex hoc virginitatem antecellat.

R E S P O N. Coniugata cum pariunt filios, Adam pariunt, & non membra Christi, sed ecclesia parit cum eos baptizat. Hæc dixi, ne forte audeat fecunditas coniugalis cum virginali integritate contendere, atque ipsam Mariam præponere, & virginibus dicere, Maria non tantum fuit virgo, sed & fecunda vos seruatis integritatem carnis cum Maria, & nos efficimur matres cum Maria, sed cum non pariant membra Christi, sed tantum homines sine baptismo, non currit ratio. Nulla ergo carnis fecunditas sanctæ virginitati etiam carnis comparari potest, neque enim & ipsa quia virginitas est, sed quia Deo dicata est honoratur, quæ licet in carne seruetur, spiritus tamen religionis, ac deuotione seruiatur. Cum. n. coniugata & virgo, ambæ sint Dei præceptis obediētes, nemo dubitet sanctam virginitatem et castis nuptiis, & continentiam præferre conuicio, fructum centenarium præire tricenis. Non audeat tamē virgo sic timens

Virg. ca.
7. & 8.
& 44.
Ex li. de

Deum, coniugate Deum timenti, se antepone, sed humilis maneat nam Deus superbis resistit. Quid ergo cogitabit? Occulta scilicet dona Dei, quæ non nisi interrogatione tentationis, etiam se metipsum unicuique declarant unde scit virgo, etiam si sit sollicita in his, quæ sunt domini, quomodo Deo placeat propter aliquam incognitam infirmitatem. Quis scit, quod coniugata timens Deum non sit promptior martyrio, quam illa virgo timens Deum, licet ergo se præferat quia virgo, non tamen super coniugatam se exaltet, sed humilis permaneat.

Q V Æ S T. DXCI.

Eod. lib. cap. 50. **A**N in hac vita possint inueniri homines sine peccato. **R**ESPON. Non contendo cum eis, qui asserunt hominem, posse in hac vita sine ullo peccato viuere, non contradico: Fortasse, si ex nostra miseria, magnos metimur, & comparantes nos metipsum nobis metipsis non intelligimus: Vnum scio, quod isti magni, quales non summus, quales uondum experti sumus, quanto magni sunt, tanto humiliant se in oibus, ut coram Deo inueniant gratiam.

Q V Æ S T. DXCII.

De adulterinis coniugijs lb. 1. c. 6 **A**N mulier a viro possit discedere, pro seruanda continentia, etiam si vir non fuerit fornicatus, nam sic remanet inupta. **R**ESPON. Mulieri si a viro fornicante descesserit, dicimus non licere alteri nubere, a viro autem non fornicante, non licere omnino discedere.

Q V Æ S T. DXCIII.

Eod. lib. cap. 17. & 21. **Q**uæ differentia est, inter id quod licet & non expedit, & quod non licet, nec expedit. **R**ESPON. Ea mihi licere, & non expedire videntur, quæ per iustitiam quidem, quæ coram Deo est, permittuntur, sed propter offensionem hominum, ne ob hoc impediuntur a salute vitanda sunt, ea vero non licere ideo nec expedire, quæ ipsa iustitia vetantur, ut facienda non sint, etiam si ab eis quibus innotitia fuerint prolata laudentur. Quod enim volentis potestati permittit,

vt nec agatur, nec permittatur illicite, ibi feruorum sitorum consilio locum dare videtur, vt id potius suadeant, qd viderint expedire.

Q V Æ S T. DXCIII.

AN baptismus possit dari catechumenis, in transitu mortis potitis non loquentibus, cum constet de sua bona voluntate.

R E S P O N. Sunt quidam attendentes illam domini sententiã, nolite sanctum dare canibus, qui non audet tales baptizare, licet pueri qui sine vsu sunt rationis baptizentur, sine eorum voluntatis consensu, sed non sic de his, qui ad vsu[m] rationis peruenerunt, requiritur in talibus consensus proprius, ideo ad hanc difficultatem, sic potest responderi. Sed non solum incredibile, est nec in fine vite huius baptizari catechumenum velle, verum etiam si voluntas eius incerta est, multo satius est, nolenti dare, quam volenti negare vbi velit an nolit sic non apparet, vt tamen credibilis sit eum, si posset, velle se potius fuisse dicturum ea sacramenta percipere, sine quibus iam credidit, non se oportere de corpore exire, si autem dominus vbi ait, Nolite sanctum dare canibus, hoc quod isti cauendum putant, vellet intelligi, non ipse suo traditori dedisset, quod in suam ille perniciem, sine culpa dantis, cum dignis indignus accepit: sed vt sermo noster claudatur, ego non solum alios catechumenos, verum etiam ipsos, qui viuentium coniugibus copulati retinent adulterina contortia, cum saluos corpore in his permanentes, non admittamus ad baptismum, tamen si desperati, & intra se penitentis iacuerint, nec pro se respondere potuerint, baptizandos puto vt etiam hoc peccatum cum cæteris, lauacro regnationis abluatur:

*Eod. libi
cap. 26.
Mat. 7.*

Q V Æ S T. DXCV.

Qua fuit causa philosophandi.

R E S P O N. Primo generaliter audite omnium philosophorum commune studium, quo studio communi habuerunt quinque diuisiones & differentias sententiarum propriarum: Communiter omnes philosophi studendo, querendo, disputando, viuendo appetuerunt apprehendere vitam beatam. Hæc vna fuit causa philosophandi, sed puto, quod etiam hoc, philosophi nobiscum commu-

*De Stoicis et epicureis.
cap. 3.*

ne habent, si enim a vobis quæram, quare in Christū credideritis, quare Christiani facti fueritis, veraciter mihi oīs homo responderet, pp vitam beatam, appetitio igitur beatę vitę, philosophis christianisq; cōis est. Cōis & omnibus, quia omnes vitam beatā appetūt.

Q V A E S T. D X C V I.

AN sola vita æterna, vere sit dicenda vita.

A

*Eod. lib.
c. vlt.
Mat. 19.*

R E S P O N. Si vis venire ad vitā, inquit dñs cuidā, nō ei dixit beatā, quia misera nec vita dicenda est, non ei dixit æternā, quia vbi mortis timor est, nec vita dicēda, ergo vita quę hoc noīe digna est vt vita dicatur, nō est nisi beata, & beata non est, nisi æterna. Hęc volunt omnes, sed multi non inueniunt, quia viam errant.

Q V A E S T. D X C V I I.

IN studijs sanctarum scripturarū, quō se habere debemus.

*Ex tra-
ctatu de
ego sum,
qui sum.*

R E S P O N. Nam qñ nos inquirentes scripturas, sentimus aliquid, qd scriptor forte non sentit, non tñ hoc sentire debemus, quod abhorret a regula fidei a regula veritatis.

Q V A E S T. D X C V I I I.

IN veteri testamēto, cum dicitur loquutus est dominus, loquutus est ne dominus per Angelos.

Eod. lib.

Hebr. 2.

Exo. 3.

Pf. 101.

R E S P O N. Patres nostri in Angelis dñm agnoscebant, habitātem in habitatione intelligebant, non portantibus, sed insidēti gloriā dabant, & hoc cōfirmat Apostolus dicēs: Si. n. qui p Angelos dicitus est sermo factus est firmus, loquebatur. n. de veteri testamēto, cōmendauit, qđ ibi Angeli loquebantur, sed Deus in Angelis suis honorabatur, & p Angelos interior habitator audiebatur, iam ergo Angelus & in Angelo dominus dicebat Moyši quærenti nomē suum. Ego sum qui sum. Qui est misit me ad vos, sic dices filiis Israhel. Esse nomen est incommutabilitatis, omnia enim quę mutantur, desinunt esse quod erant, & incipiunt esse, quod non erant, esse verum, esse sincerum, esse germanum non habet, nisi qui nō mutatur, ille habet esse, cui dicitur, Mutabis ea & mutabuntur, tu autem idem ipse es.

INCIPIIT TOMVS

SEPTIMVS.

QVÆST. DXCIX.

VIS dicatur pacificus.

RESPON. Quisquis ergo, vel quod potest arguendo corrigit, vel quod corrigere non potest, saluo pacis vinculo excludit, vel quod saluo pacis vinculo excludere non potest, æquitate improbat, firmitate supportat, hic est pacificus, & ab isto maledicto immunis, quod scriptura dicit, *Ve his qui dicunt, quod nequam est, bonum est: & quod bonum est nequam, qui ponunt lucem tenebras, & tenebras lucem; qui ponunt, quod amarum est dulce, & quod est dulce amarum; omnino liber, prorsus securus, penitus alienus.*

*Contra
epif. Parmeniani.
lib. 2.
cap. 11*

QVÆST. DC.

AN omnis peccator exaudiatur vel non.

RESPON. Peccatores Deus audit, quod quidem in scripturis inuenitur, Balaam Propheta nõ de populo Israel, sed alienigena conductus ab inimico, vt populo Dei malediceret, conuersus à Domino ad benedicendum est, cuius verba omnia bene imprecantis audiuimus, & legimus, & cum aliud haberet in voto, verba tamen præcantis, & bona sunt, & pro populo exaudiuntur a Domino, vnde non mirum est, si verba bona, quæ pro populo dicuntur in precibus etiam si a malis dicantur episcopis, exaudiri tamẽ, non pro peruersitate præpositorum, sed pro deuotione populorũ. Quod autem dicitur a ceco illuminato, videlicet quod Deus peccatores non audit, non est tante auctoritatis, cum à domino non sit dictũ, nondũ oculi cordis illius ceci illuminati erant, vere illuminati sciebat tunc Christũ esse Prophetã, & non filiũ Dei, vt postmodũ

*Eod. lib.
cap. 28.
Num. 23*

Ioan. 9.

Mille Quæsit.

A a

sciuit

sciuit, publicanus namque ut iustificaretur, peccator orabat, & peccator confitebatur, & exauditus, iustificatus est, ut desineret esse peccator. Non utique desineret esse peccator, nisi prius exaudiretur peccator, Quamquam non qualem omnem peccatorem exaudiri: sed tamen non omnem peccatorem, non exaudiri veritas testis est.

Q V Æ S T. DCI.

AN Spiritus Sanctus sit, qui per sacerdotes ministros, remittat peccata & conferat gratiam in omnibus sacramentis.

Eod. lib. rap. 11. Ioan. 20. Mat. 10. **R**ESPON. Cum dixisset dominus, sicut misit me pater, & ego mitto vos insufflauit, & dixit. Accipite Spiritum Sanctum, &c. & deinde illatum per eos, vel remissionem, vel retentionem, fieri peccatorum satis ostenditur, non ipsos id agere, sed per eos, utique Spiritum Sanctum, sicut alio loco dicit. Non enim vos estis, qui loquimini, sed Spiritus Sanctus, qui in vobis loquitur, Spiritus autem Sanctus in ecclesie præposito vel ministro. sic inest, ut si fictus non est operetur per eum Spiritus Sanctus, & ad eius mercedem in salutem sempiternam, & eorum regenerationem, vel edificationem, qui per eum siue consecrantur, siue euangelizantur, si autem, fictus est, quoniam verissime scriptum est. Spiritus enim Sanctus disciplina effugiet fictum, deest quidem saluti eius, ut auferat se a cogitationibus, quæ sunt sine intellectu, ministerium tamen eius non deserit, quo per eum salutem operatur aliorum, propter quod Apostolus ait, si enim volens hoc facio mercedem habeo, si autem inuitus dispensatio mihi creditur, id est illis prodest, quibus hoc dispensato, non mihi, qui fictus sum, qui enim inuitus facit, propter commoda gaudiaque carnalia, quæ si aliter habere possent, illud desereret, ipse utique fictus est, ideoque inuitus facit, sed eis prodest, ergo quos facit, se autem tantum a mercede salutis alienat.

1. Corin. 9.

Q V Æ S T. D C I I.

AN laus sit speciosa in ore peccatoris.
R E S P O N. Non est speciosa laus in ore peccatoris, cum autem prædicatio peccatoris ore procedit, quærendum est cuiusmodi peccatorem, hoc loco scriptura significare voluerit, clarum nempe est publicanum fuisse peccatorem, aliter nõ fuisset vera sua confessio peccatorum, & meruit iustificari. Et Daniel orabat & in simul confitebatur sua peccata. In his quidem erat speciosa laus etiam si erant peccatores. In cuius ergo ore peccatoris, laus speciosa non est, nisi maxime mendacis, & ficti, quem Spiritus Sanctus disciplina fugit? Quem igitur fugit, Cum tamen loquitur veritatem, non in eius ore speciosa est, quia non ei tribuitur, cuius particeps non est, sicut speciosa non erat prophetia in ore Cayphe Pontificis Sacerdotum, qui nesciuit quid dixit, sed cum esset Pontifex prophetauit. Sed tamen per ipsum speciosa laus Dei est in auribus audientium, & corde credentium.

*Eod. lib.
cap. 12.
Ecl. 25
Dan. 9.*

Q V Æ S T. D X I I I.

AN Christianus criminofus fit ab aliis anathemate separandus.
R E S P O N. Seruis volentibus colligere zizania, dixit dominus, sinite crescere vsque ad messem. Ne forte cum vultis colligere zizania eradicetis simul & triticum, ex his videtur separationem malorum non admitti, nisi in fine mundi, Apostolus Paulus præcipit autem separationem, cum dicit, si quis frater nominatur, & est fornicator, aut auarus, &c. nec cum eiusmodi cibum sumere. Cum infidelibus permittit cibum sumere: sed cum criminofis christianis non permittit, ac si perciperet separationem ab eis, si dicas tantum separationem cordis præcipit, ne fiat contra domini sententiam, dicentis non debere seperari zizania a tritico, vsque ad messem. Dicitur quòd talis cordis separatio, non tantum a christianis criminofus fieri debet, sed & ab infidelibus: quapropter Apostolus præcipit de separatione corporali, quæ fieri debet a criminofis christianis, cum dicit nec cum eis commisceri, nec cibum sumere. Remanet igitur hic angustia quæstionis, ad quam

*Eod. lib.
3. cap. 2.
Mat. 13.
1. Cor. 1.
1. Co. 10*

non aliquid nouum, aut insolitum dicam, sed quod sanitas obser-
 uat ecclesiæ, vt cum quisque christianorum in ecclesiæ societate
 constitutorum, in aliquo tali peccato fuerit deprehensus, vt ana-
 themate dignus habeatur, fiat hoc vbi periculum schismatis nul-
 lum est, atque id cum ea dilectione, de qua ipse alibi præc-
 2. T. eff. 3
 pit dicens, vt inimicum non eum existimetis, sed corripite, vt
 fratrem. Non enim estis ad eradicandum, sed ad corrigendum.
 Quod si se non agnouerit, neque penitendo correxerit, ipse for-
 ras exiet, & per propriam voluntatem, ab ecclesiæ vnitatis diri-
 metur; & hoc in sua sententia ostendit Dominus, cum mæus
 iste non subest, sed omnino de frumentorum certa stabilitate,
 certa securitas manet, idest quando ita cuiusque crimen no-
 tum est omnibus, & omnibus execrabile apparet, vt vel nullos
 prorsus, vel non tales habeat defensores, per quos possit schisma
 contingere; non dormiat seueritas disciplinæ, in qua tanto est ef-
 ficacior emendatio prauitatis, quanto diligentior confirmatio
 charitatis. Tunc autem hoc sine labe pacis, & vnitatis, & sine læ-
 sione frumentorum fieri potest. Cum congregationis ecclesiæ
 multitudo, ab eo crimine, quo anathematizatur aliena est. Tunc
 enim adiuuat propositum potius corripientem, quam crimino-
 sum resistentem. Tunc se ab eius coniunctione salubriter conti-
 net, vt nec cibum quis cum eo sumat, non rabie inimica, sed cor-
 rectione fraterna. Tunc etiam ille, & timore percutitur, & pudore
 sanatur, cum ab vniuersa ecclesia se anathematizatum videns
 sociam turbam, cum qua in delicto suo gaudeat, & bonis insul-
 tet, non potest inuenire, nam dicit Apostolus si quis nominatur,
 idest famosus appareat, vt possit omnibus dignissima videri, quæ
 in eum fuerit anathematis prolata sententia. Neque enim potest
 esse salubris a multis correptio, nisi cum ille corripitur, qui non
 habet sociam multitudinem, cum vero idem morbus, plurimos
 occupauerit nihil aliud bonis restat, quam dolor & gemitus: & re-
 uera si contagio peccandi multitudinē inuaserit, Diuinæ discipli-
 næ seuera misericordia, necessaria est. Nam consilia separatio-
 nis, & inania sunt, & perniciofa, atque sacrilega, quia & impia
 & superba fiunt, & plus perturbant infirmos bonos, quam corri-
 gant animosos malos, vbi igitur est maior pars populi in crimine.
 difficile est bonis, posse se in omnib. ab aliis separari. Ideo Paulus
 dixit

dixit si quis (& non multitudo) nominatur inter vos fornicator, aut avarus &c.

Q V A E S T. DCIII.

AN baptizatus a perfido baptizatore recipiat veram fidem, & non reatum, vt Petilianus donatista asseruit.

R E S P O N. Siue a fidei, siue a perfido dispensatore, sacramentum baptisini quisque percipiat, spes ei omnis in Christo sit, ne sit maledictus, qui spem suam ponit in homine, qualis est perfidus, a quo baptizatur: ideo heretico dicenti conscientia dantis attenditur, qui abluat accipientis; respondeatur, sepe mihi ignota est, humana conscientia, sed certum sum de Christi misericordia. Cum audierit, Qui fidem a perfido sumperit, non fidem percipit, sed reatum: respondeatur, Non est perfidus Christus, a quo fidem percipio, non reatum. Cum audierit, omnis res enim origine, & radice consistit, & si caput non habet aliquid nihil est. Respondeatur, origo mea Christus est, radix mea Christus est, caput meum Christus est. Cum audierit, Nec quicquam bene regenerat nisi bono semine regeneretur. Respondeatur, semen, quo regeneror, verbum Dei est: Cū audierit, que potest esse puerilitas, vt qui suis criminibus reus est, alium faciat innocentem: Respondeatur. Me innocentem non facit, nisi qui mortuus est propter delicta nostra, & resurrexit propter iustificationem nostram. Non enim in ministrum, per quem baptizor credo, sed in eum qui iustificat impiū, vt detur mihi fides ad iustitiam, igitur in baptismo non est attendendum ad bonitatem, vel malitiam ministri, sed ad Christum, qui est qui baptizat in Spiritu Sancto, tenet enim baptismus a quocunque detur, dummodo intendat facere, quod intendit sancta mater ecclesia. Dum confert quisquis ille sit.

Ex lib. contra Petilianum lib. 1. ca. 67, 8, 9.

Q V A E S T. DCV.

AN a Ioanne Baptista baptizati, essent baptizandi baptismō, Christi.

R E S P O N. Iubente Paulo Apostolo, baptizati sunt, quos compererat baptizatos, a Ioanne, & sic autoritate apostolica satis, Mille Quæsitæ. A a 3 declaratur,

Eod. lib. cap. 32.

declaratur, aquam illam Ioannis, non pertinere ad baptismū Christi, sed pro necessario tēpore altetius dispensationis fuisse nō enim supplendus est baptismo Ioannis cum quis baptizatur baptismo Christi, tantum spiritu & igne, & non aqua, ut Petilianus dixit, sufficere videlicet aquā Ioannis, addendo tantum illa duo, sed oportet, Denuo baptizatum aqua Ioannis baptizari & aqua Christi: tunc in simul baptizatur Spiritu Sancto & igne, id est Spiritu Sancto.

Q V Æ S T. DCVI.

Eod. lib. cap. 52. Tit. 1.

AN sacrificium profit cui libet illud offerenti. **R**ESPON. Nos dicimus tale sacrificium, cuique fieri, qualis accedit, ut offerat, & qualis accedit ut sumat, & eos de sacrificijs talium māducare, qui ad illa tales accedunt, quales & illi sunt: Itaq; si offerat Deo malus, & accipiat inde bonus, tale cuiq; esse, qualis quisq; fuerit, quia & illud scriptū est, omnia mūda, mūdis.

Q V Æ S T. DCVII.

Eod. lib. cap. 54.

SI nomen Christi a peccatoribus inuocatum, profit ad salutem aliorum. **R**ESPON. Gratas Deo, quia tandem confessus es. o. Petiliane posse valere inuocatum nomē Christi ad aliorum salutem, etiam si a peccatoribus innocetur. Hinc ergo intellige cum Christi nomen inuocatur, non obesse aliorum saluti aliena peccata.

Q V Æ S T. DCVIII.

Eod. lib. cap. 55.

Miracula arguunt ne illa facientem sanctum esse & ad Dei regnum pertinere. **R**ESPON. Nam de exclusionē demonum, & de potentia miraculorum, quoniam plerique talia non faciunt, & tamen ad regnum Dei pertinent, plerique autem faciunt & non pertinent, nec nostri, nec vestri debent gloriari, si qui forte ista possunt, quādoquidem nec Apostolos, qui vere ista salubriter atque vtiliter poterant, voluit dominus gaudere de talibus, quando eis ait nolite in hoc gaudere, quod demonia vobis subiecta sunt, gaudete autem quod nomina vestra scripta sunt in cælis.

Q V Æ S T. DCIX.

AN quis ad fidem inuitus sit cogendus.
RESPON. Ad fidem quidem nullus est cogendus inuitus: sed per seueritatem, immo & per misericordiam Dei, tribulationū flagellis, solet perfidia castigari. Nunquid quia mores optimi libertate voluntatis elliguntur, ideo mores pessimi, non legis integritate puniuntur? sed tamen male viuendi vltrix disciplina præposita est, nisi cum præcedens bene viuendi doctrina contennitur, si quæ igitur aduersus malos leges constitute sunt, non eis benefacere coguntur, sed malefacere prohibentur. Nam nemo bene facere potest nisi elegerit, nisi amauerit, quod est in libera voluntate. Timor autem pœnarum, & si nondum habet dilectionem bonæ conscientia, saltem intra claustra cogitationis, coercet malam cupiditatem.

Eod. lib. cap. 83.

Al. hoc est.

Q V Æ S T. DCX.

AN leges cogentes inuis, & pœnis malos a mala vita, auferant liberum arbitrium.
RESPON. Sicut fieri potest, vt quos Deus in libero dimisit arbitrio; attrahat tamen ad filium patet, sic fieri potest, vel ea quæ legum coercionibus admonentur, non auferat liberum arbitrium. Quidquid enim homo molestum & durum patitur, admonetur, vt cogitet, quare patitur, vt si pro iustitia se pati perspexerit, id ipsum bonum eligat pro iustitia talia sustinere, si autem viderit iniquitatem esse pro qua patitur, se infructuosissime laborare atque cruciari considerans, mutet in melius voluntatem, simulq; careat molestia sterili; & ipsa iniquitate.

Eod. lib. cap. 84.

Al. hoc est.

Q V Æ S T. DCXI.

Eloquentia quid est?
RESPON. Eloquentia facultas dicendi est, congruenter explicans quæ sentimus, qua tunc vtendum est, cum recta sentimus, hoc modo ea non vsi sunt hæretici. Nam utique si recta sensissent, non solum nihil mali, verum & boni aliquid esset, quod eloqueter explicare potuissent.

Contra Crescon. gramm. sic. c. 1.

Q V Æ S T. DCXII.

AN persuadentes bona vel mala, mercedem, vel pœnam acquirant, licet homines persuasionem non recipiant.

Eod. lib. cap. 5. **R E S P O N.** Sicut enim malignus persuasor peccati, etiã si non persuaserit, merito pœnam deceptoris incurrit, ita fidelis iustitiæ prædicator, etiam si ab hominibus, absit ut apud Deum, sui officij mercede fraudetur, incertum est enim nobis, utrum assensurus sit cui veritas prædicatur, sed certum est talibus veritatem predicari oportere & certum est, fideliter eam prædicantes, retributionem manere, siue suscipiantur, siue spernantur, siue etiã propterea qualibet temporaliter aduersa patiantur.

Q V Æ S T. DCXIII.

Dialectica quid sit & an Paulus Apostolus fuerit, dialecticus.

Eod. lib. cap. 14. **R E S P O N.** Nomen, quippe græcum est dyalectica, sicut. n. a litteris denominatur est grammatica, quoniam græca grammata litteræ dicuntur, sic a disputatione, Dialectica nomen accepit, quoniam disputatio, græcè dialogue, vel dialexis appellatur, sicut autem grammaticus a veteribus latine dictus est literatus, ita græce dialecticus, multo vsitatus, & tollerabilius, latine dicitur disputator. Et ideo cum Paulus disputarit, cum iudeis multotiens & veraciter ut potest videri, Dialecticus dici potest, & qui disputat discerit verum a falso.

Act. 17. & 10.

Q V Æ S T. DCXIII.

AN baptismus rite datus, & in ecclesia catholica, & in heretico rum ecclesia, siue infidelium, possit dici vnum baptismum, cum sint diuersæ ecclesiæ.

Eod. lib. cap. 28. **R E S P O N.** Inuenimus enim eundem Deum extra ecclesiam ab ignorantibus coli, & nec ideo fieri, ut non ipse sit Deus, & fidem qua creditur Christum esse filium dei viui, inuenimus etiam eos, qui non pertinent, ad membra ecclesiæ confiteri, nec ideo fieri ut non sit una fides, sic etiam cum inuenimus eundem baptismum ab eis,

qui

qui sunt contra ecclesiam in baptizandis hominibus obseruari, non ideo non esse ipsum baptismum, existimare debemus. Non dicatur quod extra ecclesiam non colatur deus, aut non sit eadem fides, qua confitemur Christum filium dei, cum Paulus atheniensibus dixerit, vos habetis in ara scriptum ignoto Deo, quem vos ignoratis colitis, hunc ergo annuncio vobis, colebant eum ignorantes, sed inutiliter: de fide etiam Christi dicitur, quod demones credunt, & contremiscunt, sunt extra ecclesie unitatem, & tamen credunt Christum esse filium Dei. Dum dicunt: Quid nobis, & tibi est, fili Dei, ideo & Paulus dicit, si fidem habuero sine charitate, nihil sum, non autem existimo quemquam, ita desipere, ut credat ad ecclesie pertinere unitate, qui non habet charitatem, sicut ergo, Deus vnus colitur ignorantex etiam extra ecclesiam, nec ideo non est ipse, & fides vna habeatur sine charitate, etiam extra ecclesiam, nec ideo non est: ipsa ita est & de baptismo, vnus enim Deus, vna fides vnum baptismum, vna incorrupta catholica ecclesia, no in qua solus vnus deus colitur, sed in qua solus vnus deus pie colitur, nec in qua sola vna fides retinetur, sed in qua sola vna fides cum charitate retinetur, nec in qua salutis vnus baptismus habetur, sed in qua sola vnus baptismus salubriter habetur.

Mar. 1.
1. Corin.
13.

Q V A E S T. DCXV.

AN sit standum auctoritari ecclesie licet no inueniatur in scripturis quod docet: **R**ESPON. Quamuis alicuius rei certe de scripturis canonicis non proferatur exemplum, earundem tamen scripturarum, etiam in hac re a nobis tenetur veritas cum hoc facimus quod vnuerse iam placuit ecclesie, quam ipsarum scripturarum commendat auctoritas, ut quoniam sancta scriptura fallere no potest, quisquis falli metuit, huius obscuritate, questionis. eandem ecclesiam de illa consulat, quam sine vlla ambiguitate sancta scriptura demonstrat.

Eod. lib.
cap. 33.

Q V Æ S T. DCXVI.

*Contra
Crescon.
lib. 2.
cap. 7.*

Hæreticus & hæresis quid sint, ita & schisma.
RESPON. Hæreticus est cultor contrariæ, vel aliter interpretante religionis, hæresis est diuersa sequentium secta, qua sit vt inter se contra fidem christianam, diuersa sententia stet; inter vero eos, quibus idem Christus natus, mortuus & resurgens, vna religio eadem sacramenta, nihil in christiana obseruatione diuersum, schisma factum non hæresis dicitur, sed schisma, id est eadem sequentiâ separatiô, siue dicatur schisma esse recens cõgregationis ex aliqua sententiarum diuersitate dissensio. Neque enim scissio vel schisma fieri potest, nisi diuersum aliquid sequantur, qui faciunt.

Q V Æ S T. DCXVII.

*Eod. lib.
cap. 16.*

AN aliter hæretici & aliter pagani sunt recipiendi a sancta ecclesia.
RESPON. Cum ergo veniant ad nos hæretici incipientes esse nostri, accipiunt quod nõ habebant, & salubriter habere incipiunt. Accipiunt enim primitus ipsam ecclesiam, & in ea pacem, charitatem, & vnitatem, per fontem eius proprium, atque inuisibilem Spiritum Sanctum, sine quibus vtiquè nullo dubitante interijissent, & hoc discernitur apud nos, vt aliter recipiantur, qui catholicam reliquerunt, aliter qui ad illam primitus veniunt, illos enim artipius grauat crimen desertionis, hoc autem non a se diruptum, sed cognitum & retentum vinculum releuat vnitatis: Quod enim valet ad mundanda faciilegia gentilium, rectè perceptum sacramentum baptismatis, hoc valet ad mundanda sacrilegia schismaticorum, & hæreticorum veraciter apprehensa charitas vnitatis, quam obrem sicut seductores, id est infideles trahentes christianos ad Idola, demum cõuersi, cõuertentes ab ipsis seductos episcopi fieri possunt. fidelium christianorum: Venientes ad Christum, seductis redeuntibus præponuntur, vnde isti, & episcopi fieri possunt, ita mirari non debent decepti ab hæreticis, quando ad catholicam veniunt, isti namque excusabilius petunt, quæ sibi defuerunt, illi humilius repetunt, quod fuerunt, istos honorabilius, vbi nondum steterant aduocamus, illos suspectius vnde lapsi fuerant reuocamus.

Q V Æ S T.

Q V Æ S T. DCXVIII.

AN sacramenta a malis dari possint & præcipue baptismus. **R**ESPON. Si queratur, quomodo baptizant quos damnauit ecclesia. Respondeo sic eos baptizare, quomodo baptizat quos damnauit Deus, antequam de illis quidquam iudicaret ecclesia. Qui enim mente peruersa viderentur intus esse cum foris sit, ab ipso Christo iam iudicatus est. Ipse quippe ait. Qui non credit, iam iudicatus est. Paulus autè Apostolus dicit, ecclesia subdita est Christo. Non igitur debet ecclesia se Christo præponere, ut putet baptizare posse ab illo iudicatos, & se autem iudicatos baptizare nõ posse, cum ille semper veraciter iudicet: Ecclesiastici autem iudices, sicut homines plerumque fallantur, baptizant ergo quantum attinet ad visibile ministerium, & boni, & mali inuisibiliter autem per eos baptizat, cuius est, & visibile baptismus, & inuisibilis gratia. Tingere ergo possunt & boni & mali, abluere autem conscientiam, non nisi ille qui semper est bonus, ac per hoc etiam nescientia ecclesia, propter malam pollutamque conscientiam, damnata a Christo, iam in corpore Christi non sunt, quod est ecclesia, quoniam non potest Christus habere membra damnata: proinde & ipsi extra ecclesiam baptizant, omnia quippe ista monstra absit omnino, ut in membris illius columbæ vnice computentur. Absit ut iurare possint limites orti conclusi, cuius ille custos est, qui non potest falli. Qui tamen si consentiant, & corriguntur, tunc latrant, tunc mundantur, tunc in arboribus orti conclusi, tunc in membris vnice columbæ numerantur, nec tamen denique baptizantur, ita & cum ab hæreticis veniunt, cum ipso baptismate, quod & foris habuerunt, sed & non cum ipsa mundatione, quam intus accipiunt, ut quod desunt præstetur, quod autem non mutatum est approbetur.

Eod. lib. c. 21.

Ioan. 3. Ephe. 5.

Q V Æ S T. DCXIX.

AN leges non sint condendæ, ne coarceetur liberum arbitriũ. **R**ESPON. In hoc enim reges, sicut eis diuinitus præcipitur Deo seruiunt in quantum reges sunt, si in suo regno bona iubeant, mala prohibeant, non solum quæ pertinent ad humanam societatem, verum etiam quæ ad diuinam religionem. Frustra dicis

Eod. lib. 3. ca. 51.

cis relinquatur libero arbitrio: Cur enim non in homicidiis, & in stupris, & in quibusque aliis facinoribus, & flagitijs, libero te arbitrio, dimittendum esse proclamamus? Quæ tamen omnia iusti legibus comprimuntur, & saluberrimum est. Dedit quidem Deus homini liberam voluntatem, sed nec bonam infructuosam, nec malam voluit esse impunitam.

Q V A E S T. DCXX.

*Epist. 2.
Gauden-
tij. lib. 2.
cap. 23.*

AN libri Machabeorum sint autentici.
RESPON. Hanc quidem scripturam, quæ appellatur Machabeorum, non habent iudæi; sicut legem & Prophetas & Psalmos, quibus dominus testimonium perhibet, tanquam testibus suis, dicens, oportebat impleri omnia quæ scripta sunt, in lege & Prophetis, & Psalmis de me, sed recepta est ab ecclesia, non inutiliter. Si sobriè legatur, vel audiatur, maxime propter illos Machabeos, qui pro Dei lege sicut veri martyres à persecutoribus, tam indigna atque horrenda perpeffi sunt, ut etiam hinc populus christianus aduerteret, quoniam non sunt condignæ passionis, huius temporis ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis, pro quibus passus est Christus, si tanta pertulerunt pro lege patientissime, quæ dedit Deus per famulum hominibus illis, pro quibus nondum traderat filium.

Q V A E S T. DCXXI.

*Eod. epi.
& cod.
c. lib. 2.*

AN laudare approbare vel imitari debeamus omnes homines, quos ponit diuina scriptura.
RESPON. Non itaque debemus quidquid in scripturis etiã Dei testimonio laudatos homines fecisse legerimus consentiendo approbare, sed considerando, discernere, adhibentes iudicium non sanè nostræ authoritatis, sed scripturarum diuinarum, atque sanctarum, quæ nos, nec illorum hominum, quibus illic bonum atque præclarum testimonium perhibetur, omnia vel imitari, vel laudare facta permittit, si quæ non rectè ab eis facta sunt, vel huic nunc temporis non conueniunt, sed de his quæ tunc fuerant recta, nunc non sunt, quid opus est nunc discutere, laudatur David in scripturis sanctis, sed non imitatur in adulterio & homicidio commisso, immo caecur,

cauetur. Laudatur Petrus Apostolus, qui dixit. Tu es Christus filius Dei viui, sed non imitatur: Vbi mox in eodem momento reprehensus audiuit. Vade post me Sathanas, non enim lapis que Dei sunt, sed que hominum. Mat. 16.

Q V A E S T. DCXXII.

AN heretici sint per principes coercendi.
R E S P O N. Quamdii vos heretici non tenetis ecclesiam, quam p̄nunciauerunt piscatores, Apostoli plantauerunt, tandiu reges qui eam tenent rectissime ad suam curam iudicant pertinere, ne vos aduersus eam rebelletis impune. Nā Deus & reges habuit inter Prophetas. David quippe sanctus rex fuit. Audite David qui dicit de Christo: Dominabitur a mari vsque ad mare, & a flumine vsque ad terminos orbis terrarum, & non timebitis christianorum regem: succensente vobis hanc ecclesiam blasphemantibus, quæ sicut a rege prophetata est, exhibetur vsque ad terminos orbis terræ. Quia & rex Nabucodonosor quamuis Propheta non fuerit eos tamen, qui blasphemarent Deum Sidrac Misac, & Abdenago religiosa seueritate coercuit. Eod. lib. cap. 26.
Psal. 71

Q V A E S T. DCIII.

AN amittat baptismum baptizatus, cum ab vnitae ecclesie recedit per hæresim vel schisma.
R E S P O N. Sacramentum enim baptismi est quod habet, qui baptizatur, & sacramentum dandi baptismi est, quod habet, qui ordinatur, sicut autem baptizatus, si ab vnitae recesserit, sacramentum baptismi non amittit: Sic etiam ordinatus, si ab vnitae recesserit sacramentum dandi baptismi non amittit. Nulli enim sacramento inuria facienda est. si discedit a malis, vtrunque discedit. si permanet in malis, vtrunque permanet, sicut ergo acceptatur baptismus quem non potuit amittere, qui ab vnitae decesserat, sic acceptandus est baptismus, quem dedit ille, qui sacramentū dandi cū discederet, nō amiserat. Nā sicut redeuntes, qui priusquā recederēt baptizati sunt, nō rebaptizantur, ita redeūtes, qui priusquam recederent ordinati sunt, non vtiq̄e rursus ordinantur sed Ex lib. 1 de bapt. cōtra Donatistas. c. 1.
De conf. d. 4. cap. ostendit.

sed aut adimministrant, quod administrabant, si hoc ecclesiæ utilitas postulat, aut si non administrant, sacramentum ordinationis suæ tamen gerunt, & ideo eis manus inter laicos non imponitur. Quibus rebus ostenditur, & ipsos impie facere, qui rebaptizare conantur orbis unitatem, & nos recte facere, qui dei sacramenta, improbare nec in ipso schismate audemus.

Q V Æ S T. DCXXIII.

AN baptizatus non habens charitatem in baptismo, accipit remissionem peccatorum.

*Eod. lib.
c. 12.*

RESPON. Si ab baptismum fictus accessit, sunt ne peccata dimissa, an nō: si sic quomodo Spiritus Sanctus discipline effugiet fictum, si in isto ficto operatus est, peccatorum remissionem, si non ergo denuo est baptizandus, ut per baptismum induat Christum, recipias per ipsum remissionē peccatorum, sed dementissimū est, dicere debere rebaptizari, ideo sic est dicendum, vero baptismo Christi, baptizari posse hominem, & tamen eot eius in malitia, vel sacrilegio perseverans, peccatorum abolitionem non sinere fieri, sicut enim in illo, qui fictus accesserat, fit ut non denuo baptizetur, sed ipsa pia correctione & confessione vera purgetur, quod non posset sine baptismo, sed ut quod ante datum est, tunc valere incipiat ad salutem cum illa fictio veraci confessione recesserit.

Q V Æ S T. DCXXV.

AN peccata semel dimissa, redire possint.

*Eod. lib.
cap. eod.
Mat. 18.
De conf.
d. 4. cap.
quomodo
Deus.*

RESPON. Nam redire peccata dimissa, ubi fraterna charitas non est, apertissime docet in euangelio Christus, De illo seruo qui debebat decem milia talentorum domino suo, & rogatus dominus ab eo dimisit omne debitum, sed iste seruus nolens conseruo suo sibi debenti dimittere, dominus coegit seruum debentē decem milium talentorum reddere debitum, quod iam dimiserat.

Q V Æ S T. DCXXVI.

AN episcopatus Petri, & sui successorum, teneat principatū super alios episcopos.

RESPON.

RESPON. Quis enim nescit illum Apostolatus principatum cuiuslibet episcopatus preferendum.

Q V Æ S T. DCXXVII.

AN quod ponitur in autentica diuina scriptura, possit disputari, aut rectum vel falsum sit. *Eod. lib. 2. c. 7.*

RESPON. Quis autem nesciat, sanctam scripturam canonicam, tam veteris, quam noui testamenti, certis suis terminis contineri, eamque omnibus posterioribus episcoporum literis, ita preponi, vt de illa omnino dubitari & disceptari non possit, vtrum verum, vel vtrum rectum sit, quidquid in ea scriptum esse cõstiterit.

Q V Æ S T. DCXXVIII.

AN consilium posterius, & vniuersale sit preponendum prioribus & particulari.

RESPON. Nam concilia posteriora prioribus apud posteros preponuntur, & vniuersum partibus semper iure optimo preponitur, si enim cõcilium Dypriani attenditur, huic est vniuersæ ecclesiæ posterius concilium preponendum, cuius se membrum gaudebat. *Eod. lib. cap. 2.*

Q V Æ S T. DCXXIX.

Quid est perniciosius, omnino non baptizari, aut rebaptizari.

RESPON. Dominus Petrus dixit, Qui lotus est, non habet necessitatem iterum lauandi. Et Nicodemo dixit, nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto non introibit in regnum cælorum, licet hic sit difficilis diiudicatio, quantum tamen ad ipsa verba attinet, cuiuslibet homini manifestum est, quantum tamen distet inter, non habet necessitatem lauandi, & non intrabit in regnũ cælorum, ipsa denique ecclesia sic traditum tenet vt hominem sine baptismo ad altare prorsus non possit admittere, rebaptizarum autem eum post pœnitentiam liceat admitti. Quid aliud ostenditur, nisi eum baptismo non carere, & ideo in eodem vinculo pacis credimus, per eandem misericordiam Dei, mereri veniam posse rebaptizatos. *Eod. lib. cap. 14. Ioan. 13 Ioan. 3.*

RESPON.

Q V Æ S T. DCXXX.

AN consuetudo cedere debeat veritati. *V. D.*
Fod. lib. 3. c. 5. 6. **R E S P O N.** Qui contempta veritate præsumit consuetudinem sequi, aut circa fratres inuidus est, & malignus, quibus veritas reuelatur, aut circa Deum ingratus est, cuius inspiratione ecclesia eius instruitur, hæc castus siccentis.
Io. 14. Libofus vagenfis, in euangelio dominus ego sum, inquit, veritas non dixit, ego sum consuetudo, itaque veritate manifestata, consuetudo cedat veritati.

Q V Æ S T. DCXXXI.

Quis grauius peccat, an qui in hæresim nesciens incurrit, an qui sciens ab avaritia, id est idolatria, non recesserit.
Fod. lib. 4. c. 5. **R E S P O N.** Secundum quidem illam regulam, qua peccata scientium, peccatis ignorantium præponuntur, avarus cum scientia vincit in scelere, sed ne forte hoc fiat, facit in hæresi sceleris ipsius magnitudo, quod facit in avaritia scientis admissio, vt hæreticus nesciens auaro scienti coæquetur, ideo amborum peccata æqualiter apendantur ignorantis blasphemia, & scientis idolatria, & eadem sententia iudicentur.

Q V Æ S T. DCXXXII.

AN hæreticus sanguinem fundens pro Christi nomine, possit dici verus martyr.
Fod. lib. cap. 17. **R E S P.** Baptismus sanguinis, inquit Cyprianus, hæretico non prodest, quamuis si Christum confessus, extra ecclesiam fuerit occisus, quia charitatem non habuisse conuincitur de qua Apostolus dicit, & si tradidero corpus meum vt ardeam, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodest, & ideo quæcunque ipsius ecclesie habent extra ecclesiam non valent ad salutem, Habent quidem sed ad salutem non valent. Aliud enim est non habere, & aliud non vtiliter habere. Qui non habeat, qui autem non vtiliter habeat, vt vtiliter habeat corrigatur.
1. Co. 13

Q V Æ S T. DCXXXIII.

AN reprobi in inferno sint passuri diuersa supplicia, idest grauiora iuxta crimina grauiora.

R E S P O N. Nec dubitandum est quidem ipsas pœnas, quibus cruciabuntur, qui regnum Dei non possidebunt, pro diuersitate criminum esse diuersas, & alias aliis acriores, vt in ipso igne eterno. pro disparibus ponderibus peccatorum, sint disparia tormenta pœnarum. Neque enim frustra ipse dominus dicit. Tolerabilius erit sodomis, quam vobis in die iudicij.

Eod. lib. cap. 19.

Mat. 11.

Q V Æ S T. DCXXXIII.

Baptismus passionis & baptismus fidei. an in articulo necessitatis prosint, sine baptismo aquæ & Spiritus Sancti.

R E S P O N. Baptismi vice sanè aliquando implere passionem, de latrone illo, cui non baptizato dictum est, Hodie mecum eris in Paradiso, non leue documentum idem beatus Cyprianus assumit, quod etiam atque etiam considerans inuenio non tantum passionem pro nomine Christi, id quod ex baptismo deerat posse supplere, sed etiam fidem considerationemque cordis, si forte ad celebrandum mysterium baptismi, in angustiis temporum succurri non potest: neque enim latro ille pro nomine Christi crucifixus est, sed pro meritis facinororum suorum, nec quia credidit passus est, sed dum patitur credidit, quantum itaque valeat etiam sine visibili sacramento baptismi, quod ait Apostolus. Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem in illo latrone declaratum est, sed tunc inpletur inuisibilitèr, cum mysterium baptismi, non contemptus religionis, sed articulus necessitatis excludit.

Eod. lib. cap. 22.

Luc. 23.

Q V Æ S T. DCXXXV.

Si baptismus in paruulis est validus, cum corde ad iustitiam non credant.

R E S P O N. Vniuersitas ecclesie tenet infantes baptizatos salutem consequi, et si corde non credant ad iustitiam, & ore non confiteantur ad salutem, & si quisquam in hac re authoritate diuina quærat, quæ quæ vniuersa tenet ecclesia, nec conciliis institutum, sed seipsum retentum est,

Eod. lib. cap. 24.

non nisi autoritate Apostolica traditum rectissime creditur, tamen veraciter conijcere possumus, quid valeat in paruulis baptis-
mi sacramentum, ex circuncisione carnis, quam prior populus ac-
cepit, quam priusquam acciperet Abraham iustificatus est, cum
ergo ei præceptum est, ut omnem deinceps infantem masculum
oçtauo die circuncideret, qui nondum poterat corde credere, vs
ei deputaretur ad iustitiã, nisi quia & ipsum per seipsum sacra-
mẽ multum valebat? Vnde sicut in Isaac, qui oçtauo suæ natiuitatis
die circuncisus est, præcessit signaculum iustitiæ fidei. & quoniam
patris fidem imitatus est secuta est in crescente ipsa iustitia: Cuius
signaculum in infante præcellerat: ita & in baptizatis infantibus,
præcedit regenerationis sacramentum, & si Christianam tenuerint
pietate, sequitur et in corde cõuersio: Cuius mysteriũ præcessit in cor-
pore, & sicut in illo latrone, quod ex baptis-
mi sacramẽto defuerat, compleuit oipotens benignitas, quia nõ superbia vel cõtemp-
tus, sed necessitate defuerat, sic in infantib, qui baptizati moriuntur eadẽ
gratia omnipotentis implere credenda est, quod non ex impia
voluntate, sed ex aratis indigentia, nec corde credere ad iustitiã
possunt, nec ore confiteri ad salutem.

Q V A E S T. DCXXXVI.

AN in baptis-
mo Ioannis remitterentur peccata.

*Fod. li. 5
cap. 10.*

Rom. 8.

Mat. 3.

Ioan. 1.

RESPON. Quapropter quamquam ita credã baptizasse
Ioannem in aqua penitentis in remissione peccatorũ, vt ab eo ba-
ptizatis in spe remitterentur peccata et ipsa vero in domini baptis-
mo id fieret; sicut resurrectio quæ expectatur in finem spe in nobis
facta est, spe enim salui facti sumus dicit Apol. Nam & ipse Io. cum
dicat, ego quidem baptizo vos in aqua penitentis in remissione
peccatorum dominum videns ait: Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit
peccata mundi, tamen ne quisquam contendat etiam in baptis-
mo Ioannis dimissa esse peccata, si in aliquam ampliorem sanctificatio-
nẽ eis, quos iussit Paulus Apostolus baptizari denuo, per baptis-
mũ Christi esse collatam non ago pugnaciter.

Q V A E S T. DCXXXVII.

Quid facit ecclesia cum ad eam veniunt Iudæus hereticus & pa-
ganus.

RESPON.

R E S P O N. Iudæus cum ad nos venerit, vt christianus fiat, non in eo destruimus bona Dei, sed mala ipsius. Nam quod errat non credendo, q̄ Christus iam venerit, natusque & passus sit, & resurrexerit. hoc emendamus, eaque in fidelitate destructa, fidem qua hæc creduntur astruimus, iteum quod errat vmbri veterum sacramentorum inhærendo disuademus, iamque venisse tempus, quo hæc auferenda atque mutanda prophete prædixerat demonstramus. Quod vero vnum Deum colendum credit, qui fecit cælum & terram, quod omnia idola, & sacrilegia gentium detestatur: quod futurum expectat iudicium, quod vitam sperat æternā, quod de carnis resurrectione nõ dubitat, laudamus, approbamus, agnoscimus, sicut credebatur credenda, sicut tenebatur tenenda firmamus, ita cū hereticus & schismaticus ad nos veniunt, vt catholici fiant, schisma & hæresim disuadendo rescindimus, & destruendo, sacramenta vero christiana si eadem in illis inuenimus, & quidquid aliud veritatem tenent, absit vt violemus, absit vt si semel danda nouimus iteremus, ita etiam sit in gentilibus, vt in ipsis quidquid prauum est corrigamus, vt quod forte rectum est approbemus, cognitionem Dei quam habent approbat Apostolus, dare gloriam Dei, idolis manufactis corrigit & improbat.

Ex li. de
vnicobap-
tismo con-
tra Petil.
li. i.
cap. 3. 4.

Rom. 1.

Q V Æ S T. DCXXXVIII.

AN baptizati baptismo Ioannis debuerint baptismo Christi baptizari.

R E S P O N. Paulus cum inuenisset in Epheso quosdam, qui se dicebant Ioannis baptismo baptizatos, baptizari iussit in Christo non enim Ioannis baptismum habentibus, iterum Ioannis baptismum dedit, sed Christi baptismum non habentes baptizari iussit in Christo, ac per hoc neutrum destruxit, sed vtrumque distinxit.

Eod. lib.
cap. 7.
Act. 9.

Q V Æ S T. DCXXXIX.

AN omnis persecutio sit culpabilis.

R E S P O N. Intelligite non oem persecutionem esse culpabilem, alioquin non laudabiliter diceretur, deuiuentem secreto proximo suo, hunc persequeretur. Nam quotidie videmus, & filium de patre tamquam de persecutore conqueri, & coniugem de mari-

Ex li. de
vnicobap-
tismo con-
tra Petil.
li. i.
cap. 17.
Ps. 110.

ro, & seruum de dño & colonum de possessore, & reum de iudice, cum illi plerunque ordinatissima potestate sibi homines subditos per terrores leuiarum pœnarum a grauiorib. malis prohibeâr, atq; comescant plerumque autem a bona vita & a bonis factis, minando, & seuiendo detereant, sed cum a malo & illicito prohibent, correctores & consultores sunt; cum autem a bono & licito persecutores & oppressores sunt, culpantur etiam qui prohibent a malo, si modum peccati, modus coercionis excedat, item iure culpandi sunt qui turbide, atq; inordinate in eos coercendos insiliunt qui nulla sibi lege subiecti sunt.

Q V Æ S T. DCXL.

AN sit vna ecclesia, vel duæ, quæ in terris permixta cum malis, & in cœlis cum solis sanctis.

Ex collatione tertij diei.

.T. III. S.

RESPON. Ecclesia quæ nunc habet permixtos malos, non est aliena a regno Dei, vbi non erunt mali commixti; sed eandem ipsam vnã & sanctam ecclesiam; nunc esse aliter, tunc autem aliter futuram, nunc habere malos mixtos, tunc non habituram, sicut nunc mortalem, quod ex mortalibus constaret hominibus, tunc autem immortalem, quod in ea nullus esset vel corpore moriturus: Sicut non ikleð duo Christi, quia prior mortuus, postea non moriturus: Dictum est de homine exteriori, & interiore, quæ cum sint diuersa, non tamen dici duos homines, quãto minus dici duas ecclesias, cum ijdem ipsi, qui nunc boni tolerant permixtos malos & resurrecturi moriuntur, tunc nec mixtos malos habituri sint nec omnino morituri.

Q V Æ S T. DCXLI.

AN extra ecclesiam sit salus.

Ex cõcio ne super gesta cõmerito.

RESPON. Extra ecclesiam catholicam totum potest præter salutem, potest habere honorem, potest habere sacramentum, potest cantare alleluia, potest respondere amen, potest Euangeliũ tenere, potest in nomine patris & filij & spiritus sancti fidem & habere & prædicare, sed nusquam nisi in ecclesia catholica salutem poterit inuenire.

Q V Æ S T. DCXLII.

AN Adam si non peccasset mortuus fuisset.
R E S P O N. Adam non secundum animam, sed secundum corpus terra erat, & morte eiusdem corporis erat iturus in terram. Quamuis. n. fm corpus terra esset, & corpus in quo creatus est aiale gestaret, tñ si non peccasset in corpus fuerat spiritale mutandus, & in illā incorruptionem, quæ fidelib. ac sanctis promittitur sine mortis periculo transiturus. Igitur si non peccasset Adam, non erat expoliandus corpore, sed superuestiendus immortalitate & incorruptione, vt absorberetur mortale a vita. i. ab aiali in spiritale trāsiret.

De peccatorū meritis & remiss. lib. 1. c. 2

Q V Æ S T. DCXLIII.

QVibus ci bis modo vtantur Enoch & Helyas ab hoc mundo translati.

R E S P O N. Neque. n. Enoch & Helyas, per tam longā etatē senectute marcuerunt, nec tñ credo eos, iā in illā qualitatem spiritalem corporis commutatos, qualis in resurrectione promittitur, quæ in dño prima p̄cessit, nisi quia isti fortasse nec his cibis egent, qui sui consumptione reficiunt, sed ex quo translati sunt, ita viuūt, vt similem habeant satietatē, illis 40. diebus, quibus Helyas ex calice aquæ, & ex collyride panis, sine cibo vixit, aut si & his sustentaculis opus est, ita fortasse in Paradiso pascuntur, sicut Adam priusquā propter peccatum exinde exire meruisset. Habebat enim quantum existimo, & de lignorum fructib. refectionem cōtra defecctionem, & de ligno vitæ stabilitatem contra vetustatem.

Eod. lib. cap. 3. Gen. 5. 4. Reg. 2.

Q V Æ S T. DCXLIIII.

Si corpus humanum propter peccatum factum est mortale, vt inquit Paulus, corpus quidem mortuum est propter peccatum, quomodo corpus Adæ ante peccatum erat mortale?

R E S P O N. Namq; antequā mutaretur in illam incorruptionē quæ in sanctorū resurrectione p̄mittitur, poterat esse mortale, quāuis nō moriturū, sicut hoc nostrū pōt, vt ita dicā esse egrotabile, quamuis non egrotaturū, cuius enim caro est, quæ non egrotare possit? etiam si aliquo casu, priusquā egrotet occumbat sic & illud

Eod. lib. cap. 5. Rom. 8.

corpus iam erat mortale, quam mortalitatem fuerat ab sumptura mutatio in eternam incorruptionem, si in homine iusticia, id est obedientia permaneret, sed ipsum mortale non est factum in osu, nisi propter peccatum.

Q V Æ S T. DCXLV.

AN peccatum introierit in omnes homines propagatione & imitatione?

Eod. lib. c. 5. 15. Rem. 5. **R**ESPON. Per unum hominem inquit Paulus intrauit peccatum in hunc mundum &c. & hoc non potest fieri nisi propagatione, qua maculantur omnes originali peccato, quo oēs morti astricti sunt: ideo & per peccatum Mōs, si tantum mors animæ, ut quidam non rectè dixerunt, ex præuicatione Adæ euenisset, utiq; ex imitatione potius diaboli periret hoīes, cū ipse ab initio peccet, & inuidia sui introiuit mors in orbē terrarū, & sic in paruulis non daretur originale peccatum, cum adhuc nō possent diabolu imitari priui discursu rationis, sed Paulus nō dixit per diabolū introisse peccatū, sed p Adā, qđ non fit imitatione, sed propagatione: & ideo & paruuli indigent Christi gratia, ut liberentur culpa peccati originalis, qđ ex propagatione contraxerunt. Hæc. n. gratia baptizatos quoq; paruulos suo inserit corpori, qđ certè imitari aliqui nondum valent, cum valebunt inseret, & aīæ illuminando, cū sit ille qui incrementum dat, non. n. sola Christi imitatio in quo oēs iustificamur, iustos facit, sed per spiritum regenerans gratia, propterea & Adā vnus est in quo oēs peccauerunt, quia non sola eius imitatio peccatores facit, sed per carnem generans pœna.

Q V Æ S T. DCXLVI.

AN paruuli decedentes sine baptismo damnentur, & omnes paruuli indigeant Christi gratia?

Eod. lib. c. 16. 17. 18 19. 20. **R**ESPON. Potest dici rectè paruulos, sine baptismo de corpore exeuntes, in damnatione oīum mitissima futuros. Multum autem fallit & fallitur, qui eos in damnatione prædicat non futuros, dicente Apostolo, iudicium ex vno delicto in condemnationem, & paulo post, per vnus delictum, in omnes hoīes ad condemnationē. Qua propter qui dicunt paruulos, ideo baptizari, ut hoc eis remittatur,

tatur, quod in hac vita proprium contraxerunt, non quod ex Adā traduxerunt, non sunt audiendi, cum dicat iterū Apostolus. Saluos nos fecille sūm suā misericordiā per lauacrum regenerationis, sine ista ergo regeneratione saluos in eternum posse fieri paruulos, q̄s audeat affirmare, tanquam non pro eis mortuus sit Christus? Licet, paruuli nō sint obnoxij peccatis suæ proprie vitæ originalis tñ aegritudo in eis sanatur, in eius gratia, qui saluos facit per lauacrū regenerationis, & sicut fideles vocātur, quoniam fidē per verba gestantiū quodammodo profitentur, cur uon prius ēt penitentes habentur, cum p̄ eorundē verba gestantium, diabolo & huic seculo renūciare monstrantur? Nec valet, q̄ si ad paruulorū salutē necessarius sit baptisus, q̄ etiam eis sit necessaria Eucharistia, quia de baptismo dicitur. Nisi quis renatus fuerit &c. De Eucharistia sic ait Dominus, si non manducaueritis, velut eos alloquens; qui audire & intelligere poterant, quod utrique non valent pueri.

Tit. 3.

Ioan. 6.

Q V A E S T. DCXLVII.

Quare Deus aliquos paruulos permittit mori sine baptismo, cū sciat sine illo nō posse saluari, loquor de puulis christianorū,

R E S P O N S. Hæc gratia cur ad illū veniat ad illum non veniat, occulta causa esse pōt, iniusta non potest, ideo si querit, quare hic infans suscipit baptismum, & alius moritur ante baptismum, cum ambo sint sine peccato actuali, quæ gratia vni, & alteri non, item quæ gratia vni baptizato, statim moritur & ad gloriam pergit, alteri baptizato longius viuit, & impie viuit & damnatur, vnde ista tanta diuersitas, nisi quia inscrutabilia sunt iudicia eius, id est Dei, & inuestigabiles vie eius, & ideo hic causa non est querenda.

Eod. lib.
cap. 21.

Q V A E S T. DCXLVIII.

Bonum coniugij quale est?

R E S P O N S. Bonum coniugij non est feruor concupiscētiæ, sed quidam licitus & honestus illo feruore vidēdi modus propagandæ proli, non explorandæ libidini accommodatus, voluntas ista, nō voluptas illa nuptialis est, cum enim ab illicitis corruptionibus refrenatur, & ad sola generis humani supplementa ordinate propaganda permittitur, hoc est bonum coniugij, per quod ordinata so-

Eod. lib.
cap. 29.

omnipotentissimi creatoris, ut lex peccati quæ inest in membris repugnans legi mentis, penitus extingatur, & non sit, sed ut quidquid mali ab homine factum, dictum, cogitatum est, cum eidem concupiscentiæ subiecta mens seruiret, totum aboleatur, ac velut factum non fuerit habeatur.

Q V A E S T. D C L I.

Licet habeamus liberum arbitrium, an sine Dei auxilio possumus meritoria operari.

R E S P O N. Ad peccandum namque non adiuuamur a Deo iusta autem agere vel iustitiæ præceptum omni ex parte implere nõ possumus, nisi adiuuemur a Deo, sicut enim corporis oculus non adiuuatur a luce, ut ab eadem luce clausus, auersusve discedat, ut autem videat adiuuatur ab ea, neq; hoc omnino, nisi illa adiuuerit potest. Ita Deus qui lux est hominis interioris adiuuat nostræ mentis obtutum, ut non secundum nostram, sed secundum eius iustitiã boni aliquid operemur. Si autem ab illo auertimur, nostrum est, & tunc secundum carnem sapimus, tunc concupiscentiæ carnis ad illicita consentimus, conuersos ergo Deus adiuuat, auersos deserit, sed etiam ut conuertamur ipse adiuuat, quod certe oculis corporis lux ista non præstat, cum ergo nobis iubet dicens, conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos. Nosque illi dicimus, conuerte nos Deus, quid aliud dicimus, quam da quod iubes? Adiuutor enim non ster Deus dicitur. Nec adiuuari potest, nisi qui aliquid sponte conatur; quia non sicut in lapidibus insensatis, aut sicut in eis in quorum natura rationem voluntatemque non condidit salutem nostram Deus operatur in nobis.

*Eod. lib.
2. c. 5.*

Zach. 1.

Q V A E S T. D C L I I.

AN homo in hac vita possit esse sine peccato?

R E S P O N. Nam qui dicunt esse posse in hac vita hominẽ sine peccato, non est eis cõtinuo incauta temeritate obstitendum, si enim esse posse negauerimus, & hominis libero arbitrio, qui hoc volendo appetit, & Dei virtuti, & misericordiæ, qui hoc adiuuando efficit, derogabimus, sed alia quæstio est, utrum esse possit, alia utrum sit, alia si non est, cum possit esse,

*Eod. lib.
ca. 6 13.
14. 20.*

cur

cur non sit alia vtrum qui nunquam nullum habuerit peccatum, non solum quisquam sit, verum etiam poterit aliquando esse, vel possit, in hac quadripartita propositione questionum si a me quaeratur, vtrum homo sine peccato possit esse in hac vita, confitebor posse per Dei gratiam & liberum eius arbitrium, ipsum quoque liberum arbitrium ad Dei gratiam, hoc est ad Dei dona pertinere, non ambigens, nec tanrum vt sit, verum etiam vt bonum sit, id est ad mandata domini conuertatur, atque ita Dei gratia non solum ostendat quid faciendum sit, sed adiuuet etiam vt possit fieri, quod ostenderit, ideo propter scripturę testimonia dubitare non possum nec Deum aliquid impossibile homini precepisse, nec Deo ad opitulandum, & adiuuandum, quo fiat, quod iubet, impossibile aliquid esse, ac per hoc, potest homo si velit esse sine peccato adiutus a Deo si autem quod secundo loco posueram quaeratur, vtrum sit, esse nō credo, magis enim credo scripturę dicenti. Non intres in iudiciū cum seruo tuo domine, quia non iusti ficabitur in conspectu tuo omnis viuens, & Ioannes ait. si dixerimus, quia peccatum non habemus nos ipsos seducimus, & veritas in nobis non est, sunt in terra iusti, sunt magni, fortes, prudentes, cōtinentes, patientes, pij, misericordes, temporalia mala omnia propter iustitiam æquo animo tolerant, sed si verum est, quod modo dixit Ioannes, si dixerimus &c. vt verum est, nō sunt sine peccato, & etiam hij, qui a sanctis scripturis laudati sunt, licet magni iusti omnes & laudabiles, non tamen sine aliquo peccato non sunt, precepit ergo dominus quod scit non facturum? tamen si homines implerent coronarentur, non implentes punientur, sed cum homo possit esse sine peccato, cur non est? quia nolit, quare? nolit facere quod iustum est, quia aut laetetur quod iustum sit siue quia non delectat, sic ergo concluditur preter vnum mediatorem Dei & hoīum, hominem Christum Iesum, nullum vel esse, vel fuisse, vel futurum esse sine peccato certissimum est.

Pf. 142.
1. Io. 1.

Q V Æ S T. DCLIII.

AN post baptismum remaneat in nobis illa lex peccati?
 Eod. lib. cap. 28. **R**ESPON. **H**ęc lex peccati, quod etiam Apostolus peccatum appellat, cum dicit. Non ergo regnet peccatum, in vestro mortali corpore, ad obediendum desiderijs eius, non sic manet in mēbris

bris eorum, qui ex aqua & Spiritu Sancto renati sunt, tamquam non sit eius facta remissio, ubi omnino plena & perfecta sit remissio peccatorum omnibus inimicitijs interfectis, quibus separabamur a Deo, sed manet in vetustate carnis tamquam superatum, & peremptum, si non illicitis consensionibus, quodammodo reuiuifcat, & in regnum proprium dominationemque reuocetur.

Q V Æ S T. DCLIII.

Quare iustis non est datum, ut non moriantur, cum mors sit pœna peccati, & ipsi iusti sint.

R E S P O N. Poterat quidem dominus donare credentibus, ut nec istius experirentur corporis mortem, sed si hoc fecisset, carni quædam felicitas adderetur minueretur autem fidei fortitudo, sic enim homines mortem istam timent, ut non ob aliud felices dicerent esse christianos, nisi quod mori omnino non possent. Ac per hoc nemo propter illam vitam, quæ post istam mortem beata futura est, per virtutem etiam contemnendam ipsius mortis, ad Christi gratiam festinaret, sed propter remouendam mortis molestiam. Delicatus crederetur in Christum, plus ergo gratiæ præstitit, plus si delibus suis, sine dubitatione donauit.

*Eod. lib.
cap. 31.*

Q V Æ S T. DCLV.

Quare remissione peccatorum facta per Christum, adhuc remanet pœna quæ est mors, destructa causa, destruitur effectus.

R E S P O N. Sicuti in Dauid dimisso peccato, sequura sunt quæ dominus minatus erat, ut pietas eius in illa humilitate exerceretur atque probaretur, & peccatum remissum erat, ne a percipienda vita impediretur æterna, sic & mortem corporis propter hoc peccatum Deus homini inflixit, & post peccatorum remissionem, propter exercendam iustitiam non ademit.

*Eod. lib.
cap. 34.*

Q V Æ S T. DCLVI.

AN qui nunquam cognouerunt de Christo, sine eo per legem naturæ saluari possint.

R E S P O N.

Eod. lib.
c. 2. 4. 5.
& 8.
Dissentit
Ambr.
Ro. 3. &
11.

R E S P O N. Cum non desint aliqua gentes, quibus nondum prædicatum fuit euangelium, quid faciet his humana natura, vel quid fecit, quæ vel ante non audierat hoc futurum, vel adhuc non comperit factum, nisi credendo in Deum qui fecit cælum, & terram, à quo & se factam naturaliter sentit, & recte viuendo eius impleat voluntatem, nulla fide passionis Christi & resurrectionis imbuta? Quod si fieri potuit, aut potest, hoc & ego dico, quod de lege Moy si dixit Apostolus, ergo Christus mortuus est, si per naturam iustitia, ergo Christus mortuus est, si autem non gratis Christus mortuus est, ergo omnis humana natura iustificari & redimi ab ira Dei iustissima, hoc est, vindicta nullo modo potest, nisi per fidem & sacramentum sanguinis Christi. Hæc igitur Christi gratia sine qua nec ætate grandes salui fieri possunt, non meritis redditur sed gratis datur, propter quod gratia nominatur, iustificari inquit gratis per sanguinem ipsius, unde hi, qui non per illam liberantur, siue quia audire non potuerunt, siue quia obedire noluerunt, siue etiam cum per ætatem audire non possent lauacrum regenerationis, quod accipere possent per quod salui fierent non acceperunt, iuste utique damnantur, quia sine peccato non sunt, vel quod originaliter traxerunt, omnes enim peccauerunt, siue in Adam, siue in semetipsis, & egent gloria Dei, vniuersa igitur massa pœnas debet, & si omnibus debitum damnationis suppletium redderetur, non iniuste proculdubio redderetur, qui ergo inde per gratiam liberantur, non vasa meritorum suorum, sed vasa misericordiæ nominantur, concludo ergo paruulum morte præuentum, non potuisse suscipere baptismum, recte ea damnatione, quæ per vniuersam massam currit, non admitti in regnum cælorum quamuis Christianus non fuerit, nec esse poterit.

Q V Æ S T. DCLVII.

AN sancti omnes fuerint sine omni peccato.
R E S P O N. Excepta sancta Virg. Maria, de qua propter honorem domini, nullam prorsus, cum de peccato agitur, habere volo quæstionem, unde enim scimus quod ei plus gratiæ collatum fuerit, ad vincendum omni ex parte peccatum quæ concipere ac parere meruit eum, quem constat nullum habuisse peccatum. Hac ergo virgine excepta, si omnes illos sanctos, & sanctas cum hic viuerent, congregare

congregare possemus, & interrogare, vna voce clamassent, si dixerimus, quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, & veritas in nobis non est. 1. Io. 1.

Q V Æ S T. DCLVIII.

AN homo possit meritorie, velle bene operari, & operari vi solius liberi arbitrij, si sine Dei auxilio.

R E S P O N. Inquit Apostolus, cum timore & tremore vestra ipsorum operamini salutem, & vt scirent homines, quia non tantum in eo, quod operari possint, hoc enim & in natura, & in doctrina iam acceperant, sed etiam in eo quod operantur, diuinitus adiuentur, non ait Deus enim qui operatur in vobis posse, tamquam ipsi iam velle & operari per se ipsos habeant, nec in his duobus adiutorio eius indigeant: sed ait, Deus enim est, qui operatur in vobis velle & perficere, siue operari, vt in codicibus grecis legitur: diuus Ambrosius super Lucam lib. 2. c. 7. sic inquit vides vtique quia vbique domini virtus studijs cooperatur humanis, vt nemo possit edificare sine domino, nemo custodire sine domino, nemo quidquam incipere sine domino, & ideo iuxta Apostolum siue manducatis, siue bibitis, omnia in gloriam Dei facite. Quapropter vi solius liberi arbitrij, non possumus sine Dei gratia meritorie velle & bene operari, indigemus enim Dei auxilio in omnibus operibus bonis, immo actor principalis est. De gratia Christi contra Pellag. cap. 5. lib. 1. Phil. 2. 1. Co. 10

Q V Æ S T. DCLIX.

AN nuptie fuissent si Adam non peccasset.

R E S P O N. Essent autem proculdubio nuptie etiam non precedente peccato, quia neque ob aliam causam viro adiutorium non alius vir, sed femina facta est: & illa Dei verba crescite & multiplicamini, non est damnandorum predictio peccatorum, sed secundarum benedictio nuptiarum, si autem peccatum non fuisset dehonesta natura, absit vt opinemur, tales fuisse nuptias in Paradiso futuras, vt in eis ad prolem seminandam, non natura volutatis, sicut pes ad ambulandum, manus ad operandum lingua ad loquendum, sed estu libidinis membra genitalia moueretur, nec sicut nunc fit, virginittatis integritas ad concipiendos fetus vi turbidi vitaretur ardoris, sed obsequeretur imperio Ex li. de peccato originali c. 35. 36

imperio tranquillissimæ charitatis, & eo modo non esset dolor, & cruor virginis concumbentis, quomodo non esset etiam matris gemitus parturientis. Hæc ideo non creduntur, quia in ista mortalitatis conditione in experta sunt, unde dico, quod sicut ex diuinis scripturis tenetur hominem primum factum de puulvere, sine vllis parentibus & mulierem de latere eius, sic & primitiarum nuptiarum sine libidinis passione tranquillitas, & motus genitalium, sicut aliorum membrorum, non ad effrenati caloris incitamentum sed ad voluntatis arbitrium, quales nuptiæ perseuerassent si peccati non interuenisset obprobrium, nunc ostendi non potest, sed ex his quæ diuina auctoritate conscripta sunt, non imperito credi potest, sic enim modo non inuenio sine pruriente libidine concubentem, sicut non inuenio sine dolore & gemitu perturientem, sine futura morte nascentem & tamen secundum sanctarum scripturarum veritatem, gemitus perturientis, & mors hominis non fuissent, si peccatum non præcessisset, sic nec illud unde erubuerunt, qui membra illa texerunt, quia & hoc in eisdem sanctis litteris precedente peccato, scriptum est esse consequutum.

Q V Æ S T. DCXXIII.

Quare antiquis concessum erat hominibus plures habere uxores, non autem mulieribus concessum fuit, plures habere viros.

*De nupt.
& concu-
piscencia
lib. 1.
cap. 9.*

RESPON. Nam si Deo patrum nostrorum, qui etiam noster est, illa numerositas coniugum propterea non displicuisset, ut copiosius se libido iactaret, ita etiam sanctæ femine seruisset pluribus singulæ, quod si aliqua faceret, quid eam nisi concupiscentiæ turpitudine compelleret, ut plures viros haberet, quando ista licentia, plures filios non haberet, verum tamen magis pertinere ad nuptiarum bonum, non vnum & multas, sed vnum & vnam, tatis indicat ipsa diuinitus facta coniugij copula, ut inde connubia initiū summerent, vbi honestus attenderet exemplum: progrediente autem genere humano iunctæ sunt quibusdam bonis viris bonæ femine singulis plures, unde apparet, & illud magis dignitatis appetisse modestiam, & hoc fecunditatis permisisse naturam, unde dico quod plures femine vni viro nunquam licite coniugerentur, nisi ex hoc plures filij nascerentur, unde si vna concumbat cum pluribus,

pluribus, quia non est ei hinc multiplicatio prolis, sed frequentatio libidinis, coniunx non potest esse, sed meretrix.

Q V Æ S T. DCLXI.

AN coniuges dum viuunt possint separari.
R E S P O N D. Dicit Apostolus viri diligite vxores vestras, sicut & Christus dilexit ecclesiam, huius proculdubio sacramenti res est, vt mas, & femina connubio copulati, quandiu viuunt inseparabiliter perseuerent, nec liceat excepta causa fornicationis a coniuge coniugem dirimi. Hoc enim custoditur in Christo & ecclesia, vt viuens cum viuente, in æternum nullo diuortio separetur, cuius sacramenti tanta obseruatio est in ecclesia Christi, quibusque fidelibus coniugatis, qui sine dubio membra sunt Christi, vt cū filiorum procreandorum causa, vel nubant feminae vel ducantur vxores, nec sterilem coniugem fas sit relinquere, vt alia secūda ducatur. Quod si quisquam fecerit, non lege huius seculi, vbi interueniente repudio, sine crimine conceditur, cum alijs, alia copulare connubia, qđ etiam Sanctum Moysen dominus propter duritiam cordis illorū Israelitis permisisse testatur. Sed lege euangelij reus est adulterij, sicut etiam illa si alteri nupserit.

*Eod. lib.
cap. 10.
Colos. 3.*

Q V Æ S T. DCLXII.

AN inter Mariam & Ioseph fuerit verum coniugium cū non fuerit commixtio carnalis.

R E S P. Quibus verò placuit ex consensu, ab usu carnalis concupiscentiæ in perpetuum continere, absit vt inter illos conjugale vinculum rumpatur, imo firmitus erit, quo magis ea pacta secum inierint, quę charius concordiusque seruanda sunt, non voluptatis corporum nexibus, sed voluntarijs affectibus animorum. Neque enim fallaciter ab Angelo dictum est ad Ioseph. Noli timere accipere Mariam coniugem tuam, coniunx vocatur, ex prima fide desponsationis, quam concubitu nec cognouerat, nec fuerat cogniturus, nec mendax manserat coniugis appellatio, vbi nec fuerat, nec futura erat vlla carnis commixtio, erat quippe illa virgo, ideo & sanctius, & mirabilius incunda suo viro, quia etiam secūda sine viro prole dispar. fide compar, propter quod fidele coniugium parē

*Eod. lib.
cap. 11.*

tes Christi vocari a mbo meruerūt, & non solum illa mater, verum etiam ille pater eius, sic vt cōiunx matris eius: omne itaque nuptiatum bonum impletum est in illis parentibus Christi. proles, fides sacramentum, prolem cognoscimus ipsū dominum Iesum, fidē quia nullum adulterium, sacramentum, quia nullum diuortium, solus ibi nuptialis concupitus non fuit, quia in carne peccati fieri non poterat sine illa carnis pudenda concupiscentia. quæ accidit ex peccato, sine qua concipi voluit, qui futurus erat sine peccato, non in carne peccati, sed in similitudine carnis peccati.

Q V Æ S T. DCLXIII.

AN coniugati in vsu matrimonij, extra intentionem generandi, sed solum libidinis explendæ, peccent.

*Fod. lib.
cap. 14.*

R E S P O N S. Verū in coniugatis sunt aliqua ioleranda, ne in damnabilia flagitia, id est in fornicationē, vel adulteria corruatur, propter quod vitandum malum, etiam illi concubitus coniugum, qui non fiunt causa generandi, sed vici trici concupiscentiæ seruiūt, in quibus iubentur non fraudare inuicem, ne tentet eos Sathanas, propter intemperantiam suam, non quidem secundum imperium præcipiuntur, & tamen secundum veniam conceduntur: sic enim scriptum est, vxori vir debitum reddat, similiter autem & vxor viro, ideo dico quod aliud est nō concumbere, nisi sola voluntate generandi, quod non habet culpam, aliud carnis concumbendo appetere voluptatem, sed non præter coniugem, quod venialem habet culpam.

Q V Æ S T. DCLXIII.

Quomodo concupiscentia carnis maneat in baptizato, in quo vniuersorum facta est remissio peccatorum.

*Fod. lib.
cap. 25.*

R E S P O N S. Responderetur Dimitti concupiscentiam carnis in baptismo, non vt non sit, sed in peccatum non imputetur, quamuis aut reatu suo iam soluto, manet, tamen donec sanetur omnis infirmitas nostra, proficiente renouatione interioris hominis de die in diem; cum exterior induerit incorruptionem non enim substātia-liter manet sicut aliquod corpus, aut spiritus, sed est affectio quedam male qualitatis, sicut languor, nō ergo aliquid remanet, quod non remittatur: Reatus igitur concupiscentiæ remittitur, vt in peccatum non imputetur, licet concupiscentia remaneat.

QVÆST. DCLXV.

AN Ecclesia Christi militans si sine omni macula?

R E S P O N. Non solum omnia peccata, sed omnia profusus hominum mala christiani lauacri sanctitate tolluntur, quo mudat ecclesiam suam Christus, vt exhibeat eam sibi, non in isto seculo, sed in futuro non habentem maculam aut rugam, aut aliquid eiusmodi. Nam qui modo eam talem esse dicunt & tamen in illa sunt, quoniam & ipsi fatentur se habere peccata, si verum dicant profecto, quoniam mundi non sunt a peccatis, habet in eis ecclesia maculam, si autem falsum dicunt, quia corde duplici loquuntur, habet in eis ecclesia rugam, si autem se dicunt habere ista, non ipsam, ergo se non esse membra eius, nec se ad corpus eius pertinere fateantur, vt etiam sua confessione damnentur.

*Eod. lib.
cap. 34.*

QVÆST. DCLXVI.

AN antiqui saluarentur in fide Christi venturi.

R E S P O N. Superioribus temporibus, omni modo latuit sacramentum iustificationis ex fide, eadem tamen fides mediatoris saluos iustos faciebat antiquos pusillos cum magnis, non vetus testamentum, quod in seruitutem generat, non lex, quæ non sic est data, quæ posset viuificare, sed gratia Dei per Iesum Christum dominum nostrum. Quia sicut credimus nos Christum venisse in carne, sic illi venturum: sicut nos mortuum, ita illi moriturum, sicut nos resurrexisse, ita illi resurrectorum, & nos vero & illi ad iudiciû mortuorum viuorumque venturum.

*Eod. li. 2
cap. 12.*

QVÆST. DCLXVII.

AN peccato Adæ annihilatum sit liberum arbitrium, ita vt in peccatum carnis necessitate cogamur.

R E S P O N. Libertas quidē perijt per peccatû, sed in illa quæ in Paradiso fuit habendi plenam cum immortalitate iustitiam, propter quod natura humana, diuina indiget gratia dicente domino, si filius liberanerit, tunc vere liberi eritis, utique liberi ad bene iusteque viuendum. Nam liberum arbitrium vsque adeo in peccatore non perijt, vt per illud peccent maximè omnes, qui cum

*Ex li. cõ
tra duas
epist. Pel
lagianorum.
c. 2.*

18. 19

- Rom. 6.** delectatione peccant, & amore peccati, hoc eis placet, quod eis libet, unde & Apostolus, cum essetis, inquit, serui peccati, liberi fuistis iustitiæ. Ecce ostenduntur, etiam peccato minime potuisse nisi alia libertate seruire, liberi ergo a iustitia non sunt, nisi arbitrio voluntatis, liberi autem a peccato non fiunt, nisi gratia. Saluatoris, homines enim in quantum homines, opus Dei sunt, sed sub dyabolo esse in quantum peccatores sunt, nisi eruantur, inde per Christum mediatorem: nec ex Dei potentia, vel in malum, vel in bonum, aliquem inuitum cogi, sed Deo deferente pro meritis ire in malum, & Deo adiuuante sine meritis conuerti ad bonum. Non enim est
- Phil. 2.** homo bonus, si nolit: sed gratia Dei etiam ad hoc adiuuatur ut velit: quoniam non inaniter scriptum est, Deus est enim, qui operatur in vobis & velle & perficere, pro bona voluntate: & preparatur, voluntas a domino: Nemo venit ad me, inquit, Christus, nisi pater qui misit me traxerit eum. Quis trahitur, si iam volebat: Et tamen nemo venit nisi velit. Trahit ergo miris modis, ut velit ab illo, qui nouit intus in ipsis hominum cordibus operari, non ut homines, quod fieri non potest, nolentes credant, sed ut volentes ex nolentibus fiant.
- Ioan. 6.**

Q V Æ S T. DCLXVIII.

An apud Deum sit acceptio personarum, saluans hunc, & non hunc.

- Ed. lib. 2. cap. 7.** **R**ESPON. Acceptio personarum ibi recte dicitur, ut ille, qui iudicat, relinquens causæ meritum, de qua iudicat, alteri contra alterum suffragatur, quia inuenit aliquid in persona, quod honore vel miseratione sit dignum: si enim quisquam haberet duos debitores, & vni debitum relaxaret, alteri non, hic non est acceptio personarum, sicuti non fuit in domino vinee, quando tantum dedit vltimis operarijs, sicuti primis, dicens conquerentibus, non facio iniuriam. Tolle, quod tuum est, volo huic dare sicut & tibi, quid conquereris. An non licet mihi facere, quod volo? sic etiam cum secundum propositum Dei vocatur alius, & alius non vocatur, vocato datur gratuitum donum, cuius boni est vocatio ipsa principium, non vocato redditur malum, quia omnes rei sunt ex eo, quod per vnum hominem peccatum intrauit in mundum.
- Mat. 20.**

Q V Æ S T. DCLXIX.

VOcatio Dei secundum propositum quid est?

R E S P O N. Non enim omnes vocati, secundum propositū sunt vocati quā multi vocati pauci electi: ipsi ergo sūm propositū vocati, qui electi ante constitutionem mundi. de hoc proposito Dei, dicitur de Esau & Iacob, ut sūm electionem propositum Dei maneret, non ex operibus, sed ex vocante, dictum est, maior seruiet minori. Hoc est ergo propositum Dei, vnde dicitur omnia cooperantur in bonum ijs qui secundum propositum vocati sunt: Hominis aut propositum bonum adiuuat quidem subsequēs gratia, sed nec ipsum esset nisi praecederet gratia: studium quoque hominis, quod dicitur bonum, quamuis cum esse ceperit adiuuetur gratia, non tamen incipit sine gratia, sed a deo inspiratur.

*Eod. lib.
cap. 9.
Mat. 20.*

Q V Æ S T. DCLXX.

AN baptismus efficiat id in nobis, quod crux in Christo effecit.

R E S P O N. An ignoratis fratres, inquit Apostolus, quā quicumque in Christo baptizati sumus in morte eius baptizati sumus, consepulti ergo sumus illi per baptismum in morte. Quid est in morte illius baptizati sumus? ut & ipsi moriamur sicut & ille: crux enim est baptisma, quod ergo crux Christi, & sepulcrum, hoc nobis baptisma factum est, tamen non in eisdem ipsis, ipse namque carne mortuus est, & sepultus, nos autem peccato in vitroque, quapropter non dixit, complātati morti, sed similitudini mortis, mors namque & hoc & illud, sed non eidem ipsi subiacet. Sed hęc quidem carnis Christi, nostra autem peccati. Quemadmodum ergo illa vera, & hęc.

*Contra
Iulianū.
li. 1. c. 2.
Rom. 6.*

Q V Æ S T. DCLXXI.

Malum vnde est.

R E S P O N. Respondemus, ex bono, sed non summo, & incommutabili bono: Ex bono igitur inferioribus, atque mutabilibus orta sunt mala. Quae mala licet intelligamus non esse naturas, sed vitia naturarum, tū simul intelligimus ea nisi ex aliquibus, & in aliquibus naturis, esse se non posse, nec aliquid esse malū, nisi a bonitate esse defectum, sed cuius defectum, nisi alicuius sine

*Eod. lib.
cap. 3.*

dubitatione nature? Quia & ipsa voluntas mala, non nisi alicuius voluntas est profecto nature, & Angelus quippe, & homo nature sunt. Non enim potest esse nullius voluntas, quam est voluntas, & tamen valent eadem voluntates ut earum naturarum quarum sunt, faciant qualitates. Nam si quaeratur qualis sit Angelus, vel homo male voluntatis, rectissime responderetur, malus, magis accipiens qualitatis nomen ex voluntate mala, quam ex natura bona. Quoniam natura est ipsa substantia, & bonitatis, & malitiae capax, bonitatis capax est, participatione boni a quo facta est, malitiam vero capit, non participatione mali, sed priuatione boni, id est non commiscetur naturæ, quæ aliquid malum est, quia nulla natura, in quantum natura est, malum est. Sed quia deficit a natura, quæ summum atque incommutabile est bonum, propterea quia non de illa, sed de nihilo facta est. Alioquin nec malam voluntatem habere posset, nisi mutabilis esset, mutabilis porro natura non esset, si de Deo esset, non ab illo de nihilo facta esset. Quapropter bonorum author est Deus. dum author est naturarum quarum Spontaneos defectus a bono non iudicat a quo factæ sunt, sed vnde factæ sunt, & hoc non est, aliquid, quoniam penitus nihil est, & ideo non potest auctorem habere, quod nihil est.

Q V Æ S T. DCLXXII.

Virtus quid est.

Eod. li. 4
cap. 3.

RESPON. Virtus est animi habitus, nature, modo, atque rationi consentaneus.

Q V Æ S T. DCLXXIII.

Eod. lib.
& cap.

AN peccare conuincatur, qui non recto fine bonum operatur.
RESPON. Officium est autem quod faciendum est, finis vero propter quod faciendum est, cum itaque facit homo aliquid, ubi peccare non videtur, si non propter hoc facit, propter quod facere debet, peccare conuincitur.

Q V Æ S T. DCLXVIII.

Quomodo vult Deus omnes saluos fieri si permittit multos paruulos non habentes velle, perire sine baptismo pro quod dantur.
RESPON.

RESPON. Si quis dicat hoc Apostolicum testimonium sic intelligendum, vt ponat omnes pro multis, quos ad istam salutem vult venire, multo conuenientius propter hoc intelligitur dictum, quia nemo venit, nisi quem venire voluerit ipse. Nemo venit ad me siue venire potest nisi pater meus, inquit filius, traxerit eum, & nemo potest venire ad me nisi fuerit datum ei a patre meo; Omnes ergo qui salui fiunt, & in agnitione veniunt veritatis, eo volente salui fiunt, eo volente veniunt. Quia & si nondum sicut paruuli vtuntur voluntatis arbitrio, eo volente regenerantur, quo creante generantur, & qui iam vtuntur voluntatis arbitrio, nisi eo volente ac subueniente a quo preparatur voluntas, velle non possunt, cur igitur & in maioribus, & in minoribus Deus velit alteri & non alteri subuenire. Dum tamen certum & immobile teneamus, non esse iniquitatem apud Deum, qua quemquam sine malis meritis damnet, & esse bonitatem apud Deum, qua multos sine bonis meritis liberet, demonstrans in eis, quos dat, quod omnibus debeat, vt hinc discant quos liberat, quae sibi poena debita relaxetur, & quae indebita gratia condonetur.

Eod. lib.

cap. 8.

Ioan. 6.

Q V A E S T. DCLXXV.

AN pudicitia virginalis in impijs, sit vera pudicitia.

RESPON. Nec in impijs inuenitur pudicitia virginalis, quamuis inueniatur virginitas carnis, quia vera pudicitia non potest haberi in animo fornicante.

Eod. lib.

& cap.

Q V A E S T. DCLXXVI.

AN praedestinati possint perire.

RESPON. Quos praedestinavit, illos & vocavit, quos vocavit ipsos, & iustificavit, quos autem iustificavit, ipsos & glorificavit hi, sunt secundum propositum vocati, ipsi ergo electi, & hoc ante mundi constitutionem, ab eo qui vocat ea, quae non sunt tamquam sint, sed electi per electionem gratiae, unde dicit, idem doctor, & de Israel. Reliqui per electionem gratiae saluae facti sunt, & ne forte ante constitutionem mundi ex operibus praecognitis putarentur electi, secutus est, & adiunxit, si autem gratia iam non ex operibus, alioquin gratia iam non est gratia, ex isto numero electorum & praedestinatorum, et

Eod. li. 5

cap. 3.

Rom. 8.

Rom. 11.

Ioan. 6.

qui pessimam duxerunt vitam, per Dei benignitatem adducuntur ad pœnitentiam, per cuius patientiam nō sunt huic vitæ in ipsa scelerum perpetracione subtracti, vt ostendatur & ipsis, & aliis coheredibus eorum, de quam profundo malo possit Dei gratia liberare. Ex his nemo perit, quacunq; etate moriatur, absit enim, vt prædestinatus ad vitam sine sacramento mediatoris, finire permittatur hanc vitam, propter hoc Dominus ait. *Hæc est autem voluntas eius, qui misit me patris, vt omne quod dedit mihi, non perdam ex eo. Cæteri autem mortales, qui ex isto numero non sunt, & ex eadem quidem massa, ex qua & isti, sed vasa iræ facti sunt, ad vtilitatem nascuntur istorum. Non enim quemquam eorum Deus temere, ac fortuito creat, aut quid de illis boni operetur ignorat, cum & hoc ipsum bonum operetur, quod in eis humanam creat naturam, & ex eis ordinem seculi præsentis exornat. Istorum neminem adducit ad pœnitentiam salubrem, & spiritualem, qua homo in Christo reconciliatur Deo, siue illis ampliorem patientiam, siue nō imparem præbeat. Quamuis ergo omnes ex eadem massa perditionis, & damnationis, secundum duritiam cordis sui & cor impœnitens, quantum ad ipsos pertinet, thesaurizent sibi iram in die ire, quo redditur vnicuique secundum opera sua. Deus tamen alios, inde per misericordiam bonitatem adducit ad pœnitentiam, alios secundum iustum iudicium non adducit, habet enim potestatem adducendi, & trahendi ipso domino dicente. Nemo venit ad me nisi pater qui misit me traxerit eum.*

Ioan. 9.

Q V Æ S T. DCLXXVII.

Eccl. lib. 8.

AN liceat furari, vt sancti pauperes pascantur.

RESPON. Sic enim non sunt facienda adulteria etiam voluntate generandi regenerandos, quemadmodum nec furta faciendâ sunt etiam voluntate pascendi pauperes sanctos, quod tamen faciendum est, non furta perpetrando, sed bene vtendo Mammona iniquitatis, vt & ipsi recipiantur in tabernacula eterna, sicut non adulteria committendo, sed coniugaliter bene vtendo malo libidinis ea voluntate generandi sunt filij, vt cum eis regnetur in eternum.

Q V Æ S T. DCLXXVIII.

AN paruulis morientibus sine baptismo fuerit melius non nasci, quàm nasci.

R E S P O N S. Ego non dico paruulos sine Christi baptismo morientes, tanta pœna esse plectendos, vt eis non nasci potius expediret. Quis dubitauerit paruulos non baptizatos, qui solum habent originale peccatum, nec vllis propriis aggrauantur in damnatione omnium leuissima futuros? **Q U Æ** qualis & quanta erit, quâuis definire non possim, non tamen audeo dicere, quod eis, vt nulli essent, quàm vt ibi essent, potius expediret.

*Eod. lib.
& cap.*

Q V Æ S T. DCLXXIX.

AN in conceptione Virginis fuerit concupiscentia aut libido.

R E S P O N S. Sine dubio, caro Christi non est caro peccati, sed similis carni peccati. Quid restat vt intelligamus, nisi ea excepta omnem reliquam humanam carnem esse peccati? Et hic apparet illam concupiscentiam, per quam Christus concipi noluit, fecisse in genere humano propaginem mali, quia Mariæ corpus quâuis inde venerit, tamen carnem non traiecit in corpus, quod non inde concepit.

*Eod. lib.
cap. 9.*

Q V Æ S T. DCLXXX.

AN vsu bono male rei, ipsa fiat bona.

R E S P O N S. Malo bene vti non est peccatum. Nec quæcun que res ideo bona est, quia ea bene vtitur bonus, nam & duobus hominibus scriptum est, filius eruditus sapiens erit, imprudentiæ autem ministro vtetur, nunquid ideo bonum est, imprudentem esse, quia bene illo vtitur sapiens?

*Eod. lib.
cap. 10.*

Q V Æ S T. DCLXXXI.

AN gratia Dei in homine liberet eum ab omnibus malis.

R E S P O N S. Gratia perfectè hominem nouum facit, quando quidem & ad corporis immortalitatem, plenamque felicitatē,

*Fol. li 6
cap. 3.*

ipsa producit. Nunc etiam perfecte innouat hominem, quantum attinet ad liberationem ab omnibus omnino peccatis, non quantum ad liberationem attinet ab omnibus malis, & ab omni corruptione mortalitatis, qua nunc corpus aggrauat animam.

Q V Æ S T. DCLXXXII.

AN concupiscentia sit peior ignorantia.

*Eod. lib.
cap. 5.*

RESPON. Concupiscentia peior est quam ignorantia, quia ignorantia sine concupiscentia minus peccat, concupiscentia vero sine ignorantia grauius peccat, & nescire malum, non semper est malum, concupiscere autem in malum, semper est malum, bonum quoque ipsum utiliter aliquando ignoratur, ut opportune sciatur. Nullo autem modo fieri potest, ut carnali concupiscentia bonum homini concupiscatur, quando quidem nec ipsa proles, libidine corporis sed voluntate animi concupiscitur, quam uis non sine libidine corporis seminetur.

Q V Æ S T. DCLXXXIII.

AN anima humana sit de natura Dei.

*De aia et
eius orig.
lib. 1. c. 4
15.*

RESPON. Quod enim de Deo est, necesse est ut eiusdem naturæ sit cuius ipse est, ac per hoc etiam immutabile sit. Anima vero, quod omnes fatentur, mutabilis est. Non ergo de ipso, quia non est immutabilis sicut ipse. Si autem de nulla alia re facta est, de nihilo facta est proculdubio, sed ab ipso, unum est enim ex duobus, si ex traduce non est, ex nihilo est, ne ita sit ex Deo, ut naturæ sit Dei, quod omnino sacrilegum est credere.

Q V Æ S T. DCLXXXIII.

Quomodo bonus latro sine aque baptismate saluatus sit.

*Fod. lib.
cap. 9.*

RESPON. Nemo fit membrum Christi, nisi aut baptismate in Christo aut morte pro Christo: unde & latro ille non ante crucem domini sectator, sed in cruce confessor. De quo, nonnumquam præiudicium captatur siue tentatur contra baptismatis sacramentum: A Cypriano Sancto inter martyres computatur, qui suo sanguine baptizatur, quod plerisque non baptizatis se uente persecutione euenit. Tanto namque pondere appensus est, tantumque

valuit

valuit apud eum, qui hæc nouit appendere, quod est dominum crucifixum, quantum si fuisset pro domino crucifixus, tunc enim fides eius de ligno floruit, quando discipulorum marcuit, nisi cuius mortis terrore marcuerat eius resurrectione reuirefceret, illi enim desperauerunt de moriente, ille sperauit in commorientem. Refugerunt illi authorem uitæ, rogauit ille confortem pænæ, doluerunt illi tantam hominis mortem, credidit ille regnatorum esse post mortem, deseruerunt illi sponsorem salutis, honorauit ille socium crucis, inuenta est in eo mensura martyris, qui tunc in Christum credidit, quando defecerunt, qui futuri erant martyres: & hoc qui dem oculis domini clarum fuit, qui nõ baptizato, tanquam martyrij sanguine abluto tantam foelicitatem statim contulit. Huc accedit, quia non incredibiliter dicitur, latronem, qui tunc credidit iuxta dominum crucifixum, aqua illa quæ de vulnere lateris eius emicuit, tanquam sacratissimo baptismo fuisse perfusum.

Q V Æ S T. DCLXXXV.

Duritia cordis quid est, & an Deus induret, & quomodo induret?

R E S P O N. Quem vult indurat, nõ ita intelligendum est, quia si Deus in homine ipsam quæ non esset duritiam cordis operetur. Quid enim aliud est duritia, quam Dei obuiare mandatis, indurata enim dicitur Deus eum, quem mollire noluerit, sic etiam excicare dicitur eum quem illuminare noluerit, sic etiam repellere eum, quem vocare noluerit, si non mollificat, si non illuminat, nec secundum propositum vocat, non iniustus est Deus. An non habet potestatem figulus luti, ex eadem massa facere aliud quidem vas in honorem, aliud vero in contumeliam ò homo tu quis es qui respondeas Deo, quia cuius vult miseretur, & quem vult indurat, gratulare igitur tu quicumque illuminatus es, & gratiam quam nõ merebaris agnosce, geme, quicumque induratus es, & iustitiam confitere, dico quicumque ablati es ab originali peccato lauacro gratiæ, misericors & miserator dominus, die quicumque damnaris, iustus es domine in omnibus, quæ fecisti nobis, & omnia iudicia, tua vera.

*Ex li. de
predesti
natione
& gra-
tia c. 4. §
14.
R. m. 9.*

Q V A E S T. DCLXXXVI.

De præ-
destinat.
sanctorū
li. 1. c. 2.
3. 5. 9.

CRedere quid sit, & an fides detur ex meritis præcedentibus.
RESPON. Ipsū credere, nihil aliud est, quā cum assen-
 sione cogitare. Non enim omnis qui cogitat, credit; cum ideo cogi-
 tent plerique, ne credant, sed cogitat omnis, qui credit, & credēdo
 cogitat, & cogitando credit. Nos non sumus idonei credere ali-
 quid quasi ex nobis metipsis, quod sine cogitatione nō possumus,
 sed sufficientia nostra, qua credere incipimus, ex Deo est, quo cir-
 ca, sicut nemo sibi sufficit ad incipiendam, vel perficiendū quod-
 cunque opus bonum, vnde in omni opere bono incipiendo, & per-
 ficiendo, sufficientia nostra ex Deo est, ita nemo sibi sufficit vel ad
 incipiendam vel ad perficiendam fidem, sed sufficientia nostra ex
 Deo est, quoniam fides si non cogitetur, nulla est, & nō sumus ido-
 nei cogitare aliquid ex nobis, quasi ex nobis metipsis, sed sufficien-
 tia nostra ex Deo est. Dixi enim in epistola ad Romanos. Quod. n.
 credimus nostrum est, quod autem operamur bonum illius est, qui
 credentibus dat Spiritum Sanctum, profecto non dicerem, nisi iā
 scirem etiam ipsam fidem inter dei munera reperiri, quæ dantur
 in eodem spiritu, vtrunque ergo nostrum est propter arbitrium vo-
 luntatis, & vtrunque tamen datum est, per spiritum fidei, & chari-
 tatis. Neque enim sola charitas, sed sicut scriptum est, charitas cū
 fide à Deo patre, & domino Iesu Christo, & quod paulò post dixi.
 Nostrum est enim credere, & velle, illius autem dare credentibus,
 & volentibus facultatem bene operandi per Spiritum Sanctum, p
 quem charitas diffunditur in cordibus nostris. Verum est quidē,
 sed eadem regula, & vtrunque ipsius est, quia ipse præparat volun-
 tatem, & vtrunque nostrum, quia non fit nisi volentibus nobis, ac
 per hoc quod etiam postea dixi. Quia neque velle possumus, nisi
 vocemur, & cum post vocationem voluerimus, non sufficit volūtas
 nostra, & cursus noster, nisi Deus & vires currentibus præbeat, &
 perducat quo vocat. Ac deinde subiunxi, manifestum est ergo, nō
 volentis, neque currentis, sed miserentis Dei esse, quod bene opera-
 mur, omnino verissimum est, & quod electio consecuta est, gratis
 consecuta est, non præcessit eorum aliquid, quod priores darent, &
 retribueretur illis pro nihilo enim saluos fecit illos, & si diceretur
 de Cornelio, quod antequam crederet in Christū exaudita est ora-
 tio

Act. 10.

tio sua & eleemosynæ fuerunt acceptæ Deo, ideo ex his meruit, ut illuminaretur per Petrum de fide Christi. Dicitur quod sine aliqua fide non orabat, nec eleemosynas dabat: quomodo inuocabat, in quem non crediderat, sed quia sine Christi fide non poterat saluus esse: Ideo missus est Petrus: Dicatur ideo quod in vanum laborat, prædicando ædificans fidem, nisi eam dominus miserando inuigilauerit ædificet, quid igitur & antequam in Christum crederet, & cum crederet, & cum credidisset, bene operatus est Cornelius, totum Deo dandum est, ne forte quis extollatur, fides igitur & inchoata, & perfecta donum Dei est, & hoc donum quibusdam dari, quibusdam non dari, omnino non dubitet, qui non vult manifestissimis sacris literis repugnare, cur autem non omnibus detur, fidelè mouere non debet, qui credit ex vno omnes ipse in condemnationem sine dubitatione iustissimam.

Q V A E S T. DCLXXXVII.

Quare Christus post tot tempora, tandem in carne apparuerit. **R**ESPON. Tunc voluit hominibus apparere Christus, & apud eos prædicari doctrinam suam, quando sciebat, & ubi sciebat esse, qui in eum fuerant credituri. His enim temporibus, & his locis quibus Euangelium eius non est prædicatum, tales omnes in eius prædicatione futuros esse præsciebat, quales non quidem omnes, sed tamen multi in eius præsentia corporali fuerunt, qui in eum, nec suscitatis ab eo mortuis credere voluerunt, quid ergo mirum si tam in fidelibus plenum orbem terrarum Christus prioribus seculis nouerat, ut eis apparere vel prædicari noller merito, quos nec verbis, nec miraculis suis credituros esse præsciebat.

Eod. lib.
cap. 9.

Q V A E S T. DCLXXXVIII.

Quid inter sit inter prædestinationem & gratiam. **R**ESPON. Inter gratiam porro, & prædestinationem hoc tantum interest, quod prædestinatio est gratiæ præparatio. Gratia vero iam ipsa donatio, quod itaque ait Apostolus: Non ex operibus, ne forte quis extollatur ipsius enim sumus figmentum, creati in Christo Iesu in operibus bonis gratia est, quod autem sequitur, quæ præparauit Deus, ut in illis ambulemus, prædestinatio est, quæ sine præsentia

Eod. lib.
cap. 10.

præscientia non potest esse, potest autem esse sine prædestinatione præscientia, prædestinatione quippe Deus ea præsciuit, quæ fuerat ipse factururus, unde dictum est, fecit quæ futura sunt, præscire autem potest etiam quæ ipse non facit, sicut quæcunque peccata. Quocirca prædestinatio Dei, quæ in bono est, gratiæ est ut dixi preparatio. Grana vero est ipsius prædestinationis effectus.

Q V Æ S T. DCLXXXIX.

AN sit hæresis Pellagiana dicere Deum elegerisse sanctos ab æterno ex præiis meritis.

*Eod. lib.
cap. 18.*

RESPON. Præsciebat ait Pelagianus, qui futuri essent sancti & immaculati per liberæ voluntatis arbitrium, & ideo eos ante mundi constitutionem in ipsa sua præscientia, qua tales futuros esse præsciuit elegit. Elegit ergo inquit antequam essent, prædestinans filios, quos futuros sanctos immaculatosque præsciuit, utique ipse non fecit, nec se facturum, sed illos futuros esse præiudicavit. Contra hanc doctrinam est Apostolus, dum dicit, quod elegit nos ante mundi constitutionem, ut essemus sancti & immaculati. Non ergo quia futuri eramus, sed ut essemus sancti, elegit.

Q V Æ S T. DCXC.

AN perseverantia in bono usque in finem sit donum Dei.

*De bono
perseve-
rantia.
li. 2. c. 2.
Mat. 10.
Phil. 1.*

RESPON. Qui perseveraverit usque in finem hic saluus erit, hoc donum Dei est, quod si non sit, quomodo verum est, quod Apostolus ait: Vobis donatum est pro Christo, non solum ut credatis in eum, verum etiam ut patiamini pro eo, horum quippe unum pertinet ad initium, alterum ad finem, utrunque tamen est Dei donum, quia utrunque dictum est esse donatum. Quod enim est initium verius christiano, quam credere in Christum? Quis finis melior est, quam pati pro Christo? Quid autem dici potest, cur perseverantia usque in finem, non donetur in Christo, cui donatur pati pro Christo, aut ut expressius eloquar, cui donetur mori pro Christo?

Q V A E S T. DCXCI.

AN quis castus, vel alia virtute præditus, possit dici castus, si nõ perseverauerit vsque in finem in tali virtute.

R E S P O N. Dicimus quippe castum, quem nouimus castum, siue sit, siue non sit, in eadem castitate mansurus, & si quid aliud diuini muneris, quod teneri & amitti potest, Dicimus eum habere, quandiucunque habet & si amiserit, dicimus habuisse, sed non perseverantiam vsque in finem quam non amisisset, si vsque in finem donata esset. Cum enim perseverauerit quisque vsque in finem, neque hoc donum potest amittere, nec alia quæ poterat ante finem. Quomodo enim potest amitti, per quod sit, ut non amittatur etiã quod posset amitti?

Exemplum in confirmatione opinionis Aug. circa prædestinationem. Eod. lib. cap. 15.

Fuit quidam in nostro monasterio, qui corripiētibus fratribus, cur quædam non facienda faceret, & facienda non faceret, respondebat, qualiscunque nunc sim, talis ero, qualem me Deus futurum esse præsciuit. Qui profecto & verũ dicebat, & hoc vero non proficiebat in bonum, sed vsque adeo profecit in malum, ut deserta monasterij societate, heret canis reuerfus ad suum vomitum, & tamen adhuc, qualis sit futurus, incertum est.

Q V A E S T. DCXCII.

AN prædestinatio sit prædicanda.

R E S P O N. Sicut enim prædicanda est pietas, ut ab eo, qui habet aures audiendi, Deus rectè colatur, prædicanda est pudicitia, ut ab eo, qui habet aures audiendi, nihil genitalibus membris illicitum perpetretur, prædicanda est charitas, ut ab eo qui habet aures audiendi, Deus & proximus diligatur, ita & prædicanda est ista prædestinatio beneficiorum Dei, ut qui habet aures audiendi, non in seipso, sed in domino glorietur, & licet possit prædicari non tamen sic est dicendum. Si qui autem obediunt, sed in regnũ eius & gloriam prædestinati non sunt, temporales sunt, nec vsq; in eadẽ obedientia permanebunt, quamvis ergo hæc vera sint, non tamen isto modo dicenda sunt, audiētibus multis, ut sermo ad ipsos cõuertatur, sed cõgruentius dici põt, ita se hēt de prædestinatione definita sententia

Eod. lib.
cap. 6.

Eod. lib.
c. 29. 22

25 17
1. 25 17

25 17
25 17

sententia voluntatis Dei, ut ex infidelitate veneritis ad fidem accepta voluntate obediendi, & accepta perseverantia maneat in fide? Nec illud quod sequitur est omnino dicendum, id est ceteri vero qui in peccatorum delectatione remoramini, ideo non dum surrexistis, quia necdum vos adiutorium gratiæ miserantis erexit, cum bene & conuenienter dici possit, & debeat. Si qui autem adhuc in peccatorum damnabilium delectatione remoramini, apprehendite saluberrimam disciplinam. Quod tamen cum feceritis, nolite extolli, quasi de operibus vestris, aut gloriari, quasi hoc non acceperitis. Deus est enim qui operatur in vobis velle & perficere, pro bona voluntate, & a domino gressus vestri diriguntur, ut eius viam velitis. De ipso autem cursu vestro bono rectoque condiscite vos ad prædestinationem diuinæ gratiæ pertinere. Dicatur etiã & si qui sunt nondum vocati, pro eis, ut vocentur; oremus, fortassis enim sic prædestinati sunt, ut nostris orationibus concedantur, & accipiant eandem gratiam qua velint esse, atque efficiantur electi, Deus enim qui omnia quæ prædestinavit impleuit: ideo & pro inimicis fidei orare nos voluit, ut hinc intelligeremus, quod etiã ipse infidelibus donet, ut credant, & uolentes ex nolentibus faciat.

Phil. 1.

Q V Æ S T. DCXCIII.

AN nescientes Deum siue Christum simpliciter, id est quia non audierunt sint in inferno cruciandi?

Ex li. de gratia et libero arbitrio. cap. 3. Ps. 78. 2. Tess. 1.

R E S P O N. Sed & illa ignorantia, quæ non est eorum qui scire nolunt, sed eorum qui tamquam simpliciter nesciunt neminem sic excusat, ut sempiterno igne non ardeat, si propterea non credidit; quia non audiuit omnino quod crederet, sed fortassis, ut mitius ardeat, non enim sine causa dictum est. Effunde iram tuam in gentes, qui te non nouerunt. Et illud quod ait Apostolus. Cum venerit in flamma ignis dare vindictam in eos, qui ignorant Deum.

Q V Æ S T. DCXCIIII.

AN post gratiam datam bene operando mereamur?

Eod. lib. cap. 6.

R E S P O N. Gratia non datur secundum merita nostra, quando quidem non solum nullis bonis verum etiã nullis meritis præcedentibus videmus datam & quotidie dari videmus, sed pla-

nè cum data fuerit, incipiunt esse etiam merita nostra bona per illam tamen, nam si illam subtraxerit cadit homo, non erectus, sed præcipitatus libero arbitrio. Quapropter quando ceperit homo habere merita bona non debet sibi tribuere illa, sed Deo, cui dicitur in Psal. Adiutor meus esto, ne derelinquas me. Dicendo hæc Psal. 26 derelinquas me, ostendit, quia si derelictus fuerit, nihil boni valet ipse per se. Dona enim Dei sunt merita nostra, & cum ea coronat, tanquam dona sua coronat, & non tanquam merita nostra, licet sint merita nostra.

Q V A E S T. DCXCV.

Quomodo gratia est vita æterna si bonis operibus redditur, ut inquit Paulus qui reddet unicuique secundum opera sua. Rom. 2.

R E S P O N S. Ista ergo quæstio nullo modo mihi videtur posse dissolui, nisi intelligamus, & ipsa bona opera nostra quibus æterna redditur vita ad Dei gratiam pertinere, propter illud quod ait Dominus Iesus. Sine me nihil potestis facere. Nam tunc dicit Apostolus. Gratia salvi facti estis per fidem, non ex operibus, ne quis extollatur; tunc intellige, non ex operibus dictum, tanquam tuis ex te ipso tibi existentibus, sed tanquam his, in quibus te Deus finxit, id est formavit, & creavit. Ait enim ipseus figmentum sumus. Creati in Christo Iesu in operibus bonis, creatione scilicet spiritali & gratuita. Ista enim bona opera nostra præparavit Deus, ut in illis ambulemus: itaque charissimi, vita bona nostra nihil aliud est, quàm Dei gratia: sine dubio & vita æterna quæ bonæ vitæ redditur, Dei gratia est, & ipsa enim gratis datur, quia gratis data est illa cui datur, sed illa cui datur, tantummodo gratia est, hæc autem quæ illi datur, quoniam præmium eius est, gratia est pro gratia, tanquam merces pro iustitia, ut verum sit, quoniam verum est, quia reddet unicuique Deus, secundum opera eius, corona quidem bonis operibus redditur, sed quia Deus ipsa bona opera in bonis operatur, de quo dictum est, Deus est enim qui operatur in vobis velle & perficere pro bona voluntate: ideo dixit Psalm. coronat te in miseratione & misericordia, quia eius miseratione bona operamur, quibus corona reddetur, nec quia hæc ita se habent liberum arbitriū putandum est auferri. Phil. 2. Ps. 102.

Q V A E S T. DCXCVI.

AN Adam ante peccatum non habens donum perseverantiæ, quomodo possit sine vitio dici fuisse, & iterum si donum perseverantiæ non habuit, quia si habuisset, non peccasset, peccavit, igitur non accepit, quomodo igitur peccavit? si non habuit perseverantiæ donum & sine eo homo non euadit peccatum.

Ex li. de
corrupt.
et gratia
c. 10. 12

R E S P O N. Primæ interrogationi facile responderetur eam perseverantiæ non habuisse, quia in eo bono, quo sine vitio fuit non perseverauerit, cœpit enim habere vitium, ex quo eecidit, & si cœpit, antequam cœpisset utique sine vitio fuit, aliud est enim non habere vitium, & aliud est in eâ bonitate in qua nullum vitium est, non manere, fuit quidem Adam aliquando sine vitio, sed non permansit sine vitio.

Secundæ interrogationi respondentes, confitemur quod rectissime credimus Deum dominumque rerum omnium, qui creavit omnia bona valde, & mala ex bonis exortura esse præsciuit, & sciuit magis ad suam omnipotentissimam bonitatem pertinere etiâ de malis benefacere, quàm mala esse non sinere, sic ordinasse Angelorum & hominum vitam, ut in ea prius ostenderet, quid posset eorû liberum arbitrium, Deinde quid posset suæ gratiæ beneficium, iustitiæque iudicium ac si diceret: per potestatem liberi arbitrij Adam dum erat sine vitio. sic permanere potuisset gratia adiutus, & postmodum accepisset, ut ulterius cadere non posset. demum beatitudinis plenitudinem, quemadmodum in bonis Angelis factum est. Quia igitur Adam per liberum arbitrium deum deseruit, iustum iudicium dei expertus est, ut cum tota sua stirpe, quæ in illo adhuc posita, tota cum illo peccauerat, damnaretur: primus itaque homo, qui in eo bono, quo factus fuerat rectus, acceperat posse non peccare, posse non mori, posse ipsum bonum non deserere datum est adiutorium perseverantiæ non quo fieret, ut perseveraret, sed sine quo per liberum arbitrium perseverare non posset. Nunc vero prædestinatis, non tantum tale adiutorium perseverantiæ datur, sed tale ut eis perseverantia ipsa donetur, non solum ut sine isto dono perseverantes esse non possint, verum etiam, ut per hoc donum non nisi perseverantes sint, non solum enim dixit, sine me nihil potestis facere, verum etiam dixit.

Ego

Ego elegi vos, vt eatis & fructum afferatis, & fructus vester maneat.

Q V Æ S T. DCXCVII.

Peccatum ad mortem quid est, secundum August. **R E S P O N D.** Est peccatum ad mortem non pro illo dico, vt roget quis, de quo peccato quoniam non expressum est, possunt multa & diuersa sentiri. Ego autem dico id esse peccatum, fidem que per dilectionem operatur deserere vsque ad mortem. *Eod. lib. cap. 12. 1. Io. 5.*

Q V Æ S T. DCXCVIII.

AN numerus prædestinatorum, siue saluandorum, sit certus & determinatus. **R E S P O N D.** Item est numerus prædestinatorum certus, vt nec addatur eis quisquam nec minuatur ex eis, non de his, qui cum annuntiauerit, & locutus esset, multiplicati sunt super numerum, ipsi autem vocati dici possunt, non autem electi, quia non secundum propositum vocati. Certum vero esse numerum electorum, neque augendum, neque minuendum manifestatur in Apocalypsi dum dicitur. Tene quod habes, ne alius accipiat coronam tuam. Si enim alius non est accepturus, nisi iste perdidit, certus est numerus. *Eod. lib. cap. 13. Apoc. 3.*

Q V Æ S T. DCXCIX.

AN errantes sint corripiendi, siue sint de numero saluandorum, siue non. **R E S P O N D.** Si is qui corripitur ad prædestinatorum numerum pertinet, sit ei correptio salubre medicamentum, si autem non pertinet, sit ei correptio pænale tormentum, sub isto ergo incerto ex charitate adhibenda est correptio, cuius exitus ignoratur, & pro illo cui adhibetur, orandum est vt sanetur. *Eod. lib. & cap.*

Q V Æ S T. DCC.

AN peccatum sit naturale. **R E S P O N D.** Respondetur naturale non esse peccatum, sed nature præsertim vitiatæ, vnde facti sumus natura filij iræ, parumque; *Ex li. de perfectione iustitie ratio cinatio- ne 3*
Mille Quæsit. a. D d esse

esse ad non peccandum voluntatis arbitrium, nisi adiuta, sanetur gratia Dei per Iesum Christum dominum nostrum.

Q V Æ S T. D C C I.

Eod. lib. ratiocinatione 6. **M**Vndus corde & rectus corde quomodo differant?
R E S P O N. Puto autem interesse, inter rectum corde, & mundum corde. Nam & rectus corde in ea quæ ante sunt extenditur, ea quæ retro sunt obliuiscens, vt recto cursu, idest recta fide, atque intentione perueniat, vbi habitat mundus corde.

INCIPIT TOMVS

O C T A V V S.

Q V Æ S T. D C C I I.

Ex titu. primi ps. 1. Para. 15. et 16 **A**N omnes Psalmi sint æditi à Dauid?
R E S P O N. Non enim omnes Psalmi æditi sunt à Dauid: Ipse enim Dauid ex omni populo quatuor Principes Spiritu Sancto mundatos elegit, quorum nomina sunt Asaph, Eman, Età, & Idithum, vt in quemcunque diuinus spiritus intasset Hymnum Deo caneret, Dauid solus ergo nouem Psalmos ore proprio cecinit. Reliqui autem ab illis quatuor Principibus iuxta titulorum inscriptionem sunt dicti.

Q V Æ S T. D C C I I I.

Tsal. 1. **Q**Vid sit in lege esse, & sub lege.
R E S P O N. Aliud est esse in lege, & aliud sub lege. Qui est in lege, secundum legem agit, qui est sub lege, secundum legem agit, ille ergo liber est, iste seruus.

QVÆST. DCCIII.

Quomodo impij & peccatores in iudicio resurgent.
RESPON. Certe si aliud sunt impij aliud peccatores, vt *Psal. 1.*
 quamquam omnis impius peccator sit, non tñ omnis peccator sit
 impius, impij non resurgent in iudicio, idest resurgent quidem,
 sed non vt iudicentur, quia iam pœnis certissimis destinati sunt,
 peccatores autem non resurgent in consilio iustorum, idest vt iudi-
 cent, sed forte vt iudicētur, vt de his dictum sit, vniuscuiusq; opus, *1. Cor. 3.*
 quale sit ignis probabit, si cuius opus māserit mercedem accipiet,
 si cuius autem opus exustum fuerit, detrimentum patietur ipse au-
 tem saluus erit. Sic tamen quasi per ignem.

QVÆST. DCCV.

Quid sit ira & furor Dei?
RESPON. Iram autem & furorem Domini Dei, non per-
 turbationē oportet intelligi: Sed vim qua iustissimè vindicat sub-
 iectam sibi ad ministerium vniuersam creaturam, nam omnia cū
 tranquillitate iudicat & disponit, ira ergo Dei est motus, qui fit in
 anima quæ legem Dei nouit, cum eandem legem videt a peccatore
 p̄teriri, per hunc enim motum iustarum animarum multa vind-
 dicantur, quamquam possit rectè intelligi etiam ipsa mentis obscur-
 ratio, quæ consequitur eos, qui legem Dei transgrediuntur. *Psal. 2.*
Sap. 12.

QVÆST. DCCVI.

Diapsalma quid sit?
RESPON. Diapsalma, sive hebræum sit verbū, sicut qui-
 dam volunt, quo significatur fiat, siue græcum quo significatur in-
 teruallum psallendi, vt psalma sit quod psallitur, Diapsalma verò,
 interpositum in psalendo silentium, vt quemadmodum simp(s)al-
 ma dicitur vocum copulatio in cantando, ita diapsalma dis(i)unctio
 earum, vbi quardam requies dis(i)unctæ continuationis ostenditur. *Psal. 4.*

AN mendacium iocosum vel pro proximi utilitate dictum, sit licitum.

Psal. 5. **R**ESPON. Multa quidem videntur pro salute, aut commodo alicuius non malitiâ sed benignitate mendacia. Quale fuit illarum obstetricum, quæ Pharaoni mendacium dixerunt, ne infantes necarentur, sed etiam ista non re, sed dolo laudantur. Quia qui tamen hoc modo mœdiantur merebuntur aliquando ab omni mendacio liberari. Nam in his qui perfecti sunt, nec ipsa mœdacia inueniuntur: Duo sunt omnino genera mœdaciõrum, in quibus non magna culpa est, sed non sunt sine culpa; cum aut iocamur, aut ut proximis proximus mentimur. Illud primum in iocando, ideo non est peccatiosissimum, quia non fallit. Non enim ille cui de ioci causa esse dicitur. Secundum autem ideo mitius est, quia retinet nonnullam beneuolentiam, illud verò quod non habet duplex cor, nec mendacium quidem dicendum, sicuti quisquam non vult dare gladium furcanti licet promiserit dare, dum erat sine furore non vult modo dare, ne aliquid mali faciat. Hic non habet duplex cor, quia quando promissit, non credebatur furentem debere esse, ideo deducitur non esse culpandum aliquando verum tacere, sed aliter falsum; non inuenitur concessum viris perfectis.

Cum punit deus, punit ne inferens de seipso malum.

Eod. Psal. **R**ESPON. Cum ergo punit deus, ut iudex punit eos, qui legem prætereunt, non eis inferens de seipso malum: Sed in id quod elegerunt, eos expellens ad complendam summam miseriarum. Homo autem cum malum pro malo reddit, id malo voto facit, & ob hoc prior ipse malus est, dum punire vult malum.

Psal. 7. **A**N deus præparet hereticos & alios peccatores directè.

RESPON. Quæri potest quæ sint vasa mortis, an forte hereticorum? Nam & ipsi ex eadem arca, id est ex eisdem scripturis in animas non charitate inflammandas, sed venenis perimendas insinuant, quod non contingit, nisi pro meritis. Propterea diuine prudentiæ, est ista dispositio tribuenda est, non quia ipsa peccatores facit, sed quia ipsa ordinat cum peccauerint. Malo enim voto pro peccatum legentes, male cogit intelligere, ut ipsa sit pena peccati, quorum tamen morte, filii catho-

lice ecclesiarum, tamquam quibusdam spinis a sonno excitantur, vt ad intelligentiam diuinarum proficiant scripturarum, oportet enim hæreses esse, vt probati inquit manifesti fiant inter vos, hoc est, inter homines, cum manifesti sint deo. 1. Co. 11

QVÆST. DCCX.

Ciuitas vt talis dicatur, quæ requiruntur. Psal. 9.
RESPON. Vbi rex, vbi curia, vbi ministri, vbi plebs inueniuntur, ibi ciuitas est.

QVÆST. DCCXI.

Pes animæ, quid est. Eod. Ps.
RESPON. Pes animæ recte intelligitur amor. Qui cum prauus est, vocatur cupiditas, aut libido, cum autē rectus dilectio, vel charitas, amore enim mouetur tamquam ad locum quo tendit, locus autem animæ, non in spacio aliquo est, quod forma occupat corporis. Sed in delectatione, quo se peruenisse per amorē letatur, delectatio autē pernitiōsa, sequitur cupiditatem, fructuosa charitatē, vnde & radix dicta est cupiditas, radix porro tamquā pes arboris intelligitur, radix dicta est charitas, vbi de seminibus dñs loquitur quæ in petrosi locis exeūt, & veniente, sole arescunt, quia non habent altā radicē, vnde significat eos, qui gaudēt accipiēdo verbum veritatis, sed cedunt persecutionibus, quibus sola charitate resistitur, & Apostolus dicit, in charitate radicati, & fundati positis comprehendere. Eph. 3.

QVÆST. DCCXII.

Ira dei magna quomodo a nobis cognoscitur. Eod. Ps.
RESPON. Multū irascitur dñs, dū nō exquiris, dū quasi obliuiscitur, & non attēdit peccata, & per fraudes, & scelera, ad diuitias honoresq; peruenitur, sicuti erit in Antichristo, qui erit in tāta estimatione, vt puretur deus, sed quanta sit ista dei ira, docent sequentiā, non est, deus in conspectu eius contaminantur viæ eius in omni tempore, qui nouit, vel quid gaudeat, vel quid letetur in anima, nouit quantum malum sit a luce deferi veritatis.

hæc, immortioz onnod a rind melid up mas omias, mldios poil
 mltaz daz qn, **Q V Æ S T. DCCXIII.** mltaz mltaz mltaz

Eod. Tf.

Persecutiones magne in ecclesia quos sunt?
RESPON. Tres sunt persecutiones. Prima enim perfec-
 tio ecclesie, violenta fuit qm̄ prescriptionibus, tormentis, cedib.
 christiani ad sacrificandum cogentur, altera persecutio fraudulē-
 ta est, que nunc per huiuscemodi hereticos, & falsos fratres agitur,
 Tertia superest per Antichristum vctura, qua nihil est periculofius
 quoniam & violenta, & fraudulenta erit, vim habebit in imperio,
 dolum in miraculis.

Q V Æ S T. DCCXIII.

Psal. 10

Quomodo Luna crescat & decreseat, & quomodo significet ca-
 tholicam ecclesiam.
RESPON. Dux sunt de Luna opiniones probabiles, harum
 autem que vera sit, aut non omnino, quis difficile arbitror posse homi-
 nem scire, cum epim queritur, unde lumen habeat, alij dicunt
 suum habere, sed globum eius dimidium lucere, dimidium autem
 obscurum esse, dum autem mouetur in circulo suo, eandem partē
 qua lucet, paulatim ad terras conuerti, vt videti a nobis possit, &
 ideo prius quasi cornutam apparere. Nam & si facias pilam ex di-
 midia parte candidam, & dimidia obscuram, si eam partem que
 obscura est, ante oculos habeas, nihil candoris vides, & cum cœpe-
 ris illam candidam partem ante oculos conuertere, si paulatim fa-
 cias, primo cornua candoris videbis. Deinde paulatim crescit, do-
 nec tota pars candens opponatur oculis, & nihil obscure alterius
 partis videatur, quod si perseueres, huc paulatim conuertere, in-
 cipit obscuritas apparere, & candor minui, donec iterum ad cor-
 nua redeat, & postremo totus ab oculis auertatur, ac rursus obscu-
 ra illa pars sola posse videri. Quod fieri dicunt, cum lumen Lu-
 ne videtur crescere, vsque ad quintam, decimam Lunam, & rursus
 vsque ad tricesimam minui, & redire ad cornua. Donec penitus
 in ea nihil lucis appareat, secundum hanc opinionem, Luna in al-
 legoria ecclesiam significat, quod ex parte spiritali lucet ecclesia, ex
 parte autem carnali obscura est, & aliquando spiritalis pars in bo-
 nis operibus apparet hominibus, aliquando autem in conscientia
 later,

later, ac deo tantummodo nota est, cum solo corpore apparet hominibus, sicut contingit cum oramus in corde, & quasi nihil agere videmur: dum non ad terram, sed sursum cor habere iubemur ad dominum, alij autem dicunt, non habere lunam suam propriam, sed a sole illustrari, sed quando cum illo est, eam partem ad nos habere, qua non illustratur, & deo nihil in ea lucis videri, cum autem incipit ab illo recedere, illustrari ab ab etiam parte, quam ad terram, etiam necessario incipere a cornibus, donec fiat quinta decima contra solem, tunc enim sole occidente oritur, ut quisquis occidentem solem obseruauerit, cum eum ceperit non videre contra versus ad orientem, lunam surgere videat. Atque inde ex alia parte, cum ei ceperit propinquare, illam partem ad nos conuertere, qua non illustratur, donec ad cornua redeat, atque omnino non appareat, quia tunc pars illa qua illustratur, sursum est ad caelum, ad terram autem illam, quam radiare sol non potest, ergo & secundum hanc opinioem luna intelligitur ecclesia, quod suum lumem non habeat, sed ab unigenito dei filio, qui multis locis in sanctis scripturis, allegorice sol appeilatus est, illustratur. Quolibet ergo duarum istarum opinionum, vera sit congruenter accipitur allegorice Luna ecclesia.

Q. V. A. E. S. T. DCCXV.

Quomodo Deus auertit faciem suam a nobis. **R**esponsum. Auertere autem faciem Deus dicitur, dum non datur anime nouicia sui, quae adhuc puram mentis oculum non habet.

Q. V. A. E. S. T. DCCXVI.

An Christus timebat mori, quando in horto orabat, ut auferetur calix. **R**esponsum. Putatis forte, quando dixit dominus, pater si fieri potest, &c. mori timebat? Non est fortior miles quam imperator, sufficit seruo ut sit sicut dominus eius, Paulus enim dicit, miles regis Christi. Compellor e duobus, concupiscentiam habens, dissolui, & esse cum Christo, ille optat mortem ut sit cum Christo, & ipse Christus timet mortem? Sed quid nisi infirmitatem nostram portabat, & pro ijs qui adhuc timent mortem, in corpore suo con-

2. Expositio
Tsal. 21
Mat. 26.
Phil. 1.

Stitutus, ista dicebat, inde erat illa vox membrozū ipsius, vox erat non capitis.

QVÆST. DCCXVII.

*Ead. ex-
position.*

AN omnes clamantes ad deum exaudiantur, in tribulationibus. **R**ESPON. Multi enim clamant in tribulatione, & non exaudiuntur, sed ad salutē & non ad insipientiā, clamauit Paulus ut ab eo auferretur stimulus carnis, & non est exauditus ut auferretur, & dictum est ei, sufficit tibi gratia mea, nā virtus in infirmitate perficitur, ergo non est exauditus, sed non ad insipientiam, sed ad sapientiam, ut intelligat homo medicum esse peum, & tribulationē medicamentum esse ad salutem, non penam ad damnationem, sub medicamento positus vteris, secaris clamas, non audit medicus ad voluntatem, sed ad sanitatem.

QVÆST. DCCXVIII.

*Præfatio
ne in se-
cundam
expositionem.*

Psal. 25

Quis est noster proximus? **R**ESPON. Loquimini veritatem vnusquisque cum proximo suo, quoniam sumus inuicem membra. Ne autem quisque vestrum ita cogitet fratres, cum christiano loquendo veritatem, & cum pagano mendaciū, cum proximo iubemur loqui veritatem, proximus tuus ille est, qui tecum natus est ex Adam & Eua, omnes proximi sumus conditione terrenæ natiuitatis, sed aliter fratres illa spe cælestis hereditatis. Proximum debes putare omnem hominem, & antequam sit christianus.

QVÆST. DCCXIX.

*1. enarra-
tione.*

Psal. 25

AVdire vocem laudis quid sit. **R**ESPON. Audire vocem laudis est intelligere intus, quia quidquid in te mali est, de peccatis tuum est, quidquid boni in iustificationibus dei est, ita audis vocem laudis, ut non te laudes, qn̄ bonus es. Nam laudando te, sis malus, bonum te fecerat humilitas, malum te facit superbia, conuersus eras ut illuminareris, & conuersione tua factus es luminosus factus illustratus conuersione, sed a quo. Nunquid a te? Si a te conuersus posses illuminari nunquā posses tenebrari, quia tecum esses semper. Quare illuminatus es?

quia

quia conuertisti te ad aliud quod tu non eras, quid est aliud quod tu non eras? Deus lumen est. Non enim tu lumen eras, quia peccator eras, Deus lumen est.

Q V Æ S T DCCXX

Q Vis est, qui vere felix vocatur. **R E S P O N .** Vere felix est, non qui habet qd amar, sed si id amet, quod amandum est, multi enim miseri sunt, magis habendo quod amant q̄ carendo, amando enim res noxias miseri, habendo sunt miseresiores, & propitius deus cum male amamus, negat qd amamus, iratus dat amanti quod male amat.

2. enarratione
 P sal . 26

Q V Æ S T DCCXXI

Q Vid sit desiderandum in domo dei, id est in Paradiso. **R E S P O N .** Interrogemus quasi curiosus, & dicat iste, qd nos, quid ipse acturus est in ipsa domo, vbi cupit, & optat, & desiderat, & hanc vnam petita deo habitare in ea, omnes dies vite sue, quid ibi agis quaeso ter? **Q**uid est, quod desideras? **A**udi, quid, vt contempler delectationem domini, Ecce quod amo, ecce quare volo habitare in domo domini, per omnes dies vite meae, habetur ibi magnum spectaculum delectationem ipsius domini contemplari, vult finita nocte sua hærere in luce, ipse; Tunc enim erit mane nostrum, transacta nocte: vnde alio loco P sal, dicit, mane astabo tibi, & contemplanor te, modo ideo, non contemplanor, quia cecidi, tunc astabo tibi, & contemplanor. Hæc vox humana est,

Ed. enarratione
 P sal . 5

Q V Æ S T DCCXXII

Q Vid contemlabimur in illa dei domo? **R E S P O N .** desiderabimus quoddam bonum, quale bonum? omnis boni bonum, vade omne bonum, bonū cui addatur, quid sit nisi ipsum bonū, dicitur enim bonus homo, & bonus ager, & bona domus, & bonum animal, & bona arbor, adiunxisti quoties dixisti bonum est, bonum simplex, ipsum bonum, quo cuncta sunt bona, ipsum bonum ex quo cuncta sunt bona, ipsa est delectatio domini, hanc contemlabimur.

Ed. enarratione

cap huius diei blup acti non ut l'p' b'nila h'c es illi' d'nt' d'nt' d'nt' d'nt'
 QVÆST. DCCXXIII.

AN sine Dei auxilio perseverare possimus.

RESPON. Perseverare in ambulando in via Dei, quoniã qui perseveraverit usque in finem hic saluus erit, iam tu accepto libero arbitrio, quasi presumis vnde ambules. Noli de te presumere, si te deus dereliquerit, in ipsa via deficiet, cadet, aberrabis, remanebis. hic ergo illi, voluntatem quidem liberam mihi dedisti, sed sine te nihil est mihi conatus meus, adiutor meus igitur esto, ne derelinquas me.

*Enarratione.
Mat. 10.
22.*

QVÆST. DCCXXIII.

AN Christus quatenus deus oraverit, & oret.

RESPON. Si divinitatem domini nostri Iesu Christi consideres. Quis orat? Ad quem orat? Quare orat? Orat deus, orat ad equalem, causam autem orandi non habet, cum sit beatus, omnipotens, & incommutabilis semper & æternus, & patri cõcõternus, id est inveniẽtes, quæ dicuntur a Iohanne in principio sui Evangelij dum dicit, In principio erat verbum, & usque ad verbum caro factum est: Hucusque dicentes, non inuenimus orationẽ, nec causam orandi, nec locum orandi, nec affectum orandi, sed quoniam paulo post dicit: Et verbum caro factum est & sic habes maiestatem ad quam oras, habes humanitatem, quæ pro te orat, & Apostolus, post ratum resurrectionem: dum sedet ad dexteram dei interpellatorem pro nobis vocat: quare interpellat pro nobis, quia mediator esse dignatus est, non inter patrem, & homines, sed inter deum & homines. Quid est deus? Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus? Quid sunt homines? peccatores, impij mortales, inter illam Trinitatem & hominum infirmitatem, & iniquitatem mediator factus est homo, non iniquus, sed tamen infirmus, ut ex eo, quod non iniquus, iungeret te deo, ex eo quod infirmus: Ut igitur mediator existeret inter hominem & deum, Verbum caro factum est, id est verbum homo factum est, igitur Christus quatenus deus, non orat, sed potius ad ipsum funditur oratio.

*Ex praefatione in enarratione secundam.
Psal. 29
Ioh. 1.
2.*

Rom. 8.

QVÆST. DCCXXV

Christus habuit ne omnia naturalia, homini conuenientia, & si homines ceteros excellit; non omnia. **R**ESPON. Confirmatum est in catholica fide, hominem illum quem suscipit sapientia Dei, nihil minus habuisse quam ceteri homines, quantum pertinet ad integritatem naturæ, quantum autem ad excellentiam personæ, aliud quam ceteri homines; Nam ceteri homines, possunt dici participes verbi Dei, habentes verbū Dei, nullus autem eorum potest dici verbum Dei, quod dictum est illi, cui dictum est. Verbum caro factum est, vnde a catholica fide confirmatum est, hominem illum mediatorem habuisse omnia hominibus, præter peccatum, sed tamen sicut in corpore nostro, caput excedit alia membra, ita Christus alios, homines dignitate excellit.

Ead. præfatione.

QVÆST. DCCXXVI

An omne quod patimur ab inimicis, sit eis imputandum? **R**ESPON. Non enim quidquid passi ab inimicis fuerimus, hoc inimicis deputandum est, & non domino Deo nostro, vult quisque enim malus apud se habet voluntatem nocendi, vt autem possit nocere, non habet in potestate vt velit, iam reus est; vt possit, occulta dispensatione prouidentie Dei, in alium pertulitur ad penam, in alium permittitur ad probationem, in alium permittitur ad coronam: permittit populum Israel capi ab alienigenis, quia peccauerat, in Iob vt probaretur per diaboli tentationes, ad coronam in martyres permittit tyrannos seuire, ergo in quem permittitur potuisse, occulte dispensationis est prouidentie Dei, vt autem velit nocere, ipseus hominis est, non enim continuo quem vult occidit.

Ead. præfatione.

QVÆST. DCCXXVII

Finis quoque modis dicitur. **R**ESPON. Duobus enim modis dicimus finem, vel quo fit, vt non sit quod erat, vel quo fit, vt perfectum sit, quod inchoatum erat.

Concione prima. Psal. 30

Q V Æ S T. DCCXXVIII.

Quis est, qui saluatur gratis? **R**ESPON. In quo non inuenit Saluator, quod coronet, sed quod damnet non inuenit merita bonorum, sed merita suppliciorum si agat tamquam veraciter ex regula legis præposita dammandus est peccator. Hac regula si ageret, quem liberaret? omnes enim peccatores inuenit, solus sine peccato venit, qui nos peccatores inuenit, hoc ait Apostolus, omnes peccauerunt & egent gloria Dei. Quid est egent gloria Dei? ut ipse liberet, non tu, quia tū te liberare non potes, indiges liberatore, exclamat Paulus, Miser ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Gratia Dei per Iesum Christum dominum nostrum. Quare gratia? quia gratis datur. Quare gratis datur? quia merita tua non præcesserunt, sed beneficia Dei te præuenerunt, illi ergo gloria, qui nos liberat.

*Ead. con
cionē.*

Rom. 3.

Rom. 7.

Q V Æ S T. DCCXXIX.

An mali christiani uiuant peius infidelibus, & per consequens peiores? **R**ESPON. Qui sunt inimici ecclesie? pagani, Iudæi, omnibus peius uiuant mali christiani. Vis videre quàm omnibus peius uiuant mali christiani? De talibus dicit Propheta Ezechiel, quia comparantur sarmentis inutilibus; pone paganos ligna esse saluatica extra ecclesiam, adhuc potest inde fieri aliquid, quomodo de lignis fabrilibus, est lignum fabrè aptum, & si adhuc nodosum & curuū, & corticosum, tamen quod datur ascietur, & deplacetur, ut possit venire ad aliquam fabricam vsus humani. De sarmentis autem præcisus, fabri nihil facere possunt, ignis ea solus expectat. Attēdite fratres cum syluatico ligno præponatur sarmentum manens in vite, quia sarmentum dat fructum: illud lignum non dat fructum, præciso tamen sarmento de vite si compareretur lignum syluaticum intelligitur esse melius, quia de illo faber aliquid facere potest. Hæc autem sarmenta tantum focò ministrant.

*2. concio
ne.
Psal. 30
Ezec. 15*

*Concionē
Ezechiel*

Q V Æ S T. DCCXXX.

AN fors dei gratiam significet.

R E S P O N. Fors enim non aliquid mali est, sed res est in du-
 bitatione humana diuinam indicans voluntatem, vt factum fuit in
 Matthiæ Apostoli electione, fortes dixit Propheta, quantum ego exi-
 stimo, gratiam qua saluati sumus. Quare fortis nomine appellat
 gratiam dei? quia in sorte non est electio, sed voluntas dei. Nam
 ubi dicitur iste facit, iste non facit, merita considerantur, & vbi me-
 rita considerantur electio est, non fors, quando autem deus nulla
 nostra merita inuenit, sorte voluntatis suæ nos saluos fecit, quia vo-
 luit, non quia digni sumus, hæc est fors super vestem Christi incon-
 surilem. data est fors, quia significat charitatis æternitatem quæ di-
 uidi non potest a persecutoribus, ideo super eam fors missa est, ad
 quos peruenit, eos significauit, qui videntur ad sortem peruenire san-
 ctorum. Gratia salui facti estis per fidem, ait Apostolus, & hoc nõ ex
 vobis, vide sortem, & hoc non ex vobis, sed dei donum est.

*Ead. cor-
 rone.*

Act. 1.

Psal. 30

Mat. 27.

Q V Æ S T. DCCXXXI.

AN sola fides sine operibus, ad iustitiam sufficiat.

R E S P O N. Credidit Abraham deo, & reputatũ est illi ad
 iustitiam, ergo ex fide Abraham iustificatus est. Dicat quis ex fide
 iustificatus est Abraham, & non ex operibus, faciã ergo quidquid
 volo, quia & si bona opera non habuerõ, & tantum credidero in
 deũ, deputabitur mihi ad iustitiam. Respondeo ergo tanquam cõ-
 trã Apostolum, & dico de ipso Abraham, quod inuenimus in epi-
 stola Apostoli Iacobi, correctionẽ male intelligentium Paulũ Apo-
 stolum, Iacob. Apostolus, de sola fide præsumetes, & nolentes ope-
 rari, commendat ipsius Abrahæ opera, cuius fidem cõmendat Pau-
 lus. Et non sunt sibi aduersi Apostoli. Dicit autẽ Abrahæ opus, om-
 nibus notũ Abraham filium suũ immolando deo obtulit, Magnũ
 opus, sed ex fide laudõ superedificationem operis, sed video fidei
 fundamentum, laudõ fructum boni operis, sed in fide agnosco rã-
 dicem si Abraham sine rectã fide opus fecisset, nihil illi prodes-
 set, & si deo imperante, vt filium immolaret, dixisset. Nolo
 sed sufficit vt credam, fides tunc sine operibus mortua eset,

*Ex præ-
 satione.*

Psal. 31

Gen. 15.

Rom. 4.

Iaco. 2.

Rom. 4.

& tan-

& tanquam radix sine fructu, sterilis atque arida remaneret. Quid de operibus ante fidem? Et si videantur hominibus laudabilia inania sunt, ita mihi videntur esse, ut magne vires & cursus celerimus præter viam, nemo ergo computet bona opera sua ante fidem: ubi fides non erat, bonum opus non erat, bonum enim opus intentio facit, intentionem fides dirigit: Non valde attendas, quid homo faciat, sed quid cum facit aspiciat.

Q V A E S T. DCCXXXII.

Q Vi sunt recti & pravi corde?

2. enarra
tione.

Psal. 31

RESPON. Et gloriamini omnes recti corde, quid est recti corde? non resistentes Deo. Audite, inter rectum cor & prauum hoc interest, quisquis homo quidquid patitur præter voluntatē afflictiones, mærores, labores, non tribuat nisi voluntati Dei iuste. non illi dans insipientiam, quod quasi nesciat quid agat, quia tale flagellat, & talibus parcit, ipse est rectus corde, peruersi autem & pravi corde sunt, qui omnia quæ patiuntur mala, inique se pati dicunt, dantes illi iniquitatem, per cuius voluntatem patiuntur, aut quia non audent dare ei iniquitatem, auferunt ei gubernationem, quia ipse, inquit non potest facere iniquum, iniquum autem est, ut ego patiar, & ille non patiar, concedo enim ut sim peccator, certe sunt peiores me, qui lætantur, & ego tribulor, & hoc apud me est iniustum, & quia Deus non facit iniustum, igitur Deus non gubernat res humanas, nec cura est illi de nobis, ergo pravi corde, id est distorti corde, tres habent sententias, aut negant Deum esse aut iniustum dicunt, aut, quod res humanas non gubernat, nec ipsi est cura de nobis. Quare hoc? Quia distorti sunt corde. Rectus est autem Deus, & ideo distortum cor illi non acquiescit: In istis tribus sententijs, magna est impietas.

Q V A E S T. DCCXXXIII.

Q V o modo differant Cytara & Psalterium?

1. enarra
tione.

Psal. 32

RESPON. Cytara est lignum concavum tanquam tympanum pendente testudine cui ligno chordæ innituntur ut tacta resonent. Non plectrum dico quo tanguntur, sed lignum illud dixi concavum cui superiacent, cui quodammodo incumbunt, ut ex illo

Io cum tanguntur, tremefactæ, & ex illa concavitate sonum concipientes, magis canotē reddantur, hoc ergo lignum cytara in inferiore parte habet, Psalterium in superiore. Hęc est distinctio cytara significat vitam terrenam, in qua sunt prosperitates, & aduersitates, in ambabus laudemus Deum, & in cytara laudabimus, Psalterium significat Dei dona superna, quæ in obseruatione decem præceptorum conferuntur, & in Psalterio decem chordarum, Deum laudabimus, cum præcepta Dei seruabimus.

Q V Æ S T. DCCXXXIII.

AN sit peccatum in festis choreas ducere.

R E S P O N. Obserua diem Sabbati, non carnaliter non iudaicis hēlitij, qui otio abutuntur ad nequitiam, melius vtiq; tota die foderent, quàm tota die saltarent, fodere in die festo est peccatum, igitur maius peccatum est saltare, idest choreas ducere, quàm foderē.

Ea. enarratione.

Q V Æ S T. DCCXXXV.

AN Apostoli in vna voce, varias linguas exprimerent in aduentu Spiritus S.

R E S P O N. Non sunt loquēte neque sermones, quorum non audiantur voces eorum, sed hoc pertinet ad id, quia omnium linguis, loquuti sunt in vna voce.

2. concio

nc.

Psal. 32

Psal. 18

Act. 2.

Q V Æ S T. DCCXXXVI.

CVm omnes homines velint esse beatos, queritur, quomodo beati fieri possunt.

R E S P O N. Amant enim omnes hominēs beatitudinem, etiā mali nolunt esse miseri, sed beati, sicut quis facit, & quare? propter famē & necessitatem, vult depellere miseriam furto, & malo vult esse beatus. Semper ergo beati esse volunt, siue male viuentes, siue bene viuentes, & non contingit omnibus, quod omnes esse volunt, non enim quis potest fieri beatus, nisi re meliori se, & deteriori minime, cuncta creata nō sunt homine meliora, nec Angeli, quia cum fuerit perfecta hominis natura, homo æquabitur Angelis, cor-

Ead. concione.

pus enim hominis fiet melius, per animum suum meliorem corpore, quia cum fuerit animus iustus, etiam corpus fiet immortale, & splendidum, quare igitur, quid sit melius animo tuo, solus Deus inuenitur, erige ergo animum tuum ad Deum, ut per illum fias beatus, vera beatitudo in solo Deo consistit, & non in caducis rebus homine deterioribus.

QVÆST. DCCXXXVII.

Expositionem.
Psal. 34
AN quilibet clamans ad Deum exaudiatur?
RESPON. Iste inops clamauit, & dominus exaudiuit eum, docet te quomodo exaudiatis, ideo non exaudiris, quia diues es, forte clamaueras, & non exaudiebaris. Audi quare, iste inops, clamauit, & dominus exaudiuit eum, inops clamat, & dominus exaudiit: & quomodo clamabo inops? Ut etiam si habes aliquid, non inde præsumas de viribus tuis, ut intelligas te indigentem, ut intelligas te tandiu esse pauperem, quandiu non habes illum, qui facit te diuitem.

QVÆST. DCCXXXVIII.

2. concione.
Psal. 33
Psal. 34
3. Mac. 7
AN iustos clamantes semper exaudiat.
RESPON. Clamauerunt iusti & dominus exaudiuit eos, dicit quis, ego autem, clamaui & non me eruit, aut non sum iustus, aut non facio quæ iubet, aut forte me ille non videt noli timere tantum fac quod iubet, & si te non eruit corporaliter, eruet spiritualiter, corporaliter eruit tres pueros de flammam, & non machabeos cum omnes essent iusti, & omnium est Deus, tres pueros eruit, ut & carnales confunderentur, Machabeos non sic eruit, ut illi qui persequebantur, in penas maiores irent, cum putabant se oppressisse martyres dei, eruit Petrum de carcere aliquando, sed in fine vitæ suæ, non eruit eum de cruce, nunquid Petrus perdiderat iustitiam, quando non illum eruit de cruce? Absit forte plus eum exaudiuit in cruce, quam ante, quâdo illum vere de omnibus pressuris eruit.

QVÆST. DCCXXXIX.

1. concione.
Psal. 34
CHristus quot modis nos vincit?
RESPON. Duo sunt genera eorum quæ vincuntur, duobus enim

enim modis vincuntur, aut ad hoc vincuntur, vt conuertantur ad Christum, aut ad hoc vincuntur, vt damnentur a Christo.

Q V Æ S T. DCCXL.

AN pœna faciat martyres.

R E S P O N. Nam pœna similis est bonis & malis, itaque martyres non facit pœna, sed causa. Nam si pœna martyres faceret, omnes qui gladio feriuntur, coronarētur, ergo discernatur causa. 2. Concio ne
Psal. 34

Q V Æ S T. DCCXLI.

AN Christus sciuerit, & sciat, horam & diem iudicij, cum dicitur, quod solus pater scit, de die illo & hora, Mat. 24.

R E S P O N. Dicitum est etiam filium hominis nescire illū diē, quia in magisterio eius non erat, vt per eum sciretur a nobis, neq; enim aliquid scit pater, quod filius nescit, cum ipsa scientia patris ille, qui est sapientia eius, est autem sapientia eius filius eius, verbū eius, sed quia nobis scire non proderat, quod quidem ille nouerat, qui nos docere venerat, non tamen hoc quod nobis nosse non proderat, non solum sicut magister aliquid docuit, sed sicut magister, aliquid non docuit, tanquam magister enim sciebat, & docere qđ proderat, & non docere quod oberat, sicut autem quodam genere loquutionis, nescire filios dicitur, quod nescire nos facit, occultat enim vt non sciatur, quod nobis prodi non prodest. 1. Concio ne

Q V Æ S T. DCCXLII.

Delitix fidelium in Paradiso quæ sunt?

R E S P O N. Quæ erunt autem delitix tuæ? Et delectabuntur in multitudine pacis. Aurum tuum pax. Argentum tuum pax, prædia tua pax, vita tua pax, Deus tuus pax. Quidquid desideras, pax tibi erit, quia hic aurum quod est, non potest tibi esse argētum, quod vinum est, nō pōt tibi esse panis, quod tibi lux est, non potest esse Potus, Deus tuus totum tibi erit, manducabis eum ne esurias, bibes eum ne sitias, illuminaberis ab eo, ne sis cæcus, fulcieris ab eo ne deficias, possidebit te totum integrum, totus integer angustias non ibi patieris, cum eo cum quo totū possides totū habebis, Ead. concione.

Mille Quæsit.

E e totum

totum & ille habebit, quia tu & ille vnum eritis, quod vnum eritis, quod vnum totum, & ille habebit, qui vos possidet. Hæc sunt reliquie homini pacifico.

Q V A E S T. DCCXLIII.

Quor sunt hominum genera ?

2. concio
ne.
Psal. 36

RESPON. Duo enim genera hominum, iustorum & iniquorum, in hac terra, in hac vita, cõmixta sunt, habent singula ista genera, proprias intentiones cordis sui. Genus iniquorum præpoderat ad inferiora, per elationem, & hoc se extollit, vt cadat, genus iustorum conatur in sublimia per humilitatem, & hoc tantum se deprimat, vt surgat, ex eo fit vt vnum genus toleret, alterum toleretur, propositumq; sit iustis, ipsos etiam iniquos in vitam æternam lucrari, propositum autem iniquis reddere mala pro bonis, & eos qui sibi vitam æternam volunt, si fieri potest etiam temporali vita priuari. Egredere enim fert & iniustus iustum, & iustus iniustum, oneri sibi sunt, nemo dubitat, q̄ isti duo, alterutrum sibi oneri sunt, sed diuersis intentionibus.

Q V A E S T. DCCXLIII.

An pœnæ purgatorij sint maiores omnibus pœnis quibus homo in hac vita affici potest.

Expositio-
ne.
Psal. 37
1. Cor. 3.

RESPON. Ah Apostolo dicitur, quòd quidam saluabuntur, quasi per ignem, talis ignis non est contemnendus, quia grauior est, quàm quidquid potest homo pati in hac vita.

Q V A E S T. DCCXLV.

Quomodo sine intermissione fit oratio ?

Ep. expo-
sitione,
1. Tess. 5

RESPON. Ipsum desiderium tuum, oratio tua est, & si cõtinuum desiderium, continua oratio. Non enim frustra dixit Apostolus. Sine intermissione orantes, nunquid semper flectimus genua, & manus leuamus? vt dicat, sine intermissione, orate hoc non possumus facere, est alia interior oratio sine intermissione: Oratio ista quæ est? desiderium: Quidquid aliud agas, si desideras illud sabatum, non intermittis orare, si non vis intermittere orare, noli intermittere desiderare, continuum desiderium tuum, continua vox tua est.

QVÆST. DCCXLVI.

Quare homo tribulatur, etiam si sit innocens, idest sine operibus.

R E S P O N. Omnis anima infirma in hac vita, querit sibi aliquid terrenum, vbi requiescat quoniam intentionē laboris, & mentis externæ in deum, difficile potest perpetuo tolerare, aliquid sibi inquit in terra vbi requiescat, non loquitur de cupiditatibus maiorum hominum, sed de innocentibus, tales & ipsi acquiescunt in domo sua, in familia sua, in coniuge, in filijs, in paupertate, in prædiolo suo, in noualia manibus suis cōsita, in edificio aliquo suo studio fabricato, acquiescunt innocentes in his, sed tamen deus volens nos amorem non habere, nisi vitæ æternæ, & istis velut innocētibz delectationibus, miscet amaritudines, vt & in his patiamur tribulationes.

Enarra-
tione.
Psal. 40

QVÆST. DCCXLVII.

Quare ceruus acquirit sitim, vt postmodum currat ad fontem, post interemptionem, maiore siti inardescit, peremptis serpentib. ad fontes acris currit, serpentes vitia tua sunt, consume serpentes iniquitatis tunc amplius desiderabis fontem veritatis.

Enarra-
tione.
Psal. 41

QVÆST. DCCXLVIII.

AN Christus in cruce fuerit a patre derelictus? sic clamans. Deus Deus meus, quare me dereliquisti?

R E S P O N. Deus Deus meus respice in me quare me dereliquisti? Transfigurans enim nos in id quod dicebat, & in corpus suum, quia & nos corpus eius sumus, ille caput nostrum, vocem de cruce, non dixit suam sed nostram. Non enim vnquam dereliquit eum deus, nec ipse a patre vnquam recessit, sed propter nos dixit hoc. Nam sequitur ibi, longe a salute meā verba delictorum meorum. Et ostendit ex quorū persona hoc dixerit. Non enim in ipso delictum potuit inueniri.

Enarra-
tione.
Psal. 43

.IN QVÆST. DCCXLIX.

Quomodo Christus sit pulcher ybique.
RESPON. Credentibus, sponfus Christus pulcher ybique; pulcher Deus verbum apud Deum, pulcher in vtero virginis, vbi non emisit diuinitatem, & sumpsit humanitatem, pulcher natus, infans verbum, quia & cum esset infans, cum surgeret, cum manibus portaretur, cœli loquuti sunt, Angeli laudes dixerunt, magos direxit stella, adoratus est in præsepio, pulcher ergo in cœlo, pulcher in terra, pulcher in vtero pulcher in manibus parentum, pulcher in miraculis, pulcher in flagellis, pulcher inuitans ad vitam, pulcher nõ curans mortem, pulcher in ligno pulcher in sepulchro, pulcher in cœlo, pulcher in intellectu.

QVÆST. DCCL.

Quæ sunt maiores tribulationes in homine.
RESPON. Inter omnes tribulationes humanæ animæ, nulla est maior tribulatio, quam conscientia delictorum, namque si ibi vulnus non sit, sanumque intus sit hominis, quod conscientia vocatur, vbi cumque alibi passus fuerit tribulationes, illuc confugiet, & ibi inueniet Deum, si autem ibi requies non est, propter abundantiam iniquitatis, quoniam & ibi Deus non est. Quid facturus est homo? Quo confugiet, cum ceperit pati tribulationes, fugiet ab agro ad ciuitatem, a publico ad domum, a domo in cubiculum, & sequitur tribulatio. A cubiculo, iam quò fugiat non habet, nisi interius ad cubile suum, porro si ibi tumultus est, si ibi fumus iniquitatis, si flamma sceleris, non illuc potest confugere, pellitur enim inde, & cum inde pellitur a seipso pellitur. Et ecce hoste suum inuenit, quo confugerat, seipsum quo fugiturus est, quocumque fugerit se, talem trahit post se, & quocumque talem traxerit se cruciat se. Sed a seipso sunt tribulationes, quæ inueniunt hominẽ nimis acerbiores enim non sunt, tanto sunt acerbiores, quanto sunt interiores, & istæ nimis tribulationes sunt.

QVÆST. DCCLI.

Iubilatio quid est?

RESPON. Quid est iubilatio, nisi admiratio gaudij, quæ verbis, nõ potest explicari? Quomodo admirati sunt discipuli, gaudentes, videntes ire in cælum, quem pláxerunt mortuum. Reuera quia gaudio huic verba non sufficebát, restabat iubilare, quod nemo potuit explicare.

Enarratione. Psal. 46

QVÆST. DCCLII.

Mors quid est?

RESPON. Mors nempe separatio est animæ a corpore, mors autem vere quam non timent homines, separatio est animæ a Deo, & plerunq; cum timent homines istá, quæ separat aiam a corpore, incidit in illá, vbi aia separatur a Deo. Hæc est ergo mors.

2. concione. Psal. 48

QVÆST. DCCLIII.

Quare homines dicantur dij, & vnde sunt dij?

RESPON. Ego dixi dij estis, & filij excelsi omnes, manifestum est ergo, quia dixit homines Deos, ex gratia sua deificatos, non de substãtia sua natos, ille enim iustificat, qui per semetipsum, non ex alio iustus est, & ille deificat, qui per seipsum, non alterius participatione Deus est, qui autem iustificat, ipse deificat, quia iustificando filios Dei facit, si filij Dei facti sumus (quia potestatem dedit filios Dei fieri) & dij facti sumus, sed hoc gratiæ Dei est adoptantis non generantis.

Enarratione. Psal. 49 Ioan. I.

QVÆST. DCCLIIII.

An Deus noscat res, vt dat homini nosse?

RESPON. Non sic Deus nouit, vt dat nosse homini. Alia est notitia dei, alia hominis, sicut alia possessio dei, alia hominis, id est aliud est possidere dei, aliud possidere hois. Non. n. tu qd possides totũ habes in potestate aut quãdiu viuat bos tuus, in tua piãte est, aut vt nõ pereat, aut vt nõ pascatur, apud quem summa ptas est,

Enarratione.

summa & secreta cognitio, & tribuamus hoc Deo, laudātes Deum non audeamus dicere, quō nouit Deus, ne forte hoc a me fratres expecteris, vt explicem vobis, quomodo cognoscat Deus, hoc solū dico, non sic cognoscit vt homo, non sic cognoscit vt Angelus, & quomodo cognoscat dicere non audeo, quoniam & scire non possum, vnū tamen scio, quia & antequam essent omnia, nouerat Deus quod fuerat creaturus.

Q V Æ S T. DCCLV.

AN in illa beata vita sit vlla miseria.

*Ea. enar-
ratione.*

R E S P O N. Ibi in illa beata vita, non inuenis esurientem quem pascas, non peregrinum quem suscipias, non nudum quem vestias, non egrum, quem visites, non litigantem quem concordas, omnia ibi sunt, vera sunt, sancta sunt, æterna sunt, panis noster ibi iustitia est, potus noster ibi sapientia est, vestis nostra ibi immortalitas est, domus nostra æterna in cælis, si tu miras, nostra immortalitas, Nunquid egritudo surrepit? Nunquid lassitudo ad sonnum trahit, nulla mors, nullalalis, ibi pax, quies, gaudium, iustitia. Nullus intrat inimicus, nullus labitur amicus.

Q V Æ S T. DCCLVI.

Dolositas quid est.

*Ea. enar-
ratione.*

R E S P O N. Dolositas est fraus quædam in verbis, aliud pwendendi, aliud sentiendi.

Q V Æ S T. DCCLVI.

Quis est, qui vere laudat Deum?

*Ea. enar-
ratione.*

R E S P O N. Non laudat: qui male viuendo offendit dominum, non laudat qui cum iam ceperit bene viuere, de suo putat esse, quòd bene viuunt, non acceprum a Deo. Nec ille laudat, qui cū sciāt se, quòd bene viuunt, accepsisse a Deo, tamen vsque ad se vult esse diuitem Deum, ille itaque qui dicebat, gratias tibi ago Deus, q non sum sicut & cæteri homines, iniusti, raptores adulteri, sicut & publicanus iste: nōne ibi habebat, vnde diceret, dona & publicano huic quod mihi donasti, supple & mihi quæ nondum delisti? Sed iam

iam quasi saturatus, ructabat, non dicebat, ego autem e genus, & pauper sum, quod dicebat publicanus ille, domine propitius esto mihi peccatori ideo, descendit iustificatus publicanus, magis quā ille phariseus, ergo audite, qui bene viuitis, audite qui male viuitis, sacrificium laudis glōrificabit me, nemo mihi offert hoc sacrificiū laudis, & malus est.

Q V A E S T. DCCLVIII.

Misericordia Dei erga peccatores, facit ne, vt peccatū remaneat impunitū.

R E S P O N. Misericordia Dei est, vt ignoscat peccatū, iustitia est, vt puniat peccatum, quid ergo? Queris misericordiam, peccatum impunitū remanebit? Respondeat dauid, respondeant lapsi, respondeant cum dauid, vt misericordiam mereantur, sicut dauid, & dicant, non domine non erit impunitum peccatum meum, noui iustitiam eius, cuius misericordiam quero, nō impunitum erit, sed ideo nolo, vt tū me punias, quia ego peccatum meum punio, ideo peto, vt ignoscas, quia ego agnosco. Quoniam iniquitatem meam ego agnosco, & delictum coram me est semper. Non post dorsum meum posui quod feci, sed ante me est, vt puniam, & sic non auferatur iustitia, per misericordiam diuinam.

Q V A E S T. DCCLIX.

AN Deus noscat omnia?

R E S P O N. Si Deus nouit omnia, vt nouit, quare de celo prospicit, vt videat si est, intelligens inter nos, aut requirens Deum, sed animaduertendum est quod plerumque sacra scriptura ita loquitur, vt quod dono Dei creatura facit, Deus facere dicatur, vt vbi gratia cū misereris pauperis, quia dono Dei facis, Deus miseretur, cū cognoscis q̄ sis, quia illo alluente facis, si es qui dicas, tu illuminabis, illuminabis lucernam meam dominē, Deus meus illuminat tenebras meas, quod Deo donante, & faciente cognoueris ille cognoscit: Nam vnde est, tentat vos dominus Deus vester, vt sciat si diligatis illum, quid est, vt sciat? Vt dono suo scite vos faciat: sic ergo prospicit super nos, vt videat si est intelligens, & dominū requirens, id est vt suo spiritu nobis donato, facit vt discernamus inter

Mille Quasita.

Ee 4 nos

Enarratione.
Psal. 50

Ps. 101

Enarratione.
Psal. 52

Psal. 17
Deut. 13

nos & eos, quibus hæc donata non sunt, & ex nobis illos cognoscimus. Remanet igitur, ut Deus omnia nouerit, licet scriptura hoc modo loquatur.

Q V Æ S T. DCCLX.

Quare malos permittat Deus in hoc mundo viuere & an sint odiendi.

Exposi-
tione.

Psal. 54

RESPON. Ne putetis gratis esse malos in hoc mūdo, & nihil boni Dei illis agere. Deum, omnis malus aut ideo uiuit ut corrigatur, aut ideo uiuit, ut per illum bonus exerceatur, utinam ergo qui nos modo exercent conuertantur, & nobiscum exerceantur, tamē quandiu ita sunt, ut exerceant, non eos oderimus, quia in eo quod malus est, quis eorum, utrum usq; in finem perseueraturus sit igno-
ramus, & plerunque cum tibi uideris odisse inimicum, fratrem odisti & nescis.

Q V Æ S T. DCCLXI.

An inimicus sit diligendus?

Eod. Ps.

Mat. 5.

RESPON. Audite & intelligite, si bonus es, inimicū non habebis, nisi malū, porro tibi ea regula bonitatis p̄fixa est ut imiteris bonitatem patris tui, qui facit solē suū oriri super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos, nunquid. n. tu habes inimicum, & Deus non hēt. Tu quidem eum habes inimicū, qui tecum creatus est, ille uero eū quem creauit: inimicos ergo Dei malos & iniquos, sæpe in scripturis legimus, & parcit eis ille, qui non habet, quod ei imputet inimicus, cui omnis inimicus ingratus est, ab illo enim habet, quod quid boni habet, ab ipso enim habet misericordiam quidquid est etiā unde tribulatur, ad hoc enim tribulatur, ne superbiat, ad hoc tribulatur ut humilis agnoscat excelsum, tu ergo inimico tuo, quem intollerabiliter pateris, quid p̄stitisti? Deus inimico suo, multa bona p̄stitit, & tu qui nihil dare potes, uti Deus qui solē facit oriri super inimicos, nō ei saltem parces, innita igitur patrem cælestem: ecce regula dilectionis. Diligite inimicos, uestros &c. Christianus igitur non debet facile uelut odio ire in inimicum, a quo patitur, & uelle uentum vincere, sed conuertere se ad orationem, ne amittat dilectionem. Neque enim timendum est, ne

Luc. 6.

aliquid

aliquid faciat homo inimicus. Quid enim facturus est? Multa mala dicturus. Obprobria iaculaturus in conuitijs seuiturus, sed quid tibi? Gaudete inquit & exultate, quoniam merces uestra magna est in caelis, ille in terra geminat conuitia, tu in caelo lucra, sed seuiat amplius, possit & aliquid amplius, quid te securus cui dictum est: Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere, quid est ergo timendum quando inimicum patris, ne conturbetur id de dilectio, qua diligis inimicum.

Mat. 5.

Mat. 10.

QVÆST. DCCLXII

QUÆ differentia est inter iram & odium? **R**ESPON. Ira fratres si fuerit inueterata, iam odium est, ira turbat oculum; odium extinguit, ira festuca est, odium trabes est, aliquando odisti & corripuisti irascentem, in te est odium, in illo: ira quem corripis merito tibi dicitur, eijce primum trabem de oculo tuo, & sic videbis eijcere festucam de oculo fratris tui. Nam ut noueritis quantum intersit. inter iram & odium, quotidie homines irascuntur filijs suis. Date qui oderint filios suos.

Eod. Ps.

Mat. 7.

QVÆST. DCCLXIII

Columba quare sic gemit? **R**ESPON. Quis dabit mihi pennas sicut columbae? Columba à molestijs querit auolationem, sed non amittit dilectionem; columba enim pro signo dilectionis ponitur, & in ea gemitus amatur, nihil tam amicum gemitibus, quam columba, die noctuq; gemit, tanquam hic posita, ubi gemendum est.

Eod. Ps.

QVÆST. DCCLXIII

Diuisio linguarum in edificantibus turrim, & vno in Apostolis, vnde prouenerunt. **R**ESPON. Quid dixerunt superbi? Ne pereamus diluuiio faciamus turrim, superbia se munitiones, inuitos esse arbitrabantur, extruxerunt altam turrim, & dñs diuisit linguas eorum, tunc se ceperunt non intelligere. hinc facta est origo linguarum multarum. Antea enim vna lingua erat, sed vna lingua concordibus proderat, vna lingua humilibus

Eod. Ps.

Gen. 11.

humilibus proderat, at ubi illa collectio, in conpirationem superbia precipitata est, pepercit illis Deus, ut diuideret linguas eorum, ne se intelligendo, perniciosam facerent unitate, per superbos homines diuise sunt lingue, per humiles Apostolos, congregate sunt, lingue, spiritus superbiae disperfit linguas, Spiritus Sanctus congregauit linguas. Quando enim venit Spiritus Sanctus super discipulos, omnium linguis loquuti sunt, ab omnibus intellecti sunt, lingue disperse in vnum congregate sunt.

Q V A E S T. DCCLXV.

Enarra-
tione.
Psal. 55
Deut. 17

Quare crucis Christi titulus, tribus linguis est scriptus? **R**ESPON. Erat in cruce titulus inscriptus, haebraice, grece, & latine, rex iudeorum, tamquam tribus testibus titulus approbatus, quia in ore duorum vel trium stabit omne verbum.

Q V A E S T. DCCLXVI.

Eod. Ps.

An fidelibus sit necesse tribulationes pati. **R**ESPON. Necesse est, ut tribulantes nos patiamur vsque in finem, quos non pateremur, nisi nobis expediret, omnis enim tetatio, probatio est, & omnis probationis effectus, habet fructum suum, quia homo plerumque etiam sibi ipsi ignotus est, quid ferat, quid ve non ferat ignorat, & aliquando praesumit se ferre, quod non potest, & aliquando desperat se posse ferre, quod potest. Accedit tentatio quasi interrogatio, & inuenitur homo a seipso, qui latebat & seipsum, sed artificem non latebat, Petrus praesumpsit de eo, quod in illo non erat, putabat cum domino vsque ad mortem perseueraturum, accessit tetatio, negauit, fleuit, accepit, cum ergo nesciamus, quid peramus tamquam non habentes, & vnde gratias agamus tamquam accipientes, opus est semper tentationibus, & tribulationibus erudiri in hoc seculo, sed tribulari non possumus, nisi ab eis, qui longe fiunt a sanctis.

Q V A E S T. DCCLXVII.

Eod. Ps.

An deus sit colendus pro mercede, quae non est ipse deus. **R**ESPON. Non est castum cor, si deum ad mercedem colit, **Q**uid

Quid ergo? Mercedem de dei cultu non habebimus? plane. Sed ipsum deum animo colimus, ipse nobis merces erit, quia videbimus eum sicuri est: dicit Christus, Qui diligit me diligitur a patre meo, & ego diligam eum, quid illi ergo dabis? Et ostendam ei me ipsum; noli ergo extra eum aliquid ab eo querere, ipse tibi sufficiet. Quantumlibet sis auarus, sufficit tibi deus, qui omnia fecit, & ideo est plusquam omnia. Maritus, qui propter dotem uxorem diligit, aut quia multum donauit non caste diligit, qui autem propter ipsam, & si nihil donauit, caste diligit, ut multi inueniantur, & talia multa coniugia, quae gratis adiuicem se colunt, si isti sic se diligunt. Quomodo deus est diligendus? qui est maritus animae nostrae, ad prolem sempiternae vitae fecundans, & steriles nos non esse permit- tens, deum ergo sic diligamus, ut aliud praeter ipsum non diligamus.

1. Io. 3.
Ioan. 14

Q V A E S T. DCCLXVIII.

AN imitari debeamus Christum in obseruatione praecceptorum. **R E S P O N S.** Fecit Christus, quod docuit fecerunt, & Apostoli, quod ab illo didicerunt, & nobis faciendum praedicauerunt, faciamus, & nos, quia & si non sumus quod ille, secundum id quod creauit nos, quod ille tamen summus secundum id quod factus est propter nos, & si solus fecisset, forte nemo nostrum deberet audere imitari, ita enim ille homo erat ut & deus esset, sed in eo, quod homo erat, imitati sunt serui dominum, & discipuli magistrum, & fecerunt, qui nos praecesserunt in familia eius, patres quidem nostri, sed tamen conferui nostri, neque imperaret hoc deus ut faceremus si impossibile esse iudicaret, ut hoc ab homine fieret: si consideras, infirmitatem tuam deficiis sub praeccepto, confortare in exemplo. Sed etiam exemplum multum est, adest ille qui praebuit exemplum, ut praebeat & auxilium.

Enarra-
tione.
Psal. 36

Q V A E S T. DCCLXIX.

QVare ab Adam costa est ablata dum dormitet & non in vigilia.

R E S P O N S. Non enim poterat uxorem facere primo homini, etiam de latere vigilantis, aut propterea voluit eum dormire, ne sentiret, cum sibi costa detraheretur, postremo, quis ita dormit ut osse conuulso

Eod. Ps.

conuulso non expergiscatur? Qui potuit sine dolore auferre costam dormienti, potuit & vigili, sed quare voluit dormienti facere? Quia dormienti Christo in cruce, facta est coniunx de latere, percussum est enim latus pendens de lancea, & proflexerunt, ecclesie sacramenta.

Q V Æ S T. DCCLXX.

Eod. Tsf.

AN omnia musicę corporea instrumenta dicantur organum. **R**ESPON. Organa dicuntur omnia instrumenta musicorū, non solum illud organum dicitur, quod grande est, & inflatur foliis, sed quidquid aptatur ad cantilenam, & corporeum est, quo instrumento vitur, qui cantat organum dicitur.

Q V Æ S T. DCCLXXI.

*Inarratione.
Psal. 57
Luc. 18.
Luc. 11.*

AN omnes similitudines datę in sacra scriptura, sint obseruandę, imittando posita in similitudinibus. **R**ESPON. Non vndecumque datur similitudo a scripturis, laudatur ipsa res, sed tantum inde similitudo trahitur: Non enim laudauit, iniquum iudicem, nolebat audire illam viduam, qui nec deum timebat, nec homines reuerbatur, & tñ inde similitudinę dñs traxit. Nec illum laudauit pigrum, qui tres panes, non propter amicitiam dedit petenti, sed tedio victus, & tamen similitudinę dedit, & de rebus ergo non laudandis, trahuntur secundum quemdam modum, nonullę similitudines, etiam si non sunt imitandi in similitudinibus positi.

Q V Æ S T. DCCLXXII.

*Eod. Tsf.
Luc. 16.*

PAene inflictę, & infligendę, in specie quot sunt? **R**ESPON. Tres sunt species pęnę, sed vna diuiditur, vt sint quatuor, futura pęna duas species habet, aut inferorum est, vbi ardebat diues ille, qui volebat sibi stillam aque stillari in linguam de digito pauperis, altera est illa in fine, de qua audituri sunt, qui ad sinistram ponendi sunt, ite in ignem æternum, qui paratus est dyabolo & Angelis eius, illę pęnę manifeste erunt eo tempore, quando exitu fuerit ex hac vita, aut finito seculo peruentum fuerit ad resurrectionem,

tionē, altera pœna est, qua præmuntur homines in hac vita, vt carceres, exilia tormenta mortes, & diuersa genera dolorum, & tribulationum, quę quidem iudicio Dei dispensantur, sed multis ad probationem, & multis ad dānationem, est & alia pœna quę est occulta, quę in impijs manet, & manifestatur a Propheta cum dici sicut cęra, liquefacta auferentur, pœnam impiorū per suas concupiscentias dixit fieri, cōcupiscentia mala quali ardor est ignis, ignis cōsumit vēstē, libidō adulterij non cōsumit aīam? Tales pœnas pauci vidēt, sunt pœnæ, & impij nō eas cognoscūt ideo ipsis sunt occultę.

QVÆST. DCCLXXIII.

AN omnis iniquitas a Deo puniatur?

RESPON. Iniquitas omnis Parua magna ve sit, puniatur necesse est, aut ab ipso homine pœnitente aut a Deo vindicante, Nā & quę pœnitet punit seipsum: puniamus ergo peccata nostra, si q̄rimus misericordiam Dei, non potest deus misereri omnium iniquitatē operatium, quasi blandiens peccatis, aut non eradicās peccata, profusus aut punis, aut punit, vis non puniat? puni tu, nam & il lud fecisti, qd̄ impunitū esse non possit, nā non pōt impunitum relinqui peccatum, quia yerum est. Non misereris omnium, qui operantur iniquitatē, aduertendū quippe est, qd̄ est quędā iniquitas, q̄ qui operatur, non pōt fieri vt misereatur ei Deus, & hæc iniquitas est defensio peccatorū. Qñ quisque defendit peccata sua, magnā iniquitatem operatur. Hoc defendit qd̄ Deus odit, sed quomodo defendunt? si Deus noluisset nō id fecissem, quid vis faciam fato meo? Si qd̄ boni fecerit, sibi vult imputari, si quid mali Deo, ergo deffendentū peccata, non misereatur Deus, intellige Aug. Donec p seuerant in dissensionē, eum cessauerint, & doluerint de peccatis, & ea puenient, tunc deus miserebitur. Deffendentes peccata obliuiscuntur legis Dei, & hoc est vera mors.

Enarratione prima partis.

Psal. 58

Psal. 58

QVÆST. DCCLXXIII.

QUæ differentia est inter consumari, & consumi.

RESPON. Consumari enim perfici est, aliud est consumari, aliud consumi consumatur enim quod sic finitur, vt perficiatur, consumitur, quod sic finitur vt non sit.

2. concione de 2. parte eiusdē ps.

QVÆST.

Q V Æ S T. DCCLXXV.

Ead. loco **A**N superbia semper inuideat?
R E S P O N. Sola superbia diabolus lapsus est, & quoniam superbiæ comes est inuidia, fieri non potest, ut superbus non inuideat ex hoc vitio, quod superbiam necessario sequitur, lapsus diabolus etiam homini inuidit stanti.

Q V Æ S T. DCCLXXVI.

Ead. loco **I**Ra Dei quotuplex dicitur.
R E S P O N. Est ira consumationis, & est ira consumptionis, nam omnis vindicta Dei, ira dicitur, sed aliquando ad hoc vindicat Deus ut periciat, aliquando vindicat deus, ut damnet. Quomodo ad hoc vindicat, ut periciat? flagellat omnem filium quem recipit. Quomodo ad hoc vindicat, ut damnet? Quando posuerit impios ad sinistram, & dixerit eis: Ite in ignem æternum qui paratus est diabolo & angelis eius, illa ira consumptionis est non consumationis.

Q V Æ S T. DCCLXXVII.

Ex enarratione.
Psal. 59 **T**Ribulationes maximè contra ecclesiam, unde oriuntur?
R E S P O N. Tribulationes maximè aduersus ecclesiam non oriuntur nisi ab eis, qui lege male utuntur: Nescis iudeos male utendo lege Christum occidisse? Nescis hæreticos, male utendo lege fideles persequi?

Q V Æ S T. DCCLXXVIII.

Ex enarratione.
Psal. 60 **A**N vita nostra in hoc mundo possit esse sine tentatione?
R E S P O N. Nam vita nostra in hac peregrinatione, non potest esse sine tentatione, quia profectus noster per tentationem nostram fit, nec sibi quisquam innotescit, nisi tentatus, nec potest coronari, nisi vicerit, nec potest vincere, nisi certauerit, nec potest certare, nisi inimicum & tentationes habuerit.

QVÆST. DCCLXXIX.

AN iniquitas reprehendi possit, non visa iustitia.

R E S P O N. Non reprehenderes iniquitatem, nisi videndo iustitiam. Reprehensor iniquitatis esse non potest, qui non cernit iustitiam, cui comparatam reprehendat iniquitatem, vnde enim scis, quia hoc iniustum est, nisi scias quid sit iustum? Quid si enim iustum est, & hoc quod dicis iniustum? Absit inquis iniustum est, & clamas quasi videntibus oculis videns hoc iniustum esse, vtique ex aliqua regula iustitiæ, cui comparans hoc, quod vides prauum, & cernens non conuenire rectitudini regulæ tuæ, reprehendis tanquam artifex discernens iustum ab iniusto.

*Ex enarra-
tione.
Psal. 61*

QVÆST. DCCLXXX.

SPes christianorum quæ est? & an resurrecturi sumus?

R E S P O N. Quare sumus christiani? Non enim ad hoc sumus christiani, vt terrenam nobis felicitatem petamus, quam plerunque habent & latrones & scelerati. Ad aliam felicitatem nos sumus christiani, quam tunc accipiemus, cum vita ista huius seculi, tota transferit, ergo promittitur nobis, & carnis resurrectio, & talis resurrectio carnis nobis promittitur, vt caro quidē ista, quam modo portamus resurgat in finem, nec incredibile vobis videatur, si enim deus fecit nos, qui non eramus, magnum illi est reparare, qui eramus? Ergo hoc vobis incredibile non videatur, quia quasi putrescere mortuos videtis, & ire in cineres, & in puluerem. Aut si, incendatur aliquis mortuus, aut si canes dilaniēt eum, putatis quia inde non erit resurrecturus? omnia quæ discernunt, & in fauillas, quædam putrescunt, integra Deo sunt. In illa enim elementa mundi erunt, vnde primo venerunt: quando facti sumus, non illa videmus, sed tamen deus vidē seip̄s producet illa, quia & antequam esse mus vnde sciebat nos produxit. Talis ergo resurrectio carnis nobis promittitur, vt quamuis ipsa sit caro, quam modo portamus, quæ resurrectura est tamen non habeat corruptionem quam modo habet.

*Enarra-
tione.
Psal. 62*

Q V Æ S T. DCCLXXXI.

*Ea. enar-
ratione.* **A**N homo habeat multas vitas.
RESPON. Multe sunt vitæ humanæ, sed deus vnâ vitâ
promittit. Quæ sunt vitæ humanæ? Quas sibi homines elegerunt, alius elegit sibi vitam negociandi, alius vitâ rusticandi, alius vita scenerandi, alius vitam militandi, alius illam, alius illam, diuersæ sunt vitæ, sed melior est misericordia Dei, super vitas nostras melius est, quod dat Deus correctis, quàm quod eligunt peruersi, vnâ vitam donat, quæ præponitur omnibus nostris, quascunque in mû do eligere potuerunt.

Q V Æ S T. DCCLXXXII.

*Ea. enar-
ratione.* **Q**Vare leuandæ sunt manus dum oramus?
RESPON. Leua manus in oratione, leuauit pro nobis dominus deus noster manus in cruce, & extense sunt manus eius pro nobis, ideo extense sunt manus eius in cruce, vt manus nostræ extendantur in bona opera, quia crux ipsius misericordiam nobis præbuit, ecce leuauit ille manus, & obtulit pro nobis deo sacrificiũ seipsum. & per illud sacrificium deleta sunt omnia peccata nostra, leuemus & nos manus nostras ad deum in præce, & non confundetur manus nostræ leuate ad deum si exerceantur in bonis operibus, quid enim facit, qui leuat manus? Vnde præceptum est, vt leuatis manibus oremus ad deum. Apostolus enim dicit, leuantes puras manus, sine ira & disceptatione vt cum leuas manus tuas ad deum, veniant tibi in mentem opera tua, quia enim manus istę leuantur, vt impetres quod vis, ipsas manus cogitans; in bonis operibus exerce ne erubescant leuari ad Deum.

Q V Æ S T. DCCLXXXIII.

*Enarra-
tione.
Psal. 63* **A**N rogare debeamus, vt non tentemur?
RESPON. Nobis expedit esse sine tentationibus. Mec rogemus Deũ vt non tentemur, sed vt nõ inducamur in tentationem.

QVÆST. DCCLXXXIII.

Quomodo verificatur, hora tertia & hora sexta dominum fuisse crucifixum. *Mar. 17
Luc. 23;*

RESPON. Quidam Euangelista dicit hora sexta, vt Lucas, & Ioannes crucifixum dñm, & quidā hora tertia, vt Marcus, nisi intelligamus perturbamur: iam incipiente sexta hora dicitur Pilatus sedisse pro tribunali, & reuera quādo leuatus est dominus in ligno hora sexta erat, sed alius Euangelista intuens animum Iudæorum, quia volebant se immunes videri a morte domini, narrando eos ostendit reos, Dicens dñm hora tertia crucifixum, considerantes, autem omnem circumstantiam lectionis, quanta agi potuerunt, cū apud Pilatum dominus accusaretur, vt crucifigeretur, inuenimus horam tertiā esse potuisse, qñ illi clamauerunt crucifige crucifige, ergo verius illi tunc occiderunt, quando clamauerunt. Apparitores potestatis hora sexta crucifixerunt, illi magis rei, qui clamando seuiebant, quā qui obtemperando administrabant. *Ea.enarratione.*

QVÆST. DCCLXXXV.

AN simulata innocentia debeat dici innocentia?

RESPON. Simulata innocentia, non est innocētia, simulata equitas, non est equitas, sed duplex iniquitas, quia & iniquitas est, & simulatio, vnde quanto quis acutius excogitare sibi videtur, tanto magis deficit, quia a lumine veritatis, & equitatis, in profunda consiliorum malignorum demergitur. Habet iustitia quandam lucem suam, perfundit, & illustrat animam inherētem sibi, anima vero auertens se a luce iustitiæ, quāto magis querit quod inueniat contra iustitiam, tanto plus a luce repellitur, & in tenebrosa demergitur. *Ea.enarratione.*

QVÆST. DCCLXXXVI.

AN veritas proficit paruipendentibus eam.

RESPON. Sæpe diximus prædicare veritatem nihil est, si cor a lingua dissentiat, & audire veritatem nihil est, si non audicionem fructus sequatur. *Enarratione.
Psal. 66*

QUÆ differentia est, inter canticum & psalmum.
Enarrat. **R**ESPON. Discenerunt quidam ante nos inter canticum
Psal. 67 & psalmum, ut quoniam canticum ore profertur, psalmus autem
 visibili organo adhibito idest psalterio canitur: videatur canticum si
 gnificari intelligentia mentis, psalmo vero, opera corporis, nam in
 hoc Psal. dictum est, cantate Deo, psallite nomini eius, ita quidam
 discreuerunt, ut cantate Deo, dictum videatur, quia ea quæ in seip-
 sa mens agit, Deo nota sunt, quæ ab hominibus non videntur, ope-
 ra vero bona, quoniam Ideo videnda sunt ab hominibus, ut glorifi-
 cent patrem vestrum qui in cælis est, merito dictum sit psallite no-
 mini eius idest diffamationi eius, ut laudabiliter nominetur, & hæc
Mat. 5. differentiam aliquando secutus sum. Memini tamen legisse nos,
 psallite Deo, quia talia quæ visibiliter bene operamur, non tan-
 tum hominibus. sed etiam Deo placent. Non autem omnia
 quæ Deo placent etiam hominibus placere possunt, quæ vide-
 re non possunt, sed cum legatur, & cantate Deo, & psallite Deo, ita
 alicubi legi potest, cantate nomini eius, adeo, ut hæc differentia fru-
 stra elaborata sit, nam secundum hanc differentiam, potius debe-
 ret dici, liber canticorum, quam psalmodiorum, & tamen liber psal-
 modiorum dicitur, quoniam canticum, sine psalmo esse potest, psal-
 modium vero sine canticum esse non potest, possunt etenim cogitationes esse
 mentis quorum non sunt opera corporalia. Nullum est autem opus
 bonum cuius non sit in mente cogitatio ac per hoc utrobique can-
 tica, non utrobique psalmodia, & tamen sicut dixi generaliter psalmodia
 appellantur non cantica, liber psalmodiorum non canticorum. Qua-
 propter relinquentes nos ista eis, qui possunt, & quibus vacat talia di-
 scernere, & certa differentiarum ratione desinire, ad aliud per-
 gemus: & sic irresolutam differentiam relinquit Aug.

AN amor difficilia facilia faciat?
Ea. enar- **R**ESPON. Quidquid enim difficile est in præcepto, leue est
ratione. amanti, nec ob aliud recte intelligitur dictum, onus meum leue est, ni-
Mat. 11. si quia dat Spiritum Sanctum, per quem diffunditur charitas in cordibus
Rom. 5. nostris, ut amando liberaliter faciamus, quod timendo qui facit, ser-
 uiliter

niliter facit. Nec est amicus recti, quando mallet si fieri posset, id quod rectum est, non iuberi.

Q V Æ S T. DCCLXXXIX.

QUæ est, hæreticorum doctorum intentio.

R E S P O N. Hanc enim habent intentionem hæretici doctores, ut ab auribus animarum, quas seducere moliantur, excludant eos, id est separent eos qui probati sunt argento, id est qui idonei sunt docere eloquia domini.

Ea. enarratione.

Q V Æ S T. DCCXC.

Opera bona quæ sunt?

R E S P O N. Ea quippe sola bona opera dicenda sunt, quæ fiunt per dilectionem Dei, hæc autem necesse est, ut antecedit fides, ut inde ista non ab istis incipiat illa, quoniam nullus operatur per dilectionem Dei, nisi prius credat in Deum. Hæc est fides de qua dicitur, in Christo. n. Iesu neque circumcisio aliquid valet, neque præputium, sed fides quæ per dilectionem operatur, quia ergo ut bona opera sequantur, præcedit fides, Nec vlla sunt bona opera nisi quæ sequantur præcedentem fidem.

Ea. enarratione.

Gal. 5.

Q V Æ S T. DCCXCI.

AN pater, & filius, & Spiritus. S. sint vnus substantiæ.

R E S P O N. dicimus patrem filium & Spiritum Sanctum vnus substantiæ esse; Quid est vnus substantiæ? verbi gratia, si aurum est pater, aurum & filius, aurum & Spiritus. S. Quidquid est pater, quod deus est, hoc est filius, hoc Spiritus. S. Cum autem pater est non illud est, quod illud est, Pater enim non ad se, sed ad filium dicitur, ad se autem deus dicitur: itaque eo quod Deus est, hoc ipso substantia est, & quia eiusdem substantiæ filius, proculdubio, & filius Deus. At vero, quod pater est quia non substantiæ nomen est, sed refertur ad filium, non sic dicimus filium patrem esse, quomodo dicimus filium Deum esse: Queris quid sit pater. Respondetur Deus. Queris, quid sit filius, respondetur deus: Queris quid sit pater & filius, respondetur deus, de solo patre interrogatus deum responde, de solo filio interrogatus, deum responde, de utroque interrogatus, non deos, sed deum responde. Non sicut in hominibus queris quid sit pater Abraam, responde-

Enarrat. 1. partis. Psal. 68

tur homo substantia eius respondetur. Quæris quid sit filius eius Isaac. Respondetur homo, eiusdem substantiæ Abraham & Isaac. Quæris quid sit Abraham & Isaac? Non respondetur homo, sed homines. Non sic in diuinis tanta enim ibi est substantiæ societas, ut æqualitatem admittat, pluralitatem non admittat, si ergo tibi dictum fuerit, cum dicis mihi filium hoc esse, quod pater est, profecto & filius pater est, responde secundum substantiam tibi dixi hoc esse filium, non secundum id quod ad aliud dicitur. Ad se enim Deus dicitur, ad patrem filius dicitur. Rursusque pater ad se Deus dicitur, ad filium pater dicitur. Quod dicitur ad filium pater, non est filius, quod dicitur filius ad patrem non est pater, quod dicitur ad se pater & filius ad se hoc est, pater & filius idem Deus.

Q V A E S T. DCCXCII.

Quid sit obprobrium, verecundia, & confusio. **R E S P O N.** Obprobrium est, quod obijcit inimicus. Confusio est, quæ mordet conscientiam, verecundia est, quæ facit ingenuam frontem etiam de falsi criminis obiectione erubescere, erubescere quidem non est crimen, aut & si crimen est, non est illius cui obijcitur, sed eius qui obijcit, sed tamen infirmitas humani animi, plerumque verecundatur, etiam cum falsum obijcitur, non quia obiectum est, sed quia creditum.

Q V A E S T. DCCXCIII.

Quot sunt genera persecutorum? **R E S P O N.** Duo sunt genera persecutorum vituperatiuum, & adulantium, plus persequitur lingua adulatoris, quam manus interfectoris. Nam & ipsam caminum dixit scriptura, certe cum de persecutione loqueretur scriptura dixit: Tãquam aurum in fornace probauit illos, loquens de martyribus interfectis, audi quia & lingua adulantium talis est probatio inquit argenti & auri ignis, vir autem probatur per os laudantium eum. Argenti inquit & auri ignis ille, ignis & iste, de utroque te saluum oportet exire.

Q V Æ S T. . DCCXCIII.

Filius in quibus patri obedire debet.

R E S P O N D. In ea ergo re sola filius non debet obedire patri suo, si aliquid pater ipsius iusserit contra dominum deum ipsius. Neque enim debet irasci pater, quando sic ei præponitur deus, ubi enim iubet pater, quod contra dominum non sit, sic audiendus est quomodo deus, quia obedire patri iussit deus.

1. concio ne.

Psal. 70

Exo. 20.

Q V Æ S T. . DCCXCIV.

Homo quando vult cognosci rectus & bonus.

R E S P O N D. Quando rectus es? Vis audire? Quando in eo bono quod facis deus tibi placet, in eo autem malo, quod patetis Deus tibi non displicet.

*Enarra-
tione pri-
ma par.*

Psal. 70

Q V Æ S T. . DCCXCVI.

Quare deus homini prohibuit tangere arborem in Paradiso?

R E S P O N D. Homo autem positus sub præcepto audiuit a domino deo. Noli tangere. Quid? Hanc arborem. Quid est enim illa arbor? Si bona est quare non tango? Si mala est. quid facit in Paradiso? Prorsus ideo est in Paradiso, quia est bona, sed nolo tangas. Quare non tango, quia obedientem te volo, non contradicentem seruum, ad hoc serue sed noli male serue, serue audi prius domini iussum, & tunc iubentis discere consilium, bona est arbor. Nolo tangas. Quare? quia dominus sum, & seruus es. Hæc tota causa est, non potuit deus perfectius demonstrare, quantum sit bonum obedientiæ, nisi cum prohibuerit ab ea re, quæ non erat mala. Sola ibi obedientia tenet palmam, sola ibi inobedientia inuenit pœnam.

2. concio ne eo. ps.

Gen. 2.

Q V Æ S T. . DCCXCVII.

AN possimus vonere, & sit bene vouere.

R E S P. Vouete & reddite domino Deo vestro. Quis quod *Psal. 75*
Mille Quæsitæ. Ff 3 potest

potest voueat, & reddat. Non voueatis, & nō reddatis, sed quisque quod potest voueat & reddat. Non sitis pigri ad vouendum, non enim viribus vestris implebitis, deficientis, si de vobis praesumitis, si autem de illo cui vouetis, sicuti vouete reddetis. Quid debemus vouere? credere in illum sperare ab illo vitam eternam, bene viuere secundum communem modum; communis modus est seruare Dei praecepta, quae omnibus praecipuntur. Hoc totum omnes vouere debemus, sunt demum vota propria singulorum de his quae non sunt praecepta, sed ex voto fiunt praecepta, ideo quidam vouit relinquere omnia sua distribuendo pauperibus, & ire in communem vitam in societatem sanctorum, magnum votum vouit, vouete & reddite domino Deo vestro, vnusquisque quod vouet Deo, si respicit retrorsum malum est.

Q V A E S T. DCCXCVIII.

AN. hominibus poenae infligantur solum per malos Angelos & non per bonos?

Expositio.

Psal. 77

Exo. 7.

RESPON. Si per Angelos malos Deus Aegyptijs plagas infligit. nunquid audebimus dicere, & aquam in sanguinem per eisdem Angelos versam, & ranas per eisdem Angelos factas, quorum similia etiam magi Pharaonis, veneficijs suis facere poterunt, vt Angeli mali ex vtraque parte consisterent, hinc illos affligentes, inde fallentes, secundum iudicium & dispensationem iustissimi & omnipotentissimi Dei iuste ventis etiam iniquorum malitia?

Exo. 8.

Gen. 18.

Non audeo dicere, vnde enim sciniphes facere magi Pharaonis minime potuerunt? An quia hoc permitti ipsi mali Angeli nō sunt? An dicendum quod verius est occulta causa est & vires nostras excedit, vnde si tantum per Angelos malos Deus irrogat poenas, & nunquam per bonos, sequitur, vt sodomam credamus euersam per Angelos malos, & hoc falsum est cum scriptura dicat per bonos Angelos; claret igitur ista hominibus fieri per bonos & malos Angelos fieri posse. Quid autem quando fieri oporteat me latet, illū vero qui facit non latet, & cui voluerit reuelare.

Q V A E S T. DCCXCIX.

QVOMODO iusti vindictam iniquorum cupiant?

RESPON.

RESPON. Scriptum est lætabitur iustus cum viderit vindictam impiorum laubit manus suas in sanguine peccatoris, & iterum scriptum est: Diligite inimicos vestros benefacite his qui oderunt vos, & non reddentes malum pro malo, nec maledictum pro maledicto. Non solum reddendum est factum malum, pro facto malo, sed nec votum malum, pro facto vel voto malo reddendum est. Reddit autem malum votum, qui etiam si non seipsum vindicat, tamen ut eius inimicum Deus puniat expectat & optat. Quapropter cum & homo iustus, & homo malus volunt de inimicis suis vindicari quomodo discernentur? nisi quia iustus, & magis inimicum suum cupit corrigi quam puniri, & cum in eum videt a domino vindicari non eius delectat pena, quia non eum odit, sed iustitia diuina, quia Deum diligitur: Denique si in hoc seculo in eum vindicatur vel pro illo etiam lætatur si corrigitur, vel certe pro alijs, ut eum timeant imitari, ipse quoque sit melior non supplicio illius odia sua pascendo, sed errata emendando; ac per hoc de benevolentia est non de malitia, quod lætatur iustus cum videt vindictam, & lauat manus suas; id est opera sua mundiora efficit in sanguine, hoc est in exitio peccatorum, sumens inde non mali alieni gaudium, sed diuinæ admonitionis exemplum, si autem in futuro seculo, ultimo iudicio Dei vindicat, hoc ei placet quod Deo, ne bene sit malis, ne piorum præmijs etiam inapij perscruantur. Quod utique iniustum est, & a regula veritatis quam iustus diligit alienum.

Expositione.
Psal. 78
Psal. 57
Mat. 5.
1. Pet. 1.

Q V Æ S T. DCCC.

Qui sunt ædificantes aurum & argentum ligna & stipulam super Christum.

RESPOND. Homines omnino contemnentes, quæ sunt huius mundi non hærentes dilectione aliqua terrenis operibus sancti, casti, sua vendentes & pauperibus distribuentes, possidentes tamen quam non possidentes, videntes hoc mundo, tanquam non videntes. Tales ædificant aurum & c, sunt alij qui rebus concessis aliquantum dilectione inhærent, non aliena rapiunt nec cupiunt, sed si sua rapiuntur, conturbantur, & cum fratre suo iudicium habent, ut repetat sua, Cõtendunt enim pro rebus terrenis amplius quam decet. Non totum cor suum leuant, sed aliquam partem eius trahunt in terram, occasione veniente martyrij conturbantur, quia amant res

Exposit.
Psal. 80

Mille Quæsta.

Ff 4 proprias.

proprias. Habent ista ligna scipulam sternum super fundatnentum, sed rerum concessarum, non illicitarum, & tales saluabuntur quasi per ignem, qui vero edificat adulteria, blasphemias, & similia, nō se putent, saluos fieri per ignem.

Q V A E S T. DCCCI.

Psal. 83

Virtutes vitæ nostræ agenda quot sunt? & quæ sunt.
R E S P O N. Virtutes agenda vitæ nostræ, quatuor describuntur a multis & in scriptura inueniuntur, Prudentia dī, qua dignoscimus inter bonum & malum, Iustitia dī, qua sua cuiq; tribuimus, nemini quicquam debentes, sed oēs diligentes, Temperantia dicitur qua libidines refrenamus, Fortitudo dicitur qua omnia molesta toleramus.

Q V A E S T. DCCCII.

Psal. 85

An Sancti orent pro nobis?
R E S P O N. Dominus enim noster Iesus Christus adhuc interpellat pro nobis omnes martyres qui cum illo sunt interpellant pro nobis, nō transeunt interpellationes ipsorum, nisi cum transierit gemitus noster, cum autem transierit gemitus noster, omnes vna voce in vno populo, in vna patria consolabimur milia milium conjuncta psallentibus Angelicis choris celestium potestatum in vna ciuitate viuentium.

Q V A E S T. DCCCIII.

Psal. 88

Dei iuratio quid sit queritur?
R E S P O N. Dei quippe iuratio, promissionis est confirmatio, bene prohibet homini iurare, ne consuetudine iurandi quia potest homo falli, etiam in periurium prolabatur, Deus solus securus iurat, quia falli non potest.

Q V A E S T. DCCCIII.

Ex cōme mor. rione vsuū. Psal. 90 Mat. 3.

Quare voluit dominus baptizari?
R E S P O N. Baptizatus est dñs. Quare baptizatus? Ut nō alpernarum baptizati: Nā cū Ioan. diceret dño. Tu ad me venis baptizari, ego a te debeo baptizari, & dñs, sine modo, sic enim oportet

portet nos implere omnem iustitiam, voluit impleri humilitatem, ut ablueretur, qui sordes non habebat, ut quid hoc? propter superbiam futurorum, poterat aliquos inuenire cathecumenos & alios, qui vita bona excellenter baptizatos, & dicturi essent. Quid mihi iam opus est baptizari? ut hoc accipiam, quod iste habet quem iam & vita & doctrina precedo? Huic dominus. Quid precessisti? Quantum precessisti? Tantum ne, quantum ego te? Non est seruus super dominum suum, neque discipulus super magistrum suum, sufficit seruo, ut sit sicut dominus eius, & discipulo, sicut magister eius: Noli extolli ut non quaeras baptismum, Baptismum quaeres domini, ego serui quaerui sui.

Q V A E S T. DCCC V.

AN augmentum charitatis in hac vita dolorem augeat?

R E S P O N. Qui apponit scientiam, apponit & dolorem. Ecce *Psal. 98*
 abundet in te charitas, & plus dolebis peccantem. Quanto in te maior *Eccl. 1.*
 charitas est, tanto amplius te torquetur quae toleras, non torquetur
 tanquam irascentem illi, sed tanquam dolentem pro illo. Quan-
 to maior charitas, tanto maiores plagae de peccatis alienis.

Q V A E S T. DCCC VI.

Pellicanus quae auis sit, & de quibusdam suis proprietatibus.

R E S P O N. Pellicanus nascitur in solitudinibus maxime Nili *Pf. 101.*
 fluminis in Aegypto, & in solitudine habitat. Legitur de hac aue,
 quod nolo temere affirmare, sed nec tacere quod dicitur, si verum est con-
 gruatur, si falsum est non teneatur, dominus hae aues tanquam colaphis rostro
 rui occidere paruos filios suos, eosdemque in nido occisos a se lugere
 per triduum postremo dominus matrem seipsam grauiter vulnerare & sangui-
 nem suum super filios fundere, quo illi superfusi reuiscunt, aut verum aut
 falsum sit, congruit tamen Christo, qui sanguine suo filios suos viuificauit.

Q V A E S T. DCCC VII.

Qua est fides christianorum & in quo sua laus consistat?

R E S P O N. Non enim laus fidei christianorum est, quia cre- *Pf. 101.*
 dunt mortuum Christum, sed quia credunt resurrexisse Christum, nam
 mortuum & paganus credit, & hoc tibi pro crimine obijcit, quia in
 mortuum

Rem. 10. mortuum credidisti. Quæ igitur laus tua? Credere resurrexisse Christum & sperare resurrectionem esse per Christum, hæc est laus fidei, si enim credideris in corde tuo, quia dominus est Christus Iesus & confessus fueris ore tuo, quia Deus suscitavit eum a mortuis saluus eris: Non ait si confessus fueris, quia eum tradidit deus occidendum, sed quia suscitavit eum a mortuis. Quare autem credimus & mortuum, quia credere eum resurrexisse non possumus, nisi prius mortuum fuisse credamus. Quis enim resurgit, nisi mortuus fuerit? Hæc fides est christianorum.

Q V A E S T. DCCCVIII.

Eod. Ps. **A** Nni dei quid sunt? **R**ESPON. Non enim aliud anni dei, & aliud ipse deus, sed anni dei æternitas dei est. Aeternitas ipsa substantia dei est, quæ nihil habet mutabile, ibi nihil est præteritum, quasi iam non sit, nihil est futurum, quasi nondum sit, sed non est ibi, nisi est: non est ibi fuit & erit, quia & quod fuit iam non est, & quod erit nondum est, sed quidquid ibi est, non nisi est.

Q V A E S T. DCCCIX.

Pf. 101. **A** N Angeli & sancti perituri sunt igne quo mundus incenditur in fine. **R**ESPON. Quid enim dicturi sumus fratres, quod Angeli perituri sunt igne, quo incendetur mundus? Absit, sed quid? dicemus quod Angelos deus non fecerit? Absit, sed quid dicemus? Et unde essent, si non ab illo facti essent? Ipse dixit & facta sunt. Ipse mandavit, & creata sunt. dictum est enim hoc cum operum eius commemoratio fieret, in quibus & Angeli nominati sunt, erunt ergo cum illo Angeli etiam mundo igne flagrante, & erit incendium mundi, non incendens sanctos dei. Quod fuit caminus regis trib. pueris, hoc erit ardens mundus iustis in Trinitate signatis.

Q V A E S T. DCCCX.

Eod. Ps. **A** N opera bona sint necessaria. **R**ESPON. De tot milibus intraerunt in terram promissionis

fionis nisi duo, & filij in deserto nati. de veteribus, vnus & vnitas intrarunt, tanquam caput & corpus Christus & ecclesia, cum omni nouitate illa, idest filiorum, ergo filij seruorum tuorum inhabitabunt, filij seruorum opera seruorum sunt; nemo ibi habitabit nisi per opera sua. Quid igitur est, & filij habitabunt? Nemo gloriatur se habitaturum in caelesti terra, si dicit se seruum dei, & opera non habet: non enim habitabunt nisi filij. Noli ergo esse sterilis, si vis habitare terram viuentium, fac filios, idest opera.

Nu. 14.

Q V Æ S T. DCCCXI.

AN Deus coronet dona sua in nobis, an merita nostra?

RESPON. Christus vicit seculum, gaudeamus quia & in illo nos vicimus, qui in nobis victi sumus, in illo vicimus, ergo coronat te; quia dona sua coronat non merita tuar plus omnibus illis laborari ait Apostolus, sed vide quid adiunxit, non ego autem sed gratia dei mecum, & post labores omnes, expectat ipsam coronam: bonum agonem certavi, cursum consummaui, fidem seruaui. De cetero reposita est mihi corona iustitiae, quam mihi reddet dominus in illa die, & quare? quia certauit, & fidem seruaui gratia dei adiutus, ergo & quod coronaris, illius misericordia coronaris; nusquam sis superbus, semper lauda dominum.

Ps. 102.

1. Co. 15

Q V Æ S T. DCCGXII.

Aquila quid faciat cum senescit?

RESPON. Dicitur Aquila cum senectute corporis pressa fuerit immoderatione rostri crescentis, cibum capere non possit; pars enim rostri eius superior quae supra partem inferiorem aduncatur, cum praeseneclata immoderatus creuerit, longitudo eius incrementi, non eam sinit os aperire, ut sit aliquod receptaculi interuallum inter inferiorem partem; & vnicum superiorem. Nisi enim aliquod interuallum pateat, non habet morsus, quasi forcipem, unde velut tondent, quod transmittat in fauces, & ex hoc praegratur languore senectutis, & inopia comedendi languescit nimis, ideo instinctu naturali pro reparanda vita, & quasi iuuentute percutit ad petram labium superiorem ipsa Aquila, & frangit, ita ut impedimentum tollatur suscipiendi cibum, & tunc ad cibum accedit, & omnia reparantur, erit post senectutem tanquam iuuenis Aquila.

Eod. Ps.

QVÆST.

Q V Æ S T. DCCCXIII.

AN subueniendum sit iniquo, & peccatori vt iniquus, & peccator.

Eod. Pf. **R**ESPON. Fac misericordiam iniquo, non tanquam iniquo, nam ipsum iniquum tanquam iniquus ne suscipias, id est ne quasi intentione & amore iniquitatis illius eum suscipias, nani & prohibitum est dari peccatori, & suscipere peccatores, & tamen omni petenti dandum est, vt *Ecll. 12.* *Ecll.* dicit: ideo peccatori petenti dādum est, sed non tanquam peccatori, & tunc tanquam peccatori datur. Quando in quo peccator est, hoc placet.

Q V Æ S T. DCCCXIII.

AN Angeli Dei semper dicantur Angeli?

Pf. 104. **R**ESPON. Spiritus autem Angeli sunt, & cum spiritus sunt non sunt Angeli, cum vero mituntur fiunt Angeli. Angelus enim officij nomen est, non naturæ, quæris nomen eius naturæ, spiritus est, quæris officium Angelus est. Ex eo quod est spiritus est, ex eo quod agit, Angelus est, vide illud in homine, nomen naturæ homo, officij miles.

Q V Æ S T. DCCCXV.

AN solo petenti indigenti, subueniendum sit, & non petenti.

3. concio ne. **R**ESPON. Quære ne quis indigeat, & noli dicere, si petierit dabo: petenti das, quia scriptum est, omni petenti te da. De nõ petente, quid scriptum est? beatus qui intelligit super egenum, & pauperem, qui preoccupat vocem petitori: quomodo inquis quæro? Esto curiosus, esto prouidus, prospice attende vnde quisque uiuat, vnde se transigat: vnde habeat, nõ reprehēditur ista curiositas tua. Alius ad te venit, vt petat: Alium tu, præueni ne petat, sicut enim de illo, qui te quærit dictum est, omni petentite da. Sic de illo quem iuberis quære dictum est. Sudet elemosyna in manu tua donec inuenias iustum cui eam tradas. Nemo vobis dicat, præceptum est a Christo, vt seruo dei detur, mendico non detur, absit prorsus, impius ista loquitur. Da illi, sed multo magis illi, id est

ideſt Dei ſeruo & iuſto, ille enim petit, & in voce petentis, agnoſce cui deſ, ille autem quanto minus petit, tanto magis tibi vigilandū eſt vt præocupes peccurum.

QVÆST. DCCCXVI.

AN irasci poſſimus ſine peccato.

RESPON. Irasimini & nolite peccare: charitas & ſi irasci tur aliquando vt corrigat, non tenetur rea, quia non inueterauit ira, vt verteretur in odium, ſi autem ira conuerſa fuerit in odium, occidit ſol ſuper iracundiam veſtram.

Et. con-
ſione.

Pſal. 4.

QVÆST. DCCCXVII.

AN Deus iuſſerit Hebræis, quod ſpoliarent Aegyptios in exitu ab Aegypto.

RESPON. Deus Iſraelitas ditatos auro & argento eduxit de Aegypto, quia & ipſi tales erant, qui nondum poſſent continere la borū ſuorum licet tēporalem, tñ debitam iuſtamq; mercedē, nec in eo quod Aegyptios deceperunt a quibus ſibi vt commodaretur aurum argentūque petuerunt, putandus eſt Deus huiusmodi dolos eis, qui ſurſum cor habent vel iubere, vel ſi fecerint approbare, magis enim per illa Dei verba, vtique ab illo qui cor eorū videbat, & cupiditates examinabat, permiſi ſunt facere iſta, quàm iuſſi, nō tamen ſine aliquo profectu animæ carnalis, q̄ his fecerūt, qui talia iure paſſi ſunt, & quamuis per dolum ab iniquis hominibus, tamē qd ſibi reddi debuit abſtulerunt, ſicut enim Aegyptiorum iniquitate, ſic iſtorum infirmitate ad id quod opus erat illis factis figurandum, & prænunciandum diuina vſus eſt Deus.

Pſ. 104.

Exo. 17.

QVÆST. DCCCXVIII.

Quāto valeat interceſſio ſanctorum pro nobis apud Deum.

Pſ. 105.

RESPON. Moyses obiecit pro ſuo populo ante Deū dicens, ſi dimittis illis peccatum. Dimitte, ſin autem dele me de libro tuo vitæ, vbi demonſtratum eſt interceſſio ſanctorum quantū pro alijs valeat apud Deum. Securus enim Moyses de iuſtitia Dei qua eum delere non poſſet, impetrauit miſericordiā, ne illos, quos iuſte poſſet delere, deleret & damnaret.

Exo. 32.

QVÆST.

Q V Æ S T. DCCCXIX.

Nr. 20.

AN Moyses in magnum reatum incidere. dum dubie petra percussit.

In repetitione
expositio-
rum.

Pf. 105.

RESPON. Dubitanter enim Moyses petram virga percussit, & ideo hoc miraculum distinxit a cæteris miraculis, in quibus non dubitauerat, hinc offendit, hinc audire iuravit ut moreretur, ne intraret in terram promissionis: perturbatus enim murmure populi infidelis, non tenuit fiduciam qualem debuit, cui tamē Deus tamquam electo suo, etiam post mortem eius bonum perhibet testimonium, ut intelligamus illam fidei eius titubationem, hac sola pœna fuisse correptam, quod in eam terram, ad quam populum ipse deducebat, non est permittus intrare, absit autem ut eum credamus alienatum a regno gratiæ Dei, quod significabat illa terra promissionis.

Q V Æ S T. DCCCXX.

Pf. 106.

Quot tentationes ire volentibus ad Deum occurrunt?

RESPON. Fac hominem primo nihil quærentem, seductoria securitate secundum vitam veterem, viuentem nihil putantem aliud esse post hanc vitam, quandoque finiendam, & mortiferis delectationibus consopitum, ut excitetur iste ad quærendam gratiam Dei, ut fiat sollicitus, & tamquam de sonno euigilet, nōne manus Dei excitat eum? Sed tamen a quo sit excitatus ignorat, incipit autem esse iam Dei, & eius suauitatem gustare, cum cognouerit veritatis fidem, sed antequam cognoscat dolet, & dolet errorem suum, inuenit se in errore, vult cognoscere veritatem, pulsat vbi potest, tentat quod potest, famem etiam patitur ipsius veritatis, prima ergo tentatio est, erroris & famis: vbi in hac tentatione fatigatus exclamauerit ad eum, perducitur ad viam fidei, vnde incipiat pargere ad ciuitatem quietis, perducitur ergo ad Christū, qui dixit, ego sum via, cum ergo ibi fuerit, iam sciens, quod obseruari debeat, & aliquando nimis de se præsumendo, incipit conflagrare velle bella contra vitia, & propter superbiam superari. Sed sentit difficultatē in hoc conspectu ex vehementia vitiorum, & qua via euadat, ut recte viuat non inuenit, iam scit, quomodo viuere debeat, prius in et

rore

rore erat, & famen veritatis patiebatur, modo habet cibum veritatis, & vult bene viuere, conatur & non potest, ligatum se sentit, exclamat ad deum secunda ergo tentatio est difficultatis in bene operando, sicut prima est erroris & famis, & exclamat ad dominum in hac, & liberat eum de tot difficultatibus, facit ei facile, quod difficile erat, abstinet se a vitijs dei auxilio cum facilitate, quod prius erat cum difficultate, post has duas tentationes, apud multos notas sequitur tertia tentatio, & si homo superauerit auxiliante domino illas duas, indiget etiam auxilio in hac tertia, quæ est cuiusdam tedium, in moram huius vite, ita vt aliquando eum, nec legere, nec orare delectet, ideo aduertat, licet a duabus primis sit liberatus, ne in tertia deficiat, ne tedium fastidiumque illum necet, ideo & in hac inuocandus est dominus, vt auxilietur, liberato demum & ab hac tertia fortassis dignus erit, cui populus committatur, & ponatur ad regendam ecclesiam, & sibi erit quarta tentatio. Tempestates maris quatientes ecclesiam turbant gubernatorem, denique tres primas tentationes experiri potest omnis pius fidelis in populo Dei. Quarta autem est gubernantium & maxime prelatorum ecclesiasticorum: in omnibus igitur his tentationibus orandum est, vt deus auxilium præbeat, & liberati confiteri ei.

Q V Æ S T. DCCCXXI.

Differentiæ reddendi bona, vel mala, quot sunt?

RESPON. Sex sunt in isto genere differentiæ, videlicet *Pf. 108.*
reddere bona pro malis, non reddere mala pro malis, reddere bona pro bonis, reddere mala pro malis, non reddere bona pro bonis, reddere mala pro bonis. Horum duo prima bonorum sunt, & eorum duorum prius melius, postrema duo malorum, & eorum posterius deterius. Duo media mediocrità quodammodo, sed eorū prius propinquum bonis, posterius propinquum malis.

Q V Æ S T. DCCCXXII.

AN oratio sine Christo sit valida.

RESPON. Oratio eius fiat in peccatum, quoniam non est iusta oratio, nisi per Christum, oratio aut quæ non fit per Christum, non solū non potest delere peccatum, sed etiam ipsa fit in peccatum. *Eod. Pf.*

QVAEST.

Q V Æ S T. DCCCXXIII.

Poenitere Dei quid est.
Pf. 100. **R E S P O N.** Nunquid pœnitet Deum sicut hominem; aut nolens cadit in aliquid vt faciat, aut imprudens prolabitur, vt postea eum de suo prolapsu pœniteat: Scit quid agat, scit quid quousque progrediatur, vnde in aliud commutetur, in potestate rectoris est, sed pœsentia mutatio rerum significatur. Quomodo enim tu cum aliquid te pœnitet, doles factum quod fecisti, sic quando aliquid Deus, pœter spem hominum, idest pœterquam sperat homines mutat in aliud, pœnitere se dicit, vsque adeo, vt de pœna nostra pœniteat eum, si nos de vita nostra mala pœnituerit.

Q V Æ S T. DCCCXXIIII.

Quid petimus dum dicimus in oratione Dominica Dimitte nobis debita nostra.
3. concio ne. **R E S P O N.** Petimus ne, vt dimittat quæ nos operamur, quando peccati desiderijs obedimus, an ipsa desideria nobis dimitti volumus, quæ nos non operamur, sed quod habitat in nobis peccatû.
Pf. 113. Mat. 6. Rom. 7. Quantum quidem ego sapere possum lægnorem & infirmitatem, vnde illicita desideria commouentur, idest fomitem ab Apostolo peccatum dictum, dico per baptismum eius reatum solutum esse, & nunquam nobis obesset, si nullis eius illicitis desiderijs obedientiam pœberemus, tamen quia tentatio est vita humana super terram, etiam si a criminibus longe simus, non tamen deest, vbi desiderijs peccati, vel facti, vel dicto, vel cogitatu obediamus, quando aduersus maiora vigilantibus quædam incautis minuta surrepunt, & breuiter hæc sunt venialia peccata & imperfectio-
Iob. 7. nes in via Dei, quæ & si non singula suis motibus non conterunt, omnia tamen acceruo nos obruunt.
Quapropter petitio fit, & de criminibus & imperfectio-
nibus, & negligentijs in via Dei.

Q V Æ S T. DCCCXXV.

QUot retributiones inueniuntur?

RESPON. Quatuor enim retributiones sunt, aut enim mala pro malis, sicut deus ignem æternum retributurus est impiis: aut bona pro bonis, sicut regnum æternum: iustis retributurus est: aut bona pro malis, sicut Christus per gratiam iustificat impium; aut mala pro bonis, sicut Iudas & Iudæi per malitiam persecuti sunt Christum; Harum quatuor retributionum, duæ priores pertinent ad iustitiam, vt retribuuntur mala pro malis, bona pro bonis: tertia pertinet ad misericordiam, vt retribuuntur bona pro malis, quartâ deus nescit, nulli enim malum pro bono retribuit. Hæc autem quam tertio loco posui primitus, necessaria est, nisi enim deus retribuere bona pro malis, nullo modo essent quibus retribuere bona pro bonis; nisi per suam misericordiam deus nos vocaret ad suam gratiam & iustificaret, non esset cui daret beatam vitam.

Concione.
7.
Pf. 118.

Q V Æ S T. DCCCXXVI.

AN differant concupiscere & desiderare?

RESPON. Aliud est concupiscere, aliud desiderare, non quod non sit concupiscentia desiderium, sed quia non omnis concupiscentia desiderium est, concupiscunt enim & quæ habentur, & quæ non habentur. Nam concupiscendo fruitur homo rebus quas habet, desiderando autem absentia concupiscit, desiderium, ergo quid est, nisi rerum absentiam concupiscentia? sepe enim quid agendum sit videmus, nec agimus quia non delectat vt agamus, & concupimus vt delectet, præuolat intellectus & tarde sequitur & aliquando non sequitur humanus atque infirmus affectus: Ideo ergo desiderare concupiscimus, quæ bona esse cernimus, cupientes eorum habere delectationem, quorum potuimus videre rationem.

Concione
8.
Pf. 118.

Q V Æ S T. DCCCXXVII.

AN quis sine intelligentia possit in deum credere.

RESPON. Quamuis enim nisi aliquid intelligat nemo possit credere in deum, tamen ipsa fide qua credit sanatur, vt intelligat ampliora. Alia sunt enim quæ nisi intelligantur non credimus, & alia sunt, quæ nisi credamus non intelligimus.

Concione
18.
Pf. 118,

Esa. 7. **gimus.** Nam tunc fides fit ex auditu, auditus autem per verbum Dei, quomodo credit prædicanti fidem, qui ut alia taceat, linguam ipsam quam loquitur non intelligit, sed nisi essent rursus aliqua, quæ intelligere non possumus nisi ante credamus, propheta non diceret, nisi credideritis, non intelligetis, proficit ergo noster intellectus ad intelligenda quæ credat, & fides proficit ad credenda, quæ intelligat, & eadem ipsa ut magis magisque intelligantur, in ipso intellectu proficit mens, sed hoc non fit proprijs, tamquam naturalibus viribus, sed deo adiuuante, atque donante, sicut medicina fit, non natura, ut vitiatuſ oculus vim cernendi recipiat.

Q V A E S T. DCCCXXVIII.

Cõcion. 26. Ps. 118. **A**N detur iustitia iniusta. **R E S P O N.** Iustitia non solet dici bona iustitia, vel mala iustitia, sicut aliquando dicitur bonum, malum ve iudicium, sed eo ipso iam bona est, quia iustitia est, sic ergo habet consuetudo loquendi ut dicatur & bonum iudicium, & malum iudicium, quem admodum hêt ut dicatur & bonus iudex, & malus iudex, sic autem nõ dicitur bona iustitia, vel mala iustitia, sicut non dicitur bonus iustus, vel malus iustus, quia continuo bonus quisque si iustus.

Q V A E S T. DCCCXXIX.

Cõcion. 29. Ps. 118. **Q**uomodo toto corde clamatur ad deum? **R E S P O N.** Clamor ad dominum qui fit ab orantibus, si sonuſ corporalis vocis fiat, nõ intêto in dominum corde, quis dubitet innaniter fieri? Si autem fiat corde, etiam silenti corporis voce alium quemlibet hominem potest latere, non Deum. Siue ergo cum voce canis, quando id opus est siue cum silentio, ad Deum oramus corde clamandum est. Est autem clamor cordis magna cogitationis intentio. Quæ cum est in oratione, magnum exprimit desiderantis & petentis affectum, ut non desperet effectum, tunc porro: in toto corde clamatur, quando aliunde non cogitatur tales orationes rare sunt multis, crebræ paucis.

Q V A E S T. DCCLXXXIX.

AN amor possit esse otiosus,

R E S P O N.

R E S P O N. Habet omnis amor vim suam, nec potest vacare amor in anima amanti, necesse est, ut ducat, sed vis nolle qualis sit? vide quo ducat, non enim moneinus, ut nil ametis, sed moneimus ne mundum ametis, ut eum qui fecit mundum libere ametis, obligata enim anima amore terreno, quasi viscum habet in penis, volare non potest, nil unda vero ab affectibus sordidissimis seculi, tamquam extensis pennis, & duabus alis resolutis, ab omni impedimento, id est duobus præceptis dilectionis Dei, & proximi volat? Quo nisi ad Deum ascendit volando, qui ascendit amando?

Enarrat.
Ps. 121.

Q V Æ S T. DCCCXXXI.

T Ribus quid sunt? **R E S P O N.** Tribus alio nomine dici possunt curiæ. Sed non proprie, itaque tribus vno nomine alio proprie non possunt, sed vicino dicuntur curiæ. Nam proprie si dixerimus curias, non intelliguntur nisi curiæ, quæ sunt in ciuitatibus singulis singule, vnde dicuntur curiales, & decuriones, id est quod sint in curia, vel de curiæ, & nostis, quia tales curias singulas habent singule ciuitates, sunt autem, vel erant aliquando in istis quoque ciuitatibus curiæ trium populorum, & vna ciuitas multas curias habet, sicut Roma trigintaquinq; curias habet populi, hæc dicuntur tribus. Has populos Israel duodecim habebat, secundum filios Iacob qui fuerant duodecim.

Enarrat.
Ps.

Q V Æ S T. DCCCXXXII.

D eus ubi habitabat antequam faceret cælum, & terram? **R E S P O N.** Antequam faceret deus cælum & terram ubi habitabat? sed dicit aliquis. Antequam deus faceret sanctos, ubi habitabat? cum dicatur habitare in sanctis: in se habitabat deus, apud se habitabat, & apud se est deus, & quando dignatur habitare in sanctis, non sic sunt sancti domus dei, ut ipsa subtracta cadat deus. Aliter enim nos habitamus in domo, Aliter deus in sanctis: Tu habitas in domo, si subtracta fuerit, cadis, deus autem sic habitat in sanctis, ut si ipse discesserit, ipsi cadant.

Enarrat.
Ps. 122.

Q V Æ S T. DCCCXXXIII.

Pf. 124. **Q**uare deus fecit pauperem?
R E S P O N. Dicunt quidam non debuit deus facere pauperes, sed soli diuites esse debuerunt, & ipsi soli uiuerent; ut quid factus est pauper? Ut quid uiuit? Cito autem responderi potest, fecit deus pauperem, ut probet hominem deus, & fecit diuitem deus ut probet illum de paupere, & omnia quæ fecit recte fecit.

Q V Æ S T. DCCCXXXIII.

Pf. 127. **Q**uare est timor castus, & quis timor non castus?
R E S P O N. Timor domini castus permanet in seculum seculi. Alius ergo timor domini permanet, alius excluditur. Timor qui excluditur castus non est, qui autem permanet castus est: Quis est timor qui excluditur? Audi. Aliqui propterea tantum timent, ne aliquid mali in terra patiantur, ne illis egritudo accedat, & breuiter ne aliqua tribulatio occurrat, & propterea timent, & tremunt, timor iste non est castus, alij non timent in hac terra pati, sed timent gehennam. Habent isti timorem propter quem continent se a peccato. Timent quidem, sed non amant iustitiam, sit postmodum consuetudo non peccandi, & iustitiæ, & sic homo incipit iusti uinere propterea non quia timet pœnas, sed quia amat æternitatem, & sic exclusus est timor a charitate, & successit timor castus. Quis est iste timor castus? castus enim timor hoc habet, quia venit de amore: Timor uero nõdum castus præsentiam domini, & pœnas timore facit quidquid boni facit, non timore amittendi bonum illud, sed timore patiendi malum, non timet ne perdat, amplexus pulcherrimi sponsi, sed timet ne mittatur in gehennam, bonus est & iste timor, & utilis, non quidem permanebit in seculum seculi: Iterum interrogo, quis sit iste timor castus? fac ut deus dicat. Accipe omnem delectationem mundi, pecca in omnibus, & fac quidquid te delectat, faciem tantum meam nunquam uidebis, hic timor castus gemeret, & diceret, immo tollantur omnia, & faciem tuam uideam, spernit omnia caduca, ut solum deum habeat. Amat deum, propter deum.

Q V Æ S T. DCCCXXXV.

AN hominem christiauum non facientem miracula dicere debemus non iustum.

R E S P O N. Si obiectum fuerit & dictum si iustus esses resuscitares mortuos quomodo resuscitauit Petrus: cum ergo hoc audierit homo, qui proficit, quasi obiectam calumniam ab ignaris paganis ab hominibus nescientibus quid loquantur, in compage corporis Ghristi respondeat & dicat. Quid dicis: Non es iustus, quia non facis miraculum, possis & audiri dicere. Non es in corpore, quia non vides, faceres inquit & tu, sicut & Petrus fecit, sed ipse Petrus & mihi fecit, quia in eo corpore sum, in quo Petrus fecit in illo quod potest, possum a quo diuisus non sum. Quod minus possum compatitur mihi, & quod plus potest congaudeo illi. Non arguit igitur me non esse iustum, si miracula, quæ multi sancti fecerunt, non facio.

Pf. 130.

Q V Æ S T. DCCCXXXVI.

DOlores in humanis corporibus possunt ne fieri a spiritibus malignis.

R E S P O N. Paulus Apostolus colaphizabatur ab Angelo Satanæ. Doloze quodam corporis traditur exagitatus vehementer. Dolores autem corporum plerunque imittuntur ab Angelis Satanæ, sed hoc non possunt nisi permitti, vt factum est in Iob. Nescit diabolus quanta bona de illo fiant, etiam cum seuit, seuiens intravit in cor Iudæ, seuiens tradidit Christum, seuiens crucifixit, & crucifixo Christo redemptus est orbis terrarum, ecce seuitia diaboli, diabolo obfuit, nobis autem profuit.

Eod. Pf.

2. Co. 12.

Iob. 1.

Q V Æ S T. DCCCXXXVII.

AN verbum Dei crucifixum sit?

R E S P O N. Et quia ipsum verbum caro factum est, & ipsum verbum crucifixum est, sed non est mutatum in hominem, homo in illo mutatus est, Mutatus est homo in illo, vt melior fieret, quam erat, Non vt ipsa substantia verbi conuerteretur, per id ergo quod homo erat, mortuus est Deus, & per id quod Deus erat excitatus

Eod. Pf.

est homo & resurrexit, & ascendit in celum, quidquid passus est homo non potest dici non passus esse Deus, quia Deus erat hominem assumendo, sed non est mutatus in hominem, quomodo non potes dicere non te passum iniuriam, si vestis tua conscindatur.

Q V Æ S T. DCCXXXVIII.

Pf. 134. **Q**uare laudamus Deum?
R E S P O N. Cogitate & videte, quoniam quidquid laudatis, quia bonum est, insanus qui laudat quod non est bonum, si laudes iniquum eo ipso quod iniquus est, nonne & tu iniquus es? si laudes iustum in eo ipso quod iustus est, nonne & tu habes inde partem laudando? Non enim laudares iustum nisi amares, non amares, si nihil inde haberes, si ergo quicquid aliud laudamus, ideo laudamus, quia bonum est, nulla tibi maior causa & melior, & firmior dari potuit, quare laudes Deum, nisi quia bonus est.

Q V Æ S T. DCCXXXIX.

Quomodo charitas christianorum separetur a charitate apparente malorum.

Præfat. Tf. 140. **R E S P O N.** Quidquid salubriter concipitur mente, vel ore profertur, vel de qualibet diuina pagina exculpitur, non habet finem nisi charitatem. Hæc autem charitas non qualiscunque est, nam & male viuentes se amant, simul colloquuntur associantur, sed ad mala, nolunt ab inuicè discedere, & talia dicunt esse charitatis effectus.
1. Ti. 1. Amor iste turtureus est, ut igitur charitas christianorum a talibus charitatibus separetur, sic definitur ab Apostolo, finis præcepti est charitas de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta. Vide utrum inter se latrones habeant talem charitatem, de puro corde, purum cor in charitate, hoc est quando diligis hominem secundum Deum, quia & te ipsum sic debes diligere, ut non erret regula. Diliges proximum tuum sicut te ipsum. Differentia igitur magna est inter charitatem veram christianorum, & apparentem charitatem malorum.

QVÆST. DCCCXL.

AN ante Christi mortem fuerint martyres Christi.

R E S P O N S. Propter Christum, id est propter confessionē nominis Christi, quo christiani sumus, nemo mortuus est ante Christum, Ne forte occurrat nobis? Multi enim mortui sunt: & martyres sunt, multi & prophete: talia passi sunt, non tamen ideo moriebantur, quia prænucciabant Christum, sed quia peccata hominum dicebant in eos, & eorum iniquitatibus liberius resistebat, & habentur inter martyres, iuste etenim, si non pro nominis Christi confessione, tamen pro veritate occisi sunt, utque adeo autē pro ipso nomine, id est pro confessione nominis Christi, nemo mortuus est ante Christum, cuius ex persona dictum est, singularis ego sum donec transeam, scilicet ex hoc mundo ad patrem, & transiit per mortem, & si Ioannes Baptista mortuus est ante mortem Christi, non propter hoc interfectus est, quia confessus est Christum, sed caput suum saltatrici donatum est, ergo fuit Christus singularis ante suam mortem. Demum post ipsam, multi martyres sui sequuti sunt. P. 140.

QVÆST. DCCCXLI.

AN diabolus nos tentet, nisi prius videat in nobis aliquid carnaliter dominari.

R E S P O N S. Non enim tentat diabolus, vel Angeli eius, nisi quod in te carnaliter dominatur, nam quomodo vincimus illos hostes, quos non videmus, nisi quia carnales interiores motus nostros sentimus? His confligimus illis percutimur, & illos percutimus, in amore pecuniæ dominatur avaritia, dominante tibi avaritia, diabolus forinsecus lucrum cum fraude proponit, plerumque enim ad lucrum non peruenis nisi fraudem feceris, proponit ergo ille forinsecus, avaritiæ tuæ quam intus non vicisti, proponit tanquam athlete suo agonotheta malus fraudem, & lucrum, opus, & præmium, fac & tolle, si vero calcaueris avaritiã, si interius tibi nõ dominatur, quam si sentires vinceris, iam diabolus insidiantem non sentis. P. 141.

Q V A E S T. DCCCXLII.

Pf. 145. **A**N anima peccatrix sit laudabiliter & melior corpore pulchro.
R E S P O N. Sicut aurum sordidum est melius plumbo purgatissimo, etiam animâ peccatrix melior est pulcherrimo corpore. Licet vituperem sordidum aurum, & laudem plumbum purgatissimum, tamen melius est aurum, ita licet vituperem animam inquinatam & laudem corpus pulchrum, tamē anima inquinata melior est corpore pulchro, quia natura ipsum excellit.

Q V A E S T. DCCCXLIII.

Pf. 147. **P**Ax sancta quid in nobis agat?
R E S P O N D. Quid agit pax? De incertis non iudicat incognita non confirmat? proclivior est ad bene credendum de homine, quàm ad male suspicandum, Non se multum dolet errare cum bene credit etiam de malo, pernitiōsa autem cum male senserit forte de bono, nesciens qualis sit. Quid perdo si credo, quia bonus est? si incertum est, licet ut caueas ne forte verum sit, non tamen damnes tanquã verum sit. Hoc pax iubet. Quare pacem & sequere eã.

Q V A E S T. DCCCXLIIII.

Eod. Pf. **Q**uare modo non loquamur varijs linguis, licet detur Spiritus S.
R E S P O N. Tempore Apostolorum, hoc erat iudicium venientis in homines Spiritus Sancti, ut linguis omnium loqueretur. Modo dico tibi contradicenti. Datur modo Spiritus Sanctus? an non datur? si non datur, quid est, quod agis loquendo, baptizãdo, benedicendo? Ergo datur, Si datur: Quare nos linguis omnium loquuntur quibus datur? Nunquid defecit donum Dei, aut minor est fructus? Quare non apparet modo Spiritus Sanctus in linguis omnibus? immo vero apparet in linguis omnib. Tunc enim nondum erat in ecclesia, per orbem terrarum diffusa, ut membra Christi in omnibus gentibus loquerentur, tunc implebatur in vno, quod prænunciabatur in omnibus, iam totum corpus Christi loquitur omnium linguis, & quibus nondum loquitur, loquetur. Crescit. n. ecclesia donec occupet omnes linguas. loquor omnium linguis, audeo

audeo tibi dicere, in corpore Christi sum, in ecclesia Christi sum, si corpus Christi omnium linguis iam loquitur, & ego in omnibus linguis sum, mea est Græca, mea est Syra, mea est Hebræa, mea est omnium gentium, quia in unitate sum omnium gentium.

III Q V Æ S T. DCCCXLV.

Q Vid est Hymnus?

RESPON. Hymnus cantus est cum laude Dei, si laudas Deum & non cantas, non dicis hymnum, si cantas enim & nō laudas Deum, non dicis hymnum, si laudas aliquid quod nō pertinet ad laudem Dei, & si cantando laudes non dicis Hymnum. Hymnus ergo tria ista habet, & canticum, & laudem, Dei. Laus ergo Dei in cantico hymnus dicitur. *Pf. 148.*

Q V Æ S T. DCCCXLVI.

ARGuentes Deum dicunt quare in mare pluit Deus, vbi non deficit aqua, & in Getulia non pluit, vbi est magna siccitas.

RESPON. Ad istos dicitur, quod totum, quod fit, Dei providentia fit, in terra, & in mari. Nonne in mari fecit pisces, qui aluntur pluvia. Currunt enim pisces ad aquam dulcem, & quare inquis piscis pluit & non mihi? vt cogites te in regione esse deserti, & in peregrinatione vitæ, vt amarescat tibi vita præsens, & futuram desideres, aut vt flagelleris, & corripiaris, & corrigaris. Quomodo autem distribuit propria regionum? Ecce quia de Getulia loquuti sumus, pluit apud nos, omni anno, & omni anno dat frumentum, seruari apud nos frumentum non potest, cito corrumpitur, quia omni anno datur, in Getulia quia raro, & multum datur, & diu seruatur, Lauda ergo dominum in omnibus operibus suis, & non arguas eum. *Eod. Pf.*

INCIPIT TOMVS
NONVS.

Q V Æ S T. DCCCXLVII.

1. Trac.
super Io.

VOMODO a nobis possit aliquo modo & superficialiter cognosci verbum dei.
RESPON. Considera in homine duo esse verba, & quæ per sonum literarum exprimiuntur, & quæ sunt in mente hominis, quæ dicuntur trãseunt, videlicet ille sonus ex literis & syllabis factus. Quod autem significauit sonus & in cogitante est & in intelligente, hoc est verbum mentis. Quis vult facere fabricã, prius cor generat consilium, & insit consilium quasi proles mentis tuæ, quasi filius cordis tui, facta fabrica homines mirantur consilium fabricantis, stupent quod vident, & amant quod non vident, si ergo ex magna aliqua fabrica laudatur humanum consilium, vis videre quale consilium dei est? Dominus Iesus Christus, id est verbũ dei: Attende fabricam istam mundi, vide quæ sunt, quæ facta sunt per verbum, & tunc cognosces quale sit verbum: Attende hæc duo mundi corpora, cælum & terra, & quidquid continent, per hoc verbum facta sunt.

Q V Æ S T. DCCCXLVIII.

3. Trac.
super Io.

Vomodo intelligitur nobis a deo dari gratiam pro gratia.
RESPON. Primo enim accipimus de plenitudine eius, id est gratiam, id est fidem, demum gratiam pro gratia, id est vitã eternam, quæ dicitur gratia pro fide, quæ & ipsa est gratia, vita eterna fidei est debita, tanquam merces fidei, sed quia fides gratia est, & vita eterna gratia est, & sic habemus gratiam pro gratia, quia & fides gratis datur, & vita eterna gratis datur licet operibus bonis derur, quia tamen opera bona dona dei sunt, & coronat deus dona sua, quæ non ex præcedentibus meritis dantur, sed gratis: Ideo & ipsa vocatur gratia: Ideo gratiam pro gratia, fides cui datur vita eterna est dei donum, & dono dei datur vita eterna
num

num pro dono, a dono sequitur donum ab homine libere accepto, et acceptum.

QVÆST. DCCCXLIX.

Quare Ioannes Baptista ultra Christum, multos alios baptizauit.
R E S P O N. Si solum dominum Ioannes baptizasset, non deessent qui putarent sanctius fuisse baptismum Ioannis, quam Christi, quasi baptismate Ioannis, solus Christus meruisset baptizari, baptismate autem Christi genus humanum, intēdat charitas vestra, baptismate Christi, baptizati sumus non tantum nos, sed et vniuersus orbis terrarum, et baptizatur vsque in finem, baptismus autem Ioannis ipso in carcere posito finiuit.

4. Trac.
 super Io.

QVÆST. DCCCL.

An quidquid ex se loquitur homo sit mendacium.

R E S P O N. Quæ ab homine sunt mendacia sunt, sicut ipse Christus dixit. Qui loquitur mendacium de suo loquitur. Nemo habet de suo, nisi mendacium & peccatum, si quid autem homo habet veritatis, atque iustitiæ, ab illo fonte est, quem debemus siti-
 re in hac eremo.

5. Trac.
 super Io.
 Ioan. 8.

QVÆST. DCCCLI.

Quid cognouit Ioannes de Christo, cum vidit spiritum descendentem sicut columbati.

R E S P O N. Non vtiq̄ didicit per columbā ipsum esse Christum. Dixerat enim ego a te debeo baptizari, et tu venis ad me, sed didicit per columbam Christum esset soli sibi baptizandi potestatem retenturum et nulli setuo eam daturum, sed siue baptizaret in ministerio seruus bonus, siue baptizaret in ministerio seruus malus non sciret se ille, qui baptizaretur; baptizari nisi ab illo, qui sibi tenuit baptizandi potestatem: ideo si quis a malo baptizatur non perdit hereditatem eternam, sicut filij ancillarum Iacob obtinerunt hereditatem cum filijs liberarum propter semen patrum.

Eo. trac.

Q V Æ S T. DCCCLII.

Eo. trac. **A**N baptismus Ioannis fuerit sufficiens sine baptismo Christi.
R E S P O N. Qui baptizati sunt a Ioanne non eis sufficit, baptizati sunt enim in baptismo Christi, quia non baptismus Christi, erat baptismus Ioannis. Qui accipiunt baptismum Christi, baptismum Ioannis non querunt, qui acceperunt baptismum Ioannis, baptismum Christi quaerunt.

Q V Æ S T. DCCCLIII.

Trac. 6. super Io. **Q**uare Spiritus Sanctus voluit apparere in specie columbae in baptismo Christi.
R E S P O N. Qui ad Christum venit per baptismum, habet gemere pro praesuris huius mundi, cum in baptismo renuntiavit: co columba gemit, & Spiritus Sanctus licet non gemat est tamen qui facit nos salubriter gemere, qui venit ad Christum per baptismum, simplicem esse oportet sicut columbam, & habere cum fratribus veram pacem, quam significant oscula columbarum, & propterea descendit Spiritus. S. in Christi baptismo sicut columba, ut ingrederetur ad nos ut pacificus rex, & insinuans nos aquirere per baptismum suum, suam sanctam pacem.

Q V Æ S T. DCCCLIIII.

Trac. 6. super Io. **Q**uo iure humano an diuino, dicunt homines haec est villa mea.
R E S P. **Q**uo iure defendis villas? Diuino an humano? Respondeant. Diuinum ius in scripturis habemus, humanum ius in legibus regum vnde quisque possidet? Non ne iure humano? Nam iure diuino domini est, terra & plenitudo eius, pauperes & diuites Deus de vno limo fecit, & pauperes, & diuites vna terra supportauit: iure tamen humano dicit, Haec villa mea est, haec domus mea, hic seruus meus est, iure ergo humano, iure imperatorum. Quare? quia ipsa iura humana per imperatores et reges seculi Deus distribuit generi humano.

Q V Æ S T. DCCCLV.

Dolus quid est?

RESPON. Dolus fraus est, simulatio est; quando aliquis *Trac. 7.*
aliquid in corde tegit, & aliud loquitur, dolus est, & tanquam duo
corda habet, vnum quasi sinum cordis habet, vbi videt veritatem,
& alterum sinum, vbi concipit mendacium, & vt noueritis hunc
esse dolum: Dicitum est in Psalmis, labia dolosa. *Pf. 111.*

Q V Æ S T. DCCCLVI.

AN vti possumus Euangelio scripto pro sedandis corporis doloribus.

RESPON. Cum caput tibi dolet, laudamus si Euangeliū *Exo. trac.*
ad caput tibi posueris, & non ad ligaturam cucurreris. Ad hoc. n.
perducta est infirmitas hominum, & ita plangendi sunt homines,
qui currunt ad ligaturas, vt gaudeamus quando videmus hominē
in lectulo suo constitutum iactari febribus & doloribus, nec alicu
bi spem posuisse, nisi vt sibi Euangelium ad caput poneret, nō quia
ad hoc factum est, sed quia prælatum est Euangelium ligaturis, si
ergo ad caput ponitur vt quiescat dolor capitis ad cor non ponitur
vt sanetur a peccatis?

Q V Æ S T. DCCCLVII.

Quorū natiuitates inueniuntur?

RESPON. Duæ natiuitates sunt, vna est de terra, alia *Trac. 11*
de cælo: vna est de carne, alia est de spiritu; vna est de mortalitate, *super Io.*
alia est de eternitate: vna est de masculino & scæmina, alia de Deo &
ecclesia: sed ipse duæ singulæ sunt, nec illa potest repeti, nec illa.

Q V Æ S T. DCCCLVIII.

CHRISTUS solus in cælum ascendit, quia solus descendit, quomodo ergo nos ascendemus?

RESPON. Solus Christus enim descendit, & solus ascendit, q̄ *Trac. 12*
hoc ait: Nemo ascendit in cælū, nisi qui descēdit de cælo. Nō ergo *super Io.*
ascensuri

ascensuri sunt in cælum, quos facit filios dei? Ascensuri sunt plane; *Mat. 12.* Hæc nobis promissio est. Erunt æquales Angelis Dei.

Quomodo ergo nemo ascendit nisi qui descendit? Quia vnus descendit, & vnus ascendit; De ceteris quid intelligendum, nisi quia membra eius erunt, vt vnus ascendat, ea ipse est cæteris, quia ille propterea descendit, & ascendit, vt in illo & cum illo; vntum essent qui per illum ascensuri essent, quod dixit vnum, hoc dixit omnes nos esse, & iste vnus commendat vnitatem ecclesiæ; si vnus ergo Christus ascendit, qui est caput ascendit & membra, vt totum corpus Christi ascendat.

Q V Æ S T. DCCCLIX.

Eo. trac. **V**Nde incipiunt nostra bona opera? **R**ESPON. Oportet vt oderis in te opus tuum, & ames in te opus Dei, cum autem cæperit tibi displicere quod fecisti, inde incipiunt bona opera tua, quia acculas mala opera tua: Initiũ operum bonorum cõfessio est operum malorum, venis autem ad lucem, vt manifestentur opera tua, quia in Deo sunt facta, quia & hoc ipsum, quod tibi displicuit peccatum tuum, non tibi displiceret, nisi Deus tibi luceret, & eius veritas tibi ostenderet. Non amplius te palpas, non tibi blandiris, non tibi adularis non dicis iustus sum, cum sis iniuus, & incipis facere veritatem.

Q V Æ S T. DCCCLX.

Eo. trac. **A**N multa minuta peccata multum aggrauent animam? **R**ESPON. Quomodo minuta plura occidunt? Minuta sunt guttæ quæ flumina implent, minuta sunt grana arene, sed si multa arena imponatur premit, atque opprimit, hoc facit sentina neglecta, quod facit fluctus irruens, paulatim per sentinam intrat; sed diu intrando, & non exhauriendo, mergit nauim. Quid est autem exhaurire, nisi bonis operibus agere, vt non obruant peccata gemendo, ieiunando, tribuendo, ignoscendo, iter autem huius seculi molestum est; plenum est tentationibus, in rebus prosperis ne extollat, in rebus aduersis ne frangat.

Q V A E S T. DCCCLXI.

Baptismus Christi, quid est?

R E S P O N. Quid est, baptismus Christi? Lauacrum aquae in verbo. Tolle aquam non est baptismus. Tolle verbum & non est baptismus. *Trac. 15
super Io.*

Q V A E S T. DCCCLXII.

Prodigium quid est.

R E S P O N. Prodigium enim appellatum est, quasi porro dicium, quod porro dicat, porro significet, & aliquid futurum esse portendat. *Trac. 16
super Io.*

Q V A E S T. DCCCLXIII.

Dilectio quae est prior, Dei, an proximi?

R E S P O N. Dilectio dei prior est, ordine præcipiendi, proximi autem dilectio prior est, ordine faciendi. Neque enim qui tibi præciperet dilectionem istam in duobus præceptis, prius tibi commendaret proximum, & postea Deum, sed prius Deum postea proximum, tu autem quia Deum nondum vides, diligendo proximum, promereris quæ videas: diligendo proximum, purgas oculum ad videndum Deum. cui denter Ioanne dicente, si fratrem, quem vides non diligis, Deum quæ nõ vides, quomodo diligere poteris? *Trac. 17
super Io.
1. Io. 4.*

Q V A E S T. DCCCLXIII.

An æternus pater sit venturus ad iudicium?

R E S P O N. Neque enim ad iudicium viuorum & mortuorum pater ipse venturus est, nec tamen recedit a filio pater. Quomodo ergo non ipse venturus est? quia non ipse videbitur in iudicio: videbunt in quem pupugerunt, forma illa erit iudex, quæ stetit sub iudice, illa iudicabit, quæ iudicata est, iudicata est enim iniuste, iudicabit iuste, veniet ergo forma serui, & apparebit, etenim forma Dei quomodo apparebit iustis, & iniustus? Nam si iudicium, non fieret nisi inter solos iustos, appareret tamquam iustis forma *Trac. 19
super Io.*

Dei

Dei. Quia vero iudicium futurum est iustorum & iniquorum, nec licet ut iniqui videant Deum, beati enim mundo corde quoniam ipsi Deum videbunt, talis apparebit qualis videri possit, & ab eis quos coronaturus est, & ab eis quos damnaturus est, forma ergo serui videbitur, occulta erit forma dei, occultus erit in seruo filius dei, & apparebit filius hominis, quia potestatem dedit ei iudicium facere, quia filius hominis est: Et quia ipse solus apparebit in forma serui, pater autem non apparebit, quia non est indutus forma serui, ideo ait: Pater non iudicat quemquam, sed omne iudicium dedit filio.

Q V A E S T. DCCCLXV.

Quid est, quod dicit Ioannes, non potest a se filius facere quicquam, nisi quod viderit patrem facientem.

Trac. 20
super Io.

R E S P O N S. Cum sint inseparabilia opera patris & filij, quod dicitur non potest filius a se quicquam facere, est ac si diceret filius non est a se, etenim si filius est, natus est, si natus est, ab illo est de quo natus est, sed tamen equalem sibi genuit: non enim defuit aliquid generanti, aut tempus quæsiuit ut generaret, qui genuit coeternum, aut matrem quæsiuit, ut generaret, qui de se protulit verbum, aut pater generans etate præcesserat filium, ut minorem filium generaret: equalis ergo equalem genuit, æternus æternum. Quomodo, inquit aliquis, æternus æternum? Quomodo flamma temporalis generat lucem temporalem, coeua autem est flamma generans luci quam generat, nec præcedit tempore flamma generans lucem generatam, sed ex quo incipit flamma, ex illo incipit lux. Da mihi flammam sine luce, & do tibi Deum patrem sine filio. Hoc est ergo non potest filius a se facere quicquam, nisi quod viderit patrem facientem, quia videre filij, hoc est natū esse de patre.

Q V A E S T. DCCCLXVI.

AN miracula Christi sint facta a solo Christo an insimul & a patre.

Trac. 22
super Io.

R E S P O N S. Quid dicimus, Lazarum suscitauit Christus, quæ mortuum suscitauit pater? ut videret Christus, quemadmodum Lazarum suscitaret? An quando Lazarum suscitauit Christus, non

non eum resuscitauit pater? Et sine patre fecit filius solus? Ioan. 1.
 Legite Euangelium, & videte quia patrem inuocat, vt resurgat Lazarus: sicut homo inuocat patrem, sicut Deus facit cum patre, ergo & Lazarus quod resurrexit & a patre & a filio suscitatus est, in dono & gratia Spiritus Sancti, & illud mirabile opus Trinitas fecit.

Q V A E S T. DCCCLXVII.

AN filius Dei sit minor patre quia a patre missus est.
RESPON. Dicis forsitan maior est pater, quia misit. Recede a carne vetus homo suggerit hoc. Nam lego missionem, & audio, sed non separationem. Dicis iterum videmus in rebus humanis, quia maior est, qui mittit, quam ille, qui mittitur, sed res humanae fallunt hominem, res diuinae purgant. Noli attendere ad res humanas, vbi maior videtur, qui mittit, & minor qui mittitur, quamquam & ipse res humanae dicunt contra testimonium, velut verbi gratia, si quis uxorem vellet petere, & per se non posset, amicum maiorem mittit, qui petat ei. Et sunt multa in quibus maior eligitur, qui mittatur a minore. Quid ergo calumniam vis facere, quia ille misit, ille missus est? Sol radium mittit & non separat. Luna splendorem mittit & non separat. Lucetna lumen fundit & non separat, video ibi missionem & nullam video separationem: Ideo non attendas ad res humanas, quia fallunt. Attende quam sit aliud in rebus humanis, vnde vis ducere exempla ad res diuinas. Homo qui mittit manet ipse, & pergit ille qui mittitur. Nunquid pergit homo cum eo quem mittit? Pater autem qui misit filium, non recessit a filio, dicente ipso. Non solus sum, quia pater mecum est. Missus enim & mittens vnum sunt.

Q V A E S T. DCCCLXVIII.

Iudicium quor modis dicitur.
RESPON. Hortor ergo vt attendatis, aliquando iudicium discriminatio dicitur, secundum illum modum quo dicitur iudicium discriminatio, oportet nos exhiberi, ante tribunal Christi, vt illi recipiat
Trac. 22
super Io.

recipiat homo: quæ per corpus gessit sive bonum, siue malum, ipsa est enim discriminatio, ut bonis bona, malis mala distribuantur: nam si iudicium semper in malo acciperetur, non diceret Psal. Iudica me Deus, potius diceret parce mihi Deus. Ideo qui dicit psallendo Iudica me Deus. Credit aliquid boni esse, quod tantat, & hoc aperit Psal. Dum sequitur. Et discerne causam meam a gente non sancta. Ergo secundum hoc iudicium discretionis, oportet nos omnes exhiberi ante tribunal Christi, Secundum iudicium autem damnationis, qui audit verba mea inquit & credit ei qui mihi sit me, habet vitam æternam, & in iudicium non veniet, sed transitum facit a morte ad vitam. *Quis est in iudicium non veniet? In damnationem non veniet & in scripturis ponitur pro pena aliquando iudicium, & pro damnatione, sic enim ait Apostolus, propterea multi in vobis infirmi & ægroti dormiunt sufficienter. Multi enim propterea etiam moriebantur. Et secutus est si enim nos ipsos iudicaremus a domino non iudicaremur, hoc est si nos ipsos corripserimus, a domino non corripemur, cum iudicamur autem a domino, corripimur, ne cum hoc mundo damnemur: sunt ergo secundum penam qui iudicantur hic, ut parcentur illis, ibi sunt quibus parcentur hic, ut abundantius torqueantur ibi, sunt ergo plura iudicia diuina.*

1. Co. 15

Trac. 23
super Io.

Religio christiana quæ est quæ per totum mundum prædicatur. **R E S P O N S.** Hæc est religio christiana, ut collatur vnus Deus, non multi dii, quia non facit animam beatam nisi vnus Deus, participatione Dei fit beata, non participatione sanctæ animæ, fit beata infirma anima, nec participatione Angeli, fit beata sancta anima, sed si quærit beatam esse infirmam animam, quærat vnde beata sit sancta anima. Non efficeris beatus ex Angelo tuo. Sed vnde Angelus, inde & tu.

Q V Æ S T. DCCCLXX.

Quot resurrectiones inueniuntur. **R E S P O N S.** Duæ resurrectiones sunt, vna animæ, altera corporis & ambe per Christum sunt, vtrunq; mortuum erat, corpus

ex

ex infirmitate anima ex iniquitate. Resurget anima ex iniquitate per Christum, per id quod Deus est, resurget corpus a corruptione per Christum per id quod homo est. Animæ resurgent per substantiã Dei, corpora per dispensationem humanam. Quia utrunq; mortuam erat, utrunque resurgat, Quid utruque anima & corpus, per quid ergo anima, nisi per dominũ Christum per quid corpus, nisi per hominem eundem Christum.

Q V Æ S T. DCCCLXXI.

AN quisquam credat in Christum inuitus? **R E S P O N S.** Nemo venit ad Christum nisi trahus a patre, & tamen nemo potest credere nisi volens, intrare quisquam ecclesiam potest nolens, accedere ad altare potest nolens, accipere potest sacramentum nolens, sed nolens non potest credere, quia inquit Apostolus corde creditur ad iustitiam ore autem confessio fit ad salutem, sed talis confessio non prodest, si non credat corde, cum ergo in Christum corde credatur, quod nemo utique facit inuitus, qui autem trahitur, taquam inuitus cogi videtur, sed dico corde credenti, noli te cogitare inuitum trahi. Trahitur animus & amore, trahitur & voluptate. Quid est trahi voluptate? Delectare in domino, & dabit tibi petitiones cordis tui. Est quædam voluptas cordis, cui panis dulcis est ille celestis, poetæ porro si licuit dicere, trahit sua quæque voluptas, non necessitas, sed voluptas, non obligatio, sed delectatio, quanto fortius nos dicere debemus, trahi hominem ad Christum, qui delectatur veritate, delectatur beatitudine, delectatur iustitia, delectatur sempiterna vita, quod totum Christus est. Nam si sensus habent suas voluptates, quare non & animus suas inebriabuntur quidem ab vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis potabis eos. Trahit ergo pater ad filium eos, qui propterea credunt in filium, quia eum cogitant patrem habere Deum; & iste trahus est voluntarius, & non inuitus.

2. 70. 2
2. 70. 2
2. 70. 2
2. 70. 2

Trac. 16
super Io.

Rom. 10.

Psal. 36
Virgil. in
2. Eglø.

Q V Æ S T. DCCCLXXII.

AN profit homini sacramentum altaris, sine virtute eius. **R E S P O N S.** Multi visibilem cibum accipiunt, sed aliud est. Mille Quæstia. Hh 2 sacramen-

2. 70. 2
Eo. trac.

2. *Cor. 5. De conf. d. 2. c. pa nem de altari.*
 sacramentum aliud est virtus sacramenti. Quam multi de altari accipiunt, & moriuntur, & accipiendo moriuntur, vnde dicit Apostolus, iudicium sibi manducat & bibit: Nonne bucella dominica, venenum fuit Iudæ, & tamen accepit, & cum accepit, in eum inimicus intrauit, non quia malum accepit: sed quia bonum male malus accepit. Videte ergo fratres panem cœlestem spiritualiter manducate, innocentiam ad altare apportate, peccata & si sint quotidiana non tamē mortifera, antequam ad altare accedatis, attendite quid dicatis: Dimittite nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Si dimittis dimittetur tibi, securus accede, panis est non venenum: sed vide si dimittis, nam si non dimittis, mentiris, & ei mentiris quem non fallis, mentiri Deo potes, fallere non potes.

Q V Æ S T. DCCCLXXII.

eo. trac.
Quid significat assumptio sacramenti altaris.
RESPOND. Qui sumunt hanc escam sanctam spiritualiter, habent vitam, & hanc eternam. Hunc itaque cibum & potum societatem vult intelligi corporis & membrorum suorum, quod est sancta ecclesia in prædestinatis, & vocatis, & iustificatis, & glorificatis sanctis & fidelibus eius. Quorum primum iam factum est, id est prædestinatio secundum & tertium factum est & fit, & fiet, id est vocatio & iustificatio. Quartum vero nunc in spe, futurum autem in re est, id est glorificatio. Huius rei sacramentum, id est unitatis corporis & sanguinis Christi, allubi quotidie, alicubi certis intervallis dierum, in dominica mensa præparatur, & de mensa dominica sumitur, quibusdam ad vitam, quibusdam ad exitium. Res vero ipsa, cuius & sacramentum est, omni homini ad vitam, nulli ad exitium, quicumque eius particeps fuerit.

Q V Æ S T. DCCCLXXIII.

An possit vere dici, Christus Deus, & homo in cœlo prius erat, antequam descenderet de cœlo.
RESPOND. Cum videritis inquit filium hominis ascendentem, ubi erat prius, ac si vellet dicere antequam incarnaretur erat filius hominis in cœlo, & tamen hoc non sequitur, quod humanitas

Trac. 27 super Io.

humanitas Christi ibi esset, licet filius hominis Christus ibi esset, sicuti etiam dixit, nemo ascendit in cælum nisi qui descendit de cælo, filius hominis qui est in cælo, non dicit, qui erat, sic ergo soluitur, & loquutio stat in sua veritate Christus Deus & homo, vna tantum persona est & non duæ, ne fides nostra non sic Trinitas, sed quaternitas Christus ergo vnus est verbum: anima, & caro vnus Christus, filius Dei & filius hominis, vnus Christus filius Dei semper filius hominis ex tempore, tamen vnus Christus secundum vnitatem persone, in cælo erat quando loquebatur in terra, sic erat filius hominis in cælo, quemadmodum filius Dei erat in terra, filius Dei in terra in suscepta carne, filius hominis in cælo in vnitatem persone.

QVÆST. DCCCLXXV.

AN credere cognitionem præcedat?

RESPON. Et nos credidimus & cognouimus. Nō cognouimus & credidimus, sed credidimus & cognouimus. Credidimus enim vt cognosceremus, nam si prius cognoscere, & deinde credere vellemus, nec cognoscere, nec credere valeremus.

QVÆST. DCCCLXXVI.

AN Maria habuerit alios filios præter Christum?

RESPON. Loquuti sunt Christi fratres ad eum, cum auditis fratres domini, Mariæ cogitate consanguinitatem, non iterum parientis vllam propaginem, sicut enim in sepulchro, vbi positum est corpus domini, nec antea, nec postea mortuus iacuit, sic vterus Mariæ, nec antea, nec postea quidquam mortale concepit. Est enim consuetudinis scripturarum appellare fratres quoslibet consanguineos, & cognationis propinquos, sicut Loth dictus est frater Abraham, licet esset suus nepos.

Trat. 28
super Io.
Ioan. 7.

Gen. 13.

Q V A E S T. DCCCLXXVII.

Trac. 29
super 10.

AN seductor, dici possit, & in bono.
RESPON. Si enim seducere, decipere est, nec Christus seductor, nec Apostoli eius nec quisque christianus, debet esse seductor, si autem seducere aliunde aliquem ad aliud persuadendo dicere est, quaerendum est unde, & quò si a malo ad bonum, bonus seductor est: si a bono ad malum, malus seductor est: in hac ergo parte, qua seducuntur homines de malo ad bonum, utinam omnes seductores & vocemur, & simus.

Q V A E S T. DCCCLXXVIII.

Trac. 30
super 10.

Quare circumcisio octavo die fiebat.
RESPON. Octavo die, fiebat circumcisio, quia post septimum sabbati, dominus die Dominico resurrexit, ergo resurrectio Christi, quae facta est tertio quidem die passionis, sed octavo die, in diebus hebdomadis ipsa nos circumcidit. Abstulit enim Christus per resurrectionem superfluum, cum quo nati eramus.

Q V A E S T. DCCCLXXIX.

Et. trac.

Quomodo non sit iudicandum personaliter.
RESPON. Cum simus coheredes domini, non personaliter iudicemus, sed rectum iudicium teneamus, quis est, qui non iudicat personaliter? Qui diligit equaliter: Dilectio aequalis facit non acceptari personas, nam cum homines diuerso modo, pro suis gradibus honoramus, tunc imendum est ne personas accipiamus, sed quando inter duos iudicamus, & aliquando inter necessarios sit non numquam iudicium, inter patrem, & filium, quaeritur pater de malo filio, aut quaeritur filius de clero patre, seruamus honorificentiam, quae debetur patri a filio, quae deficit a filio. Non aequamus filium patri in honore, sed praeposimus si bonam causam habet, filium aequamus patri in veritate, & sic tribuimus honorem debitum, ut non perdat aequalitas meritum.

Q V Æ S T. DCCCLXXX.

Opinio iudeorum dicentium se nescire unde Christus sit, unde nata est?

R E S P O N S. Christus cum venerit, nemo scit unde sit, sed istum nouimus unde sit. Non enim inaniter hæc opinio nata est, licet ad miramur, cum scripturæ dicant unde sit, primò dictum est, quòd Christus Nazareus vocabitur, deinde iudei fuerunt, qui locum natiuitatis Christi docuerunt magos, in Bethleem Iudæ dicentes: unde ergo nata est hæc opinio apud iudæos, cum venerit Christus, nemo scit, unde sit, nisi quia vtrumque prædicauerant, & prænunderant scripturæ, secundum hominem prædixerunt scripturæ unde esset, secundum deum latebat in pios, & quærebat pios, & isti dixerunt, Christus cum venerit nemo scit, unde sit, quia hanc illis opinionem generauerat, quod per Elayam dictum est, generatione eius quis enarrabit.

Trac. 31
super Io.

Mat. 2.
Mich. 5.

Esa. 53.

Q V Æ S T. DCCCLXXXI.

Quomodo plus sit amandus animus in amico quam corpus?

R E S P O N S. Constat enim plus amare hominem animam quam corpus suum, sed in alio etiam homine, plus homo amat animam quam corpus quid enim amatur in amico ubi est amor sincerior, & castior? Quid amatur in amico animus an corpus? si fides amatur, animus amatur, si benevolentia amatur, benevolentie sedes animus est, si hoc amas in altero, quia & ipse amat te animum amas, quia non caro, sed animus amat, ideo enim amas, quia te amat, quæ te unde te amet, & vides, quid amas, plus ergo & non videtur, considera amatores lasciuos, qui pulchritudine corporum, delectantur, tunc amant amplius, quando amantur, nam si quis amet, & sentiat, quia odio habetur, magis irascitur, quàm diligit, quare magis irascitur, quàm diligit, quia non ei redditur, quod impedit, si ergo isti amatores redamari se volunt, & hoc magis eos delectat, si amentur, quales sunt amatores animorum? Et si magni sunt amatores animorum, quales sunt amatores Dei, qui pulchros animos facit? sicut enim animus facit decus in corpore, sic Deus in animo, non enim facit corpori unde ametur, nisi animus, qui cum mi-

Trac. 32
super Io.

11 h. 11. 11.

grauerit cadauer arrescit, Decus ergo corporis animus, & in amico animus est amandus, vt postmodum animi decus sit Deus.

Q V Æ S T. DCCCLXXXII. ○

Quomodo pagani respondendum est interrogantibus de Christo.

*Trac. 35
super Io.*

RESPOND. Quis est Christus? dicit paganus: cui respondemus, quem prænunciauerunt Prophetae. Erille, qui Propheta? Recitamus Esaiam, Hieremiam, Ezechielem, Danieleni, & alios sanctos Prophetas, hi omnes prænuerunt aduentum eius, & venturum esse prädixerunt: & ille, qui sunt hi Prophetae? Nos respondemus, qui & prädixerunt ea quæ fieri videmus. & ille, vos illa vobis faxistis, vidistis ea fieri, & quasi ventura quæ prädicta sunt essent, in libris quibus voluistis, conscripsistis. Sed contra hos inimicos nostros proferimus codices a Iudæis, & respondemus. Nempe & vos & illi fidei nostræ estis inimici: ideo ipsi sunt per gentes, vt

Esa. 53.

alios ex aliis conuincamus inimicis. Quid dicit codex Esaiæ a Iudæis datus, sicut ouis ad immolandum ductus est, & sicut agnus coram tondeute fuit sine voce, sic non aperuit os suum, in humilitate iudicium eius sublatum est: liuore eius sanati sumus, omnes vt oves errauimus, & ipse traditus est pro peccatis nostris, proferatur &

Psal. 21.

Psalm. Foderunt manus meas & pedes meos. Dinumerauerunt omnia ossa mea &c. Erubescat vnus inimicus, quia codicem mihi ministrat alius inimicus. Ecce de codicibus protatis ab vno inimico alterum vici, vincatur nodo & is qui codicem protulit. Audialium Prophetam ad Iudæos loquentem. Non est mihi voluntas in vobis dicit dominus, nec accipiam sacrificium de manibus vestris, quoniam ab ortu solis vsque ad occasum sacrificium mundum offerunt nomini meo. Non venis de Iudæa ad sacrificium mundum & conuincio te immundum.

Mala. 1.

Q V Æ S T. DCCCLXXXIII.

Quæ animalia quatuor Evangelistis attribuuntur.

*Trac. 36
super Io.*

RESPOND. Plerique tractatores sanctarum scripturarum in quatuor animalibus Evangelistas intellexerunt, Leonem pro rege posuerunt, quoniam videtur Leo rex quodammodo bestiarum,

tum, propter potentiam & terribilem fortitudinem. Hæc persona tributa est Matthæo, quia generationibus domini, regiam seriem profecutus est, quemadmodum esset dominus per stirpera regiam de semine Dauid regis. Lucas autem quoniam cœpit a sacerdotio Zachariæ sacerdotis faciens mentionem patris Ioannis Baptistæ, vitulo deputatus est quia magna victima vitulus erat in sacrificiis sacerdotum, Marco homo Christus merito assignatus est, quia neque de regia potestate aliquid dixit, neque de sacerdotali cœpit, sed tantum ab homine Christo exorsus est. Hi omnes prope de terrenis, id est de his, quæ in terra gessit dominus: noster Iesus Christus, non recesserunt, de diuinitate eius per pauca locuti sunt, tanquam in terra cum illo ambulantes. Restat Aquila, ipse est Ioannes sublimium prædicator, & lucis internæ, atque æternæ fixis oculis contemplator. Dicuntur enim & pulli Aquillarum a parentibus sic probari, patris. s. vngue suspendi & radiis solis oppositi, qui firme contemplatus fuerit, filius agnoscitur, si acie palpita-uerit, tanquam adulterinus ab vngue dimittitur.

Q V A E S T. DCCCLXXXIII.

AN: pater æternus in cruce sit passus. *trac. 37*
R E S P O N D. Fuerunt quidam heretici dicti Sabelliani, siue *Eo. trac.*
 Patripassiani, qui dicunt ipsum patrem passum fuisse, noli tu catho-
 lice. Si enim fueris Patripassianus, non eris sanus. Ergo intelli-
 ge missionem filij, nominatam incarnationem filij, patrem au-
 tem incarnatum esse non credas, sed & a filio incarnato patrem se-
 cessisse non credas. Ille carnem portabat, ille autem cum filio erat.
 Si in cœlo pater, in terra filius: quomodo pater cū filio erat? quia
 & pater & filius vbique erant, non enim in cœlo sic est Deus, vt nō
 sit in terra. Dicit Psal. Quo ibo a spiritu tuo & quo a facie tua su-
 giamsper Hieremiam dicit cœlum & terram ego impleo, vbique er-
 go est, qui nullo clauditur loco. *Ps. 138. Hier. 23*

Q V A E S T. DCCCLXXXV.

Qualiter ecclesia catholica, stat media inter Sabellianos & Arria-
 nos, circa veritatem patris & filij. *Trac. 37*
R E S P O N D. Catholica fides veniens de doctrina Aposto-
 lorum, sana & vera inter errorem Sabellianorum, & Arrianor-
 um, tenuit veritatem, non dicit, vt Sabelliani dicunt, ipsum esse
 patrem *Super Io.*

patrem, qui est filius nomina diuersa vnā vero esse personam, nō dicit vt arriani dicunt, patrem & filium duas esse personas, sed nō eiusdē substantiē dicit enim catholica fides, immo Christus patrē, & filium duas esse personas, & eiusdem substantiā, quia Christus dicit. Ego & pater vnū sumus, cum audie sumus abscedat confusus sabellianus, cum audie vnū ascedat confusus arrianus. Dicendo sumus intelligit patrem & filium duas esse personas, dicendo vnū, intelligit patrem & filium esse vnus eiusdemque substantiā.

Q V Æ S T. DCCCLXXXVI.

Trac. 38
super Io.

Quomodo non sit desperandum de misericordia Dei. **R**ESPON. Quid autē conuerso non ignoscitur, si sanguis Christi sanguis agnoscitur? Quis homicida desperet, si in spē reditus est, de quo etiam Christus occisus est? crediderunt inde multi donatus est eis sanguis Christi, vt magis eum biberent quo liberarentur, quam rei de illo effuso tenerentur; quis desperet, si in cruce latro saluatus est, ante paululum homicida, post paululum accusatus conuictus damnatus, suspensus: Liberatus, noli mirari, vbi eō uictus ibi dominatus, sed ibi liberatus, vbi mutatus.

Q V Æ S T. DCCCLXXXVII.

Trac. 39
super Io.

Vid est amplius verax an veritas. **R**ESPON. de quibusdam queramus pius homo an pietas, sed plus est, ipsa pietas. pius enim a pietate non pietas a pio, potest enim esse pietas, & si ille, qui pius erat factus est impius, ipse p didit pietatem, pietati nihil ab stulit, quid item pulcher, & pulchritudo plus est pulchritudo quam pulcher, pulchritudo enim facit pulchrum, non pulcher facit pulchritudinem, castus & castitas castitas plane plus est, quam castus, si enim castitas non esset, vnde esset iste castus, non haberet, si autem noluerit esse castus, castitas in-
regra perseverat, si ergo plus pietas, quam pius, plus pulchritudo quam pulcher plus castitas, quam castus, nunquid dicaturi sumus plus veritas, quam verax si hoc dixerimus, filium incipiemus, dicere patre maiorem, ait enim dominus, ego sum via veritas, & vi-
ta si filius veritas pater, quod? nisi quod ait ipsa veritas, qui me mi-
sit

fit verax est. Filius veritas si pater verax, quid plus sit quæro, sed equalitatem inuenio, verax enim pater, non ab ea veritate verax est, cuius cepit partem, sed quam totam genuit: Creatura si ue anima, si est verax, & pia est veritas, & pietas apud Deum, cuius est, particeps anima: Vnde de creatura nõ dicitur sicut de deo, nullus homo de suo est verax, pater autem verax, de suo est, verax, quia genuit veritatem: Aliud est, homo iste verax est quia percepit veritatem. Aliud est, verax Deus, qui genuit veritatem.

Q V A E S T. DCCCLXXXVIII.

Q V A tentatione tentat nos Deus.

R E S P O N. Duas esse tentationes cognoscimus, vnã quæ decipit alteram quæ probat, secundum eam quæ decipit, Deus neminẽ tentat, secundum eam quæ probat, tentat vos dominus Deus vester, vt sciat si diligatis eum id est vt scire vos faciat, quia Deus non ignorat si diligitis eum.

Trac. 43
super Io.

Q V A E S T. DCCCXC.

A N fides antiquorum fuerit vnã cum fide christianorum.

R E S P O N. Aute aduentum domini nostri Iesu Christi, quo humilis venit in carne, p̄cesserunt iusti sic in eũ credẽtes venturum, quomodo nos credimus in eum qui venit: tempora variata sunt, non fides, quia & ipsa verba pro tempore variantur, cum varie declinantur, alium sonum habet venturus est, alium sonum habet venit, mutatus est sonus, venturus est, & venit eadem tamen fides vtrosque coniungit, & eos, qui venturum esse, & eos, qui eum venisse crediderunt, diuersis, quidem temporibus, sed vtrosque p̄ vnum fidei ostium, hoc est per Christum, videmus ingressos esse.

Trac. 45
super Io.

Q V A E S T. DCCCXCI.

A N homo nascatur eum morte.

R E S P O N. Homo cum nascitur, iam eum morte nascitur quia de Adam peccatum trahit, vnde dicit Apostolus, per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors,

Trac. 49
super Io.
Rom. 5.

& ita

Tob. 4. & ita in omnes homines mors pertransijt in quo omnes peccauerunt, ecce habes vnum diem mortis, quod homo trahit de mortis propagine deinde crescit, incipit accedere ad rationales annos, vt legem sapiat naturalem, quam omnes habent in corde fixa, quod tibi non vis fieri alij ne feceris. Nunquid hoc de paganis dicitur, & non in natura ipsa quodammodo legitur? Furtum vis pati? vti que non vis, ecce lex in corde tuo, quod non vis pati, noli facere, & hanc legem transgrediuntur homines, ecce alter dies mortis. *Exo. 20.* data est lex diuinitus per famulum dei Moysen, non occides, non mechaberis &c. & ipsa contemnitur, ecce dies tertius mortis. Quid restat? Venit & euangelium, prædicatur regnum cælorum. Difamatur vbique Christus, minatur gehenna, vita promittitur æterna, & ipsa contemnitur, transgrediuntur homines euangelium; ecce quartus dies mortis, & isti quatuor dies significatur, in quadriduano Lazaro mortuo.

Q V A E S T. DCCCXXI.

*Trac. 51
super Io.
Mat. 4.
Ioan. 21* **A**N liceat seipsum occidere, etiam pro veritate. **R E S P O N S.** Hoc Christus non docuit, quod quispiam seipsum occidat, immo diabolo suggerenti præcipitium, respondit. Redi retro Sattanas, scriptum est, non tentabis dominum Deum tuum. dixit etiam Petro, quod cum senuerit, alter eum cinget & feret quod non voluerit, vbi satis expressit, non a seipso, sed ab alio debere occidi, qui vestigia sequitur Christi: cum vero alicui proponatur, vnum e duobus eligere, aut violare dei præceptum, aut mori, eligat potius deo dilecto emori, quam offenso viuere.

Q V A E S T. DCCCXCII.

*Ec. trac.
Ioan. 12* **Q**uid sit Christo ministrare? **R E S P O N S.** Si quis mihi ministrauerit honorificabit eum pater meus, qui in cælis est. Ministrare Christo est ne opera corporis ei exhibere, vt faciebat Martha? Nam & hoc modo etiam iudas ministravit, & tamen non est consecutus illam tantam mercedem ministranti propositam. Nullo igitur modo dominus dicit de huiuscemodi ministris vbi sum ego illic & minister meus erit, cum enim dixit si quis, mihi ministrat me sequatur, hoc intelligi voluit,

voluit, ac si diceret, si quis me non sequitur, non mihi ministrat, ministrant ergo Iesu Christo qui nō sua querūt, sed q̄ Iesu Christi hoc est enim me sequatur, vias ambulet meas, & non suas, & si op̄ra misericordię facit, debet de misericordia facere, & non de iactantia, non aliquid ibi querere, quā̄m opus bonum, nesciente sinistra quid faciat dextera, id est vt alienetur intentio cupiditatis ab opere charitatis. Qui sic ministrat, Christo ministrat. Mat. 6.

Q V A Æ S T. DCCXCIII.

AN excusentur iudei & ceteri peccatores cū Deus illos excecauerit vt nō credant vt dicitur de iudeis. Excecavit oculos eorū.

R. S. P. O. N. Quidam proclamant, quę culpa fuit iudeorum, si necesse fuit vt sermo Esay. impleretur, quem dixit. Domine quis credidit auditui nostro, & brachium domini cui reuelatū est? Trac. 53
super Io.
Esa. 53.

Quibus respondemus, deum præscium futurorum per prophetā prædixisse infidelitatem iudeorum prædixisse tamen, non fecisse: non enim propterea quemquam Deus ad peccandum cogit, quia futura hominum peccata iam notit, ipsorum enim præsciuit peccata, non sua, non cuiusquam alterius, sed ipsorum, Quia propter si ea quę ille præsciuit ipsorum, non sunt ipsorum, non verē ille præsciuit, sed quia illius præscientia falli non potest, sine dubio nō alij, sed ipsi peccant, quos Deus peccaturos esse præsciuit, fecerunt ergo peccatum iudei, quod eos non cōpulsit facere, cui peccatum non placet, sed facturos esse prædixit, quem nihil latet. Et ideo si non malum, sed bonum facere voluissent, non prohiberentur, & hoc facturi præviderentur, ab eo qui nouit quid sit quisquē facturū, & quid ei sit pro eius opere redditurus, sed nos plus grauiat aliud Esay. dictum. Excecavit oculos eorum, & indurauit cor eorum vt non videant oculis & intelligant corde, & conuertantur, & sanem illos, & quia excecavit, nō potuerūt credere: Quod peccatū est hominis non facientis quā̄d non pot̄ facere? Si aut̄ nō credēdo peccauerūt, potuerūt ergo credere, & nō fecerūt, si ergo potuerūt quomodo dicit euangeliū, propterea non potuerūt credere quia vt dixit Esayas, excecavit oculos eorū &c. Et quidem causa istorū infidelitatis, deo nō est danda, sed ipsis iudeis, sic igitur respondemus. Nō poterant credere, quia hoc Esayas propheta prædixit, hoc autem propheta

*Trac. 53
Esa. 63*

propheta: prædixit, quia uerus hoc futurum esse præsciuit. Quare autem non poterant, si a me quaeratur, cito respondeo, quia uolabant, malam quippe eorum uoluntatem præuidit Deus, & per prophetam prænuntiavit, ille cui abscondi futura non possunt, & si dicis iterum, non fuit uoluntatis eorum, quia inducunt eorum cor, ut non possent credere, respondeo etiam hoc uoluntatem eorum meruisse, sic enim excecatur, sic obduratur deus deserendæ, & non adiuuando, quod occulto iudicio facere potest, iniquo non potest, quando enim adiuuat misericorditer facit, quando non adiuuat iuste facit, quia omnia non temeritate, sed iudicio facit.

QVÆST. DCCCXCIII. **A**

Tr. 16. 53
super Io

AN. quod dicitur spiritualiter, semper in laude su accipiendum. **R**ESPON. Missum est in cor Iudæ a dyabolo, ut traderet dominum, in isto illa spiritualis suggestio est, non fit per aurem, sed per cogitationem, ac per hoc non corporaliter, sed spiritualiter, neque spiritale, quod dicitur, semper in laude accipiendum est, nouit Apostolus quædam spiritualia nequitia in coelestibus, & hæc non essent maligna spiritualia si non essent etiam maligni spiritus, a spiritu enim spiritualia nominantur, & a maligno spiritu suggestiones, & a bono spiritu inspirationes, ideo non omnia spiritualiter inmissa sunt in laude accipienda.

QVÆST. DCCCXCV. **Q**

Eu. trac.

Tbil. 2.

Quomodo Christus commendat humilitatem suo exemplo. **R**ESPON. Ad maximum cultulum humilitatis, accessit Christus ad iudam ut lauaret pedes, licet præuideret manus eius iam in scelere, quid autem mirum, si surrexit a cæna, & posuit uestimenta sua, qui cum in forma Dei esset, semetipsum exinaniuit, & quid mirum, si præcinxit se linteo, qui formam serui accipiens, habitum in uentus est ut homo? Quid mirum si misit aquam in peluis, ut de lauaret pedes discipulorum, qui in terram sanguinem sudit, quo immunditiam dilueret peccatorum? Quid mirum, si linteo quo erat præcinctus, pedes quos lauaret terisit, qui carne qua erat indutus, euangelistarum uestigia confirmauit, & linteo quidem ut se præcingeret, posuit uestimenta sua, quæ habebat, ut autem formam serui

ni acciperet, quando semetipsum exinanuit, nō quod habebat de-
posuit, sed quod non habebat accepit, crucifigendus sane suis expo-
situs est vestimentis, & mortuus inuolutus est Lintheis, passurus
igitur exitia, in sua passione, prēmisit obsequia, pro quibus erat mor-
turus. Tanta est quippe humane humilitatis utilitas ut eam suo
commendare exemplo.

Q V Æ S T. DCCCXCVI. A

AN pro nobis inuicem orare debeamus.
RESPON. Christus lauando discipulis pedes tali exēplo
vult nos esse admonitos, ut confessi inuicem delicta nostra, oremus
pro nobis, sic ut & Christus interpellat pro nobis, sic inquit Iacobus
Apostolus confitemini inuicem delicta uostre, & orate pro vobis,
quia & hoc dominus, nobis dedit exemplum si enim ille qui nullū
peccatum vnquam habuit, orat pro peccatis nostris, quanto magis
nos inuicem, pro peccatis nostris orare debemus, & si dimittit no-
bis illē, cui non habemus quod dimittamus, quanto magis, dimit-
tere nobis debemus inuicem, qui sine peccato hic viuere non vale-
mus. Hoc significauit dominus suo exemplo, cum dixit de lorio-
ne pedum. Dicens, quemadmodum ego feci, ita & vos facietis,
quod apertissime dicit Apostolus. Donantes vobis metipsis, si quis
aduersus aliquē habet quærelam, sicut & dominus donauit vobis,
ita & nos inuicē ita nobis delicta donemus, & pro nostris delictis
inuicem oremus.

Q V Æ S T. DCCCXCVII. A

AN in sapientem cadere possint perturbationes.
RESPON. Pereant argumenta philosophorum, qui negāt
in sapientem cadere perturbationes animorum. Stultam fecit
Deus sapientiam huius mundi. Et dominus nouit cogitationes ho-
minum, quoniam vanę sunt, turbetur plane animus christians,
non miseria, sed misericordia, timeat ne pereat homines Christo,
contristetur, cum perit ut quis Christo, concupiscat homines acqui-
rere Christo, letetur cum acquirantur homines Christo, timeat ne
sibi pereat, & Christo, contristetur se peregrinari a Christo, concu-
piscat regnare cum Christo, letetur dum sperat se regnaturum esse
cum

cum Christo: Iste sunt certè quatuor, quas perturbationes vocat, timor & tristitia, amor & lætitia, habeant eas iustis de causis, animi christiani, nec philosophorum, stoicorum vel quorumcunque similium consentiatur errori.

Q V Æ S T. DCCCXCVIII.

AN a bono accepto, causetur malum in homine, sicut Crispi panis in iuda videtur fecisse.

*Trac. 62
super Io:
Ioan. 13*

RESPON. Christus panem iudæ dedit, & statim introiit Sathanas in illum, dices enim ira ne meruit hoc panis. Christi pro-
rectus de mensa Christi, ut post illum intraret in eius discipulum Sathanas? Respondeo, hinc nos potius doceri, quam sit cauendum male accipere bonum, multum quippe interest, non quid accipiat sed quis accipiat, nec quale sit quod datur, sed qualis sit ipse cui datur, nam & bona obsunt, & mala profunt, sicut fuerint, quibus datur: Peccatum inquit Apostolus, ut appareat peccatum, per bonum mihi operatum est mortem, ecce per bonum factum est malum, dum male accipitur bonum, item ipsi Paulo datus est carnis stimulus ut per fieretur. Ecce per malum, factum est bonum, dum bene accipitur malum.

Rom. 7.

2. Co. 12

Q V Æ S T. DCCCXCIX.

AN in Paradiso sint diuersæ mansiones, iuxta diuersa merita.

*Trac. 67
super Io.
Ioan. 14
Mat. 20.*

RESPON. A perturbatione recreantur fideles, certi ac fideles etiam post pericula tentationum se apud Deum cum Christo esse manuros; quia & si alius est alio fortior, alius alio sapientior, alius alio iustior, alius alio sanctior, in domo patris mei mansiones multe sunt. Nullus eorum alienabitur ab illa domo, ubi mansionem pro suo quisque accepturus est merito. Denarius quidem ille equalis est omnibus, quem pater familias eis, qui operati sunt in vinea, iubet dari omnibus, non in eo discernens, qui minus, etiam qui amplius laborarunt, quo, utique denario, vita significatur æterna; ubi amplius alio nemo viuit, quoniam viuendi non est diuersa in æternitate mensura: Sed multe mansiones diuersas meritum in vna vita æterna significant dignitates. Alia est enim gloria solis
alia

alia Luna, alia gloria stellarum: Stella enim ab stella differt in gloria, sic & resurrectio mortuorum, tanquam stellæ sancti diuersas mansiones diuersas claritates, tanquam in cælo sortiuntur in regno, sed propter vnum denarium nullus separatur a regno. Et nõ erit aliqua inuidia imparis claritatis, quoniam regnabit in omnibus vnitas charitatis.

Q V A E S T. D C C C C.

Quodcunque petimus a Christo sumus ne accepturi?
R E S P O N D. Quodcunque petieritis in nomine meo hoc faciam, inuenimus enim Apostolos dilectos Christi, quod quodcunque petierunt non acceperunt. Paulus petiit removeri ab eo stimulum carnis, non accepit: aduerte fidelis, quod qui promisit hoc magnum beneficium, vocatur Christus Iesus, Christus significat Regem, Iesus Significat Saluatorem. Non itaque nos saluos faciet quicunque Rex, sed Rex Saluator, ac per hoc, quodcunque petimus aduersus vtilitatem salutis, non petimus in nomine Saluatoris, & tamen ipse Saluator est non solum quando facit quod petimus, verum etiam quando nõ facit, quoniã quod videt peti contra salutem, non faciendo, potius se exhibet Saluatore, nouit enim medicus quid pro sua, quid contra suam salutem poscat egrotus, & ideo contraria poscentis, non facit voluntatem, vt faciat sanitatem, quapropter quando volumus, vt faciat quodcunque petimus, non vt cũque, sed in nomine eius, hoc est in nomine Saluatoris petamus: Non ergo contra nostram salutem petamus, quod si fecerit, non vt Saluator facit, quod est nomen eius fidelibus eius.

Trac. 73.
 super Io.
 Ioan. 14

Q V A E S T. D C C C C I.

Cum opera Trinitatis ab extra sint inseparabilia, quare in scripturis aliquãdo diuinę psonę sigillatim noiantur, et in operibus?
R E S P O N D. Christus dicit, venit spiritus Sanctus, qui vos docebit oia: nunquid non pater, nec filius docebunt? Immo tota Trinitas docet, sed distinguntur personę, vt innuat Trinitas: oportet eas nos distinte audire, & Inseparabiliter intelligere. Audi patrem dicentem. Dominus dixit ad me filius meus es tu. Audi & docentem, omnis qui audiuit a patre & didicit, venit ad me

Trac. 67
 super Io.

Psal. 2.
 Ioan. 6.

Mat. 23. filium vero dicentem modo audisti. Si vis & docentem, recole quod dicit, vnus est magister vester, ergo non tantum spiritus S. docet, sed tota Trinitas, cum ergo omnino sit inseparabilis, nūquā Trinitas esse sciretur, si semper inseparabiliter diceretur.

Q V Æ S T. DCCCCII.

Quomodo pater æternus dicatur maior Christo, cum sit eius filius in substantia æqualis.

*Trac. 78
sup. r 10.*

R E S P O N D. Æqualis est patri Christus secundum substantiam diuinam, minor patre secundum humanam, vtraque vero substantia simul non duo, sed vnus est Christus, ne sit quaternitas, non Trinitas Deus: Sicut enim vnus est homo anima rationalis & caro, sic vnus est Christus, Deus & homo, ac per hoc Christus est Deus, anima rationalis, & caro: Christum in his omnibus, Christum in singulis confitemur. Quis est ergo per quem factus est mundus? Christus Iesus sed in forma Dei. Quis est sub Pōtio Pilato crucifixus? Christus Iesus, sed in forma serui, idē de singulis quib. homo constat. Quis non est derelictus in inferno? Christus Iesus, sed in anima sola. Quis resurrexurus, triduo iacuit in sepulchro? Christus Iesus, sed in carne sola. Dicitur ergo & in his singulis Christus, verum hæc omnia non duo vel tres, sed vnus est Christus.

Q V Æ S T. DCCCCIII.

Cum sacrificium altaris in commemorationem martyrum facimus, oramus ne pro ipsis.

*Trac. 84
super 10.*

R E S P O N D. Ideo ad ipsam mensam non sic martyres commemoramus, quemadmodum alios, qui in pace requiescunt, vt etiam pro eis oremus, sed magis, vt ipsi orent pro nobis, vt eorū vestigijs adhæreamus; ex dictis duo dogmata catholica eliciuntur, vnum, quod sancti orant pro nobis; Ideo implorandi sunt, alterum quod detur purgatorium, quia illam mensam dominicam facimus & commemoramus pro his qui in pace requiescunt, vt oremus pro ipsis.

Q V Æ S T. DCCCCIII.

Quod sunt seruitutes?

R E S P O N. Sicut enim duo sunt timores, qui faciunt duo genera timentium, sic duæ sunt seruitutes, quæ faciunt duo genera seruientium. Est timor quem perfecta charitas foras mittit, & est alius timor castus permanens in seculum seculi, de primo dicit Apostolus. Non enim accepistis spiritum seruitutis iterum in timore. De secundo idem Apostolus dicit: Noli altum sapere, sed time: in illo timore, quem foras charitas mittit: est etiam seruitus simul foras cum ipso timore mittenda: utrunq; enim iunxit Apostolus hoc est seruitutem & timorem, dicendo. Non enim accepistis spiritum seruitutis iterum in timore, ad hanc seruitutem seruum pertinentem intuebatur & dominus dicens. Iam non dicam vos seruos, quia seruus nescit, quid faciat dominus eius, non utique ille seruus pertinens ad timorem castum, cui dicitur. Euge serue bone intra in gaudium domini tui, talis seruus, dicitur etiam Dei amicus, & scit quid facit dominus eius, non autem primus, quia talis non manet in domo in æternum.

Trac. 85
super Io.
1. Io. 4.

Rom. 8.
Ro. 11.

Mar. 25.

Q V Æ S T. DCCCCV.

An Deus elegerit nos ante mundi constitutionem, quia præsciuit nos futuros bonos.

R E S P O N. Vana est ratiocinatio dicentium nos elegisse, quia præsciuit bonos futuros, Dei enim præscientiam defendunt, contra gratiam Dei, & hoc non dicit Christus, talib. verbis erga Apostolos prolatis. Non vos me elegistis, sed ego elegi vos, quoniam si propterea nos elegisset, quia bonos futuros esse nos præsciuerat, simul etiam præscisset, quod eum nos fuisset prius electuri: Non enim aliter possemus esse boni: nisi forte dicendus est bonus, qui non eligit bonum: Quid ergo elegit in non bonis? Non enim electi sunt quia boni fuerunt, qui boni non essent nisi electi essent, alioquin gratia non est gratia, si præcessisse contendimus merita. Hæc quippe electio gratia est, de qua dicit Apostolus, sic ergo & in hoc tempore reliquæ per electionem gratiæ Dei, salutæ factæ sunt, unde subiungit, si autem gratia iam non ex operibus, alioquin gratia, iam non est gratia: Audi ingrate: ingrate audi. Non vos me elegistis,

Trac. 86
super Io.
Ioan. 15

Rom. 11.

sed ego elegi vos. Non est ut dicas: ideo electus sum: quia iam credebam: Si enim credebas in eum, iam elegeras eum, sed audi non vos me elegistis. Non est ut dicas, antequam crederem, iam bona operabar: ideo electus sum, quid enim boni operis ante fidem? cū dicat Apostolus, omne quod non est ex fide peccatum est.

Rom. 14

Q V Æ S T. DCCGCVI.

Inter peccata, quod est maximum.

*Trac. 89
super Io.*

R E S P O N. Vnum peccatum est quo tenentur cuncta peccata, quod vnusquisque si non habeat: Dimittuntur ei cuncta peccata hoc est autem non credere in Christum, qui propterea venit in hunc mundum, ut credatur in eum, aduentus quippe eius, quantum credentibus salutaris, tantum non credentibus excusalis factus est.

Q V Æ S T. DCCCCVII.

An ad quos non venit Christus nec eis loquutus, excusentur de peccato infidelitatis.

Io. trac.

R E S P O N. Ad hæc pro meo captu Deo donante respondeo, habere illos excusationem non de omni peccato suo, sed de hoc peccato, quo in Christo non crediderunt, ad quos non venit, & quibus non est loquutus, postquam autem sonus Apostolorum per gentes venit, & qui audierunt non excusantur de tali peccato, sed antequam divulgaretur Euangeliū, & nomen Christi per ecclesiā ad gentes veniret, possunt habere hanc excusationē, sed nō possunt effugere damnationem, quia quicunq; sine lege peccauerūt, sine lege peribunt.

Rom. 2.

Q V Æ S T. DCCCCVIII.

An Spiritus Sanctus procedat a patre & filio.

*Trac. 99
super Io.*

R E S P O N. Filius enim solius patris est: filius, & pater solius filij est pater, spiritus autem, sanctus non est vnius eorum spiritus, sed amborum. Habes ipsum dominum dicentē: Nō enim vos estis, qui loquimini, sed spiritus patris vestri, qui loquitur in vobis. Habes & Apostolum. Misit Deus inquit spiritum filij sui in corda vestra: Nunquid duo sunt alius patris, alius filij? Absit, vnā enim corpus ait, cum significaret moxque addidit, & vnus spiritus.

*Mat. 10.
Gal. 4.*

Q V Æ S T.

QVÆST. DCCCCXXVIII.

Quomodo sit sperandum in passione Christi, pro remissione peccatorum.

RESPON. Desperare utique potuissem propter nimia peccata mea, & infinitas negligētias meas, nisi verbum tuum Deus careret & habitaret in nobis; sed desperare iam non audeo, quia cū inimici essemus, reconciliati sumus per mortē filij tui, quanto magis reconciliati salui facti sumus per eum; omnis namque spes, & totius fiducia certitudo mihi est in precioso sanguine eius, qui effusus est propter nos, & propter nostram salutem, in ipso respiro; & in ipso confisus, ad te peruenire desidero, non habes meā iustitiā, sed eam quæ est in filio tuo domino nostro Iesu Christo.

lib. med. cap. 14.

QVÆST. DCCCCXXIX.

Quotplex sapientia sit, & quomodo distinguatur sapientia diuina & ea quæ donum Dei est.

RESPON. Hæc est domus tua Deus, non terrena, neque vlla celesti mole corporea, sed spiritalis & particeps eternitatis tuæ, quia sine labe manet in æternum; statuisti enim eam in seculum, & in seculum seculi; præceptum posuisti & non præteribit. Non tamen tibi Deo coæterna, quia non sine initio, facta est enim, prior quippe omnium creata est sapientia, non utique illa sapientia Deo patri plane coæterna, & coæqualis, per quam creata sunt omnia; & in quo principio factum est cælum & terra, sed profecto sapientia quæ creata est, spiritalis natura, scilicet quæ contemplatione luminis, lumen est. Dicitur enim & ipsa, quamuis creata, sapientia; sed quantum distat inter lumen illuminans, & lumen quod illuminatur, tantum differt inter te summam sapientiam, quæ es creans; & istam quæ creata est, sicut inter iustitiam iustificantem, quæ tu Deus nos teres, & iustitiam quæ iustificatione nostra facta est. Nam & nos dicti sumus iustitia Dei patris, in te filio eius domino nostro, testante Apostolo, prior igitur omnium creata est quædam sapientia, & hæc est mens rationalis & intellectualis, quæ est creata, & hæc domus Dei est in qua habitat, & hæc est quæ tantum distat a sapientia diuina.

lib. med. cap. 15.

lib. 1.

lib. 1.

1. Cor. 5

QVÆSTIO DCCCCXXX.

AN sint sancti inuocandi ut pro nobis orent.
RESPON. Felices sancti Dei, qui iam peruenistis ad portam perpetuæ quietis, obsecramus vos, per vestram charitatē, qui securi estis de vobis, solliciti estote de nobis, securi estis de vestra inmarcescibili gloria, solliciti estote de nostra multiplici miseria, per ipsum vos rogo, qui vos elegit, qui vos tales fecit, de cuius pulchritudine iam satiamini, quod cuius immortalitate iam immortales facti estis, de cuius beatissima visione semper gaudetis, estote iugiter memores nostri, subuenite nobis miseris, qui adhuc in solo huius vite circumstantibus agitamur procellis. *Hic Aug. orat sanctos ergo persuadet, & nos eos orare suo exemplo.*

QVÆSTIO DCCCCXXXI.

QUÆ sit via quæ ducit ad vitam.
RESPOND. Apostolus duo ostendit, scilicet quod cælestis gloria ineffabilis est, & quæ sit via, quæ ducit ad vitam, ait enim Nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit Deus diligentibus se: Ecce per hoc quod dicit Deum præparasse bona diligentibus se, ostendit quia dilectio via est, quæ ad illa bona peruenitur, sed dilectio dei, sine dilectione proximi, haberi non potest, testante Beato Ioanne qui ait, qui non diligit fratrem suum, quem videt. Deum quem non videt, quomodo diligere potest? & hoc mandatum habemus a Deo, ut qui diligit Deum, diligat & proximum suum. Ecce in hac gemina dilectione consistit vera charitas, de qua Apostolus loquens ait, excellentiorem adhuc ducit ad cælestem patriam, & sine qua nemo illuc venire potest, sed quis in hac via est? Quis nouit eam? Qui diligit Deum & proximum? Quomodo diligendus est deus, & quomodo proximus? Deum debemus diligere plusquam nos, & proximum sicut nos, Deum diligimus plusquam nos, si præcepta eius voluntati nostræ in omnibus preponimus, proximum autem non iubemur diligere quantum nos, sed sicut nos, id est velle & optare ei omne bonum, quod debemus velle, & optare nobis, & maxime æternam beatitudinem.

nem, & ad illam obrinendam ei succurrere, & in corporalibus bonis, & in spiritualibus prout ratio exigit, & facultas permittit, unde dominus in euangelio ait. Quęcumque vultis, vt faciant vobis homines, & vos eadem facite illis, & Ioannes Apostolus ait. Nō diligamus verbo, neque lingua, sed opere & veritate: sed qui sunt proximi quos debemus sic diligere? certe omnes homines christiani, iudei, pagani, amici & inimici.

Mat. 7.
1. Ioan. 3

Q V Æ S T. DCCCCXXXII.

DEUS in quibus operibus se ostendit mirabiliorem
RESPON. Cum autem o Deus meus in cunctis operibus tuis sis mirabilis, mirabilior tamen crederis esse in visceribus pietatis, nullum enim spernis, nēminem per horescis, nisi qui forte te amens exhorruerit. Me enim in periculis sepe constitutum clemēter eripuisti, nec vnquam in peccatis meis me dereliquisti, oblitus tui de te admonuisti, auertim a te reuocasti, venientē ad te benigne suscepisti, pœnitenti indulxisti. Non solum peccata a te dimissa sed & non a nobis commissa, tibi hoc deputandum est. Nam sicut in multa peccata cecidi, sic & in multo plura, nisi me conseruasses cecidissem, tribus autē modis a peccato: me memini cōseruatum scilicet occasionis subtractione, resistendi data virtute, affectionis sanitate, o quam multa peccata committeret homo, nisi deus occasionem subtraheret, & vim resistendi daret, hæc suut Dei miserationēs erga nos in quibus mirabilior videtur.

Eod. lib.
cap. 12.

Q V Æ S T. DCCCCXXXIII.

GRATIA promerendi vitam æternam in quibus constat, & quid ad hæc cor roborat.

RESPON. deus dat gratiam promerendi bona vitæ æternæ, quam gratiam in tribus maxime stare arbitror, in odio præteritorū malorum, in cōtemptu bonorum præsentium, in desiderio futurorū deinde in spe eadem obtinendi. Tria inquam sunt quę sic roborant & confirmant cor meum, vt nulla me penuria meritorum, nulla consideratio proprię vilitatis, nulla estimatio cœlestis beatitudinis, de celsitudine spei deicere possit, in ea firmiter radicatur, anima mea: tria considero in quibus spes mea tota cōsistit scilicet charitatem adoptionis, veritatem promissionis, potestatem redditionis.

Eod. lib.
cap. 14.

tionis. Murmuret iam quantum voluerit insipiens cogitatio mea dicens. Quis enim es tu, aut quanta est illa gloria, quibus ve meritis hanc obtinere speras? Et ego fiducia alter respondebo, scio cui credidi & certus sum quia in charitate nimia adoptauit me. Deus quia verax est in promissione, quia potens est in exhibitione, licet enim ei hoc faceret, quod voluerit, pro his ergo meritis, Deus meus mihi diligendus est.

Q V Æ S T. DCCCCXXXIII.

Lib. soliloquiorum cap. 27.

AN Angeli sint deputati ad custodiam hominum. **R**ESPON. Fecisti Deus Angelos tuos spiritus, propter me, quibus mandasti vt custodiant me in omnibus vijs meis, ne forte offendam ad lapidem pedem meum. Hi enim sunt custodes vigilantes, & custodientes vigilias noctis super gregem tuum, ne antiquus ille serpens, aduersarius noster dyabolus, animas nostras eripiat: hi ciues supernę ciuitatis Hierusalem, missi in ministerium, propter eos qui hæreditatem capiunt salutis, vt eos liberent ab inimicis suis, & custodiant in omnibus vijs suis, confortet quoque & moneant, & orationes filiorum tuorum offerant, in conspectu glorię maiestatis tuę.

Q V Æ S T. DCCCCXXXV.

Fod. lib. cap. 21.

lib. 6. 7. 1. 1. 1.

AN Deus possit, vti est, inueniri a nobis in rebus exterioribus. **R**ESPON. Misi omnes nuncios meos, id est sensus meos exteriores; vt quærerem te & non inueni, quia male querebam. Nam oculi dicunt, si coloratus non fuit, per nos non intrauit. Aures dicunt, si sonitum non fecit, per nos non transiuit. Nasus dicit si nõ olluit, per me non venit, gustus dicit, si non sapuit, per me nõ introuit, tactus dicit si non est corpulentus, nihil me de hac re inter roges. Non ista igitur sunt in te Deus meus, non enim specie corporis, nec omnia alia his sensibus subiecta quæro, cum Deum meum quæro. Absit vt ista crediderim dñm meum, quæ etiam a brutorum sensibus comprehenduntur, & tamen cum dñm meum quæro, quæro nihilominus quãdam lucem super omnem lucem, quæ non capit oculus, quãdam vocẽ super omnẽ vocẽ, quæ non capit auris, quãdam odorem super omnẽ odorem, quæ non capit naris, quæ dicitur dulcorẽ,

corem, super omnem dulcorem, quem non capit gustus, quendam amplexum super omnem amplexum, quem non capit tactus. Ista enim lux fulget, ubi locus non capit, ista vox sonat, ubi spiritus non rapit. Hic est Deus meus, & non estimabitur alius ad illum. Hoc quero cum Deum meum quero: Istud amo, cum Deum meum amo.

Q V Æ S T. DCCCCXXXVI.

AD confessionem verę fidei, quę sunt de Deo dicenda
RESPON. Qualiter cognoui te Deus meus? Cognoui te solum Deum viuum & verum Creatorem meum, cognoui te Creatorem cęli & terre, visibilium omnium & inuisibilem, Deum verum omnipotentem & immortalem, inuisibilem, incircumscriptum, interminabilem, æternum, inaccessibilem, incomprehensibilem, imperscrutabilem, incommutabilem, immensum infinitum, principium omnium visibilium & inuisibilem creaturarum per quem omnia facta sunt: per quem cuncta subsistunt elementa, cuius maiestas sicut principium nunquam habuit, sic nec desinet in æternum, cognoui te vnum solum verum Deum æternum, patrem & filium & Spiritum Sanctum, tres quidem personas, sed vnam essentiam, omnino simplicem indiuisamque naturam, & patrem a nullo, filium a patre solo, & Spiritum Sanctum pariter ab utroque, absque initio semper & sine fine, Deum trinum, & vnum solum & verum Deum omnipotentem, vnum vniuersorum principium, cognoui te & confiteor te verum Deum & dominum Iesum Christum filium Dei vnigenitum, ac Creatorem, Saluatorem & Redemptorem totius humani generis, quem confiteor ex patre genitum ante secula Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero, genitum non factum consubstantialem patri, & coæternum, per quem omnia facta sunt: Cōfiteor te Deum vnigenitum Iesum Christum, propter salutem hominum a tota Trinitate, communiter incarnatum, & ex Maria perpetua Virgine Spiritus S. cooperatione conceptum, verum hominem factum ex anima rationali, & humana carne subsistentem. Qui secundum diuinitatem vnigenitus Dei impassibilis, & immortalis, idem ipse Dei filius, secundum humanitatem passibilis & mortalis pro salute nostra est factus, & passus est in cruce.

Eod. lib. cap. 32.

Q V Æ S T. DCCCCXXXVII.

Eod. lib.
cap. 36.

1. Cor. 3.

Ioan. 17

QUÆrit gloria cœlestis patriæ. **R**ESPON. Cum pervenerimus ad te fontem sapientiæ, ad te lumē indeficiens, tunc satiabitur in bonis desiderium nostrum, quia nihil erit exterius, quod desideretur, nisi tu domine summū bonum, qui eris præmium beatorum; Ibi videbimus, amabimus, & laudabimus, videbimus in lumine tuo lumen tuum. Quale autem lumen? lumen immensum, lumen incorporatum, lumen indeficiens. Tu es quippe lumen, in cuius lumine, videbimus lumen te, scilicet in te in splendore vultus tui, quando te videbimus facie ad faciem. Quid est videre facie ad faciem? nisi quod ait Apostolus cognoscere licet & cognitus sum, cognoscere veritatem tuā, & gloriam tuam, hoc est cognoscere faciem tuam, cognoscere patris potentiam, filij sapientiam, Spiritus Sancti clementiam, ipsius summæ Trinitatis vnam & indivisibilem essentiam, videre enim faciem Dei vivi, hoc est summum bonum, vita beata, plenitudo beatitudinis. Hæc est plena beatitudo & tota glorificatio hominis, videre faciem Dei sui, videbit eum cognoscendo, amabit diligendo, laudabit possidendo. Hæc est enim vita æterna. Hæc est inquam sapientia tua. Hæc est vita æterna, ut cognoscant te solum verum Deum & quem misisti Iesum Christum. Magna enim merces nostra Deus est, qui est magnus.

Q V Æ S T. DCCCCXXXVIII.

Ex Ma-
nuali.
6. 15.

AN sint tribulationes desiderandæ pro Christo. **R**ESPON. O anima, si quotidie oporteret nos tormenta perferre, si ipsam gehennam longo tempore tolerare, ut Christum in gloria sua videre possemus, & sanctis eius sociari, nonne dignum esset, pati omne quod triste est, ut tanti boni, tantæque gloriæ participes haberemur? insidentur ergo demones, parent suas tentationes, frangant corpus ieiunia, occurrat quidquid mali possit in hac vita, nihil est pro illa æterna gloria: Illa æterna est. Hæc temporalia & cito transitura.

Q V Æ S T. DCCCCXXXIX.

Q Vid sit cognitio veritatis.

R E S P O N. Quid est cognitio veritatis? primo cognoscere teipsum, & quod esse debes esse studeas, quod autem corrigendum est corrigas. deinde cognoscere & amare creatorem tuum, hoc enim est totum hominis bonum.

Eod. lib. cap. 26.

Q V Æ S T. DCCCCXL.

Q Vomodo mutua charitas in cœlis in sanctis augeat beatitudinem,

R E S P O N. Certe si quis alius, quem omnino, sicut teipsum amares eadem beatitudinem haberet, duplicaretur gaudium tuum, quia non minus gauderes pro eo, quam pro te ipso, si vero duo, vel tres, vel multo plures, id ipsum haberent, tantundem pro singulis, quantundem pro te ipso gauderes, si singulos sicut teipsum amares, ergo quid erit in illa perfecta charitate innumerabilium beatorum Angelorum & Hominum, ubi nullus alium minus diligit quam seipsum? Non enim aliter gaudebit unusquisque pro singulis aliis, quam pro seipso: si ergo cor hominis de tanto bono suo vix gaudium suum capiet, quomodo capax erit tot & tantorum gaudiorum? Et tamen erit capax, & sic ex mutua charitate sortietur magnam beatitudinem.

Eod. lib. cap. 35.

Q V Æ S T. DCCCCXLI.

A N gaudia Paradisi, item & poena inferni possint a nobis plenè cogitari.

R E S P O N. Bona enim regni cœlestis dicere, vel cogitare, vel intelligere ut sunt, nullus potest carne vestitus. Multo enim maiora & meliora sunt, quam cogitantur, & intelliguntur, cum scriptum sit. Quod oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, que preparavit Deus diligentibus se: Regnum namque Dei omni fama maius, & omni laude melius, omni scientia innumerabilis, omni gloria que putatur excellentius. Mala autem inferni, dicere vel cogitare ut sunt, nemo potest, peiora quippe

De triplici habitaculo. c. 1.

1. Cor. 2.

propheta prædixit, quia deus hoc futurum esse præscivit. Quare autem non poterant, si a me quærat, cito respondeo, quia volebant; malam quippe eorum voluntatem prævidit deus, & per prophetam prænuntiavit, ille cui abicondi futura non possunt, & si dicis iterum, non fiat voluntatis eorum, quia induravit eorum cor, ut non possent credere, respondeo etiam hoc voluntatem eorum meruisse, sic enim excæcat, sic obdurat deus deserendæ, & non adiuuando, quod occulto iudicio facere potest, in quo non potest, quando enim adiuuat misericorditer facit, quando non adiuuat iuste facit, quia omnia non temeritate, sed iudicio facit.

3. 12. 14

¶ *Q. V. A. S. T. q. in. DCCCXCIII.*

AN quod dicitur spiritualiter, semper in laude sit accipiendum. **R. E. S. P. O. N.** Missum est in cor iude a dyabolo, ut traderet dominum, missio ista spiritalis suggestio est, non fit per aurem, sed per cogitationem, ac per hoc non corporaliter, sed spiritualiter, nõque spiritale, quod dicitur, semper in laude accipiendum est, nõquit. A postolus quedam spiritalia nequitie in coelestibus, & hæc non essent maligna spiritalia si non essent etiam maligni spiritus. A spiritu enim spiritalia nominantur, & a maligno spiritu suggestiones, & a bono spiritu inspirationes, ideo non omnia spiritaliter immissa sunt in laude accipienda.

Trac. 55
super Io.

¶ *Q. V. A. S. T. in. DCCCXCV.*

QUOMODO Christus commendat humilitatem suo exemplo. **R. E. S. P. O. N.** Ad maximum cumulum humilitatis, accessit Christus ad iudam ut lauaret pedes, licet præuideret manus eius iam in scelere, quid autem mirum, si surrexit a cœna, & posuit vestimenta sua, qui cum in forma Dei esset, semetipsum exinaniuit, & quid mirum, si præcinxit se linteo, qui formam serui accipiens, habuit in ventus est ut homo? Quid mirum si misit aquam in peluis, ut de lauaret pedes discipulorum, qui in terram sanguinem sudit, quo immunditiam dilueret peccatorum? Quid mirum: si linteo quo erat præcinctus, pedes quos lauetat terfit, qui carne qua erat indutus, euangelistarum vestigia confirmauit, & linteo quidem ut se præcingeret, posuit vestimenta sua, quæ habebat, ut autem formam serui

Ex. trac.
Phil. 2.

ni acciperet, quando semetipsum exinanivit, nō quod habebat de-
posuit, sed quod non habebat accepit, crucifigendus sane suis expo-
situs est vestimentis, & mortuus inuolutus est lipteis, passurus
igitur exitia, in sua passione, premisit obsequia, pro quibus erant mo-
riturus. Tanta est quippe humane humilitatis utilitas vt eam suo
commendaret exemplo.

Q V Æ S T. DCCCXCVI.

AN pro nobis inuicem orare debeamus.

R E S P O N S. Christus lauando discipulis pedes tali exēplo
vult nos esse admonitos, vt confessi inuicem delicta nostra, oremus
pro nobis, sic vt & Christus interpellat pro nobis, sic inquit Iacobus
Apostolus confrēmini inuicem delicta uostra, & orate pro vobis,
quia & hoc dominus, nobis dedit exemplum si enim ille qui nullū
peccatum vnquam habuit, orat pro peccatis nostris, quanto magis
nos inuicem, pro peccatis nostris orare debemus, & si dimittit no-
bis ille, cui non habemus quod dimittamus, quanto magis, dimit-
tere nobis debemus inuicem, qui sine peccato hic viuere non vale-
mus. Hoc significauit dominus suo exemplo, cum dixit de lorio-
ne pedum. Dicens, quemadmodum ego feci, ita & vos faciat, quod
apertissime dicit Apostolus. Donantes vobis metipsis, si quis
aduersus aliquē habet quærelam, sicut & dominus donauit vobis,
ita & nos inuicē ita nobis delicta donemus, & pro nostris delictis
inuicem oremus.

Trac. 38
super Io.
Iac. 5.
Colof. 3.

Q V Æ S T. DCCCXCVII.

AN in sapientem cadere possint perturbationes.

R E S P O N S. Pereant argumenta philosophorum, qui negat
in sapientem cadere perturbationes animorum. Stultam fecit
Deus sapientiam huius mundi. Et dominus nouit cogitationes ho-
minum, quoniam vanę sunt, turbetur plane animus christianns,
non miseria, sed misericordia, timeat ne pereat homines Christo,
contristetur, cum perit aliquis Christo, concupiscat homines acqui-
rere Christo, letetur cum acquiruntur homines Christo, timeat ne
sibi pereat, & Christo, contristetur se peregrinari a Christo, concu-
piscat regnare cum Christo, letetur dum sperat se regnaturum esse
cum

Trac. 60
super Io.
o. Cor. 1.
Psal. 93

cum Christo: Iste sunt certè quatuor, quas perturbationes vocat, timor & tristitia, amor & lætitia, habeant eas iustus de causis, animi christiani, nec philosophorum, stoicorum vel quorumcunque similibus consentiatur errori.

Q V Æ S T. DCCCXCVIII.

Ana bono accepto, causetur malum in homine, sicut Crispi in iuda videtur fecisse.

Trac. 62 **R**ESPON. Christus panem iudæ dedit, & statim introiit Sathanas in illum, dices enim ira ne meruit hoc panis. Christi potest rectus de mensa Christi, ut post illum intraret in eius discipulum
super Io. Ioan. 13 Sathanas? Respondeo, hinc nos potius doceri, quam sit cauendum male accipere bonum, multum quippe interest, non quid accipiat sed quis accipiat, nec quale sit quod datur, sed qualis sit ipse cui datur, nam & bona obsunt, & mala profunt, sicut fuerint, quibus dantur: Peccatum inquit Apostolus, ut appareat peccatum, per bonum mihi operatum est mortem, ecce per bonum factum est malum.
Rom. 7. dum male accipitur bonum, item ipsi Paulo datus est carnis stimulus ut perficeretur. Ecce per malum, factum est bonum, dum bene accipitur malum.

Q V Æ S T. DCCCXCIX.

An in Paradiso sint diuersæ mansiones, iuxta diuersa merita.

Trac. 67 **R**ESPON. A perturbatione recreantur fideles, certi ac fideles etiam post pericula tentationum se apud Deum cum Christo esse mansuros, quia & si alius est alio fortior, alius alio sapientior, alius alio iustior, alius alio sanctior, in domo patris mei mansiones multæ sunt. Nullus eorum alienabitur ab illa domo, ubi mansionem pro suo quisque accepturus est merito. Denarius quidem ille equalis est omnibus, quem pater familias eis, qui operati sunt in vinea, iubet dari omnibus, non in eo discernens, qui minus, etiam qui amplius laborarunt, quo, utriusque denario, vita significatur æterna; ubi amplius alio nemo viuit, quoniam viuendi non est diuersa in æternitate mensura: Sed multæ mansiones diuersas meritorum in vna vita æterna significant dignitates: Alia est enim gloria solis alia

alia Luna, alia gloria stellarum: Stella enim ab stella differt in gloria, sic & resurrectio mortuorum, tanquam stellæ sancti diuersas mansiones diuersas claritates, tanquam in cælo sortiuntur in regno, sed propter vnum denarium nullus separatur a regno. Et nõ erit aliqua inuidia imparis claritatis, quoniam regnabit in omnibus vnitas charitatis.

Q V A E S T. D C C C C.

Quodcunque petimus a Christo sumus ne accepturi?
R E S P O N D. Quodcunque petieritis in nomine meo hoc faciam, inuenimus enim Apostolos dilectos Christi, quod quodcumque petierunt non acceperunt. Paulus petiit remoueri ab eo stimulum carnis, non accepit: aduerte fidelis, quod qui promissit hoc magnum beneficium, vocatur Christus Iesus, Christus significat Regem, Iesus Significat Saluatorem. Non itaque nos saluos faciet quicumque Rex, sed Rex Saluator, ac per hoc, quodcunque petimus aduersus vtilitatem salutis, non petimus in nomine Saluatoris, & tamen ipse Saluator est non solum quando facit quod petimus, verum etiam quando nõ facit, quoniã quod videt peti contra salutem, non faciendo, potius se exhibet Saluatorẽ, nouit enim medicus quid pro sua, quid contra suam salutẽ poscat egrotus, & ideo contraria poscentis, non facit voluntatem, vt faciat sanitatem, quapropter quando volumus, vt faciat quodcunque petimus, non vt cũque, sed in nomine eius, hoc est in nomine Saluatoris petamus: Non ergo contra nostram salutem petamus, quod si fecerit, non vt Saluator facit, quod est nomen eius fidelibus eius.

Trac. 73.
super Io.
Ioan. 14

Q V A E S T. D C C C C I.

Cum opera Trinitatis ab extra sint inseparabilia, quare in scripturis aliquãdo diuinę persone sigillatim noiantur, et in operibus?
R E S P O N D. Christus dicit, veniet Spiritus Sanctus, qui vos docebit oia: nunquid non pater, nec filius docebunt? Immo tota Trinitas docet, sed distinguuntur persona, vt innuatur Trinitas: oportebat eas nos distincte audire, & Inseparabiliter intelligere. Audi patrem dicentem. Dominus dixit ad me filius meus es tu. Audi & docentem, omnis qui audiuit a patre & didicit, venit ad me

Trac. 67
super Io.

Psal. 2.
Ioan. 6.

Tracy Mille Quæsitæ.

li filium

Mat. 23. filium vero dicentem modo audisti. Si vis & docentem, recole quod dicit, vnus est magister vester, ergo non tantum spiritus S. docet, sed tota Trinitas, cum ergo omnino sit inseparabilis, nūquā Trinitas esse sciretur, si semper inseparabiliter diceretur.

Q V Æ S T. D C C C C I I.

Quomodo pater æternus dicatur maior Christo, cum sit eius filius in substantia æqualis.

*Trac. 78
super 10.*

R E S P O N D. Æqualis est patri Christus secundum substantiam diuinam, minor patre secundum humanam, vtraque vero substantia simul non duo, sed vnus est Christus, ne sit quaternitas, non Trinitas Deus: Sicut enim vnus est homo anima rationalis & caro, sic vnus est Christus, Deus & homo, ac per hoc Christus est Deus, anima rationalis, & caro: Christum in his omnibus, Christum in singulis confitemur. Quis est ergo per quem factus est mundus? Christus Iesus sed in forma Dei. Quis est sub Pōtio Pilato crucifixus? Christus Iesus, sed in forma serui, idē de singulis quib. homo constat. Quis non est derelictus in inferno? Christus Iesus, sed in anima sola. Quis resurrexerit, triduo iacuit in sepulchro? Christus Iesus, sed in carne sola. Dicitur ergo & in his singulis Christus, verum hæc omnia non duo vel tres, sed vnus est Christus.

Q V Æ S T. D C C C C I I I.

Cum sacrificium altaris in commemorationem martyrum facimus, oramus ne pro ipsis.

*Trac. 84
super 10.*

R E S P O N D. Ideo ad ipsam mensam non sic martyres commemoramus, quemadmodum alios, qui in pace requiescunt, vt etiam pro eis oremus, sed magis, vt ipsi orent pro nobis, vt eorū vestigijs adhæreamus; ex dictis duo dogmata catholica eliciuntur, vnum, quod sancti orant pro nobis; Ideo implorandi sunt, alterum quod detur purgatorium, quia illam mensam dominicam facimus & commemoramus pro his qui in pace requiescunt, vt oremus pro ipsis.

Q V Æ S T. DCCCCIII.

Quod sunt seruitutes?

R E S P O N. Sicut enim duo sunt timores, qui faciunt duo genera timentium, sic duę sunt seruitutes, quę faciunt duo genera seruientium. Est timor quem perfecta charitas foras mittit, & est alius timor castus permanens in seculum seculi, de primo dicit Apostolus. Non enim accepistis spiritum seruitutis iterum in timore. De secundo idem Apostolus dicit: Noli altum sapere, sed time: in illo timore, quem foras charitas mittit: est etiam seruitus simul foras cura ipso timore mittenda: vtrunq; enim iunxit Apostolus hoc est seruitutem & timorem, dicendo. Non enim acceperitis spiritum seruitutis iterum in timore, ad hanc seruitutem seruū pertinentem intuebatur & dominus dicens. Iam non dicam vos seruos, quia seruus nescit, quid faciat dominus eius, non vtiue ille seruus pertinet ad timorem castum, cui dicitur. Euge serue bone intra in gaudium domini tui, talis seruus, dicitur etiam Dei amicus, & scit quid faciat dominus eius, non autem primus, quia talis non manet in domo in æternum.

Trac. 85

super Io.

1. Io. 4.

Rom. 8.

Ro. 11.

Mar. 25.

Q V Æ S T. DCCCCV.

An Deus elegerit nos ante mundi constitutionem, quia præsciuit nos futuros bonos.

R E S P O N. Vana est ratiocinatio dicentium nos elegerisse, quia præsciuit bonos futuros, Dei enim præscientiam defendunt, contra gratiam Dei, & hoc non dicit Christus, talib. verbis erga Apostolos prolatis. Non vos me elegistis, sed ego elegeri vos, quoniam si propterea nos elegerisset, quia bonos futuros esse vos præsciuerat, simul etiam præscisset, quod eum nos fuisset prius electuri: Non enim aliter possemus esse boni: nisi forte dicendus est bonus, qui non eligit bonum: Quid ergo elegit in non bonis? Non enim electi sunt quia boni fuerunt, qui boni non essent nisi electi essent, alioquin gratia non est gratia, si præcessisse contendimus merita. Hęc quippe electio gratia est, de qua dicit Apostolus, sic ergo & in hoc tempore reliquię per electionem gratię Dei, saluę factę sunt, unde subiungit, si autem gratia iam non ex operibus, alioquin gratia, iam non est gratia: Audi ingrate: ingrate audi. Non vos me elegistis,

Trac. 86

super Io.

Ioan. 15

Rom. 11.

QVÆST. DCCCCXXVIII.

Quomodo sit sperandum in passione Christi, pro remissione peccatorum.

RESPON. Desperare utique potuissem propter nimia peccata mea, & infinitas negligētias meas, nisi verbum tuum Deus carbo fieret & habitaret in nobis; sed desperare iam non audeo, quia cū inimici essemus, reconciliati sumus per mortē filij tui, quanto magis reconciliati salui facti sumus per eum; omnis namque spes, & totius fiduciæ certitudo mihi est in precioso sanguine eius, qui effusus est propter nos, & propter nostram salutem, in ipso respiro; & in ipso confisus, ad te peruenire desidero, non habes meā iustitiā, sed eam quæ est in filio tuo domino nostro Iesu Christo.

lib. med.
cap. 14.

QVÆST. DCCCCXXIX.

Quotplex sapientia sit, & quomodo distinguantur sapientia diuina & ea quæ donum Dei est.

RESPON. Hæc est domus tua Deus, non terrena; neque vlla cælesti mole corporea, sed spiritalis & particeps eternitatis tuæ, quia sine labe manet in æternum; statuisti enim eam in seculum, & in seculum seculi; præceptum posuisti & non præteribit. Non tamen tibi Deo coæterna, quia non sine initio, facta est enim, prior quippe omnium creata est sapientia, non utique illa sapientia Deo patri plane coæterna, & coæqualis; per quam creata sunt omnia; & in quo principio factum est cælum & terra, sed profecto sapientia quæ creata est spiritalis natura, scilicet quæ contemplatione luminis, lumen est. Dicitur enim & ipsa, quamuis creata; sapientia; sed quantum distat inter lumen illuminans, & lumen quod illuminatur, tantum distat inter te summam sapientiam; quæ es creans; & istam quæ creata est, sicut inter iustitiam iustificantem; quæ tu Deus noster es, & iustitiam quæ iustificatione nostra facta est. Nam & nos dicimus iustitia Dei patris, in te filio eius domino nostro, testante Apostolo, prior igitur omnium creata est quædam sapientia, & hæc est mens rationalis & intellectualis, quæ est creata, & hæc domus Dei est in qua habitat, & hæc est quæ tantum distat a sapientia diuina.

lib. med.
cap. 19.

1. Cor. 1.

2. Cor. 1.

2. Cor. 5

QVÆSTIO DCCCCXXX.

AN sint sancti inuocandi vt pro nobis orent.
Lib. me- dit. c. 4. **R**ESPON. Fœlices sancti Dei, qui iam peruenistis ad portam perpetuæ quietis, obsecramus vos, per vestram charitatē, qui securi estis de vobis, solliciti estote de nobis, securi estis de vestra inmarcessibili gloria, solliciti estote de nostra multiplici miseria, per ipsum vos rogo, qui vos elegit, qui vos tales fecit, de cuius pulchritudine iam satiamini, quod cuius immortalitate iam immortales facti estis, de cuius beatissima visione semper gaudetis, estote iugiter memores nostri, subuenite nobis miseris, qui adhuc in solo huius vite circumstantibus agitamur procellis. Hic Aug. orat sanctos ergo persuadet, & nos eos orare suo exemplo.

QVÆSTIO DCCCCXXXI.

Quæ sit via quæ ducit ad vitam.
Lib. de di ligendo Deo. c. 1. **R**ESPON. Apostolus duo ostendit, scilicet quod celestis gloria ineffabilis est, & quæ sit via quæ ducit ad vitam, ait enim Nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit Deus diligentibus se. *1. Cor. 2.* Ecce per hoc quod dicit Deum præparasse bona diligentibus se, ostendit quia dilectio via est, quæ ad illa bona peruenitur, sed dilectio dei, sine delectatione proximi, haberi non potest, testante Beato Ioanne qui ait, qui non diligit fratrem suum, quem videt. Deum quem non videt, quomodo diligere potest? & hoc mandatum habemus a Deo, vt qui diligit Deum, diligat & proximum suum. *1. Ioan. 4.* Ecce in hac gemina dilectione consistit vera charitas, de qua Apostolus loquens ait, excellentiorem adhuc viam vobis demonstro, ecce charitas excellentissima via est, quæ ducit ad cœlestem patriam, & sine qua nemo illuc venire potest, sed quis in hac via est? Quis nouit eam? Qui diligit Deum & proximum? Quomodo diligendus est deus, & quomodo proximus? Deum debemus diligere plusquam nos, & proximum sicut nos, Deum diligimus plusquam nos, si præcepta eius voluntati nostræ in omnibus preponimus, proximum autem non iubemus diligere quantum nos, sed sicut nos, id est velle & optare ei omne bonum, quod debemus velle, & optare nobis, & maxime æternâ beatitudinem.

nem, & ad illam obrinendam ei succurrere, & in corporalibus bonis, & in spiritualibus prout ratio exigit, & facultas permittit, unde dominus in euangelio ait. Quicumque uultis, ut faciant uobis homines, & vos eadem facite illis, & Ioannes Apostolus ait. Nō diligamur uerbo, neque lingua, sed opere & ueritate: sed qui sunt proximi quos debemus sic diligere: certe omnes homines christiani, iudei, pagani, amici & inimici.

Mat. 7.
1. Ioan. 3

Q V Æ S T. DCCCCXXXII.

DEus in quibus operibus se ostendit mirabiliorem **R E S P O N S.** Cum autem o Deus meus in cunctis operibus tuis sis mirabilis, mirabilior tamen crederis esse in uisceribus pietatis, nullum enim spernis, neminem per horescis, nisi qui forte te amens exhorruerit. Me enim in periculis sæpe constitutum clemēter eripuisti, nec unquam in peccatis meis me dereliquisti, oblītum tui de te admonuisti, auersum a te reuocasti, uenientē ad te benignē suscepisti, pœnitenti indulxisti. Non solum peccata a te dimissa sed & non a nobis commissa, tibi hoc deputandum est. Nam sicut in multa peccata cecidi, sic & in multo plura, nisi me conseruasses cecidissem, tribus autē modis a peccato: me memini cōseruatum scilicet occasionis subtractione, resistendi data uirtute, affectionis sanitate, o quam multa peccata committeret homo, nisi deus occasionem subtraheret, & uim resistendi daret, hæc sunt Dei miserationes erga nos in quibus mirabilior uidetur.

Eod. lib.
cap. 12.

Q V Æ S T. DCCCCXXXIII.

Gratia promerendi uitam æternam in quibus constat, & quid ad hæc cor roborat.

R E S P O N S. Deus dat gratiam promerendi bona uitæ æternæ, quam gratiam in tribus maxime stare arboror, in odio præteritorū malorum, in cōtempnū bonorum presentīū, in desiderio futurorū deinde in spe eadem obrinendi. Tria inquam sunt quæ sic roborant & confirmant cor meum, ut nulla me penuria meritorū, nulla consideratio propriæ uilitatis, nulla estimatio cœlestis beatitudinis, de celsitudine spei dei cedere possit, in ea firmiter radicator, anima mea: tria considero in quibus spes mea tota cōsistit scilicet charitatem adoptionis, ueritatem promissionis, potestatem reddi-

Eod. lib.
cap. 14.

tionis.

tionis. Murmuret iam quantum voluerit insipiens cogitatio mea dicens. Quis enim es tu, aut quanta est illa gloria, quibus ve meritis hanc obtinere speras? Ego fiducia alter respondebo, scio cui credidi & certus sum quia in charitate nimia adoptauit me Deus quia verax est in promissione, quia potens est in exhibitione, licet enim ei hoc facere, quod voluerit, pro his ergo meritis, Deus meus mihi diligendus est.

Q V Æ S T. DCCCXXXIII.

*Lib. soli-
loquiorū
cap. 27.*

AN Angeli sint deputati ad custodiam hominum.
R E S P O N. Fecisti Deus Angelos tuos spiritus, propter me, quibus mandasti vt custodiant me in omnibus vijs meis, ne forte offendam ad lapidem pedem meum. Hi enim sunt custodes vigilantes, & custodientes vigilias noctis super gregem tuum, ne antiquus ille serpens, aduersarius noster dyabolus, animas nostras eripiat; hi ciues superne ciuitatis Hierusalem, missi in ministerium, propter eos qui hæreditatem capiunt salutis, vt eos liberent ab inimicis suis, & custodiant in omnibus vijs suis, confortent quoque & moneant, & orationes filiorum tuorum offerant, in conspectu gloriæ maiestatis tuæ.

Q V Æ S T. DCCCXXXV.

*Fod. lib.
cap. 21.*

AN Deus possit, vt est, inueniri a nobis in rebus exterioribus.
R E S P O N. Misi omnes nuncios meos, id est sensus meos exteriores, vt quærerem te & non inueni, quia male quærebam. Nam oculi dicunt, si coloratus non fuit, per nos non intrauit. Aures dicunt, si sonitum non fecit, per nos non transiuit. Nasus dicit si nō olluit, per me non venit, gustus dicit, si non sapuit, per me nō introuit, tactus dicit si non est corpulentus, nihil me de hac re interroget. Non ista igitur sunt in te Deus meus, non enim specie corporis, nec omnia, alia his sensibus subiecta quæro, cum Deum meum quæro. Absit vt ista crediderim dñm meum, quæ etiam a brutorum sensibus comprehenduntur, & tamen cum dñm meum quæro, quæro nihilominus quãdam lucem super omnem lucem, quæ non capit oculus, quanta vocē super oēm vocē, quæ non capit auris, quædam odorem super oēm odorem, quæ non capit naris, quædam

corem, super omnem dulcorem, quem non capit gustus, quendam amplexum super omnem amplexum, quem non capit tactus. Ista enim lux fulget, ubi locus non capit, ista vox sonat, ubi spiritus non rapit. Hic est Deus meus, & non estimabitur alijs ad illum. Hoc quaero cum Deum meum quaero: Istud amo, cum Deum meum amo.

Q V A E S T. DCCCCXXXVI.

AD confessionem verę fidei, quę sunt de Deo dicenda
R E S P O N. Qualiter cognoui te Deus meus? Cognoui te solum Deum viuum & verum Creatorem meum, cognoui te Creatorem cęli & terrę, visibilium omnium & inuisibilem, Deum verum omnipotentem & immortalem, inuisibilem, incircumscriptum, interminabilem, ęternum, inaccessibilem, incomprehensibilem, imperscrutabilem, incommutabilem, immensum infinitum, principium omnium visibilium & inuisibilium creaturarum per quem omnia facta sunt: per quem cuncta subsistunt elementa, cuius maiestas sicut principium nunquam habuit, sic nec desinet in ęternum, cognoui te vnum solum verum Deum ęternum, patrę & filium & Spiritum Sanctum, tres quidem personas, sed vnam essentiam, omnino simplicem indiuisamque naturam, & patrem a nullo, filium a patre solo, & Spiritum Sanctum pariter ab vtroque, absque initio semper & sine fine, Deum trinum, & vnum solum & verum Deum omnipotentem, vnum vniuersorum principium, cognoui te & confiteor te verum Deum & dominum Iesum Christum filium Dei vnigenitum, ac Creatorem, Saluatorem & Redemptorem totius humani generis, quem confiteor ex patre genitum ante secula Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero, genitum non factum consubstantialem patri, & coęternum, per quem omnia facta sunt: Cōfiteor te Deum vnigenitum Iesum Christum, propter salutem hominum a tota Trinitate, communiter incarnatum, & ex Maria perpetua Virgine Spiritus S. cooperatione conceptum, verum hominem factum ex anima rationali, & humana carne subsistentem. Qui secundum diuinitatem vnigenitus Dei impassibilis, & immortalis, idem ipse Dei filius, secundum humanitatem passibilis & mortalis pro salute nostra est factus, & passus est in cruce.

Eod. lib.
cap. 32.

Q V Æ S T. D C C C C X X X V I I.

Eod. lib.
cap. 36.

1. Cor. 3.

Joan. 17

QUÆ ERIT gloria cœlestis patriæ. **R**ESPON. Cum pervenerimus ad te fontem sapientiæ, ad te lumē indeficiens, tunc satiabitur in bonis desiderium nostrum, quia nihil erit exterius, quod desideretur, nisi tu domine summū bonum, quī eris præmium beatorum: Ibi videbimus, amabimus, & laudabimus, videbimus in lumine tuo lumen tuum. Quale autem lumen? lumen insensibile, lumen incorporeum, lumen indeficiens. Tu es quippe lumen, in cuius lumine, videbimus lumen te, scilicet in te in splendore vultus tui, quando te videbimus facie ad faciem. Quid est videre facie ad faciem? nisi quod ait Apostolus cognoscere sicut & cognitus sum, cognoscere veritatem tuā, & gloriam tuam, hoc est cognoscere faciem tuam, cognoscere patris potentiam, filij sapientiam, Spiritus Sancti clementiam, ipsius summæ Trinitatis vnam & indivisibilem essentiam, videre enim faciem Dei vivi, hoc est summum bonum, vita beata, plenitudo beatitudinis. Hæc est plena beatitudo & tota glorificatio hominis, videre faciem Dei sui, videbit eum cognoscendo, amabit diligendo, laudabit possidendo. Hæc est enim vita æterna. Hæc est inquam sapientia tua. Hæc est vita æterna, ut cognoscant te solum verum Deum & quem misisti Iesum Christum. Magna enim merces nostra Deus est, qui est magnus.

Q V Æ S T. D C C C C X X X V I I I.

Ex Manuali.
6. 15.

AN sint tribulationes desiderandæ pro Christo. **R**ESPON. O anima, si quotidie oporteret nos tormenta perferre, si ipsam gehennam longo tempore tolerare, ut Christum in gloria sua videre possemus, & sanctis eius sociari, nonne dignum esset, pati omne quod triste est, ut tanti boni, tantæque gloriæ participes haberemur? insidientur ergo demones, parent suas tentationes, frangant corpus ieiunia, occurrat quidquid mali possit in hac vita, nihil est pro illa æterna gloria: Illa æterna est. Hæc temporalia & cito transitura.

Q V Æ S T. DCCCCXXXIX.

Quid sit cognitio veritatis.

RESPOND. Quid est cognitio veritatis? primo cognoscere teipsum, & quod esse debes esse studeas, quod autem corrigendum est corrigas. deinde cognoscere & amare creatorem tuum, hoc enim est totum hominis bonum.

Eod. lib. cap. 26.

Q V Æ S T. DCCCCXL.

Quomodo mutua charitas in caelis in sanctis augeat beatitudinem,

RESPOND. Certe si quis alius, quem omnino, sicut teipsum amares eadem beatitudinem haberet, duplicaretur gaudium tuum, quia non minus gauderes pro eo, quam pro te ipso, si vero duo, vel tres, vel multo plures, id ipsum haberent, tantundem pro singulis, quantundem pro te ipso gauderes, si singulos sicut teipsum amares, ergo quid erit in illa perfecta charitate innumerabilium beatorum Angelorum & Hominum, ubi nullus alium minus diligit quam teipsum? Non enim aliter gaudebit unusquisque pro singulis aliis, quam pro teipso: si ergo cor hominis de tanto bono suo vix gaudium suum capiet, quomodo capax erit tot & tantorum gaudiorum? Et tamen erit capax, & sic ex mutua charitate sortietur magnam beatitudinem.

Eod. lib. cap. 35.

Q V Æ S T. DCCCCXLI.

An gaudia Paradisi, item & poenae inferni possint a nobis plene cogitari.

RESPOND. Bona enim regni caelestis dicere, vel cogitare, vel intelligere ut sunt, nullus potest carne vestitus. Multo enim maiora & meliora sunt, quam cogitantur, & intelliguntur, cum scriptum sit. Quod oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quae preparavit Deus diligentibus se: Regnum namque Dei omni fama maius, & omni laude melius, omni scientia innumerabilis, omni gloria quae putatur excellentius. Mala autem inferni, dicere vel cogitare ut sunt, nemo potest, peiora quippe

De triplici habitaculo. c. 1.

1. Cor. 2.

sunt valde quam cogitantur, regnum itaque Dei plenum est lucis, & pacis, & charitatis, & sapientiæ, & gloriæ, & honestatis, & dulcedinis & melodiæ, & lætitiæ, & beatitudinis perennis, & omnis boni ineffabilis, quod nec dici, nec cogitari potest, at lacus inferni plenus est tenebrarum, discordiæ, odij stultitiæ, miseriæ, turpitudinis, amaritudinis, offensionis, doloris, adustionis, sitis, famis, ignis inextinguibilis, tristiæ, vindictæ perennis, & omnis ineffabilis mali, quod dici non potest, nec cogitari: ciues regni sunt Angeli & iusti homines, quorum Rex est, Deus omnipotens, & eos satiat visio sanctorum Angelorum, & super omnia ipseus Dei: Ciues inferni sunt impij homines, & demones, quorum princeps est dyabolus, & cruciat eos visio hominum damnatorum & demonũ & super omnia ipsius diaboli.

Q V Æ S T. DCCCCXLII.

Eod. lib. cap. 5. **A**N præscientia Dei cogat homines peccare. **R**ESPON. Præscientia Dei neminem ad peccandum cogit, ut multi errantes dicunt, si enim inquit præsciuit Adam peccaturum esse, non peccare non potuit, ex quo errore nascitur, Deũ causam esse peccati, quod nefas est dicere, & illi, tamen suis verbis alligantur, si enim quod præscientia Dei habet, necesse est fieri, ideo voluntate propria homo peccauit, & non alia necessitate, quia in præscientia Dei fuit, ut voluntate & libero arbitrio, & non necessitate cogente peccaret, si ergo præscientia Dei non potest vitari non potuit homo aliter peccare, nisi voluntate, nulla alia vi cogente, quia ita deus præsciuit peccaturum, si ergo voluntarie, non coactus est, si enim non coactus est ad peccandum, potuit sine dubio non peccare si vellet, ideoque pœnam meruit, quia non inuitus peccauit, alioquin enim a Deo pœnam mortis non susciperet.

Q V Æ S T. DCCCCXLIII.

Lib. de gradibus abusionis per totũ. **G**Radus abusionum quot sunt, & qui sunt. **R**ESPON. Primus abusionis gradus (cum sint duodecim) est si sine bonis operibus, sapiens & prædicator fuerit, quod

quod sermone docet, actibus complere negligit.

2 Secundus abusionis gradus est si sine religione senex inueniatur.

3 Tertius abusionis gradus est si adolescens sine obedientia, deprehenditur, quo mundus a recto rationis ordine deprauatur.

4 Quartus abusionis gradus est. Diues sine eleemosyna, qui superflua usus sui que custodienda in posterum recondit, indigentibus, & nihil habentibus non distribuit, per quod efficitur, ut dum in terra quaesita diligenti cura custodit, caelestis patriae perennem thesaurum amittat.

5 Quintus abusionis gradus est femina sine pudicitia, quod facit in viris prudentia, hoc facit in feminis pudicitia, cunctos bonos mores in viris procurat & custodit prudentia, ita honestos actus custodit in feminis pudicitia.

6 Sextus abusionis gradus est dominus sine virtute. Quia nihil proficit dominandi habere potestatem, si dominus ipse non habeat virtutis rigorem.

7 Septimus abusionis gradus est christianus contentiosus, qui cum participationem nominis Christi, per fidem & baptismum susceperit contra Christi dicta & propositum, mundi caduca delectamenta diligit.

8 Octauus abusionis gradus est pauper superbus, qui nihil habens in superbiam extollitur, cum e contrario diuitibus seculi non superbe sapere per Apostolum imperatur.

1. Tim. 6

9 Nonus abusionis gradus est Rex iniquus, etenim regem non iniquum, sed correctorem iniquorum esse oportet.

10 Decimus abusionis gradus est, Episcopus negligens, qui gradus sui honorem requirit inter homines, sed ministerij sui dignitatem coram Deo, pro quo legatione fungitur, non custodit.

11 Undecimus gradus abusionis est plebs sine disciplina, quae cum disciplinae exercitationibus non seruit, communi se perditionis. Laqueo constringit.

12 Duodecimus abusionis gradus est populus sine lege, qui dum Dei dicta, & legum scita contemnit, per diuersas errorum vias, per uaricationis laqueum incurrit.

Q V Æ S T. D C C C C X L I I.

Lib. de contrit. cordis. cap. 9. **A** Bissi quot sunt.
R E S P O N. Vere abissus peccata mea sunt, quia incomprehensibilia sunt profunditate, & inestimabilia sunt numero, & immensitate, ð abissus abissum iuuocans ð peccata mea, tormenta quibus me seruatis, abissus sunt, quia infinita, & omnino incomprehensibilia sunt, Est & tertia abissus, & est nimis terribilis, iudicia Dei abissus multa, quia super omnē sensum occulta, Hæ omnes abissi terribiles sunt mihi vndique, quia timor super timorem, & dolor super dolorem: Nam abissus abissum in voce cataractarum tuarū inuocat, quia peccati abissus abissum tormentorum meretur, quia iudicia Dei pronunciat, abissus ergo iudiciorum Dei super me, abissus inferni subtus me, abissus peccatorum mentium est intra me, illam quæ super me est timeo, ne in me irruat & me cum abisso mea, in illam quæ subtus me latet, obruat, vbi per tormenta peccata nunquā delebuntur, sed peccata tormenta super me tenebūt.

Q V Æ S T. D C C C C X L V.

Lib. de cognitione vera vite. cap. 39. **Q**uomodo animæ sanctorum intelligantur audire preces uiuentium.
R E S P O N. Si animæ corporeas voces non audiunt, quomodo animas sanctorum Petri scilicet & Martini, vel alterius iusti, preces suas exaudisse, multi experti sunt? Dicitur, quòd oratio cordis non oris, ascendit in cælum. Animæ enim non clamorem vocis, sed cordis audiunt, & se fideliter inuocantibus subueniunt, neque magis clamoras preces audiunt, quàm eas, quæ sine voce, vel in lingua, vel in corde tantum fiunt, quia neque a nobis verba, sed voces cordis tantum audiunt, cæterum verba mente videntur, cum ergo animæ, nostræ aliquid secundum Deum desiderant, & hoc sibi a Deo per sanctos dari, siue corde, siue lingua, siue voce postulant, animæ sanctorum, quibus est idem audire, quod videre, & econuerso, non voces, sed verba intuentes, desiderata eis a Deo impetrant, vt habetis scriptum desiderium pauperum exaudiuit dominus.

Q V Æ S T. DCCCCXLVI.

AN tres cœli historialiter dicti, & tres significatiue dicti inueniantur.

R E S P O N D. Sciendum est tres cœlos historialiter appellari, & iterum tres significatiue nuncupari. Hic quippe aer primum cœlum historialiter vocatur, sicut habetis volucres cœli, quia in cœlo, id est in aere volare videtur, secundum cœlum ether vocatur, sicut habetis. Stelle cœli, quia in eo planetae vago cursu feruntur. Tertium cœlum firmamentum appellatur, sicut habetis. Astra cœli, quia in eo fixa sidera traduntur: significatiue quoque tres cœli leguntur, quia tres visiones, scilicet sensualis, spiritalis, & intellectualis a sapientibus non nesciuntur. Sensualis quippe visio est cum colores, & formas rerum exterius cernimus, sed interius aliquid cœleri intelligimus, ut in litteris intelligimus significantiam. Hęc ergo visio primum & substantiale cœlum nominatur, quia in scripturis intelligencia cœlatur, cœlum etenim a cœlando nominatur, secunda visio spiritalis est qua non res, sed imagines rebus similes spiritaliter videmus, sicut in somniis solemus, & sicut Ioannes in Apocalipsi, & Prophetas multa nouimus uidisse. Et hęc visio secundum cœlum nuncupatur, quia res in his similitudinibus cœlantur. Tertia vero visio intellectualis est cum neque res exterius, neque imagines rerum interius, sed ipsas substantias, prout vere sunt, abstractis coloribus intellectu cōspicimus, & vniscuiusque qualitatem inter se differentem ratione discernimus, & hęc visio tertium cœlum vocatur, quia veritas rerum in hęc quasi a stultis cœlatur.

Eod. lib. cap. 43.

Q V Æ S T. DCCCCXLVII.

Regnum cœlorum quid est?

R E S P O N D. Regnum cœlorum, id est iustorum non vrbium mœnia, non possessionum prædia, non auri vel gemmarum copia, sed iustitia, pax & omnimoda gloria, in pleno gaudio creditur, quod de visione æterna claritatis, & de societate Angelorum & sanctorum habetur. Dens æterna lux probatus est esse in mundo, & extra mundum, infra & supra, & in circuitu, vndique

Eod. lib. cap. 44.

Mille Quasita.

KK 4 & vbi que

& ubique igitur si regnum caelorum talium, ratione demonstrante nihil aliud est quam visio Dei, quae est fons omnium bonorum.

Q V A E S T. D C C C C X L V I I I.

Eod. lib.
cap. 45.

Corpora nostra in resurrectione quibus dotibus ornabuntur, **R**ESPON. Corpus sanctorum resurget spiritale, quia velocitate Levitate perspicuitate spiritibus erit equale, & omne solidum erit ei penetrabile, sicut & corpus domini lapide clauso surrexit, & ianuis clausis intrauit, sicut igitur spiritus nunc nullo corporali loco sustentatur, ita quoque non est necesse, ut tunc spiritale corpus, aliquo loco fulciatur, Non enim insensibile corpus spiritum, sed spiritus corpus vegetat, igitur nullus locus spiritale corpus fulcit, quod omni elemento subtilius erit, sed ut spiritus illocaliter in summo spiritu Deo subsistat, nisi forte, hoc pro loco accipiatur, quod substantialiter & personaliter ascribitur.

Q V A E S T. D C C C C X L I X.

lib. de vi-
ta chri-
stiana.
c. 4. 3.

AN Deus usque ad certum terminum expectet peccatorem an-
tequam graviter puniat siue exterminet.

RESPON. Sentire nos convenit tandiu unumquemque Dei patientia sustentari, quandiu nondum peccatorum suorum, terminum hincque compleverit, quo consummato eum illico percussit, nec illi ullam veniam iam reservari, & quod hoc sit verum evidenter demonstratur, quando ad Abraham loquitur de interitu sodomorum & gommoreorum dicens, clamor sodomorum, & gommoreorum repleus est, & de ammorceis loquens dicit. Nondum sunt expleta peccata ammorceorum,

vsque adhuc. Quo exemplo, manifestissime instruimur & docemur singulos secundum

peccatorum suorum plenitudinem con-

sumari, & tandiu ut convertan-

tur sustineri, quamdiu cu-

mulum suorum non

habuerint deli-

torum

consummatum.

Q V A E S T.

Q V A E S T. DCCCCL.

Quæ sit quotidiana peccata, & si elemosynis possunt mundari.

R E S P O N. Illa dico esse quotidiana peccata, quæ aut per linguam facile committuntur, ut est verbum durum, aut cum labitur aliquis in risum immoderatum, aut in huiusmodi nugas quotidianas, si etiam quis ultra necessitatem sumit cibum vel vxoratus concumbat cum vxore non causa pro creandorum filiorum. Quotidiana sunt ista peccata, quæ dico, & non sunt leuia, quia plura. Quia vero quotidiana, & plurima, timenda est ruina multitudinis & si nõ magnitudinis. Talia peccata dicimus quotidianis elemosynis mundari posse facite ergo elemosynas & nolite cessare.

Lib. de decẽ cordis. c. 11

Q V A E S T. DCCCCLI.

Quot sunt actiones pœnitentiæ, & quomodo mundantur.

R E S P O N. Tres sunt actiones pœnitentiæ vísitate in ecclesia, vna est, quæ notum hominẽ p̄ baptismum parturit, donec salutaris omnium præteritorum, peccatorum fiat ablutio, omnis enim qui iam voluntatis suæ factus est arbiter, cum accedit ad sacramenta fidelium, nisi eum pœniteat vitæ veteris, notam nõ potest inchoare, ab hac pœnitentia cum baptizantur soli pueri immunes sunt. Nondum enim vti possunt libero arbitrio. Quibus tamen ad confessionem, remissionemque originalis peccati, prodest eorum fides a quibus offeruntur, ut quasunque maculas delictorum, per alios ex quibus nati sunt contraxerunt, aliorum etiam, interrogatiõne, ac responsione purgantur, altera vero pœnitentis est, cuius actio per totam istam vitã, qua in carne mortali degimus perpetua supplicationis humilitate subeunda est. Nullus enim vitã eternam desiderat, nisi eum vitæ huius temporalis, & mortalis, pœniteat, licet in baptismo deponat omnia peccata, nõ tamen corruptionis & somitem deponit. Quis ergo festinat atque optat ad patriam remeare, & illam per spem, quæ est facie ad faciem contemplari, nisi quem peregrinationis suæ pœnituerit? Tertiã actio pœnitentiæ est, quæ pro illis peccatis subeunda est, quam legis

Lib. de pœnitentiã medicina. c. 2. De conf. d. 4. cap. opposit.

De pœnitentiã d. 1. cap. tres sunt

Gal. 5. legis decalogus continet, & de quibus A postolus dicit. Quoniam qui talia agunt regnum Dei non possidebunt, in hac ergo pœnitentia maiorem in se quisque seueritatem debet exercere, ut a seipso iudicatus, non iudicetur a domino iudicet ergo seipsum homo in istis voluntate dum potest, & mores componat, & conuertat in melius, ne cum iam non poterit, etiam præter voluntatē a domino iudicetur, & cū ipse protulerit seuerissimæ medicinæ, sed tamē medicinæ sententiam, veniat ad antistites, per quos in ecclesia clauis ministrantur, & hoc ordine custodito, a præpositis sacramentorum accipiat satisfactionis suæ modum.

Q V Æ S T. DCCCCLII.

An satisfactio pro peccatis requiratur, etiam si vita in melius mutetur.

Eod. lib. cap. 5. De pœni. d. 1. cap. Nō sufficit. **R E S P O N.** Non enim sufficit mores in melius commutare, & a factis malis recedere, nisi etia de his quæ facta sunt, satisfiat Deo, per penitentiaē dolorem, per humilitatis gemitum, per contriti cordis sacrificium cooperantibus Elemosynis.

Q V Æ S T. DCCCCLIII.

Quot modis peccata dimittuntur.

De Simbolo ad cathecumenos. lib. 1. c. 6. **R E S P O N.** Tribus modis dimittuntur peccata in ecclesia, in baptisate, in oratione, in humilitate maioris pœnitentiæ, tamen Deus non dimittit peccata nisi baptizatis, ipsa peccata quæ primum dimittit, nisi baptizatis dimittit, quādo baptizantur, peccata quæ postea orantibus dimittuntur. Nam quomodo dicunt patet noster, qui nondum nati sunt? Et pœnitentibus quibus dimittit, baptizatis dimittit cathecumeni quādiu sunt, super illos sunt peccata eorum, si cathecumeni, quanto magis pagani? quanto magis, hæretici? Sed hæretici baptismum non mutamus; quare? Quia sic habent baptismum, quomodo desertor habet characterem, ita & isti baptismum habent, sed vnde clamantur, non vnde coronentur. Et tamen si desertor ipse correctus incipiat militare, nunquid audet quisquam ei characterem mutare?

QVÆST. DCCCCLIII.

AN creatura aliqua possit dici omnipotens.

R E S P O N. Potest quippe secundum datam potestatem, quilibet Angelus, vel homo dici potens, sed nunquid potest omnipotens? potest dici Rex vel imperator, quod multa quæ velit possit, non tamen eum, qui sanum sapit, audebit dicere omnipotentē, nam si voluerit eum adulando ita laudare incipit, & illum, & seipsum fallendo decipere. Quomodo audebit dicere omnipotentem quem videt multum velle viuere, & vitam succedēte morte finire? omnipotens est, nō moriatur, a morte excludatur, si autem ei mors terminū dabit, omnipotentem eum nō fuisse, mors ipsa demonstrauit Non ergo quispiam audebit aliquam creaturam, siue cœlestem siue terrestrem dicere omnipotentem, sed solam Trinitatem, patrē scilicet, & filium & Spiritum Sanctum.

Ad cathecumenos. c. 3. lib. 2.

QVÆST. DCCCCLV.

AN Moyses viderit Deum & essentiam suam oculis corporeis.

R E S P O N. Videbat Moyses deum, non oculis corporeis, sed oculis mentis & quia lux illa perpetua, quod Deus est, plus eum quam cœteros illustrauerat, ideo dictum est, os ad os Moyses cum deo loquebatur, sicut quis loquitur ad amicum suum, sic intelligendum est hoc dictum quod plus omnibus manifestatus est illi. Nemo enim videre potest deum, & viuere, id est videre oculis corporeis, posteriora autem Dei vidit Moyses, id est Christum cognouit filium dei incarnandum, & hæc fuit vna prophetia de missione filij dei ad nos, nam iussus est Moyses stare supra petram in monte Horeb, quando voluit videre dei posteriora Hæc petra Christum figurabat, petra autem erat Christus inquit Paulus.

Ad cathecumenos. c. 2. lib. 4. Exo. 33.

1. Co. 10

QVÆST. DCCCCLVI.

Quæ sunt superstitiones fugiendæ.

R E S P O N. Nullus obseruet egrediens domum quid sibi occurrat vel sibi in aliquo vox reclamantis fiat, aut qualis auis canis garrat, vel quid etiam portantem videat, quia qui hæc obseruat,

Lib. de re Etudine carolica conuersationis.

Psal. 39 uat, ex parte paganus esse dignoscitur, qui ergo hæc comenpserit, prophetam sibi gratuletur clamare, beatus vir cuius est dominus spes eius, & non respexit in vanitates & insanias falsas. Recedendum est ergo a cunctis huiuscemodi obseruantibus; mathematici spernendi, auguria horrenda sonnia contemnenda; quoniam sicut *Leui. 19* scriptura testatur vana sunt, vnde per Moysen præcipit; Non auguriabimini, nõ obseruabitis inquit sonnia, nec ad imagos declinabitis

Q V A E S T. DCCCCLVII.

R Espectus Dei quot modis accipi solet. *RESPON.* Respectus dei, tribus modis accipi solet, videlicet secundum cognitionem, secundum gratiam, secundum iudicium. De primo Apostolus, omnia nuda & aperta sunt oculis eius sed per gratiam deus non omnes respicit, quia oculi domini super iustos. De tertio in fine dicitur, Nescio vos, oculi domini bonos & malos contèplatur: Videre Deum per cognitionem, est, nihil eorũ quæ sunt ignorare: Videre per gratiam, donã misericordiæ impendere, videre per iudicium, vnumquemque secundum opera sua, vel ad pœnam destinare: Quid sit respicere: Respicere plus est quã videre. Respicere per gratiam est prius abiectus, & derelictus visitare, cum bona placans, per misericordiam subtrahita restituit, rursum per respectum gratiæ, ad eum se conuertit.

Q V A E S T. DCCCCLVI.

Q uæstio de positione spiritus sancti. *RESPON.* Nullus est spiritus sanctus, qui non sit in aliquo, vel in aliquo loco, vel in aliquo tempore, vel in aliquo modo, vel in aliquo loco, vel in aliquo tempore, vel in aliquo modo.

INCIPIT

INCIPIT TOMVS

DECIMVS.

QVÆST. DCCCCLXVIII.

QUOMODO opera bona sint, coram hominibus
facienda.

RESPON. Sunt quidam qui sic faciunt iusti-
tiam suam coram hominibus, non vt videantur
ab eis, sed vt ipsa opera videantur, & glorificetur
pater qui in cœlis est, qui eam, iustificatis im-
pii donare dignatus est. Qui tales sunt, nec suam iustitiam de-
putant, sed eius, ex cuius fide viuunt, vnde & Apostolus dicit; Vt
nos simus iustitia Dei in illo, vnde & iudeos reprehendit, ignoran-
tes inquit Dei iustitiam, & suam volentes statuere iustitiam Dei non
sunt subiecti. Quisquis ergo ita vult videri opera sua, vt ille glorifi-
cetur, a quo ea quæ in illo videntur accepit, & sic ad imitandum bo-
num idem ipsius, qui videt fidei pietatis prouocetur. Hic cauet ne
iustitiã suam faciat coram hominibus, vt videatur ab eis, sed tantũ
vt glorificetur Deus, & hoc modo sunt facienda coram hominibus
bona opera.

QVÆST. DCCCCLIX.

AN docere bona & non facere sit reprehensibile.

RESPOND. In doctore epim molesta est causa, dicere
non facere, præcipere nec obseruare, in discente vero audire velle,
quod nolit implere, aures auditui accommodare, & ob opere volũ-
tatem auertere, cœterum qui facit, quod docet, & quidquid impe-
rat complet, maximus in cœlestibus sententia domini declaratur,
at vero qui quod dicit negligit, & qui quod audit contemnit, salu-
tis reus existit, qui obseruanda contempsit, & pericula non vitauit.

Eccl. lib. 1.
serm. 12.

De ver-
bis Domi-
ni ser. 2.

2. Cor. 5.

Rom. 10.

Eccl. lib. 1.
serm. 3.

2 V **Q V A E S T.** D C C C C L X I

Quid sit peccatum in Spiritum Sanctum, quod nunquam dimittitur.

*Fod. lib.
serm. 11
Mat. 12.*

R E S P O N. Omne peccatum & blasphemia remitteretur hominibus, spiritus autem blasphemia non remittetur neque in hoc seculo neque in futuro, si omnem blasphemiam in Spiritum Sanctum & omne verbum contra Spiritum Sanctum intelligeret, utque nemo infidelis ad fidem veniret, quia dum sunt infideles blasphemant Spiritum Sanctum: Dicunt miracula Christi artibus magicis facta esse, negant sanctificationem in baptismo factam, quae omnia dei Spiritum Sanctum sunt, & multa quae ex operatione Spiritus Sancti sunt, dum infideles sunt negant, & sic blasphemant Spiritum Sanctum. Multi tamen istorum convertuntur, ergo aliqua blasphemiam Spiritus Sancti remittitur. Quae propter non est necesse, ut omnem blasphemiam, & omne verbum quod dicitur contra Spiritum sanctum, remissionem quisquam existimet non habere. Advertendum est quod non dixit Christus, omnis blasphemiam Spiritus, sed indefinite dixit, blasphemiam spiritus, ut intelligatur, aliquam remitti, & aliquam non. Quae autem nunquam remittitur, haec est, videlicet impoenitentia, nunquam peccatorum suorum poenitere, & non admittere in ecclesia remissionem peccatorum. Haec omnino impoenitentia est blasphemiam siue peccatum in Spiritum Sanctum, quod non remittitur nec in hoc seculo, nec in futuro, quia poenitentia in hoc seculo impetrat remissionem, quae valeat in futuro: sed ista impoenitentia, vel cor impoenitens, quandiu quisque in hac carne vivit, non potest iudicari. Non enim de nullo est desperandum in hac vita, hodie quis est paganus, cras erit bonus christianus, sed moriens corde impoenitenti, de tali est desperandum, tale peccatum nunquam ei remittetur.

Q V A E S T. D C C C C L X I.

Quid est bonum?

*Fod. lib.
serm. 12*

R E S P O N. Hoc est bonum, quod non potes inuitus ammittere, potes enim aurum perdere & nolens potes domum, potes honores, bonum vero, quo bonus vere es, nec inuitus accipis, nec inuitus ammittis.

Q V A E S T.

Q V A E S T. DCCCCLXII.

NOx quot vigilias habet, & vigilia quot horas?
R E S P O N S. Christus suos discipulos quarta vigilia noctis in mari visitavit, id est extrema parte noctis, iam nocte finita, igitur nox quatuor vigilias continet, & vigilia horas tres.

Eod. lib. serm. 14. Luc. 24.

Q V A E S T. DCCCCLXIII.

Quare Mattheus generationem Christi descendendo ab Abraham ad Ioseph describit, & Lucas ascendendo

Eod. lib. serm. 15.

R E S P O N S. Quia Mattheus generationem Christi commendabat qua descendit ad nos, ideo quando natus est Christus, cepit numerare descendendo, Lucas autem ascendendo cepit numerare: Quare ille descendendo iste ascendendo, de Mattheo diximus Lucas vero tunc cepit numerare, quando Christus baptizatus est, ibi est initium ascensionis. Totidem generationes, inveniuntur ascendendo, quot descendendo, ab Adam usque ad Christum septuaginta septem sunt, & totidem a Christo usque ad Adam qui primus peccavit, & nos cum peccati obligatione generavit, unde apparet nullam generationem esse pretermittam, nec vlla culpa preteriri debet, quin per Christum non deleatur, cum deleatur, ideo utraque numeratio non fit sine Christo, vna terminatur in Christo, altera incipit a Christo, quia ipse est propitiatio omnium peccatorum nostrorum, & cum nulla culpa preteriri possit, quin per Christum deleri possit, ita nulla culpa pretereat, quin a nobis proximo parcatur.

Q V A E S T. DCCCCLXIII.

Correctio fraterna quomodo sit fienda.

R E S P O N S. Correctio non solum est fienda, quando in nos peccatur, sed etiam, quando peccatur ab aliquo, vt ab altero nesciatur, in secreto debemus corripere, in secreto arguere, ne volentes publice arguere, prodamus hominem. Nos volumus corripere & corrigere, quid si inimicus querit audire quod puniat. Nouit enim nescio quem homicidam Episcopus, & alius illum nemo no-

Eod. lib. serm. 16.

uit discernere enim debemus, quando si corripendus frater inter te & ipsum solum, & coram ceteris, ut ceteri timorem habeant, & ut scias discernere audi Christum, si peccauerit in te frater tuus, corripere eum inter te & ipsum solum, Quare? Quia peccauit in te. Quod est, in te peccauit? Tulcis, quia peccauit, quia enim secretum fuit, quando in te peccauit, secretam quare cum corrigis quod in te peccauit. Nam si solus nosti, quia in te peccauit, & eum vis coram omnibus, arguere, non es corrector, sed proditor: si autem peccauit omnibus, & coram omnibus argue ut dicit Apostolus, peccantes coram omnibus argue ut ceteri timorem habeant: quando corripimus, debemus amando corripere, non nocendi auiditate, sed studio corrigendi. Quare corripis fratrem? Quia tu dolens, quod peccauerit in te? Absit, si amore tui id facis, nihil facis. Si amore illius facis, id est ut lucreris illum, optime facis, si faciendo lucraris, nisi fecisses perierat.

Q V A E S T. DCCCCLXV.

Quid si trabes, & festuca in oculo. **R**ESPOND. Christus dixit eijce trabem de oculo, ut videas eijcere festucam de oculo fratris, festuca in oculo ira est, trabes in oculo odium est. Quando ergo qui odit irascentem reprehendit, festucam vult de oculo fratris tollere, sed trabe impeditur, quam ipse portat in oculo suo: festuca initium trabis est, nam trabes quando nascitur, prius festuca est, Rigando producis festucam ad trabem, Alédo iram malis suspicionibus, perducis ad odium: Multum autem interest inter peccatum irascentis, & crudelitatem odio habentis, nam & patres aliquando filijs irascuntur, odisse veto filios quis inuenitur? Multum quippe interest inter turbatum oculum & extinctum, festuca turbat, trabes extinguit, odium ergo ante omnia vitandum est, trabes de oculo eijcienda est, ut videamus eijcere festucam de oculo fratris.

Q V A E S T. DCCCCLXVI.

Clamare ad Christum quid est. **R**ESPOND. Clamare ad Christum est gratiae Christi congruere bonis operibus, clamare ad Christum, qui contemnit mundum, clamare ad Christum qui spernit seculi voluptates. Qui dicit

non

Eod. lib.

¶ 1. 1. 1.

¶ 2. 1. 1.

1. Tim. 5

Eod. lib.

¶ 2. 1. 1.

Eod. li. et
serm.

Mat. 7.

Eod. lib.

cap. 13.

Gal. 6.

non lingua, sed vita. Mihi mundus crucifixus est, & ego mundo. Qui dispergit dans pauperibus, vt iustitia eius maneat in seculum seculi, clamat ad Christum qui audit & non surdus, audit, res vestras vendite, & dete pauperibus, clamat ad Christum qui nō de uiat a via perfectionis propter insultores.

Luc. 12.

Q V Æ S T. DCCCCLXVII.

AN militare sit delictum.
R E S P O N. Non. n. militare delictum est, sed propter prædā militare peccatum est, nec rem publicam gerere criminofum est; sed ideo agere rem publicam, vt rem familiarem potius augeat, videtur esse damnabile; propterea enim prouidentia quadam, militatibus sunt stipendia constituta, ne dum sumptus quæritur, prædā grassetur, non enim ex officio militandi, excusatur libido prædādi, cunctis enim officijs sacris litteris præscribitur norma viuendi, omnis ad bene viuendum prouocatur sexus ætas, & dignitas: igitur nemo se excuset publicis actibus, nemo de occupatione militiæ conueratur: Apud omnem christianum, prima honestatis, debet esse militia. Nam milites Ioanni Baptista petierunt dicentes, quid faciemus, & nos? Ait illis Ioannes. Neminem concutiatis neque calumniā faciatis, sed contenti estote stipendijs vestris.

De verbis domini ser. 19

Luc. 3.

Q V Æ S T. DCCCCLXVIII.

AN exigere vesticum, sit peccatum.
R E S P O N. Publicani dixerunt Ioanni Baptista, magister quid faciemus? At ille dixit nihil amplius exigatis, quam quod constitutum est vobis. Non. n. dixit, nihil exigatis, sed nihil amplius exigatis, vnde intelligamus, quod apud Deum, non tam exactio; iniqua damnetur, dicit enim ipse dominus. Reddite quæ Dei sunt Deo, & quæ Cæsaris Cæsari: igitur quod Cæsar præcipit, seredū est, quod imperator indicit tolerandum est, sed sit intolerabile, dum illud prædā exactionis accumulatur, vltra igitur stipendia publice decreta consequens, tamquam calumniator & concussor, Ioannis sententia damnatur.

Eod. ser. Luc. 3.

Mat. 22. 23. q. 1. militare ante medium.

Q V Æ S T. DCCCCLXIX.

Eod. lib. serm. 25 **A**N diues & pauper sunt duo sibi necessaria.
R E S P O N. Diues & pauper duo sunt sibi contraria, sed iterum duo sibi sunt necessaria. Nullus indigeret, si inuicem se supportarent, et nemo laboraret, si se ambo iuuant. Diues propter pauperem factus est, & pauper propter diuitem, pauperis est orare, & diuitis erogare, Dei est pro paruis magna pensare, de misericordia eius parua; magna nascitur copia, secundus est ager pauperum: Cito reddit dominantibus fructum, via cœli est pauper, per quã venit ad patrem, incipe, ergo erogare si non vis errare.

Q V Æ S T. DCCCCCLXX.

Eod. lib. serm. 28 Mat. 6. Job. 1. **A**N christiano adulto sit bene quotidie se communicare.
R E S P O N. Panem nostrum quotidianum da nobis hodie: hoc docuit Christus orare quod latinus dicit quotidianum, Græcus super substantialem vocat, ut non intelligamus de pane materiali, sed de pane cœlesti, idest de Eucharistia, sed si ille panis est quotidianus, cur post annum illum sumas; quem iam modum in Oriente Græci facere consueuerunt, Accipe quotidie, quod quotidie tibi profit, sic viue ut quotidie merearis accipere. Qui non meretur quotidie accipere, non meretur post annum accipere: Quomodo sanctus Iob quotidie pro filiis offerebat sacrificium, ne forte aliquid, vel in corde, vel in sermone peccassent, ergo tu audis, quod quotiescunque offertur sacrificium, mors domini, et eius relictio domini, eleuatio domini significetur, & remissio peccatorum; & panem istum vite nostræ quotidianum non assumis? Qui vulnus habet medicinam requirit, vulnus est, quia sub peccato sumus, medicina est cœleste & venerabile sacramentum, panem nostrum quotidianum da nobis hodie: Quotidie si accipis, quotidie tibi hodie est. Tibi hodie est Christus, tibi hodie refurgit.

Q V Æ S T. DCCCCCLXXI.

Eod. lib. serm. 29 **I**Nimicus spei quis est?
R E S P O N. Nihil certe tam inimicum spei, quàm retro respicere,

spicere, id est in eis rebus, quæ præterlabuntur, & transeunt spem ponere, sed in his, quæ nondum datæ sunt, sed dandæ, quandocunque nunquam transibunt non sperare. Quando autem scatet tentationibus mundus, velut pluvia Sodomæ sulphurea, metuendum est exemplum vxoris Loth. Retro enim respexit, & vbi respexit, ibi remansit in salem conuersa est, vt prudentes condiret exemplo, Apostolus Paulus de hac spe sic dicit, spe enim salui facti sumus, spes autem quæ videtur non est spes. Rom. 8.

Q V Æ S T. DCCCCLXXII.

AN liceat furari & rapere res alienas, vt subueniatur pauperibus. Eod. lib. serm. 35. Luc. 16.
RESPON. Quidam male intelligentes dictum Christi, videlicet facite vobis amicos de Mammona iniquitatis, id est de diuitiis iniquitatis, rapiunt res alienas, & aliquid in pauperibus largiuntur, & putant se facere quod præceptum est: Dicunt enim rapere res alienas, Mammona est iniquitatis, erogare inde aliquid maxime egentibus sanctis, hoc ita est facere amicos de Mammona iniquitatis, intellectus iste corrigendus est, immo de tabulis cordis vestri omnino delendus est, Nolo sic intelligatis, de iustis laboribus facite elemosynas, & ex eo quod rectè habetis date: Non enim corrupturi estis iudicem Christum, vt non vos audiat cum pauperibus quibus tollitis. Nolite etiam velle facere elemosynas de fœnore & vsuris, fidelibus dico eis quibus corpus Christi erogamus dico: Timete, corrigite vos, facite ergo amicos de Mammona iniquitatis, sicut fecit Zachæus, qui dimidium suorum bonorum dabat pauperibus, & in quadruplum reddebat, quando aliquid male acceperat, Ergo qui habetis de malo, facite inde bonum. Qui non habetis de malo, nolite acquirere de malo. Luc. 19.

Q V Æ S T. DCCCCLXXIII.

AN fides sit orationi necessaria? Eod. lib. serm. 36. Rom. 10.
RESPON. Si fides deficit oratio perit. Quis enim orat, qui non credit? vnde & Apostolus cum ad orandum exhortaretur ait, omnis quicumque inuocauerit nomē domini saluus erit. & vt ostēderet fidem fontē esse orationis, nec posse ire riuū, vbi caputaque siccaeretur, adiūxit atq; ait. Quomodo autem inuocabūt, in quē nō crediderunt? Ergo vt oremus, credamus, & vt ipsa non deficiat si-

Aside Quæstia.

des qua oramus, oremus, fides fundit orationem, fusa oratio fidei imperrat firmitatem, etenim ne in tentationibus deficeret fides, propterea dominus ait, vigilate & orate ne intretis in tērationem: quid est in tentationem intrare? nisi a fide exire, in tantum enim tentatio proficit, in quantum fides deficit, & intantum tentatio deficit in quantum fides proficit.

Q V A E S T. DCCCCLXXIII.

GAudium seculi quid est. *RESPON.* Seculi læticia est, impunita nequitia, luxurientur homines fornicentur, in spectaculis nugentur, ebriositate ingrutentur, nihil mali patiantur, & videte seculi gaudium. Non castiget fames ista mala, non timor belli, non aliquis timor, non aliquis morbus non vlla aduersitas, sed sint omnia in rerum abundantia, in pace carnis, in securitate malę mentis. Ecce vide seculi gaudium, sed non cogitat Deus sicut homo, alia est Dei cogitatio, alia hominis. Magnę misericordię est, nequitie impunitatem non relinquere & ne cogatur in extremo gehenna damnare, modo flagello dignatur castigare, vis nosse nulla pœna, quanta sit pœna? non tamen iusto, sed peccatori, cui est temporalis pœna, ne succedat æterna, psalmum interroga irritauit dominum peccator, exclamauit vehementer, quis exclamauit? Propheta. Quare? quia vidit peccatorem impune luxuriantem & mala alia facientem & tamen bonis abundantē, irritauit dominum peccator. Et præmagnitudine irę suę non requiret, & quare non requiret? Quia est misericors, vult quidem castigare mundum, & non damnare parcendo, sequitur, & iuste scruit. Est enim scrueritas quasi seua veritas si ergo aliquando scruit parcendo, bonum est nobis, vt subueniat castigando.

Q V A E S T. DCCCCLXXV.

AN Deus comprehendi ab homine possit vel ab alia creatura. *RESPON.* De Deo loquimur, quid mirum comprehendis, si enim comprehendis, non est Deus, sit pia confessio ignoratię magis quam

Eod. lib. serm. 38

quàm temeraria professio scientiæ. Attingere aliquantum te mē te Deū, magna beatitudo est, comprehendere autem omnino impossibile est, ad mentē Deus ptinet, mente intelligendus est, ad oculos corpus. Videndū est, sed corpus oculo cōprehendere te putas? oīno non potes. Quidquid. n. aspicias, non totū aspicias cuius hois faciē vides, dorsum non vides eo tpe quo faciē vides, & qñ dorsum vides, eo tēpore faciē non vides. Non sic ergo vides, vt comprehendas: Vno. n. aspectu totū videre non potes, & quandiu versas, vt videas oēs partes vides partes, & cōtexendo, quia vidisti alias partes, videris totū inspicere. Non autē hic oculorum visus, sed memorię viuacitas intelligitur: Si igitur oculus corporis non cōprehēdit totū corpus suo aspectu, oculus cordis comprehendet Deū? Minime sufficit vt attingat, si purus est oculus, si autem attingit, tactu quodam attingit incorporeo, & spiritali non tamen comprehendit,

Q V Æ S T. DCCCC LXXVI.

AN filius Dei sit minor eterno patre.

RESPON. Non desuerunt Arriani hæretici. Dicentes minorem filium ipso patre & mentiuntur, comparant enim temporalia æternis, & volunt eis illa assimilari, & tamen temporalia æternis non sunt comparanda. Distant enim in infinitum: Ideo isti dicūt in creaturis, certum est quod pater maior est filio, quia tempore prior est, prior est generator generato, sed cum temporalia non possint comparari æternis, comparatio istorum nulla est dum volunt in generatione æterna ita esse, sicut & in temporalis, coeua vero coæternis, aliqua tenui, & parua similitudine comparari possunt. Aliud est enim coæternum, aliud coeuum, coeuos quotidie dicimus eos, qui eandem habent mensuram temporum, Non aliter ab altero, præceditur tempore, ambo tamen esse cōpisse insimul, dicimus coeuos, vt ignis & fulgor, fulgor non præcedit ignem, sed ignis est, vt pater fulgoris, & fulgor vt filius: Isti duo sunt coeui, quia vt existit ignis, statim & fulgor existit, hic non est præcessio temporis, sed solum quod ignis non est a fulgore, sed fulgor ab igne, ita hac tenui similitudine de coeuis, dicimus in diuinis, filium esse a patre, & non pater a filio, tamen vnus non præcedit alium tempore, sed ambo coæterni, posito patre, statim & filius ponitur: pater est æternus, & filius est æternus, sed dicitur. Hac similitudine data deducitur coæterni-

*Eod. lib.
serm.*

coeternitas filij cum patre, sed non æqualitas substantiæ filij cum patre, nam ignis magis lucet, quam eius fulgor, & sic nõ omni modo æqualitatem, ac si diceretur, hac similitudine manifestatur, q̄ si filius est coeternus patri, sed non æqualis, igitur videretur pater maior filio, veniamus ad similitudinem datam ab hæreticis, & sua similitudine cõfundetur, homo pater maior est homine filio, quia pater tempore præcessit filium, non autem maior est natura, quia sunt ambo & filius eiusdem naturæ & substantiæ, in substantia sunt æquales, non in tempore, quia vnus prior præcessit, in similitudine ergo temporali & hæreticorum. deest æqualitas temporis & non naturæ, & hic laudatur æqualitas naturæ, in nostra similitudine data de igne, & fulgore deest æqualitas naturæ, teneamus ergo hic vnum quod laudatur, idest æqualitatem naturæ scilicet in prima similitudine, in vestra similitudine teneamus quod laudatur, idest coeuitatem, & quid hic laudamus? coeuitatem; Quid deest æqualitas naturæ? Cõiunge quæ laudas, In creaturis enim deest, aliquid quod laudas, in creatore deesse nihil potest, quia quod inuenis in creatura a creatore artifice processit: Quid ergo in coeuis? Non ne hoc Deo dandum quod tibi laudas? Quod autem deest non tribuendum maiestati, in qua nullus defectus est. Non negatur, quod de hoīe natum, nõ sit homo, & quod de deo natum est, non id erit quod ille, de quo natum est? taceant igitur hæretici, & catholici, cõfiteātur patrem & filium & Spiritum. S. esse vnus substantiæ, & quod Christus sit æqualis patri secundum diuinitatem, minor patre secundum humanitatem.

Q V Æ S T. DCCCCLXXVII.

Eccl. lit.
serm. 42

Tortores animæ quot sunt.

RESPON. Tota quippe ista vita intelligentibus tribulatio est, sunt enim duo tortores animæ non simul torquentes, sed cruciatus alternātes, horum duorū tortorum, nomina sunt timor & dolor, quando tibi bene est, times, quando male est, doleres: seculi huius, quem non decipit prosperitas, quæ non frangit aduersitas.

Q V Æ S T. DCCCCLXXVIII.

CARO vnde incipit concupiscere?

RESPON.

R E S P O N. Adam transgresso præcepto, cœpit caro concupiscere aduersus spiritum & hoc in bonis cōcupiscit aduersus spiritum, nam in malis non habet contra quem concupiscat, ibi enim concupiscit aduersus spiritum, ubi est spiritus. Quod enim ait Apostolus, caro concupiscit aduersus spiritum & spiritus aduersus carnē, noli putare spiritui hominis, tantundem datum, spiritus Dei est, qui pugnat in te aduersus te, aduersus illud quod est in te cōtra te Noluisti enim stare ad dominum, cecidisti, fractus es, & quia fractus es, ideo aduersus est tibi, ideo es contra te : nihil sit in te contra te, & integer stabis. Hoc officium præliandi & concupiscendi cōtra carnem, ad Spiritum, S. pertinet, dicente Apostolo. Si spiritu facta carnis mortificaueritis uiuetis, in homine etiam inuenitur suus spiritus, quo uiuit corpus, sed de hoc nō intelligit Apost. cum sequatur his uerbis, quotquot enim spiritu Dei aguntur, hij sunt filij dei, agis si agaris, & bene agis, si a bono, agaris. Redēptor enim dedit dei spiritum tibi, quo facta carnis mortifices.

Eod. lib.
serm. 43

Gal. 5.

Rom. 8.

Q V Æ S T. DCCCCLXXIX.

Liberari quot modis dicitur.

R E S P O N D. Et veritas liberabit vos, si non delectat veritas, delectet libertas, in consuetudine latinæ linguæ, liberari duobus modis accipitur, & maxime in eo consueuimus audire hoc uerbum, ut quicumque liberatur, intelligatur euadere periculum, molestiis carere, liberari autem proprie dicitur liberum fieri. Quomodo saluari saluum fieri, sanari sanum fieri, sic liberari liberum fieri, ideo dixi, si non delectat veritas, delectet libertas. Hoc in greca lingua euidentius sonat, & non potest aliter intelligi, & quod ita sit, audi dominum loquentem cum iudeis, cui responderunt, nos nemini seruiuimus vnquam, quomodo dicis, veritas liberabit vos, id est veritas liberos vos faciet, liberos quidem faciet a peccato, quod subiugo seruitutis ponit, omnis enim qui facit peccatum seruus est peccati.

Eod. lib.
serm. 48
Ioan. 8

Q V Æ S T. DCCCCLXXX.

AN similitudo rei capiat nomen cuius est similitudo.

R E S P O N. Misit deus filium suum in similitudinē carnis peccati, si ergo similitudo carnis erat peccati, iam non caro peccati,

Eod. lib.
& serm.
Rom. 8.

Mille Quæsitæ.

LI 4 quomodo

quomodo ut de peccato, damnaret peccatum in carne? Solet similitudo capere nomen eius rei cuius est similitudo, homo verus dicitur homo, sed pictus, dicitur homo, & est tantum similis, peccatum ergo appellata est caro habens similitudinem carnis peccati, ut esset sacrificium pro peccato, idem Apostolus alio loco, eum qui non noverat peccatum, fecit peccatum. pro nobis. nicebatur etiam sacrificium pro peccato, peccatum in veteri testamento.

2. Cor. 5.
Leuit. 4.

Q V A E S T. DCCCCLXXXI.

Mala consuetudo peccandi, quot progressibus perficitur.
RESPON. Tanta in sodomitis nephanda turpitudinis consuetudo erat, ut iam nequitia esset iustitia, & prohibitorum potius reprehenderetur, quam factor, tales consuetudine maligna pressi, tamquam sepulti sunt, ita sepulti, ut de Lazaro dictum est, iam putet, insoles illa imposita sepulchro, ipsa est vis dura consuetudinis, qua premitur anima nec resurgere, nec respirare permittitur: dictum est autem, Quatriduanus, est reuera ad istam consuetudinem de qua loquor, quarto quodam progressu peruenit anima, prima est enim quasi titillatio delectationis in corde, secunda consensus, tertia factum, quarta consuetudo, sunt enim qui res illicitas obuias cogitationibus suis potius ita abijciunt ut nec delectentur, sunt qui delectantur, & non consentiunt. Nondum perfecta mors est, sed quodammodo inchoata, delectationi accedit consensus, iam est illa damnatio, post consensionem in factum proceditur, factum in consuetudinem vertitur, & fit quaedam desperatio, ut dicatur. Quatriduanus est, iam putet.

Eod. lib.
serm. 44
Ioh. 11

Q V A E S T. DCCCCLXXXII.

Virgo, an maritata, quæ earum in regno cælorum tenet maiorem locum.
RESPON. Minorem enim locum habebit mater in regno cælorum, quoniam maritata est quam filia quoniam virgo est, maiorem enim locum filia virgo, minorem locum mater maritata, ambe tamen ibi, quomodo fulgida stella obscura stella, ambe tamen in cælo, si vero maritata fuerit humilis, & virgo superba, illa habebit qualemcunque locum, ista nullum locum in cælo.

Eod. lib.
serm. 53

QVÆST. DCCCCLXXXIII.

PAx quid est.

RESPON. Pax est serenitas mentis, tranquillitas animi, simplicitas cordis amoris vinculum, consortium charitatis, hæc est quæ simultates tollit, bella compefcit, comprimit iras, superbos calcit, humiles amat, discordes sedat, inimicos concordat, cunctis est placita. Non quærit alienum, nihil deputat suum, docet amare, quæ odisse non nouit, nescit extolli, nescit inflari. Hanc ergo qui accepit teneat, qui perdidit repetat, qui ammisit exquirat, quoniã qui in eadem non fuerit inuentus, abdicatur a patre, exheredatur a filio nihilominus & a sancto spiritu alienus efficitur.

*Eod. lib.
serm. 57*

QVÆST. DCCCCLXXXIII.

Quot sunt quæ occidunt animas;

RESPON. Nemo fit sollicitus, quòd aliquid ei non dimittatur, sed iterum nemo peruersus sit securus, ista enim duo occidunt animas, aut desperatio, aut peruersa spes, de his duobus malis pauca audite. Nam sicut liberat bona spes, & certa spes, ita decipit peruersa spes, prius attendite, quemadmodum decipiat desperatio, sunt homines cognoscentes se pondere peccatorum grauatos putant non sibi posse ignosci, & ideo dicunt, obediamus sensualitatibus, quia non est nobis locus ignoscendi. Attendamus ad temporalia, cum non meremur precipere eterna. Talia dicentes desperando pereunt, talium sunt aliqui audiẽtes Prophetã Ezechielem dicẽtẽ, in quacunque die conuersus fuerit homo, a via sua pessima, oẽs iniquitates eius obliuiscar, non amplius in desperatione perueniunt, sed in peruersam spem cadunt, dicunt enim si quotiẽcumque me conuetero parceret Deus, sine me usque ad vltimum vitæ meæ delectari in his vanitatibus, dicam postmodum in fine peccauit domine miserere mei. Misericors est, & ideo parceret. Audi quæso licet deus tibi promiserit indulgentiam, cum fueris conuersus, sed crastinum diem non promisit, idest vt uiuas, usque ad crastinum, quid si hodiẽ morieris, & non cras? Accellera ergo emendationem & ne differas de die in diem, spes tua non fit peruersa si animam tuã non vis occidere, confide de indulgentia Dei, si non vis animam occidere.

*Eod. lib.
serm. 59*

Ezec. 18

QVÆST.

Q V Æ S T. DCCCCLXXXV.

*De ver-
bis Apo-
stoli ser-
monis 5.* **D**ifferunt ne non concupiscere, & post concupiscentias non ire. **R E S P O N.** Si concupiscis quod lex vetat, cum dicit nō concupisces, seruas tamen aliud, quod item lex iubet, post concupiscentias tuas nō eas mente spiritalis, carne carnalis. Aliud est enim non concupiscere, aliud post concupiscentias suas non ire: Non concupiscere omnino perfecti est, post concupiscentias suas nō ire pugnantis est, luctantis est, laborantis est: Vbi feruet pugna, quare desperatur victoria: Quādo erit victoria? Quando absorpta fuerit mors in victoria, id est in resurrectione, tunc enim erit vox triumphantis, non sudor pugnantis.

Q V Æ S T. DCCCCLXXXVI.

*Eod. lib.
serm. 6.* **Q**uid est illud peccatum a quo oriuntur omnia peccata. **R E S P O N.** Iam non ego operor illud inquit Apostolus, sed quod habitat in me peccatum, quia non mente operabatur cōsentiendo, sed carne concupiscendo. Hoc enim peccati nomine appellat, vnde oriuntur cuncta peccata, id est ex carnali concupiscentia. Quidquid enim est peccatorum, in dictis, in factis, in cogitationibus, non exoriuntur, nisi ex mala cupiditate, non exoriuntur nisi ex illicita delectatione. Huic ergo illicitę delectationi si resistamus, si non consentiamus, si membra velut arma non ministremus, non regnat peccatum in nostro mortali corpore.

Q V Æ S T. DCCCCLXXXVII.

*Eod. lib.
serm. 13.* **A**N natura humana post peccatum sit idonea ad se sanandum per liberum arbitrium. **R E S P O N.** Idonea fuit humana natura vulnerare se per liberum arbitrium, sed iam vulnerata & sauciata, non est idonea per liberum arbitrium sanare se.

Q V Æ S T. DCCCCLXXXVIII.

AN mediator sit vnus vel plurium.

R E S P O N.

R E S P O N. Mediator autem vnus non est, Deus autem vnus est. Quid est mediator vnus non est? Quia inter duos utiq; mediator est: Si vnus est Deus, & mediator non est vnus, inter quid & Deum quarimus mediatorem, quia mediator vnus nō est, Deus autem vnus est. Hoc explicat Apostolus dicens: Vnus enim Deus, & vnus mediator Dei & hominum homo Christus Iesus, si non iaceres, mediatorem necessarium non haberes, quia vero iaces & furgere non potes, mediatorem quodammodo Deus tibi porrexit brachium suum.

*Eod. lib.
& serm.
Gal. 3.*

1.Tim.2

Q V A E S T. DCCCCLXXXIX.

Quid contulit Paulus in areopago cum epicureis & stoicis.

R E S P O N. Stoici & epicurei contulerunt cum Paulo secū dum carnent viuentes. & Paulus contulit secundum Deum viuens, dicebat epicurus. Mihi frui carne bonum est. Dicebat Stoicus, mihi frui mea mente bonum est: Dicebat Apostolus. Mihi autem adherere. Deo bonum est, dicebat Epicureus, beatus cuius est in fructu, voluptas carnis eius, dicebat Stoicus: Immo beatus cuius est in fructu virtus animi eius: Dicebat Apostolus, beatus cuius est nomen domini spes eius, & quia illi vani sunt, mentiuntur, & non respexit inquit in vanitates & insanias mendaces.

*Eod. lib.
& serm.
Act. 17.*

Psal. 39

Q V A E S T. DCCCCXC.

Pignus & Arra quomodo inter se differant.

R E S P O N. Pignus est enim quādo ponitur, cum fuerit res ipsa reddita, pignus aufertur, Arra autem de ipsa re datur, quæ dando promittitur, vt res quando redditur, impleatur quod datū est, non mutetur.

Eod. ser.

Q V A E S T. DCCCCXCI.

Quare de iusto, idest baptizato nascatur peccator, idest infans cum peccato originali.

R E S P O N. Miraris quare peccator nascatur de semine iusti, nen te delectat mirari, quare oleaster nascatur de semine oliuæ. Accipe aliam similitudinem, iustum baptizatum pone granum purgatum.

*Eod. lib.
serm. 14*

tum. Non attendas quia grano purgato, frumentum cum palea nascitur, sine qua seminatur, deinde cum sit in propagine natorum generatio carnalis in propagine renatorum generatio spiritualis, vis ut de baptizato baptizatus nascatur, cum videas de circumciso non nasci circumcisum, ita de baptizato non nascitur baptizatus, quia nemo renatus, antequam natus, nascitur ergo infans peccator de illa massa corrupta proueniens, licet pater sit baptizatus.

Q V A E S T. D C C C C X C I I.

AN infantes baptizati connumerentur inter fideles, licet sint sine usu rationis.

*Eod. lib.
& serm.*

R E S P O N. Vtique Christus prodest paruulis baptizatis, prodest ergo non credentibus? Sed absit, ut ego dicam, non credentes infantes, iam aliam dixi infans credit in altero, qui peccauit in altero, dicitur, credit, & valer, & inter fideles baptizatos computatur: Hoc habet autoritas matris ecclesiae, hoc fundatus veritatis obtinet canon, contra hoc robur contra hunc inexpugnabilem murum, quisquis arietat ipse confringitur.

Q V A E S T. D C C C C X C I I I.

AN infantes ante octauum diem possint baptizari.

Eod. ser.

R E S P O N. Sanctus Cyprianus respondet ad hoc & dicit: Neminem putamus ad gratiam consequendam impediendum esse a lege quae iam instituta est nec spiritalem circumcisionem impediri carnali circumcisione, quae ante diem octauum non fiebat, debere, sed omnem omnino admittendum esse ad gratiam Christi, si graues peccatores adulti, cum crediderint, admittuntur ad baptismum quocunque tempore, quanto magis non debet prohiberi infans, qui recens natus, nihil peccauit, nisi quod secundum Adam contraxit;

Q V A E S T. D C C C C X C I I I I.

Circumcisio quare octauo die dabatur.

*Eod. lib.
serm. 15*

R E S P O N. Quare ergo octauo die? Quia in hebdomadis, idem primus, qui & octauus, completis enim septem diebus redi-

tur

tur ad primum, finitus septimus, dominus sepultus, reditur ad primum, dominus resuscitatus Domini enim resurrectio, promissit nobis æternum diem, & consecrauit nobis Dominicum diem, qui vocatur Dominicus, ipse videtur proprie ad dominum pertinere, quia eo die dominus resurrexit.

Q V Æ S T. DCCCCXCV.

AN interrogatiue vel affirmatiue sit accipiendum illud dictum qui fecit te sine te.

R E S P O N. Qui fecit te, sine te, non te iustificat sine te, ergo fecit nescientem iustificat volentem, his verbis clare ostenditur, affirmatiue prænuntiandum. *Eod. ser.*

Q V Æ S T. DCCCCXCVI.

AN in Paradiso erit nobis orandi locus.

R E S P O N. In patria nullus orandi locus erit, sed tantum laudandi. Quare orandi nullus locus erit? Quia nihil deest, quod hic creditur, ibi videtur, quod hic speratur, ibi tenebitur, quod hic petitur ibi accipitur, perfectio tamen in hac vita nonnulla est, ad quam sancti martyres peruenerunt, ideoque habet ecclesiastica disciplina, quod fideles nouerunt, cum martyres eo loco recitantur, ad altare Dei, ubi non pro ipsis oretur, pro cæteris autem commemoratis defunctis oretur, iniuria est enim pro martyre orare, cuius nos debemus orationibus commendari, certauit enim contra peccatum usque ad sanguinem. *Eod. lib. serm. 17*

Q V Æ S T. DCCCCXCVII.

AN corpora nostra sint membra Christi.

R E S P O N. Christus caput nostrum est eo, quod homo factus est, propter nos caput de quo dictum est, ipse Saluator corporis nostri, corpus autem eius ecclesia est, si ergo dominus noster Iesus Christus, tantummodo animam humanam susciperet, membra eius non essent nisi animæ nostræ, quia vero & corpus, suscepit, per quod etiam caput est nobis, qui ex anima & corpore constamus, profecto illius membra, sunt & corpora nostra. *Eod. lib. serm. 18*

Q V Æ S T.

Q V Æ S T. DCCCCXCVIII.

*Eod. lib.
serm. 19*

Quomodo resurrectio nostra manifestatur?
RESPON. Tota huius mundi administratio, testimoniū est resurrectionis futuræ: Videmus certe hyemis tempore, vel aduētū arbores spoliari pomis nudari folijs. Sed eas rursus verno tempore, spetiem resurrectionis exprimere, quæ primo quidem incipiunt turgere in gemmis dehinc ornari in floribus, vestiri & folijs, & postmodum pomis grauari. Dic mihi vbi latitant, antequam producantur, quæ nusquam quidem vidētur, sed tamen Deus, qui omnipotens est, & ea ex nihilo condidit, secreta sua virtute producit. Hinc iam ad campos & prata respicite, quæ estate transacta herbis suis, ac floribus spoliantur, & nuda remanent ipsa spacia terrarum, sed iterum verno tempore reuestiuntur, & nouo vbique germine incipiēte lætatur agricola. Certe herba quæ ante vixit & moritur, rursus reuiuiscit ex semine, sic etiam & nostrum corpus reuiuiscet ex puluere.

Q V Æ S T. DCCCCXCIX.

*De ver-
bis Apo-
stoli ser-
monē 29*

Quod est initium bonæ vitæ, cui debetur vita æterna?
RESPON. Initium bonæ vitæ, cui debetur vita æterna, recta fides est. Est autem fides, credere quod nondum vides, cuius fidei merces, est videre quod credis, tempore igitur fidei, tanquam tempore sementis, non deficiamus, & vsque in finem non deficiamus, sed perseueremus, donec quod seminauimus metamus.

Q V Æ S T. MILLE.

*Eod. lib.
& serm.
Psal. 31*

An aliud sit ratio, & aliud sit intellectus?
RESPON. Nolite esse sicut equus & mulus quibus non est intellectus, sed aliud est intellectus, aliud ratio, nam rationem habemus & antequam intelligamus, sed intelligere non valemus, nisi rationem habeamus, est animal rationis capax, verum vt melius & citius dicam, animal rationale cui natura inest ratio, & antequam intelligat, iam rationem habet. Nam ideo vult intelligere, quia ratione præcedit.

Q V Æ S T.

Q V Æ S T. M. I.

AN iurare sit licitum.

R E S P O N. Deus iurat, per se metipsum iuro dicit dominus, homo per Deum iurat, Deus vero per seipsum. Non est ergo peccatum iurare, sed magis peccatum est peierare, quia ergo grave peccatum est peierare, compendium tibi dedit scriptura: Nolite iurare. Quid tibi dicturus sum homo, verum iura? Ecce verum iura, non peccas, si verum iuras non peccas. Qui enim iurat, aliquando verum iurare potest. Qui autem non iurat, mendacium nunquam iurare potest, cum Deus iurat, se adhibet testem, cum tu iuras, illum adhibes testem. Qui verum iurat, prope est ad peccatum, licet non peccet, qui nihil iurat, longe fit a peccato, id est a periculo periurij. Duo sunt inquit dominus, quæ non damnabo unquam veram iurationem, & nullam iurationem: Damno autem falsam iurationem, falsa iuratio exitiosa est, vera iuratio periculosa est, nulla iuratio segura est. Quid est iurare, nisi ius reddere Deo, si per Deum iuras, ius saluti tuæ reddere, quando per salutem tuam iuras, ius filiis tuis reddere, quando per filios tuos iuras? Quod autem ius debemus saluti nostræ, filiis nostris, Deo nostro, nisi charitatis, veritatis, & non falsitatis? Maxime autem per Deum cum fit, ipsa est vera iuratio, quia & cum dicit quisque per meam salutem, salutem suam Deo obligat, quando dicit per filios meos, oppignerat Deo filios suos, ut hoc veniat in caput eorum, quod exit de ore ipsius, si verum, verum, si falsum, falsum: Sic ergo resoluitur iurare verum licitum est loco & tempore, quando oportet, sed non est frequentandum, ne ex consuetudine incidamus in periurium.

*Eod. lib.
serm. 30
Gen. 2 1.*

Q V Æ S T. M. II.

Quot sunt eleemosynæ Deo gratæ.

R E S P O N. Scitote quia duæ sunt eleemosynæ, una cordis alia pecuniæ eleemosyna cordis est dimittere, id est a quo læsus es. Nam dare indigenti, aliquando quæris & non habes, indulgere peccanti quantum volueris, redundabit tibi, potest fieri ut temporalia aliquando non habeas: Vnde pauperibus tribuas, ut autem omnes homines diligas, & hoc aliis quod tibi ipse velis, & inimicis

*Hom. 6.
lib. 50.*

tuis

tuis in dulceas, nunquam te poteris excusare quia si in cellario, vel horreo non habes, quod dare possis, de thesauro cordis tu potes proferre, quod tribuas. Et quod oibus hoibus etiã si sola sit bona voluntas sufficiat, & elemosyna cordis sit maior multo. quam elemosyna corporalis, quis est, qui vel umbram excusationis possit prætere?

QVÆST. DDIII.

Ea. hom. **Q**uomodo sit orandum pro inimicis.
RESPON. Fratres sic orate pro inimicis vestris. ut occidat eos deus, idest ut eorum malitiam, quæ vobis inimitatur occidat, sic enim occidit quod creavit, sed quod ipsi sibi fecerunt, homo peccator duo noia sunt, in ipsis duob. noibus, quere quid fecit deus, quere quid suaserit diabolus: Homo a deo factus est, peccatũ suadẽ te diabolo a homine factũ est. Quis horum duorũ te persequitur? Si enim tu beue vituis, non te persequitur, nisi qui malus est. Non ergo homo, sed peccatũ te insequitur. Roga pro homine ut extinguat deus peccatorem, & cum mortuus fuerit peccator nihil tibi aduersabitur.

QVÆST. DDIII.

Hom. 7. lib. 50. **A**n liceat auferre res auaris, ut subueniatur pauperibus.
RESPON. Multi sunt christiani, diuites, auari, cupidi, nõ habeo peccatũ si illis abstulero, & pauperibus dederõ, vnde enim illi nihil bona faciunt, mercedem habere potero, si ego elemosynas dederõ, etiam in hac re parcat vnusquisque animẽ suã, quia hu iusmodi cogitatio ex dyaboli calliditate suggeritur, nam etiam si totum tribuat quod abstulerit, addit potius peccata quam minuat.

QVÆST. DDV.

Eod. lib. Hom. 10 **D**ies mali quibus rebus fiunt mali?
RESPON. Dies malos dux rebus faciunt, malitia & miseria, per malitiam hominum ducuntur dies mali, ceterum dies isti quã tum pertinent ad spatia horum ordinati sunt. Ducunt vices suas agunt tempora, oritur solet occidit sed iterum oritur, & occidit, veniunt tempora, transeunt tempora: cui molesta sunt tempora, si homines,

mines sibi molesti non sunt? ergo dies malos sicut dixi, duæ res faciunt, miseria hominum & malitia, sed miseria hominum communis est, non debet malitia esse communis. Ex quo enim de peccato Adam, omnes miseri nati sumus, communis est miseria. Sed contra generationem, quæ nos miseros fecit, prouidit Deus regenerationem. Unde nos a miseria liberaret, generatio mittit in miseriâ, regeneratio designat ad beatitudinem.

Q V Æ S T. M. VI.

AN merces æterna correspondeat operibus bonis.
 R E S P O N. De cetero reposita est mihi corona iustitiæ quæ reddet mihi dominus in illa die iustus iudex. Reddet inquit, mihi dominus coronam. Debet ergo. Quid reddet: Reddet ergo iustus iudex. Non enim opere inspecto potest negare mercedem, qui opus inspicit: bonum certamen certavi dicit Apostolus, & hoc opus est, cursum consummaui, opus est. fidem seruaui opus est, superest mihi corona iustitiæ, merces est, sed in mercede tu nihil agis, in opere non solus agis, corona tibi est ab ipso, opus autem ab te, sed non nisi ipso adiuuante.

*Eod. lib.
 hom. 14.
 7. Tim. 4*

Q V Æ S T. M. VII.

QUÆ differentia est inter fidem christianorum, & demonum.
 R E S P O N. Demones credunt & contremiscunt. Dixerunt enim Christo. Tu es filius Dei, sed quia crediderunt, ideo saluabuntur? Absit, discernenda est ergo fides demonum a fide sanctorum, plane discernenda vigilanter, & diligenter. Nam & Petrus hoc dixit domino dicenti. Quem me esse dicitis. Tu es Christus filius Dei viui, & dominus, beatus es Simon Bariona, o domine hoc tibi dixerunt & demones. Quare ipsi non sunt beati? Quare? Quia demones hoc dixerunt timore, Petrus amore: Ideo initium est a fide, sed quali fide? Quam definiuit Apostolus, neque circuncisio aliquid valet, neque præputium, sed fides. Dic quæ fides? Quæ per dilectionem operatur: Hanc demones non habent fidem, quæ per dilectionem operatur, sed soli serui Dei, soli sancti Dei, soli fide filij Abrahamæ, soli filij dilectionis, filij promissionis: Ideo est & charitas dicta.

*Eod. lib.
 hom. 17.
 Iac. 2.
 Mar. 3.
 Mat. 16.*

Gal. 5.

Q V Æ S T. M. VIII.

Quibus modis mandat Deus.

1a. bom.

18.

3. Re. 17

Iona 4.

RESPON. Mandavit dominus viduę vt paceret Helyam, sed mandat Deus miris modis, qui in cogitationibus loquitur. Dicitur mandasse Deum, loquēdo in corde, suggerēdo quod opus erat, persuadēdo quod vtile erat, rationali aumę viduę mulieris, sic etiam in long. Propheta legimus, quod dominus mandauerit vermi, vt roderet radicę cucurbitę, quid est, mandavit, nisi cor præparauit? in inspiratione itaque domini vidua illa mulier, cor præparatum habebat ad obediendum. Talis venerat. Talis cum Helya loquebatur, q̄ erat in Helya vt p̄ciperet, ipse erat in vidua vt obediret.

Q V Æ S T. M. IX.

Quid sint quædam peccatorum species numeratę a Petro.

Eod. lib.

bom. 20.

1. Pet. 2.

RESPON. Deposita inquit Petrus, omni malitia, & omni dolo, & adulatione & inuidia, & detractioe, quid est malitia, nisi nocendi amor? quid est, dolus, nisi aliud agere, & aliud simulare? quid est adulatio, nisi fallaci laude seductio, Quid est inuidia: nisi odium felicitatis alienę? quid est detractio, nisi mordacior quã veracior reprehensio? Malitia malo delectatur alieno, inuidenta bono cruciatur alieno, dolus duplicat cor, adulatio duplicat linguam, detractio vulnerat famam.

Q V Æ S T. M. X.

Quæ est misericordia perfecta in pauperes.

Eod. lib.

Hom. 39

Mat. 5.

Psal. 40

RESPON. Perfecta est ergo misericordia fratres charissimi, vt ante occurrat esurienti cibus, quam roget mendicus, non. n. est perfecta misericordia, quæ precibus extorquetur, sed si tacet mēdicus, loquitur pallor in facie, pene lassus, fessus est, cœlisque suspectus, festina pietas succurrere, ne audias rogan tem, ne quod debetur domino, vendices tibi, imitare dominū Deum tuum qui pluuit super bonos & malos, & pluuiam dat, et si non roges, & antequam roges, imò dum dormis excubant elementa, fructus te nesciente effunduntur, beatus igitur qui intelligit super egenum & pauperem.

Q V Æ S T.

Q V A E S T. M. XI.

AN in vita male viuenti, pœnitenti in fine vitæ, securitas dari possit de remissione.

R E S P O N. Si quis autem positus in vltima necessitate egritudinis suę voluerit accipere pœnitentiã, & accipit, & mox reconciliabitur, & hinc vadit, fateor vobis, non illi negamus quod petit, sed non præsumimus, quia bene hinc exit. Non præsumo, non vos fallo, non præsumo, fidelis bene viuens securus hinc exit, baptizatus ad horam securus hinc exit, agens pœnitentiã, & reconciliatus cum senus est, & postea bene viuens, securus hinc exit, agens pœnitentiã ad vltimum & reconciliatus, si securus hinc exit, nõ sum securus, pœnitentiã dare possum, securitatem non possum. Nunquid ergo damnabitur? Non dico, sed nescio, non præsumo, non promitto, nescio: Vis te de dubio liberare? vis quod incertum est euadere? Age pœnitentiã dum sanus es, & si feceris pœnitentiã dum sanus es, & inuenerit te notissimus dies, curre vt reconcilieris, si sic agis securus es. Quare securus es? Quia egisti pœnitentiã eo tempore, quo peccare potuisti, si autem tunc vis agere pœnitentiã, quando peccare non potes, peccata te dimiserunt, non tu peccata, quid ergo? Dæ res sunt, aut ignoscitur tibi, aut nõ ignoscitur, quid horum futurum tibi sit nescio, ergo tene certum, dimitte incertum.

*Eod. lib.
hom. 41.*

Q V A E S T. M. XII.

AN ad sacerdotes eundem sit pro absolutione peccatorum.

R E S P O N. Vos qui peccastis, & adulterium commisistis, agite pœnitentiã, qualis in ecclesia agitur, vt oret pro vobis ecclesia. Nemo sibi dicat, occulte ago, apud Deum ago. Nouit Deus qui mihi ignoscit, quia in corde ago? ergo sine causa dictum est.

*Eod. lib.
hom. 49.*

Quæ solueritis in terra, erunt soluta in caelo, ergo sine causa, sunt claues date ecclesie Dei, frustramus euangelium Dei, frustramus verba Christi? promittimus vobis, quod ille negat? Nonne vos decipimus? Iob dicit, si erubui in conspectu populi confiteri peccata, non est timenda erubescencia, propterea Deus voluit, vt Theodosius Impetator ageret pœnitentiã publicã in conspectu populi,

Mar. 18.

Iob. 31.

puli, maximè, quia peccatum eius cœlari non potuit, & erubescit senator, quod nō erubuit Imperator? Erubescit plebeius, siue negotiator, quod non erubuit imperator? Quæ ista superbia est?

QVÆST. M. XII.

Quomodo cognoscitur pœnitentia certa.

De tempore ser. 7.

Psal. 50.

RESPON. Pœnitentiam certam non facit, nisi odium peccati, & amor Dei, quando sic pœnites, vt tibi amarum sapiat in animo quod ante dulce fuit in vita, & quod te prius oblectabat in corpore, ipsum te cruciat in mente, iam tunc bene ingemiscis ad Deū, & dicis, Tibi soli peccaui & malum coram te feci, bene tibi soli peccaui, quia nullus hominum sine peccato. Desperatus ad oroni potentem venio, vulneratus ad medicum curro, serua pietatem m̄a suetudinis, qui tandiu suspendisti gladium ultionis. Dele numerositatem criminum multitudine misericordiarum, ista est vera pœnitentia, quando sic conuertitur quis vt non reuertatur, quādo sic pœnitet, vt non repetatur.

QVÆST. M. XIII.

An Deo fuerit impossibile de Virgine generare Christum.

Ho. serm. 31.

RESPON. Dic tu qui es dicullosor operum domini, quæ tibi videtur virtus eminentior, partum dedisse virgini, aut perfectum hominem creasse de terra? si contra naturam esse contendis, quod in mysterio redemptionis nostræ sine viro puella asseritur concepisse, cuius quæso naturæ est, quod in parête generis nostri, caro sine carne formata est? Quæ est ista cœca contentio, vt non credatur Deus facere hominem posse de sœmina quem creditur de puluere fecisse; & vt tibi hoc non videatur absurdum, præter hunc legitimum humanæ conceptionis vsu, tres valde mirabiles nascendi species, operatam reperijs trinitatem. Et prima est quidem, q̄ Adam figuratus ex limo est, secunda quod mulier formata de masculo, tertia quæ cœlestis est, quod Christus processit ex Virgine, quid horum non nouum? quid horum non mirabile? quid horum si non fidem sequamur, inquisitio poterit humana complecti?

Q V Æ S T. DDXV.

Quomodo Maria Virgo euasit tria Eux mala, & tria alia bona habuit.

R E S P O N D. Tria denique mala Eux a tribus bonis Mariæ probantur exclusa. Nam Eux dictum est, in doloribus & in tristitia paries, & ad virum cõuersio tua, & ipse dominabitur tui. Tribus ergo his malis se subiugant sœminæ, quæ Mariam non sequuntur. i. dolori, tristitiæ, seruituti. Maria autem e contrario, quam præclarissimis tribus bonis sublimetur, ausculta, salutationis Angelicæ, benedictionis diuinæ, & plenitudinis gratiæ, sic enim eam legitur saluasse, Aue Maria gratia plena benedicta tu inter mulieres, cum dixisset aue, salutationem illi cœlestem exhibuit, cum dixit gratia plena, ostendit ex integro iram exclusam, primæ sententiæ, & plenam benedictionis gratiam restitutam, cum dixit, benedicta tu inter mulieres, virginitatis eius benedictum fructum expressit, vt ex eo benedicta dicatur inter mulieres, quæcunque perseuerauerit virgo, maledicta enim Eua fuerat, quam nũc credimus, per Mariam ad benedictionem gloriæ remeasse.

Ec tempore ser. 15.

Q V Æ S T. DDXVI.

Quoruplex est charitas.

R E S P O N D. Charitas alia est diuina, alia humana, alia est humana licita, alia illicita: Licita humana est, quare vxor diligitur, illicita humana qua meretrix diligitur, vel vxor aliena, & hæc est ad gehennas perducit amantem, licita humana ita est licita, vt si de fuerit reprehendat, liceat vobis humana charitate diligere vxores, filios amicos, & conciuos, sed hanc habent & infideles, quis est, qui non amet filios, & si non amaret, non esset numerandus inter homines. Non enim laudandus est, qui amat filios, sed damnandus, qui nõ amat filios. Duæ charitates ante te sunt, vna licita humana altera illicita, cum qua istarum vis manere? qui eligit manere cum licita, non manet cum illicita non stant simul, immo stans cum illicita humana, nõ stat, nec cũ licita humana, nec cẽ diuina charitate, stans vero cum licita humana, porest stare, & cum diuina quæ est Deum amare super omnia.

De tempore ser. 52.

Q V Æ S T. M. XVII.

QUÆ sunt virtutes christiano necessariae. **R**ESPON. Nunc autem manent Fides, Spes, Charitas, tria hæc maior autem horum est Charitas, primum Fides catholica christiano necessaria est, quia in ipsa distinguuntur filij Dei a filiis diaboli, per ipsam renascimur in baptisate, & salutem æternam impetramus, sicut scriptum est. Qui crediderit & baptizatus fuerit saluus erit. Hæc porta est vitæ. Hæc ianua regni. Vere enim beatus est, qui recte credendo bene vivit, & bene vivendo rectam fidem custodit, igitur sicut ociosa est fides sine operibus bonis, ita nihil proficiunt opera bona sine recta fide, post hanc vero Fidem Spes est tenenda, quæ animum nostrum ad invisibilia trahit, nemo igitur si sit magnis peccatis gravatus desperet, sed spe certe misericordie, indulgentiam quotidianis deprecetur lacrimis, duo agat christianus, nec spe venie perseueret in peccatis, nec licet Deus peccata puniat veniam desperare debet, sed vero que periculo evitator, & a malo declinemus, & de pietate Dei veniam speremus: post fidem & spem, operibus bonis charitas, ostendenda est sine hac, nemo videbit Deum, & hæc est maior Fide & Spe, quia ceteris recedentibus ipsa sola permanebit, fidei enim succedit spes, & spei beatitudo, charitati autem non transmutatio, sed sola restat perfectio.

Q V Æ S T. M. XVIII.

Calamitatum nostrarum quæ est causa. **R**ESPON. Habet enim modo caro nostra multas necessitates & calamitates, & unde hoc? Causa peccatum est in quo peccavimus, & omnes ad corruptionem nati sumus, malorum omnium nostrarum causa peccatum est. Non enim sine causa homines mala ista pariuntur, iustus est Deus, omnipotens est Deus, nullo modo ista pateremur, si non mereremur, sed cum essemus in pœnis ad aquas venimus de peccatis. Dominus noster Iesus Christus voluit esse in pœnis nostris sine peccatis suis, sustinendo sine culpa pœnam, & culpam solvit & pœnam, culpam solvit peccata donando, pœnam solvit a mortuis resurgendo.

Q V Æ S T. M. XIX.

AN tristitia secundum Deum, sit vt stercus.
 R E S P O N D. Tristitia enim sic est quomodo stercus. Stercus non loco suo positum immundam facit domum, loco suo positum, fertilem facit agrum. Videte stercoris locum ab agricola promissum, ait Apostolus, & quis est qui me lætificet, nisi qui cõrristatur ex me, & alio loco. Tristitia inquit secundum Deum, pœnitentiã in salutem impœnitendam operatur. Qui secundum Deum tristis est in pœnitentiam tristis est de peccatis suis. Tristitia de iniquitate, propriam iusticiam parturit, prius tibi displiceat, quod es, vt possis esse, quod non es. Quæ secundum Deum est inquit tristitia pœnitentiam in salutem impœnitendam operatur, pœnitentiam inquit in salutem. Qualem salutem in impœnitendam. Quid est impœnitendam? Cuius te omnino pœnitere non possit. habuimus enim vitam cuius nos debuimus pœnitere, habuimus vitam pœnitendam, sed nõ possumus peruenire ad vitam impœnitendam, nisi per male vitæ pœnitentiam.

De tempore ser.
 151.
 2. Cor. 2.
 2. Cor. 7.

Q V Æ S T. M. XX.

Quæ officium in pascate debent facere compatres & commatres erga suos filios spirituales.

R E S P O N D. Admoneo vos, vt quoties paschalis solemnitatis venit, quicumque viri quicumque mulieres, de sacro fonte filios spiritualiter exceperunt, cognoscant se pro ipsis, fideiussõres, apud Deum extitisse, & ideo semper illis sollicitudinem vere charitatis impendant, & admoneant vt castitatem custodiant, virginitatem vsque ad nuptias seruent, a maledicto vel periurio linguam refrenent, cantica turpia vel luxuriosa ex ore non proferant, non superbiant, non inuideant, itacundiam vel odium in corde non teneant, auguria nõ obseruent, phylacteria & characteres diabolicos, nec sibi, nec suis, aliquando suspendant, incãratores velut ministros diaboli fugiãt, fidẽ catholicã teneant, ad ecclesiam frequẽtius, cõueniãt contempta verborum. Lektionen diuinas, attentis auribus audiant, peregrinos accipiant, & secundum quod ipsis in baptismo dictum est, hospirum pedes lauent, pacem & ipse teneant, discordes ad con-

De tempore ser.
 162.

cordiam reuocare contendant, sacerdotibus, & parentibus honorè amore verè charitatis impendant, hæc ergo omnia & his similia filios, & filias vestras admonere contenditis, cum ipsis ad æternam beatitudinem feliciter peruenietis.

Q V A E S T. DDXVII.

AN ad salutem necessarium sit, credere in Deum & non tantum deo, vel deum.

*De temp.
ser. 181.*

RESPON. Symbolum fidei, sic incipit, credo in deum patrè omnipotentem &c. Vide quòd dominus noster non nos iubet discutere diuina iudicia, sed credere, nec rationem requirere, sed fidè simpliciter, & immobiliter exhibere. Non dicit credo deum, vel credo deo, quamuis & hæc saluti necessaria sint. Aliud est enim credere illi aliud credere illum, aliud credere in illum, credere illi, est credere vera esse quæ loquitur, credere illum, credere quia ipse est Deus, credere in illum, diligere illum, credere vera esse quæ loquitur, & multi mali hoc credunt, sed nõ faciunt quæ credunt: credere ipsum esse Deum, & hoc demones credunt: credere vero in Deum soli nouerunt qui diligunt illum, qui non solum nomine christiani sunt, sed & factis, & vita, quia sine dilectione fides inanis est, cum dilectione fides christiani, sine dilectione fides demonis, non sine ergo causa dixit symbolum, credo in Deum, & non deo, vel deum: o quàm magnum est hoc symbolum, breue quidem est verbis, sed magnum est sacramentis. Quidquid enim præ figuratum est, in patriarchis, quidquid denuntiatum in scripturis, quidquid prædictum est in prophetis, vel de deo ingenito, vel ex deo in deum nato, vel de Spiritu Sancto vel de suscipièdo omni sacramento, vel de morte domini resurrectionisque eius mysterio, totum breuiter hoc symbolum continet, & continendo habet, & confitendo.

Q V A E S T. DDXII.

Quare Christus in cruce voluit mori, id est quare talè mortem elegit.

*Eo. ferm.
181.*

RESPON. Quare dominus in patibulo se pati elegerit? Ad quod tripartita ratio redditur: prima, vt Christus pro reatu mudi redemptio daretur, & antiquus hostis velut hamo crucis pateretur, scilicet

scilicet ut quos absorberat euomeret, non potentia victus, sed iustitia. secunda causa est, ut secutoribus hominibus, vitæ magisteriū præberet. Ad hoc enim ascendit in crucem, ut nobis passionis, & resurrectionis præberet exemplum. Tertia causa est susceptæ crucis, ut superbia seculi, & inflata sapientia per crucis stultam ut putatur prædicationem, humiliata corrueret, & sciret id quod stultū est, sapientius esse hominibus. Nam noluit mori lapidibus quando iudei voluerunt eum lapidare; nec quando de monte voluerunt præcipitare, sed transiit per medium illorum, & quare talibus generibus mortis noluit mori, sed sola crucis morte? utique hoc fecit causa nostræ salutis: mors enim Christi signum est nostræ salutis, noluit ergo lapidibus mori, vel ferro truncari, quia non semper nobiscum lapides vel ferrum ferre possumus in defensionem nostrā, elegit vero crucem, quæ leui motu manus exprimitur, quæ & contra inimici versutias munimur. Hoc enim signo crucis omnia sanctificantur. Hoc signo crucis cū inuocatione nominis Christi, omnia consecrantur.

QVÆST. DDXXIII.

Qualis est, natura sancti amoris & veræ charitatis.

RESPON. Talis est natura sancti amoris, & veræ charitatis, ut erogando crescat, & quantum in alijs plus expenditur, tantum in se abundantius cumuletur, cibum corporis si volueris egenti tribuere, ad præsens quod illi dederis, tu habere non poteris, panem charitatis si dederis centum hominibus integer manet, si vniuerso mundo largiri volueris tibi nihil deficit; immo non solum non deficit, sed omnium illorum quibus largitus fueris, lucrum tibi multipliciter crescit, verbi gratia, vnum panem charitatis habebas si nemini dedisses ipsum solum haberes. Mille hominibus dedisti, mille panes acquisisti, quia tanta est possessio charitatis ut & singulis tota sit, & omnibus integra esse possit, ergo & alijs dedisti, & tu nihil penitus perdidisti, immo non solum non perdidisti, sed sicut iam dixi, quidquid alijs a te collatum est, tu centupliciter acquisisti.

De tempore ser. 206.

Q V A E S T. M. XXIII.

AN decimæ sint dandæ ecclesiæ.

De tem-
pore ser-
mo. 19.

RE S P O N. Cum enim decimas dando & terrena & celestia possis munera promereri, quare per auaritiã duplici benedictione te fraudas? Audi ergo. Nosti, quia Dei sunt cuncta quæ percipis, & de suo non accomodas rerum omnium conditorem? Non eget dominus Deus, non premium postulat, sed honorem, nõ de tuo aliquid exigit, quod refundas, primitias rerum, & decimas dignatur petere, & tu negas auare? Audi, primitias areae tuae, & torcularis tui, non tardabis offerre mihi. Decima tributa sunt egẽtium animarum. Quid faceres, o auare, si nouem partibus sibi sumptis, tibi decimam reliquisset? ut facit quando grandines, & mala tempora mittis, & fructus terræ dissipantur, & tunc nouem partes tibi detractæ sunt, quia decimam dare noluisti. Hęc enim est domini iustissima cõsuetudo, ut si tu illi decimam non dederis, tu ad decimam reuoceris, scriptum est enim, hec dicit dominus.

Exo. 22.

Quia decima agri tui, primitiæ terre vobiscum sunt, vidi autem, & fallere me existimastis, intus in thesauris vestris, & in domibus vestris erit direptio. Dabis impio militi, quod non vis dare sacerdoti.

Q V A E S T. M. XXV.

EBrietas an sit magnum vitium.

De tem-
pore ser.
231.

RE S P O N. Cum enim ebrietatis malum sit graue vitium, & Deo odibile. Attamen in conuiujs irident eos, qui minus bibunt. Qui enim alterum cogit, ut se plusquam opus est bibendo, inebriet, minus malum ei erat, si carnem eius vulneraret gladio, quàm animam eius per ebrietatem necaret. Tantum est de corporibus nostris: sicut de terra, quæ pluuia nimis diuturna in lutum vertitur, & coli non potest ut faciat fructus, ita & corpora nostra, cū fuerint abundantiori potu inebriata, nec spiritalem culturam accipere, nec fructus anime necessarios, poterit exhibere.

Q V A E S T. M. XXVI.

AN fugienda sit familiaritas extranearum mulierum.

RE S P O N.

R E S P O N. Contra libidinis impetum, apprehende fugam, si vis obtinere victoriam. Vnde ab omnibus Christianis, præcipue tamen clericis, siue monachis, indigna & inhonesta familiaritas fugienda est, quia sine ulla dubitatione, qui familiaritatem non vult vitare suspectam: cito dilabitur in ruinam, sed negligens quis & minus sollicitus de salute animæ suæ ingerit conuersari multum cum mulieribus extraneis dicens, non timeo, conuersabor, & etiam castitatem custodiam, infelix est & nimium periculosa ista presumptio. Multi enim dum se putabant vincere, victi sunt, inquit ergo Apostolus, fugite fornicationem, ceteris vitiis dicit. Resistite, libidini dicit fugite, quia fuga vincitur. Nam inter omnia Christianorum certamina sola duriora sunt prælia castitatis, ubi quotidiana est pugna, & rara victoria.

De tempore ser.
250.

1. Cor. 6.

Q V Æ S T. M. XXVII.

Quæ differentia est inter verbum & vocem.

R E S P O N. Scripturæ sanctæ verbum esse definiunt, quod intra animi silentium mente concipimus, verbum esse definiunt, ipsam cogitationem, quæ adhuc intra conscientie secreta retinetur, vocem vero, per quam verbum profertur in medium, vox sonus est index cogitationis. Verbum vero ipsa cogitatio, sicut enim quando verbum corde concipimus necessaria est vox quasi quoddam vehiculum verbi, & quamlibet verbum ipsum per oris sonum ad alium transferamus, tamen etiam illud integrum intra nos, id est clausum a loquente transfertur, ut tamen in sua sede teneatur, ita & omnipotens pater, innotescere nobis volens sapientiam & verbum illud, quod in principio erat Deus, apud Deum, sicut ipse testatur, Eructauit cor meum verbum bonum, beatum Ioannem Baptistam, quasi vocem per quam ad nos, verbum suum proferrer, assumpsit. Quod quidem verbum de illa sede, ita ad nos descendit, ut in sinu, id est in profundo paterni pectoris permaneret, terrena visitans, & celestia non relinquens.

De Sancti serm.
20. 2100
28

Q V Æ S T. M. XXVIII.

AN per ignem purgatorij de quo Apostolus dicit sic saluus erit tamen quasi per ignem purgentur peccata mortalia.

R E S P O N.

De sanctis ser. 43. **R E S P O N.** Multi sunt, qui lectionem istam male intelligunt putantes capitalia crimina per illum ignem transitoriunt debere purgari, cum talia super fundamentum superedificauerint, decipiuntur isti, quia tantum peccata minuta purgantur, & quamuis quod peius est non solum maiora, sed etiam minuta, si nimium plura sint mergunt.

Q V A E S T. M. XXIX.

De sanctis ser. 47. **Q**uid est peccare in Deum, & in hominem?
R E S P O N. Aliud est in Deum peccare, aliud in hominem. Quando enim in nos peccant homines, si poenitentibus veniam, non indulgeamus peccatum incurrimus, quando autem aliqui in Deum peccauerint, si sine discretione grati indulgere uouerimus, participes nos eorum peccati efficimur.

Q V A E S T. M. XXX.

De tempore ser. 82. **Q**uare Iacob dilecto Dei non manifestauit Deus viuere Ioseph, & Ioseph non misit ad patrem se viuere.
R E S P O N. Impossibile non erat, ut Ioseph quando in imperio erat, posset mittere ad patrem, ut nuntiaret de sua bona fortuna ne tantum tristaretur, cum ab eo loco ubi erat Iacob, usque ad Aegyptum, vix erant trecenta miliaria, & gentes frequentissime ex Aegypto in locis illis ubi habitabat Iacob plurimi properabant, & quod plus est dum venissent fratres Ioseph, pro emendo frumento, retinuit Benjamin, in vinculis posuit rubem, quae omnia augebant Iacob dolorem & quare hoc? forsitan ex crudelitate Ioseph in parentes? Absit, sed Deus occulto iudicio haec permisit, noluit indicare Iacob, quod viueret Ioseph, noluit quod Ioseph se manifestaret patri, ut tali dolore afflictus Iacob, purgaret sua peccata, non capitalia quae non habebat, sed minuta peccata, quibus nemo agens hanc vitam erumnosam potest dicere non aggrauor: si dixerimus quia peccatum non habemus nos ipsos seducimus inquit Ioannes, quia ergo non potuit Iacob esse sine istis minutis peccatis, voluit Deus ipsa parua peccata in hoc seculo tribulationis igne consumere, & hoc fuit ex Dei misericordia in Iacob.

Q V A E S T. M. XXXI.

AN Deus prius deserat peccatores vel peccator Deum.

R E S P O N.

RESPOND. Fideliter & firmiter credendum est, quia nunquam prius Deus deserit hominem, nisi prius ab hominem deferatur, cum enim & semel & secundo & tertio, vnusquisque grauius peccata commiserit, expectat tamen illum Deus, vt conuertatur & viuat, cum vero in peccatis suis cœperit permanere, de multitudine peccatorum nascitur desperatio, ex desperatione obduratio generatur: Quis primo incidit in multa minima peccata & paruipendit, & propter horum cumulum, in magna demum incidit, & cum venerit in profundum peccatorum contemnit, & Dei indulgentia tandem obduratur. Quomodo Dei indulgentia? quia patientiam habet Deus, expectans peccatorem vt cœuertatur: ignoras quoniam benignitas Dei te ad penitentiam adducit inquit Paulus, sed peccator male vtens hac indulgentia, sequitur viam suam peruersam, & sic obduratur, non quod Deus obduret, quia non prius deseruit eum, sed ipse deserto Deo, abutente etiam indulgentia Dei, venit ad cor impœnitens.

De tempore ser.
88.

Rom. 2.

Q V Æ S T. M. XXXII.

Q Vid faciendum sit ne pereamus de via iusta .

RESPON. Inquit Propheta beati omnes, qui confidunt in eo, si beati qui confidunt in eo, miseri, qui confidunt in se: Maledictus enim omnis, qui spem suam ponit in homine: Ergo nec in te, quia homo es. si enim spem tuam in alio homine posueris, inordinate humilis eris: si autem spem tuam, posueris in te, periculose superbis. Quid autem interest? vtrunque perniciosum, nihil horum eligendum, inordinate humilis non leuatur, periculose superbus præcipiatur, ideo omnis spes auferenda est ab homine & in Deo ponenda, si non volumus de via iusta perire.

De tempore ser.
94.
Psal. 2.
Hier. 17

Gratias Deo, qui nobis dedit posse, vt quæ sita hæc Augustinia. nam iam finem sumperunt, sunt Mille & 32. de mille 32. super sunt, Mille tamen Quæ sita dicuntur, propter ea quæ ex abundantiori ipsius Aug. doctrina bis repetuntur, adeo vt mille tantum remaneant.

F I N I S.

Venetiis, Apud Antonium Ferrarium. 1582.

